ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
1
JEUDI
1er MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.327 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.327

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒ
Ի ՆՊԱՍՏ

— O —

ՊԷՏՔ Է ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԻ ԵՐԵՔ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

— O —

Երկուշաբթի իրիկուն տեղի կ'ունենար հաւաքոյթ մը կազմակերպութեամբ «Քաղաքական Հայ Բանտարկեալներու Ազատագրման Կոմիտէին», Փարիզի Մէզոն տէ Մինի մէջ։ Այս առթիւ զանազան կոչեր եղած են, ի մասնաւորի Ժիսքար տ'Էսթէնի որպէսզի միջամտէ քաղաքական բանտարկեալներուն ի նպաստ, Հելսինքիի համաձայնագրերու հիման վրայ։

Այս հանրաժողովին առթիւ խօսք առնելով, «Հելսինքիի Համաձայնագրերու Ցարգումի Փաստաբաններու Ֆրանսական Կոմիտէի» բանբերը՝ Մէթր Ժաք Միքէլ, շեշտած է թէ՝ մարդկային իրաւանց պայքարին համար, յետամնաց միջոցները այլեւս բաւարար չեն։ Ողիմպիականներու նախօրեակին, պէտք է որ բողոքները բազմազան ձեւեր առնեն, որոնց մէջ Մոսկուայի մէջ կատարուելիք Ողիմպիականներու դէմ պօյքոթը ձեւերէն մէկն է։ Հայկ. Կոմիտէին անդամները եւ Պլիուշ ծանրացած են պայքարին միջազգայնական բնոյթին վրայ եւ վերջինը կարգ մը առաջարկներ ըրած է. — Սովետ. Միութիւնը որ վերաքննէ գնդակահարուած Հայերու դատը, այնպէս ընել որ Նախագահ Ժիսքար Մոսկուա իր այցելութեան առեն այս հարցը ծեծէ, յետոյ ամբոխային շարժումներ կազմակերպել Մոսկուայի Ողիմպիականներուն եւ Մատրիտի մէջ շարունակուելիք Պելկրատի ժողովին 1980ին (որ ինք ալ Հելսինքիի ժողովին շարունակութիւնն էր)։ Միւս կողմէ փաստաբաններու մարմին մը, որու զօրավիգ է Մարդկային Իրաւանց Միջազգային Դաշնակցութիւնը խորհրդային իշխանութեանց պիտի դիմէ վերաքննութիւնը պահանջելով երեք Հայերու դատավարութեան։

×

Նուվէլ Օպսերվաթէօր իր վերջին թիւին (Փետր. 26 - Մարտ 4) Նամականիի բաժնին մէջ, լոյս ընծայած է նամակի մը հատուածը, որու խորագիր տուած է «Ցաւիտենական Հայկ. Ցեղասպանութիւնը»։

Ա. Ս. ստորագրողը նախ կ'անդրադառնայ գնդակահարուած երեք Հայերուն, դատնութեամբ հաստատելու համար, որ շատ տեղ չգրաւեց այս հարցը «երեք այլախոհ պակաս» մեծ կարեւորութիւն չունի ու կը շեշտէ. «Բացայայտ է որ Խորհ. Միութիւնը աւելի դիւրին կը սպաննէ իր հայ այլախոհները քան՝ հրեայ այլախոհները։ Կարելի չէ չհաստատել որ երկու տարուան նուազագոյն բանտարկութեան մը վճիռը հրեայ այլախոհի մը դէմ, աշխարհ ոտքի կը հանէ եւ այդ բռնատիրական Պետութիւնը կ'ազդուի։ Հայերը կրնան սատկիլ եւ խորհրդային կառավարութիւնը որ լաւ հասկցած է ատիկա, կ'օգնէ...»։

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Պեկին «կուգամ – չեմ գար» կրկնելէ ետք Գարթըրի հրաւէրին, որ կ'ուզէր երկրորդ Քէմփ Տէյվիտ մը կազմակերպել, ի վերջոյ համաձայնեցաւ Ուաշինկթըն երթալ նախագահը տեսնելու բայց մերժեց բանակցութիւններ վերսկսիլ Եգիպտոսի հետ, ամերիկեան հովանաւորութեան ներքեւ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախագահը Մեքսիքա մեկնեցաւ տը Կոլի այցելութենէն 15 տարի ետք։ Օրակարգին վրայ կայ անշուշտ քարիւղը։

ԻՐԱՔ – ԻՐԱՆ սահմանին վրայ քրտական գիւղ մը ռմբակոծուած է իրաքեան օդանաւերու կողմէ։ Այս լուրը կը հաղորդէ Լոնտոնի «Քիւրտ Դեմոկրատ Կուսակցութեան» բանբերը, աւելցնելով թէ 15 մեռեալ կայ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ։

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ գործադուլը կրնայ վերջ գտնել շաբթուս վերջ, վերջին ժողովը (Երեքշաբթիի) դրական արդիւնք տուած ըլլալով։ Էս. Էֆ. Փէ.ի տնօրէնութիւնը համաձայնած կ'ըլլայ մինչեւ Մարտ 9ը առկախել նախատեսուած պաշտօնազրկումները, որու փոխարէն պաշտօնէութիւնն ալ կ'ընդունի դատարան չդիմել առայժմ։ Տեսակ մը «զինադադար» որ պէտք է թոյլ տայ արդիւնաւոր բանակցութիւններ տանելու։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ Հէօքսթ «խումբը» որ քիմիագիտութեան թիւ մէկն է աշխարհի մէջ, գնած է Պալենսիակա Հաստատութիւնը, որ երեսուն միլիոնի առուծախ ունի հագուստեղէնի եւ անուշահոտութեան ճիւղին մէջ։ Այս ձեւով Հէօքսթ կ'ամրապնդէ իր դիրքը անուշահոտութեան ճարտարարուեստին մէջ, քանի որ արդէն ներկայ է Ռոշասի մէջ (Ռուսել – Ուքլաֆի միջոցաւ)։ Երբ նկատի առնուի թէ Անգլիացիք ալ Ժիվանշին գնած են, կը մնայ հաստատել որ ֆրանսական անուշահոտութեանց ճարտարարուեստը բոլորովին օտարներու ձեռքը կ'անցնի։

ՊԱՌԻ մեկնումին կամ «ճամբու վըրաւելուն» մասին շատ կը խօսուի այս միջոցին։ Կ'ըսուի թէ Կուատըլուփի «խորհրդարանական օրերու» ընթացքին ՀՀՀն (Շիրաք) անոր մեկնումը պահանջած է, առարկելով թէ երեք տարի է Նախարարապետը կը յամառի տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութիւն մը վարել, որ ձախողութեան դատապարտուած է։ Ընդհանրապէս շատ կը ծեծուի Պառի մեկնումին հարցը եւ իր տարակարծութիւնը Ժիսքարի հետ բացայայտ է այլեւս։ Մինչ փարիզեան կարգ մը օրաթերթեր անկարելի չեն նկատեր որ Պառ. փոխարինուի Ապրիլին (Փէյրըֆի՞թ, Շապա՞ն, Մոնորի՞...) երգիծական Քանարին համար հարցը անցեալին կը պատկանի։

ԺԱՆ ՓՈՐԹԷ 70 տարեկան մարզասպանը, որ երկու ոճիրի ամբաստանութեամբ մահուան դատապարտուած էր բայց վճիռը բեկանուած էր եւ կրկին կը դատուէր «գլուխը փրկեց»։ Մէթր Պատէնթէր, որ մահապատիժի բուռն ընդդիմադիրներէն է, յաղթեց հակառակ դատախազին պահանջին։

GENOCIDE DES ARMENIENS

Le TRENTIEME PARAGRAPHE à l'Assemblée Nationale

N.D.L.R. — Mr. Max Ginouves, représentant Mr. Jean-Claude Gaudin est allé, au nom du groupe U. D. F. lire la question écrite (que nous reproduisons ci-dessous) à la Conférence-Débat du C. D. C. A., le 21 Février, à Marseille. Un compte-rendu a paru dans « Le Méridional » du 25 Février.

QUESTION ECRITE DE M. JEAN-CLAUDE GAUDIN A M. LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

M. Jean-Claude GAUDIN attire l'attention de M. le Ministre des Affaires Etrangères sur le problème que pose actuellement le vote par l'O.N.U. du rapport concernant la prévention et la répression du crime de Génocide.

La sous-commission chargée de l'élaboration de ce rapport avait proposé un texte qui comportait le passage suivant :

« Passant à l'époque contemporaine, on peut signaler l'existence d'une documentation assez abondante ayant trait au massacre des Arméniens que l'on a considéré comme le Premier Génocide du 20e Siècle ».

Lorsque ce rapport a été présenté aux Délégués de la Commission qui représentaient leur Gouvernement respectif en 1974, le délégué turc demandait la suppression de ce paragraphe et le texte de ce rapport fut renvoyé devant la sous-commission pour examen complémentaire.

Un an plus tard, à GENEVE, la sous-commission qui débat sur ce paragraphe (portant le No 30) se déclare favorable à son maintien et le projet de rapport doit être rédigé dans son intégralité avec le paragraphe 30.

Or, lorsque le rapport arrive en discussion trois ans après, le paragraphe 30 a disparu, malgré la protestation de Maître WOLF représentant la Ligue des Droits de l'Homme et des experts des différents pays, parmi lesquels Madame Nicole QUESTIAUX représentant la FRANCE.

Le rapport sera soumis à la Commission des Droits de l'Homme de l'O. N. U. à GENEVE dans le courant du mois de Mars 1979.

1.500.000 Arméniens sont morts entre 1914 et 1923.

Il ne serait pas tolérable que cette extermination systématique du Peuple Arménien soit effacée de la mémoire des nations.

Quelles sont les mesures que compte prendre notre pays pour éviter que le paragraphe 30 puisse être supprimé ?

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (հեռատիպ, Փետր. 16–22

ԷՋ ՄԸ ՆԱՆՍԷՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

«Սովետսկայա Ռոսիա» հրատարակչականը լոյս ընծայած է ռուս գրող Նիկոլայ Վերժբիցկիի «Հանդիպումներ» գիրքը, որ նուիրուած է նորվեկիացի ճամբորդ եւ ովկիանոսագէտ Ֆ. Նանսէնի կեանքի մէկ շրջանին։ 1925ի ամառը՝ Նանսէն, իբրեւ ղեկավար Ազգերու Լիկայի պատուիրակութեան, գացած է Հայաստան։ Գիրքին հեղինակը պատուիրակութեան ընկերացած է իբրեւ լրագրող եւ մօտէն ճանչցած է Նանսէնը։

×

«ՀԱՅՔԻՄՄԵՔԵՆԱՅ» ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Հայքիմմեքենայ» ձեռնարկութիւնը սկսած է այնպիսի ինքնաշխատ ջրհաններու արտադրութեան, որոնք կրնան ոռոգման ջուրը բարձրացնել մինչեւ 50 մեթր։ Այդ «օդային մեքենաները» զգալի կերպով կը դիւրացնեն լեռնալանջերու պտղատու պարտէզներու մշակութիւնը։ «Հայքիմմեքենայ» Հայաստանի արդիւնաբերական մեծագոյն ձեռնարկութիւններէն է, որ կը մասնագիտանայ նաւթի արդիւնահանման, քիմիայի եւ գիւղատնտեսութեան մէջ օգտագործուող ջրային արհեստագիտութեան մարզին մէջ։

×

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Ակադեմիայի հրատարակչականը լոյս կ'ընծայէ Ռուբէն Զարեանի «Էջեր հայկական շէյքսպիրապատումից» ուսումնասիրութեան առաջին հատորը, որ նուիրուած է Պետրոս Ադամեանի, Սիրանոյշի, Յովհ. Աբելեանի։ Հայաստանի Ակադեմիայի թղթակից անդամ Ռ. Զարեանի գիրքերը՝ «Շէյքսպիրը եւ Հայերը», «Շէյքսպիրի հետ», լոյս տեսած են ռուսերէն, անգլերէն, իտալերէն, ֆրանսերէն, սպաներէն, գերմաներէն։ Իր խմբագրութեամբ Երեւանի մէջ լոյս կը տեսնէ «Շէյքսպիրական» տարեգիրքը, որուն մէջ տեղ կը գտնեն շէյքսփիրագէտներու լաւագոյն ուսումնասիրութիւնները։ Ռ. Զարեան հիմնադիրն է եզակի հաւաքածոյի մը՝ «Շէյքսպիրի գրադարան»ի, որ կազմակերպուած է Արուեստի Հիմնարկի մէջ։ Այդ հաւաքածոյի հիմքը դարձած են իր անձնական գրադարանին 170 գիրքերը։ Ներկայիս հոն հաւաքուած են անգլիացի թատերագէտի երկերուն երեք հազարէ աւելի հրատարակութիւնները, որոնք լոյս տեսած են զանազան ժամանակներ՝ 40 լեզուներով։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԻԹ.

Գրեց՝
ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Բեմ ելաւ օրուան չորրորդ նիստին ատենապետը, Գալուստ Պապեան։ Ծնունդով Պէյրութցի, իր լուսանկարչական գործի բերումով քիչ մը ամէն–տեղացի, ներկայիս՝ Գանատայի Թորոնթօ քաղաքէն։ Ոգեւորուած է Պապեան, որովհետեւ այս նիստի նիւթը գուցէ ամենէն « գործնական » դերն ու ամենամեծ կարեւորութիւնը պիտի ունենայ՝ ներկաներէն շատերուն համար։ Նիւթն է « Հրատարակչական Հիմնարկի մը Ծրագրի Մշակում »։ Պր. Պապեան կը շեշտէ որ նման ծրագիր կը պահանջէ նոր եւ բազմակողմանի մօտեցում, թեքնիք եւ տնտեսական զանազան դժուարութիւններու իրատես ճանաչում, եւ միաժամանակ որոշ խիզախում։ Այլեւս անցած է սպասման ժամանակը, կը շեշտէ Պապեան։ Զանազան ներելի կամ աններելի պատճառներով ձգձգուած է գործը, սակայն եկած է աքթի, արարքի ժամը։ Պէտք է ծրագրել՝ մանրամասնօրէն, եւ շարժիլ՝ արագ։

Կը ներկայացնէ առաջին զեկուցաբերը՝ Մարգար Շարապխանեան, եւ Տիկին Էլիզ Շարապխանեան, որ նիստին ատենադպրուհին է, ու նաեւ (իր ամուսնոյն հետ) ծրագրող, խմբագիր, գլաշար եւ տէր « Քար » Հրատարակչականին։ Թէեւ այդ հրատարակչականը մէկ – երկու գիրք հրատարակեց միայն, անոր գոյութիւնը խթան մը եղաւ վերջին հինգ – վեց տարուան ընթացքին Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ գրականութեան մասին մտածողներուն, քանի որ այդ կարճատեւ գոյութեամբ իսկ փաստեց որ շատ փոքր դրամագլուխով, խելացի մօտեցումով եւ մեծ զոհողութիւններով իսկապէս կարելի՛ է գործ մը ընել, տրուած ըլլալով նոր թեքնիք դիւրութիւնները՝ տպագրական ճիւղերու մէջ։ Թէ՛ « Քար »ի գոյութիւնը, թէ՛ ալ անոր գործէ դադրիլը « փաստեր » են, — նախ՝ գործը իրականացնելու կարելիութեան, երկրորդ՝ զայն տեւականացնելու համար աւելի մեծ խմբակի մը եւ դրամագլուխի մը պէտքին։ Որքան մեծ ըլլայ հիմնող խմբակը ու որքան մանրամասն ըլլայ ծրագրի մշակումը, այնքա՛ն քիչ կ'ըլլայ իւրաքանչիւր անձէ պահանջուելիք զոհողութիւնը, եւ ուրեմն մարդկայնօրէն կարելի կը դառնայ հրատարակչական հիմնարկի մը հիմնումն ու գոյատեւումը։

Շարապխանեան խօսեցաւ հրատարակչականի մը կազմակերպութեան այս եւ ուրիշ թեքնիք հարցերու մասին (որոնց պիտի ակնարկեմ ներքեւ), եւ իր խօսքը աւարտեց կրքոտ կոչով մը։ Բեմ հրաւիրուեցաւ զեկուցաբեր Լուսիկ Մելիքեան, ծնունդով պարսկահայ, Ամերիկայի մէջ ծանօթ իբր Լուսիկ, արձակագիր՝ որուն պատմուածքները հրատարակուած են բազմաթիւ թերթերու եւ պարբերաթերթերու մէջ, եւ որ վերջերս հրատարակեց իր առաջին անգլերէնով գրուած վէպը։ Իր զեկոյցին նիւթն էր « Վարչութեան կողմէ կազմուած Ծրագիր », այսինքն ան տեսակ մը խօսնակն էր ՀԳԲՄ-եան եւ Համագումարի իրականացման համար կազմուած յանձնախումբի վարչական մարմիններուն։

Մանրամասնութիւններու լուսաբանութեան անցնելէ առաջ պէտք կը զգամ ընդգծել հետեւեալը, — ընդհանրապէս խղճմտօրէն վարուած Համագումարի ամենէն խոցելի թերիներէն էր այս զեկուցումը. ըսեմ անմիջապէս՝ որ անձնական քննադատութեան հարց չկայ հոս։ Լուսիկ Մելիքեան, իբր անձ, ըրաւ իր պարտականութիւնը։ Խնդրականը՝ վարչական մարմիններու կողմէ անոր տրուած պարտականութիւնն էր, — կանոնագրի ընթերցում՝ որ անկարելի էր բաւականացուցիչ ձեւով իրականացնել տուեալ պայմաններու տակ։

Երեւակայեցէք, ուրեմն, իմ հաշիւով 22 յօդուած ունեցող կանոնագիր մը։ « Իմ հաշիւով » կ'ըսեմ՝ որովհետեւ դրսուր ոչի՛նչ տրուած էր ներկաներուն, որոնք դրուեցան բոլորովին կրաւորական եւ անօգնական դիրքի մը մէջ. եղանք ունկնդիրները « առաջարկուած կանոնագրի » մը, որուն խմբագրութեան մէջ դեր չէինք ունեցած (այդ մէկը՝ հասկնալի պատճառներով) եւ որուն ընթերցումէն ետք չէինք կրնար քննադատական կամ հարցաքննական դեր ալ ունենալ, քանի որ միթրայյէօզ – արագահարուածի արագութեամբ կարդացուած, 22 կէտ ունեցող կանոնագիր մը հազիւ թէ կարելի ըլլայ մարսել, քննել ու հարցաքննական մօտեցումի ենթարկել, առանց գրուած պատճէններու եւ առանց խորհրդածութեան ժամանակ ունենալու։ Նման մի-ձակ նեղացուցիչ է որեւէ դասախօսութենէ կամ զեկոյցէ ետք, սակայն կատղեցուցիչ եւ անտանելի է՝ երբ ընթերցուածը « կանոնագիր » մըն է որ կրնայ ապագայ հրատարակչական կազմակերպութեան հիմնական փաստաթուղթը ըլլալ, նման զուտ ձեւական մօտեցումով « հանրութեան ներկայացուելէ » ետք։ Ես անկեղծօրէն խոստովանիմ, թէ մինչեւ հիմա չեմ հասկցած որ այդ « առաջարկուած կանոնագրի » ապագան ի՞նչ է։ Ընթերցումէն ետք հազիւ հինգ վայրկեան տրամադրուեցաւ չփոթ հարցումներու, քուէարկութեան հարց չեղաւ, ոչի՛նչ կարգադրուեցաւ ժողովականի կարգ – կանոնով։ Ոչինչ վաւերացուեցաւ՝ ներկաներու համաձայնութեամբ։ Ուրեմն թէ ի՞նչ է այս կարդացուած կանոնագրի արժէքն ու ապագային անոր սահմանուած դերը՝ չեմ գիտեր։ Գիտեմ միայն որ ժողովական – կազմակերպչական որեւէ լուրջ հասկացողութեամբ՝ նման կանոնագիր օրինականօրէն քննուած եւ քուէարկութեամբ ընդունուած կանոնագրի ուժ եւ վարկ չի կրնար ունենալ։

Մօտեցումի հանդէպ այս քննադատական խօսքերը ըսելէ ետք, կը փութամ ըսելու որ այս 22 յօդուածներէն շատերը օգտակար ձեւով որոշ հաստատումներ ըրին, եւ անոնց գործադրութիւնը անկասկած կրնայ սատարել ամերիկահայ գրականութեան եւ հրատարակչականի մը հիմնումի գործին։

Այնքան արագ էր ընթերցումը այս երկար կանոնագրին՝ որ նոյնիսկ իմ բաւական զարգացած եւ արագաշարժ նոթագրութեանս միջոցաւ չկրցայ պէտք եղած նոթերը առնել։ Այս ալ մասամբ Համագումարի վարչութեան յանցանքն էր. այսպէս, — անոնք Լուսիկի զեկուցումէն առաջ խոստացան « յաջորդիւ բազմագրել եւ բոլոր ներկաներուն ղրկել « կանոնագրի առաջարկը, բան մը որ ըսուեցաւ Նոյեմբեր 26, 1978ին եւ չէ կատարուած, դոնէ ոչ մինչեւ այսօր, Փետրուար 2, 1979ին, երբ կը գրեմ այս թղթակցութեան վերջին մասը։ Ուրեմն, ես քիչ մը վստահեցայ այս խոստումին, եւ սկիզբէն ամէն ճիգ չըրի մանրամասն նոթագրութեան համար, կամ երիզագրելու համար։ Բարեբախտաբար միշտ որոշ « սինիք » – անհաւատ մօտեցում ունեցած եմ որեւէ կազմակերպական խոստումի հանդէպ, եւ ուրեմն մի քանի տող մրոտեցի, տողեր՝ որոնց վրայ կը հիմնուի թղթակցութեան այս մասը։

Կանոնագիրը առաջարկեց կազմել Ամերիկահայ Հրատարակչական Մարմին (Ա. Հ. Մ.), որուն անդամները պիտի կարենան ըլլալ անոնք, որոնք ներկայիս Հ. Գ. Բ. Մ.-եան անդամ են, եւ կամ՝ մաս կազմած են Ամերիկահայ Գրողներու Անդրանիկ Համագումարի իրականացման համար կազմուած վարչական յանձնախումբին։ ԱՀՄի նպատակը պիտի ըլլայ Ա) Հրատարակել անդամներու եւ ուրիշ հայ գրողներու գրքեր, Բ) Գրականութեան եւ արուեստի նուիրուած « հանդէս մը հրատարակել, Գ) քաջալերել պաշտօնական եւ անպաշտօն կապեր՝ Սովետական Հայաստանի գրողներու հետ, եւ քաջալերել Սովետահայ և սփիւռքահայ հեղինակներու գործերուն փոխադարձ տարածումը։

Այս երեք առաջարկները չորս յօդուածի նիւթ էին, եթէ ես քիչ կամ շատ հասկցայ եւ նոթագրեցի կարդացուած կանոնագրի այս մասը։ Անշուշտ ընթերցողը ի՛նքն ալ պիտի նշմարէ որ խնդրական բաներ կան, որոնք թէ՛ աւելի մանրամասն կանոնագիր կը պահանջեն, թէ՛ ալ տեսական բնոյթ ունեցող կէտեր են որոնք միայն գործնականի հետ տիփլոմաթիքական կապի մը հաստատումով կարելի է յստակացնել։ Խղճամիտ որեւէ հայ չի կրնար « հակառակ » ըլլալ այս երեք առաջադրանքներուն կամ չորս յօդուածներուն, օրինակ՝ նոր միութեան անդամներու եւ ուրիշներու գրքերու, ինչպէս նաեւ « հանդէս »ի մը հրատարակութեան. սակայն կարելի է հարցումներ հարցնել, — ո՞րն է աւելի կարեւորը՝ գիրք՞ր թէ հանդէս։ Եթէ տեսնենք որ մէկ հանդէս տարին չորս անգամ կարելի է հրատարակել, եւ մէկ գիրք տպել [illegible] զատ, եւ կամ՝ որ կարելի է հանդէս չհրատարակել ու անոր տեղ հինգ գիրք հրատարակել տարին, ո՞վ եւ ի՞նչպէս պէտք է որոշէ այդ։ Իմ նախընտրութիւնս է հանդէս – պարբերաթերթը հրատարակել, սակայն յայտնի էր որ ներկաներէն անոնք՝ որոնք տունը փոշի հաւաքող ձեռագիրներ ունէին, միւս մօտեցումի առաջնահերթութիւնը պիտի նախընտրէին, բոլորովին հասկնալի պատճառներով։ Նման որոշումներ խնդրական են միշտ եւ վիճելի, նաեւ կարեւոր եւ հետաքրքրական, որովհետեւ եթէ ԱՀՄի երազներու մէկ մասն իսկ իրականանան, կրնան վճռական ազդեցութիւն ունենալ Սփիւռքահայ գրականութեան յաջորդ քառորդ դարու զարգացման վրայ։ Ուրեմն՝ այս հարցերու լուծումը նոյնքան կարեւոր է, որքան անորոշ։

(Շար. – 29)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՄԱԿՐԻԹ, ՇԱՐԴԷՆ, ՎԷԼՄԷՐ

ՄԱԿՐԻԹ

Անխուսափելի է։ Կարելի չէ «Պոպուրկ» մտնել առանց կրկէսային տեսարաններ դիտելու։ Փոմփիտու Մշակութային (համաշխարհային) կեդրոնին մինչեւ մուտքի դուռը կարենալ հասնելու համար պէտք է ճեղքել հսկայ բակ մը, գրեթէ բացաստան մը, ու հոն անվրէպօրէն պիտի տեսնէք եւ շրջանցէք խմբաւորումներ, որոնց կեդրոնը կը գտնուին միջնադարեան կրկէսային խեղկատակ - աճպարարներ, կրակ ու բոց « կլլողներ », կոկորդն ի վար զմելիի շարքեր սահեցնողներ, կապիկը, շունը եւլն.։ «Տուրք» մըն է որ մշակոյթի սիրահարը պիտի վճարէ ամէն անգամ, որքան ալ ուզէ քիթը օդը տնկած քալել մինչեւ շէնքին սեմը խուսափելու համար այս տգեղութիւններէն…։

×

Խօսիլ Մակրիթի մասին պիտի նշանակէր խօսիլ գերիրապաշտութեան մասին, որուն գլխաւոր ներկայացուցիչը եղած է նկարչութեան մէջ.— « Ի՞նչ է գերիրապաշտութիւնը », հարց կուտար Անտրէ Պրըթոն եւ կը պատասխանէր.— « Կկուի հաւկիթն է, տեղաւորուած իր բոյնին մէջ (կորսուած թուխս) Մակրիթին մեղսակցութեամբ»։ Այս նախադասութիւնը կարելի է հասկնալ… այնպէս ինչպէս որ կ'ուզուի հասկնալ։

Մակրիթը ինքզինք չէ իր առաջին շրջանին, երբ կը նկարէր աւելի յուզելու համար, ոչ ալ վերջին շրջանին երբ անհաւատալիօրէն կը նկարէր Ռընուարի նման, « հաճելի », « գեղեցիկ » ըլլալու միտումով։ Ու դեռ ան ունեցած է խորանարդապաշտ եւ ապագայապաշտ շրջաններ։

Յայտնենք նաեւ թէ կարելի չէ ճշգրտօրէն, վերջնականօրէն վերլուծել, մեկնաբանել, ճշդել Մակրիթին գործը, այլապէս գերիրապաշտ « վարպետը » պիտի չըլլար ան։ Յստակ է սակայն թէ ան իր ուղղութիւնը ստացաւ երբ տեսաւ Ճիորճիօ տը Քիրիքոյի « Սիրոյ երգը » կտաւը (1914)։ Իսկ ի՞նչ կը ներկայացնէր Սիրոյ այդ երգը.— Վիրաբոյժի ձեռնոցներ հին արձանի մը դէմքին կողքին… ինչպէս որ նոյն վարպետին ուրիշ մէկ գործը անուանեալ՝ « Մելամաղձոտութեան ամառնային յետ-միջօրէի մը » կը ներկայացնէ… բարձր ծխնելոյզներով գործարաններու երկիր մը։ Քիրիքոյի եւ Մակրիթի տարբերութիւնը սա պիտի ըլլայ յետագային, որ մինչ Քիրիքոյի «իրականութիւնը» յանկարծակի, ինքնաբուխ անակնկալի մը արդիւնքն է, Մակրիթի մօտ զգալի պիտի ըլլայ գիտակցութիւնը, հաշիւը։

×

Մակրիթ իր աշխարհը կազմեց գլխաւորաբար հետեւեալ տարրերով, մարդուկ մը գլխուն մըլոն գլխարկով, կնկայ կուրծքեր, բանալիներ, ամպ, կլոճաբաց դռներ։ Պատկերին եւ բառին միջեւ գոյութիւն առին տարբերութիւններ, գլխարկ մը գծուեցաւ եւ անուանուեցաւ.. ձիւն կամ կօշիկը՝ ամպ։ Ընդվզում մը՝ ուրեմն՝ բառերու դէմ։ Տեղեր կան ուր կը խորհիք թէ «արքան կը զուարճանայ», ու այնքան ալ անարդար չէ։ Մակրիթ փոխեց նաեւ իրերու դերը, երկինքը եղաւ փայտէ, պատկերներուն ընկերացան բառեր, ծանօթ առարկաներ փոխեցին իրենց պաշտօնը եւ դերը մինչ ուրիշներ արդիւնքն էին կիսաքուն վիճակի։ Դաշտագետնի մէջ կը տեսնուի հսկայ ծառ մը, որ երբ մօտէն դիտուի կը նշմարուի որ… տերեւ մըն է միայն։ Իր մէջ կայ նաեւ թեթեւ հեգնանք մը որ տատայիզմէն կուգայ։

Իր գործերուն մէջ զգալի է նաեւ անտեսանելի աշխարհ մը ներշնչուած վախը — կը տեսնէք լուսնային անհասկ ժայռեր, հսկայ թռչուններ։ Ամէն տեղ է անյայտը, վախ կամ անակնկալ պատահելու հակումը։

Նկարչութիւն մը որ կուգայ զարգացնելու գերիրապաշտութեան մեր գիտութիւնը։

(1) Centre Culturel Pompidou.

ՇԱՐՏԷՆ (ԺԱՆ-ՍԻՄԷՈՆ)
1699 – 1779

Զուտ ֆրանսական որոշ արուեստի գլխաւոր ներկայացուցիչներէն մէկն է Շարտէն։ Իսկ այս ցուցահանդէսը՝ մե-

ծաղոյնը, որ իրեն նուիրուած ըլլայ: Ամբողջ աշխարհի թանգարաններէն դուրս կան հոս հաւաքուած, թիւով հարիւր քառասունեամէկ որ կը կազմէ նկարիչին արտադրած գործերուն մէկ եր – րորդը եւ կէսը՝ ցարդ մնացած ծանօթ իր գործերուն:

Անշուշտ երբ Կրան փալէի սրահները այցելէք, պէտք չըսպասէք Տիւրրոյէ նման.— Օ՛, Շարտէ՛ն, ճերմակը, կարմիրը, սեւը չէ որ կը ճմլես երանգա – պնակիդ մէջ, այլ իրերու իսկութիւնն իսկ է, ան օդն է, լոյսն է զոր կ'առնես քու վրձինիդ ծայրովը…»: Իր շրջանին համար հաւանաբար ճշմարտութիւններ էին ասոնք: Այսօր՝ մասամբ միայն:

Շարտէնի շրջանին կը տիրէին նկար – չութեան եւ քանդակագործութեան արքայական Կաճառին օրէնքները կամ սկզբունքները որ սեռերու աստիճանաւո – րում մը կը կատարէր… գագաթը՝ պատմութեան նկարչութիւնը, յետոյ կուգան դիմանկարները, բնորոշիչ տեսարաննե – րով նկարներ, իրանկարը եւ բնանկարը:

Շարտէն, հակառակ մաս կազմած ըլլալուն արքայական Կաճառին, մնաց «խոնարհ»: Մեծամասնաբար գծեց իրանկարներ (նաթիւր–մորթ), ներքին մտերմիկ տեսարաններ: Տուաւ տուրքը իր շրջանի ֆրանսական նկարչական ըմբռնման, իւրացուց օրէնքները եւ սակայն կրցաւ կեդրոնանալ տնային, խոհանոցային կարասիներուն վրայ, զանոնք գծելով իրենց վերջնական ճշգրտութեամբ:

Միշտ օգտակար է դասական նկարիչի մը (գրեթէ) ամբողջական գործերու ճանաչումը, որքան ալ անոր հետ հաղոր – դակցութեան միջոցները նուազած ըլլան այսօր: Շարտէն սորվեցուց դիտել նկարը նախ իր ամբողջութեան մէջ մանրամասնութիւններէ առաջ, իր յօրինում – ները կարգաւորեց զուսպ ոճով, ուշադ – րութիւնը հրաւիրեց պարզ նիւթերու վրայ շեշտելով անոնց գոյութիւնը, աչքի զարկած գոյներու միրար պատշաճեց – ման, մթնոլորտի նոյնութիւն ստեղծման դասաւորումին մէջ: Ընդհանրապէս խուսափեցաւ ճչան պոռթկումներէ, նախընտրելով «լռութիւնը» իր գործերուն որ, սակայն, երբեմն կը հասնի մինչեւ որոշ պաղութիւն:

Ասոնք փոքր առաքինութիւններ չեն: Ոմանք կը մտածեն նոյնիսկ թէ Շարտէնէ ետք… Սեզանն է որ կատարելագործեց եւ ամբողջացուց անոր սկսածը: Սակայն ասիկա հարց մըն է որ մեզ շա՛տ հեռուները կը տանի իր առարկելի շատ մը երեսներով:

(2) Grand Palais.

ՀԱՆՍ ՊԷԼՄԷՐ

Հանս Պէլմէր նացի Գերմանիայէն խոյս կուտար 1938ին, երբ երեսունվեց տարեկան էր հաստատուելու համար Փարիզ: Կը մեռնէր 1975 թուին:

Ի՞նչ գրել այս բացառիկ, արտասովոր կրաֆիսթ արուեստագէտին մասին, ուր զմայլած գեղագէտը երբ կը դիտէ գործերը, կը դառնայ շուարուն, խռոված ու ինքզինք կը զգայ… ախտավարակ, հեղինակին պէս: Պէլմէրը բացատրելու համար չի բաւեր խօսիլ արուեստի, գեղագիտութեան եւ գիծերու մասին միայն, անհրաժեշտութիւնը կը զգացուի ախտաճանաչ հոգեվերլուծողի մը, բացատրելու համար աստր էրոթիզմը: Ամէն ինչ կը կեդրոնանայ, կամ աւելի ճիշդը՝ ամէն յօրինում իր ալացքը կ'առնէ կնոջական սեռային գործարանէն: Գիծերը կը ճառագայթեն, կը բազմանան, կը հանգուցուին նոյն մտասեւեռումով: Սկիզբը, ի մասնաւորի 1933 թուականին, ան ստեղծեց փէթիշ – պուպրիկը եւ զայն ենթարկեց իր անողոք քմայքներուն, ֆանթազմներուն, անոնց տալով յօդատուած ձեւեր, կարծես բզքտելով, խոշտանգելով անդամները պուպրիկ – կնոջ: Սա՞տ մը կար իր մէջ: Հաւանաբար: Ցետոյ ամէն ինչ ստացաւ երկար, սլացիկ թռիչք, ողորկուն ձեւեր՝ միշտ նոյն մտալլկումով.— բազմապատկուած սրունքներ ամէն ուղղութիւններով, սեղմուած՝ սղոսկուն գուլպաներով որոնք կը վերջանային սեւ կռունկով կօշիկներով: Շփոթեցնող բազուկներ որոնք կուգան բարդուիլ գլուխներու եւ կուրծքերու վրայ երկդիմի խաչաձեւումներու առաջնորդելով:

Շուրջ 115 գործեր, — գծագրութիւն, փորագրութիւն, վիմագրութիւն որոնք կը կազմեն այս ցուցահանդէսը եւ որոնք յողդուն երեւակայութեան եւ սեռակա – նութեան ուղղակի արդիւնքն են, զար – մանալիօրէն կը պահեն լրջութիւն մը որ իր գործին արժէքը կը շեշտէ, կը կազմէ աստր վճիռ մասը: Պէտք է աւելցնել նաեւ անզիջող, անայլայլ անկեղծութիւն մը: Իր գործերը առարկայական որքան ենթակայական ձեւաւորումները եւ ձեւա – գեղծումներն են կնոջ, անրաժան՝ աստր «խորհրդանիշ»էն: Գործին հրապոյրը կուգայ նաեւ արուեստագէտին այս անզիջող որքան անկեղծ այս կեցուածքէ:

Պէլմէր կը մնայ ամէնէն ինքնատիպ վկայութիւններէն մէկը մեր դարուն դառնալով, տառացիօրէն, արտակարգ վարպետը գիծի՛ն: Ու յանկարծ կը զարմանանք որ ի՞նչպէս այս արուեստագէտը, գոնէ պահու մը համար, կրցած է դուրս ելլել եւ շնչել «արտաքին» աշխարհը, գծելու համար գեղեցիկ եւ ճշգրիտ դիմանկարները իր արուեստա – գէտ բարեկամներուն.— Մարսէլ Տիւ – շան, Ման Ռէյ, Միշէլ Սիմոն, եւայլն:

(3) Galerie Bellint, 28 bis, Boulevard de Sébastopol.

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՒՍԵԱՆԻ

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

— O —

Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցին լի էր Հինգշաբթի, Փետր. 22, ժամը 11ին, հայ եւ իտալացի ալ բազմաթիւ սգակիրներէ որոնք փութացած էին հուսկ յարգանք մատուցանել Երուանդ Հիւսիսեանի յիշատակին: Օտար երկիրներէ եւս՝ բաւական թիւով ներկայացուցիչներ, հակառակ ժամանակի սղութեան:

Թաղման կարգին նախագահեց՝ յատկապէս այս տխուր առթիւ Փարիզէն Միլանօ ժամանած, Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան՝ որ յատարտ արարողութեան ամփոփ կերպով անդրադարձաւ ողբացեալին բազմարդիւն կեանքին ու շեշտեց որ թէեւ վերջին տարիներուս առողջական պատճառներով ազգային հանրային կեանքէ քաշուած էր՝ Երուանդ Հիւսիսեանի անունն ու հմայքն ու հեղինակութիւնը մշտապէս շարունակած էին ներկայ մնալ ի Հայաստան թէ արտասահման: Սերովբէ Արք. վեր առաւ Հիւսիսեանի խորունկ հաւատքն Ազգին ու Հայաստանեայց Եկեղեցիին ու Մայր հայրենիքին հանդէպ, թուեց համապատասխանօրէն անոր գործունէութիւնն ու բարեսիրութիւնները եւ ունեցած կարեւոր դերը՝ մանաւանդ Հ. Բ. Ը. Միութեան ծոցին մէջ՝ յԵւրոպա:

Բժիշկ Տոքթ. Տիգրան Ալեքսանեան իտալերէնի վերածեց Սերովբէ Արք.ի այս խօսքերը՝ իր կարգին յատկանշելով Երուանդ Հիւսիսեանը՝ իբր մարդ եւ ազգային դէմք ու իտալահայ:

Քոմոյէն՝ Տոքթ. Օ. Մանուկեան՝ յանուն Իտալահայ Միութեան հարազատ թարգմանը հանդիսացաւ տեղւոյն Հայութեան երախտաշատ ու ակնածալից զգացումներուն հանդէպ երկար տարիներէ ի վեր իր գլուխը գտնուող պատկառելի նախագահին որ անդարձ կը բաժնուէր:

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Աթոռակալ Հ. Բարսեղ Ձեփիճեան յանուն Միաբանութեան եւ Աբբահօր, յարգանք մատոյց ողբացեալին յիշատակին:

Երուանդ Հիւսիսեանի մարմինը ամփոփուեցաւ Միլանոյի հռչակաւոր «Մոնումանթալէ»ի մենարաններէն միոյն մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան ցկեանս նախագահ Պ. Ալեք Մանուկեան՝ անկարելիութեան առջեւ ներկայ ըլլալու յուղարկաւորութեան, հակառակ իր խոր կամքին, եւ իր ներկայացուցիչը՝ Կեդր. Վարչութեան անդամ փաստաբան Յակոբ Տէրտէրեան վերջին պահուն օդանաւային գործադուլի բերմամբ չկարենալով Ամերիկայէն Միլանօ հասնիլ, հեռաձայնով ներկայացուցիչ կարգած էր Միութեան փոխ նախագահ եւ Զուիցերական Պատուակալ Վարիչ – Պատուիրակ Պ. Արա Զամքըրթէնը: Ժօժէն Բարսղեան՝ եւս ներկայ էր յանուն Վարիչ Մարմնոյ: Միութեան Եւրոպայի իրաւական խորհրդական Մեթր Շաւարշ Սեւյօնքեան կը ներկայացնէր նաեւ Միութեան ընդհ. տնօրէն Պ. Մ. Հայկենցը:

×

Մեծ թիւով ծաղկեպսակներ, իսկ ցաւակցական հեռագիրներ ամէն կողմէ, յիշելով միայն Ս. Էջմիածնէն՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսինը, Երեւանէն՝ Արտասահմանի հետ Մշակութային Կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեանինը, Նիւ Եորքէն Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչութեանը ու Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի նախագահ Նափոլէոն Պիւլ – լիւքեանինը:

Լրատու — Արուեստ

Vagabondages

Բանաստեղծութեան պարբերականին թիւ 6ի մէջ (Փետր 79) նուիրուած Ազատութեան, լոյս տեսած է Արմէն Լիւպէնի (Շահան Շահնուր) մէկ քերթուածը՝

ON N'EST LIBRE QUE PAR PANS.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂ առաջին անգամ ըլլալով երկաթուղիի գիծ մը ունեցած է, երբ հաստատուած է Աղդամ – Ստեփանակերտ գիծը՝ 26 քիլոմեթր երկարութեամբ: Ստեփանակերտի կայարանին բացումը կատարուած է Յունուարի վերջերը: Երկյարկանի շէնք մըն է, բեռնապահեստի յարմարութիւններով օժտուած:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

1.

Կառապանի մօտ, օնբաշու գէն ու զարդով նստած էր Գուրբան Ալին: Կառքում մեղմ ճօճւում էին Մեհմէդն ու նրա մայրը: Մայրը հոգատար հառաչեց.

— Կարծես մրսում ես, Մեհմէդ:

— Ոչ, դժգոհ պատասխանեց որդին: Չեմ մրսում, քանի՞ անգամ ասեմ:

— Գուցէ մի շա՞լ գցեմ ուսերիդ, յամառեց մայրը:

— Ասացի որ չեմ մրսում:

Գուրբան Ալին հոգոց հանեց: Իր մայրն էլ էր այդպէս հոգատար էր իր նկատմամբ, երբ ինքը փոքր – փոքր էր: Երեւի սպանուելիս վերջին պահին մայրն աղօթել էր իր համար:

Գուրբան Ալուն բարկացնում էր հանըմի ձայնը: Ինչո՞ւ ես այդպէս հոգատար դէպի քո արդէն տղամարդ որդին, երբ շուրջդ որբերի քաղցած խմբեր են, մուրացկանների վոհմակներ:

Հանըմի ձայնը նորից զարնուեց Գուրբան Ալու գլխին.

— Կարծեմ քաղցած ես, Մեհմէդ:

— Ոչ, ոչ…

— Գուցէ մի քիչ կարկանդակ ուտէիր, գերմանական է: Կ'ուտե՞ս:

— Դէնը տար, գոչեց Մեհմէդը: Ինձ ոչխա՞ր ես մեծացնում, մայր: Խնդրում եմ նման զիբիլներով այլեւս չձանձրացնես ինձ:

Գուրբան Ալին եւ գոհ էր, որ ահա, վերջապէս, հեռանում է Զեւկէտից, եւ դժգոհ, որ գուցէ յաւիտեան կորցնում է հարազատ երկիրը:

Բարձր լեռներին մեծ ձիւն էր նստել: Հովիտները սրսփում էին ձեան ահից, հանդիպակաց քամին սառն էր: Աջ կողմին ճերմակին է տալիս Գոհանամք լեռը: Այնտեղ է իր հայրենի Կաթակը, իր պապերի նշխարներով, Ջրաղացի չեմին իր հօր արիւնը:

Կողքին մշմշացող կառապանը երբեմն մտրակը ճօճում էր ձիերի վրայ, գոչում: Նրա ձայնը խաղոտ էր ու յոգնած: Գուրբան Ալու մէջ ծերունուն գրգռելու ցանկութիւն առաջացաւ:

— Եթէ Ձիլ Զաքարը յարձակուի մեզ վրայ, ի՞նչ պիտի անես, բաբամ:

Ծերունին թքեց ձիերի վրայով, փսփսացրեց՝ ձայնը քթի մէջ:

— Ի՞նչ պիտի անեմ: Կը կանգնեմ առաջը, որ խփի, սպանի:

— Ինչի՞ սպանի:

— Զզուել եմ ինքս ինձնից, կառապանը չարութեամբ դաղեց ձիերի գլուխները: Դա՛հ, դա՛հ, կոտորուածներ: Զզուել եմ ձիերի հոտից էլ: Ամէն ինչ ատելի է, անիմաստ: Ինչո՞ւ է մարդ այսքան շատ ապրում:

— Որ վայելի Ալլահի տուած բարիքները:

Ծերունին քրքջաց:

— Տեսնում եմ ոնց ենք վայելում, դու էլ, ես էլ: Մարդը հէնց մօր փորից դուրս գալուց է դժբախտ: Բախտը որոնիր գերեզմանում, տղաս: Հողի երեսին բախտ չես գտնի, յոյսդ կտրիր:

Գուրբան Ալին այլեւս հարց չտուեց: Ինչի՞ քրքրի մոխրացած կրակը:

×

Իրար ետեւից ետ էին մնում հայկական գիւղերը՝ տասը դատարկ ու աւերուած, մէկը կիսով չափ բնակեցուած շգիտես որտեղից եկած Թուրքերով: Կառապանը մտրակը մեկնեց նորաբնակների կողմը:

— Սրանք էլ են բախտ որոնում: Երեւում է՝ գտել են: Քոսի ու թերասնման ձեռքից կոտրում են Ալլահի երջանիկները:

Եկեղեցիներից պոկուած էին խաչերն ու զանգերը: Պոկուած էին հին աշխարհի ոտնահետքերը իրենց վրայ պահած, աղօթքի կանգնած այդ քարէ անէծքների լեզուները:

Կառքը թեթեւ փոշի էր բարձրացնում մէջքը քրքրուած, վէրքոտ ճանապարհի երկայնքով: Յաճախ էին հանդիպում ոտքով դէպի Եփրատ գնացող զօրագնդերի, գումակների, թնդանօթային մարտկոցների: Ծերունին կառքը քշում էր ճամբի եզերքը, գլխարկը հանում:

— Սրանցից ոչ ոք ետ չի դառնայ, կը կոտորուեն: Դա՛հ, դա՛հ…

Մի գիւղում Գուրբան Ալին, երկար որոնելուց յետոյ, եռակի արժէքով հազիւ կարողացաւ մի քիչ կաթ ու կարագ գնել հանըմի ու նրա որդու համար: Կաթ վաճառող Թուրքը ասաց, թէ Աղօթարան լեռան կիրճերում տէր ու տնօրէն է Հայերի մինբաշի Ներսէս Ջավուշը: Գուրբան Ալին բարկացաւ սաստիկ:

— Հապա ինչո՞ւ չէք նրա վերջը տալիս:

Թուրքը նոյնիսկ վախեցաւ:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(260 – Շար.)

Պ. Նորայր Լուսպարոնեան, զաւակ – ներն ու թոռները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ԺԵՐՄԷՆ ԼՈՒՍՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 26ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Մարտ 2, ժամը 11·30ին Կոնէսի Սանթր – Օափիթալիէն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Բաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Լօֆէնի Տէր-Գալուստեանէ 50 ֆր., Տիկին Կուրպէթեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Տէր-Դաւթեանէ 100 նոյն առթիւ:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԺԱ. ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկ. Միքայէլ Ցակոբեան	1200
Տ. Հ. (Նիս)	1000
Պր. Ժան Թօսունեան	1000
Պր. Ժագ Հանչէրեան	500
Մի ոմն	300
Պր. Լեւոն Հասըրճեան	250
Օր. Ժագլին Նարբինեան	130
Պր. Տէօվլէթ Պուղուրլեան	100
Պր. Մ. Գարանֆիլեան	100
Տիկ. Մարգրիտ Պենլեան *	100
Տէր եւ Տիկ. Զէօմլէքճեան	100
Տիկ. Երանուհի Գրալեան	50
Պր. Արթիւր Պենլեան	50
Պր. Ցարութիւն Ճէնտէրէճեան	50
Օր. Սիւզան Անդրէասեան	30
Տէր եւ Տիկ. Հմայեակ Աչճեան	25
Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան միջոցաւ հանգանակուած	
Վարդավառ Կէվչէնեան	200
Հայկուհի Զիլինկիրեան	200
Խաչիկ Թաղւորեան	200
Արամ Զիլինկիրեան	200
Հրանդ Քէչեան	100
Դանիէլ Ճիզմէճեան	100
Բիւզանդ Ֆընտըքեան	100
Սամուէլ Խաբուդեան	50
Միսաք Շարաբխանեան	50
Արամայիս Արապեան	100

(Շար.)

Ց. Գ.— Կեդրոնական Ցանձնախումբը կը հաղորդէ, որ անցեալ շաբթու արդէն իսկ փոխանցած է 300 հազար Ֆր.ի գումար մը, Պէյրութի կեդր. Մարմնին:

« ՅԱՌԱՋ »ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Երուանդ Միքայէլեան 240 ֆր. կը նուիրեն:

ՎԱԼԱՆՍ.— Պ. Նշան Թէպոյեան 40 ֆ.

ՊԷՍԷԺ.— Պ. Զերչեան 40 ֆր.:

ԾՆՈՒՆԴ

ՎԱՀԷ ՄՈՒՍԷԵԱՆ

շատ ուրախ է որ պզտիկ քոյրիկ մը ունի՝

ՇՈՒՇԱՆ

որ ծնաւ 1979 Փետրուար 8ին:

Իրենց թոռնիկին ծննդեան ուրախ առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սալլաքեան 100 ֆր. կը նուիրեն « Յառաջ »ին, նաեւ 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին նոյն ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Մուսէեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բիւզանդ Վարդապետեան, Շապին Գարահիսարցի, կը փնտռէ իր քուզէնները.— Վեցիկեան Եզնիկ, Վեցիկեան Ազգանոյշ. կը կարծուի թէ Յունաստան կամ Եգիպտոս են: Կը խնդրուի արտատպել արտասահմանեան թերթերէն: Լուր ունեցող – ներէն գրել՝

LES ALPES, 20 Ave. du Maquis
26100 ROMAN

DENTAIRE

CHIRURGIEN-DENTISTE

Proches banlieue Nord-Est

Cherche collaborateur, éventuellement avec promesse de vente, ou toute autre forme de contrat à étudier.

Téléphoner à 383-65-74

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Նիսի Հայ Տիկնանց Միութեան կողմէ, Շաբաթ, Մարտ 3, ժամը 20էն մինչեւ առաւօտեան ժ. 1·30, Աթլանտիկ պանդոկի սրահներուն մէջ, 12, Պուլվառ Վիքթոր Հիւկօ (Նիս):

Ի նպաստ Նիսի միօրեայ հայկական դպրոցին:

A L'OCCASION DES FETES DE

Paques aux Lieux Saints

ET

L'INAUGURATION SOLENNELLE

du

MUSEE HELEN et EDWARD MARDIGIAN

Président de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance des Etats-Unis

JACQUES CHELELEKIAN

(Accompagnateur)

propose :

Voyage à Jerusalem

de MARSEILLE

Départ Dimanche 15 Avril — Retour Mardi 24 Avril 79

Prix par personne 3.900 F.

Comprenant :

Transports, visites et excursions : TEL AVIV — CESAREE — HAIFA — ST JEAN D'ACRE — NAZARETH — TIBERIADE — BEIT-SHLEAN — JERICHO — BETHLEHEM — JERUSALEM,

Logement en chambre double. — Hôtels 4 étoiles. — Pension complète.

Assurances : Annulation — Rapatriement — Perte et Vol bagages.

ATTENTION ! places limitées

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. 97

48ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին

Salle de Chimie, 28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e, Métro Invalides

Ճոխ յայտագիր պատրաստուած Գայլիկներու, Թեւիկներու, Արենոյշներու եւ Սկաուտներու կողմէ:

Հայերէն ներկայացում, հայկական երգեր եւ պարեր, սկաուտական կեանք ներկայացումներ, Նուագախումբ

Կը մասնակցին ֆրանսական եւ եւրոպական սկաուտական միութեանց ներկայացուցիչները եւ խումբեր

Մուտք 25 ֆր., երախաներու մուտքը ազատ է:

ՊԻՇԷ ՅՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ

Մեծ Պահքի ամէն Չորեքշաբթի երեկոներուն, այսինքն՝

Փետր. 28ին, Մարտ 7ին, Մարտ 14ին, Մարտ 21ին, Մարտ 28ին, Ապրիլ 4ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ երեկոյեան ժամը 6ին կը կատարուին հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները:

Մեծ Պահքի ամէն կիրակի օրերը, այսինքն՝

Մարտ 4ին, Մարտ 11ին, Մարտ 18ին, Մարտ 25ին, Ապրիլ 1ին,

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագէն վերջ Արեւագալի արարողութիւն տեղի կ'ունենայ:

×

Այս Ուրբաթ, Մարտ 2ին, երեկոյեան ժամը 7ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հսկում կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ:

ՇԱՎԻԼ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Մարտ 4, պատարագ: Յետ պատարագի արեւագալի երգեցողութիւններ:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

38, route de Collonges
69450 ST CYR AU MONT D'OR
Tél. (78) 47.28.65

Կիրակի, Մարտ 4, ժամը 15·30ին:

Կը բանախօսէ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ նիւթ ունենալով՝

Սփիւռքը եւ Հայութեան ինքնութիւնը կազմող ազդակներն ու արժէքները:

Բոլոր ազգայինները հրաւիրուած են մասնակցելու նոյն օրուան ժամը 11ի պատարագին եւ ժամը 13ի ճաշին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 64րդ տարեդարձը Ապրիլ 8, Կիրակի ժամը 13ին, ճաշով:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դաշտահանդէսը Յունիս 17ին:

×

Կապ. Խաչի 50ամեակը Կրընոպլի մէջ, Մայիս 20ին:

×

Կապոյտ Խաչի յիսնամեակը կը տօնուի մեծ շուքով Ապրիլ 1ին, Սալ Կավոյի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 4, ժամը 13ին պատուոյ նախագահութեամբ՝

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ԻՋԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

եւ նախագահութեամբ՝

ՏՈՔԹ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

որու ընթացքին 1978ի Հարենց գրական մրցանակը պիտի ընծայուի պարսկահայ անուանի բանաստեղծ՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԽԱՆԵՆՑԻ

PIZZA OSKIAN
139, Rue Saint Honoré — Paris
Métro : Louvre

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով յառաջագոյն կը խնդրուի սեղանները կանխաւ եւ փութով ապահովել, ամէն առաւօտ հեռախօսելով, ժամը 7էն 10, 372·04·20 իսկ երեկոյեան ժամը 20էն վերջ՝

780·82·58

Ճաշագին 60 ֆր.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերը, Մարտ 3, Շաբաթ օր ժամը 14·30ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ. ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Մարտ 5ին, Երկուշաբթի ժամը 14·30ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Հաճախութիւն:

×

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Դ. ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մարտ 3, կ.ե. ժամը 18ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ: Օրակարգ.— Ա. դիւանի ընտրութիւն Բ. 3րդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան ընթերցում եւ վաւերացում: Գ. Ընթերցում եւ վաւերացում վարչութեան Աշխատանքային գործունէութեան ամփոփ տեղեկագրի: Դ. Ընդհ. ժողովի օրակարգի բու քննութիւն եւ առաջարկներ: Ե. Պատգամաւորի ընտրութիւն:

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

LE GREC Tous les jours midi et soir. **12, rue Dauphine, PARIS 6 - Réser : 033.66.30**

DE NOUVEAU L'ENCHANTEMENT DES NUITS GRECQUES

Dîners et soupers dansants. Orchestre jusqu'à l'aube.

„ Գտնել յունական ճաշարան մը, որ լաւ գաղափարն ունեցած է մեզի հրամցնելու երկիրին խոհական եւ հրաշալի ճաշերը, պտուղներ եւ քեբաբ, ֆրանսական գինիներով: Աւելի քան 10 տարի յաջող նորութիւններ նոյնքան համեղ": (Փօլ Սիմոն, Ժուռ տը Ֆրանսի մէջ):

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
2
VENDREDI
2 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80	

54ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.328 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.328

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՔՍԻՔԱ

ՋԵՐՄ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

——— Օ ———

Քոնֆորտաղ է, որ նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն Մեքսիքօ հասաւ Չորեքշաբթի օր, ուր արժանացաւ խանդավառ ընդունելութեան, թէ՛ նախագահ Փորթիյոյի եւ թէ Մեքսիքացիներուն կողմէ: Երկու երկիրները առկախ որեւէ հարց չունին եւ Մեքսիքա զգացական կապեր ալ ունի Ֆրանսայի հետ: Մեքսիքան ալ, նման Ֆրանսայի, եղած է ապաստան երկիր մը քաղաքական թէ այլ գաղթականներու համար: Իր ողջոյնի ուղերձին մէջ, նախագահ Փորթիյօ յիշած է տը Կօլի այցելութիւնը 1964ին եւ անոր պատմական դարձած « Լա մանօ ան լա մանօ » բանաձեւը: Նախագահ Ժիսքար իր պատասխանին մէջ (զոր սպաներէնի թարգմանած է Տիկին Ժիսքար տ'Էսթէն) շեշտած է. « Մեր բարեկամութիւնը ծնած է երբ ուրիշ գործունէութիւն ունէինք: Անեղծ մնաց: Ձեզի կը բերեմ Ֆրանսայի բարեկամական եւ եղբայրական ողջոյնը: Ոչինչ կը բաժնէ մեր երկու երկիրները, ոչ խսկ Արեւմուտքը քանի որ Մեքսիքօ կը հասնիմ այն ժամուն իսկ երբ Փարիզը թողուցի »:

Պարզ է որ Մեքսիքա մեծ կարեւորութիւն ստացած է իր քարիւղին պատճառով եւ ատոր համար ալ է, որ Մոնտէն տուած իր տեսակցութեան մէջ, նախագահ Լոփէզ Փորթիյօ կը շեշտէ. « Ձենք ուզեր քարիւղային երկիր մը ըլլալ, այլ զարգացած երկիր մը, որ քարիւղ ունի »:

Մեքսիքայի նախագահը 59 տարեկան է, ուրեմն վեց տարի աւելի քան Ժիսքար, իրաւագէտ է պատրաստութեամբ, բայց յետագային եղած է տնտեսագէտ եւ ձգտում մըն ալ ունի փիլիսոփայութեան: Հէքեաթ ալ գրած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ եւ իր կուսակցութիւնը երթալով դէրք կը բռնեն Ժիսքարի եւ իր քաղաքանութեան դէմ: Նախ Շիրաք կը պահանջէ Ազգ. Ժողովի արտակարգ նիստ մը, աշխատանքի վերաբերեալ: Հ-Հ-Հ.ի նախագահը Մոնտէն տուած իր տեսակցութեան մէջ, շատ ծանր կերպով կը քննադատէ կառավարութեան եւրոպական քաղաքականութիւնը: Իրեն համար Պետութիւնը հրաժարած է:

ԽՈՄԷՅՆԻ հրաժեշտի ճառ մը խօսած է, նախքան Ղոմ քաշուիլը եւ ըսած որ պէտք է դադրին բոլոր ամերիկեան, խորհրդային, անգլիական եւ իսրայէլեան ազդեցութիւնները Իրանի մէջ: Միւս կողմէ յեղափոխական կառավարութիւնը, որ ցարդ արգիլած էր չափահաս այրերու ելքը երկրէն, այդ կարգադրութիւնը տարածեց նաեւ 18 տարեկանէն վեր կիներուն: Ասիկա, որպէսզի Շահին հին գործակիցները արտասահման չփախին: Քաբիւղի Պարսկական Ընկերութեան նոր տնօրէնը յայտնեց թէ վաճառումները կը վերսկսին Մարտ 5ին... ամէնէն շատ տուողին: Բայց պէտք է « պարսկական քարիւղային բառարանէն » ջնջել fonsorsiom բառն իսկ, որ օտար ընկերութեանց խմբաւորումն էր (այսինքն ան որ կ'առեւտրականացնէ պարսկական հում քարիւղը). Ֆրանսա վեց առ հարիւրի մասնակցութիւն ունէր Քոմփանեի Ֆրանսէզ տէ Փեթրոլով:

ՎԱԼԱՆՍԻԵՆԻ մէջ է այս անգամ, որ երկաթագործ բանուորները իրենց բարկութիւնը ձգած են որ պոռթկայ եւ թալանի ու կրակի տուած են « գործատիրական գրասենեակը »: Պերժըրոն յանուն « Բանուորական Ուժ »ի (էֆ.-Օ.) կը զգուշացնէ նման արարքներու դէմ: Կոտրել թափելէ զատ, տնօրէններ ալ կ'արգելափակուին: Գործատիրութեան նախագահը՝ Սերաք « անհանդուրժելի » որակեց այս ցոյցերը, որոնք կրնան միայն վնասել որեւէ լուծումի:

ՄՈՍԿՈՒԱ կը պահանջէ Չինաստանէն, որ անմիջապէս քաշուի Վիէթնամէն, հակառակ պարագային « պատերազմի բոցը պիտի տարածուի »:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ յանձնարարեց իր նախարարներուն՝ (Մեքսիքա մեկնելէն առաջ) « Մի մոռնէք »: Կ'ուզէ որ 1980ի պիւտճէին մէջ Պետութիւնն ալ խնայողութիւններ ընէ եւ միայն ժողովուրդէն չպահանջուի խստակեցութիւնը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ, Ֆրանսայի պիտի վերադարձնէ հարուստ արխիւներ, զորս Գերմանացիք տարած էին 1943 - 44ին եւ որոնք գտնուած են Սիլեզիա: Երեք վերջին դարերուն կը վերաբերին եւ ձեռագիրներ կան, բաւական կարեւոր:

ՓԱՐԻԶԻ « Մաթէն » օրաթերթը իր երկրորդ տարեդարձը կը տօնէ եւ այս առթիւ կը յայտնէ թէ դժուար շրջանը անցած է այլեւս: Սպառումը 130 հազար օրինակի շուրջ է բայց թերթը կը նկատէ որ 400 հազար ընթերցող կը նշանակէ:

« ԳԻՐՔԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ » եւ Հերսանի միջեւ տագնապը աւելի սուր բնոյթ առաւ: Ոչ միայն բանուորները կը գրաւեն նոր տպարանին շէնքը (Սէն-Տընի) այլեւ որոշած են արգելք հանդիսանալ որ Քրէօզօ - Լուառի բանուորները նոր ռոթաթիւները ազուցեն: Միւս կողմէ Ֆիկառօի մատակարարման Հսկողութեան կոմիտէի նախագահը վերջին նիստի մը ընթացքին, նախատեսած է դադրեցնել թերթին հրատարակութիւնը եթէ « վերջին ամիսներու ամէնօրեայ յապաղումները կրկնուին »:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (հեռատիպ, Փետր. 16-22

ՃԱՓՈՆԻ ՊԱՏԱՆԻ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի Մանկական պատկերասրահին այցելուները ծանօթացած են ճափոնցի պատանի նկարիչներու գործերուն: Ցուցադրուած են ջրաներկեր եւ գրչագրական աշխատանքներ: Պատկերասրահի գեղարուեստական ղեկավարը՝ արուեստաբան Հենրիկ Իգիթեան, այս առթիւ ըսած է, թէ այս ցուցահանդէսը առաջինն է այն շարքին, որ կազմակերպուած է մանուկի միջազգային տարուան առթիւ: Յաջորդը նուիրուած կ'ըլլայ Հնդկաստանի մանուկներու նկարներուն:

×

ՀԻՆ ԲԱՔԱՔԱՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔՈՎ

Արագածի լանջերուն՝ Մօտկան բերդի պեղումները հետաքրքրական տեղեկութիւններ տուած են հին քաղաքաշինութեան եւ շինարարական եղանակներու վերաբերեալ: Աւելի քան հարիւր հեկտար տարածութիւն ունեցող բնակավայրը կը պատկանի Ն. Ք. 2րդ հազարամեակին: Մասնագէտներու կարծիքով, ան իր ժամանակին եղած է հին Միջագետքի քաղաքներուն նման: Բարձունքի վրայ կառուցուած միջնաբերդին մէջ պահուած են հսկայ քարաբեկորներէ կերտուած պալատի կամ եկեղեցւոյ աւերակները: Միջնաբերդին շուրջ կան բնակարաններու մնացորդները: Գիտնականներու համար անակնկալ եղած է միջնաբերդը քաղաքին կապող հին ճամբուն յայտնաբերումը: 150 մեթր երկայնքով այդ ճամբան կ'անցնի բազալտի ժայռի մէջէն:

Հին ձեռագիրներու մէջ յիշատակուած հողամասերու հետազօտումը գիտնականներուն կարելիութիւն տուած է յայտնաբերելու գիւղութեան համար ցայժմ անծանօթ եւ լաւ պահուած բնակավայր մը եւս, զոր կոչած են Տղիթ (մօտակայ բնակավայրին անունով): Աւելի քան երեք հազարամեակ առաջ այդ բնակավայրի կեդրոնը բարձրացած է աշտարակներով ամրացուած կիկլոպեան բերդ մը: Քաղաքէն ոչ հեռու գտնուած է արուեստական ջրամբարը, ուր հիմա ալ գարնան ջուր կը հաւաքուի: Մօտկան բերդը եւ Տղիթը, որոնք հոս նախաուրարտական Հայաստանի բնակիչներու նիւթական մշակոյթի հարուստ նմոյշներ պահպանած են, յայտնաբերուած են Հայաստանի Ակադեմիայի Արուեստի, Հնախուզութեան եւ Ազգագրութեան Հիմնարկներու եւ Երեւանի համալսարանի խումբ մը հետազօտողներու կողմէ:

×

ԱՒԵՏ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Թիֆլիսի Փիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ մեկնաբանուած է Աւետ Տէրտէրեանի 4րդ համանուագը՝ Դաւիթ Խանջեանի ղեկավարութեամբ, եւ արժանացած է ջերմ գնահատանքի: Երաժիշտը ծնած է 1929ին՝ Բաքու: Երաժշտական առաջին արտայայտութիւնները արդիւնքը եղած են ընտանեկան յարկին մէջ տիրող մթնոլորտին: Ուսանած է Երեւանի Երաժշտանոցը, ուր աշակերտած է Եդուարդ Միրզոյեանի: 60ական թուականներուն երեւցան երաժիշտին երկու համանուագները, որոնցմէ առաջինը՝ Թումանեանի եւ Շիրազի խօսքերով, կը ներկայացնէ Հայաստանն ու ժողովուրդին կեանքը, իսկ երկրորդը՝ Չարենցի խօսքերով եւ կը կրէ « Յեղափոխութիւն » տիտղոսը: Ա. Տէրտէրեանի գրած « Կրակէ օղակ » օփերան, որ կը ներկայացնէ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը, պարգեւատրուած է մրցանակով, իսկ 1970ին Մոսկուայի հեռատեսիլը օփերան շարժանկարի վերածած է: Իր 3րդ համանուագին մէջ օգտագործուած են դուդուկն ու զուռնան իբրեւ ժողովրդական նուագարաններ: Այդ առթիւ երաժիշտը ըսած է, թէ մեր երաժշտութեան զարգացման այս շրջանին շատ կարեւոր է ժողովրդական նուագարաններու օգտագործումը: Ներկայիս երբ մեր երաժշտութիւնը աւելի բարձր մակարդակի վրայ է, մենք պէտք չէ խուսափինք ազգային նուագարաններէ: Աւետ Տէրտէրեան 50 տարեկան է եւ լեցուն՝ ստեղծագործական եռանդով: Աւարտած է արդէն 5րդ համանուագը, իսկ ընթացքի մէջ է «Ռիչար Գ.» բեմապարը:

×

ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՀԱՄՈՅԹԸ ՎՈԼԳԱՅԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

Երեւանի Թաթուլ Ալթունեան երգի ու պարի համոյթը մէկ ամսուան շրջապտոյտ մը ունեցած է Կազանի մէջ, ուր Վոլգայի ափերուն գտնուող քաղաքներու բնակչութեան հրամցուցած է հայկական արուեստը, ազգային կրակոտ ու հեզաճկուն պարերն ու հոգեմայլ երգերը: Մասնաւոր գնահատանքի արժանացած են Սայաթ Նովայի « Քամանչան », Խ. Աւետիսեանի « Կռունկներ »ը, ժողովրդական « Քոչարի »ն, « Հօտաղներու պար »ը, « Տարօնի ժողովրդական երգեր ու պարեր »ը, Ա. Խաչատրեանի « Սուրերու պարը »: Համոյթը ելոյթներ տուած է Վոլգոգրադ, Կոյբիշեւ, Օրէնբուրգ, Պենզա, Սարանսկ, Եոշկար - Օլի, Չեբոքսարի եւ Գորկի:

×

ՆԿԱՐՉՈՒՀԻ ԳԱՅԵԱՆԷ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Թիֆլիս ապրող նկարչուհի Գայեանէ Խաչատրեան քսան կտաւներ ստեղծած է Հայաստանի նորակառոյցներն ու մարդիկը ներկայացնող: Արուեստագիտուհին իր նկարներու այս շարքը կոչած է « Վերափոխուած Հայկական հողը »: Նկարչուհիին արուեստանոցը այցելողներու ուշադրութիւնը գրաւած են յատկապէս « Բերկրանք », «Պարուհին յովազի հետ», « Քամի », « Քաղաքը գիշերը » կտաւները: Գ. Խաչատրեանի նկարները կը ցուցադրուին Երեւանի եւ Թիֆլիսի թանգարաններուն մէջ: Ներկայացուած են նաեւ արտասահմանի ցուցահանդէսներուն մէջ:

×

ՊՈՒԼԿԱՐ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԵՐԿԵՐԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԵՆ

Պուլկար ժամանակակից արձակագիր Դիմիտր Դիմովի գործերուն հայ ընթերցողը ծանօթացած է անոր « Ծխախոտ » դասական վէպով: Վերջերս լոյս տեսած են նաեւ Բոգումիլ Ռայնովի « Մեծ ձանձրոյթ » եւ « Պարոն ոչ ոք », Անդրէյ Գուլեաշկայի « Ռոմանտիկ պատմութիւն » վէպերն ու վիպակները, իսկ պատանի ընթերցողներու համար՝ Էլին - Պելինի հէքեաթները եւ « Զուլթակով տղան » մանկական վէպը: Այս տարի նոր գործեր կը թարգմանուին հայերէնի եւ կը հրատարակուին ճոխացնելով պուլկար գրականութեան հայկական դրադարանը: Լոյս կը տեսնեն « Պուլկարական վիպակներ եւ պատմուածքներ » հաւաքածոն, Անգելին Դոնչեւի, Անթանաս Վեժինովի, Թոդոր Մոնովի, Կամէն Կալչեւի երկերը: Պուլկար գրողներու հայերէն լոյս տեսած գիրքերու ընդհանուր տպաքանակը կը հասնի 400 հազարի:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Լ.

Ուրիշ հարց։ Ինծի երբեք յստակ չէր թէ այս պարբերաթերթը ի՞նչ ձեւով ու չափով միայն «Ամերիկահայութեան» հանդէսը պիտի ըլլայ։ Ինծի այնպէս թուեցաւ որ ներկաներէն շատեր բաւական գաւառապաշտ մօտեցում ունէին հարցին, սակայն վիճակագրական վեր -լուծումի ենթարկուած հարցախոյզ մը չունէի; կրնայ ըլլալ որ սխալեցայ։ Նորէն չեշտուելիք կենսական կէտը սա է, — նման կանոնագիր ստիպուած է պարզել այն կէտերը, որոնք օրինական սահմանումի ենթակայ են, եւ անոնք՝ որոնց մասին որոշում տուողները վարչական մարմինները պիտի ըլլան, եւ որոնց որոշումներն ու մօտեցումները հետեւաբար կրնան ըլլալ ճկուն եւ փոփոխակի։ Օրինակ, եթէ վերջին հարցը ձգուի իւրաքանչիւր նոր վարչութեան՝ անոնցմէ մէկը կրնայ որոշել որ թէ՛ ամերիկահայ, այս մօտեցումին, սակայն քանի որ մանրամասնութիւնները յստակ չեն, ոչ ալ յայտնի է այն տրամաբանութիւնը՝ որ նման երկկողմանի եզրակացութիւններու եւ որոշումներու մղած է վարչութիւնը՝ պէտք է սպասել։ Հարց կայ, օրինակ, որ ԱՀՄ մասնակի թօշակներով, «կրանթ»ի յատկացումնե՞ր պիտի ընէ հեղինակներու, երբ իր Մատենաշարով չեն հրատարակուիր գրքերը։ Որքա՞ն յատկացում, ո՞վ եւ ի՞նչպէս պիտի որոշէ այդ փափուկ հարցը։

Ութերորդէն մինչեւ տասներորդ յօդուածները, կը խոստովանիմ, բոլորովին չփոթեցուցին զիս։ Հիմնարկի Խնամակալ Մարմնի մասին էին, սակայն յստակ չէին խմբագրուած, եւ կարդացուեցան Լուսիկի բնականոն արագութեամբ, այսինքն ... շատ արագ։

Տասնմէկերորդ յօդուածը առաջարկեց որ ԱՀՄի «հանդէսը» ունենայ նշանակովի Վարչական – Խնամակալ մարմին, իսկ 12րդը՝ որ նոյն հանդէսը ունենայ միամեայ խմբագրական մարմին։ Թէ ո՞վ պիտի նշանակէ առաջինը, եւ թէ ի՞նչպէս պիտի կազմուի երկրորդ, խմբագրական մարմինը, ըստ երեւոյթի կը մնան վէճի ենթակայ նիւթեր։

13րդ յօդուածի նիւթը խմբագրական մարմինէ մարմին կատարուելիք փոխանցումներն էին։ Մանրամասնութիւնները չկրցայ յստակ արձանագրել։

14րդ յօդուածը նոյնպէս լաւ չհասկըցայ, սակայն ան կապ ունէր Վարչական-Խնամակալ մարմնի իրաւասութեանց հետ, կը փորձէր զանազանել այդ իրաւասութիւնները՝ զուտ խմբագրական գործ տանող կազմի իրաւունքներէն։

15րդ յօդուածը տարեկան հաշուեկշիռ (անգլերէնով՝ Էֆաունդ, պիլան) պատրաստելու պարտականութեան մասին էր։ Կը հարցուէր, օրինակ, թէ ո՞վ պիտի պատրաստէ եւ ո՞վ պիտի քննէ հաշուեկշիռը կառավարութեան հաշուապահներուն ցոյց տրուելէ առաջ։ Միացեալ Նահանգներու պետական տրքահաւաք կազմակերպութիւնը կրնայ դիւրաւ պատուհաս ըլլալ որեւէ խոցելի հաշուեկշիռ ներկայացնող կազմակերպութեան։

Յաջորդ երեք յօդուածներու մասին չկրցայ պէտք եղած արագութեամբ նոթեր առնել։ 19րդ յօդուածը կարգի կը դնէր այն փոխանցումները, որոնք տեղի կրնան ունենալ տարեկան պիւտճէներու եւ Հիմնադրամի գումարներուն միջեւ։

(Շար. – 30)

> Գրեց՝
>
> **ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ**

թէ՛ եւրոպահայ եւ Միջին Արեւելք բնակողներու գործերը պիտի հրատարակէ։ Եթէ ամերիկահայ գրողներ բողոքեն որ իրենց ճիգերով հաստատուած հրատարակչական մը «դրսեցի»ներու գործ շատ կը հրատարակէ, եւ եթէ այդ լայնախոհ վարչական մարմինը կորսնցնէ յաջորդ կազմակերպական ընտրութիւնը, նոր վարչութիւնը կրնայ կամ որոշել՝ որ հանդէսի իւրաքանչիւր թիւը «դրսեցի»ի մէկ գրութիւն միայն կրնայ հրատարակել, կամ ալ կրնայ բոլորովին արգիլել նման գործերու հրատարակութիւն։ Մեր (այսինքն՝ Ամերիկահայերու) գաւառապաշտ, ապակեդրոնացման հակամէտ ոգին թէ՛ հասկնալի եւ քաղաքական հարցերու մէջ նոյնիսկ նախընտրելի է, թէ՛ ալ այպանելի՝ մտաւորական մարզի մէջ։ Սակայն ոչ ոք կրնայ ժխտել, եթէ իրատես է որ նման նիւթերու շուրջ վէճեր պիտի ծագին, եւ ուրեմն կանոնագիր մը պէտք է նախատեսէ զանոնք։

Կանոնագրի յաջորդ յօդուածը շատ լաւ մտածուած է, եւ ցոյց կու տայ որ ամերիկեան կազմակերպչական մօտեցումը երբ «պատուաստուի» հայկական իրականութեան, կրնայ օգտակար մօտեցումներ ստեղծել։ Այս յօդուածը կ'առաջարկէ, որ ԱՀՄ չգոհանայ գրքեր հրատարակելով, եւ իր լոյս ընծայած գրքերուն մասին ան (իր տեղական յանձնախումբերու միջոցաւ) կազմակերպէ գրական ասուլիսներ, գրողներու ներկայութեամբ՝ ուր որ կարելի է, եւ կամ առանց անոր։ Անշուշտ գրողի ներկայութիւնը կրնայ սատարել գրքի վաճառումին ալ։

Վեցերորդ յօդուածը կ'առաջարկէ որ ԱՀՄի վարչութիւնը կապ պահէ Սփիւռքի մամլոյ հետ, մանաւանդ այդ մամուլի գրական նիւթերով զբաղող թերթերուն եւ խմբագիրներուն հետ։ Անվիճելիօրէն լաւ մտածում, սակայն «կապ»ի բնոյթը յստակացման կը կարօտի, զուտ պաշտօնական, կարճ ու կտրուկ, ինքնակեդրոն եւ տեղայնապաշտ մօտեցումէ խուսափելու համար։

Յաջորդ յօդուածը զարմացուց զիս, որովհետեւ կ'առաջարկէ որ ԱՀՄ հիմնէ «մատենաշար» մը, եւ ստեղծէ «ԱՀՄ Մատենաշարի Հիմնադրամ»։ Ես ենթադրած էի որ եթէ ԱՀՄ գիրքեր պիտի հրատարակէ, անկասկած այդ գրքերը պիտի կրեն «ԱՀՄի Մատենաշար» դրոշմը, ինչպէս, օրինակ, «Ցառաջ»ի մատենաշարի հրատարակած 14 գրքերը կը կրեն «Մատենաշար Ցառաջ» դրոշմը։ Սակայն ինչպէս կ'երեւի, որոշ գրքեր ԱՀՄի մասնակի օժանդակութեամբ պիտի հրատարակուին, իսկ ուրիշներ՝ Մատենաշարի միջոցաւ։ Կարծեմ համաձայն չեմ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆԻ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒՄ ՋԵՐՄՈՑՆԵՐՈՒ ՄԻՋՈՑՈՎ

Արամուս աւանին մէջ կառուցուած է Հայաստանի մեծագոյն ապակեպատ բանջարանոցը։ 180 հազար քառակուսի մեթր տարածութեան վրայ ձեռնարկուած է բանջարեղէնի ցանքին։ Մասնագէտներու հաշիւներով, տարեկան 650 թոն լոլիկ ու վարունգ պիտի ստացուի։ Նախատեսուած է տարածել Հայաստանի մէջ պաշտպանուած տարածութիւններու մէջ բանջարաբուծութիւնը։ Ջերմոցի նոր տնտեսութիւններ ստեղծուած են Ախուրեանի շըրջանը, Դիլիջան, Էջմիածին։ Այս տարի կը սկսի Հրազդանի բանջարաբուծութեան համալիրի շինարարութիւնը, որուն մակերեսը կը կազմէ 300 հազար քառակուսի մեթր։ Ջերմոցներու իւրաքանչիւր քառակուսի մեթրը կու տայ մինչեւ 10 քիլոկրամ լոլիկ եւ 20 քիլոկրամ վարունգ։

1978Ը «ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Հռոմ։ Շնորհաւոր Ս. Ծնունդ։ Առաջին անգամ ըլլալով Պապ մը Ծնունդը կը շնորհաւորէ նաեւ հայերէն լեզուով։ Ծննդեան իր պատգամին մէջ Յովհաննէս Պօղոս Բ. ծանրացաւ մարդկային իրաւունքներուն վրայ, 1978ը ըլլալով «մարդկային իրաւանց յայտարարութեան եռեսնամեակը եւ ի՛նչ հեգնանք, այս տարեդարձը առաջիններէն նշողը եղաւ Խորհրդային Միութիւնը։

Դեկտեմբերը եւս եկաւ հաստատելու, որ 1978ը եղաւ իրապէս բռնութիւններու, բախումներու, քաղաքացիական կռիւներու, պատերազմներու տարին։ Այսպէս՝ Պարսկաստանը որ միշտ շփոթ կացութեան մէջ է եւ Թեհրանէն Թաւրիզ, Մաշատ, Սպահան, Քիրմանշահ ժողովուրդը կը պահանջէ Շահին մեկնումը եւ իսլամ Հանրապետութեան մը հաստատումը։ Թուրքիա՝ ուր տեղի ունեցան եղբայրական կռիւներ Մարաշի մէջ ընելով հարիւրէն աւելի մեռեալներ եւ բազմահարիւր վիրաւորներ, եւ որ սակայն միշտ իր փրկութիւնը դուրսէն կը փնտռէ. Մոսկուա պիտի տայ մէկուկէս միլիառ տոլար եւ Էճէվիտ մնացածն ալ կ'երթայ որսալու Սքանտինավեան երկիրներուն մէջ։ Լիբանան, համեմատաբար հանդարտ է, բայց քաղաքական վիճակը կը մնայ միշտ անորոշ եւ նախագահ Էլիաս Սարգիսի այցելութիւնը Փարիզ չի յանգիր դրական շօշափելի արդիւնքներու։ Ժընեւ՝ եղեռնափորձեր թրքական հիւպատոսարանին եւ Օդանաւային Գրասենեակին դէմ. արարքներուն տէր կը կանգնին՝ «Հայկ. Նոր Դիմադրութիւնը» եւ «Հայկ. Գաղտնի Բանակը»։ Իսրայէլ – Եգիպտոս հաշտութեան ստորագրութիւնը այս տարուան համար չէ։ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը կըրկին ճամբայ ելած է եւ Գահիրէէն Երուսաղէմ դարձեալ կը փորձէ մօտեցնել կողմերը։ Հետեւանք այս տարակարծութիւններու՝ Սատաթ Օսլօ չերթար ստանալու համար Նոպէլի խաղաղութեան մրցանակը։ Սակայն Պեկին գնաց։

Քաղաքական բարոյականին շուրջ պատրանքներ մի՛ ունենաք։ Ուաշինկթըն կը զոհէ իր հին դաշնակիցը՝ Ազգային Չինաստանը եւ կը դաշնակցի Փեքինի հետ։ Միացեալ Նահանգներ – Չինաստան յարաբերութեան հաստատումը տարեվերջի ամէնէն կարեւոր դէպքերէն մին է։

Սպանիոյ մէջ ժողովրդավարութեան ճամբան բացուեցաւ։ 88 առ հարիւր համեմատութեամբ Սպանացիներ «այո» ըսին Սահմանադրութեան։

1978 տարին կը փակուի եւ միջազգային քաղաքականութեան բեմէն կ'անհետանան երկու կարեւոր դէմքեր, Կոլտա Մէյր՝ Իսրայէլի պետական ամէնէն մեծ դէմքերէն եւ Հուարի Պումետիէն՝ Ալժերիոյ նախագահը։

ՖՐԱՆՍԱ

Դեկտեմբեր 19ը պիտի մնայ յիշատակելի։ Ամբողջ Ֆրանսան առանց ելեկտրականութեան։ Աննախընթաց դէպք մը, որ երկուքուկէս միլիառ կորուստ պատճառեց եւ անդամալուծեց ամբողջ երկիրը։

Տը Կօլին ոչ բսաւ, բայց քսան տարի վերջ խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրաւ Ժիսքարին, կինէի հին Ֆրանսական դաղթավայրը։

Ժիսքար մտահոգուած է ծնունդներու հարցով եւ 1979ի որպէս գլխաւոր հետանկար ունի ընտանիքը։ Մտահոգիչ է նաեւ Ընկերային Ապահովութեան կացութիւնը, իր 17 միլիառ բացով։ Դարման, տակերու բարձրացում մանաւանդ բարձր աշխատավարձքերուն համար։

Կօլիստներու կուսակցութիւնը՝ ՀՀՀ.ն բաւական ցնցումներու ենթակայ է։ Որոշ վերապահութիւններ կան Շիրաքի նկատմամբ եւ Ալեք. Սանկինէթթի եւ Ալէն Փէյրըֆիթ չեն վարանիր հրապարակաւ քննադատելու։ Այս վերջինը կը կախակայուի վեց ամիսով։

Փիէռ Նօկեռա՝ համայնավար շարքային եւ Սէ. Ժէ. Թէ. սենտիքայի պատասխանատուներէն նամակով մը՝ ուղղուած Պուշ տիւ Ռոնի Համայնավար Դաշնակցութեան, քեհեաններու գիրքի շուրջ կ'ըսէ. «Բոլոր ազատութիւններէն առաջինը արտայայտութեան ազատութեան իրաւունքն է։ Քեհեանները իրաւունք ունի՞ն թէ չունին ըսելու ինչ որ տեսած են, ինչ որ զգացած են...» երբակացութիւնը կը ձգենք ընթերցողներուն։

Ֆրանսայի Արտաքին Գործոց նոր նախարարը՝ Ժ. Ֆ. Փոնսէ։

Գրական էնթեռալիէ մրցանակը ժան-Տիտիէ Վոլֆրոմի «Տիան Լանսթէռ» վէպին համար։

Նոր ակադեմականը մը։ Ժ. Տիւթուռ, գրագէտ եւ հրապարակագիր, Ժան Ռիւէֆի աթոռին։ Իսկ ակադեմական Ռոժէ Քայուայի աթոռը ո՞վ պիտի գրաւէ։

Տասը տարի վերջ, «1968 Մայիս »ի հերոսը Քոն Պենտիթ Ֆրանսա պիտի անցնէ Ծնունդը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գայթակղեցուցիչ վճիռ մը։ Ռոպէր Նազարեան հինգ տարի տաժանակիր աշխատանքի եւ երկու տարի ներքին աքսորի կը դատապարտուի։ «Սովետական Հայաստան» օրաթերթը Հայաստանի խորհրդայնացման 58րդ տարեդարձին առթիւ գարձեալ կը դիմէ մաշած քլիշէներու խօսելով «Դաշնակների ատելի տիրապետութեան եւ ազատարար Հոկտեմբերի արեւի» մասին, սակայն նորութիւն մը՝ կ'անդրադառնայ Լիբանահայութեան մասին։ Վրաց Կաթողիկոս – Պատրիարք Իլիա Բ. «Արմէնփրէս»ի Թիֆլիսի թղթակիցին յատուկ յայտարարութեամբ մը կը յայտնէ իր համակրութիւնը Լիբանահայութեան։ Նոր երեւոյթ մը եւս, Երեւանի մէջ կը կազմակերպուի մեծ հաւաքոյթ մը Լիբանանի Անկախութեան Օրուան առթիւ։

Հայաստանի բնակչութիւնը տարեկան 80 հազարով կ'աւելնայ։ Այժմ, Հայաստան կը հաշուէ երեք միլիոն բնակիչ, իսկ դարավերջին ըստ մասնագէտներու հինգ միլիոն պիտի ըլլայ։ Երեւան կը հաշուէ մէկ միլիոն բնակիչ եւ կը գրաւէ 18րդ տեղը Խորհ. Միութեան քաղաքներուն մէջ։

Սիամանթոյի ծննդեան 100ամեակին նուիրուած գրական – գեղարուեստական երեկոյթ, կազմակերպուած Հայաստանի Գրողներու Միութեան կողմէ։ Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը ձեռնարկած է Սփիւռքի հայ գրականութեան նուիրուած գրադարանի մը հաստատման։ Վերջին տարիներուն եռապատիկ աւելցած է Հայաստան այցելող սփիւռքի հայերու թիւը։

Փոքր երկրաշարժ, Հայաստանի մէջ, բարեբախտաբար ոչ մէկ զոհ եւ ոչ մէկ վնաս։

Տխրունի։ Նրաժիշտ Վաչէ Յովսէփեան, պատմաբան Փայլակ Ենգոյեան, գիտնական Վահէ Աւթանդիլեան։

ՍՓԻՒՌՔ

Հոկտեմբերի սեւ օրերէն յետոյ, Լիբանահայութիւնը կը ձեռնարկէ իր վերականգնումին, ձեռք առնելով միջոցներ համայնքէն ներս իրերօգնութեան հաւաքական աշխատանքով։ Այս ուղղութեամբ Լիբանանի Աշխատանքի նախարարը Անաստ Ոըզք կ'այցելէ Անթիլիաս։ Անթիլիաս կ'այցելէ նաեւ Պապին ներկայացուցիչը՝ Կարդինալ Պօղոս Պերթոլի, որ Լիբանան ժամանած էր մասնաւոր առաքելութեամբ։ Լիբանանի առաջնորդական տեղապահ ընտրուած է՝ Արամ Վրդ.

քէչիշեան։ Միշտ Լիբանանի կաթողիկոսութեամբ, Պուքրէշի եւ Կոնստանցայի Հայոց եկեղեցիներուն մէջ կատարուած է հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ Լիբանանի տագնապին զոհ բազմաթիւ հայ աղէտեալներուն յիշատակին։

Շնորհք Արք. Գալուստեան՝ Պատրիարք Թուրքիոյ Հայոց, երեք ամսուան շրջապտոյտի մը ընթացքին այցելեց՝ Էջմիածին, Հնդկաստան, Աւստրալիա, Միացեալ Նահանգներ, Քանատա, Եւրոպա (Պելժիա եւ Ժընեւ)։ Ուղեւորութեան նպատակը, Անատոլուէն Պոլիս գաղթող Հայերու նիւթական նպաստ ապահովել, զանոնք տեղաւորելու համար։ Թուրքիոյ մէջ, դարձեալ հակահայ եղեռնափորձ։ Պալաթի Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցւոյ վրայ զօրաւոր պայթուցիկ մը նետուած է, ընելով նիւթական կարեւոր վնասներ։ Պոլսոյ մէջ վախճանած է Յարութիւն խաչիկեր Քհնյ. Հալաճեան եւ իր մահկանացուն կնքած է՝ գրագէտ եւ երաժշտագէտ Հայկազ Վարդանեան։

Այս դէպքերէն անդին ըսենք որ ինչպէս Սփիւռքի չորս ծագերուն, Նիւ Եորքի, Հելիոպոլսոյ եւ Մոնրէալի մէջ տեղի ունեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութեան 88րդ տարեդարձի հանդիսութիւններ։ Մոնրէալի մէջ վեց նորագիրներ մուտք գործած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆ

« Յառաջ »ի նախաձեռնութեամբ անմիջական օգնութիւն Լիբանահայութեան հանգանակութեան ընդհանուր գումարը բարձրացաւ 378.178 Ֆ. 10ի։ Այս գումարը մաս առ մաս եւ ատենին փոխանցուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան։ Երախտագիտութիւնը կը քա –

ՅԱՌԱՋ
HARATCH
1978
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՏԱՐԿ

ղենք զոյգ Կաթողիկոսներուն ուղղած նամակէն, « Յառաջ »ի տնօրէնուհի Տիկ. Արփիկ Միսաքեանի, Թուագրեալ՝ 1978 Դեկտեմբեր 2 եւ Թիւ 335/78. «...Պարտք կը զգանք անձնապէս, յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ Լիբանանի մեր թեմի ժողովուրդին յայտնելու Ձեզի մեր սրտալից եւ ջերմ շնորհակալութիւնները Ձեր յայտնաբերած ազնիւ եւ հայանուէր ոգիին եւ գործնական ու արագ եւ արդիւնալից աշխատանքին համար, մանաւանդ լիբանահայ տագնապի ծանր օրերուն։ Բարձրօրէն կը գնահատենք Ձեր անխոնջ աշխատանքը եւ ֆրանսահայ ժողովուրդի ազգային միասնութեան եւ զոհողութեան գեղեցիկ եւ սքանչելի ոգին... »։

Նոյնպէս Խորէն Ա. Կաթողիկոս եւ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս շնորհակալութեան յատուկ նամակներ ուղղեցին Աղքատախնամ Ընկերակցութեան եւ Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան։

Մեծարանք։ Հմուտ բիւզանդագէտ եւ վաստակաւոր մտաւորական Փրոֆ. Սիրարփի Տէր–Ներսէսեան ընտրուած է թղթակից անդամ՝ Աքատէմի տէ զ'Ինս – քրիփսիոն է տէ պէլ Լէթրի։ Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետը՝ Գուրգէն Մեծատուրեան, Լոնտոնի մէջ, սկաուտական միջազգային համաժողովի ընթացքին, ստացաւ համաշխարհային սկաուտութեան շարժումին միակ պատուանշանը « Պրոնզէ Գայլը »։ Արդար վարձատրութիւն մը Գուրգէն Մեծատուրեանի կիսադարեան ծառայութեանց համար համաշխարհային սկաուտութեան եւ հայ սկաուտական շարժումին։ Գաբրիէլ - Ճէպրայէլ Պահատուրեան պարգեւատրուած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ։

Իսի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, բացում Նուրհան Ֆրէնկեան մշակութային կեդրոնին։ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութը տօնախմբեց իր եկեղեցւոյ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, կառուցման 25ամեակը։

Տիրոնի։ Աստուր Սոփոկլեան, գրագէտ, երկրպագու հայ գիրին ու գրականութեան եւ ընկ. Արամ Տէրտէրեան՝ անդամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ջաւարեան խումբին, Պոմոն։

Թէքէեանէն, Սիամանթոյէն յետոյ, « Յառաջ » Թիւ մը կը նուիրէ Զ. Եսայեանի, Դեկտեմբեր 28։

×

Շնորհաւոր Նոր Տարի։
Յաջորդ տարուան։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ՁԱՅՆ, ՆՈՐ ԱՐՁԱԳԱՆԳ, գրեց՝ Յարութիւն Զօլաքեան, Նիւ Եորք, Փառատօն Հրատարակչութիւն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

— o —

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ). — Փետր. 20էն 24, « Քուռ Ժիւլիէնի մշակութային կեդրոնի մէջ », « Քլէօպ Լէօ Լակրանժ »ի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ հայկական շաբաթ մը։ Այս ակումբը որուն կոչումն է ժողովրդական դաստիարակութեամբ զբաղիլ, նախապէս կազմակերպած էր յունական, մակրէպեան եւ այլ փոքրամասնութեանց նուիրուած շաբաթներ։

Բացումը կատարուեցաւ Փետր. 20ին գինեձօնով մը եւ ցուցադրութեան ներկայացումով։ Ցուցադրութիւնը կը բաղկանար Հայոց քաղաքակրթութեան հետ աղերս ունեցող առարկաներէ, գիրքերէ, նկարներէ, եւայլ։ Նոյն երեկոյեան « Յաղթանակ » պարախումբը հանդէս կուգար հայկական պարերու յայտագրով մը։ Փետրուար 21ին, զրոյց - դասախօսութիւն Հայ Դատի Յանձնախումբի կողմէ, նիւթ ունենալով՝ « 30րդ պարբերութիւն »ը։ Նաեւ համերգ հայկ. երաժշտութեան Ռոմանի նուագախումբի մասնակցութեամբ, Ա. Սիրանոսեանի ղեկավարութեամբ։ Փետր. 22ին՝ հայկական պարերու եւ երգերու յայտագիր մը Ժաֆի Արաքս եւ Սասուն պարախումբի եւ նուագախումբի կողմէ։ Փետր. 23ին հայաստանեան ֆիլմի լուսարձակում, « Հայաստանի եօթը երգերը » Գէորգ Էմինի բանաստեղծութեան վրայ։ Իսկ Փետր. 24ին զրոյց – դասախօսութիւն Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ նիւթ ունենալով՝ « Հայկական Ընկերվարութիւնը » եւ փակումի հացկերոյթ հայկական ճաշացուցակով մը։

Մշակութային կեդրոնի տնօրէնուհիին հետ մեր ունեցած խօսակցութիւններէն եզրակացուցինք որ կազմակերպիչները գոհ են իրենց ձեռնարկէն եւ որ հայկ. մշակոյթը եւ հայկ. հարցերը փորձել ծանօթացնելէ զատ Ֆրանսացի հասարակութեան, առիթ տրուած է այս ձեռնարկը հայկական հակադիր կազմակերպութիւններ, հոսանքներ քով քովի բերել։ Այս ալ պէտք լսէինք օտարէն։ Դասախօսական ձեռնարկներուն ներկայ եղած են շուրջ յիսունէն վաթսուն հոգի, իսկ գեղարուեստական ելոյթները գտած են աւելի լայն ունկնդրութիւն։ Մեզի համար կարեւորը յիսուն, վաթսուն կամ աւելի լայն ունկնդրութիւնը չէ այլ տեղացի ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը եւ ներկայութիւնը։ Ըստ տնօրէնուհիին ներկաները մեծամասնութեամբ եղած են Հայեր։

Այսուհանդերձ օգտակար ձեռնարկ մը որ կարելի էր առաւել արդիւնաւորել։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴՈՂԵՐԻՑ ԴՈՂԵՐ

ԱՅՆՃԱՐԻ « Համազգային »ի մասնաճիւղը կազմած է թատերախումբ մը՝ « Լուսարձակ 40 » անունով։ Բեմադիր Օննիկ Գանթարճեան կարճ ժամանակուան մէջ իր շուրջ հաւաքած է մօտ 35 երիտասարդ – երիտասարդուհիներ։ Համազգայինը իր ակումբի սրահներէն մէկը տրամադրած է թատերախումբին, որ վերածած է զայն արուեստանոցի։ Յունուար 9ին բացումը կատարուած է թատերական արուեստանոցին։ Խումբին փորձերը տեղի կ'ունենան շաբաթը չորս օր եւ արդէն իսկ կը պատրաստուին բեմադրելու՝ Ձեխովի « Արջը », Պարոնեանի « Ամուսնութիւն »ը, Սարոյեանի « Է՜յ, ո՞վ կայ այդտեղ »ը։

×

Այնճարի Համազգայինը կազմած է նաեւ պարախումբ մը, որուն ղեկավարութիւնը ստանձնած է Վահէ Թղըլեան։ Պարախումբը կը հաշուէ 30 հոգի։

×

Համազգայինի ընկերային յանձնախումբը, Յունուար 6ին, գինեսեղանի մը շուրջ հաւաքած է Այնճարի բոլոր քոյր կազմակերպութիւններն ու միութիւնները՝ համագործակցութեան եւ իրերօգնութեան նպատակով։

×

Համազգայինի մշակ. յանձնախումբը կազմակերպած է միջ–միութենական ընդհանուր պարգացման մրցում մը, մասնակցութեամբ 5 միութիւններու՝ Հ.Յ.Դ. ԼԵՄ «Շ. Միսաքեան» մասնաճիւղ, Հ.Յ.Դ. «Յառաջ» պատանեկան միութիւն, Հ.Մ.Ը.Մ., Հ.Կ.Ե.Մ. եւ Համազգային։ Մրցումը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է 150 ունկնդիրներու մօտ։ Առաջնութիւնը շահած է Հ. Յ. Դ. « Յառաջ » պատանեկանը։

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկազեան քոլէժի Հայագիտական Ուսմանց Կեդրոնի նախաձեռնութեամբ, Փետր. 18ին, տեղի ունեցած է Թէքէեանի ծննդեան 100ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն մը։ Բացման խօսքը արտասանած է Երուանդ Քասունի։ Բանախօսած է Օննիկ Սարգիսեան ներկայացնելով Թէքէեանի բանաստեղծական աշխարհի գլխաւոր երեսները՝ խոհական քերթուածներէն մինչեւ հայրենասիրական գործերը։ Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք ներկաները բարձրացած են քոլէժի Մուկար շէնքի առաջին յարկը՝ դիտելու համար Թէքէեանի կեանքին ու գործին նուիրուած ցուցահանդէսը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

1.

— Ի՞նչ ես ասում, աղա օնբաշի։ Այդ Հայերը մարդիկ չեն, այլ դեւեր, նրանց բռնե՞լ կը լինի։ Նրանք Ճապոնի ռումբ ունեն ու Ջիննի մորթի։ Մեր գնդակը նրանց չի խոցում։ Էնքան փորձել եմ։ Խփում ես, իսկ նրանք հռհռում են, կարծես ճանճ է կպչում իրենց։ Նոյնիսկ զօրքն է փախչում նրանց տեսնելիս։

Գուրբան Ալին դէպի կառքը եկաւ ուրախ։ Ուրեմն, խմբապետները դեռ ապրում են, կռւում։ Շա՜տ շնորհակալ եմ քեզանից, Քեմալ բէյ, որ ինձ ուղեկից դըիր ընտանիքիդ։

×

Ամառնիէն խուլ թաղնել էր դաշտապատառի վրայ։ Ռազմական ճանապարհի խաչմերուկում լինելով, այդ մի բուռ գաւառական քաղաքը բազմամարդ էր դարձել։ Ռազմաճակատի մատակարար թիկունքային շատ զօրք կար այստեղ՝ յղփացած ասկեարներով, ամէն տեղ աւար որոնող սպաներով, պոռնիկներով։ Թրքուհի բոզերը սանրուած գերմանական ձեւով՝ կարճ մազախոպոպներ ճակատներին։ Մեծ բարիք էին համարում, որ ծխում են, կարճ շրջազգեստներ հագնում, երգում իտալական մեղեդիներ։

Գերմանական ռազմական միսիայի ու խորհրդատու սպաների խմբերը տեղաւորուել էին Հայերից դատարկուած տներում։ Նրանց վրայ տնկել էին կայսերական դրօշակներ, հիւպատոսական խաչկիր լաթեր՝ կարմիր, դեղին ու սեւ գոյներով։ Թուրք սպաները աշխատում էին ամէն ինչով նմանուել գերմանական վերնախաւին։ Նրանք անգլիական սիգար էին ծխում, շամպայնի շշերով « Համազարկ » տալիս էժանագին բոզերի հաւաքոյթներում։

Այս ամէնը զարմանալի էին պատանի հայ ֆիդայիների համար, նաեւ հետաքրքիր։ Բենիամինն աշխատում էր մտնել ամէն ծակուծուկ՝ շատ բան տեսնելու նպատակով։ Ուլիկը զգում էր ոչ միայն զարեջրից, որ Գեղամն ու Բենիամինը խմում էին հաճոյքով, այլեւ ծխող բոզերից։ Սրանք ուղղակի փաթաթւում էին իր շլինքին։

— Դու լաւն ես, չէթէ աղա։ Ձեռ ցանկանո՞ւմ մտնել մեր բոյնը։ Ես քսան տարեկան եմ, Ալլահն է վկայ։

Ուլիկը փախչում էր նրանցից։ Նա այլեւս գինետուն չէր մտնում եւ ուտում էր միայն փուից գնած հաց։

×

Առաւօտ էր։ Ֆիդայիները նորից փուից հաց էին գնում։ Փռապանը հացի երէկուայ գնի կրկնապատիկը պահանջեց։

— Դա ի՞նչ խոզութիւն է, իւզբաշու արքով բացականչեց Բենիամինը։ Ամէն օր նոր գի՞ն ես դնելու հացիդ։

— Պատերազմը երկարում է, իւզբաշի աղա, հասկացիր, ճղճղաց փռնապանը։ Հիմա մարդու միս գտնելն աւելի հեշտ է, քան ալիւր։ Դուք էլ զօրք էք, էլի, ռազմաճակատից խուսափում էք կատու տեսած մկների պէս։ Հացի գինն այս է, ուզում էք առէք, ուզում էք գնացէք սոված զկրտացէք։

Բենիամինն ուրախ սուլեց։ Այս, կործանւում է էնվեր փաշայի գահը։ Երկար սակարկեցին հացի գնի վրայ, սակայն վճարեցին փռնապանի պահանջածը։ Փոխառաջ մուրացկաններ էին կուտակուել։

— Մարգարէի սիրուն։ Մի պատառ հաց տուէք։

Ուլիկը քացով զարկեց փոշու մէջ կըծկուած մէկին։

— Գնա կորի, շան ցեղ։

Փողոցում մի փերեզակ մաստակ էր վաճառում։ Ուլիկի այծերը եկան, ցանկացաւ մաստակ գնել։ Բենիամին արգելեց։

— Ինչի՞դ է պէտք։

— Պէտքս է, յամառեց Ուլիկը։ Դուք ծարաւ եղան նման գարու ջուր էք խմում եւ ես ոչինչ չեմ ասում։ Մաստակն էլ իմ գարու ջուրն է։

Մաստակը վերցրեց, սակայն չկամեցաւ փողը վճարել, գոռաց փերեզակի մռութին։

— Փողը տուել եմ, անասուն։

— Ձեռ տուել, աղա չէթէ, աղաղակեց փերեզակը։ Աստուած վկայ, իմ հօր ոսկորները կրծեմ, չես տուել։

Մարդիկ հաւաքուեցին նրանց շուրջը։ Երկու հարբած իւզբաշի քրքջացին հաճոյքով։

— Դրա փողը խառնիր, չէթէ, գոռացին նրանք։ Ի՞նչ է հաշւում վաթանի զինուորի վրայ։ Է՜, տղայ, դաշոյնով խառնիր դրա փողը։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(261 – Շար.)

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սարգիսեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Դանիէլեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Շահպազեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ինճէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Շամերեան ինչպէս նաեւ Սարգիսեան եւ Թորոսեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, զոքանչին, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ՓՈՐԵԱՋԵԱՆԻ
(ծնեալ Շահինեան, Անգարա 1906)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 27ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մարտ 2, ժամը 16ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Պրոնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սարգիսեանի:

Պ. Նորայր Լուսպարոնեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Քաջայր Լուսպարոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահագն Խըտըշեան եւ զաւակները, Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան, զաւակներն ու թոռները, Տիկին Յասմիկ Գասպարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բարգէն Պասկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Յովնանեան եւ զաւակները, Տիկին Ազատուհի Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Լուսպարոնեան, եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, հարսին եւ ազգականին՝

ԺԵՐՄԷՆ ԼՈՒՍՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 26ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Մարտ 2, ժամը 11.15ին Կոնէսի Ֆիւներարիոմը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

31 պիս, Ռիւ Մըլէնկ, Փարիզ 19րդ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

«Քարավանինկ տը լա Վաշ Նուար» (Պանեէօ) 1000, Տիկ. Ճինպաշեան (Վալանս) Պ. Ժ. Խատիսեան 500ական, Տիկ. Նուարդ 300, Խաչիկ Կիւլպոլեան (Կուսենվիլ) 250, Ազատուհի Պաշիպէօյերքեան (Վիլէօրպան) 200, Օր. Ա. Սարգիսեան (Պորտօ) 150 Յովհ. Սարգիսեան (Նուազի լը Կրան) 150, Տէր եւ Տիկ. Կ. Ճենէթեան 150, Տէր եւ Տիկ. Զիպուքճեան, Պ. Տուրիկեան (Իսի), Յովհ. Տէր-Յակոբեան (Քրեթէյլ) 100ական: Գումար 3500, նախորդ գումար 135.905, ընդհ. գումար 139.405:

ՃԱՇ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Նիսի Հայ Տիկնանց Միութեան կողմէ, Շաբաթ, Մարտ 3, ժամը 20էն մինչեւ առաւօտեան ժ. 1.30, Աթլանտիկ պանդոկի սրահներուն մէջ, 12, Պուլվառ Վիքթոր Հիւկօ (Նիս):

Ի նպաստ Նիսի միօրեայ հայկական դպրոցին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերը, Մարտ 3, Շաբաթ օր ժամը 14.30ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ. ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Մարտ 5ին, Երկուշաբթի ժամը 14.30ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Հաչուետուութիւն:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
կը նուիրեն

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Արամ Տէրտէրեանի հոգեհանգստեան առթիւ, այրի Տիկին Ազնիւ Տէրտէրեան 50 Ֆր.:

×

Մանուկ Մարկոսեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պաղտասարեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Աւետեան 100 Ֆր., Վահրամ եւ Օննիկ Ճառայեան 50 Ֆր.:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Մարտ 4, պատարագ: Յետ պատարագի արեւագալի երգեցողութիւններ:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ
38, route de Collonges
69450 ST CYR AU MONT D'OR
Tél. (78) 47.28.65

Կիրակի, Մարտ 4, ժամը 15.30ին:
Կը բանախօսէ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ նիւթ ունենալով՝
Սփիւռքը եւ Հայութեան ինքնութիւնը կազմող ազդակները ու արժէքները:

Բոլոր ազգայինները հրաւիրուած են մասնակցելու նոյն օրուան ժամը 11ի պատարագին եւ ժամը 13ի ճաշին:

48ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԻ
Կիրակի, Մարտ 4, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին
Salle de Chimie, 28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e, Métro Invalides

Ճոխ յայտագիր պատրաստուած Գայլիկներու, Թեւիկներու, Արենոյշներու եւ Սկաուտներու կողմէ:
Հայերէն ներկայացում, հայկական երգեր եւ պարեր, սկաուտական կեանքէ ներկայացումներ, նուագախումբ
Կը մասնակցին Ֆրանսական եւ եւրոպական սկաուտական միութեանց ներկայացուցիչները եւ խումբեր
Մուտք 25 Ֆր., երախաներու մուտքը ազատ է:
ԳԻՒՖԷ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 4, ժամը 13ին պատուոյ նախագահութեամբ՝

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ԻԶԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

եւ նախագահութեամբ՝

ՏՈՔԹ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

որու ընթացքին 1978ի Հարենց գրական մրցանակը պիտի ընծայուի պարսկահայ անուանի բանաստեղծ՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԽԱՆԵՆՑԻ

PIZZA OSKIAN
139, Rue Saint Honoré — Paris
Métro : Louvre

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով յատկապէս կը խնդրուի սեղանները կանխաւ եւ փութով ապահովել, ամէն առաւօտ հեռախօսելով, ժամը 7էն 10, 372.04.20 իսկ երեկոյեան ժամը 20էն վերջ՝ 780.82.58

Ճաշագին 60 Ֆր.

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ
ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԺԱ. ՑԱՆԿ

Երամեան եղբարք	2000
Հայ Տիկն. Միութիւն (Գան)	2000
Տիկ. Թագուհի Ճէվիզեան	1000
Սուրէն Հաննէսեան	1000
Տէր եւ Տիկ. Յ. Յակոբեան	1000
Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Այվազեան	1000
Տէր եւ Տիկ. Թորգոմ Ղարիպեան	1000
Տէր եւ Տիկ. Վահէ Սահաթճեան	1000
Հաճեան ընտ. (Տրակինեան)	1000
Տէր եւ Տիկ. Արտաւազդ Փոսթոյեան	750
Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Ադամեան	500
Տէր եւ Տիկ. Արթին Հաթէմեան	500
Տէր եւ Տիկ. Վահէ Սրապեան	500
Արմենակ Զոլաքեան	500
Տէր եւ Տիկ. Սարգօ Կէտիկեան	500
Գրիգոր Աժտէրխանեան	600
Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Ակազարեան	500
Տէր եւ Տիկ. Տ. Յովասափեան	500
Տիկ. Սոնիա Ալէմեան	500
Տէր եւ Տիկ. Թ. Կանաչեան	500
Շարլ Փափազեան	500
Տէ րեւՏ իկ. Օ. Գալփաքեան	500
Տէր եւ Տիկ. Աղասի Մատղաչեան	500
Տէր եւ Տիկ. Ռ. Գանձանակեան	500
Տէր եւ Տիկ. Ս. Եսայեան	500
Սերոբեան ընտանիք	500
Տէր եւ Տիկ. Վահէ Լօրէնեան	500
Տէր եւ Տիկ. Ժ. Ճիզմէճեան	400
Տէր եւ Տիկ. Ժ. Մելքոնեան	350
Տիկ. Ալիս Զօրեան	300
Տէր եւ Տիկ. Ա. Սիմիթեան	300
Տէր եւ Տիկ. Մ. Սօլաքեան	300
Տէր եւ Տիկ. Մ. Կիւտէնեան	300
Տէր եւ Տիկ. Յ. Պալըողեան	300
Տիկ. Սիրվարդ Կէտիկեան	300
Տէր եւ Տիկ. Արամ Վահունի	250
Տէր եւ Տիկ. Ժան Գազարեան	250
Պր. Պ. Զարփանելեան	250
Սոսիէթէ Մարշէյէզ տը Գրէտի	250
Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Ճարիգեան	250
Ժիրայր Մալըումեան	200
Տէր եւ Տիկ. Ռոպէր Խոսրովեան	200
Տէր եւ Տիկ. Լուի Կասթօ	200
Տէր եւ Տիկ. Եղիա Մալոյեան	200
Տէր եւ Տիկ. Ե. Պարպարեան	200
Տիկ. Տէվուաթին Գարագաշ	200
Տէր եւ Տիկ. Արա Գիթապճեան	200

(Շար.)

Gala Arménien
AU PROFIT DES ARMENIENS DU LIBAN
avec
YORGANTZ
ACCOMPAGNE DES YAN'S GIRLS
HOVIG
D'ARMENIE
QUI VIENT DE LOS ANGELES
HARTAR
ET
NAIRI
GROUPE FOLKLORIQUE
présenté par JACQUELINE DIVERRES
LE 10 MARS — PALAIS DES CONGRES — MARSEILLE

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բիւզանդ Վարդապետեան, Շապին Գարահիսարցի, կը փնտռէ իր քուրերը.— Վեցիկեան Եղնիկ, Վեցիկեան Ազգանոյշ. կը կարծուի թէ Յունաստան կամ Եգիպտոս են: Կը խնդրուի արտատպել արտասահմանեան թերթերէն: Լուր ունեցողներէն գրել՝
LES ALPES, 20 Ave. du Maquis
26100 ROMAN

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ
ՏՕՆԵԼՈՒ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ
Նուիրուած
ԿՈՄԻՏԱՍԻ
Ծննդեան 110ամեակին առթիւ
13 Մայիս

ՁԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ
14 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
12էն 27 ԱՊՐԻԼ
(Երթին եւ դարձին մէկական օր դիշերել Մոսկուա)
Առաջնորդութեամբ՝ ՊԵՐՃ ՃԷՋՎԷՃԵԱՆԻ
Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեան համար դիմել՝
ԼԵՒՈՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée — 75015 PARIS
(Imm. CIT, 7e étage — Métro : Montparnasse)
Tél. : 538-67-47

Ուշադրութիւն՝
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի արձանագրութիւնները փութացնել
LYON : SEVAN VOYAGES (VAROUJAN SARKISSIAN)
50, Cours de la Liberté, 69003 Lyon
Tél. : (78) 60-13-66

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ
3
SAMEDI
3 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	Հատը	1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.329
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.329

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ՝ ԲԱՅՑ ՆՈՅՆ ՀԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

— o —

Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքին 1978ի տարեկան տեղեկագիրը, իր հաւուութեան յանձնուած համայնքին ընդհանրական կեանքին այլազան երեսներուն մասին (Յառաջ, Փետր. 9, 14, 15, 16 եւ 21) կրկին ցայտուն կը դարձնէ նկարագրի գիծ մը, որ բնորոշ կը մնայ Շնորհք Արք. Գալուստեանի:

Նախ՝ ըմբռնումն ու գիտակցութիւնը, թէ իբրեւ հովուապետ, համառատու է գինք ընտրող ժողովուրդին առջեւ: Ոչ միայն Պոլսոյ եւ գաւառներուն, այլեւ ընդհանրապէս բովանդակ հայ ժողովուրդին: Ուրեմն, մտասեւեռումը կը մնայ օրինականութեանց յարգումը: Համաձայն մեր Ազգ. Սահմանադրութեան տառին ու ոգիին: Ապա՝ իբրեւ հովուապետ, իրեն վիճակուած է ամէնէն առաջ պաշտպանելու համայնքի մը ազգային – հոգեւոր իրաւունքները: Ցատկապէս, երբ անոնք յստակ սահմանուած են Լօզանի դաշնագիրով: Ստորագրուած, վաւերացուած եւ, հետեւաբար, ընդունուած իբրեւ թէ ժողովրդավար Թուրքիոյ կողմէ:

Արի հովուապետ պիտի կոչէինք զինքը նախ եւ առաջ: Որովհետեւ, ահա, շուրջ 20 տարիէ ի վեր, Պատրիարքի Աթոռին բազմելէն ի վեր, յարատեւ վճռակամութեամբ, կանոնաւոր հետեւողականութեամբ, մանաւանդ յանդուգն կեցուածքով կը դատափետէ Թուրք իշխանութիւններուն յարուցած այպանելի խոչընդոտներն ու վրան-բաց հակօրինականութիւնները: Բոլորն ալ սահմանուած արգիլելու համայնքի մը բնականոն կեանքը, գործունէութիւնը, նոյնիսկ ամէնէն տարրական նկատուած մարզերէն ներս. — կրօնական պաշտամունք եւ կրթական կեանք:

Այնքան բացորոշ է այս իրողութիւնը, որ Թաղային Խորհուրդներուն ընտրութեանց վաւերացումներն անգամ կամայական կարգադրութիւններու թիրախ կը դառնան, պատկան իշխանութիւններուն կողմէ: Անդին, քանդուած կամ խարխլած եկեղեցիի մը կամ դպրոցի մը շինութիւնն ու վերանորոգումը արտօնութեանց արգելքներուն կը հանդիպին: Դեռ չենք ուզեր խօսիլ կրթականին մասին, այնքան որ պերճախօս են Պատրիարքին կատարած հաստատումները.— փոքրամասնութիւնները, փաստօրէն, այլեւս կորսնցուցած են իրենց կրթական օճախները յանձանձելու իրաւասութիւնները: Ուսուցիչի մը նշանակում անգամ ենթակայ դառնալով Կրթական Նախարարութեան որոշումին: Եւ դեռ մաքիավելական խաղեր, որպէսզի հայ տղաքներ նախաճեն հայկական վարժարանները:

Պարզ է հետապնդուած նպատակը: Անճիտել գաղութը: Այնպէս ընել, որ Պոլսոյ Հայութիւնը, անոր կողքին գաւառներուն տարտղնուած հաւաքականութիւնները հիւծին, մաշին աստիճանաբար:

Գործադրութեան կերպն ալ կուգայ անցեալէն: Մաս կը կազմէ Թրքական բարքերուն: Երէկ՝ Պոլիս իր Բարձրագոյն Դուռով, այսօր Անգարա իր հանրապետա՛կան քօղով, ճամբու կը դնեն բողոքողները՝ անամէջ խոստումներով... եւ կը շարունակեն հարուածել, հալածել, ոչ-Թուրք տարրերը, քանդել անոնց ազգային կառոյցները:

Այսպէս եղաւ նաեւ անցեալ Մարտին, երբ Անգարա այցելեց Պատրիարքը՝ իր հօտին ցաւերն ու տրտունջները ներկայացնելու համար վարչապետին:

— Վերջ՝ ապօրէն կարգադրութիւններուն: Քննութիւն՝ օրէնքին գիծով գործուած սխալներուն: Նոյնիսկ կարգադրութիւն՝ թէ փոխ-վարչապետին նախագահութեան տակ յատուկ մարմին մը կեանքի կը կոչուի՝ քննելու համար հարցերը:

Կը բաւէ մտաբերել Շնորհք Արք.ի եզրակացուցիչ միտքը, Էճէվիթի շռայլ խոստումներուն կապակցութեամբ: «Այս այցելութիւնը իբրեւ երեւոյթ բացառիկ եւ սրտապնդիչ էր. իսկ իբրեւ գործնական արդիւնք՝ գրեթէ ոչինչ»:

Պէտք չէ անուցանել սին յոյսեր: Թուրքը, ինչ դիմակ ալ կրէ ան, պիտի շարունակէ իր Թրքավարի քաղաքականութիւնը: Վկայ՝ ոչ միայն Պոլսոյ հայ համայնքին վիճակուած այսօրուան գոյավիճակը, այլեւ Կիպրոսը: Գրաւեալ գօտիին մէջ ի գործ դրուած Թրքացման քաղաքականութիւնը: Բնականաբար, վայրագ միջոցներով:

Բայց չենք կրնար անտարբեր մնալ պատմական անցեալով այնքան հարուստ, Արեւմտահայութեան երբեմնի մեծ կեդրոնին՝ Պոլսոյ եւ անոր շուրջ խմբուած գաւառաբնակ Հայութեան անագորոյն վիճակին հանդէպ: Չենք կրնար ձեռնածալ նստիլ ու գոհանալ միայն ծանօթ իրողութիւնները կրկնելով՝ մեր ածուէն ներս:

Հարկ է ամէնէն առաջ օտար հանրային կարծիքին ուշադրութեանը յանձնել փոքրամասնութեանց դէմ գործուած ոճիրները Թուրքիոյ սահմաններէն ներս: Բոլոր մարզերուն վրայ: Կրթական կեանքին սահմանափակումներէն մինչեւ Արեւմտ. Հայաստանի պատմական յուշարձաններուն քանդումը: Հայկական հետքերը ջնջելու ակնյայտնի ձգտումով:

Հայ Դատի պաշտպանութեան մէկ երեսներէն մէկն ալ այս է արդէն: Հրապարակաւ, բարձրաղաղակ ցոյց տալ օտարին հանրապետական յորջորջուած Թուրքիոյ իրական դիմագիծը, իսկական նկարագիրը:

Ահա՛ աշխատանքի դաշտ մը եւս: Նո՛յնքան կարեւոր, որքան միւսները:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՅ Քորթէսի (Խորհրդարան) ընտրութիւնները, որ կատարուեցան Հինգշաբթի օր, առաջին արդիւնքներով իսկ կը հաստատէին օրուան վարչապետին՝ Ատոլֆօ Սուարէզի եւ ուրեմն՝ Կեդրոնի փայլուն յաղթանակը: Վերջնական թիւերը ծանօթ չէին բայց ծանօթ արդիւնքները նախատեսել կուտային, որ Կեդրոնը 168 – 172 աթոռ ունենայ մինչ Ընկերվարականները (մեծ պարտեալներ) 116 – 118: Երրորդ դիրքի վրայ կը հասնին Համայնավարները բայց պէտք չէ անտեսել որ պասք ինքնավարապաշտները 14 երեսփոխան ունին նախորդ չորսերուն փոխարէն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ յայտագրերը գրեթէ վերստացան իրենց բնականոն ընթացքը «գինադադար»ի շրջանին համար թէեւ բուն ընկերութիւնը (էս. էֆ. Տ.էն) չէ դադրեցուցած իր գործադուլը ժողով եւ բանակցութիւն կը շարունակուին:

ԻՎԸԼԻՆԻ նահանգը աւելի քան երկու շաբաթ է որ զրկուած է նամակէ եւ թերթէ, Թղթատարի տեղական գործադուլի մը հետեւանքով: Բողոքելու համար իրենցմէ մէկուն պաշտօնի փոփոխութեան դէմ, Թղթատարի աշխատաւորները գրաւած էին Թրափի զատման կեդրոնը: Ոստիկանութիւնը ի վերջոյ պարպեց Հինգշաբթի գիշեր ինչ որ սենտիքաներու բողոքին դուռ բացաւ եւ գործադուլը կրնայ տարածուիլ: Տեղական այդ գործադուլին հետեւանքով է որ Իվըլինի եւ Էսսոնի «Յառաջ»ի բաժանորդները թերթէն զրկուած են երկու շաբաթէ:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ բացառիկ նիստը միշտ կը պահանջուի: Ծանօթ է որ այս կէտին շուրջ գոնէ, Համայնավարները եւ Ընկերվարականներու հետ համաձայն կը գտնուին Շիրաքի Կօլիստները: Հարկ է որ Նախագահը վերադառնայ իր պատասխանը տալու համար, քանի աւանդութիւն է որ Հանրապետութեան Նախագահ մը արտասահմանի մէջ չխօսի Ֆրանսայի ներքին քաղաքականութեան մասին: Հաւանական չի նկատուիր սակայն, որ համաձայնի, որովհետեւ ընդհանուր խորհրդականներու (քանթոնալ) ընտրութիւններ կան եւ այդ ընտրութեանց ատեն խորհրդարանական նիստ չըլլար:

ԵՐԿԱԹԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ դժգոհութիւնները չեն մեղմանար եւ կը շարունակեն բուռն նկարագիր ստանալ: Առջի օր չորս կայարան գրաւեցին Մոզէլի մէջ մինչ Սէ. Ժէ. Թէ. Փարիզի վրայ երթ մը կ'ուզէ: Գործատիրութիւնն ալ որոշեց առկախել բանակցութիւնները ցորչափ «անկարգ եւ բռնի» արարքները կը շարունակուին:

ՍՈՒՐԻԱ նոր սեղմումներու կ'ենթարկէ իր սահմաններուն մէջ ապրող 4500 Հրեաները: Այլեւս, որեւէ պատճառով, արտասահման չեն կրնար երթալ:

ԻՏԱԼԻՈՅ Սահմանադրական Ատեանը, տասը ամիս դատէ, 98 ունկնդրութենէ եւ 23 օր գոնփակ նիստէ ետք, վճիռները արձակեց լոքհիտի հարցով ամբաստանուած անձերու նկատմամբ: Պաշտպանութեան նախկին նախարարը՝ Թանասի երկու տարի չորս ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ եւ Օդուժի նախկին հրամանատար Զօր. Ֆանալին՝ մէկ տարի ինը ամիս: Հինգ ուրիշներ ազատ արձակուեցան, երեք փախստական կայ: Ծանօթ է որ ենթակաները ամբաստանուած էին կաշառակերութեան համար:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան առջին Կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ, Միտք եւ Արուեստ»ի նոր թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Զուլալ Գազանճեան՝ Բանաստեղծին մահը (Զինական)

Յարութ Կոստանդեան՝ Մի Մարդ

Ժիրայր Միրիճեան՝ Նոր Աշխարհի Հին Սերմնացանները

Զարեհ Մութաֆեան՝ Իտալացի եւ անգլիացի իմաստասէր-տեսաբանները

Գրիգոր Շահինեան՝ Վարկած՝ Արմէն Լիւպէն գրչանունին մասին

Գրիգոր Քէօսէեան՝ Թատերական քննադատութիւնը:

ՀԱՅԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«ՄՈՆՏ»Ի ԼՈՒՐԵՐԸ

Երկար ընդհատումէ մը ետք, մէկ անգամէն ստացանք Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի թիւերը (Յունուար 10էն Փետր. 15): Բացի պարսկական օրաթերթի մը մէջ լոյս տեսած Հայու անպատասխանատու յօդուածէն (ի նպաստ Շահին, անոր մեկնումէն ետք՝ Յունուար 30) որ բաւական իրարանցում ստեղծած է գաղութին մէջ, կը թուի թէ մասնաւորապէս Հայերը մտահոգող երեւոյթ չկայ: Ըմբոստութիւններու ատեն սակայն Թեհրանի հայկ. թաղը՝ Նորմաք բաւական վնաս կրած է բայց «Ալիք» մարդկային զոհի չակնարկեր:

Հինգշաբթի իրիկուն Մոնտի յատուկ թղթակիցն է՝ Փօլ Պալթա, որ խօսելով «կրօնական փոքրամասնութեանց վախին» մասին կը գրէ.— «Կարեւորութեան տեսակէտով, երկրորդ կարեւոր համայնքը քրիստոնեաներն են, շուրջ 220 հազար հոգի որոնց 200 հազարը՝ Հայ: Միւսները կը բաժնուին Կաթողիկէներու, Բողոքականի եւ Ասորիի: Հաւանաբար Հայերն են, որոնք ամէնէն շատ տառապած են Պահլաւիներէ ետք, թէեւ առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան եւ համայնքին պետը՝ Տոքթ. Նահապետեան, փոխ – տեսուչ Առողջապահութեան ճիւղին (համալսարանի) կ'ուզեն միջադէպերուն ճիշդ համեմատութիւններ տալ: «Դեկտեմբերին, կ'ըսեն, յարձակումներ եղան Համատանի սինեմայի մը դէմ եւ Կորկանի երեք տուներու: Չենք գիտեր ո՞վ է պատասխանատուն՝ գրգռութիւնե՞ր, բռնկչութի՞ւնը: Ամէն պարագայի մէջ, մահմետական կրօնաւորները գացին իրենց համակրանքը արտայայտելու զոհերուն եւ համայնքին ներկայացուցիչներուն: Թեհրանի մէջ, նոյն ատեն, ոգելից ըմպելիի վայրեր, որոնք Հայերու կը պատկանէին, թալանի տրուեցան, ինչպէս եղաւ նաեւ մահմետականներու պատկանող նոյն վայրերը»:

«Երկուքն ալ, կը շեշտեն, որ յարձակումները դադրեցան երբ այաթոլա Խոմէյնի կոչեր ըրաւ, Պարսկաստան վերադառնալէն առաջ իսկ, պահանջելով ժողովուրդէն որ յարգէ կրօնական փոքրամասնութիւնները: Հայերը, որոնց ամէնէն հին տաճարը Մակու է (Արտազ գաւառ) եւ Ս. Թադէ անունը կը կրէ որ քրիստոնէութիւնը ընդունած է այդ շրջանին մէջ 53ին, երեք թեմերու բաժնուած են.— Թեհրան (120 հազար հոգի): Սպահան (շուրջ 10 հազար), Թաւրիզ (10 հազար) կամ բաշխուած երկրին մնացեալ մասը: Կայուն համայնք մըն է եւ ընդհանուր ձեւով բարեկեցիկ, որ ունի ճարտարարուեստի տէրեր, պանքիէններ, համալսարանականներ, առեւտրականներ, ճարտարագէտներ, ճարտարապետներ, եւայլն, մինչ մինչեւ 1945 մեծամասնութիւնը հողագործ էր: Թեհրանի մէջ շուրջ 30 դպրոց ունին, թերթ մը՝ Ալիք, համալսարանականներու միութիւն մը (500 անդամ), գրողներու միութիւն մը (որոնց մէջ մեծաքանակ բանաստեղծներ) եւ մարզական ակումբներ: Ներկայացուած էր նախկին վարչակարգին հիմնարկութեանց մէջ երկու երեսփոխան, մէկ ծերակուտական եւ բաղմաթիւ պետական պաշտօնատարներ:

«Մանուկեան Արք.ը, զոր ընդունած են այաթոլա Խոմէյնի եւ նախարարապետ Պազերկան, լաւատես կ'ուզէ մնալ. «Շատ հարուստ Հայերը մեկնած են նոյն վիճակը վայլող մահմետականներու համեմատութեամբ: Ընդհանրապէս Միացեալ Նահանգները, Քանատա եւ Աւստրալիա հաստատուած են: Կը խորհիմ թէ միւսները կը մնան, որովհետեւ պատճառ չեմ տեսներ որ արտագաղթեն»:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԼԱ.

20րդ յօդուածը կը հաստատէր որ եթէ նոր նկարագրուող կազմակերպութիւնն ու մարմինը լուծարքի ենթարկուին, մնացած գումարները կը փոխանցուին ՀԳԲՄեան:

Յաջորդ յօդուածը, որ խիստ ակնյայտ գովելի է, կանոնագրային օրէնքով կը պարտադրէր որ իւրաքանչիւր վարչութիւն ամէն տարի Սփիւռքահայ մամուլին տեղեկագիր ներկայացնէ, այնպէս՝ ինչպէս այդ կ՚ընէ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմ – նադրամի Հայկական Բաժինը:

Վերջին յօդուածը կը ծրագրէ որոշ հասոյթի յատկացում, հայ գրողներու. չհասկցայ թէ ի՞նչպէս, ըստ ի՞նչ օրէնքի եւ չափանիշի:

Կրկնեմ, որ այն քննադատութիւնները՝ զորս ես գրի առի հոս, կրնան սխալ հասկացողութեան առիթ ըլլալ, եւ ես կրնամ « մեղաւոր » ըլլալ: Սակայն գլխաւոր գրական կազմը այդ պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը ունենայ, եւ միաժամանակ՝ ունենայ նման լուրջ գործի պահանջած որակը:

Շարապխանեան նաեւ խօսած էր հարցերու մասին, որոնցմով չի զբաղիր Կանոնագիրը, բոլորովին հասկնալի պատճառներով, եւ որոնք սակայն կարեւոր կէտեր են, եւ պէտք է զբաղեցնեն ապագայի խմբագրական մարմինը: Ասոնցմէ ամէնէն կարեւոր եւ ընդհանուր քննարկում պահանջող հարցերն էին, — Ո՞ր հասարակութեան համար հրատարակել, լա՞յն խաւի, թէ նեղ: Եթէ լայն՝ անգլերէնո՞վ թէ հայերէնով: Ի՞նչ համեմատութեամբ, հրատարակել գրական արձակ, բանաստեղծութիւն, թատերական գործեր, հաւաքածոներ, թարգմանութիւններ, պատմական ուսումնասիրութիւններ, եւայլն: Եթէ պիտի հրատակուի

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

« մեղքը » նման կանոնագրային առաջարկի ընթերցումն է, տիպողականօրէն կրաւորական դիրք առնող հանրութեան մը առջեւ: Ես ուրախ պիտի ըլլայի « նեղութիւն » խնդրելու, սակայն այդ կրնամ ընել միայն յստակ, ծրագրուած եւ դեմոկրատական վէճի ու քուէարկութեան ենթարկուած կանոնագրի մը մատուցումէն ետք:

Ձեկուցումէն ետք օգտակար եղան Մարգար Շարապխանեանի խօսքերու վերստին մատնանշումը: Օրինակ, ի պատիւ նոր հրատարակուող գիրքերու գրական սալոններ կազմակերպելու առաջարկը կ՚ընդգծէ Շարապխանեանի այս խօսքին կարեւորութիւնը, — « Հայ գիրքը, սիրելիներ, այսօր կը տարածուի բախտի ձգուած կիսամիջոցներով, մինչ գրքի տարածո՛ւմն ալ թեքնիք մըն է, ներկայի պայմաններուն եւ Հիւսիսային Ամերիկայի տարածքին վրայ »: Անվիճելի է այս հաստատումը, եւ կենսական է նըման կանոնագրային յօդուածի մը իրագործումը: Ուշացած գրախօսականներով կարելի չէ իրականացնել նոր գրքերու ցրուումի եւ հանրութեան ծանօթացումի գործը:

Նմանապէս, Շարապխանեան իր «Բար» հրատարակչականի փորձառութեան վըրայ հիմնուելով շեշտած էր մի քանի ուրիշ հարցերու կարեւորութիւնը, եւ իր այդ խօսքերն ալ իրենց արձագանգը ունեցան Կանոնագրի յօդուածներէն ոմանց մէջ: Օրինակ, ան ըսաւ որ իբր փոքր հրատարակչականի մը վարիչներ՝ ինք եւ իր կինը, Էլիզ, շատ կը զգային ձեռագիրներ խմբագրելու պէտքը: Իրենց կը թուէր որ բարձրորակ գրքի հրատարակման գործը կը պահանջէ նման խմբագրութիւն, բան մը՝ որ կրնայ կատղեցնել եսասէր կամ ինքնահաւան գրողը, ըլլայ ան հա՛յ թէ օտար, բայց որ նաեւ բոլորովին ընդունուած իրականութիւն է ամերիկեան շրջանակներու մէջ: Ինծի նման գրականութեան ուսուցմամբ զբաղող որեւէ փրոֆեսէօր ծանօթ է համբաւաւոր գործերու՝ որոնց ծննդեան պայեակն ու մանկի ստեղծողը՝ հրատարակչականի համար աշխատող կամ ուրիշ « խմբագրող » մը եղած է, — Թոմըս Ուլֆի « Ձես կրնար նորէն տուն երթալ », Հէմինկուէյի եւ Ֆօքնըրի գործերէն շատեր, Սթայնպէքի վէպերը եւ Թ. Ս. Էլիոթի « Տհը Ուէյսթլէնտ » գործը ոչ միայն ստեղծագործի գրիչով, այլ նաեւ խմբագրի կարմիր մատիտով ստեղծուած գործեր են: Շատ ճիշդ էին Շարապխանեանի խօսքերը, եւ յուսալի է որ խմբագրական լուրջ ամսագիր – հանդէս մը, փորձե՞լ նմանիլ անգլիատառ Արարատին, թէ տարբեր ուղիներ սրոնել: Ի՞նչ պէտք է ըլլայ գրքերու եւ նոյնիսկ հանդէսի տպաքանակը: Ի՞նչպէս կարգադրել քափիրայթի իրաւունքի հարցը: Ի՞նչպէս կարգադրել Ամերիկայի պետական գրադարանէն (Լայպրէրի օֆ Քանկրէս) պաշտօնական թիւ առնելու հարցը, եւ միջազգային մատենագրութեան ISBN թիւը: Ի՞նչպէս ճարել գրքի կողք գծագրող մը, ինչպէս նաեւ գեղարուեստական մօտեցումով էջադրութիւն ընող մը, եւ ի՞նչպէս վճարել անոնց:

Այս բոլոր մանրամասնութիւնները կը գետեղեմ հոս, որովհետեւ կը հաւատամ ֆրանսերէն այն խօսքին, որ կ՚ըսէ.

— Le bon Dieu est dans le détail,

Բարի Աստուածը մանրամասնութեանց մէջ է: Իբրեւ հայ հանրութեան մէկ մասնիկ, Սփիւռքահայ թիւ չգիտեմ – ինչ, զզուած եմ այլեւս լայնաշունչ պատգամներէ, որոնց ետեւ մանրամասնօրէն քննարկուած ու մտածուած ոչի՛նչ կայ, եւ որոնց ծխական արտասանութենէն ետք, հետեւաբար՝, ոչի՛նչ կ՚իրագործուի: Եթէ չեմ–գիտեր–ինչ միջոցներով նշանակուած մարմին մը պիտի հետապնդէ մեր բոլորին սիրելի հրատարակչական հիմնարկի նպատակը, պիտի ուզէի վստահ ըլլալ որ անոր կանոնագիրն ու օրակարգը մանրամասնօրէն կը քննեն թէ՛ տեսականը, թէ՛ ալ գործնականը, փոխանակ ընդհանուր տարողութիւն ունեցող հաստատումներ ընելով գայլայլելու:

Համագումարի վերջին խօսողին տըրուած էր ամէնէն կարեւոր նիւթը, « Հիմնադրամ Գոյացնելու Միջոցներ », իսկ զեկուցաբերն էր Պր. Վահագն Յովնանեան: Ծնունդով իրաքահայ, շինարարական գործի մէջ շատ յաջող այս պիզնէսմէնը եւ իր շնորհալի կինը՝ Յասմիկ Յովնանեան, տարիներէ ի վեր ծանօթ են Ամերիկահայութեան իրենց սրտաբուխ նուէրներով եւ իրենց բերած անձնական մասնակցութեամբ եւ ճիգերով, մանաւանդ Նիւ Ճըրզիի շրջանի ամէնօրեայ հայկական դպրոց մը հիմնելու գործին մէջ: Սակայն մինչեւ Յովնանեանի բեմ ելլելը ես չէի գիտեր որ այս մարդը պիզնէսմէնի խելք եւ ազնիւ բնաւորութենէն անդին ունի ուրիշ թանկագին ձիրք մը, — երեւակայութիւն՝ մէկ ծիրի մէջ սրըված ուրիշ (իրեն անծանօթ, գրական) ծիրին յարմարցնելու:

(Շար. – 31)

ԹԵՐԹԵՒԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

o

Հայաստանի մէջ կան 45 թանգարաններ: Ասոնց մէջ շատ կարեւոր տեղ կը գրաւէ գրական, երաժշտական, թատերական եւ շարժարուեստին թանգարաններուն միացումով, 1950ական թուականներուն սկիզբը հիմնուած գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը՝ ծանօթ Ե. Չարենց անունով: Արժէքը ճշդելու համար կը բաւէ յիշատակել, թէ ներկայիս թանգարանին դարաններուն մէջ կը գըտնուին մօտ 900ի հասնող մեծ ու փոքր դիւաններ՝ գրական, թատերական, շարժարուեստի եւ երաժշտական բնոյթի: Նիւթերուն, ձեռագիրներուն թիւը առաւել քան 800.000 է: Եւ դեռ պէտք է աւելցնել նկարները, լուսանկարները եւ արուեստի իրերը:

Նիւթերը, որոնք յատուկ կերպով կ՚ուսումնասիրուին, մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն հայագէտներուն, գրագատներուն եւ արուեստի տեսաբաններուն համար: Կարեւոր է նաեւ թանգարանին հրատարակած գրագէտներուն եւ արուեստագէտներուն նամականիները, յուշերը եւ, ընդհանրապէս, վաւերագիրները, բոլորն ալ դիւաններուն նիւթերուն հիման վրայ հաստատուած:

Այսքան մեծ արժէք ներկայացնող թանգարան մը, դժբախտաբար, իր տրամադրութեան տակ չունի անհրաժեշտ տարածութեամբ յարմար շէնք: Ընդհանուր տարածութիւնը 640 քառակուսի մեթր է, որուն կէսէն աւելին յատկացուած է դիւաններուն պահարաններուն եւ մասնագէտներուն աշխատասենեակներուն: Հետեւաբար, սահմանափակ ցուցասրահները չեն կրնար ներկայացնել թանգարանին հարստութիւնը: Միայն ցուցադրութեան կը դրուին հայ գրականութեան եւ արուեստին անցեալն ու ներկան բնորոշող նմոյշներէն ամէնէն կարեւորները: Միւս կողմէ, նոյն պատճառով, ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ շրջիկ ցուցահանդէսներուն վրայ: Դիւաններուն պահպանութեան վիճակն ալ հեռու է գոհացուցիչ ըլլալէ: Ահա թէ ինչ կըգրէ այս մասին թանգարանին տնօրէնը Սարգիս Մելիքսէթեան, Երեւանի « Գրական թերթ » շաբաթաթերթին մէջ. « Հսկայական արժէք ունեցող ֆոնդերը պահւում են տեխնիկական նպաստաւոր միջոցներից ու օդի կայուն ջերմաստիճանից զուրկ նեղուածք սենեակներում, եւ աշխատողները ուղղակի ֆիզիքական ջանքեր են թափում նիւթերը հնարաւոր փչացումներից հեռու պահելու համար: Եթէ դրան աւելացնենք արխիւները մշակող աւագ եւ կրտսեր գիտաշխատողների աշխատանքային չափազանց աննպաստ վիճակը, պատկերն աւելի անուրախ կը լինի: Արխիւային թանկագին արժէքների յառաջիկայ նոր հոսքը շուտով բոլորովին անհնար կը դարձնի դրանց տեղադրման ու պահպանման գործը »:

Տնօրէնին համար աւելի քան հրատապ անհրաժեշտութիւն դարձած է, որ Լուսաւորութեան նախարարութիւնը ոչ միայն փութով մտածէ ընդարձակել թանգարանին շէնքը, այլեւ մտածէ նոր, յարմար շէնքի մը շինութեան ծրագրին մասին:

Հօգատարութեան հարցը նոյնպէս կարեւոր է: Շրջան մը, նախարարութիւնը ունեցած է թանգարաններու յատուկ վարչութիւն մը, որ բաւական աշխատանք կատարած է: Մեր Հանրապետութեան 45 թանգարանները արդեօ՞ք իրաւունք չունին յատուկ վարչութիւն մը ունենալու եւ արդեօ՞ք կարելի՛ է այսօր երկու հոգիէ բաղկացած բաժինով մը վերահասու դառնալ թանգարաններուն լայնածաւալ գործունէութեան, կը հարցնէ յօդուածագիրը: Գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը, իր կարգին, անցեալին ունեցած է շատ հեղինակաւոր յանձնախումբ մը, որուն անդամները հերթական այցելութիւններով անհրաժեշտ կարգադրութիւնները ըրած են՝ ծրագիրներն ու առաջարկները փոխանցելով Մշակոյթի նախարարութեան թանգարաններուն վար[…] չութեան: « Բայց ՀՍՍՀ կուլտուրա[…] մինիստրութիւնը վերացրեց այդ յանձ[…] նաժողովները, փոխարէնը ստեղծե[…] թանգարանային կօորդինացիոն մի խո[…] հուրդ, որը երբէք տարուայ ընթացքու[…] միայն մի նիստ է ունեցել »:

Տնօրէնին կարծիքով, թանգարան[…] պէտք է ունենայ յատուկ կազմակերպ[…] կան մարմին մը, որուն պարտական[…] թիւնը պէտք է ըլլայ կանոնաւոր յա[…] ճախութեամբ հաւաքել հոս ու հոն գը[…] նուող կարեւոր մասունքները: Այս կա[…] պակցութեամբ կը թուէ հաւաքում[…] վայրերը.— Հայաստանէ դուրս նա[…] խորհրդային դրացի Հանրապետութիւ[…] ներն ու արտասահման: Կ՚արծարծէ նոյ[…] պէս յատուկ հրատարակչական ստեղ[…] ծելու հարցը: Կը յիշեցնէ, որ գրակա[…] նութեան եւ արուեստի թանգարանը ի[…] նախաձեռնութեամբ եւ մեծ դժուարու[…] թիւններով լոյս ընծայած է 16 հատոր[…] ծոյ: « Լաւ չէ՞ր լինի, եթէ կուլտուրա[…] մինիստրութիւնը ունենար թէկուզ փոք[…] րիկ հրատարակչական մի մարմին, որ[…] կարիք զգում են նրան ներթակայ թանգ[…] հիմնարկութիւնները »:

Հիմնական կարեւորութիւն կը ներկա[…] յացնէ նաեւ մասնագէտներ պատրաստելու խնդիրը: Ս. Մելիքսէթեան յիշեցնե[…] ետք, թէ թանգարանին մէջ կ՚աշխատի[…] շատ հմուտ եւ փորձառու մասնագէտներ[…] դիտել կուտայ հետեւեալը. « Սակայ[…] նրանց յաջորդող տարիքը մի խոր[…] ստիպի հանգստի գնալ: Ուստի փոխար[…] նողների հարցը դառնում է խիստ անյե[…] տաձգելի »: Կ՚առաջարկէ թանգարան[…] ներու մասնագէտներ պատրաստելու կը[…] ուած յատուկ դասընթացքներ կազմա[…] կերպել:

ՔԱՂՀԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ[…]

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հինդշաբթի, Փետր. 22, տօն « Սրբ[…] Վարդանանց զօրավարաց (Վարդանայ[…] Խորենայ, Արտակայ, Տաճատայ, Հմ[…] յեկայ, Ներսեհի, Վահանայ, Արսէնի[…] Գարեգինի) եւ այլոց զօրականաց Հայ[…] վկայից »:

Սեւրի Մխիթարեան վարժարանի մթ[…] նոլորտը աւարայրեան բոյր եւ եռանդ[…] ունի:

Պատմական մեծ շէնքին սրահը զա[…] դարուած է: Սրահին կեդրոնը լուսա[…] պատկերի ընդարձակ պաստառը կը բա[…] ձրանայ, վրան Աւարայրի ճակատամար[…] տին գունաւոր մեծ նկարը լուսարձակ[…] ուած է: Վարդան հայրենի դրօշը ալ ձեռ[…] քին, Ղեւոնդ երէց՝ խաչով, կ՚իշխե[…] հանդիսականներու վրայ: Խորտակուած[…] անոնց ոտքերուն տակ պարսկական ա[…] րուշանը: Քովընտի՝ Եղիշէ պատմիչ[…] ձիաւոր: Հեռու հորիզոնի վրայ մեծ [ու] փոքր Մասիներու շուքին տակ հայ[…] բանակին 66.000 կտրիճները՝ կազմ [ու] պատրաստ գրոհ տալու, իրենց այրա[…] կուրծքերէն ժայթքող երկնադղորդ [ա-] ղաղակներով՝ հայրենիքի եւ կրօնքի [ա-] զատութեան համար կ՚ուխտեն մեռնի[…] գոչելով. « Թող հաւասարի մեր մա[…] արդարներու մահուան, եւ մեր արե[…] հեղումը համարուի հաւասար մարտի[…] րոսներու արեան. թող ընդունի Աստուա[…] մեր յօժարակամ նուիրումը եւ թոյլ չտա[…] որ հեթանոսները կոխեն եւ աւերեն Հա[…] յաստանը եւ իր սուրբ տաճարները »:

Որոշեալ ժամուն, աշակերտութիւ[…] ուսուցիչները եւ սակաւաթիւ ծնողքնե[…] կը տեղաւորուին, եւ Տեսուչ հայրը մե[…] պատերազմին պատմականը կ՚ընէ, ման[…] րամասնօրէն բացատրելով անոր քաղա[…] քա – կրօնական եւ ընկերային պատճա[…] ները, կը շեշտէ՛ ղէնքերո[…] կորսուած ճակատամարտին՝ հայ ժող[…] վուրդին եւ Հայ Եկեղեցիին տուած բա[…] րոյական ծանրակշիռ յաղթանակը:

Այս՝ 1528րդ անգամն ըլլալով, հայու[…] թիւնը, երկրագունդային տարածութեա[…] վրայ հայ սփիւռքը, կը տօնէ Վարդա[…] նանց կրօնա – քաղաքական մեծ պատե[…]

ՏՕՆԸ

բամբը։ Անգամ մը եւս՝ հայ ժողովուրդը հպարտ իր դիւցազուն զաւակներով, Վարդանով եւ իր 1036 նահատակ զինակիցներով, կը պանծացնէ անոնց փառապանծ յիշատակը։

« Վարդանանք », համայն Հայութեա՛ն տօն. զինուորեալ քրիստոնէութեան ազատութեան տօն. գոյութենական յաղթանակի խորհրդանիշ դարձած Հայութեա՛ն տօն, որով տարին անգամ մը՝ յատկապէս նոր սերունդներու թարմ երակներուն մէջ՝ դիւցազն նախնիքներու սուրբ արիւնը պէ՛տք է հեղկանայ, ե՛ւ ջերմանայ, ե՛ւ կապէ զանոնք իրենց գերընական հաւատքին եւ յաւերժական հայրենիքին։

Հանդէսի փակումը կատարուեցաւ պաստառի վրայ լուսարձակուած բոլոր ժամանակներու, յատկապէս 19րդ եւ 20րդ դարերու ազգային հերոս եւ հերոսուհիներու դիմանկարներով։ Վերջաւորութեան՝ երկարաձիգ, խանդավառ ծափերուն ընկերացան, երիտասարդ սրտերէ բխող « Կեցցեն մեր դիւցազն նախնիքներ » աղաղակները։

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Վարդանանցն ալ տարուէ տարի կը դառնայ մոռցուած օր մը, ինչպէս է այժմ Մշակոյթի Օրը։ Ի՜նչ խեղճութիւն եւ ամայութիւն, երբ կը նկատենք որ դեռ մերձաւոր անցեալի մը մէջ, դասախօսութիւններով, թատերական ներկայացումներով, գեղարուեստական այլ ձեռնարկներով, եղեկան պատշաճ արարողութիւններով կը տօնախմբուէր Վարդանանց դիւցազնամարտը։ Այսօր ամբողջ հայկական Մարսէյլի մէջ, միայն մէկ ձեռնարկ տեղի ունեցաւ, շնորհիւ Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի ձեռներէցութեան ոգիին։

Արդարեւ, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Հինգշաբթի, Փետրուար 22ին կատարուեցաւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ի յիշատակ անոնց որոնք Աւարայրի դաշտին վրայ ինկան յանուն ազգային իտէալներու։

Պատարագեց Նշան Քհնյ. Գույումճեան երգեցողութեամբ Պոմոնի դպրաց դասին եւ մասնակցութեամբ շրջանի հոգեւոր հովիւ Մակար Քհնյ. Նաճարեանի։ Օրուան պատգամը տուաւ Շահան խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան։ Տէր հայրը մեկնելով Հայոց պատմութեան կարեւորագոյն դրուագներէն ցոյց տուաւ թէ ինչպէս Վարդանանց պատերազմը, որ դաշտին վրայ հայկական բանակի պարտութեամբ վերջացաւ, արձանագրուած է որպէս յաղթանակ հայ սրտերու եւ հոգիներու մէջ։ Աւարայրի ոգին շարունակուեցաւ մեր պատմութեան մէջ, ըսաւ Տէր Հայրը, եւ շնորհիւ անոր պահեցինք մեր գոյութիւնը որպէս ազգ, մերժելով օտարին լուծը, անաղարտ պահելու համար մեր ազգային նկարագիրը որ կերտուեցաւ Տաւարշանայ դաշտին վրայ։ Շահան քահանայ հրաւիրեց ներկաները յամառօրէն կառչիլ այդ նկարագրին, հաւատարիմ մնալ Վարդանանց իտէալին, միշտ շինելու, շէնցնելու, ծաղկեցնելու եւ ջերմացնելու հայ կեանքը ամենուրեք։

Պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին յաջորդեց ընդունելութիւն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Ազգ. Առաջնորդարանը հրաւիրած էր Մարսէյլի բոլոր եկեղեցականները եւ հոգաբարձութիւնները անխտիր։ Ներկայ էին՝ վերոյիշեալ հոգեւորականները, Վեր. Ժագ Յակոբեան եւ Շահէ Մակարեան Պոմոնի Աւետարանական Եկեղեցիէն, Սէն Լուի եւ Պլ. Օտտոյի եկեղեցիներու Թաղական Խորհուրդներու ներկայացուցիչները։ Ներողամտութեան գիր ուղարկած էր Սարգիս Վրդ. Դաւիթեան՝ Հայ Կաթողիկէ համայնքի հոգ. հովիւը, բացակայ ըլլալով քաղաքէն։

Եթէ խուռներամ չէր բազմութիւնը, քիչ ալ չէր քանի շուրջ հարիւր հոգի տեղ գրաւած էին եկեղեցւոյ նստարաններուն վրայ։ Պիտի սիրէինք տեսնել սակայն աւելի մեծ թիւով մանուկներ, քանի արձակուրդի շրջան էր։ Վարդանանցը տեսակ մը ընտանեկան տօն ալ է։ Ո՞ր ընտանիքին մէջ չկայ Վարդան մը, Ղեւոնդ մը, Խորէն մը, Արշաւիր մը, եւն.։ Արդէն բոլոր անոնք որ մասնաւոր անուան տօն մը չունին, կրնան նկատել Վարդանանցը որպէս իրենց անուանակոչութեան տօնը։

Ուստի, անգամ մը եւս կ'ըսենք ծնողքներուն, մամիկներուն եւ պապիկներուն, բոլորել իրենց շուրջը իրենց զաւակներն ու թոռները եւ պատմել անոնց քաջն Վարդանի, Կարմիր Վարդանի, Ղեւոնդ Երէցի դիւցազներգութիւնը, որպէսզի այդ փոքրիկները որոնց համար աշխարհը եւ կեանքը դեռ երազ է, երազեն նաեւ իրենց հայրենիքին, երազեն Վարդաններու ծնունդ տուող հայ ազգին։

×

Գնահատելի է Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի Ազգային Առաջնորդարանի այս ձեռնարկը, ինչպէս նաեւ Պոմոնի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութեան կազմակերպական աշխատանքը։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ Օգնութեան Խաչի 28րդ պատգամաւորական ժողովը գումարուած է Փետրուարի առաջին շաբաթավերջը։ Մասնակցած են քսան մասնաճիւղերու 120 ներկայացուցիչները, խորհրդակցական ձայնով հրաւիրեալներ եւ Լիբանահայ Օգն. Խաչի դարմանատուներու բժիշկներ։ Ժողովին քննութեան նիւթ դարձած են միութեան կազմակերպական վերելքը, մասնաճիւղերու զարգացման, միութիւնը զօրացնելու միջոցները։ Ժողովականներ երկար ատեն յամեցած են կրթական հարցին վրայ եւ քննելէ ետք հայկական վարժարաններուն եւ կարիքաւոր աշակերտներուն տրամադրուած կրթական նպաստը որոշած են կրկնապատկել զայն, որպէսզի տղաքը կարենան շարունակել իրենց ուսումը։ Անյետաձգելի պահանջ նկատուած է ազգային ծերանոցի մը իրականացումը եւ ազգային հիւանդանոցի մը կառուցումը։ Դաստիարակչական մարզէն ներս քննարկուած է քաղաքական դասախօսութիւններու, հաւաքոյթ - հանդիպումներու, թերթիկի, տեղեկատուի, օրացոյց - յուշատետրի հարցերը։ Ժողովը որոշած է ընդհանուր վարիչ - գործավար մը եւ հաշուապահ մը ունենալ։ Յառաջիկայ երկու տարուան համար ընտրուած է Շրջ. վարչութիւն մը։

×

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Փետր. 17ին, տեղի ունեցած է փետրուարեան ժողովրդային ապստամբութեան 58րդ տարեդարձը։ Հանդէսը վարած է ընկ. Գէորգ Տօնապետեան։ Խօսք առած են Բարգէն Սիւնի կոմիտէութեան ատենապետ ընկ. Աբրահամ Գասպարեան եւ ընկ. Հրայր Զարգարեան։ Բանախօսած է ընկ. Գուրգէն Աստուրեան։ Ուղերձ մը արտասանած է ընկ. Նորայր Պահլաւունի (Թեհրանէն)։ Հանդիսութիւնը վերջ գտած է Թեմին առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեանի խօսքերով։

×

ԿԷՏԻԿՓԱՇԱՅԻ Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ մէջ, Փետր. 18ին, « Զուարթնոց » երգչախումբը տօնած է իր տարեդարձը, նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարքի։ Պատարագած է Շնորհք Քհնյ. Մուրատեան։ Քարոզած է Պատրիարքը։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է երգչախումբի ողբացեալ ղեկավարներու եւ անդամներու յիշատակին, որմէ ետք յարակից սրահին մէջ սարքուած է սիրոյ սեղան, մասնակցութեամբ Շնորհք Պատրիարքի, Թաղական Խորհուրդի անդամներու, համայնական մարմիններու ներկայացուցիչներու։ Խօսք առած են երգչախումբէն անդամներ եւ հիւրեր վեր առնելով երգչախումբերուն դերը գաղութային կեանքին մէջ։ Շնորհք Պատրիարքի գնահատական խօսքերով վերջ գտած է սիրոյ սեղանը։

×

ՊՈԼՍՈՅ Շերաթօն պանդոկի սրահին մէջ, Փետր. 17ին, դասախօսութիւն մը տուած է Տոքթ. Զարեհ Մակար Կարմիր ծովու մէջ կատարուած սուզումներու մասին։ Դասախօսը լուսապատկերներու, ժապաւէններու ցուցադրութեամբ լայն տեղեկութիւններ տուած է ձուկերու զանազան տեսակներու եւ անոնց յատկանիշներու, ինչպէս նաեւ Կարմիր ծովու սուզումներու մասին, որոնց մասնակցած է նաեւ ինք։

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, Փետր. 19ին, նշուած է «Աստղիկ» երգչախումբին տարեդարձը։ Հանդիսութեանց նախագահած է Տիրայր Եպիսկ. Մարտիկեան։ Պատարագած եւ քարոզած է Շահան Եպիսկ. Սվաճեան։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է երգչախումբի ողբացեալ ղեկավարներու եւ անդամներու յիշատակին, որմէ ետք Թաղական Խորհուրդը ճաշ մը տուած է ի պատիւ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ Հայոց առաջնորդ Տիրայր Եպիսկոպոսին։

×

ՊՈԼՍՈՅ Հայոց աթոռանիստ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Փետր. 20ին, նշուած էկ Ղեւոնդեանց տօնը, նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարքի։ Արարողութեանց մասնակցած են նաեւ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ Հայոց առաջնորդ Տիրայր Եպիսկ. Մարտիկեան եւ Շահան Եպիսկ. Սվաճեան, ինչպէս նաեւ քաղաքին ամբողջ եկեղեցական դասը։

Փետր. 22ին, Պոլսոյ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ ոգեկոչուած է Վարդանանց յիշատակը։ Ֆէրիգիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ հանդիսութեանց նախագահած եւ քարոզած է Շնորհք Պատրիարք։

×

ՖԻՔՍԻ (Աթէնք) Յակոբեան վարժարանի «Աւետիքեան» սրահին մէջ, Փետր. 14ին, տեղի ունեցած է տեղւոյն Երիտասարդականի «Բարգէն Սիւնի» խումբին կազմակերպած «Դրօշակի երեկոյթ»ը։ Նախագահած եւ բացման խօսքը արտասանած է ընկ. Ս. Մինասեան։ Կարդացուած են հայկ. դրօշակին նուիրուած հայ գրողներու արձակ գրուածքներն ու բանաստեղծութիւնները։ Յ. Պետոյեան բանախօսութեամբ մը անդրադարձած է նախ ազգերու եւ մասնաւորաբար հայ ազգի հնագարեան ժամանակներէն սկսեալ մինչեւ այսօր օգտագործուած դրօշակներու ծնունդին, պատմական թուականներուն, իմաստին եւ ապա ծանրացած է հայկ. Եռագոյնին վրայ։ Կազմակերպիչ խումբին կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Ա. Ղեւոնդեան։ Երեկոյթը վերջ գտած է նախագահին փակման խօսքով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

1.

Ուլիկը դաշոյնը հանեց ու թափով մխրճեց փերեզակի կողը։

— Փողը տուել եմ, մուրտառ։ Տուել եմ...

Մուրացկանները թափուեցին դիակի վրայ՝ կողոպտելու։ Ուլիկը յիշեց հօրը. « Հայր, ընդունիր արեանդ վրէժը »։

Սպաները հռհռում էին։

— Այ, այդպէս քաջ պիտի լինի վաթանի զինուորը։

Շունը տէրը չի ճանաչում։ Ով զէնք ունէր, ինքնիշխան էր։

×

Ֆիդայիները այդ գիշերն անցկացրին գետափին՝ կամրջից ոչ հեռու։ Հերթով քնում, հերթով հետեւում էին, թէ ինչ զօրքեր են անցնում կամրջով, ինչպիսի հանդերձանք ու զէնք ունեն։

Չոր խոտի վրայ մեկնուած Բենիամինը փորձում էր համրել աստղերը։ Հիւսիսակողմի աստղերը կախուել են հեռաւոր ծովի վրայ։ Այդ ծովի վրայով գնաց Ջինիկը։ Նրա մազափունջը հիմա էլ իր ծոցի մէջ է՝ տաք ու փափուկ։ Վաղուց, շատ վաղուց է հեռացել Ջինիկը, եւ ինքը որեւէ լուր չունի նրանից։ Ի՞նչ է անում կինը։ Երեւան մնո՞ւմ է, թէ նրան էլ են թաղել իր եղբայրիկ Քրիստոսի պէս։ Տղա՞յ է, թէ՝ աղջիկ։ Բենիամինը աչքով արեց աստղերին։ Տեսնո՞ւմ էք, ընդամէնը տասնինը տարեկան եմ, բայց հայր եմ։ Տեսնո՞ւմ էք, նոյնիսկ մոլլան չի կասկածում, որ ես թուրք իւզբաշի չեմ։

Աստղերի արանքում յանկարծ երեւաց Ջինիկը՝ կուրծքը բաց, մեծ բարութիւն երեսին։ Երեխայի ծիծ է տալիս, իսկ երեխան թեւեր ունի։ Լոյսի կտոր է փոքրիկը, նոյնիսկ ժպտում է։ Ախ, դու չարաճճի, անունդ ի՞նչ է...

Առաւօտեան գնացին հաց առնելու։ Մի կին դուրս եկաւ փողից, զինուոր տեսնելով չադրան շտապ քաշեց, ծածկեց բաց երեսը։ Ուլիկին թուաց, թէ դա իր մայրն է։ Սիրտը տրոփեց, անզիտակ մօտեցաւ ու ետ քաշեց կնոջ երեսի քօղը։ Մայրը չէր։ Կինը ներողամիտ ժպտաց։

— Կողքի դեղին տանը աղջիկներ են պահում ձեզ նմանների համար, գնացէք այնտեղ, էժան են։ Քօղի տակով նա ցոյց տուեց կողքի դեղին տունն ու արագ անցաւ։

Բենիամինը երկար ծիծաղեց նրա ետեւից, ապա ընկերներին ասաց, թէ երեկոյեան կը գնան այդ դեղին տունը։ Գեղամը զզուանքով թքեց։

— Ես չեմ գայ։

— Տխմար, մռայլուեց Բենիամինը։ Գուցէ աղջիկների մէջ մերոնցից կան։ Պիտի գնանք։

Ուլիկի մէջ անսպասելի ցանկութիւն ծագեց տեսնելու այդ խորհրդաւոր տունը, նրա ներսը։

Ողջ օրը սպասեցին մեծ ճանապարհի մօտերքում, ապա գնացին մզկիթ՝ մահմեդական լուացումի արարողութեան։ Իսկ երբ մութն ընկաւ, մօտեցան դեղին տանը։

Բակում չորս ձի էր կապած։ Երեւում էր, ոստիկանական են եւ հեռուից են եկել։ Ֆիդայիները զգուշացան եւ Բենիամինի ակնարկով ետ դարձան։ Սակայն դեռ դարպասին չհասած, նրանց առջեւը տնկուեցին երեք ոստիկան՝ ատրճանակները կրակելու պատրաստ։

— Ցանձնուեցէք։

Բենիամինը չկորցրեց իրեն։

— Իսկ դուք ո՞վ էք, որ համարձակւում էք զինուորներիս ձերբակալել։ Ճանապարհ տուէք։

Նրա ձայնից ձիերը խրտնեցին։ Գեղամը հասցրեց կրակել մի ոստիկանի կրծքին։ Ուլիկը ուժգին խփեց միւսի ձեռքին ու նրա ատրճանակը ցած գցեց։ Երրորդ ոստիկանը սակայն փաթաթուեց Բենիամինին ու վայր ընկաւ նրա հետ։ Ուլիկը մի անգամ էլ կրակեց։ Բենիամինը դաշոյնով ճեղքեց իրեն փաթաթուած ոստիկանի փորը, զզուեց երեսին շաղրուած արիւնից։

Երեքն էլ նետուեցին դէպի ձիերը։ Մատնուած են, ուրեմն պէտք է ճողոպրել։

Դեղին տան դռները շրխկոցով բացուեցին եւ ութ - տաս ոստիկան ատրճանակներից միահամուռ կրակեցին ֆիդայիների վրայ։ Կրակեցին նաեւ պարտէզի կողմից։ Գեղամը նկատեց Օսման իւզբաշուն, կրակեց ետ - ետ գնալով, ձին թռցրեց փողոց։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(262 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փ. ծ.ի ընկ. Արամ Տէրտէրեանի հոգեհանգստին առթիւ այրի Տիկ. Ա. Տէրտէրեան եւ զաւակները 50, Պր. Պարգեւ Քէօրօղլեան եւ Վիվիէն Ավերօն 50, Պր. Թադէոս Աղամեան 10, Պր. Բարգէն Աղամեան 50, Պօքսեան ընտ. 50, Սարգիսեան եւ Սիմոնեան ընտ. 50, Կարօ Արմաղանեանի հոգեհանգիստին առթիւ այրի Տիկ. Փ. Արմաղանեան 50, Մանուկ Մարկոսեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Անտրէ Պաղտասարեան եւ Տիկ. Հ. Պաղտասարեան 500, Տէր եւ Տիկին Մասիս Աւետեան 100, Պր. Բ. Խաչատուրեան, Պր. Ժօզէֆ Մէսճեան 50ական, Տիկին Յարութիւնեան 30, Ժան–Փօլ Գասապեան, նուէր Տիկ. Լ. Մխճեանէ 50, Տիկ. Փիրանեան 15, Տիկ. Թօփաքալեան 10 փր.:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԺԱ. ՑԱՆԿ

Տիկ. Ռեբեկա Պալապանեան	200
Տէր եւ Տիկ. Յ. Օտաճեան	200
Տիկ. Հնազանդ Պերեան	200
Տիկ. Լուսին Շիրավանեան	200
Տէր եւ Տիկ. Կ. Պլուզեան	200
Տիկ. Պոտիս	200
Տէր եւ Տիկ. Գ. Այվազեան	200
Կարպիս Եարմայեան	200
Տէր եւ Տիկ. Փիէր Գայսերեան	200
Տէր եւ Տիկ. Ս. Կարապետեան	200
Տիկ. Վարդանոյշ Յովսէփեան	200
Տիկ. Վերժին Հաճեան	200
Տէր եւ Տիկ. Մ. Տէրտէրեան	200
Տէր եւ Տիկ. Յ. Մանուկեան	150
Տիկ. Նուարդ Սերայտարեան	150
Տիկ. Մարթա Ճիվէլիկեան	150
Միսաք Զօպանեան	100
Տէր եւ Տիկ. Ե. Պարթեւեան	100
Տէր եւ Տիկ. Ե. Վարդանեան	100
Տէր եւ Տիկ. Լ. Մարգարեան	100
Տիկ. Անահիտ Լամպել	100
Տէր եւ Տիկ. Մ. Պալեան	100
Տէր եւ Տիկ. Գրաշմանեան	100
Տիկ. Ղարա–Պէտրոս Գէորգեան	100
Տէր եւ Տիկ. Լ. Նիկողոսեան	100
Տէր եւ Տիկ. Գ. Գայաճանեան	100
Տէր եւ Տիկ. Ռ. Գարապիլիքեան	100
Տիկ. Էմիր–Ճիհան Մաթէոսեան	100
Տիկ. Ժիւլիէթ Մելիքեան	100
Տէր եւ Տիկ. Փասքար Տիար	100
Տէր եւ Տիկ. Հ. Ծատուրեան	100
Տէր եւ Տիկ. Յ. Շալճեան	100
Տէր եւ Տիկ. Եղիա Առաքելեան	100
Տիկ. Մատլէն Մինտայեան	100
Տիկ. Հերմինէ Փիլիճեան	100
Տիկ. Հռիփսիմէ Իրլիսեան	100
Տիկ. Զարուհի Նշանեան	100
Տէր եւ Տիկ. Ա. Տէրտէրեան	100
Օր. Եւա Գարայեան	100
Տիկ. Մարի Անմահեան	100
Տէր եւ Տիկ. Հ. Հաճիրանդ	100
Տէր եւ Տիկ. Ժան Հեգնտուն	100
Տիկ. Արմենուհի Աղամեան	100
Տէր եւ Տիկ. Ասատուրեան	100
Տէր եւ Տիկ. Շարլ Աղամեան	100
Տիկ. Զապէլ Ճէվիզեան	100
Տէր եւ Տիկ. Ժ. Գարայեան	100
Տէր եւ Տիկ. Ն. Մինէրիկեան	100
Տիկ. Սիրուն Տանճիկեան	100
Յակոբեան ընտանիք	100
Տիկ. Արմենուհի Միսաքեան	100

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Կարապետ Մարտիրոսեան եւ զաւակները 200 Փր. կը նուիրեն Լիբանահայերու եւ 50 Փր. «Յառաջ» ին:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

7 ամսու փոքրիկ մը նայելու համար, կը փնտռուի վստահելի հայ կին մը Երկուշաբթիէն Ուրբաթ ժամը 8·30էն 18·30 (Փարիզի մէջ, մեթրօ Տիւրոք):

Հեռաձայնել՝ 566·79·89

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կին մը որ յօժարի բնակիլ եւ ընկերանալ տարիքոտ կնոջ մը հետ եւ տան ամէնօրեայ գործերը կատարել Փարիզի մօտակայ հիւսիսային արուարձանի մէջ՝ յարմար ամսականով:

Հեռաձայնել՝ 739·75·26

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ճաշը Մայիս 6ին, եկեղեցիին սրահը:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզի համալսարանի Արեւելեան Լեզուներու բաժինին մէջ, փետր. 19էն ի վեր, Երկուշաբթի օրերը կը դասաւանդէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

Պիտի ուսումնասիրուին՝ Համաստեղ, Շահնուր, Սարաֆեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Հ. Զարդարեան, Զահրատ, Խրախունի, Յ. Օշական, Յ. Քիւրքճեան:

Մուտքը ազատ է, ըստ հնարաւորութեան

LITTERATURE ARMENIENNE DE LA DIASPORA

Depuis le 19 Février des cours sur la littérature arménienne de la diaspora sont donnés par KRIKOR BELEDIAN au département des Langues Orientales de l'université de Paris-Dauphine. Ces cours ont lieu le Lundi de 17 h. à 19 h. salle P. 101

Les Auditeurs libres sont acceptés dans la limite des places disponibles.

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN

2 nuits — 12 jours

PRIX : 3.850 F.

Départ	*Retour*
13 AVRIL	26 AVRIL 79
01 JUIN	14 JUIN 79
06 JUILLET	19 JUILLET 79

et TOUS LES MOIS

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN

87 la Cancbière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

DENTAIRE

CHIRURGIEN-DENTISTE

Proches banlieue Nord-Est

Cherche collaborateur, éventuellement avec promesse de vente, ou toute autre forme de contrat à étudier.

Téléphoner à 383-65-74

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բիւզանդ Վարդապետեան, Շապին Գարահիսարցի, կը փնտռէ իր քոյրերը... Վեցիկեան Եղնիկ, Վեցիկեան Ազգանոյշ կը կարծուի թէ Յունաստան կամ Եգիպտոս են: Կը խնդրուի արտատպել արտասահմանեան թերթերէն: Լուր ունեցողներէն գրել՝

LES ALPES, 20 Ave. du Maquis
26100 ROMAN

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մարտ 10, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, եկեղեցիին սրահը, դաւաթ մը թէյի շուրջ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ այս մտերմիկ հաւաքոյթին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 64րդ տարեդարձը Ապրիլ 8, Կիրակի ժամը 13ին, ճաշով:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դաշտահանդէսը Յունիս 17ին:

×

Կապ. Խաչի 50ամեակը Կրընոպլի մէջ, Մայիս 20ին:

×

Կապոյտ Խաչի յիսնամեակը կը տօնուի մեծ շուքով Ապրիլ 1ին, Սալ Կավօյի մէջ:

le restaurant

LA CAPPADOCE

SERA FERMÉ POUR CAUSE DE CHANGEMENT DE LOCAL ET D'AGRANDISSEMENT PENDANT UN MOIS, A PARTIR DU 1er MARS

LA NOUVELLE ADRESSE SERA COMMUNIQUÉE TRÈS PROCAINEMENT A SA FIDELE CLIENTELE

OPTIMA Tours
ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES :

Première Formule = 12 jours.
2 jours MOSCOU — Aller-Retour.
10 jours EREVAN

Deuxième Formule = 14 jours
2 jours MOSCOU
12 jours EREVAN

Troisième Formule = 16 jours :
2 jours MOSCOU
14 jours EREVAN

Quatrième Formule = 13 jours
MOSCOU - ARMENIE
GEORGIE - LENINGRAD

CALENDRIER

06 au 17 Avril
18 au 29 Mai
15 au 26 Juin

15 au 28 Juin
13 au 26 JUILLET
20 Juillet au 02 Août
03 au 16 Août
07 au 20 Septembre

27 Juillet au 11 Août
03 au 18 Août
24 Août au 08 Septembre
31 Août au 15 Septembre

18 au 30 Mai
13 au 25 Juillet
24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.
(*Pour inscription par groupes de* 10, *nous consulter*).

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
4
DIMANCHE
4 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ 140 Ֆ.
Արտասահման Տար. 300 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.330 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.330

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ՄԱՀԸ

(Չինական)

Աշնան խաղաղ գիշերին հետ դէմ առ դէմ նստած էր լճափին, երբ յանկարծ հին, մտերիմ ձայն մը լսեց. լուսինն էր որ կը կանչէր զինք վերէն:

Նաւակն առաւ ու հեռացաւ դէպի բացերը, անգամ մը եւս վայելելու համար կախարդանքը լճակին, ուր ջուրի ակօսներուն քաղցր հպումներուն անձնատուր՝ ջրաշուշաններու սպիտակ բաժակները կը ծփային: Կը նաւարկէր գիշերային սեւ, անթափանց ջուրերուն վրայ, ուր միայն լուսինը կը թափէր իր ամբողջ ոսկին ու սիրտը: Կը դիտէր, հիացական, հեռաւոր լեռները, իր այնքան սիրած ու երգած լեռները, որոնք հազիւ տեսանելի իրենց ստուերագծերով կը նմանէին քօղարկուած, անոյշ դիմաստուերներու, այլեւս հեռաւոր, անցած սէրերու...:

Հոն, այդ ժամուն, խաղաղ այդ գիշերուան մէջ, բանաստեղծը հեռացաւ անհուն գեղեցկութեանը մէջ պարզուած տեսարանին, լուծուեցաւ ձեւին, գոյնին ու գիծերուն գեղեցկութեան, հայեցողութիւնն իր դարձաւ անպարփակ: Անասելի, գերերկրային բան մը իջաւ սրտին մէջ. տխրութիւնը. եւ առաջին ու վերջին անգամով իրապէս գիտցաւ թէ ի՛նչն է համաշխարհային ցաւը:

Պարպեց գինիի բազմաթիւ բաժակներ: Բնանկարը տակաւ սկսաւ լուսաւորուիլ, զգենուլ գոյն ու խորք. սրտին մէջ բարձրացող գինովութիւնը թելադրեց յիշել, զգալ, եւ ո՛չ թէ մոռնալ: Գինովութիւնը ըսաւ՝ ահա լուսինը լճակին վրայ, ներկայ ամէնքը որ երբեք եղան, ու կը կանչեն քեզ. եկո՛ւր, բանաստեղծ:

Հոն, նաւակին մօտն էին, ճիշդ քովիկը՝ գինովութեան ու երազի իր ընկերները: Փոխադարձ, կանչեց զանոնք, հրաւիրեց քովը գալու, հին օրերուն պէս խմելու: Չեկաւ լուսինը. չեկան ամէնքը՝ որ եղած էին երբեք ու ներկայ էին ահա: Կեցած էին անշարժ հոն մօտիկը, ջուրին մէջ: Բանաստեղծը ծռեցաւ, ա՛լ աւելի ծռեցաւ. ուզեց լուսինը բռնել. վեր բերել քովը. նաւակին մէջ: Բայց կը փախչէր լուսինը. կը փախչէին ամէնքը՝ ձայն տալով՝ եկո՛ւր... Ձեռքը ջուրին մէջ ի զուր մխրճեց. լուսին, ամէն ինչ եւ եւ քաշուեցան. այսպէս, շարունակ: Բանաստեղծը, որու վերջին գինովութիւնն էր եւ պէտք է մնէր, կորսուեցաւ ջուրերուն ու գիշերին մէջ, անհետ: Հէքեաթը կ'ըսէ միայն թէ մեծ լոյս մըն ալ մարեցաւ:

Հին մարդիկ բանաստեղծը կոչած էին Թաի Փէ, որ թարգմանի՝ Մեծ Լոյս:

Զ. Գ.

ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՐԴԸ

Ահա, տխուր, պատուհանին դէմը նստած
Մետաքսէ բարձ մը կը գործեմ,
Ասեղը մատս կը ծակէ, կարմիր արիւնը կը հոսի
Հիւսուած ճերմակ վարդին վրայ
Որ կը դառնայ վարդ մը կարմիր:

Եւ ես քեզի կը մտածեմ, իմ հեռաւո՛ր,
Պատերազմի դաշտին վրայ: Կը մտածեմ թէ դուն եւս
Արիւն, արի՛ւն կը կորսնցնես: Տաք արցունքներ
Կը գլորին թարթիչներէս: Երկար կուլամ:

Ա՛հ, դոփիւնը ամբակներու, սեմին մօտիկ...
Կ'ելլեմ ընդոստ: Ինքն է ահա. եկա՜ւ: աւա՜ղ,
Սիրտս էր, սիրտս էր որ կը զարնէր:

Ու ես կուզամ, նստիլ տխուր,
Բարձին վրայ միշտ արցունքներս հիւսելու...
Ուլունքներու պէս արցունքներ
Շուրջ բոլորը կարմիր վարդին:

ԹԱԻ ՓԷ

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԼԵՌԱՆ ՄԷՋ

Կը հարցնեն, արդեօք ինչո՞ւ ես լեռներուն վրայ կ'ապրիմ.

Ժպտուն, հանդարտ, ես կը լռեմ:

Ծաղիկները երբոր կ'իյնան, երբ ջուրերը կը հեռանան

Իմ աշխարհը տարբեր, տարբեր է այլեւս:

ԹԱԻ ՓԷ

ԱՆՆԱՆ ԳԻՇԵՐ

Ջուրերուն վրայ աշնան լուսինը կը ցոլայ յստակ.

Ջրաշուշաններ կը քաղեմ լիճին մէջը Հարաւի.

Կը բարձրացնեն սպիտակ գլուխնին, իբրեւ թէ խօսիլ ուզէին ինծի:

Նաւակին մէջ մարդն եմ ես, կը կրեմ տխրութիւն մը մեծ:

ԹԱԻ ՓԷ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

« Le rôle d'un auteur est un rôle assez vain : c'est celui d'un homme qui se croit en état de donner des leçons au public. Et le rôle d'un critique, Il est bien plus vain encore : c'est celui d'un homme qui se croit en état de donner des leçons à celui qui se croit en état d'en donner au public ».

DIDEROT
(Discours sur la poésie dramatique)

Գրեց՝
ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ՆՈԹԵՐ

Տիտըրոյի կարգին կարելի է մէջբերել բազմատասնեակ հեղինակներու կարծիքը քննադատութեան եւ քննադատներուն մասին, բոլորն ալ աննպաստ եւ երբեմն անուանարկիչ (զանց կ'առնենք Ժիւլ Ռընարի կարծիքը որուն գործածած պատկերը ունի մասնաւորաբար հում նկարագիր մը): Կարելի է, սակայն, մէջբերել Մարսել Փանեօլը, որուն համար « ամէն ժամանակներու մէջ գտնուեցան մարդիկ, որոնք անկարող՝ գործելու՝ եւ ստեղծելու, իրենք զիրենք տուին որպէս աշխատանք — ամենայն լրջութեամբ — դատելու ուրիշներուն գործերը եւ երկերը » (), թէեւ Փանեօլի այս կարծիքը կը վերաբերի աւելի քննադատ - ստեղծագործող արժէքներու կշռադատութեան:*

Ինչ որ ալ ըսուի քննադատներու եւ քննադատութեան մասին, պէտք է ընել հաստատում մը.— քննադատութիւնը գոյութիւն ունի, իրողութի՛ւն մըն է ան, եւ դեռ՝ թատերախաղի մը ամէն հանդիսատես, այն պահէն սկսեալ երբ կը խօսի ներկայացման մասին, կը դառնայ քննադատ մը: Ու սակայն՝ բերանացի քննադատութիւն մըն է, որ իր կարեւորութիւնը ունի: Ամէն ներկայացում կը ստեղծէ տարաձայնութիւններ որոնք նըւազ անդրադարձ չեն ունենար անոր յաջողութեան վրայ որքան գրաւոր կարծիքը: Այսուհանդերձ պարզ հանդիսատեսի մը քննադատութիւնը տրամադրութեան քննադատութիւն է: Ասիկա հաղուադէպօրէն ունի ճաշակը եւ կարելիութիւնները վերլուծելու իր սիրածները եւ չսիրածները, հաճելին եւ տհաճելին:

Թատերական խսկական քննադատ մը չի գտնուիր ստեղծագործողներու, հեղինակներու եւ թատրոնը կենդանացնողներու միջեւ որքան ալ այս մարզին մէջ անոնցմէ ոմանք պատահականօրէն քննադատութիւն փորձած ըլլան եւ երեւան ելած՝ որպէս մեծ քննադատներ: Ժան Անույի շատ բան կը պարտին Պէքէթ եւ Եոնեսքօ իրենց սկզբնաւորութեան: Տիպիյար ինքն իր կարգին կը պարտի Իոնեսքոյի եւ Ա. Ռուսէնի: Անթոնէն Արթօ իր ազդեցութիւնը, թատրոնի վրայ, կատարած է շատ աւելի իր քննադատական գրութիւններու միջոցով քան թէ իր թատերական գործունէութեամբ: Փաստելի չէ, սակայն, որ մեծ թատերագիր մը ըլլայ քննադատ, յանձնարարելի իսկ չէ: Մեծատաղանդ արուեստագէտը կրնայ գեղագիտական նոյնքան սխալներ գործել որքան նուազ ծանօթը: Թատերական քննադատին տեղը բեմայարդարին այս կողմն է: Սկզբունքով՝ ան հանդիսատեսներու ներկայացուցիչն է որ գրութիւն մը կը պատրաստէ բացականերուն համար իր լսածին եւ տեսածին մասին:

« Միակ դատաւորը, թատրոնին մէջ, հասարակութիւնն է »: Այս կարծիքը կը պատկանի Մոլիէրի: Հաւանաբար անոր շրջանին՝ նման կարծիք մը կրնար պարփակել ճշմարտութիւնը, մանաւանդ այն իմաստով որ թատերախաղ մը հանդիսատեսին է որ կ'ուղղուի, որ երբ զայն չսիրէ՝ կարճատեւ կ'ըլլայ ներկայացման կեանքը: Սակայն Մոլիէրի խօսքը կը վերաբերի մասնաւորաբար նեղ շրջանակի մը. ինք կը գրէր նախ պալատին համար ու ապա հաճելի ըլլալու դիտումով: Այժմ հանդիսատեսը վերածուած է հանրութեան մը եւ հանրութիւնը բազմադէմ ամբոխի մը: Ու դեռ կան տարբեր որակով հանրութիւններ: Կայ սերունդներու հակընդդէմութիւնը ինչ կը վերաբերի թատրոնի ըմբռնման, եւ նո՛յն սերունդին մէջ իսկ գոյութիւն ունին ճաշակներու բազմազանութիւն: Աւելին՝ կայ տարբերութիւն մը, « առաջին » (ժենեռալ) ներկայացման ներկաներուն եւ յաջորդներուն միջեւ:

Ժամանակին թատերական քննադատները կ'անդրադառնային ներկայացումներուն այնպէս ինչպէս պիտի նկարագրէին վէպ մը, կամ պիտի գրէին տեղեկագիր մը: Մեր ժամանակներուն իսկ այսօր կան թատերական քրոնիկագիրներ որոնք արձագանգողներ են, նման Ժ.Է. եւ Ժ.Ը. դարերու ղազէթաճիներուն: Իրենց « տեղեկագիրը » կ'ըլլայ որոշապէս նախնական, քիչ մը հում: Անոնք ձեւով մը կը ներկայացնեն հասարակութեան մը հակազդեցութիւնը թատերական ներկայացման մը առթիւ, կը բերեն նաեւ վկայութիւն մը որոշ ընկերութեան մը մասին՝ տրուեալ ժամանակաշրջանին մէջ: Այդքան միայն:

Ֆրանսայի մէջ թատերական քննադատութիւնը, իր ներկայ ըմբռնումով որպէս լրագրական կիրարկում՝ ի գործ կը դրուի 1803էն սկսեալ որպէս ռահվիրայ ունենալով ժոֆրուան (Ժուրնալ տէ Տէպա):

×

Կա՞յ ամբողջական, տարրկայական քննադատութիւն մը, ի մասնաւորի՝ թատերական քննադատութիւն մը.— չկայ եւ չի կրնար ալ ըլլալ: Ամէն քննադատ -

տութիւն ունի իր ենթակայական բաժինը որ մասնաւորապէս զգալի է թատերա - կանին պարագային:

Թատերական քննադատը գլխու թէ ակռայի պզտիկ ցաւեր ալ ունենայ, պէտք է երթայ եւ աթոռին վրայ բազմի մինչեւ վերջին արարին վերջին բառը: Անշուշտ ասիկա կրնայ ազդել իր գրելիքին վրայ: Ցարաբերականութիւնը իր քննադատութեան կուգայ ուրիշ ձեւով նաեւ. ընդհանրապէս վարժուած ըլլալով միջակ թատերախաղեր տեսնելու, եւ քաջաբար դիմանալով անոր առթած տաղ - տուկին՝ ան յանկարծ իր արժանիքէն աւելի կրնայ գնահատել հաճելի ներկայացում մը եւ իմնալ՝ չապլ գովասանքներու մէջ: Կը խօսինք օրաթերթերու մէջ լոյս տեսած քննադատականներու մասին որոնք կը գրուին արագ, հապճեպօրէն եւ երբեմն տպաւորապաշտ ձեւով որովհետեւ թերթը յաջորդ առտու լոյս պիտի տեսնէ: Քննադատը, լաւագոյն պարագային, ունի 24 ժամ իր առջեւ խտացնելու համար իր տպաւորութիւնները (եթէ ոչ մտածումները) յիսուն կամ քիչ մը աւելի տողերու մէջ: Պիտի գրէ ներկայացման մը մասին որ իր բեմական – փորձառական հասունութեան չէ հասած, ուրեմն՝ աննպաստ պայմաններու մէջ ներկայաց – ուած է:

Թատերական քննադատը կրնայ տեղի տալ նաեւ որոշ բարեկամութիւններէ, ծանօթութիւններէ յառաջացած « պար – տաւորութիւններու » առջեւ: Ասոր համար է, հաւանաբար, որ Փիէր Պրիսոն կը յանձնարարէր Ժան–Ժագ Կօթիէի (որ « Ֆիկառօ»ի մէջ երկար շրջան մը արեւանձրեւ կը տեղացնէր) .— « Բայց մա - նաւանդ մարդ մի տեսներ եթէ կ՚ուզես չարունակել գրել ամենայն ազատու – թեամբ »: Անկէ առաջ Ժան - Ժագ Կօթիէ ծածկանունով կը գրէր՝ ոեւէ մէկը զինք չէր ճանչնար: Ուրիշ աննպաստ վերա - գրում մը Թատերական քննադատին հանդէպ. ան կարծես ունի գերակայական բարդոյթ մը: Կ՚ուզէ զգալ ինքզինք որպէս վճարեալ, պարգեւատրեալ հանդիսատես մը, որ պիտի ընէ դատումներ անտես առնելով,առաւել կամ նուազ չափով, մտադրութիւնը հեղինակին, բե - մադիրին, անհանդիստ կամ հիւանդ վիճակը գլխաւոր դերասանուհիին կամ դերասանին ու դեռ այն տնտեսական տագնապը որուն պիտի ենթարկուէր խումբը փինանսաւորողը եթէ ներկայացումը ձախողէր, կարճ՝ Թատերական ստեղծագործութեան մը այբէն մինչեւ եւ օ փէն, իր բոլոր դժուարութիւններով հեղինակային թէ բեմադրական:

Ինչ որ սակայն արտօնելի, նոյնիսկ ներելի չէ քննադատին, իր դերին անդի – տութիւնն է կամ սահմանազանցութիւնը: Իր դերը չէ սիրել կամ չսիրել: « Քննադատները որոնք չճանչցան եւ դատա - պարտեցին, իրենց սկզբնաւորութեան, Իոնեսքօն, Պէքէթը, Օտիպերթին իրենք զիրենք է որ դատապարտեցին այն եղանակին համար » զոր ընդունեցան « Աթոռներ»ը, «Սպասելով Կոտոյին», «Լը Մալ Քուր »ը կ՚ըսէ Ժագ Պրէնէր (**):

Ամէն պարագայի քննադատ մը միշտ դժգոհներ կը յառաջացնէ, նախ իր ընթերցողներուն մօտ: Երբ քննադատի մը թելադրութեամբ անձ մը Թատրոն կ՚երթայ եւ իր ակնկալածը հոն չի գտներ՝ կը զայրանայ: Իսկ ժխտական դատումի մը պարագային երբ հանրութիւնը Թատրոն չի յաճախեր, ասոր մարդիկն են որ պիտի մեղադրեն քննադատը, որ չէ թելադրած ներկայացում մը, զոր հանդիսատեսը կրնար սիրել...:

×

Քննադատել կը նշանակէ ազատօրէն քննել (քննարկել):

Քննադատական միտք մը, ըստ Լիթրէ բառարանին սահմանումին, « անձ մըն է որ ամէն ինչ կը տեսնէ իր տկար կողմերով »: Անշուշտ Լիթրէ ամբողջովին ճիշդ չէ: Կան քննադատներ որոնք մասնաւորաբար կը հետաքրքրուին զօրաւոր կողմերով: Թերութիւններու կարգին կան գեղեցկութեան քննադատները:

Քննադատը (մեր խօսքը կը վերաբերի թատերական քննադատին) անձ մըն է, որ չի գոհանար դիտելով, այլ իր տեսածը գրաւոր կը մեկնաբանէ իր ընթերցողներուն համար (կայ նաեւ լսողա - տեսողական քննադատը՝ հեռասփիւռ – հեռատեսիլին միջոցով): Անհրաժեշտ ըլլայ ճշդել նաեւ թէ թատերական քննադատութեան մէջ չկայ այն ստեղծագործա - կան բաժինը որ կայ գրական քննադա - տութեան մէջ:

Քննադատը ըլլալով հանդիսատեսնե - րուն մէջ հանդիսատես մը, իր դերը չի սահմանափակուիր, սակայն, մեքենական արձանագրումովը ներկաներու հակազ - դեցութեան: Ան ունի այլ պաշտօն եւ առաքելութիւն մը: Քննադատը անշուշտ որոշապէս ծանօթ պէտք է ըլլայ բեմադրութեան մը « խոհանոցային » աշխա - տանքին: Իր ընդհանուր զարգացումը պէտք է ընդգրկէ, ի մասնաւորի, Թատրոնի պատմութիւնը, անոր զարգացման փուլերը: Ան պէտք է տեսած ըլլայ ժա - մանակակից եւ դասական բոլոր Թատե - րախաղերը, իսկ կարդացած ըլլայ հիները, անոնք՝ որոնք ներկայիս չեն բեմադրուիր, երեւակայութեամբ կենդա - նացնելով զանոնք: Եթէ անծանօթ ըլլայ այս բոլորին, ան կրնայ այլապէս բոլոր հնութիւնները ողջունել որպէս նոր արեւածագեր: Այլ խօսքով՝ որոշ մասնագիտութիւն մը անհրաժեշտ է իրեն:

Քննադատը, որպէս առաջին պարտա - կանութիւն, պէտք է ճշդորոշէ տեղը գործին. պէտք է ըսէ անոր սեռը, հեղինակին պատկանելութիւնը, իր նախորդներուն հետ ունեցած աղերսը եւ զատո – րոշիչ գիծերը: Այն ինքնատիպ յաւելումը զոր կը բերէ եւ այն տարրերը զորս փոխ առած է: Վերջապէս՝ իր որոնումին, փնտռտուքին ուղղութիւնը: Այս բոլորը դիւրութիւն մը կ՚ընծայեն ընթերցողին որ ինքն ալ իր կարգին լծուի, ի հարկին, բաղդատական աշխատանքի մը յանգելու համար իր անձնական եզրակացութեան: Քննադատին խրատասութիւններուն մէջ կ՚իյնայ զատելու, ընդգծելու այն ինչ որ մնայուն արժէք մը կը թուի ունենալ: Ապագան կը մեկնաբանուի անցեալի արժէքներու լոյսին տակ պարզելով ժամանակին դէմ տոկացող մնայուն տարրերը: Քննադատ մը իր ժամանակին համար չի դատեր միայն:

Որքան ալ բարձր գնահատուի Թատե - րախաղի մը բնագիրը, ներկայացման մը փորձարկումը անհրաժեշտ է որպէսզի կարելի ըլլայ ապահով զգալ անոր Թատերական արժէքին մասին: Թատերագիր մը միակ գրագէտն է որ հարկադրուած է խոստովանելու թէ ինք ձախողած է եթէ իր գործը հանդիսատեսներ չունենա - նայ, ինչ որ պարագան չէ բանաստեղծին:

Թատերական քննադատը պէտք չէ չատ տարուի գրական քննադատութեամբ: Իր սեւեռումը աւելի դէպի հանդիսատեսն է քան հեղինակը: Ներկայացում մըն է Թատրոնը եւ Թատերախաղը պէտք է դատուի իր տրամաթիք արժէքներուն ընդմէջէն, իր ներկայացուցչութեամբը: Ցամենայն դէպս Մարտ 3, 1887էն ի վեր, նոր էջ մը բացուած է Թատրոնին, մասնաւորաբար Փրանսական Թատրոնին մէջ շնորհիւ Անտրէ Անթուանի Ազատ - Թատրոնին: Անկէ ի վեր հեղինակին մօտ նո՛ր հեղինակ մըն է կանգնած, որ է վսեմաշուք պարոն բեմադիրը: Այսօր բեմադիրը նոյնիսկ կ՚անտեսէ դասական հեղինակներու կողմէ տրուած ծանօթագրութիւն – ները խաղարկութեան նկատմամբ, եթէ խորհի թէ ինք աւելի լաւը գտած է: Բեմի այսօրուան տէրերը երբեմն միայն պատրուակ կը նկատեն բնագիրը որպէսզի բեմադրեն իրե՛նց ներկայացումը: Երիտասարդ բեմադիրները կ՚ուզեն դաս – ուիլ որպէս իսկական հեղինա՛կը Թատե– րախաղին, ինչպէս շարժանկարի պարա – գային: « Թէաթր տը Փարի »ն կը ծանուցանէ թերթերուն մէջ թէ կը ներկայացնէ Լավէլլիի «Լը Քոնսիլ տ'Ամուր»ը առանց որ հեղինակին անունը յիշէ: Ծանօթ Թատերախաղերու ներկայացման պարագա – յին է միայն որ կարելի է զատորոշել Թատերախաղը եւ ներկայացումը, — այն որ բեմադիրները եւ դերասանները հակցած են: Կարելի է, օրինակ, մէջբերել Իոնեսքոյի « Ռնգեղջիւրը »ին պարագան, որ տարբեր երկիրներու մէջ եւ տարբեր բեմադիրներով եւ խումբերով ստացած է ուրիշ մեկնաբանութիւն, նոյնիսկ տարբեր տարողութիւն: Բան մը՝ որ այլա - պէս կը դառնայ շահեկան եւ ուսանելի:

×

Թատրոն բառը կ՚ընդգրկէ բոլորովին տարբեր ձեռնարկներ, մտասեւեռումներ: Ա) Թատերական արուեստի գործ, որ բեմականօրէն կը Թարգմանէ, կը մեկնա - բանէ հեղինակին ներքին աշխարհը, եւ կ՚ազատագրէ զինք արտայայտուելով: Բ) Վաճառականական, առեւտրական արտադրութիւն,որ կը նպատակադրէ զուարճացնել հանդիսատեսը, առանց չատ խըստապահանջ ըլլալու ի գործ դրուած միջոցներուն մէջ, Թէեւ, առաջին պարա – գային, մեծ փառասիրութիւն մը երբեք չի նշանակեր կարեւոր իրագործում: Ընդհակառակն, կարգ մը հեղինակներ որոնք կը նպատակադրեն միայն խնդացնել, երեւան կ՚ելլեն որպէս իսկական ստեղծագործ արուեստագէտներ: Քուր - թըլին մը եւ Ֆէյտօ մը աւելի դժուար կը ծերանան քան Քիւրէլ մը եւ Պաթայ մը:

Շատ դժուար է Թատերական քննա – դատ մը ըլլալ այս օրերուն, այն իմաստով որ գոյութիւն չունին, ինչպէս հին կամ դասական շրջաններուն, գեղեցկու – թեան կանոններ: Քննադատ մը կ՚ընտրէ –քիչ մը նաեւ զգայնապէս– ի՛ր կանոնները ինչ որ զինք կը դարձնէ մտքի ընտանիքի մը քննադատը: Երբ քննադատ մը կ՚ըսէ թէ կուտայ միայն իր անձնական կար - ծիքը, իր այս խօսքը մասնաւոր համեստութեան մը հոմանիշ չէ, քանի գիտէ թէ իր կարծիքը կը շահագրգռէ ուրիշները: Առարկայական կոչուող քննադատներ ճարպիկօրէն կ՚ուզեն որպէս ընդհանուրին կարծիքը յայտնած ըլլալ երբ մասնայատուկ հակազդեցութիւններու միայն արձագանգ կը հանդիսանան:

Իտէալական քննադատը հաւանաբար պիտի ըլլար ան, որ արտայայտուելով միացանդուած հանրութեան, Թոյլ պիտի տար իւրաքանչիւր ընթերցողի, որ ինք գիտնար եւ դատէր թէ պէ՞տք է թէ ոչ տեսնէր ներկայացումը (քանի հասարակութիւնը բոլորովին տարբեր ճաշակներէ կազմուած է): Ու եթէ քննադատ մը պարկեշտ է, իր ընթերցողները կրնան ճշգրտօրէն մեկնաբանել իր յօդուածները եւ ըստ այնմ տեսնել կամ՝ ոչ ներկայացում մը: Անակնկալներ միշտ կրնան սպասել իրեն, սակայն նման քննադատ մը ընդհանրապէս լաւ ուղեցոյց մըն է:

Ժորժ Լերմինիէ, որ « Փարիզիէն Լիպերէ »ի քննադատն էր, կը գտնէ թէ Թատերական քննադատին գլխաւոր դերը իր տրամադրելիութեանը մէջ կը կայանայ, ձեւով մը իր ծառայամտութեանը մէջ Թատրոնին եւ հասարակութեան միջեւ: Բեմին եւ հանդիսատեսին միջեւ ան կը զետեղէ քննադատին դիրքը, տեղ մը՝ որ այնքան ալ հանգստաւէտ չի թուիր ըլլալ, քանի քննադատը, ձեւով մը, կկոց կը բանի երկուքին միջեւ: Իր առաջին պաշտօնը, պարտականութիւնը կը կայանայ, ու - րեմն, ինքզինք զետեղել բեմայարդակին վրայ եւ ըլլալ, կարելիութեան սահմա – նին մէջ, Իոնեսքոյի մը կամ Պէքէթի մը բամբերը եւ ասոնց Թարգմանը, բա – ցատրելով հանրութեան այն նոր երեւոյթը որ պարզուեցաւ, ասոր իմաստը եւ էութիւնը: Անշուշտ միշտ դատումի ժամանակը կրնայ գալ, սակայն անիկա կըրնայ կատարուիլ միայն ամէնէն վերջ, երբ բոլոր լուսաբանութիւնները, յստակա – ցումները կատարուած են: Քննադատը, այս միջոցով կը յառաջադրէ հասարակութիւնը ձերբազատել իր նախապաշա – րումներէն, իր սովորական, ընթացիկ ընկալումներէն: Քննադատի իր փառա – տենչութիւնը գոհացած պէտք է սեպէ, երբ զանց ընելով արժէքներու ամէն վերջնական դատում, անտեսելով ամէն վարդապետական եւ ընկերաբանական տեսութիւններ, կը գրէ, կը լուսաբանէ, ուշադրութիւնը կը լարէ հասարակու – թեան, հայթայթելով ազատ, բաց մտքի փոխանակութիւններ, քննարկումներ, վիճարանութեան նիւթեր (չենք ուզեր ըսել թէ նոյնիսկ հոս, առաւելագոյն առարկայականութեան պարագային [...] քննադատին նախասիրութիւնները, հա[...] կումները կը դադրին բոլորովին գոյու[...] թիւն ունենալէ):

Ինը ամիսներու ընթացքին իր տեսա[...] 125 ներկայացումներով, ամէն տարի [...] կարդացած բազմատասնեակ նոր Թատե - րախաղերու ձեռագիրներով եւ իր լայ[...] ճանաչողութեամբը՝ Թատերական քննա - դատն ունի իր չատ կարեւոր, հիմնական եւ անփոխարինելի դերը Թատրոնի կեան - քին մէջ:

×

Այս բոլորէն ետք պէ՞տք է, կարելի՞ է խօսիլ գաղթահայ Թատրոնի մը եւ Թատերական քննադատութեան մը մասին: Այն մի քանի հայկական հայահոծ գա - ղութներուն մէջ ուր կեանքի կոչուեցան հայկական Թատերախումբեր, խանդա - վառելով մեր հասարակութիւնը, յան - կարծ մեր բեմադիրները սկսան անըմ - ցատրելի ինքնաբաւութեամբ մը աղաղա - կել թէ... մենք քննադա՛տ չունինք (ըսել ուզելով « Թատրո՛ն ունինք »): Առիթով մը արտայայտուած եմ արդէն այս մա - սին. — մեր քննադատութիւնը կ՚արժէ այն... ինչ որ կ՚արժէ մեր Թատրոնը, քիչ մը պակաս, քիչ մը աւելի: Հա՞ւ հաւկիթէն կ՚ելլէ թէ հաւկիթը հաւէն: Մեր մէջ կը պակսին երկուքն ալ, եթէ սկսինք բարձրանալ վեր չափանիշէ մը, որ այնքան ալ բարձր չէ:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(1) La critique des critiques.
(2) Les critiques dramatiques.

ԻՏԱԼԱՑԻ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱՑԻ

Գաղափարը, որպէսզի ընդունելի ըլ[...] լայ, պէտք է բովանդակէ ճշմարտութեան կայծ մը: Այդ կայծերն են, որ կը փայ[...] լատակեն Տիւպոյի « Քննադատական մը[...] տածումներ » հետաքրքրական հատորի[ն] մէջ:

« Նկար մը կրնայ անարժէք ըլլալ ա[...] թերի կանոններու մէջ: Կրնայ մեծար[...] ժէք ըլլալ կանոններու դէմ մեղանչե[...] լով »: Տիւպօ քաջութիւնը ունեցած [...] այս մտածումը յայտնել այն շրջանի[ն] երբ յափշտակութիւնով նկարուած կտ[...] ւը կը ծաղրուէր: Կանոններու ճշգրտու[...] թիւնը կը վճռէր նկարին արժէքը:

« Իրականը գաղափարն է: Գեղեցի[կը] զգայուն արտայայտութիւնն է գաղափա[...] րին »: Շիլինկի այս սկզբունքէն կը մեկ[...] նի Տիւպօ, ու կը ձեւակերպէ իր սեփա[...] կան սկզբունքը, հաշտեցնելու համա[ր] գաղափարական ձեւակերպը զգայուն ձ[...] ւակերպին հետ. « իրականը պէտք է ներ[...] կայացնել զգայուն ձեւակերպով » խօս[...] քը խնամիութիւն մը ունի Քրոչէի մտա[...] ծումին հետ, « Արուեստը զգայնութեան մը արտայայտութիւնն է ոչ թէ գաղա[...] փարին »: Այս մտածումն ալ կը մօտենա[յ] Հեկէլի խորհրդածութեան, « Նկարչու[...] թիւնը ցոյց չի տար առարկան ինչպէ[ս] որ է. կը ձեւափոխէ զայն պատկերի, ո[...] հոգիին հայելին է »: Հեկէլ չատ քիչ ան[...] գամ յայտնած է այսքան արդիական ճշ[...] մարտութիւն մը:

« Նկարչութիւնը կը յայտնաբերէ գե[...] ղեցիկը բնութեան երեւոյթներով, գոր[ծ] կը դառնայ անոր սկզբունքը լոյսին թր[...] թռացումով »: Տիւպօ մարգարէութի[...]

ԻՄԱՍՏԱՍԷՐ - ՏԵՍԱԲԱՆՆԵՐ

Գրեց՝

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

մը կ'ընէ, գոյներն տալով ապագայ յեղաշրջումներուն դերը: Իր մտածումներուն գեղեցկութիւնը կը յայտնէ շրջանի մը մէջ, ուր Վինքէլմանի խորհրդածութիւններով յափշտակուածներ, իր մտածումներուն գեղեցկութիւնը կը նկատեն, յառաջապահ ճաշակի մը նախասիրութիւնը:

×

Միջին դարուն արուեստը առաջին անգամ խոր ուսումնասիրութեան ենթար - կողը կ'ըլլայ Վիկօ. անուն մը՝ քիչ անգամ լսուած: Կը հիմնայ այդ շրջանի միթ-իՔ արուեստին պարզ ու հաղորդական ոգիին վրայ, որ կը նկատէ հաւատքին ներհայեցող ուժով հոգիներուն հետ սերտօրէն խօսող դէմքեր:

Վիկօ, իր խիստ շահեկան «փիլիսոփայութեան սկզբունքները» ծաւալուն հատորին մէջ կը սիրէ դասաւորումներով արտայայտուիլ: «Մեծ բանաստեղծները ծնած են բարբարոսութիւններու շրջանին: Հոմերոս բարբարոսութեան հին շրջանին, Տանթէ, միջին դարու նոր բարբարոսութեան շրջանին կը պատկանին»: Այդ շրջաններուն արուեստը դասականէն բարձր կը գտնէ, իբր փաստ կը յիշէ կոթական ճարտարապետութիւնը, ու նմանութիւններ կը գտնէ հոմերական դիւցազներգութեան եւ կոթական ճարտարապետութեան միջեւ:

Վիկօ, մշակութային վերլուծումներն ալ կը կատարէ ժամանակագրական բաժանումներով: «Առաջին ժողովուրդները, մարդկային սեռին երախաներն են, հիմնեցին արուեստին աշխարհը: Անոնց երիտասարդութիւնը հիմնեց փիլիսոփայութեան աշխարհը: Ծերութիւնը՝ գիտութեան աշխարհը»: Միշտ հաւատարիմ՝ բաժանումներով վերլուծելու ձեւին, կ'ըսէ, «Բանաստեղծութիւնը մարդկային սեռին մայրենի լեզուն է: Նկարչութիւնը աւելի հին է քան գրականութիւնը: Երգը աւելի առաջ ծնած է քան երաժշտութիւնը»: Ժողովուրդներու իմացական տարբերակները կը բացատրէ կլիմաներու ազդեցութիւնով: «Հնդկաստան եւ Եգիպտոս աստուածութիւնը յղացան տարբեր ձեւերով եւ ըմբռնումներով: Անապատի միօրինակ տարածութիւնը միաստուածութեան գաղափարը տուաւ: Զանազանել բնութեան մէջ ապրող ժողովուրդները բազմաստուածութեան գաղափարը տուին»:

Իմացական մարզերուն վրայ իւրայատուկ վերլուծումներ կատարելով կը հասնի արուեստի վերլուծումին, հոն եւս կը մնայ ինքնատիպ: «Արուեստագէտին երեւակայութիւնը որքան հզօր ըլլայ, զգայնութիւնը այնքան տկար կ'ըլլայ»: Դասականութեան ուղղուած մեղադրանք մը, որ կը փառաբանէ վիպականութեան յուզականը: «Արուեստը, որ բնութեան կը հետեւի, տարբեր է այն արուեստէն, որ բնութիւն կը ստեղծէ»: Այս մտածումն է Վիկոյի տեսութիւններուն առանցքը, որ երկու դար առաջ կը յայտնէր մեր դարուն ըմբռնումներէն մէկը՝ բնութիւնով ստեղծագործել նկար մը, որ նման ըլլայ բնութեան եւ անկէ տարբեր:

Վիկոյի տեսութիւնները հակադրութիւնն են վերացապաշտ արուեստին: Ձեւակերպ ունեցող երեւոյթ մը անհրաժեշտ կը գտնէ աչքին՝ որ գրաւէ: Երկնակամարին սեւեռած աչքը կը յոգնի, երբ չի գտներ կապոյտի տարածքին վրայ տեսողական հետաքրքրութիւններ: Աչքը պատկեր կը փնտռէ, պատկերով կ'արտայայտուի: Վիկօ, ԺԸ. դարուն մէջ յայտնուած արդիական տեսաբան մըն է, դժբախտաբար շատ քիչ ուսումնասիրուած:

×

Քիչ ճանչցուած տեսաբան մը եւս՝ Շէֆթըսպըրի, գերիրապաշտ: «Աստուած գերագոյն հանճարն է, որ ստեղծեց տիեզերական կշռոյթին ներդաշնակութիւնը եւ մարդ-աստուածը»: Միսթիք մտածում մը՝ առանց կրօնական ըլլալու, կը վերցնէ զանազանութիւնը Արարիչին եւ արարածին, ու կը մօտենայ փանթէիզմը իտէալիստին:

«Բնութեան յարատեւ ուսումնասիրութիւնով է որ արուեստագէտը կը մօտենայ վսեմին»: Բնութեան հանդէպ պաշտամունք մը կայ այս խօսքին մէջ, որ կը ձգտի իմացական յափշտակութեան ամէնէն բարձր յայտնութեան գերիրականին:

Շէֆթըսպըրի մտածումներուն ակն ալ յունական արուեստէն կը բխի: Կը դատապարտէ, ինչ որ չի համապատասխաներ անոր իտէալին: Արդարեւ, որքա՜ն մտածումներու մարզանքներ ըրել տուած է մեծ մտածողներուն, յունական արուեստին հմայքը: Եւ սակայն, բնութիւնը զգալու եւ զայն վերլուծելու սկզբունքն անոր վիպական է: Երկուութիւն մը՝ որ կուգայ համայնաստուածութեան մտածելակերպէն: Կ'որոնէ իմացական ըղձայնական միացեալ գործունէութիւն մը, որ ըլլայ ցոլքը մտածումին, եւ դրսեւորումը՝ ոգիին: Կը գտնէ զայն իտալական հանճարին մէջ:

Շէֆթըսպըրի չուզեր տալ իրեն դատաւորի դեր: Գիտէ թէ գործը եթէ մեծարժէք է, կը խօսի իր սեփական լեզուով եւ աւելորդ կը դարձնէ մեկնաբանողը: Ցաւ կը յայտնէ, որ հանճարներ այլեւս չեն ծնիր, ինչպէս երբեմն կը յաջորդէին Վերածնունդի մեծ շրջանին, եւ ներշնչումին խոյանքով կը խօսէին վսեմին լեզուն ու կը փոխադրէին մարդկութիւնը անըջային աշխարհներու մէջ: Հանճարին կուտայ արուեստին ջահը, տաղանդին՝ պատրոյգով սնանող կանթեղ մը:

×

«Փնտռեցէք նախախնամութիւնը բնութեան մէջ: Վերածեցէք ձեր հոգին տաճարի մը, ուր պիտի չուշանայ յայտնուիլ ազնուական մտածումներու հրեշտակը»: Ռըսքինի գեղայորդ զգայնութեան ձօն մը կը թուի Մատամ տը Սթալի այս խօսքը:

Գեղեցիկով գերագրգռուած վիպական Ռըսքին, չի կրնար դատողութեան ենթարկել յափշտակութեան դինովութիւնը, երբ կը հասնի Վենետիկ: «Ուժեղ բնադդի մը յղումով գծել եւ նկարել կ'ուզեմ բաներ որ կը սիրեմ, ոչ թէ համբաւ շահելու, այլ հաճոյք պատճառելու համար անձիս: Որքա՜ն պիտի ուզէի գլխուս մէջ տեղաւորել Վենետիկի բոլոր քարերը»: Այսպէս կը գրէր երիտասարդ Ռըսքին՝ իր հօրը:

Բնութեան եւ մարդոց ստեղծագործութիւններուն հանդէպ ունեցած պաշտամունքը կը սրէ իր խուզական աչքին հետաքրքրութիւնը: Կ'ուզէ ուսումնասիրել պատմութեան պատկանող քարի մը կտորը, գեղագիտական հաստատումներու ի խնդիր: Կ'ըմբոստանայ, բնութեան մէջ ընտրութիւն կատարող դասականութեան դէմ: Ընտրութեան՝ կը նշանակէ կարգ մը բաներու մերժում: «Բնութեան մէջ չկայ բան մը որ տգեղ ըլլայ: Մէկուն համար անխօս նկատուածը, կրնայ խօսուն թուիլ ուրիշի մը զգայնութեան»:

Կը յորդորէ նկարիչները, որ ներշնչուին բնութեան մեծութենէն, «աստուածութեան տեսանելի դրոշմը» անմահութեան դափնիներ տուած է իր գեղեցկութեան թափանցողներուն:

«Բնութեան երեւոյթները առիթներ կուտան զգալու, երազելու եւ յղանալու, բայց ինքնատիպութեան գեղեցկութիւնը կուգայ ներքին Եսէն»: Վերլուծումներու հեղեղ մը կայ «Արդի նկարիչները» հատորին մէջ, որ գեղագիտական մտածումներու վարժարան մը կ'արժէ:

Ռըսքին, պատի մը արատներուն մէջ ձեւակերպեր կը փնտռէ, հետեւելով Լէոնարտօ տա Վինչիի թելադրանքին: «Դիտեցէ՛ք, նկարիչներ, հնամաշ պատերուն աղտոտութիւնները, անոնց մէջ պիտի նշմարէք բնանկարներ, մարդկային ու կենդանական ձեւակերպերու տարօրինակ երեւոյթներ, որոնք կրնան տալ ձեզի ինքնատիպ նկարներ յղանալու գաղափարը»: Տըլաքրուա ամպերուն ճարտարապետական ձեւակերպերէն ներշնչուած է «Քիոսի ջարդը»:

Սէրն է այս մեծ տեսաբանին մտածումին առանցքը. «Բան մը որ չէ նկարուած սէրով, ճիշդ չըլլար: Բան մը որ նկարուած է սէրով, կեղծ չըլլար»: Սէրով եղած բաներուն մէջ աւելի ճշդութիւն կը գտնէ, քան թէ մաթեմաթիկոսներուն կատարած ճշդութիւններուն մէջ:

«Արուեստագէտին դերը մտածել եւ դատել չէ, տեսնել եւ զգալ է» համաձայն Ռըսքինի, արուեստին մեծութիւնը այս երկու բառերով կոթող մը կը դառնայ ու կը խօսի բոլոր ժողովուրդներուն հետ: Անգլիացի գեղագէտին խոր միտքը հարստացուց տեսաբանութեան սեռը ինքնատիպ բացատրութիւններով: Բացայայտենականութեան մէջ պահ մը, ուր պիտի մնայ շատ մը ճշմարտութիւններու առաջեալը:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Գրեց՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԻՆ ՍԵՐՄՆԱՑԱՆՆԵՐԸ

Առաւելաբար մարդոց ներաշխարհներուն խուզարկու Ցակոբ Կարապենցի գրիչը՝ կը յատկանշուի կենսանորոգ թարմութեամբ: Եթէ սեւեռումը կը մնայ պատկերացումը հոգեվիճակներուն, միւս կողմէ սակայն կը փոխուին անոնց դիմագծութիւնները: Պաստառը ձեւով մը նոյնն է, միշտ Նոր Աշխարհը իր այլազան ու այլակերպ հորիզոններով, այսուհանդերձ, մարդիկ հոն կ'արձանագրեն իրենց իւրայատուկ մակընթացութիւններն ու տեղատուութիւնները՝ շրջապատէն ու խառնուածքներէն ծնունդ տուող պատճառներով: Վերջին հաշուով՝ երկու «աշխարհ»ներու բախումը կը մնայ առաջին գիծին վրայ:

«Անծանօթ հոգիներ»ուն մէջ, 1970, Ց. Կարապենց տողանցել կուտար անծայրածիր ծովին փոթորիկներուն քմայքին յանձնուած, իրենք զիրենք խլեակներ դասող մարդոց, – առաւելաբար տարուբերող Հայեր, – անդոհանքները: Հեռաւոր կանչ մը՝ հայրենի հողը, կը դառնար գլխաւոր շաղկապը հասարակաց տրամադրութեան մը:

«Կարթագէնի դուստրը» (1972) վէպին տիպարները «ես»ին ինքնահաստատման անոր արտայայտութեան գերագոյն պայքարը կը մղէին, այսպէս նկատուած «ճարտարուեստի հրէշ»ին դէմ՝ երկնաքեր բանտ-քաղաքին խելակորոյս վազքին մէջ: Հերոսներուն սթափումին ճիգը՝ ապրելու եւ ոչ թէ գոյատեւելու խառնափնթոր, աղմկոտ եւ մեքենային տիրապետութեան տակ կքող միջավայրին մէջ, վէպին ընդհանրական նկարագիրը կը պարզէր:

Ներկայ հատորին մէջ, Նոր աշխարհի հին սերմնացանները խորագրուած, տիպարներուն այլազանութիւնը ակներեւ է: Ներկայացուած էջերը, առանձին անուններու տակ, առանձնացած պատմութիւններ ըլլալով հանդերձ, դուրս կը մնան պատմուածքներու տարազէն: Ասոնք՝ ներքին կապով ագուցուած, աւելի խճանկարներ կը թուին ըլլալ, տեսակ մը ստուերագծումներ տարագիր Հայերու ճակատագրական վիճակներուն: Բոլորովին այլամերժ քաղաքներու եզրին կեցած հին սերմնացաններ են, որոնք եթէ ընդհանրապէս յաջողած են իրենց ժուժկալ աշխատանքով տեղ եւ դիրք գրաւել Նոր Աշխարհին մէջ, միւս կողմէ չարունակած են ապրիլ առանձնացած, անջատուած դուրսէն, իրենց հոգեխառնութեամբ: Պարզ պատկերացումով՝ անոնց բնակարանները՝ Սասունցի Սարգիսին հեռաւոր, մենակեաց հիւղակը, Օրիորդ Անթառամին կոկ այլ սակայն թախծոտ մթնոլորտով յարկաբաժինը, մէկ ուրիշին ապարանքի շքեղութեամբ առանձնատունը ամրափակ օճախներ են: Հոն, ներսը, տարագիրները՝ այդ հին սերմնացանները, իրենց ուրոյն աշխարհներն են հաստատած Երկրին պինդ աւանդութիւններով, գաւառի բարքերու տիրապետութեամբ, նահապետական նիստ ու կացով, կենցաղով: Դուրսը խլրտացող, վազող, երերացող շարժումն է, իսկ ներսը կորսուած հեռաւոր հողին կարօտն է, որ երազային փայլով եւ միշտ վերանորոգուող տենչով կը տիրէ իր շրջապատին վրայ: Եւ զսպանակը, իր առաձգական շարժումով, սլաքը մնայուն կերպով կ'ուղղէ դէպի կորսուած հորիզոնները:

Հոսկէ նաեւ բախումը ներսին եւ դուրսին միջեւ: Կեթօն, որքան ալ ամրապինդ միշտ ենթակայ կը մնայ դուրսի տաք թէ պաղ հովերուն ազդեցութեան: Կը բաւէ, օրինակ, որ ութսուներհինգին դուռները ծեծող արաբկիրցի Արգար ամուրին բազմանդամ ընտանիքէն ներս սպրդի կէս-Իրլանտացի, կէս-Սկովտիացի խարտեաշուհի մը, որպէսզի «աշխարհ» մը խլրտի՝ փլելու ատիճան:

Ց. Կարապենցի հայեացքը գլխաւորաբար սեւեռած է գաւառի Հայութեան վրայ.– Երկրէն գաղթած, կամ դեռ անոր անմիջական ազդեցութեան ենթակայ: Մտայնութիւնները յստակ են՝ անփոփոխելի ըլլալու աստիճան: Վարք ու բարքերը նոյնպէս: Կաղնիներ են՝ անտաշ ընդհանրապէս, որ հաստատակամ կը մնան իրենց ըմբռնումներուն, համոզումներուն մէջ, նոյնիսկ երբ կը կորսնցնեն ճիւղեր, յաճախ փարթամ:

Ցեղաշրջուող կեանքը, հին մտածումներու խորտակումը, նոր հանգամանքներու երեւումը, անոնց հետեւանքով ի յայտ եկող հինի եւ նորի անխուսափելի ընդհարումը՝ երբեմն ուժգին ու տիրական, գրական պատկերացման կարօտ կը մնան:

Կարապենցի տիպարները օտար թելերով հիւսուած կլանիչ սարդոստայնին մէջ իրենց դիմագիծին պահպանութեան պայքարը կը մղեն: Գիտակցական թէ անգիտակցական լարերով: Անունները համազօր են սերունդներու: Հետեւաբար, անոնց պահպանումը կը մնայ գերհզօր ձգտում մը:

Գրագէտին լեզուն վճիտ է՝ զերծ կեղծ հիւսքերէ, դարձդարձիկ խօսքերէ, երկարապատում տողերէ: Միտքն ու սիրտը համաչափ զուգակցութեամբ կը ներկայանան: Մանաւանդ գիտէ պատկերներ ստեղծել բառերով՝ զանոնք վերածելով հոգեխառնութիւններուն, վիճակներուն բնութագրութեան հիմնական միջոց:

ՎԱՐԿԱԾ՝ ԱՐՄԷՆ ԼԻՒՊԷՆ ԳՐՉԱՆՈՒՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

Շահան Շահնուր հրապարակային որեւէ բացատրութիւն չէ տուած իր Ֆրանսա-կան գրչանունին մասին: Խօսակցութեան մը ընթացքին ըսած է, թէ պատահակա-նութեան արդիւնք է անոր ընտրութիւնը, բայց յաւելեալ մանրամասնութիւններու մէջ չէ մտած: Պատահականութիւնը, սակայն, երբեմն կ'արտայայտէ անհատի մը խորունկ մղումները: Ենթադրելով թէ նոյնն է պարագան Շահնուրին՝ տրամա-բանական ի՞նչ բացատրութիւն կրնանք գտնել Արմէն Լիւպէն անունի որդեգր-ման:

Գրեց՝

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Շահան Շահնուրի հոգիին հիմնական կառոյցը պառակտումն է. պառակտում յատկապէս իր հայկական ինքնութեան եւ ֆրանսական անհատականութեան մի-ջեւ: Ինք գիտակից է այս երկփեղկումին եւ բացայայտօրէն կ'արտայայտէ զայն, մասնաւորաբար

L'Ombre à Deux Couleurs բանաստեղծութեան մէջ, որ կը սկսի այսպէս.

De haut en bas une ligne axiale me divise,
Me divise sans disjoindre les deux volets
De l'échelle double et de la double
identité (1).

Շարունակութեան մէջ ալ կ'ըսէ թէ կրկնակ իր անհատականութեան մէկ ե-րեսը «արեան կողմն» է, մինչ երկրոր-դը՝ «շուքի կողմը»: Կարելի է, առանց բռնազբօսիկ միջոցներու դիմելու, այս երկու կողմերը գտնել իր ֆրանսական գրչանունին մէջ՝ երկփեղկուած՝ իր ան-ձին պէս, բայց անանջատ անոր նման:

Արմէնը, պարզ է, հայկական անուն է. ան կը յայտնէ նախնական ինքնութիւնը հեղինակին եւ կը վերաբերի անոր «ար-եան կողմ»ին: Բայց, հնչումի պզտիկ տարբերութեամբ մը, ան կրնայ վերած-ուիլ գերմանական անունի: Միաժամա-նակ կը յայտնէ ան, ուրեմն, եւ կը ծած-կէ, չաւադրոյնս յարմարելով Շահնուրի հոգեբանութեան, որ բնաւ չէ ուրացած իր ազգը, բայց զատուած է իր հայրե-նակիցներէն, գո՛նէ իր կեանքի որոշ մէկ շրջանին: Իբրեւ ֆրանսագիր հեղինակ՝ ան բարձրաղաղակ չէ յայտարարած իր ազգային պատկանելիութիւնը, Ուիլեմ Սարոյեանի մը պէս օրինակ, բայց նաեւ բնաւ չէ պահած զայն ուրիշներու նման: Իր վերաբերումը կը յիշեցնէ մեզի այն խօսակցութիւնը, որ ունեցած է ճակա-տագրակից հիւանդի մը հետ եւ ներկա-յացուցած Թրանսֆէր Նոքթիւրնի պատ-կերներէն մէկուն մէջ (էջ 46).

— On m'a dit que t'es étranger, c'est vrai, ça ?
— Je suis Arménien.
— Pourquoi tu me l'avais pas dit ?
— Mais il fallait le demander (2).

Անունը կը նմանի ղինք կրողին. հար-ցաքննուելու պարագային միայն կը պա-տասխանէ:

Մականունը աւելի եւս ծածկամէտ է, բայց կարելի է հետեւեալ ձեւով մեկնա-բանել զայն:

Լիւպէնը ֆրանսացումն է լատինական «լուբուս»ին, որ կը նշանակէ գայլ: Այս անունը ծովագայլ յորջորջումով ծա-նօթ ձուկը ներկայացնէ, թէ նորմանտա-կան ժողովրդային հաւատալիքներու ա-ռասպելական գայլը՝ օտարականը կը յատկանշէ միշտ. օտարը մեր մէջ, «շու-քի կողմը», կամ օտարներու օտարոտու-թիւնը, որուն պէտք է յարմարինք կա-մայ թէ ակամայ: Պէտք է «ոռնալ գայ-լերուն հետ», ինչպէս ֆրանսական առոյ-թը կը թելադրէ, այսինքն չարժիլ ու-րիշներուն պէս, ուրիշ բլլալ, առանց ան-պայման օտարանալու ներքնապէս:

Ֆրանսերէն գրելով՝ Շահնուր Քերես-թէճեան կը վերածուի Արմէն Լիւպէնի, կը յարմարի հիւրընկալ երկիրի սովորու-թիւններուն, կ'ոռնայ գայլերուն հետ՝ առանց հրաժարելու իր ինքնութենէն: Այս երկուութեան առարկայական փաստն է Շահնուրի ֆրանսական արտադրու-թիւնը. ան օտար է իր լեզուով, բայց ոչ նիւթով, որ շատ յաճախ Հայերու կը վե-րաբերի եւ հայկական Սփիւռքի իրակա-նութեան:

Լիւպէնը ներքին գայլն է նաեւ, որ ներսէն կը կրծէ իր եսը եւ կը մղէ զինք հրաժարելու առոյեկ ամէն կեցուածքէ, համակերպելու ֆիզիքական ցաւին եւ բարոյական անկումին. խորհրդանշանն է ինքնուրացման եւ անէացման փափաքի: Շահնուր կը խօսի անոր մասին «Գայլին մահը» գրութեան մէջ, որ ֆիզիքական ցաւին կը վերաբերի բացառապէս, բայց մթնոլորտի մը մէջ, որ չի ժխտեր այս տողերով կատարած մեր ընդհանրա-ցումը:

Désormais isolé de ses semblables et resté seul avec son loup personnel, ne sera-t-il pas obligé de lui jeter en pâture sa propre personne intérieure ? (*Transfert Nocturne*, 94) (3).

Նոյնիսկ եթէ այս վարկածը չի համա-պատասխաներ իրականութեան՝ առար-կայական փաստը կը մնայ ի զօրու. Ար-մէն Լիւպէն բաղադիր անուն մըն է կրկ-նակ տարրերով, առարկայական նշանը ենթակայական պառակտումին (4):

(1) Առանցքային գիծ մը վերէն կը
հատանէ զիս մինչեւ վար,
Կը հատանէ բայց չանջատեր ան մասերը
Զոյգ սանդուխին եւ կրկնակ իմ
ինքնութեան:

(2) — Իմացայ թէ օտարական ես
ճի՞շդ է:
— Հայ եմ ես:
— Ինչո՞ւ չէիր ըսած:
— Է՛, պէտք է հարցնէիր:

(3) Իր նմաններէն մեկուսացած այլեւս եւ մինակ մնացած իր անձնական գայլին հետ՝ արդեօք ստիպուած պիտի չըլլա՞յ ան իր իսկ ներքին անձը իբր կեր տալու անոր:

(4) Ուրիշ մեկնութիւն մը կը թելադրուի: Անխուսափելի այս նմանութենէն, որ Մօրիս Լըպլան կարդացած ամէն մարդ կը փորձուի տեսնելու անոր գլխաւոր հերոսին եւ Շահնուրի ֆրանսերէն գրչա-նունին միջեւ: Արսէն Լիւբէն եւ Արմէն Լիւպէն ա՛յնքան մօտ են հնչական իրենց կառոյցով, որ շատ մը մեկնաբաններ Արմէն գրելու տեղ շուարած եւ գրած են Արսէն: Ենթադրելով, թէ Շահնուր ինքն ալ ներշնչուած է այս իրողութենէն, կըր-նանք մտածել, թէ նմանութիւն մը տեսած է Լիւբէնի եւ իր միջեւ: Ինչպէս հա-մակրելի աւազակը գաղտնօրէն կը մտնէ ուրիշներու տունը, ինք մտած է ֆրան-սական գրականութեան կալուածը: Հայ Լիւբէն՝ կը կոչուի Արմէն:

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

«Միտք եւ Արուեստ»ի մեր յաջորդ թիւը պիտի նուիրուի ամբողջութեամբ Յարութ Կոստանդեանի, բանաստեղծ՝ որու եզական, քաշուած կեանքը, ինչպէս եւ Սփիւռքի թէ Հայրենիքի անտարբերութիւնը գրական իրա՛ւ արժէքներու հան-դէպ պատճառ հանդիսացան որ մնայ գրեթէ մոռցուած, տեսակ մը լուսանցքի վրայ: Փառքէն ու անունէն աւելի, Կոստանդեան նախընտրեց գեղեցիկ, խորա-սույզ ապրումը, երազովը այն մաքուր աշխարհին՝ «ուր մարդը չէ մարդից ատուած»:

Մի Մարդ

1

Ասում էի ես ինձ մի օր՝
— Թէ գար հիմա այս ճամբայով
Մի մարդ հովի նման անցորդ,
Դէմքը պայծառ ու ոսկեզօծ
Նման աշխարհն ու տիեզերքը ման եկած մի արեւի…
Եւ լռութեան նման անդորր,
Երազներից անդին դիտող մի մարդ արի՛.
Մի մարդ աղքատ, սակայն հարուստ՝
Որպէս թափուած պտուղներով
Բեղմնաւոր է շուքը ծառի.
Հողերի պէս համբերատար, արցունքի պէս հաւատարիմ,
Եւ սիրո՛յ չափ տանջուած մի մարդ,
Օ՛, եթէ գար, եւ հայեացքն իմ դիտէր անթարթ,
Եւ աներկմիտ, եւ անայլայլ — քանզի վաղուց ինձ մտերիմ…
Թէ ճանաչէր ինձ անծանօթն
Եւ ասէր ինձ լոկ — «Բարի լոյս»,
Ողջունէի — —«Քեզ լոյս բարի»․
Բաւ էր այդքան որ յայտնէի ես աշխարհին՝
Թէ կեանքիս մէջ տեսայ մի մարդ:

2

Եւ ասացի ես ինձ մի օր՝
— Միթէ՞ դու չես լոյսը զուարթ
Եւ չե՞ս կարող լուսաւորել կեանքիդ օրերն՝
Որ ձեռնունայն դեռ սպասես — մինչ գայ մի մարդ
Եւ որոնէ քո մէջ՝ իրե՛ն…:
— Դո՛ւ ես աշխարհն եւ յայտնութիւնն իր նորահաս,
Հայեացքդ անհուն ցանկութիւնն է հորիզոնի․
Ո՛չ աւելի եւ ոչ պակաս՝
Հոսում ես դու յորդ ու վայրագ յորձանքներով Ամազոնի․
— Գե՛տ՝ գալարւում ես դէպի ծո՛վ․
Ծո՛վ փրփրուն եւ ալեծածան,
Ցուցում են քեզ մեծաշառայլ տենչանք ու դող՝
Արդ, կամարւո՛ւմ ես ծիածան,
Եւ անձրեւում ես դէպի հող,
Դո՛ւ յարաշարժ եւ յեղյեղուկ, դո՛ւ ինքնութեանդ մէջ անսասան՝
Դու մարդ մի լոկ:

3

Ասում եմ մի մարդ ամբողջ ու անեղծ՝
Խենթ ու իմաստուն, հպարտ ու կարկամ․
Ասում եմ հերոս, սուրբ ու բանաստեղծ՝
Արեւի պէս մարդ բարեկամ:

Մի մարդ՝ մարմնացած ոսկոր ու արիւն․
Մի մարդ՝ գոյութեան ցնծութիւն ու կամք․
Մի մարդ՝ հիասքանչ հոգի ու ափին՝
Աշխարհի պէս մարդ բարեկամ:

Ասում եմ մի մարդ յամառ եւ ուժեղ՝
Ձեռքեր ծրաջան եւ ձեռքեր անկար,
Դաշտերը հերկող անմշակ ուղեղ՝
Հողերի պէս մարդ բարեկամ:

Մի մարդ՝ հեշտասոյզ կնոջ մէջ բեղուն․
Մի մարդ՝ թշնամի լքուած արնաքամ․
Մի մարդ՝ պայքարի տենդերով եռուն՝
Կրակի պէս մարդ բարեկամ:

Ասում եմ մի մարդ յուզուած եւ հասուն՝
Ինքն իր մէջ տեսիլք, ինքն իր դէմ պատգամ․
Ասում եմ ատռուած կերտող անասուն՝
Անհունի պէս մարդ բարեկամ:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
6
MARDI
6 MARS
1979

LE NUMERO 1,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80	

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.331

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — N° 14.331

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐԶԱՆԻԻ ՄԱՀԸ

— o —

Ուրբաթ օր, Ամերիկայի մէջ, ուր քանի մը տարիէ կը խնամուէր Թոքերու քաղցկեղի համար, իր մահկանացուն կնքած է քիւրտ երբեմնի պարագլուխը՝ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի: Երեսուն տարի պետը եղած էր քիւրտ Ազգ. Շարժումին: 76 տարեկան էր եւ զոհ գացած է սրտի տագնապի մը Ուաշինկթընի բուժարանի մը մէջ: Տրագրած էր Պարսկաստան երթալ եւ հոն, իր ժողովուրդին ծոցը ապրիլ իր վերջին օրերը:

Պարզանիի ամբողջ կեանքը եղած է պայքարի կեանք մը, ի խնդիր Քիւրտիստանի անկախութեան: Այդ նպատակին համար, պատրաստ էր զինակցելու որեւէ մէկուն հետ: 1932ին է, որ կը ձեռնարկէ առաջին ապստամբական շարժումին Իրաքեան ուժերու դէմ (կազմակերպուած Անգլիացիներուն կողմէ): Կը ձախողի: 1943ին կրկին գլուխն է նոր ապստամբութեան մը, որ ուրիշ ծաւալ կ'առնէ: Երկու տարի հարկ է իրաքցի զինուորներուն (անգլիական հրամանատարութեան ներքեւ) որպէսզի յաղթեն: Այն ատեն Պարզանի կ'ապաստանի «Մահապատի Հանրապետութիւնը», որուն ստեղծումը քաջալերած էր Սթալինը, Բ. Աշխարհամարտի վաղորդայնին նեղը դնելու համար արեւմտեան Պետութիւնները, ձեռնարկելով Պարսկաստանի կազմալուծման: Երբ 1946ին, Ռուսերը կը ստիպուին հեռանալ Պարսկաստանէն, Պարզանի Խորհ. Միութիւն (Հայաստան) կ'ապաստանի, ուր պիտի մնայ 12 տարի, 500 հաւատարիմներու հետ: Իրաք կը վերադառնայ 58ի յեղափոխութենէն ետք եւ կ'ընդունուի Քասըմի կողմէ: Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը գործելու արտօնութիւն կը ստանայ թէեւ նոր վարչակարգը լաւ աչքով չի նայիր Պարզանիի կապերուն Խորհ. Միութեան հետ: Բայց յանկարծ Մոսկուա կը լքէ Քիւրտերը եւ կը գործակցի Պաղտատի հետ՝ իր լաւագոյն զինակիցը շրջանին մէջ: Պարզանի այլեւս մինակ է երբ 1976ին Պաղտատ եւ Թեհրան կը հաշտուին: Քրտական անկախութեան երազը այլեւս կը մարի: Պարզանի հիւանդ է եւ Ամերիկա կ'երթայ խնամուելու:

×

Մահուան լուրը ուրախութեամբ լսուած է Պարսկաստան, ուր պարսկական Քիւրտիստանի Դեմոկրատ կուսակցութիւնը պաշտօնապէս կը տօնէր իր «հրապարակային» վերածնունդը, այսինքն վերջը՝ իր գաղտնի գործունէութեան: Պարզանի կը նկատուէր մարդը որ «քրտական շարժումը ծախած էր Շահին եւ ՍԷ.Ի.Ա.ին»:

Հոն, ներկայիս, մեծ շարժում կայ Քիւրտերու մօտ իրենց ազգ. իրաւունքները վերադանելու համար:

Պաղտատ յայտնեց թէ որեւէ անպատեհութիւն չի տեսներ, որ Պարզանի թաղուի երկրին որեւէ մէկ շրջանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդի ընտրութիւնները մասնաւոր անակնկալ մը չէին կրնար բերել անշուշտ: 160 միլիոն քաղաքացիներ քուէատուփ գացին Կիրակի օր, նորոգելու համար խորհրդային «Խորհրդարանին» 1500 երեսփոխանները: Մէկ ցանկ կար եւ քաղաքացիին կը մնար միայն իր հաւանութիւնը տալ: Ամէն աթոռ միայն մէկ թեկնածու ունի, ինչ որ կը դիւրացնէ ամէն բան: Ցիշենք սակայն թէ «ընտրապայքար»ի իր փակման ճառին մէջ, Բրեժնեւ չեշտելէ ետք թէ Չինաստան սպառնալիք մը կը ներկայացնէ աշխարհի խաղաղութեան համար, զգուշացուց նաեւ Արեւմուտքը «Չինաստանի հետ որեւէ մեղսակցութեան դէմ»: Անկէ զատ առաջարկեց որ «ոչ—յարձակողական դաշինք մը ստորագրուի Արեւելքի եւ Արեւմուտքի երկիրներու միջեւ»: Արեւմտեան մայրաքաղաքները խոհեմ են: Գերմանացիք հետաքրքրուած են, բայց Անգլիացիք վերապահ են:

ՓԵՔԻՆ հրաղադար որոշեց գրաւելէ ետք Լանկ Սոնի գաւառը: Չինացիք կ'ըսեն թէ հարկ եղած «դասը» տրուեցաւ Վիեթնամի եւ կը պնդեն թէ միտք չունին թիզ մը հող իսկ պահել: Հակառակ հրադադարին սակայն, կ'ըսուի թէ կռիւները կը շարունակուին նոյն ինքն Լանկ Սոնի մէջ (Հանոյէն 130 քիլոմեթր հիւսիս): Հանոյ կը մեղադրէ նաեւ Չինաստանը, որ կը պատրաստուի Լաոսի վրայ յարձակիլ:

ՊՈԼՍՈՅ ձեռրահփաշա հիւանդանոցին առջեւ արիւնալի կողոպուտ մը կատարուած է առջի օր, մէկ մեռեալ եւ եօթը վիրաւոր կայ: Գողերը յարձակած են այն կառքին վրայ, որ պաշտօնէութեան ամսականները կը բերէր: Ձեռք ձգուած գումարն է 15 միլիոն թրքական (400 հազար տոլար) եւ ամէնէն հսկայ կողոպուտն է, վերջին երկու տարիներուն: Տէր եղած է «Զինեալ Քարոզչութեան համար Մարքս – Լենինիսթ Միութիւնը»:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ շրջանի թղթատարի գլխաւոր կեդրոններու գործադուլը տարածուեցաւ: Թրափէն ետք Պօպինեիի, Քրեթէյլի, Փոնթուազի, Էվրիի, Նանթէռի եւ Իսիի կեդրոններն ալ աշխատանքը դադրեցուցին: Միւս կողմէ երկաթուղին 24 ժամուան գործադուլ մը որոշած է Մարտ 6, ժամը 20էն, Մարտ 8 ժամը 6:

ՍՊԱՆԻՈՅ վերջնական ընտրութիւնները հաստատեցին առաջին պատկերը՝ այսինքն Սուարէզի յաղթանակը: Նոր Քորթէսին (Խորհրդարան) մէջ կեդրոնը ապահովեց 167 աթոռ, այսինքն բացարձակ մեծամասնութիւն չի վայելեր, ընկերվարականները՝ 121, համայնավարները՝ 23, դեմոկրատիք համախմբում (աջ) 9, պասք ազգայնական՝ 8, Քաթալան՝ 11, զանազան 7, ծայրայեղ աջ՝ 1: Ծերակոյտի 208 աթոռի վրայ ալ Սուարէզի կուսակցութիւնը 120 աթոռ ունի, ընկերվարականները՝ 65:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ Կիրակի օր վերադարձաւ Մեքսիքայէն ուր 11 համաձայնագրեր ստորագրեց: Անմիջապէս որ հասաւ, իրեն հարց տրուեցաւ թէ պիտի գումարէ՞ Ազգ. Ժողովի նիստ, ինչպէս կ'ուզեն կօլիստ, ընկերվարական թէ համայնավար եւ Նախագահը ճշդեց որ կը սպասէ որ դիմումը կատարուի ըստ Սահմանադրութեան: Այլ խօսքով՝ 246 երեսփոխան պէտք է դիմումնագիրը ստորագրեն:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՊՕՂՈՍ Բ.ի Լեհաստան այցելութիւնը պիտի կատարուի Յունիս 2էն 10, ըստ Վատիկանի եւ Վարշաւայի պաշտօնական աղբիւրներուն: Պապը կ'երթայ Կարդինալ Վիշինսկիի հրաւէրով:

ՇԻՐԱՔ բացատրութիւններ տուաւ Եւրոպա Մէկ ձայնասփիւռի կայանի «Մամուլի Ակումբ» յայտագրին ընթացքին, բացառիկ նիստ պահանջելուն մասին: Տնտեսական վիճակը շատ ծանր է եւ առանց բարելաւման յոյսի: Կը զարմանայ որ ամէն անգամ որ նախաձեռնութիւն մը կ'առնէ, ատիկա յարձակում կը նկատուի: Ինք ոչ ոքի վրայ կ'ուզէ յարձակիլ, կը նկատէ սակայն որ «Ֆրանսա ամէնէն միջակ դիրքին վրայ է բաղդատմամբ եւրոպացի իր ընկերներուն»:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Երկուշաբթի առտու 7 սպայ եւս գնդակահարուած է, մահուան դատապարտուելէ ետք «Յեղափոխական Ատեան»ի մը կողմէ:

ԿՐԵՏԷԻ մէջ ցոյցեր ու բողոքներ տեղի ունեցան որովհետեւ բնակչութիւնը չէր ուզեր որ իր թանգարաններու հնախուզական մեծարժէք առարկները արտասահման տարուին, ինչպէս որոշած էր կառավարութիւնը զիրենք ներկայացնելու համար: Խանութները փակուեցան եւ ամէն մարդ փողոց իջած էր՝ Հերաքլիոն: Սկզբունքով այդ հնութիւնները նախ Լուվր պիտի ցուցադրուէին, յետոյ օղանաւով Մոսկուա, Թոքիօ, Նիւ-Եորք, Ուաշինկթըն, Պոսթըն, Շիքակօ տարուէին: Շուրջ 250 նմոյշ կայ եգէական եւ մակեդոնական հին քաղաքակրթութենէն: Վերջին լուրերու համաձայն, ի վերջոյ Կրետեցիները յաղթած են եւ Գարամանլիս որոշած է իրենց տեղը ձգել բոլոր գանձերը:

ՕՆՆԻԿ ՄԱՃԱՌԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք, որ Շաբաթ օր, Մարտ 3ին Գահիրէի մէջ իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Օննիկ Մաճառեան:

Ծնած Իօտէմիշ, շուրջ 83 տարեկան, մեր ողբացեալ վեթերան ընկերը կանուխէն մտած էր Հ. Յ. Դ. շարքերը եւ պատասխանատու դէմքերէն էր Եգիպտոսի կազմին: Ցարդ կը մնար «Յուսաբեր»ի արտօնատէր: Տանօթ փաստաբան, ընկ. Օ. Մաճառեան նուիրումով եւ ազգային գիտակցութեամբ ծառայած է իր ժողովուրդին եւ կուսակցութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Երեքշաբթի, Մարտ 6ին, Գահիրէ:

Մեր ցաւակցութիւնները Մաճառեան եւ Յակոբեան (Լոնտոն) ընտանիքներուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝
Ա. ՇԵԿՈՅԵԱՆԻ
ՄԱՀԸ

— o —

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Փետր. 25ի թիւէն կ'իմանանք թէ Փետր. 23ին մեռած է Արմենակ Կիւրեղի Շեկոյեան: Ծնած էր 1902ին Ալեքսանդրապոլ (Ներկայիս Լենինական): 1928ին աւարտելով Երեւանի պետական համալսարանի տնտեսագիտութեան ճիւղը կ'անցնի պաշտօնի: 1936ին կը փոխադրուի Պետական Ծրագրի բաժինը, ուր կը վարէ գիւղատնտեսական ճիւղի վարիչի, փոխ նախագահի եւ հուսկ նախագահի պաշտօնները: 1939ին մնայուն ներկայացուցիչ կը նշանակուի Խորհ. Միութեան Նախարարաց Խորհուրդին մօտ Հայաստանի կառավարութեան: 1940ին Ա. Շեկոյեան կը դառնայ Հայաստանի տնտեսութեան ժողովրդական կոմիսար, 1954—57ին փոխ վարչապետ, իսկ այնուհետեւ՝ Տնտեսութեան նախարար: Պարգեւատրուած է շքանշաններով: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Փետրուար 26ին:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

— o —

«Ալիք»ի Յունուար եւ Փետրուար ամիսներու կարգ մը թիւերէն կը քաղենք քանի մը լուրեր՝ պատկեր մը տուած ըլլալու համար Պարսկաստանի Հայերու կեանքէն, վերջին շրջանին:

×

— Նոր Ջուղայէն 500 Հայեր մասնակցած են Սպահանի մէջ, Դեկտ. 19ին, տեղի ունեցած ցոյցին՝ հայատառ եւ պարսկատառ նշանախօսքերով:

Նոյն օրը Թեհրանի մէջ եւս տեղի ունեցած ցոյցին մասնակցած են Հայերը:

Յունուար 19ին տեղի ունեցած մեծ ցոյցին, կրօնական փոքրամասնութիւններու կողքին Հայերն ալ մասնակցած են իրենց հայատառ ու պարսկատառ պաստառներով:

Այդ առթիւ պարսկական մամուլը եւ պարսիկ քաղաքական եւ կրօնական դէմքեր գնահատանքով արտայայտուած են Հայութեան մասին:

Թերթին Փետր. 12ի թիւին մէջ կը կարդանք որ Թեհրանի արեւելեան կողմը գտնուող Նարմաք հայկական թաղամասը 48 ժամ ժողովրդային յեղափոխական ուժերու ռազմադաշտ դարձած է եւ օդէն ու շրջապատէն գնդակներ թափած են հայկական թաղամասին վրայ:

Նարմաք հայահոծ թաղամասին մէջ կ'ապրին 35.000 Հայեր եւ շրջանին մէջ կան եօթը ազգային վարժարաններ, ուր կը յաճախեն 5000 աշակերտներ:

Փետրուար 1ի թիւէն կ'իմանանք թէ Տեղեկատուութեան նախարարութեան որոշումով բազմաթիւ օրաթերթերու եւ պարբերականներու հրատարակութիւնը արգիլուած է. անոնց կարգին նաեւ նախկին երեսփոխան Տոքթ. Գագիկ Յովակիմեանի «Հուր» հայերէն — պարսկերէն ամսագիրը:

— Հայկական պատուիրակութիւն մը մասնակցած է Խոմէյնին դիմաւորելու արարողութեան՝ Թեհրանի օդակայանին մէջ:

«Ալիք»ի Փետր. 13ի թիւին առաջին էջին խորագիրներն են՝ «ԻՐԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՊԱՏՄԱԿԵՐՏ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԸՆԴԴԷՄ ԲՌՆԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ՝ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ԼԻՆԻ»:

Ենթախորագիր՝ «Ողջոյն շարժման առաջնորդ Իմամ Խոմէյնիին»:

Նոյն օրն իսկ Թեհրանի Հայոց Թեմի առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի, Թեմական Խորհուրդի եւ «Ալիք»ի պաշտօնէութեան կողմէ շնորհաւորական հեռագիրներ յղուած են այաթոլա Խոմէյնիի եւ վարչապետ Պազըրկանի:

— Պարսկաստանի պետական ձայնասփիւռը, որ ներկայիս կը կոչուի «Յեղափոխութեան ձայն», ողջունած է հայ մարտիկները եւ զրուատած հայ այն երիտասարդները, որոնք մասնակցած են ժողովուրդի պաշտպանութեան կռիւներուն:

— «Թեհրանի Հայոց Թեմի Օժանդակող Կեդր. Յանձնախումբ» անունով մարմին մը կեանքի կոչուած է՝ իր ենթայանձնախումբերով, պարենաւորման, արագ օգնութեան եւ այլ աշխատանքներու առաջքելութեամբ:

Թաւրիզի մէջ ալ կազմուած է 15 հոգիէ բաղկացած յանձնախումբ մը, որ կեանքի կոչած է համագործակցական ընկերութիւն մը, որուն գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ դէպքերու հետեւանքով անգործութեան մատնուած ընտանիքներուն օգնել, առանց ազգային, կրօնական եւ դաւանական խտրութեան:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԼԲ.

Յովնանեան փէտայլի նմանող մարդ մըն է. միջահասակ, լմբիշի կազմով, երկար, սեւ, ոլորուած Ահիծ Գեւոյա – կան պեխերով, որ բեմին ու սրահին տիրապետեց անմիջապէս՝ իր ֆիզիքական ներկայութեամբ: Իր զեկոյցի սկիզբը հաստատեց որ ինք գրականութենէ շատ բան չի հասկնար, զինք հրաւիրողները լաւ գիտեն այդ, եւ ինք պիտի խօսի իբր տնտեսական գործի մարդ:

« Ամերիկայի մէջ », սկսաւ ան, « երբ պիզնէսմէն մը պիտճէ կը ծրագրէ գործի մը համար, օրինակ, ապրանք ծախելու համար, եթէ հարիւր տոլար դրամագլուխով խսկ սկսի՝ 90ը ատվըրթայզինճի, այսինքն յայտարարութեան եւ փիւպլիսիթէի կը տրամադրէ, եւ միայն տասը նոյնինքն ապրանքի արտադրութեան գործին: Ես եթէ ճիշդ կը հասկնամ ձեր վիճակը, արտադրութեան դժուա – րութիւն չունիք, թուղթ – դրամեքենայ ունիք, տաղանդ ունեցողներ կան, գիրք գրողի պակաս չկայ, նոյնիսկ եթէ ուզէք կրնաք իւրաքանչիւր գիրք մի քանի հարիւր օրինակներով հրատարակել՝ ձեր անձնական միջոցներով: Ուրեմն՝ դուք ինծի եկած էք որովհետեւ կ'ուզէք մասփրոտաքշըն, զանգուածային արտադրութիւն իրականացնելու տնտեսական կառոյցներ, եւ այդ միջոցներով արտադրուած բազմաթիւ գիրքերը ծախելու, ցրուելու յարմար միջոցներ:

« Օքէյ », ըսաւ ան, « Նախ ընդունեցէ՛ք որ արտասահմանէն եկած Հայ, որքան ալ Հայ է ոգիով, այս երկրին մէջ հինգ տարի ապրելէ ետք Ամերիկացի է, երբ որոշ բաներու մասին կը մտածէ, օրինակ՝ երբ իբր ապրանք գնորդ-սպառող կը շարժի: Գիրքը, նոյնիսկ հայերէն գիրքը, իրեն համար ապրանք մը կ'ըլլայ: Պէտք ունիք վարչական – տնտեսական կառոյցի մը, որ այս եւ ուրիշ գոյավիճակ իրատես ձեւով կը հասկնայ: Սխալ պիտի ըլլար երկչոտ մօտեցում ունենալ եւ անմիջապէս ըսել որ այս կամ այն չենք կրնար ընել, դրամ չկայ, կը ձախողի, եւայլն: Պէտք է մտածենք իբր յանդուգն պիզնէսմէն, եւ ոչ իբր երկչոտ ազգային: Ուրեմն, նախ մենք մեզի հարցտանք, թէ ի՞նչ են նախապայմանները, ձեր այս երազը իրականացնելու համար: Ես այսպէս կը մտածեմ. Նախ՝ ինչի՞ պէտք պիտի ունենամ, յաջողելու հաւանականութիւն ունեցող երազուած կառոյցը իրականացնելու հա – մար, յետոյ՝ ի՞նչպէս պիտի ճարեմ դրամը: Եթէ երազն ու գաղափարը լաւ մտածուած եւ ծրագրուած են, դրամը կը գտնենք:

« Նախ », ըսաւ ան, « հիմա անգլերէն պիտի խօսիմ, որովհետեւ պիզնէսի մանրամասնութիւններու մասին այդ լեզուով միայն լաւ կը մտածեմ: Ուրեմն, թիւ մէկ, որեւէ հրատարակչական կառոյց պէտք ունի երկլեզու, սահուն հայերէն եւ անգլերէն գիտցող վարիչի մը: Առանց նման էքզէքիւթիվ – վարիչ անձի, գործը մահուան դատապարտուած է: Սակայն չսկսի՛ք ազգային գործ ծրագրողի պէս հարցնել, ո՞վ ժամանի կ'ընէ այդ, ո՞վ բարեկամ է, ո՞վ հնազանդ է: Այս գործը կը պահանջէ իսկական էքզէքիւթիվ մը, մարդ մը որ կամք ունի, որոշումներէ չի վախնար, պիզնէսի աշխարհի մասին բան մը գիտէ, հարուստ կամ համբաւաւոր մէկուն հետ խօսած ատեն յարգանք կը զգայ՝ բայց ոչ վախ: Իսկ այդպիսի Հայեր քիչ են, ուրեմն պէտք է պատրաստ հին: Ուրեմն՝ տարեկան 40.000 – 45.000 տոլարի վարչական պիւտճէի մասին կը խօսինք:

ըլլանք իրեն վճարելու այն, ինչ որ ամերիկեան հաստատութիւն մը պիտի վճարէր իրեն, — տարեկան քանի՛ն քառասուն հազար տոլար:

Երկրորդ, շարունակեց Յովնանեան, այս մարդը գրագէտ ըլլալու պէտք չունի, ոչ ալ մտաւորական: Պիզնէսի եւ մանաճմընթի (գործի աշխարհի եւ վարչական գործի) ծանօթ անձ մը ըլլայ, շատ աւելի օգտակար պիտի ըլլայ:

Երրորդ, ըսաւ ան, պէտք պիտի ունենաք պաշտօնասենեակի մը, որ շքեղ ըլլալու պէտք չունի, բայց խարխլած տեղ մըն ալ չի կրնար ըլլալ, եւ պէտք ունիք դրամեքենայով ու հեռաձայնին պատասխանող քարտուղարի մը: Հիմնարկին վարիչը իր ժամանակը նամակ գրելով պէտք չէ անցընէ: Այս երկուքին համար աւելցուցէք 5000 տոլար՝ պաշտօնասենեակի վարձք, եւ 10էն 15.000՝ քարտուղարու –

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Չորրորդ, շարունակեց Յովնանեան, յիշեցէք որ յայտարարուող - ծախուող որեւէ բան պրէնտ – նէյմի պէտք ունի, անունի մը՝ որ անմիջապէս կը կպչի մտքին, անձնականութիւն, ինքնութիւն կամ զանազանութիւն ունի, թէ՛ իբր բառ, թէ՛ ալ իբր տեսք, քանի որ այս բառի լոկան, գրուած եւ գծուած անունը թերթերու մէջ պիտի տեսնեն շատեր: Կրնայ անունը ամերիկահայ ածականը ունենալ եւ ուրիշ մէկ – երկու բառ, բայց լա՛ւ մտածեցէք անունի, ձայնի եւ տեսքի մասին: Պէտք պիտի ըլլայ վարպետ տիզայնըր (տէսիննաթէօր) մը վարձել, բայց ծախքը մէկ անգամ ըլլալիք բան մըն է: Կը գտնենք բարերար մը, որ մէկ կամ երկու հազար տրամադրէ, միայն այս գործին բարերարութիւնը ընելու համար: Այդ դժուար չէ: Որեւէ բժիշկ կամ փաստաբան կրնայ ընել նման բաներ, մեծահարուստ ըլլալու պէտք չկայ: Ծախքը պզտիկ է բաղդատաբար, նման գործերու մէջ, եւ արդիւնքը՝ մեծ, կարեւոր ու յարատեւ: Պիզնէսմէնի պէս մտածեցէք, ոչ հայ ազգայինի: Չելլէք սկսիք մտածել, որ արդեօք զեխութիւն չէ՞, մսխում չէ՞ 1000 – 2000 տոլար ծախսել որպէսզի մատիտով ապրուստ շահող մը, գծող մը թուղթ մը մրոտէ: Պէտք է հասկնալ այդ մարդոց (այսինքն՝ յայտարարութեանց համար գծողներ – տեսսինեաթէօրներու) մեծ դերը, արդի աշխարհի շուկաներու եւ վաճառման գործին մէջ, մանաւանդ յայտարարութեան մէջ:

Զմոռնա՛նք որ վարչական գործերով զբաղող մարդը պատասխանատու է ներքին վարչութեան եւ արտաքին «գործոց», այսինքն նուիրատուներու հետ խօսելու, կառավարութենէն եւ բարեսիրական հաստատութիւններէ կրէնթ – թոշակներ առնելու, տպագրական հարցերու, եւայլն: Սակայն իր գործը չէ թէ ո՞ր գիրքը պիտի տպուի: Այդ որոշումը րիվիու – պօրտ մըն է, վերակացու մարմին մը, 10 – 15 անդամով: Այս մարմիկը պէտք է նշանակուին Հիմնարկի խնամակալ հոգաբարձու մարմնին կողմէ: Վերջինիս անդամները, այսինքն՝ Հիմնարկի խնամակալները կրնան գրագէտ ըլլալ, բայց նաեւ՝ բժիշկ, պիզնէսմէն, հաշուապահ, փաստաբան, եկեղեցական, — ինչ որ ընտրեն ԱՄՀի անդամները: Անոնք անշուշտ չեն վճարուիր, ինչպէս չեն վճարուիր դպրոցի մը կամ եկեղեցւոյ հոգաբարձուները: Սակայն անոնց նշանակած վերակացու – մարմնի անդամները կը վճարուին, իրենց կատարելիք գործին համաձայն: Իսկ ի՞նչ է այդ գործը:

Ըսենք թէ գրքի ձեռագիր մը ղրկուեցաւ Հիմնարկին, եւ հեղինակը խնդրեց որ հրատարակէք զայն: Այս 10–15 վերակացուներէն երեքը կ'ընտրէք, ու անոնց կը ղրկէք ձեռագրի լուսապատկեր-պատճէնը (զէրոքս): Անոնց գործն է կարդալ, մանրամասն քննադատական գրել եւ ըսել թէ ինչի՞ կը հաւնին, ի՞նչը սրբագրութեան եւ փոփոխութեան կը կարօտի, եւ կ'արժէ՞ հրատարակել գործը, թէ ոչ: (Այս ձեւով Շարապխանեանի մատնանշած խմբագրական կենսական գործի մէկ մասն ալ կ'իրականանայ): Ա՛յս է մեթոտն ու շարժուձեւը ամերիկեան հրատարակչականներու մէջ, այս ալ պէտք է ըլլայ՝ մեր մօտ: Իւրաքանչիւր ձեռագրի ընթերցումի եւ քննադատական – խմբագրական աշխատանքի համար գումար մը կը վճարուի վերակացուներուն:

Իմ կարծիքով, աւելցուց Յովնանեան, նման հրատարակչական մը կրնայ շատ բաներ ընել, — գիրք, հանդէս, եւայլն հրատարակել: Բայց գործի սկզբնական ծրագիրը պարզ պահենք, երկու նախապայման դնենք: Առաջին, որ տարին հինգ գիրք պիտի հրատարակէ ան, եւ երկրորդ, որ մէկ միլիոն տոլարի հիմնադրամի պէտք պիտի ունենայ, 10 տարիէն: Սակայն անշուշտ մենք չենք սպասեր որ տասը տարուան տեւողութիւն ունեցող անտանելի հանգանակութիւն մը տեղի ունենայ՝ գումարը իրականացնելու համար: Ես կը հաւատամ որ կէս միլիոնով, 500 հազար տոլարով կարելի է ճամբայ ելլել:

Ուրեմն, խնդիրը արագօրէն 500.000 տոլար ճարելն է, իսկ այս, ըսաւ ան, դժուար չէ: Կը շարժիք այսպէս: Կը հիմնէք Ամերիկահայ Հրատարակչական Մարմին, հիմնարկման դրամագլուխ՝ 500 հազար տոլար, ու կը տպէք, ազուոր վկայականի նմանող թուղթի վրայ, 5000 բաժնեթուղթ, հատը՝ 100 տոլար: Բաժնեթուղթը գնողը ինքնաբերաբար ԱՀՄի քուէարկող անդամ կը դառնայ: Այդ սկզբնական հարիւր տոլարը տալէ զատ, ըսաւ ան, իր միակ պարտականութիւնը կ'ըլլայ տարին տասը տոլար վճարել, բաժանորդագրուելու համար ԱՀՄի հրատարակելիք հանդէսին, ըսենք՝ տարին չորս համար, հատը երկուքուկէս տոլար. լաւ պառի մը մէջ մէկ ուիսքիի գինը աւելի է: 5000 անդամ, բազմապատկել տարին տասը տոլար բաժանորդագինով, ահաւասիկ 50.000 տոլար, հանդէս – պարբերաթերթի պիւտճէն, որուն մասին հիմա պիտի չխօսիմ, — սակայն այդ գումարը կը վճարէ խմբագրի մը եւ տպագրութեան բոլոր ծախքերը:

(Շար. – 32)

ՃՇԳՈՒՄ.— Երեքշաբթի, Փետր. 7ի թիւին մէջ հրատարակուած եւ Համագումարին նուիրուած յօդուածաշարքի 13րդ յօդուածին մէջ պէտք է երկու ճշդում կատարել.—

Ա) Երիտասարդ Հայաստան Հնչակեան ամսաթերթի խմբագիրն է Ա. Ճերէճեան եւ ոչ Եղիա Սիրվարդ, ինչպէս որ գրած էինք: Պրն. Սիրվարդ նախկին խմբագիրն էր:

Բ) Յօդուածի վերջին պարբերութեան մէջ մատնանշած էի որ « Խեցբեկ » անունով թերթ մը լոյս կը տեսնէ, ինծի անծանօթ, Աբեղեան ուղղագրութեամբ: Սխալ հասկցած էի Պրն. Ազատեանի խօսքը: Ան կը խօսի «Լրաբեր» թերթի խեցբեկ (ածական) հայերէնի մասին, կը մատնանշէ անոր լեզուի եւ ուղղագրութեան «կէս–Աբեղեան» եւ «խառնածին» բնոյթը:

Խ. Թ.

ՊՈՒՏ'Մ ԺՊԻՏ

— Ահաւասիկ տասը տարի կ'ընէ որ ամուսինս հետս չի խօսիր, կը գանգատի կին մը, քաղաքային դատարանին նախագահին:

— Ծի՞շդ է, կը հարցնէ դատաւորը ամուսինին:

— Այո, պարոն նախագահ, չէի ուզեր զինքը ընդմիջել:

ՔԵՀԱՅԵԱՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

— o —

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք Քեհայ-եաններու «Կարմիր Պրոլետարին Փողոցը» գրքին գրախօսականին առթիւ, ատորթարգմանաբար կը ներկայացնենք Հայաստան այցելութեան նուիրուած մասը, զոր գրած է Նինա Քեհայեան.—

Ապա տեղի ունեցաւ մեր առաջին ճամբորդութիւնը Երեւան, Հայաստանի մայրաքաղաքը: Ժան կ'երթար անծանօթ ազգականներու տեսութեան, կ'երթար փնտռելու խախտած արմատներ եւ գուցէ համայնքի մը պատկանելու զգացումը:

Յուսախաբ չեղանք: Մօտ երեսուն հոգինոց պատուիրակութիւն մը, ծաղկեփունջերով ծանրաբեռնուած, կը սպասէր մեզի օդակայանը. Թուխ եւ խնդուն դէմքեր, ղեկը ձեռքերնուն իրենց տեքբով փոխ առնուած կառքեր, խելացնոր ողջագուրումներ, արցունքներ. ոչինչ կը պակսէր ընդունելութիւնը ջերմացնող, ո՛չ իսկ արեւը, մինչ Մայիս մէկի առ նախօրեակին, Մոսկուան ձգած էինք ձիւներու տակ:

Աւելի ուշ, մտերմաբար, Մոսկուայէն անցնող բարեկամէ մը իմացանք, թէ օտար հիւրերու հանդէպ հայկական հիւրասիրութիւնը առիթ կուտայ յաճախ կարեւոր պարտքերու: Մեր կեցութեան ընթացքին պիտի իրապէս յափրանայինք լաւագոյն ուտելիքներով, ամէնէն սուղ գինիներով եւ քոնեակներով միշտ լեցուն սեղաններու առջեւ: Այս ամէնը, մեր մեկնումէն ետք սակայն, կը պահանջէին խիստ ապրելակերպ մը՝ կատարուած փոխառութիւնները վճարելու համար:

Լսել փողոցներուն, խանութներուն, հանրակառքերուն, հանրային սպասարկութիւններուն մէջ հայերէն խօսակցութիւնը այնքան բարձր՝ որքան Մայրենի հայկական թաղամասերուն մէջ, ահաւասիկ ինչ որ չէր կրնար Ժանը չզարմացնել: Տեսնել ցուցափեղկերուն մէջ առատօրէն ցուցադրուած հայ այբուբենի գեղեցիկ տառերը, լսել Ֆրանսայի մէջ այնքան տարաշխարհիկ այս լեզուն ամենայն բանականութեամբ խօսուած ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն, ապրիլ մթնոլորտի մը մէջ՝ ուր թուխ եւ գանգուր մազերը, արծուեռունգերն ու մուգ գոյնը կը վկայէ՛ն միայն ձեր ծագումին մասին, այս բոլորը յայտնութիւններ՝ զոր կարելի է առատօրէն վայելել միայն:

Փողոցներ՝ որոնք կը կոչուէին Կոմիտաս, Աբովեան, Շահումեան, ընկերվարական աշխատանքին մասին յանկերգներ լեզուով մը՝ զոր սորված էր Աւետարանը կարդալով, ահաւասիկ միշտական եղելութիւններ՝ որոնք ժանտ կը մղէին միաժամանակ խանդակաթ եւ զուարթ բացագանչութիւններու: Իր մանկութեան ախորժահամ կերակուրները, անանուխի եւ ապուխտի խառն բոյրերը, լաւ ձայն մը պակող ձայնաւոր ձգեռը բաց սովորական « փառք Աստուծոյ »ի փոխարէն հերետիկոս « ողջ լինենք »ի մը ընկերակցութեամբ — փողոցին մէջ առեւելեան սուրճը գրեթէ աննկատ, երբ կ'անցնինք, եւ պառաւ կիներ որոնք թախտը կը քաշեն՝ իրենց գոյնզգոյն չրջազգեստներուն տակ ծալապատիկ, — ոչինչ նոր էր իրեն համար, բայց եթէ պարզուած տեսարանին չափանիշը: Ալ մօտաւոր, սանկ – նանկ յարմարցուած դպրոցական թատերաբեմի մը յարդարումը չէր, այլ իրաւ պատմութիւն մը ամենայն բնականութեամբ պատմուած բնական մեծութեամբ բնանկարի մը մէջ որուն հորիզոնը կ'երկարէր քաղաքէն հոգէն եւ ձիւնէ Արարատ լերան վրայ, ինչ գուցէ նուազ չողչողուն քան ափիշէի իւրաքանչիւր օճախ զարդարող նկարները բայց շատ աւելի հարազատ:

Երեւան, այդ հսկայ կառուցատեղին, պիտի նմանէր միւս Հանրապետութիւններու իր քոյրերուն, եթէ երբեք աչքի չզարնէր վարդագոյն տուֆով ծածկուած իր շէնքերով՝ քօղարկելով նախաշինուած կառուցումներու միօրինակութիւնը: Հայերը բաւականին հպարտ են այս առանձնայատկութեան համար, որ զիրենք կը տարբերէ խորհրդային տիպար քաղաքէն:

բնակարանային այլ առանձնայատկութիւն մը.— Նոր շէնքերուն մէջ, որոնք տակաւ կը փոխարինեն աղիւսէ վատառողջ բնակարանները, տանիքները, գետնեցիկ եղանակին, կը ծառայեն նշանաւոր «խորովածին». — այն պահէն իւրաքանչիւրը իր իսկ շինած կրակարանը կը զետեղէ տանիքին մէկ անկիւնը, եւ կուգան խմբովին մասնակցելու խորովելու արարողութեան, միսի համեմումին, կուգան զրուցելու՝ տխար Արարատի մշտաշող աչքին ներքեւ։ Որեւէ տանիքէ նշմարելի այս գագաթը, ուր Նոյ եւ իր տապանը վերապրեցան ջրհեղեղէն, Խորհ. Միութեան Հայերը կը մղէ բիւրեղացնելու, միակ վայրի մը մէջ, տարբեր եւ յաճախ հակասական զգացումներ։ Որովհետեւ Արարատը, Թրքական սահմանագլուխէն անդին կեցած, հայկական հողն է միաժամանակ, հօրենական ժառանգութիւն մը՝ զոր պէտք է խլել Թըշնամիէն. բայց է նաեւ արտասահմանը, սփիւռքը միւս կողմին, — Լիբանան, Սուրիա, բայց մանաւանդ Ֆրանսա եւ Միացեալ Նահանգներ, ուր ամէն մարդ գիտէ թէ եղբայր մը, զարմիկ մը, հեռաւոր կամ մօտիկ ազգական մը խոստացած է զինք ընդունիլ, օգնել՝ առեւտուրի մը, անձնական փոքրիկ գործի մը ձեռնարկելու, մէկ խօսքով՝ հարստանալու եւ ազատ ըլլալու։ Զգացումներու թնճուկ՝ ուր ազգային ինքնութիւնը անգամ մը եւս խեղաթիւրուած է։ Երկու լեռներու միջեւ սիրտը կ՚օրօրուի, ինչպէս երգին մէջ. — խորհրդային հայ համայնքը բաժնուած է. իմանց համար Հայաստան ոչինչ է առանց ռուս եղբայրներուն, առանց Կարմիր բանակին, առանց Լենինին, առանց Խորհ. Միութեան՝ որ իր գոյութիւնը կ՚ապահովէ. ուրիշներու համար հայրենիքը աւելի բարգաւաճ պիտի ըլլար եւ լաւագոյնս մատակարարուած՝ եթէ ենթակայ չըլլար ռուսական տիրապետութեան։

Ի յարգանս մեզի տրուած ընտանեկան ճաշի մը ընթացքին, առատ սեղանի մը շուրջ՝ ուր իւրաքանչիւրը կարենալ այսպէս նոյն սեղանին շուրջ բոլորուելու հրճուանքին հանդէպ իր ուրախութիւնը կը յայտնէր, ներկայ եղանք տեսարանի մը որ, ինչպէս յետագային հասկցանք, արտասովոր ոչինչ ունէր։ Այս հաւաքոյթին առանցքը կը կազմէին Ֆրանսայէն եկած եղբօրորդին, Հայաստանի ծեր հօրեղբայրն ու աւելի երիտասարդ իր զարմիկը, որ նախընտրած էր Ռուսիա հաստատուիլ եւ հոն ալ ամուսնացած էր։ Խօսակցութիւնը շուտով, քաղաքական բնոյթ ստացաւ, եւ Հայաստանի խորհրդայնացումին բերած բարիքին կամ չարիքին անխուսափելի վէճը դէմ առ դէմ ցցեց «ռուսացած» զարմիկն ու ազգայնական հօրեղբայրը։ Ըստ երեւոյթին առաջին բախումը չէր ասիկա եւ նոյն սեղանին շուրջ գտնուիլը մեր ներկայութեան չէին պարտեր։ Ձայնաստիճանը շուտով բարձրացաւ, մինչեւ որ, տարեցի իր հեղինակութիւնը գործածելով, հօրեղբայրը յիշոցներու տարափ մը թափեց զարմիկին գլխուն, խնդրեց որ այդ իսկ վայրկեանին դուրս ելլէ՝ արգիլելով անգամ մը եւս իր տանը սեմէն ներս մտնել։

Արեւելքցիներու համար ընտանեկան աւանդական վիճաբանութիւն, որու նիւթը սակայն միշտ պիտի կրկնուէր Հայերուն հետ մեր խօսակցութիւններուն ընթացքին։ Ձափազանցած չենք ըլլար եթէ ըսենք թէ Հայերուն մեծամասնութիւնը խոր արհամարհանք մը կը տածէ հանդէպ Ռուսերուն, որոնք, իրենց Հանրապետութեան մէջ բազմաթիւ, կը գրաւեն վարչական, ուսումնական եւ հետազօտական պաշտօններ։ Կանոնաւոր — խոհեմ անոնց ապրելակերպը, անոնց յարմարող, կարգապահ մտայնութիւնը տեղի կուտայ տեղացի ժողովուրդի որոշ հեգնանքին, ժողովուրդ մը՝ որ կը սիրէ, ընդհակառակն, հարաւի որոշ անփութութիւն մը, իշխանութիւններուն հանդէպ որոշ արհամարհանք մը, որոշ երգիծական եւ ծաղրածու ոգի մը։ Արդէն երեւակայական Ռատիօ — Երեւանի մը վերագրուած են Խորհ. Միութեան վրայ ամբողջ շարք մը ծիծաղներու, երգիծական մանրավէպերու՝ որոնք տարիներէ ի վեր կը շրջին երկրին մէջ։

Հայը դժուար կ՚ըմբռնէ «ընկերվարացումը», որ իր մտքին մէջ մէկ է ռուսականացումին հետ. եւ ասիկա կը բացատրուի հսկայական զարգացումով մը կաշառքի, սեւ շուկայի, յարակից ամէն ձեւի փոքր վաճառքի եւ արհեստներու՝ ուր ներկայ են գաղտնի առուտուրներն ու ամէն տեսակի կեղծ անձնաթուղթերը։

Խորհրդայնացումին դէմ ընդդիմութիւնը ակներեւ է նաեւ բուռն փարումովը պապենական աւանդութիւններուն։ Այսպէս է որ կնոջ ազատագրումը ամէնուն քով չէ որ գտած է այն արձագանգը՝ ինչ որ պաշտօնական քարոզչութիւնը կը յայտարարէ։ Անշուշտ ուսումնական թէ աշխատանքի անոնց իրաւունքները նոյնն են՝ ինչպէս ամէն տեղ, բայց ասիկա չարգիլեր որ ընտանիքներէն մեծ մասին քով կիները, երիտասարդ թէ տարեց, տակաւին սահմանուած մնան խոհանոցին, տնային աշխատանքներու պարտաւորութեան, եւ չմասնակցին այն սեղանին՝ ուր հիւրեր կ՚ընդունուին։

Վրէժխնդրութիւնն իսկ լման չէ չքացած բարքերէն։ Երեւանի մէջ կան մեծ թիւով վիէթնամցի ուսանողներ։ Պատահած է, եւ մէկ անգամ չէ միայն, որ անոնցմէ ոմանք սպաննուին՝ որովհետեւ համարձակած էին հայ աղջիկներու հետ ելլել կամ յամառօրէն հետապնդած էին զիրենք։ Պատժական իրական արշաւներ կազմակերպուած են այդ աղջիկներու եղբայրներուն, նշանածներուն կամ ընկերներուն կողմէ՝ յանուն ընտանեկան պատուի վրէժխնդրութեան։

Ն. Ք.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՁԱՅՆ ՏՈՒԷՔ, ՏՂԱ՛Ք»

ՎԱԼԱՆՍ (Ցառաջ).— «Ձայն տուէ՛ք տղաք», այսպէս կ՚ըսէր մեր անզուգական խմբագիրը՝ Շ. Միսաքեան, մեր սիրելի «Ցառաջ»ի էջերէն։ Այսօր օդը ցուրտ եւ խոնաւ է. սիրտ չունեցայ դուրս ելլելու եւ սովորական պտոյտներս ընելու։ «Ցառաջ»ը կարդալէս ետք միտքս գնաց դէպի այն օրերը՝ քանի մը տասնամեակներ առաջ, երբ շրջապատուած էինք գրագէտներով, մտաւորականներով, ազգային եւ քաղաքական գործիչներով, ինչպէս նաեւ խանդավառ երիտասարդներով, որոնք անսակարկ ոգիով եւ հայրենասիրական նուիրումով աշխատեցան այս հալածական ժողովուրդին մէջ վառ պահել հայկական ոգին։

Այդ երէկ էր։

Դժբախտաբար այսօր պատկերը աւելի քան մռայլ է։ Անողորմ տարիները շատ արագ թաւալեցան։ Օր մը, երբ գիրքերս ու թուղթերս կը դասաւորէի գտայ 1930 թուականի Հ. Յ. Դ. Վալանսի Տեղ. Կոմիտէի ընկերներուն ցանկը։ Երկու էջերէ բաղկացած դեղնած թուղթեր։ 73 ընկերներ։ Աչք մը պտըտցուցի ցանկին վրայ, դողդղացող գրիչով նշան ըրի այն անուններուն առջեւ, որոնք Թրքական բոլոր դաժանութիւնները ճաշակելէ ետք հրաժեշտ տուած էին այս կեանքին՝ օտար ափերուն։ Թիւով 64 հոգի։

Կը բանամ ծրար մը ու աչք կը նետեմ 1933ի «Ցառաջ»ներուն վրայ. մէկ — մէկ կը դարձնեմ, երրորդ էջը ամբողջութեամբ՝ ձայներ գաւառէն թղթակցութիւններէ կազմուած է։

«Ձայն տուէք տղաք», «Ցառաջ»ը կամուրջ մըն է իր «Ձայներ Գաւառէն»ով։ Գաղութէ — Գաղութ իր տուած արձագանգներով հոգեկան կապ պահող մեր մամուլն է ան։ Առօրեայ մեր ապրումներուն հայկական շունչ ու բոյր տուող թերթն է ան։

«Ձայն տուէք տղաք»։

Ն. ԹԷՊՈՅԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ի

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՓԻՆԿ–ՓՈՆԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի փինկ–փոնկի մրցաշարքը փոքրերու եւ մեծերու յատուկ, տեղի ունեցաւ անցնող 17 եւ 24 Փետրուարին՝ Մշակոյթի Տան սեղանին վրայ։

Մրցաշարքի երկու օրերուն հետաքրքիր մարզանքներու հոծ բազմութիւն մը եկած էր դիտելու նախ փոքրերու ճակատումը 10 եւ 15 տարեկաններու համար, ապա 16էն վեր տարիք ունեցողներունը։

Բնական է, ընդհանրապէս նորեկներ սակայն խոստմնալից կլոր գնդակի ապագայ վարպետներ նշմարուեցան աւելի քան երեւուն մասնակցողներուն մէջ։ Իգական սեռը անմասն կը մնայ, համեմատաբար նուազ մասնակցութեամբ։

Փոքրերու մրցաշարքը շահեցաւ մասնակցողներու կրտսերը Ժան — Փիէր Սեֆէրեան, որ աւարտական հանդիպումներուն յաղթեց Սագօ Տէր–Մով – սէսեանին։ Աղջկանց յաղթականը հանդիսացաւ Սալփի Շահմիրեան, իսկ մեծերու մրցումը եղաւ իրապէս հետաքրքրական ուր աւարտական հանդիպումը տեղի տուաւ վարպետներու յատուկ փոխանցումներու, Ժիլ Սեֆէրեան՝ աւելի մարզուած, կրցաւ վերջին յաղթանակը տանիլ անցեալ տարուան յաղթական՝ Անդրանիկ Պահարեանին դէմ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փինկ–փոնկի յանձնախումբը լաւագոյնս կազմակերպած ըլլալով մրցումներու աւարտին բաժակներով եւ մետալներով պարգեւատրեց յաղթականները եւ երկրորդ մնացողները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծրագրին եւ ոգիին համապատասխան երկու օրեր եղան փինկ–փոնկի այս հանդիպումները. ուրախ պիտի ըլլանք յաճախ ներկայ գտնուելով այս ձեւի մրցաշարքերու։

Հ. Ս.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԷԼԻՈՊՈԼԻՍՈՅ «Ցուսաբեր» ակումբի Լ. եւ Գ. Գարագաշեան սրահին մէջ, Փետր. 11ին, տեղի ունեցած է Յովհ. Շիրազի նուիրուած երեկոյթ մը, կազմակերպուած «Ցուսաբեր» Երիտ. Միութեան կողմէ։ Բանախօսած է Տօքթ. Սուրէն Պայրամեան ներկայացնելով Շիրազի քառասնամեայ գրական վաստակը։ Մէջ ընդ մէջ ունկնդրուած են բանաստեղծին գործերը իր իսկ կողմէ՝ առնուած ձայներիզի վրայ, ինչպէս նաեւ միութենականներ արտասանած են Շիրազի բանաստեղծութիւններէն նմոյշներ։

ԳԱՀԻՐԷԻ Հայոց Առաջնորդարանին երկու նկարներ նուիրած է գաղութին ծանօթ նկարչուհի Արմենուհի Ժամկոչեան։ Մէկը Հաղբատի միջնադարեան հռչակաւոր վանքն է, իսկ միւսը՝ խաչքար մը, հին հայկական վանքի մը մշուշոտ խորքին վրայ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

1.

Դարպասի միջով ցատքելիս Բենիամինը վիրաւորուեց ոտքից, սեղմուեց թամբին, սակայն նրա ձին խփուեց ու ընկաւ մայթի վրայ։ Բենիամինը խեղդուեց ձիու ծանրութեան տակ, որ թփրտում էր ջըղաձիգ։

Գեղամն իր ձիու գլուխը ետ շրջեց՝ Բենիամինին օգնելու, սակայն հրացանային մի նոր համազարկ նրան ետ մղեց։ Նրա ձին փախաւ դէպի փողոցի խորքերը։ Ուլիկը ցանկապատի վրայով ձեռնառումբ նետեց տան բակը։

— Բենիամին, վեր կաց...

Գնդակը խանձեց Ուլիկի ձիու բաշը։ Սա թռաւ Գեղամի ձիու ետեւից...

×

Բենիամինը փորձում էր դուրս գալ ձիու տակից։ Սակայն ուժերը սպառուել էին։ Մի՞թէ իր վերջն է։ Տղաները հասցրի՞ն փախչել։ Ցիշեց երկնքի պատռանքը՝ Զինիկին ու զաւակին, որի երեսն անգամ չի տեսել։ Անուղ ի՞նչ է, չարաճճի։ Երեւի ինքը մեռնում է։ Է՜, ի զուր ես սպասում ինձ, Զինիկ։ Մեղա՜յ, մեղա՜յ...

Օսման իւզբաշին մազմզոտ մուռթը կախեց ոտքը ջախջախուած Բենիամինի վրայ։ Բենիամինը ճիգ արեց խօսելու։

— Ճանաչեցի՞ր ինձ, Օսման իւզբաշի, չէ՞։

— Էլ ի՞նչ չուն, որ իր որսին չճանաչի։ Ճանաչեցի, երբ մօտենում էիր գեղին տանը։ Վէրքդ խի՞տ է ցաւում։

Բենիամինը յենուեց ձեռքերին, ցաւը կծեց ատամներով ու կանգնեց մի ոտքի վրայ։ Ջուր ուզեց։ Օսման իւզբաշին արգելեց ջուր տալ նրան։ Բենիամինը թքեց։

— Անաղուհաց չուն ես, Օսման իւզբաշի։ Դու մեր տանը յիսուն լագան ջուր ես լակել, երբ գալիս էիր հօրս մօտ «գիւղի գործերով»։

Օսման իւզբաշին փտած ատամների արանքից լորձունք շաղ տուեց։

— Հիմա կը փորձեմ տեսնել՝ հօրդ նման արի՞ ես։

Բենիամինին գլուխն ի վայր կապեցին ձիու մէջքին ու տարան։

Բենիամինը նկատեց փուռը, նրա առջեւ մի հաց թեւի տակ կանգնել էր այն կինը, որի Ուլիկը իր մօր տեղն էր դրել։ Ապա մի սատկած շուն տեսաւ ձիու ոտքերի տակ՝ մօտը արիւն։ Աշխարհից հագիւ մի ծուէն էր տեսնում Բենիամինը՝ լոյսի մի մարող շերտ, որի վրայ կաթկըթում էր սեփական արիւնը։ Զգիտէր վիրաւոր ոտքը տե՞ղն է, թէ կտրել, դէն են գցել։ Մայրը կ՚իմանայ եղածը, իսկ Զինիկը՝ ոչ։ Զինիկը ձիւն է հեռու, օտար երկրում։ Զաւակը կը մեծանայ որբ։ Իսկ զաւակ ունի՞, թէ նրան էր խեղդել են դեռեւս աշխարհ չեկած։

Ոստիկանատանը Բենիամինին ջուր տըւին, ջարդուած ոտքը կապկպեցին ինչպէս կարող էին ու թողին հողէ յատակին ընկած։

×

Նորից առաւօտ է, արեւ։

Ոստիկաններ եկան ու Բենիամինին բարձրացնելով տարան Ամարինէի գայմագամի կառավարչատունը։ Շատ աստիճանաւորներ էին հաւաքուել այստեղ։ Նրան դիմաւորեցին ինչպէս առիւծին, երբ սակայն, վանդակի մէջ է։ Գայմագամը նոյնիսկ ժպտաց։

— Հաստա՞տ դու Փիդայի Խորէն աղայի որդին ես, տղայ։

Բենիամինը բռնեց աթոռի թիկնակը, որ վայր չընկնի։ Ուշքը լարեց, նայեց գայմագամի մօտ նստած գերմանացի գնդապետին։

— Ցաւում եմ, ասաց նա, որ դուք ողջ մնացիք զարեջրատանը իմ ու իմ ընկերների նետած ռումբերից, գնդապետ Կուրտ ֆոն Շուլց։

Գնդապետի ժանգագոյն մազերը ցցուեցին։ Բենիամինը ծիծաղեց՝ ճիգ անելով, որ դա բնական ստացուի։

— Այդ ի՞նչպէս է, պարոն Կուրտ ֆոն Շուլց, որ դուք՝ օտարներդ ուրիշի տանը ողջ էք մնում, երբ այդ տունն այրւում է, երբ տէրերը սպանւում են։

Գերմանացին միայն թարթում էր գինեմոլութիւնից կանաչած աչքերը։ Նրա համար առեղծուած էր, թէ ինչպէս է, որ դեռ Հայ կայ Հայաստանի այս մասերում։

Գայմագամը կրկնեց իր հարցը։ Բենիամինը չէշտ նայեց նրան։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

4263 – Շար.)

ՊԵՐԼԻՆ.— Ռուտոլֆ Եսքը, Փեթր Ֆրունճեան, Աննեթը Ֆրունճեան, Եէնս – Նիքոլա եւ Մարիա Եարէք եւ համայն պարագաները սրտի անհուն կսկիծով կը գուժեն իրենց սիրեցեալ կնոջ, քրոջ, հարսին, տալոջ եւ մօրաքրոջ՝

ԱՆԹԱՌԱՄ ԵՍՔԸԻ

(ծնեալ Ֆրունճեան, 47 տարեկան)

մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Մարտ 6, ժամը 13·30ին Արեւմտեան Պերլինի Վալդ գերեզմաննոցին մատուռին մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիբանանի աղէտեալներուն բացուած կակոյտ Խաչի կոչնակի մասնաճիւղին կողմէ Տէր եւ Տիկ. Տոքթ. Պրուսալեան 1000, Տէր եւ Տիկ. Տոքթ. Թէրզեան 100, Տէր եւ Տիկ. Քիւրաճեան Սարգիս 100, Պր Միքայէլեան 200, Տէր եւ Տիկ. Այանեան 500, Եկղ. Միութիւն 200, Տէր եւ Տիկ. Տիպխապեան 50, Տիկ. Ինճիեան 50։ Գումար 2200, նախկին գումար 8570 ընդհ. գումար 10·770։

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԺԱ. ՑԱՆԿ

Ֆիլիզեան ընտանիք	100
Տէր եւ Տիկ. Ժոզէֆ Պարալ	100
Տէր եւ Տիկ. Փասքալ Փօշիզեան	100
Ազատ Աւետիսեան	100
Տէր եւ Տիկ. Գարապիլիկեան	100
Տէր եւ Տիկ. Ժաք Գալայեան	100
Տէր եւ Տիկ. Ս. Սումպուլեան	60
Տիկ. Մարի Ղազարոսեան	50
Ժան – Ռիշար Ղիլմէզեան	50
Տէր եւ Տիկ. Ժ. Զօրեան	50
Տիկ. Ովսաննա Ճիզմէճեան	50
Տիկ. Սուլեան	50
Տէր եւ Տիկ. Ժ. Անտալեան	50
Տիկ. Մարի Անտալեան	50
Տիկ. Սիրվարդ Խաքիճեան	50
Տէր եւ Տիկ. Յ. Տոմպուլեան	50
Տէր եւ Տիկ. Ա. Աբրահամեան	50
Տէր եւ Տիկ. Մեսրոպեան	50
Պանտէզեան ընտանիք	50
Տէր եւ Տիկ. Ա. Օհաննէսեան	50
Տէր եւ Տիկ. Է. Մազոյեան	50
Տէր եւ Տիկ. Մ. Տանձիկեան	50
Տէր եւ Տիկ. Ռ. Տանձիկեան	50
Տիկ. Մարա Ճիզմէճեան	50
Տիկին Ֆիլոմէն Ճիզմէճեան	50
Միհրան Պօզապալեան	30
Օր. Ատրինէ Տատուրեան	20
Անանուն	20
Տիկ. Միսաքեան	20
Տիկ. Հերմինէ Թօզաթլեան	20
Տիկ. Իրէն Աճէմեան	20
Ժաք Քիւրքճեան	20
Հրանդ Բանիքեան	10
Մի ոմն	10
Գումար	40·115
Նախկին գումար	378·760,5
Ընդհ. գումար	418·875,5

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ովսաննա Մաճարեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Ժան Գրիգորեան (Նիսէն) 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ քաղաքի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Մըրեանէ (Պոսթոն) 75 ֆր. Տիկ. Տիկ. Շլորեանէ (Պամթիա) 75 ?ր., Տիկ. Ահրեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկ. Ե. Մելքոնեան 50, Տէր եւ Տիկ. Ֆրանկիւլեան՝ Տէրտէրեանի եւ Տէր եւ Տիկ. Մառանեանի յիշատակին 50, Տիկ. Լիւսի Կարապետեան 20 ֆր.։

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տիկ. Սիմոն, Վերժին Ուզունեանէ 50 ֆր., Տալիտա Պօյաճեանէ 30, փոխան ծաղկեպսակի, Արթաքի Գալայճեանի մահուան առթիւ, նաեւ Բիւր Գույումճեանի մահուան առթիւ Տիկին Զապէլ Կարապետեանէ 50, Տիկին Էլմաս Շմաւոնեանէ (Շաւիլ) 50 ֆր.։

HOLOCAUSTE

A PROPOS
DU DEBAT DE MARDI

(հեռատեսիլ, Անթէն 2)

Ինչպէս գրած էինք անցեալ շաբթու, Սանթր տը Ռըշէռշ սիւռ լա Տիասփորա Արմենիէնը կը թելադրէ որ Երեքշաբթի իրիկուն (Մարտ 6) Հայերը հարցումներ ընեն Օլոքոսթի շուրջ մտքերու փոխանակութեան ընթացքին.— օրինակ՝ Ֆրանսայի դիրքը 30րդ յօդուածին նկատմամբ, ի՞նչպէս մասնակցողները կրնան ընդունիլ վերոյիշեալ յօդուածին անհետացումը, եւայլն, եւայլն։

OFFRE D'EMPLOI

AGENCE DE VOYAGE

Recherche une secrétaire - comptable et une sténo - dactylo. Prière envoyer curruculum-vitae et photo à

ISOS - FRANCE
43, Bd. Malesherbes — 75008 Paris
qui transmettra

Ne pas téléphoner

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ 12-14, rue St. Bazile Marseille 3e

ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
ԳՐԱԿԱՆ, ԿՐԹԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ
60ԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՍՐԱՀ
Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 16ին

Կը նախագահէ.— Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԱԳԸԼԵԱՆ

Կը խօսին.—
ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ
ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Խօսք՝ յոբելեարի։

Արտասանութիւն եւ ընթերցում յոբելեարի գործերէն

Ճ Ա Շ

Ի պատիւ յոբելեարին, հանդիսութենէն ետք Տարօն սրահին մէջ։ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի արձանագրուիլ Մարտ 16էն առաջ։

RECITAL DE PIANO

Lucy ISHKANIAN

Concert en hommage à A. KATCHATRIAN

œuvres de :
SCARLATTI, MOZART, BEETHOVEN, CHOPIN, GERSHWIN,
A. KATCHATRIAN

Piano : STEINWAY

Jeudi 15 Mars, Salle Pleyel, 252 Faubourg Saint-Honoré, — 75008 Paris
Parking et Métro : Ternes

Prix des places de 15 à 75 F. Places réservées à prix réduits au Etudiants et collectivités — Location à la Salle Pleyel, de 11 à 18 h., chez Durand 4, Place de la Madeleine et toutes les Agences de Théâtres

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՀՍԿՈՒՄ

Այս Ուրբաթ, Մարտ 9, երեկոյեան ժամը 7ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հսկում կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ։

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզի համալսարանի Արեւելեան Լեզուներու բաժինին մէջ, Փետր. 19էն ի վեր, Երկուշաբթի օրերը կը դասաւանդէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

Պիտի ուսումնասիրուին՝ Համաստեղ, Շահնուր, Սարաֆեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Հ. Զարդարեան, Զահրատ, Խրախունի, Վ. Օշական, Յ. Քիւրքճեան, Յ. Կոստանդեան, Զ. Մ. Որբունի։

Մուտքը ազատ է, ըստ հնարաւորութեան

LITTERATURE ARMENIENNE
DE LA DIASPORA

Depuis le 19 Février des cours sur la littérature arménienne de la diaspora sont donnés par KRIKOR BELEDIAN au département des Langues Orientales de l'université de Paris-Dauphine. Ces cours ont lieu le Lundi de 17 h. à 19 h. salle P. 101

Les Auditeurs libres sont acceptés dans la limite des places disponibles.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մարտ 10, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, եկեղեցիին սրահը, դաւաթ մը թէյի շուրջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ այս մտերմիկ հաւաքոյթին։

UNION GENERALE
ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

Le Comité des Jeunes
organise
Une Conférence sur le thème
« LES GRANDES ETAPES DE LA LITTERATURE ARMENIENNE »

par JEAN-PIERRE MAHE
Professeur à l'Institut National des Langues et Civilisation Orientales

le Samedi 10 Mars à 20 h. 30, au Centre Culturel Alex Manoogian, 118, rue de Courcelles, Paris 17

ENTREE LIBRE

OPTIMA Tours

Spécialiste de Voyages Culturels
en ARMÉNIE et GÉORGIE

Deux des plus anciens pays chrétiens d'Orient à l'antique Culture.
Vols réguliers d'AVRIL à NOVEMBRE 1979

EXCEPTIONNEL : du 03 Août au 15 Août 1979, Pélerinage sous la conduite du R. P. A. KESSEDJIAN, prêtre arménien catholique de l'Ordre des Mekhitaristes.

Itinéraire : PARIS - MOSCOU - EREVAN-TBILISSI-LENINGRAD-PARIS

Envoi gratuit sur simple demande,
Renseignements et inscriptions :

OPTIMA Tours
75003 PARIS

67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

7 օր Աթէնք եւ իր շրջանները — 8 օր Հռոդոս կղզին
3800 ֆր.

Voyage spécial pour la Fête des Mères

7 jours Athènes et ses environs
8 jours l'Ile de Rhodes
du 21 Mai au 05 Juin
Accompagné par Varoujan SARKISSIAN

Renseignements et Programmes détaillés contactez :

A LYON
sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS
saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
7
MERCREDI
7 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.332 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.332

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

— o —

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՊԱԶԵՐԿԱՆԻ

— o —

Հինգշաբթի, Փետր. 22, ժամը 10ին, հայկական պատուիրակութիւն մը պաշտօնական այցելութիւն մը տուած է Իրանի Յեղափոխութեան առժամեայ վարչապետ Մեհտիէ Պազերկանի՝ Վարչապետարանին մէջ։

Հայկական պատուիրակութիւնը գլխաւորած է Թեհրանի Թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան։ Մասնակցած են Ազգային Իշխանութեանց ներկայացուցիչներ՝ Վարդգէս Նահապետեան, Հարմիկ Դաւթեան, Ալեքսանդր Բաղդեանց, Ալպէռ Պերնարտի, Ժիրայր Կարապետեան, Վահիկ Խաչատրեան, Արա Սագինեան, Սերոժ Մարգարեան եւ «Ալիք»ի խմբագրապետ Հրայր Խալաթեան։

Հանդիպումը տեղի ունեցած է ջերմ եւ շատ սիրալիր մթնոլորտի մէջ։ Ի պատասխան յանուն Իրանահայութեան Արտակ Արք.ի խնդակցութեան եւ շնորհաւորանքի խօսքերուն, վարչապետը շնորհակալութեան եւ գրուատանքի արտայայտութիւն ունեցած է Իրանահայութեան հասցէին եւ կարեւոր առաջադրանքներ կատարած Հայերու մասնակցութեան համար, երկրի վերաշինութեան գործին մէջ։

Ապա, Տոքթ. Հարմիկ Դաւթեան, Թեմական Խորհուրդի անունով ողջոյնի խօսք արտասանած է Իրանի ժողովրդական շարժման յաղթանակի եւ իրանեան յեղափոխութեան համար, վերլուծելով Իրանի յեղափոխութիւնը հայկական ժողովրդական շարժումներու տեսանկիւնէն։ Յիշած է Հայութեան մասնակցութիւնը իրանական բոլոր յառաջադէմ եւ ժողովրդական շարժումներուն, — յատկապէս Սահմանադրական եւ ներկայի ժողովրդական շարժման, — եւ կատարեալ յաջողութիւն մաղթած Իրանի ժողովուրդին եւ անոր առաջնորդներուն։

Ի պատասխան Տոքթ. Հ. Դաւթեանի խօսքին, վարչապետ Պազերկան կրկին արտայայտուելով ըսած է. « Հայերու բարեացակամ եւ սիրալիր ընթացքը եւ յատկապէս այն յարգանքը որ մատուցուեցաւ Իրանի ժողովրդական շարժման մեծ ղեկավար այաթոլա Իմամ Խոմէյնիին մեծ ուրախութիւն պատճառեց ինծի։ Նախապէս ալ արդէն, Հայերու մասնակցութիւնը ժողովրդական ցոյցերուն, քայլարշաւներուն եւ ամէն կարգի աշխատանքներուն, արժանացած էր ընդհանուրի գոհունակութեան։ Իսկ այն ինչ որ այս պահուն յայտարարուեցաւ ի նպաստ Իրանի ժողովրդական յեղափոխութեան, արժանի է ամէն գնահատանքի։

« Յատկապէս այն յայտարարութիւնը, որ Իմամ Խոմէյնի եւ ես ըրած էինք՝ ի պաշտպանութիւն կրօնական փոքրամասնութիւններու, եւ որ գնահատուած է Հայութեան կողմէ, ինծի մեծ գոհունակութիւն պատճառեց։ Քանի որ ես միշտ մեծ գնահատանքով արտայայտուած եմ եւ վերաբերում ունեցած բազմաթիւ այն Հայերու նկատմամբ, որոնցմէ քանի մը հոգի ես անձամբ ճանչցած եւ համագործակցած եմ իրենց հետ արհեստագիտական համալսարանին մէջ։

« Անկէ զատ, ես իմ ելոյթներուն մէջ, յօդուածներով եւ աշխատասիրութիւններով միշտ խօսած եմ Իսլամի հանդուրժողական ոգիի մասին եւ ուրախ եմ որ դուք լաւ ըմբռնած էք այդ ոգին։ Մեր մարգարէն ժամանակին յայտարարած է ի լուր աշխարհի, որ պէտք է ամէնուն նոյն աչքով նայիլ եւ խտրական մօտեցում չունենալ ոչ մէկ պարագայի։

« Յեղափոխութեան սկիզբը անդադար հարց կը յարուցուէր թէ ի՞նչ պիտի պատահի կրօնական փոքրամասնութիւններուն, եթէ իսլամական շարժումը յաղթէ։ Այս հարցը յատկապէս կարեւոր էր օտար լրագրողներու եւ դէտերու համար։ Ես ու նաեւ Իմամ Խոմէյնի, պէտք էր որ յաճախ ու անվերջ յայտարարէինք, թէ կրօնական փոքրամասնութիւններուն ոչ մէկ վտանգ կը սպառնայ, թէ մենք եւ յեղափոխութիւնը ոչինչ ունինք իրենց դէմ եւ թէ՝ ընդհակառակն, եթէ յեղափոխութիւնը յաղթէ՝ կրօնական փոքրամասնութիւնները շատ աւելի լաւ ու հանգիստ պիտի ապրին, աւելի լայն իրաւունքներ վայելեն ու անվերապահ պիտի գնահատուին ամէնուն կողմէ։

« Ի հարկէ կրնայ ըլլալ, որ մասնակի դէպքեր պատահած ըլլան եւ ոմանք ալ վնասներ կրեն։ Սակայն պէտք է նկատի ունենալ որ մեծ յեղափոխութիւն մը տեղի ունեցած է եւ բնական է որ վնասուողներ եւ սպաննուողներ ըլլան։ Այսուհանդերձ, ուրախ եմ որ Հայերը քիչ վնասով դուրս ելան այս դէպքերէն։ Յոյս ունիմ որ նոր վարչակարգի օրօք, կրօնական փոքրամասնութիւնները եւ մանաւանդ Հայերը, աւելի լայն իրաւունքներ ու արտօնութիւններ ձեռք կը ձգեն ու աւելի կը գնահատուին քան հին վարչակարգի ընթացքին »։

Վարչապետը իր խօսքը աւարտած է կոչ ընելով պատուիրակութեան, որ Հայութիւնը բարեացակամ համագործակցութիւն ցոյց տայ երկիրը վերաշինելու աշխատանքին մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

— o —

ՊԱՌ Կ'ԱՐԴԱՐԱՑՆԷ ԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻՆ

ԱՆԹԷՆ 2էն Նախարարապետը արդարացուց իր քաղաքականութիւնը, պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն։ Ինչ կը վերաբերի հրաժարելուն, նախ ճշդեց որ 31 ամիսէ, ամէն վեցամսեայ իր Թաղումը կը պատրաստուի ծաղկեպսակով կամ առանց ծաղկեպսակի։ Ուրեմն շատ պարզ է, Նախարարապետի պաշտօնները յաւիտենական չեն այլ՝ ժամանակաւոր, Նախարարապետը կը նշանակուի Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ, ինք կը մնայ անոր տրամադրութեան ներքեւ։ Մեծ հարցը անշուշտ անգործութիւնն է բայց երբ լրագրողը կ'ըսէ.— « Մարտի սկիզբը, ըստ պաշտօնական թիւերուն մէկ միլիոն 350 հազար գործազուրկ կայ », Պառ կը ճշդէ՝ « Ներողութիւն, մէկ միլիոն 350 հազար գործ փնտռող », ինչ որ երեւի տարբեր բաներ են Նախարարապետին համար բայց հաւանաբար այդ տարբերութիւնը շատ չեն զգար ենթակաները։ Երբ լրագրողը կը հարցնէ նաեւ « Ո՞ւր կ'երթանք », Պառ կը պատասխանէ.— « Չեմ գիտեր։ Ոչ ոք գիտէ, ինչո՞ւ, որովհետեւ երկու միջազգային ազդակ կայ որոնք դեր կը խաղան ազգային ազդակներէն զատ »։ Ասոնց կարգին է անշուշտ քարիւղը։ Գործազրկութեան գետնի վրայ Պառ կը պնդէ որ ոչ մէկ կառավարութիւն աւելի բան մը ըրած է աշխատանքի համար, քան՝ այն որուն կը նախագահէ 76էն ի վեր։ Ըսել չուզեր թէ աւելին ըրած է քան Շիրաք բայց երբ 76ին պաշտօնի գլուխ կ'անցնէր, գիտէր որ աշխատանքի աւելի վատթարացած կացութիւն մը կը պատրաստուէր։ Չէ ուզած սակայն խիստ քաղաքականութիւն մը վարել, հակառակ անոր որ Անթուան Փինէ կը խրատէր ըսելով թէ աւելի լաւ է « ձիու դարմանումներ քան՝ թիզան»... Ամէն պարագայի մէջ, Պառ միշտ նոյնքան ինքնավստահ է եւ համոզուած որ իր քաղաքականութիւնն է լաւագոյնը։

×

Ընկերային ճակատը միշտ կը վատթարանայ։ Երկաթուղիին 34 ժամուան գործադուլը ամէնէն կարճը կարելի է նկատել քանի որ բոլոր սենտիքաները միացած են ինչ որ չէր պատահած 1953ի երկար գործադուլէն ի վեր։ Ամբողջ երթեւեկը անշարժութեան մատնուած պիտի ըլլայ Երեքշաբթի ժամը 20էն Հինգշաբթի առտու ժամը 6։

Ծանօթ է բուն դրդապատճառը։ Պետութիւնը պայմանագրութիւն մը պիտի ստորագրէ Ազգ. Ընկերութեան (էս.էն.Սէ.էֆ.) հետ որ որոշ ազատութիւններ պիտի տայ երկաթուղիին կարենալ մրցակից դառնալու։ Ըստ ուղեւորներուն ասիկա շատ սեւ ապագայ մը կը պատրաստէ քանի երկաթուղիին տնօրէնութիւնը կրնայ ջնջել քիչ բանուկ գիծեր եւ պաշտօնազրկումներ կատարել։

×

Ուրիշ « սեւ կէտ » մը՝ Թղթատարը։ Շարժումները կը ծաւալին եւ երկու գլխաւոր սենտիքաները որոշեցին ազգային գործադուլներ ընել ճիւղ առ ճիւղ։ Այս ձեւով Մարտ 19էն 24՝ փոխադրողները (անպիլան), Մարտ 22ին փոսթի չէքերը, 28ին զատումի կեդրոնները, 29ին գրասենեակներու պաշտօնեաներ, եւն.։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՐԹԸՐ որոշած է անպայման յաջողցնել Եգիպտոս – Իսրայէլ խաղաղութիւնը եւ որովհետեւ չկրցաւ Ուաշինկթըն բերել տալ եւ գլուխ գլխի նստեցնել Սատաթն ու Պեկինը, ինք է որ ճամբայ կ'ելլէ։ Շաբթուս մէջ իսկ, նախ կը ժամանէ Գահիրէ ուրկէ պիտի անցնի Իսրայէլ, տեսնելու համար Պեկինը, Շաբաթ օր։

ԿՕԼԻՍՆԵՐՈՒ (Հ. Հ. Հ.) կուսակցութիւնը միշտ ցնցումներու ենթակայ է եւ այս անգամ Իվ Կենան է որ իր հրաժարականը տուած է կուսակցութեան «սպայակոյտէն»։

ՄԱՏՐԻՏԻ ճիշդ կեդրոնը առջի օր սպաննուեցաւ ցամաքային բանակի զօրավար՝ Վասքէզը երբ պաշտօնական կառքէ մը վար կ'իջնէր։ Ընտրութիւններէն ի վեր զօրավարը առաջին զոհն է եւ 29րդը տարուայն սկիզբէն ի վեր։ Մահափորձին տէր եղած է պասք անջատողական կազմակերպութիւնը։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ 2400 հետազօտողներ վճռած են պօյքոթի ենթարկել Խորհրդային Միութիւնը ցորչափ Օռլով եւ Շթարանսկի ազատ չեն արձակուած։ Լենինգրադի մէջ, Փետր. 21ին, ձերբակալուած է Միխայլով անուն բնագիտութեան փրոֆեսէօր մը, որ նաեւ հաւաքածոյ ունէր նկարչութիւններու, որոնք չեն ընդունուած։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ

(Արմէնփրէս, Փետր. 23–Մարտ 1)

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

« Սովետական գրող » հրատարակչականը լոյս ընծայած է ֆրանսագիր բանաստեղծ Ռուբէն Մելիքի գործերու հայերէն հաւաքածոն՝ « Մարմին, ինծմով կենդանի » խորագրով։

×

ՀՐԱՆՏ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆԻ ԵՐԿԵՐԸ

Նոր տարին արդիւնաբեր եղած է արձակագիր Հրանտ Մաթեւոսեանի համար։ Լոյս տեսած են անոր վիպակներու եւ պատմուածքներու հաւաքածոները Սոֆիա, Երեւան, Թիֆլիս։ Մօտ ատենէն արձակագիրին « Ընտրանին » կը հրատարակէ « Խուդոժեստվեննայա Լիտերատուրա » (Գեղարուեստական Գրականութիւն») հրատարակչականը։ Իսկ Ալմա Աթայի մէջ ծրագրուած է լոյս ընծայել իր երկերու մէկ հաւաքածոն։ Հայաստանի բարձր լեռներուն մէջ կը գտնուի Ահնիձորը, ուր ծնած ու մեծցած է Մաթեւոսեան։ Գրագէտին արձակը գոյներով ու բոյրերով հարուստ աշխարհ մըն է, որ տեսանելի է ժամանակակիցին եւ իրապաշտօրէն արտացոլուած իր կողմէ։ Հեղինակին գործերը թարգմանուած են Խորհ. Միութեան եւ արտասահմանի մէջ շատ մը լեզուներու։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Այս տարի Հայաստանի առողջապահութեան զարգացման համար կառավարութիւնը տրամադրած է 130 միլիոն ռուբլիի պիւտճէ մը, որուն կարեւոր մէկ մասը պիտի ծախսուի մասնագիտացած բաժիններով հիւանդանոցներու, մանկական բուժարաններու եւ բժշկական այլ հաստատութիւններու ստեղծման։ Այս մասին Հայաստանի Առողջապահութեան նախարարը՝ Էմիլ Գաբրիէլեան, նշած է որ 10րդ հնգամեակի ընթացքին (1976 – 1980) աշխատաւորներու առողջապահութեան համար կատարուած յատկացումները տարեկան միջին հաշուով կ'անցնին տասը միլիոն ռուբլիով։ Ներկայիս տասնեակ հազարաւոր բժիշկներ եւ օգնականներ կան, կը սպասարկեն աւելի քան 500 բժշկական հաստատութիւններու մէջ։ Հայաստան Խ. Միութեան մէջ առաջին Հանրապետութիւնն է, ուր Մոսկուայի հետ նոյն ատեն սկսած են գիտական փորձեր։ Հայ սրտաբաններու եւ հոգեբոյժներու բազմաթիւ տեսական եւ գործնական աշխատանքներ համաշխարհային ճանաչման արժանացած են։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԼԳ.

Առաջին հարցումը, ըսաւ ան անկասկած, «կարելի՞ է» անհաւատի հարցումը պիտի ըլլայ: Այո՛, տրամաբանական է եւ կարելի: Այսօր, բաժնեթուղթի գին 100 տոլարը 3 հոգիի ճաշի մը համար ծախսած գումարն է, լաւ ճաշարանի մէջ: Նոյնիսկ դուք ,ըսաւ, որ մտաւորականներ էք, եւ ընդհանրապէս հարուստ չէք կ'ըսէք (խընդուք՝ ունկնդիրներէն), ըսէ՛ք՝ ձեզմէ ո՞ր մէկը 100 տոլար չի կրնար տալ: Ծափահարութիւն ամէն մարդ գիտէ եւ կ'ընդունի որ 100 տոլարը՝ ներկայիս, մեծ գումար մը չէ:

Երկրորդ, ըսաւ ան, պիտի հարցնէք որ 5000 հոգի կարելի՞ է գտնել, 500.000 հոգինոց Ամերիկահայութեան մէջ, որ պատրաստ ըլլայ այդ փոքր գումարը նուիրելու: Այո՛, ըսաւ ան, հետեւեալ հոգեբանական, ընկերական եւ տնտեսական պատճառներով, —

Նախ յիշեցէք որ 500.000 հոգինոց գաղութը ունի 8 հազարէն աւելի հայերէն թերթի բաժանորդներ, 10.000 ալ անգլերէն (բայց ամերիկահայ) մամլոյ բաժանորդներ, որոնցմէ շատերը հայերէն գիտեն: Այսինքն՝ մօտ 15.000 այրեր ու կիներ, որոնք տարին 40 — 50 տոլար թերթի բաժանորդագրութեան կը ծախսեն: Յետոյ կան հազարաւոր ուրիշներ, որոնք հայերէն գիտեն, կամ նոր եկած են, կամ հիներ: Ասոնցմէ միայն կարելի է հինգ հազար կամ նոյնիսկ աւելի Հիմնարկի բաժնեթուղթ գնող գտնել: Ինչո՞ւ: Նախ՝ քանի որ հարիւր տոլարը փոքր գումար է: Երկրորդ, եւ այս կէՑսակաՑ է, չեշտեց Յովնանեան, որովհետեւ բաժնեթուղթը գնողին պիտի խոստաՑաՐ որ ամէն վայրկեան դրամ պիտի չուզէք իրմէ: Մեր հանդանակութիւնները դադար չունին, կամ եկեղեցին, կամ դպրոցը, կամ ալ այս կամ այն կուսակցութիւնը անդադար նոյն մարդոց կը դիմեն, նուիրատուութիւններու պահանջներուն վերջ չկայ: Հոգեբանական շատ մեծ կարեւորութիւն ունի, ուրեմն, այս բաժնեթուղթ գնողի ապահով զգացումը, որ մէկ նուիրատուութեամբ եւ տարին տասը տոլարի բաժանորդագրութեամբ փակուած է գործը: Ուրիշներ, նորեկներ, կրնան միանալ ԱՀՄին եւ բաժնեթուղթ գնել, կամ Հիմնարկի վարիչը կրնայ զանազան հարուստներէ նուիրատուութիւններ ապահովել, սակայն բաժնեթուղթ գնողը գէրծ Է նոր ճնշումներէ. եթէ ինքնաբուխ նուէրներ ընէ, այդ տարբեր հարց:

Երրորդ, շարունակեց Յովնանեան, մի՛ մոռնաք որ նման փորձ աննախընթաց է Սփիւռքի մէջ, եւ առաջին փորձը, իբր նորութիւն, հոգեբանօրէն աւելի ափիլ ունի, գրաւիչ կ'ըլլայ հանրութեան, հինցած հանդէսի մը հազարերորդ կրկնութեան անհամութիւնը չունի: Յետոյ, աննախընթաց է սա իմաստով՝ որ երկու «կողմ»երուն պիտի դիմուի այս ոչքաղաքական գործը իրագործելու համար: Դուք, ըսաւ ներկաներուն, եկեր էք իբր գրող ու գրասէր, ոչ իբր Էջմիածնոյ կամ Կիլիկիոյ Թեմի ենթակայ, ոչ իբր Դաշնակցական ու Ռամկավար: Եթէ ձեր բարեկամներուն հետ «օղակ առ օղակ» կապ պահէք, շատ աւելի մեծաթիւ հանրութիւն մը տեսակ մը «շուկայ» կ'ըլլայ այս բաժնեթուղթին համար, քան ա՛յն՝ որ մէկ կամ միւս անջատ կազմակերպութիւն պիտի կարենար ապահովել:

Հիմա, ըսաւ Յովնանեան, ծրագրին վերջին եւ ամէնէն կարեւոր կէտերը նկարագրեմ, — Ա) Գոյացուած 500.000 տոլարով կը գնենք կառավարական թրէժըրի պանտեր, Պետական Գանձի խոստմնաթուղթեր, որոնք ներկայիս 10,5 առ հարիւր տոկոս կը բերեն, եւ իբր տրքաջերծ կազմակերպութիւն, ԱՀՄը կը չահի իր սկզբնական դրամագլուխէն 50.000 տոլար տարին, կամ աւելի: Այս գումարը ամբողջովին յատկացուած է վարչական ծախքի, եւ ոչ գրքերու հրատարակութեան, Հիմնարկի գոյութեան առաջին հինգ տարիներու ընթացքին: Բ) Հիմնարկի վարիչն ու խնամակալներու պատասխանատուութիւններէն է տարին հինգ գրքի հրատարակութիւնը ապահովելու համար մեկենասներ ճարել, մինչ՝ միջոցին, վարիչը նաեւ կը տանի անդամագրական արշաւ, եւայլն: Թող շատ չվախցնէ ձեզ ՝այդ հինգ գրքի ծախքը, ըսաւ Յովնանեան: Նախ՝ երբ կառոյց, մարճա եւ ապրանք պիտի ունենաք, նըւիրատուութիւն ընողներու թիւը կը շատնայ, մանաւանդ քանի որ միասնաբար լաւ էջադրութիւն ունեցող, գեղեցիկ պարբերաթերթ մը կ'արտադրէ Հիմնարկը, բան մը, որ հարուստ իսկ պիտի չամչնայ իր հիւրասենեակի սեղանին վրայ դնելու: Ա՛յդ ալ յայտարարութիւն է, միայն գրականութիւն չէ:

Յետոյ, ըսաւ Յովնանեան, հաշուեցէ՛ք որ Հ.Բ.Ը.Մ.եան, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հաստատութեան եւ Ալեք Մանուկեան մշակութային հիմնարկներուն պէս քանիներ կան գիրք հրատարակող արդէն, իբր մեկենաս: Ձանոնք կարելի է համոզել որ տարին մէկ գիրք տպելու ծախքը տան այս Հիմնարկին: Յետոյ, եթէ պարզ անձեր կրնան մեկենաս ճարել, ԱՀՄի վարկը իրենց կռնակին ունեցող խնամակալներ՝ որոնք մեծ, ծրագրեալ, տեւող գործի վարիչներն են, աւելի՛ն կրնան ճարել: Ձմոռնանք նաեւ որ շատեր իրենց ծնողքին կամ կնոջ ու ամուսնոյն յիշատակին, կամ իրենց անձնական համբաւին սիրոյն պատրաստ կ'ըլլան նուիրել լուրջ գումար մը, մանաւանդ երբ լսեն որ ոչ մէկ կամ երկու, այլ հինգ հազար օրինակ պիտի ցրուի այդ գրքէն, երաշխաւորուած տպաքանակ:

Կը զարմանա՞ք հինգ հազարին, ըսաւ Յովնանեան: Բայց ինչո՞ւ հինգ հարիւրով մտածել: Նախ՝ գործնականօրէն, շարելը գրքի մեծ ծախքն է, տպելը՝ համեմատաբար ոչ նոյնքան մեծ: Յետոյ, իմ առաջարկիս վերջնական ու ամենակարեւոր կէտը սա է,-- իւրաքանչիւր բաժնեթուղթ գնող — նուիրատու ձրի կը ստանայ հինգ գիրք, ամէն տարի: Այդ գիրքերը կը տպուին զատ գտնուած մեկենասներու ծախքով (անշուշտ մեկենասը կըրնայ բաժնեթուղթ գնող մը ըլլալ, այդ ուրիշ): Ուրեմն՝ մէկ քարով երկու թըռչուն, — հարիւր տոլարի չնչին գումարի նուիրատուութեամբ մարդ կը ստանայ հինգ ձրի գիրք, գոհունակութիւն, եւ կրկնուող հանգանակութիւններու կոչերու չենթարկուելու խոստում: Միաժամանակ, հայ գիրքը, որ՝ ինչպէս ըսաւ Շարապխանեան, կը տառապի ցրւումի հարցէն, կը փրկուի իր տխուր ճակատագրէն: Մէկ հարուածով լուծուած է դրամագլուխի եւ ցրւումի խնդիրը: Ձեզի կը մնայ 5.000 անդամ — նուիրատու բաժնեթուղթ ճարել, եւ յետոյ՝ մեկենասներ: Ես կը հաւատամ, որ կարելի է: Այս է իմ պիզնէսմէնի թելադրութիւնը: Ես կը բերեմ իմ անտեսական աջակցութիւնը, երբ դուք պատրաստ էք չարժելու:

Այլշած ու հրճուած մարդիկ սրահը թնդացուցին ծափահարութեամբ: Յովնանեանի ծրագիրը շատերուն թուեցաւ ամբողջական, իրատես եւ Սփիւռքահայ կեանքի «բնականոնէն» պակաս գոհութիւն պահանջող իրագործելի առաջարկ: Հարցում - պատասխան՝ քիչ էր: Օրինակ, ես թելադրեցի որ երբ ձեռագիրներ կը ղրկուին վերակացուներէն նշանակուած քննող — որոշող երեք գրագէտներու, ամերիկեան հաստատութիւններու անոնիմըս բիվիուի սկզբունքին հետեւիլը կենսական է, այսինքն՝ անստորագիր եւ անանուն ձեռագիրներ միայն պէտք է ուղարկել քննիչներուն, որպէսզի ոչ՝ բարեկամութիւններ եւ մանաւանդ անձնական հին թշնամութիւններ կրնան դէշ դեր ունենալ որոշման հարցին մէջ: Ընդունուեցաւ: Պր. Խոսէ Պօղոսեան, խմբագիր՝ Արմինիըն Ռիփորթըրի, ըսաւ որ ծրագիրը վտանգաւոր ու ծախսալից է, ինք եւ իր տպարանը պատրաստ են թղթակազմ հինգ գիրք տպելու՝ 20 — 25.000 տոլարի, եւ Հիմնարկին պէտք չկար: Լռութեամբ դիմաւորուեցաւ այս առաջարկը:

(33 — Տար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՄԱԿԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈԼՈՔՈՍԹԸ

— o —

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԵՐԵԱՆ

(Պատմ. Գիտութիւններու տոքթէօր)

— o —

Ա

Բ. Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին Հրեաներու դէմ Գերմանիոյ մէջ ի գործ դրուած ոճրագործութիւնները ցուցադրող ամերիկեան ժապաւէնը բաւական յուզում եւ հետաքրքրութիւն ստեղծեց Ֆրանսայի մէջ ինչպէս նախապէս Գերմանիոյ մէջ: Հայոց մէջ եւս բնականաբար մեծ արձագանգ գտաւ ֆիլմին հեռատեսիլէն ցուցադրութիւնը: Արդարեւ ո՞ր հայը որ գայն տեսաւ չյիշեց 1915 մեծ եղեռնին զոհ գացող իր պարագաները, որոնք անօթի եւ ծարաւ քշուեցան դէպի Սուրիոյ եւ Միջագետքի անապատները սպասելու համար իրենց վիճակուած սարսափելի ճակատագրին մինչ ուրիշներ տեղն ի տեղօք վայրագօրէն ըսպաննուեցան: Հազիւ քանի մը հայարնակ գաւառներ զերծ մնացին Երիտ-Թուրքերու իրենց համար տնօրինած անմարդկային ճակատագրէն, շնորհիւ իրենց բարեխիղճ եւ աննկուն կամքի տէր կուսակալ կամ կառավարիչներուն, որոնք ծառացան Իթթիհատի կեդրոնէն իրենց ուղարկուած ամենախտրուկ հրամաններուն ինչպէս Ճէլալ պէյ՝ Հալէպի կուսակալ (1), Ֆայիդ Ալի պէյ՝ մութէսարրըֆ Քիւթահեայի: Ջինադադարէ յետոյ վերապրողները ինչպէս այդ նահանգներու Հայ բնակիչները, չմոռցան հրապարակաւ յայտնել իրենց շնորհակալութիւնները այդ պաշտօնեաներուն:

Հիմա որ Հայկական հոլոքոսթը Մակ-ի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբի ուշադրութեան առարկայ է եւ վճռական պահը եկած է տեսնելու համար թէ հայկական ցեղասպանութիւնը պաշտօնապէս գոյութիւն ունեցա՞ծ է թէ ոչ դժուար չէ կռահել Հայոց մէջ տիրող հոգեբանական վիճակը (2): Կ'արժէ հակիրճ ակնարկ մը նետել վերջին քանի մը ամսուան ըսփիւռքի զանազան հայկական օրաթերթերու կամ պարբերաթերթերու մէջ երեւցած գրութիւններուն գաղափար մը ունենալու համար թէ բովանդակ հայութիւնը որքան հետաքրքրութեամբ եւ ոմանք ալ արդարացի յոռետեսութեամբ եւ անձկութեամբ կը սպասէին ընթացիկ ամսոյս Մակ-ի մէջ տեղի ունենալիք հայկական ցեղասպանութեան վերաբերեալ վիճաբանութիւններու արդիւնքին հաղորդագրութեան: Արդարեւ 64 տարի յետոյ է միայն որ Հայկ. ցեղասպանութիւնը՝ պաշտօնական ճանաչում և ձեւ մը կըստանայ եթէ ՄԱԿի Մարդկ. Իրաւանց Յանձնախումբի մասնագէտներուն գէթ մեծամասնութեան հաւանութեան արժանանալ յետ բաւարար նկատուող լուսաբանիչ ու համոզիչ փաստերու: Իսկ եթէ կարելի չըլլայ հաստատել Օսմանեան կայսրութեան ղեկավարներու ցեղասպանութեան կանխամտածուած ծրագիրն ու գործադրութիւնը կը նշանակէ թէ Հայ ժողովուրդը պիտի մատնուի գրպարտիչի դերին մէջ եւ յանցապարտ կամ յանցապարտներուն ժառանգորդները պիտի չահին դատը: Հետեւաբար ինչպէս կը տեսնուի հարցը ոչ թէ միայն փափուկ է այլ նաեւ պատմութեան մէջ աննախընթաց եղակի:

Ոչ թէ միայն նորագոյն պատմութեան մէջ այլ նաեւ հին շրջաններու մէջ իսկ տեղի չէ ունեցած նոյնօրինակ քաղաքական ոճիր մը որ կը գլէ կ'անցնի ինչպէս իր նախորդները նաեւ յաջորդները, եթէ ոչ իր գերակշիռ թիւով, գոնէ սակայն իր տարողութեամբ եւ իմաստին չափանիշով որուն իսկական դատաստանը նկատի կ'առնուի 60 տարիներ յետոյ միայն, այն ալ քիչ մը դիպուածաւ, միջազգային իրաւական ատեանին առաջ:

Աւելի քան 60 տարիներ անցան ուրեմն Ա. Ընդհանուր պատերազմէն ի վեր, եղեռնի արհաւիրքէն վերապրող, աւելի ճիշդ ճողոպրող խսկական վկաներուն մեծամասնութիւնը անհետացաւ արդէն, բայց Հայ ժողովուրդը ամենուրեք կը մնայ դեռ պահաջատէր ու կը սպասէ անյողդողդ հաւատքով արդարութեան սկզբունքներուն յաղթանակին եւ իրմէ բռնի խլուած իրաւունքներուն վերադարձին: Սակայն հոս կ'արժէ հարց դնել թէ ի՞նչ ըրաւ սփիւռքի Հայ ժողովուրդը այս մարզին մէջ իր գոյութիւնը արդարացնելու համար աւելի քան 1.500.000 նահատակներու անժամանցելի արիւնոտ կտակը իրագործելու խնդրին առնչութեամբ:

Մենք պիտի ծանրանանք մասնաւորաբար Ֆրանսահայ գաղութին վրայ, բայց պիտի անդրադառնանք նաեւ Ամերիկահայութեան:

Արեւմտեան աշխարհի մէջ հաստատուած Հայոց վերջին 60 տարուան գործունէութեան հաշուեկշիռը շատ դրական արդիւնք մը չի ներկայացներ:

Արդարեւ մեր երկարատեւ պատմական հետազօտութեանց ընթացքին, գտանք բազմաթիւ փաստաթուղթեր, պահուած այժմ պետական դիւաններու մէջ, որոնք կը վկայեն թէ Ֆրանսահայ գաղութը երկու պատերազմի միջեւ տեւող քսան տարիներու ընթացքին փոխանակ ժամ առաջ կազմակերպուելու մասին մտածելու ինչպէս սին վէճերով զբաղած, անձնական հաշիւներով գիրար ջլատած եւ տկարացուցած է: Եւ դժբախտաբար տակաւին այսօր Ֆրանսահայութիւնը այդ ապարդիւն տարիներուն տխուր հետքերուն վրայ կը քալէ:

Ոչ ոք կրնայ այսօր մեզի հակառակը պնդել թէ Ֆրանսահայ գաղութը այսօր գոհացուցիչ վիճակ մը ունի: Հակառակ անոր որ ամենահոծ գաղութներէն մին է բոլորն ալ ցաւօք պիտի հաստատեն որ իբր «բաբելոնական հեղինակութիւն» ամենատկար ուժը կը ներկայացնէ: Ասոր անհերքելի փաստերուն արդիւնքն են անցեալ տարի 24 Ապրիլի օրը Փարիզի Հայ եկեղեցւոյ առջեւ տեղի ունեցող դէպքերը եւ բաժան բաժան եղած գաղութին անճարակ եւ կրաւորական ընթացքը: Անտարբերութիւնը այնքան արմատացած, եսամոլութեան ու այլամերժութեան ոգին այն աստիճան խորացած ու չեչտուած է Ֆրանսահայ գաղութին մէջ որ հակառակ մեր լաւատեսութեան տրամադրութիւններուն եւ ցանկութիւններուն դիւրին դիւրին ալ մօտալուտ ազգային փոփոխութեան կամ բարեշրջման որեւէ նշոյլ չենք կրնար ակնկալել: Քանի մը հայրենասէր ազգայիններու գաղութին վերակենդանացման համար ժամանակ առ ժամանակ կատարած կոչերը եւ փորձերը դատապարտուած են դեռ մնալու «ձայն բարբառոյ յանապատի»:

Ամերիկահայութեան վիճակը եթէ քիչ մը աւելի յուսադրիչ է Ֆրանսահայ գաղութի վիճակէն պէտք է յիշել հոս վերջին երեք տասնեակ տարիներու ընթացքին Միջին Արեւելքի զանազան երկիրներէն հոծ թուով Հայոց Հիւսիսային Ամերիկա կամ Գանատա ներգաղթը: Նորեկները նոր կենսունակ Հայկական կեանք բերին Ամերիկայի մահամերձ Հայ գաղութին որոնցմէ շատեր դեռ միջոց մը եւս կրնան դիմանալ ձուլումի հսկայ հալոցին մէջ: Այս առթիւ հետաքրքրական

օրինակ մը կը ներկայացնենք որուն ականատես եղանք անցեալ տարի Գանատա կատարած մեր այցելութեան ընթացքին: Մեր բանախօսութիւններուն միոյն ներկայ եղող Գանատա ծնած եւ մեծցած շուրջ 50-55 տարու հայ ծագումով Գանատացի մը 300ի մօտ ներկաներուն առջեւ խօսք առնելով բաւական լաւ հայերէնով յուզուած կերպով յայտնեց թէ իր պատանեկութեան ընկերները բոլորն ալ հայութենէ միանգամընդմիշտ հեռացած էին եւ միմիայն ինք էր մնացած: Աւելցնենք մեր կողմէ որ այս պարոնը ազնիւ հայուհիի մը հետ ամուսնանալու բախտը ունեցած էր հաւանաբար այս պարագան իր բարերար դերը ունեցած էր:

Եթէ Սփիւռքահայութիւնը արժեցուցած ըլլար իր կենսունակ գոյութիւն եւ աչալուրջ տարր այսօր վիճարանութեան առարկայ իսկ չէր կրնար ըլլալ թէ Հայոց դէմ ցեղասպանութիւն մը տեղի ունեցա՞ծ է թէ ոչ երբ ըստ օսմանեան պաշտօնական աղբիւրներու Փոքր Ասիոյ մէջ 1878ին երկու միլիոնէ աւելի Հայ գոյութիւն ունէր իսկ այսօր Պոլսոյ միայն 100.000ը չանցնիր: Այսօր կարելի՞ է երեւակայել որ Գերմանիոյ մէջ Հրեաներու դէմ տեղի ունեցած հալածանքը եւ ոճրագործութիւնները նսեմացուին կամ նենգափոխուին: Ո՞վ պիտի համարձակէր ըսելու թէ Հրեաները Գերմաններուն դաւաճանեցին, պատերազմի ժամանակ ապստամբեցան եւ այս պատճառաւ ալ Հիթլէր ուզեց զանոնք պատժել, ինչպէս անցեալ Սեպտեմբերին կը յանդգնէին հեգնօրէն յայտարարել Թուրքիոյ Մարդկային Իրաւունքներու Յանձնախումբի անդամ Հիճրի Ֆիշէք եւ դիտող Թօփէրմի (3) լրիւ նենգափոխելով պատմական իրականութիւնները: Որեւէ մէկ չարափոխութիւն Հրեաներու ցեղասպանութեան մասին, ամենադոյզն մէկ փոփոխութիւն, ահագին փոթորիկ մը կը փրցնէ: Այս մասին չենք կարծեր որ ոեւէ մէկը տարբեր կերպով մտածէ: Արդէն ասոր փաստերը գրեթէ ամէն օր թերթերուն մէջ կը տեսնենք: Մինչդեռ այսօր Թուրք պաշտօնական անձնաւորութիւններ, եւ հեղինակներ ոչ թէ միայն կը նենգափոխեն արեւու պէս պայծառ պատմական եղելութիւնները այլ նոյնիսկ յաճախ կը յայտնեն թէ կը սպասեն Հայոց օրհնութիւնը եւ երախտագիտութիւնը «վեհանձն» Թուրք ազգին նկատմամբ որ իրենց վեց դար ապրելու կարելիութիւն ընծայած է Օսմանեան հայրենիքին (Արեւմտահայաստան) մէջ:

Մեր հայրենակիցներէն ոմանք կրնան թերեւս վշտանալ մեր կարուկ եւ համոզուած եզրակացութիւններու համար: Ջերմեռանդ հաւատացեալներ կրնան ըսել թէ վաթսուն տարի առաջ Ֆրանսայի մէջ մէկ եկեղեցի ունէինք, այսօր տասնէն աւելի ունինք: Ասոնց կրնանք պատասխանել թէ ի՞նչ եղան Լեհաստանի, Հնդկաստանի կամ Ինտոնէզիոյ հայկական եկեղեցիները: Ուրիշներ կրնան ըսել որ Մարսիլիոյ եկեղեցւոյ բակին մէջ յուշարձան մը կանգնեցինք: Փո՞քր էր այս յաջողութիւնը, որուն պատճառաւ նոյնիսկ Թուրք դեսպանը բողոքեց Ֆրանսական կառավարութեան մօտ եւ երբ ընթացք չտրուեցաւ իր երկիրը մեկնեցաւ, որուն պատճառաւ ալ իր պաշտօնը երկու տարի թափուր մնաց: Մենք ասոր վրայ աւելցնենք անցեալ տարի Փէռ Լաշէզի գերեզմանատան մէջ հայ կամաւորներու յիշատակը յաւերժացնող դամբարան-յուշարձանը որ ըստ մեր իմացած տեղեկութիւններուն բաւական ալ կարեւոր նիւթական գումար մը արժեց: Այսպիսի ձեռնարկներ անշուշտ որոշ դեր մը ունին առաւել կամ նուազ ազգային կեանքը վառ պահելու համար, որքան որ երբեմն ալ իրենց համար ծախսուած գումարը չեն արժեցներ ու կը ծառայեն աւելի նախաձեռնարկ եղող քանի մը անդամներու անձնասիրութիւնը փայփայելու:

Բայց երբ Եղեռնի յիշատակումի հարցը կուգայ, բովանդակ Ֆրանսահայութիւնը, կուսակցական թէ անկուսակցական կը տեսնէ իր անճարակութիւնը: Թող ներուի մեր թերեւս շատ անկեղծ արտայայտութեան: Փարիզէն Տիկին Ռիգքի կողմէ Ֆիկառօ - Մակազինի ուղղեալ նամակը իսկական փաստ մըն է Հայոց հոգեբանական երեւոյթին (4): Դժբախտաբար այսօր Հայը ողորմութիւն հայցող մուրացկանի մը պէս գթութիւն եւ արդարութիւնը հայցէ եւ կ'ակնկալէ միշտ որ ամէն բան օտարէն գայ եւ այս պատճառաւ շատ անգամ ալ անգիտակցաբար օտարին սադայէլական հաշիւներուն զոհ ալ կ'երթայ: Թերեւս կան հայրենակիցներ որ չբաժնեն մեր համոզումը բայց մեր կարծիքով Մոսկուայի մէջ գնդակահարուող երեք Հայերու պարագան դժբախտաբար իսկական օրինակ մըն է մեր համոզումին: Մեր երկու տասնեակ տարիներու պատմական պրպտումներու ընթացքին նմանօրինակ եղելութիւններու հանդիպած ենք: Ժամանակը ցոյց պիտի տայ անշուշտ թէ մեր համոզումը որքա՞ն ճիշդ է:

(Մնացեալը յաջորդով)

(1) Ճէլալ պէյ պաշտօնանկ եղաւ Թալաաթ պէյի կողմէ այս պատճառաւ:

(2) Հե՛ս այս առթիւ *Լը Մոնտ*, 1978 Դեկտ. 31, թիւ 10550:

(3) Տե՛ս «Հայաստան», Հոկտ. 1978 էջ 12:

(4) Ֆիկառօ Է Մակազին, 24/2, 1979, էջ 97, «Յառաջ»ի մէջ արտատպուեցաւ նոյն գրութիւնը, 1979 Փետրուար 27, թիւ 14325:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԶԵԿՈՅՑ
ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

— O —

1979 - 80 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

1. Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 1979 — 80 ուսումնական տարեշրջանին համար, վերանորոգելի կրթաթոշակներէն զատ, պիտի յատկացնէ նաեւ որոշ թիւով նոր կրթաթոշակներ արժանաւոր ուսանողներու:

2. Հիմնարկութեան ներկայ ծրագիրը կը վերաբերի միմիայն այն ուսանողներուն՝ որոնք համալսարանական մըւ մակարդակ ունեցող ուսումնական հաստատութեան մը մէջ կը փափաքին կանոնաւորաբար, հետեւիլ մասնագիտութեան մը: Գիշերային, մասնակի կամ ոչ-ակադեմական դասընթացքներ մաս չեն կազմեր ներկայ ծրագրին:

3. Կրթաթոշակներու յատկացումը կը կատարուի ընտրութեամբ հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու՝ որոնք բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար զուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն: Սկզբունքով Հիմնարկութիւնը չի քաջալերեր ուսանողներ որոնք իրենց ուսման կ'ուզեն հետեւիլ իրենց բնակավայրէն դուրս գտնուող համալսարաններու մէջ:

4. Թեկնածուներ պարտին ունենալ ուսումնական բարձր մակարդակ, լրացնել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները եւ ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «Սոֆոմոր» դասարանը ամերիկեան համալսարաններու մէջ՝ կամ համապատասխան դասարան մը այլ համալսարաններու պարագային:

5. Ներկայացող թեկնածուներէն կ'ընտրուին Հիմնարկութեան դատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուածները միայն:

6. Նախընտրութիւնը կը տրուի արժանաւոր այն ուսանողներուն՝ որոնց ընտանեկան անմիջական պարագաներէն օգտուող չէ եղած անցեալին Հիմնարկութեան համալսարանական կրթաթոշակներէն:

7. Թեկնածուները իրենց ձեռագիր դիմումնագիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշանակուած հասցէներէն մէկուն (պարագային համաձայն) ամէնէն ուշ մինչեւ 31 Մայիս, 1979, (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն՝ ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականը պիտի ըլլայ 15 Դեկտ. 1979): Ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը ղրկուին հարկ եղած տեղեկութիւններն ու հարցաթերթիկները:

8. Շփոթութիւններ կանխելու համար, դիմողները պարտին իրենց անունն ու մականունը թղթակցութեանց եւ հարցաթերթիկներուն մէջ գրել նոյնօրինակ ձեւով, այնպէս ինչպէս կ'երեւին անոնք ենթակայի ինքնութեան թուղթին կամ անցագրին մէջ:

9. Հիմնարկութիւնը շատ սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներու համար նկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ՝ որոնք արդէն տիրացած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնակած երկրին կամ արտասահմանի ուսումնական բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկուն մէջ: Դիմումները պէտք է կատարուին վերոյիշեալ ձեւով դարձեալ, նկատի ունենալով նոյն պայմանաժամերը: Այս ծրագրէն չեն կրնար օգտուիլ ուսանողներ՝ որոնք արդէն նպաստաւորուած են Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն երկու կամ աւելի ուսումնական տարիներ: Հետախուզական աշխատանքներու (ռըշէրշ) համար կրթաթոշակ չի յատկացուիր:

10. Ներկայացուած բոլոր թղթածրարները ի վերջոյ կը կեդրոնացուին Լիզպոն՝ ուր արժանաւոր թեկնածուներուն ընտրութիւնը կը կատարուի Օգոստոս ամսուան ընթացքին (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ պարագային Փետրուարի վերջը): Որոշումները թեկնածուներուն կը հաղորդուին ուղղակի Լիզպոնի կեդրոնէն:

11. Անհրաժեշտ հարցարանները ստանալու համար դիմումները պէտք է ներկայացնել հետեւեալ հասցէներուն.

Ա) Ֆրանսա բնակող թեկնածուներ՝
Service Arménien des Bourses d'Etudes
Fondation Calouste Gulbenkian
51, Avenue d'Iéna,
PARIS (16e —) FRANCE

Բ) Ֆրանսայէն տարբեր երկիրներ բնակող թեկնածուներ, ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը, պէտք է դիմեն ուղղակի Հիմնարկութեան Կեդրոնին՝ հետեւեալ հասցէով.
Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs,
Avenida de Berna. 45 A
1093 LISBOA CODEX — PORTUGAL

12. Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին Հիմնարկութենէն համալսարանական կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ իրենց կրթաթոշակները 1979 - 80 տարեշրջանին վերանորոգել տալու համար պարտին իրենց դիմումները յղել ուղղակի Հիմնարկութեան Կեդրոնին՝ Մարտ 1էն մինչեւ Մայիս 31, 1979 (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար՝ Սեպտ. 15էն մինչեւ 15 Դեկտ. 1979) ստանալու համար հարկ եղած հարցաթերթիկները: Նշանակուած պայմանաժամերը չյարգող ուսանողներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, 15 Փետր. 1979

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

1.

— Այո, ես Փիդայի Խորէն աղայի տղան եմ, բէյ աղա:

— Երեւի նա կը վշտանայ քո մահուան լուրն իմանալով:

— Ոչ, բէյ աղա: Հայրս կը հպարտանայ: Հայը հարուստ է հպարտ մահերով:

— Ուրեմն ասա քո հօր տեղը, որ ես լուր ուղարկեմ նրան քո հպարտութեան մասին:

Բենիամինը քրքջաց:

— Մոլորուած էք, բէյ աղա: Մի վիրաւորէք Փիդայուս:

— Եթէ ասես ձերոնց տեղը, յամառեց դայմադամը, ապա ես քո կեանքը քեզ կը նուիրեմ:

— Իմ կեանքը ձերը չէ, բէյ աղա, որ ինձ նուիրէք, Բենիամինը ըսեց, ապա շարունակեց նախատինքով: — Եւ դուք, դայմադամ աղա, չէք ամաչո՞ւմ մտածելով, թէ ես օգտակար կը լինեմ ձեզ՝ իմ մորթին փրկելու յոյսով: Գոնէ այժմ ճանաչեցէք մեզ՝ հայ փիդայիներիս:

Նրան դուրս տարան:

Փողոցում արեւ էր: Մինարայի գլխից մի մոլլա էր ծկլթում: Փոխ կողմից հացի տաք հոտ էր գալիս: Այնտեղ քանդուել էր մուրացկանների կծիկը: Գզւտուում էին մէկի կողմից նետուած հացի պատառի համար:

Օսման ւգրաշին ձիու վրայ տնկուել էր բահի կոթ կուլ տուածի պէս:

Մոլլաները յափշտակեցին Բենիամինին:

— Ջոհն Ալլահինն է: Ջոհն արդար է:

×

Մզկիթի ընդարձակ հրապարակը շրջապատուած էր ամբոխով: Մի խաչաձեւ սիւն էր տնկուած հրապարակի կենտրոնում: Մոլլաների ամբոխը գոռում էր մոլուցքով: Բենիամինին իջեցրին նրան տանող մոլլայի ուսից: Ամբոխը պայանձուեց: Մի մոլլա գոռաց.

— Օ՜, մարդիկ, նայեցէք, ջինը ծիծաղում է: Օ՜, Ալլահ...

Բենիամինն աշխատում էր ամուր մնալ առողջ ոտքի վրայ: Շորերը պլոկեցին վրայից: Ինքը հասցրեց Ջինիկի մազերի փնջիկը դնել լեզուի տակ: Դա իր հաղորդման նշխարհը կը լինի: Դրանով Ջինիկը միշտ իր հետ կը լինի, միշտ...

Քայլում էր առողջ ոտքի վրայ, չէր կամենում ամբողջ մարմնով յենուել դագլի ուսին, որն իրեն մօտեցնում էր խաչելութեան սիւնին:

Բենիամին ուրախացաւ, որ ուշքը գլխին է, միտքը զարմանալի յստակ: Միայն ափսոս, որ ոտքը ջարդուած է, տրնքում է ու դրանից էլ թոյլ է: Այս խըռնուած անասունները կը կարծեն, թէ ինքը արիութիւնն է կորցրել, որ յենուել է դագլին: Մօր պատկերը մտքում չէր կենդանանում, բայց լաւ լսում էր տատի ձայնը. «Բենիամին, արի կաթ խմիր»: Հիմա, հիմա, տատի ջան, հիմա կը գամ, մի քիչ էլ սպասիր: Կը գամ... Ջինիկն այլեւս չէր երեւում: Ո՞ւր է: Թաքնուե՞լ է: Թաքնուիր, Ջինիկ, հեռացրու, փախցրու իմ մանկանը, որ նրան էլ իմ եղբայրիկ Քրիստոսի նման չթաղեն, ինձ նման չկախեն:

Բենիամինը դագլին խնդրեց իրեն ոչ թէ խաչել, այլ վերջ տալ գնդակով:

— Ես Քրիստոս չունեմ, դագլի բաբա, իմ Քրիստոսը թաղուեց ձեան մէջ: Դու ինձ խաչ մի հանիր, սպանիր այլ կերպ:

Դագլին շոյեց նրա սառը ճակատը:

— Գուցէ կամենում ես Մուհամմէդի ճշմարիտ հաւատի՞ն գալ:

Բենիամինը նրա ձեռքի մէջ քնքշանք հզգաց:

— Երկուսն էլ սուտ են, դագլի, եւ Մուհամմէդը եւ խաչը: Պարզապէս մի քիչ մարդ եղէք ու ինձ գնդակով վերջացրէք: Ես իմ կեանքը գնդակով եմ սկսել:

Դագլին զարհուրեց նրա հանդարտ ու անշփոթ ձայնից: Շտապեց նրան կանգնեցնել խաչելութեան սեան տակ: Գէջ փայտի կեղեւից Բենիամինը եզրակացրեց, որ դա ըղեւնի է: Նրա վրայ դեռ կանաչ ոստ կար: Շոյեց սառը կանաչը, ռնեց սիւնը եւ ձգուեց վեր՝ խաչուելու: Նա ձեռքերը տարածեց աջ ու ձախ, գլուխը յենեց դէպի սեանը: Զգաց, թէ ինչպէս է դագլին երկաթէ բեւեռներով իրեն մեխում: Առջեւը կապոյտ մշուշ էր՝ արիւնագոյն երանգներով: Այնտեղ ճախրում էր մի ճերմակ աղաւնի՝ բաց թեւերով...

— Ջինիկ՛ս, Ջինի՛կս...

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(264 — Շար.)

Այրի Տիկին Գրիգոր Խաչերեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԽԱՉԵՐԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Փետր. 26ին, 94 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի, Մարտ 11, ժամը 11ին ի յիշատակ երեք հայ ազատախոհ երիտասարդներու, գնդակահարուած Մոսկուայի մէջ՝

ՍՏԵՓԱՆ ԶԱՏԻԿԵԱՆ
ՅԱԿՈԲ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
ԶԱՒԷՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

անոնց նահատակութեան քառասունքին առթիւ։

×

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պետրոսեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Ջիլպերտ եւ աղջիկը կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Չալըխեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Մարտ 11 ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբը կը յայտնէ իր խոր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկ. Ռոպէր Տէր-Մերկէրեանի եւ զաւակներուն իրենց մօր՝ Ա. Տէր-Մերկէրեանի (ծնեալ Ներսէսեան) մահուան տխուր առիթով։

×

Համախարբերդցիական Միութեան, Ֆրանսայի շրջանի կեդր. վարչութիւնը, եւ իր բոլոր մասնաճիւղերով, խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տիկ. Գոհար Նաճարեանի, իր զաւակներուն, փեսաներուն ու թոռներուն, Մըրմըրեան, Տըրօեան, Գաբրիէլեան ընտանիքներուն, Նշան Նաճարեանի մահուան առթիւ (1979 Փետրուար 26ին Սէնթ Անթուան Մարսէյլ)։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀՍԿՈՒՄ

Այս Ուրբաթ, Մարտ 9, երեկոյեան ժամը 7ին, Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հսկում կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
կը նուիրեն

Տէր եւ Տիկ. Նազաշեան (Մարսէյլ - Լափոմ) կը նուիրեն 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկ. Ժ. Գարաճեան (Ալֆորվիլ) 10.000 Ֆր. Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կըրթարանի շինութեան համար։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Ագնէս Ինճէճեան իր ողբացեալ եղբօր՝

ՕՆՆԻԿ ԹԱԽԹԱԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ (Մարսէյլ) 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

×

Ինճէճեան եղբայրները իրենց ողբացեալ մօրեղբօր՝

ՕՆՆԻԿ ԹԱԽԹԱԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ Լիբանահայութեան.— Վիէնի իր մասնաճիւղը՝ 2000, Շահինեան 1000, Եսայեան 550, Կիւչեան, Գալֆայեան, Վարդանեան 500ական, Մինասեան, Էքմէքճեան, ոմն, Քէպապճեան, Պիպէռեան 200ական, Քելչեան, Հիմինեան, Աւագեան, Մուսայեան, Եագուպեան, Ատեմեան, Վարպետեան, Սէնթ Անթուանի մարզական խումբ, Էմիչեան, Թորում, Թորանեան, Շեկուրեան Քոչունեան, Թորոսեան 100ական, Փափազեան 300, Կարապետեան, Հանչերեան, ոմն 50ական, Տըլէեան 30, Կրընոպլի մասնաճիւղ 737, ոմն, ոմն, Յակոբեան 20ական։

×

Պէյրութի ճեմարանի ի նպաստ՝ Խաչատուրեան 500, Քիրանոսեան 200, Կէօֆէկ 50։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկ. Լ. Պելտոյեան 500 Ֆր. վարժարան այցելութեան առթիւ, Տիկ. Ա. Մանուկեան 100 Ֆր. Գէորգ Ֆաքրիքեանի մահուան առթիւ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՍ.— Ս. Ալիքսանեան իր հարազատներուն յիշատակին կը նուիրէ 200 Ֆր. Կապ. Խաչի կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մարտ 10, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, եկեղեցիին սրահը, գաւաթ մը թէյի շուրջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ այս մտերմիկ հաւաքոյթին։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ ուխտագնացութիւն մը դէպի ՀԱՅԱՍՏԱՆ, անդամներու եւ համակիրներու համար, Ապրիլ 12էն մինչեւ 27

Ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորին և Եղեռնի յուշարձանին

Արձանագրութեան համար կը խնդրուի դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ ԳԷՈՐԳ,	Հեռ.	770.07.25
ԱԿՈԲՈՖ ՍՈՒՐԷՆ	Հեռ.	296.09.82
ՔԵՀՅԵԱՅԱՆ ՄԻՀՐԱՆ	Հեռ.	642.73.10

Երթուդարձ 3600 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Եկեղեցւոյ մշակութային տան գրադարանը այժմ պատրաստ է արդիական սարքաւորումով։ Կը պակսին գիրքեր։ Այլազան բովանդակութեամբ եւ լեզուներով գիրքեր կ'ընդունուին, որպէսզի ճոխացնենք գրադարանը եւ դնենք զայն հանրային ծառայութեան։ Գիրք նուիրել փափաքողները կրնան դիմել ուղղակի եկեղեցւոյ քարտուղարութեան՝

Հեռ. 77.84.70։ Հասցէ՝
Eglise Arménienne
339, Av. du Prado, 13008 Marseille
Կանխայայտ շնորհակալութեամբ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ամէն տեսակ քօնֆեքսիոնի համար մեքենախիէններ այր թէ կին, որ գիտնան տափակ (փլաթ) մեքենայի վրայ աշխատիլ, ամբողջ կըտոր, հօղուստ, անսամպլը, որեւէ հպատակութիւն ունեցող Հայեր կամ Հայուհիներ։ Լաւ վարձատրութիւն, աշխատանոցի մը մէջ աշխատելու համար։ Բազմաթիւ առաւելութիւններ։ Դիմել՝

Prêt à porter
P. M. P.
16, Rue des Jeuneurs — 75002 Paris
Téléphoner : Patrick Parseghian
236-65-27

OFFRE D'EMPLOI

AGENCE DE VOYAGE
Recherche une secrétaire - comptable et une sténo - dactylo. Prière envoyer curruculum-vitae et photo à
ISOS - FRANCE
43, Bd. Malesherbes — 75008 Paris
qui transmettra
Ne pas téléphoner

Projection de film

NAHAPET

Précédé du film de PAPAZ
Vendredi 9 Mars à 21 h. Maison des Jeunes de Cachan, Ave. Louis Georgeon.
Entrée 15 F.
Etudiants et enfants 10 F.
Autobus : 184 Porte d'Italie
187 Porte d'Orléans

×

Ներկայացումէն եաք փոքրիկ ընդունելութիւն, Կապ. Խաչի Պանեօ-Բաշանի մասնաճիւղի տիկիններուն կողմէ։

UNION GENERALE
ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

Le Comité des Jeunes
organise
Une Conférence sur le thème
« LES GRANDES ETAPES DE LA LITTERATURE ARMENIENNE »
par JEAN-PIERRE MAHE
Professeur à l'Institut National des Langues et Civilisation Orientales

le Samedi 10 Mars à 20 h. 30, au Centre Culturel Alex Manoogian, 118, rue de Courcelles, Paris 17
ENTREE LIBRE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

— 1979 – 1980 դպրոցական տարւոյ արձանագրութիւնները Լիոնի Նարեկեան վարժարանը։

— Լիոնի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ Ս. Խաչ ընկերակցութեան տարեկան դաշտահանդէսը, Կիրակի, Յուլիս մէկին։

— Գէորգ Վրդ. Զաքարեանի կազմակերպելիք ամառնային կազդուրման կայանը 3-26 Յուլիս, Իտալիոյ մէջ։

— Լուրտի ուխտագնացութիւնը 24-28 Յուլիս։

Մանրամասնութեան համար հեռախօսել (78) 47.28.65։

Gala Arménien

AU PROFIT DES ARMENIENS DU LIBAN

avec

YORGANTZ

ACCOMPAGNE DES YAN'S GIRLS

HOVIG

D'ARMENIE
QUI VIENT DE LOS ANGELES

HARTAR

ET

NAIRI

GROUPE FOLKLORIQUE

présenté par JACQUELINE DIVERRES

LE 10 MARS — PALAIS DES CONGRES — MARSEILLE

A L'OCCASION DES FETES DE

Paques aux Lieux Saints

ET
L'INAUGURATION SOLENNELLE
du
MUSEE HELEN et EDWARD MARDIGIAN
Président de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance des Etats-Unis

JACQUES CHELELEKIAN
(*Accompagnateur*)

propose :

Voyage à Jerusalem

de MARSEILLE
Départ Dimanche 15 Avril — Retour Mardi 24 Avril 79
Prix par personne 3.900 F.

Comprenant :
Transports, visites et excursions : TEL AVIV — CESAREE — HAIFA — ST JEAN D'ACRE — NAZARETH — TIBERIADE — BEIT-SHEAN — JERICHO — BETHLEHEM — JERUSALEM,
Logement en chambre double. — Hôtels 4 étoiles. — Pension complète.
Assurances : Annulation — Rapatriement — Perte et Vol bagages.

ATTENTION ! places limitées

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Lic. A. 568

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՍ
8
JEUDI
8 MARS
1979

LE NUMERO 1,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.333
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.333

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԿ «ԱԶԳ. ՃԱԿԱՏ» ՄԸ ԿԸ ՍՏԵՂԾՈՒԻ

— o —

12 տարի հարկ եղաւ Մոսատեղի, որ իր վրէժը լուծէ, յետ մահու: 12 տարի առաջ Շահին վարչակարգը երեք տողով միայն կը հաղորդէր իր մահուան լուրը, այսօր աւելի քան մէկ միլիոն Պարսիկ մինչեւ Ահմատապատ կ՚երթար յարգանքի այց մը ընելու անոր գերեզմանին առջեւ: Հոն, Թոռը՝ փաստաբան Մաթին—Տաֆթարի կը յայտնէր «Դեմոկրատիկ Ազգ. ճակատի մը» կազմութիւնը: Այս կուսակցութիւնը պէտք է համախմբէ բոլոր դեմոկրատ ուժերը եւ պառակտում ըստեղծէ Ազգ. ճակատին մէջ, որու դէմ եղած մեղադրանքն այն է, Մոսատեղի Թոռան կողմէ, որ յուսախաբ ըրած է անոնք որ յոյսեր դրած էին իր վրայ: Իր ծրագիրը 11 կէտերէ բաղկացած է: Կը պահանջէ հանրաքուէ մը որ նուիրագործէ միապետութեան տապալումը: Կ՚ուզէ Խորհուրդի մը ընտրութիւնը, որ աշխատաւորները եւ ընկերութեան բոլոր յառաջդիմական խաւերը ներկայացնէ: Ժողովրդական բանակ մը պէտք է կազմուի, գրաքննութիւնը հիմնովին ջնջուի, խտրութիւն չըլլայ կիներու հանդէպ, եւայլն, եւայլն:

×

Զուիցերական կառավարութիւնը առայժմ մերժած է «գրաւել» Շահին հարստութիւնը զուիցերական դրամատուներուն մէջ: 25 դրամատուներու մօտ եղած քննութեան մը համաձայն, Պարսից Շահը շուրջ երկու միլիառ զուիցերական ֆրանք ունէր Դեկտ. 31ին (5 միլիառ ծանր ֆրանք):

×

Բոլորովին արտակարգ դատարան մը պիտի ստեղծուի, ի բացակայութեան դատելու համար Շահը: Անկարելի չի նկատուիր, որ դատավարութիւնը կատարուի «Արիամեհր» հսկայ մարզարանին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ աջ եւ ձախ իրարու վրայ կը ձգեն միջադէպերու պատասխանատուութիւնը, որոնց պատճառով երեք հոգի վիրաւորուած է Շիահ թաղամասը:

ՀԱՆՕՅ մեծ հաւատք չընծայեր չինական հրադադարին: Համաձայն է խօսելու Փեքինի հետ, պայմանաւ որ Չինաստան նախ պարպէ իր գրաւած հողերը:

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՃԷՄԻԼՈՎ Թաթարը կըլլին չորս տարի «ներքին աքսոր»ի դատապարտուած է Տաշքենդի դատարանին կողմէ, որովհետեւ «բռնաբարեր է բեռնացի խոստումով ազատութեան դրութիւնը»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(Արմէնփրէս, Փետր. 23–Մարտ 1)

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ ԱՃԸ ԵՒ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՈՎ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Տարուէ տարի կ՚աճի թիւը Հայաստան այցելող զբօսաշրջիկներու: Անհրաժեշտ կը դառնայ օտար լեզուով տեղեկատու գրականութեան հրատարակման ընդլայնումը: Այս հարցին շուրջ ժողով մը գումարած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Արտաքին յանձնախումբը: Խօսք առնողներ նշած են Խորհ. Հայաստանի մասին օտար լեզուով գրականութեան հրատարակման աճը: Արտասահմանի երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի Հայկական Ընկերութիւնը երկու ամիսը անգամ մը լոյս կ՚ընծայէ ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն նկարազարդ տեղեկագիրը՝ «Հայաստանը այսօր», մեծ տպաքանակով: Իբրեւ անոր լրացուցիչ կը հրատարակուին «Սովետական Հայաստան», «ՍՍՀՄի ազգերը եւ ժողովուրդները» գրքոյկները, «Հայաստանի ժողովրդական կիրառական արուեստը» ալպոմը: Այս բոլորը կը ղրկուին 70 երկիրներ: Միջազգային արդիւնաբերական ցուցահանդէսներու հայկական տաղաւարներու համար եւս կը հրատարակուին բազմաթիւ գրքոյկներ ու ալպոմներ: Հայ արուեստին նուիրուած միջազգային Բ. Համագումարին առթիւ անգլերէն եւ ֆրանսերէն յատուկ ալպոմներ լոյս տեսան: Յանձնախումբի անդամներ կարգ մը առաջարկները ըրած են Հայաստանի մասին օտար լեզուով գրականութեան ընդլայնման ուղղութեամբ եւ մասնաւորապէս շեշտած են անհրաժեշտութիւնը կազմելու նման գրականութեան հրատարակման յատուկ ծրագիր մը՝ ըստ թեմաներու, որու նախապատրաստական աշխատանքին համար հրաւիրել գիտնականներ, գրողներ, փորձառու լրագրողներ եւ լաւ թարգմանիչներ: Որոշուած է նաեւ աւելցնել Հայաստանի տեսարժան վայրերու մասին օտար լեզուով ուղեցոյցներու հրատարակութիւնը:

×

ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԴԱՄԵԱՆԻ ՂԵԿԱՎԱՐԱԾ 2000ՐԴ ՀԱՄԵՐԳԸ

Վարդենիսի մէջ տրուած է համերգ մը, երաժշտանոցի ուսանողներու մասնակցութեամբ եւ Փրոֆ. Գուրգէն Ադամեանի ղեկավարութեամբ: Երեկոյթը յիշատակելի եղած է մանաւանդ Գ. Ադամեանի համար, որովհետեւ իր ղեկավարութեամբ 2000րդ համերգն է որ կը տրուէր: Առաջին համերգը տեղի ունեցած է 42 տարի առաջ: Գ. Ադամեանի կարծիքով իսկական արուեստագէտը պէտք է իր կեանքը նուիրէ արուեստի բարձրագոյն նմոյշներու ժողովրդականացման: Ան եղած է ուսանողական ֆիլհարմոնիայի ստեղծման նախաձեռնողներէն մէկը, որ ի մի կը հաւաքէ 200 դաշնակահար, ջութակահար, երգիչ, երաժիշտ եւ տեսաբան: Այս աշխատանքը մեծ նպաստ կը բերէ նաեւ ուսանողներուն: Այսպէս, ներկայիս Երաժշտանոցի երգչախումբի երգացանկին մէջ մտած են հայկական հին ծիսական կտորներ: Հետաւոր գիւղերը կատարած ճամբորդութիւններու եւ տուած երեկոյթներու արդիւնքին կը փնտռեն ու կը գտնեն նաեւ մոռցուած մեղեդիներ, զորս կը մշակեն ու կը ձայնագրեն: Այս տարի Հայաստանի զանազան քաղաքներու գիւղերու երաժշտանոցներու ուսանողներն ու դասախօսողները կուտան աւելի քան 300 համերգ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ԵՒ ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԵՏԻԱՆԵՐԸ

— o —

Յաճախ փոքր գաղութները կը յաջողին աւելի դրական եւ կեդրոնացած աշխատանքներ տանիլ քան՝ իրենց թիւով եւ կազմակերպութիւններու ճոխութեամբ աւելի հոծ գաղութները: Այսպէս, վերջին շաբաթներուն, անաղմուկ, հսկայ աշխատանք տարուեցաւ Պելժիոյ մէջ ի խնդիր ՄԱԿի 30րդ յօդուածին: Փետր. 22ին կազմակերպուած ճաշ մը, ուր հրաւիրուած էր ֆրանսախօս թէ ներլանտախօս մամուլը, ձայնասփիւռը եւ հեռատեսիլը, առիթ տուաւ որ լայնօրէն եւ հանգամանօրէն պարզուի Հայերու ցեղասպանութիւնը, եւ յաջորդող օրերուն իսկ լոյս տեսնեն բազմաթիւ յօդուածներ (մինչեւ Մարտ 6՝ 15 հատ) արծարծելով Թուրքերու կատարած ջարդերը:

Երեքշաբթի, Մարտ 6ին, ցերեկուան տեղեկատուութեանց ընթացքին Ռատիօ–տիֆիւզիոն Թելեվիզիոն Պելժէն, Մէթր Խտուար Ժախեան 25 վայրկեան տեւող տեսակցութեան մը ընթացքին, իրեն յատուկ ձեռնհասութեամբ պարզեց ցեղասպանութեան դրդապատճառներն ու Թուրքերու ջանքերը ուրանալու համար անուրանալին:

×

ՄԱԿ-Ը ՄՈՌՆԱ՞Լ Կ՚ՈՒԶԷ ՀԱՅԵՐՈՒ ՋԱՐԴԸ

Այս խորագրին տակ, Փօլ Սերան Չորեքշաբթի, Մարտ 7ի Օռոռին մէջ կ՚անդրադառնայ ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբի տեղեկագրին եւ 30րդ յօդուածին: Ցիշելէ ետք քանի մը անվնաս տողերէ կազմուած այդ յօդուածը, հակիրճ պատմականը կ՚ընէ ՄԱԿի տեղեկագրի պատրաստութեան (տեղեկագիրը խորագրուած է.— «Ցեղասպանութեան ոճիրի զսպումի եւ կանխարգելման հարցը») եւ այդ 30րդ յօդուածին ճակատագրին 1974էն ի վեր: Շարաթներէ ի վեր, կ՚ըսէ յօդուածագիրը, յուզումը կ՚աճի Հայ գաղութին մէջ, Ֆրանսա թէ այլուր: Հիթլէրի նշանաւոր նախադասութեան յիշատակումէն ետք (ո՞վ կը յիշէ այսօր Հայերու բնաջնջումը, — 1939 —) Սերան կ՚ըսէ թէ կարելի է մտածել որ եթէ մեծ Պետութիւնները անմիջապէս եւ բուռն կերպով հակազդած ըլլային, երբ Թուրքերը սկսան Հայ ջարդել, ոչ միայն շատ Հայ փրկած կ՚ըլլային այլեւ եւրոպացի Հրեաներ: Բոլորովին չշմեցուցիչ կ՚ըլլար որ Հայերու ողբերգութիւնը լռութեամբ անցնի, փաստաթուղթի մը մէջ, որու ճիշդ նպատակն ալ արգելք հանդիսանալ է նման գազանութիւններու վերանորոգման, ով որ ալ ըլլան զոհերը: Թուրքերը, կ՚ըսէ Օռոռի աշխատակիցը ճնշում բանեցուցած են եղեր Միացեալ Ազգերուն վրայ, որպէսզի խնդրոյ առարկայ յօդուածը վերցուի:

×

ՕԼԻՈՔՈՍԹԸ ԵՒ ՄՏՔԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի իրիկուն, Անթէն 2, «Պաստառի Թղթածրարներու» կարգին կը ներկայացնէր Օլոքոսթի 4րդ եւ վերջին մասը, որու կը յաջորդէր մտքերու փոխանակութիւն մը: Հարկ է հաստատել որ հազուագիւտօրէն այս յայտագրին յաջորդող վիճաբանութիւնը այսքան միջակ եւ տափակ եղած էր, մինչ երբեք այս բնոյթի նիւթ մը չէր եղած եւ այդ իսկ պատճառով, կ՚ակնկալուէր ուրիշ մակարդակ մը:

Կարելի չէ յանցաւորը գտնել բայց եւ այնպէս Աուշվիցներէ վերապրած վկաներն ալ բան մը չբերին: Նախարար Տիկին Սիմոն Վէյլ, որ երեք տարի ճանչցած է գերման արգելափակման կայանը ջանաց բարձրացնել քիչ մը մակարդակը, բայց ի զուր: Սկիզբը Կի Տառպուա, անդրադառնալով հարցումներու զանազան տեսակէտներուն, յիշեց որ բազմաթիւ Հայեր հեռաձայնած են, բայց տրուած ըլլալով որ «Պաստառի Թղթածրարները» որոշած են յայտագիր մը նուիրել Հայերու ցեղասպանութեան, այդ մասին՝ ուրիշ առթիւ:

×

ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ԴԱՐԲՆՈՑԻ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐԸ

Հայաստանի Արդիւնաբերական Շինարարութեան Նախարարութեան Ուսումնական Հաստատութենէն հարիւր շրջանաւարտներ ստացած են բարձրագոյն վկայական: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը իր մասնագիտական քննութիւնները անցուցած է մեծ կառոյցներու մէջ՝ Իջեւանի գինիի գործատուներու, Ախթալայի պահածոյի գործատան մէջ, եւայլն: Ցիշեալ ուսումնական հաստատութիւնը վերջին տարիները դարձած է Հայաստանի շինարարական վարպետներու դարբնոցը: Հոն կ՚ուսուցանուին տասնեակ մը մասնագիտութիւններ:

×

ԾԱՂՐԱՆԿԱՐԻՉ ԳԷՈՐԳԻ ԵԱՐԱԼԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայաստանի նկարիչներու տան մէջ բացուած է ծաղրանկարիչ Գէորգի Եարալեանի ցուցահանդէսը: Հանրածանօթ են արուեստագէտին նկարները՝ որոնք տեղ կը գտնեն Հայաստանի թերթերու եւ հանդէսներու մէջ: Իր լաւագոյն գործերը՝ հիմուր, պատկերազարդում, ջրաներկ, քաղաքական երգիծանք ցուցադրութեան դրուած են Հայաստանի, համամիութենական եւ միջազգային ցուցահանդէսներու մէջ եւ գնահատուած:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԼԴ.

Խօսք առաւ Պր. Լեւոն Քէչիչեան, որ թղթակիցն է Արաբական աշխարհի մամլոյ՝ Միացեալ Ազգերու մօտ: Ըսաւ որ ինք այնքա՛ն իրատես եւ ոգեւորիչ կը գտնէ առաջարկը, որ պատրաստ է այս տարի տասը բաժնեթուղթ գնելու, 1000 տոլարի, եւ պատրաստ է այդ նոյն արարքը կրկնելու, հինգ տարի յաջորդիւ: Միայն իր այս արարքով կը գոյանայ 5000 տոլար, առաջարկուած Հիմնարկի դրամագլուխին մէկ առ հարիւրը: Ծափահարութիւններ:

Այս հոյակապ ծրագրէն ետք չուտով փակուեցաւ Համագումարը: Պր. Կարապենց վարչութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց անոնց՝ որոնք նիւթապէս կամ իրենց մասնակցութեամբ իրականացուցին Համագումարը: Որոշուեցաւ որ Հ.Գ.Բ.Մ.-եան եւ Համագումարի իրականացման վարչութեան յանձնախումբ — մասնակցութիւնը երաշխաւորող կառոյց մը եւ այդ չէր ըրած: Մեր ազգային, մանաւանդ եկեղեցական եւ կուսակցական կեանքի ցաւերէն է այս, ցաւ մը՝ որ եթէ անբուժելի է հոն ուր « մենծ աղաներ » կը տիրապետեն եւ համեստ մարդիկ մտիկ կ'ընեն ու կը հնազանդին, առանց խորհրդակցութեան կամ քննադատութեան, կրնա՛յ դիւրաւ բուժելի ըլլալ գրողներու Համագումարի մը մէջ գոնէ, կառոյցի մի քանի փոքր փոփոխութիւններով: Կրկնեմ: Որոշ մասնակցութիւն մը արտօնուեցաւ, շատ աւելի՛ն պէտք է երաշխաւորել ապագայ Համագումարներու:

Համագումարի երկօրեայ հանդիպումին համար պատրաստուած յայտագիրը այնքա՛ն խճողուած էր, որ անոր տուաւ, անխուսափելիօրէն, բացառապէս լսարանային նկարագիր: Անշուշտ կապուած

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

բերը կապ պիտի պահեն ներկաներուն հետ, պիտի խմբագրեն զեկոյցներու ատենագրութիւն, նոր ծրագիրներ եւ առաջարկներ, եւայլն:

Երկու ամիս անցած է, դեռ ոչինչ լսած եմ: Կը յուսամ որ այս յաջող ձեռնարկը, ոգեւորուած ներկաներու մասնակցութեամբ եւ մեծ ճիգերով ու զոհողութիւններով կազմակերպուած Համագումարի ստեղծած այս առիթը՝ չի վատնուիր:

Կը կարծեմ որ կ'արժէ մի քանի խօսք ըսել, ի սէր ապագայ Համագումարներու: Նախ, չեշտեմ որ իմ կարծիքով ինկապէս յաջող էր ան, հակառակ զանազան թերիներու, որոնց դարմանումը (յաջորդ, ապագայ հանդիպումներէ առաջ) կենսական է: Ի՞նչ էին յաջողութիւնները, որո՞նք՝ խոցելի կէտերը: Ամփոփեմ:

Համագումարի Իրականացման Վարչութեան հիմնական առաջադրանքն էր « նոյն յարկին տակ մէկտեղել հայ գրականութեան եւ մանաւանդ ամերիկահայ գրական կեանքի ապահով զարգացման հարցով մտահոգ գրողներ եւ գրասէրներ, հաւաքաբար ճշդելու համար թէ ո՛ւր ենք գրական ճակատի վրայ... ի՛նչ կարելիութիւններու եւ դժուարութեանց մատնուած ենք ու ի՛նչ պէտք է ընել՝ ակներեւ խոչընդոտներ յաղթահարելու համար »:

Համագումարին ներկայ եղան, ամէնէն խճողուած պահերուն, իմ հաշուով՝ 82 անձ, բոլորն ալ ըրջօրէն գրասէր եւ կամ գրող. առաջին վայրկեանէն իսկ ներկայ էին 41 հոգի: Կարելի է ըսել որ մէկտեղումի նպատակը դրեթէ բացարձակ յաջողութեամբ իրականացուեցաւ:

Եթէ Համագումարի վարչութիւնը լըրջօրէն կ'ուզէր « հաւաքաբար » ճշդել մեր գրական ճակատագրի վիճակը, պէտք եղած ծրագիրը չէր պատրաստած: Կարելի է ըսել որ հոս արձանագրուեցաւ միջակէն լաւ յաջողութիւն, բայց ոչ կարելին ու պէտք եղածը: Հաւաքական էր Համագումարը, սա իմաստով որ մէկ կամ երկու երկարաշունչ ճառ — դասախօսութիւն ալ Համագումարը ժամանակի պակասի ու յաջողութիւնները, բայց չկրցան իրենց խօսքը ըսել՝ կամ մէկ երկու դասախօսները..., զանազան ծրագրին անտեսուեցան ներկաները, այլ լսեցին բազմաթիւ զեկուցումներ որոնցմէ ոմանք ինկապէս հոյակապ էին եւ արժէքաւոր, մէկ — երկուքը, շատ տկար, եւ մեծամասնութիւնը՝ լաւ, դոհացուցիչ, եթէ ոչ աւելին: Սակայն փութամ չեշտելու որ « հաւաքական » բառի ամբողջական իմաստը արժեւորելու համար Համագումարի վարչութիւնը պէտք է կարգադրած ըլլար ներկաներու ազատ

չկայ, որ ակամայ թերացում մըն էր պատահածը, սակայն այդ « ակամայ »ին ետեւ կը բանի թաքուն մտածելակերպ մը՝ որ հայ հաւաքականութեան պատուհասներէն է, — « ճոխ » թող ըլլայ, « հարուստ » թող ըլլայ յայտագիրը, « կանոնաւոր » ձեւով թող շարժի զեկուցողներու իրերայաջորդ շարքը, այս բոլորը շատ լաւ, սակայն ո՞ւր մնաց « հաւաքաբար » քննուած նիւթը: Կամայ թէ ակամայ, Համագումարի ծանրաբեռնումը արգելք եղաւ ներկայացուած զեկոյցներու մասին տեսակէտներու արծարծման: Անոնք որոնք հիմնովին տարբեր տեսանկիւններէ կը տեսնէին այս հարցերու էութիւնը, ներկայ պատկերն ու իրականութիւնը, եւ մօտաւոր ապագայի հաւանականութիւններն ու կարելիութիւնները, անոնք բոլորն ալ չկրցան իրենց խօսքը ըսել՝ գոնէ ոչ պէտք եղածին պէս ըսել, որովհետեւ պակսեցաւ ժամանակը:

Տրուած ըլլալով յայտագրի այս խճողումն ու քննադատական հարց — պատասխանի անկարելիութիւնը, անհասկնալի՛ էր Համագումարի վարչութեան վերջին վայրկեանին տուած մէկ որոշումը՝ որն էր հրաւիրել երկու անձեր, որ խօսք առնեն: Սխալ չհասկցուինք: Անոնցմէ մէկն էր Վեհանոյշ Թեքեան, երիտասարդ սերունդի կարեւոր դէմքերէն մէկը, որուն հետաքրքրական զեկոյցին մասին բաւական երկար գրեցի այս թղթակցութեան մէջ: Հարցը սկզբունքի է, կապ չունի անձին կամ իր զեկոյցի որակին հետ, եւ սա է, — երբ արդէն ծանրաբեռնուած յայտագիր մը աւելի կը ծանրաբեռնուի վերջին վայրկեանի որոշումով (որքան ալ հասկնալի պատճառներով), ի՞նչպէս կարելի է արդարացնել ներկաներուն լռութեան դատապարտումը, « խնդրեմ, քիչ խօսեցէք »ը, եւն.: Չեմ ուզեր ըսել որ հարցում ընողներն ու քննադատողները աւելի՛ արժէքաւոր բաներ պիտի ըսէին այն ժամանակի ընթացքին՝ որ Թեքեանի զեկուցումը գրաւեց: Չեմ ալ հաւատար որ անպայման այդպէս պիտի ըլլար: Սակայն սկզբունքի երկու շատ կարեւոր հարցեր կային, —

Ա) Ի՞նչպէս կ'արդարացուի լուռ պահել 80 ներկաներ՝ որոնք եկած են, հաւատալով որ պիտի կարենան վիճիլ, քննել, եկած են հարցերը տաք—տաք ծեծելու ակնկալութեամբ, երբ մէկ հոգիի 40 վայրկեան խօսելու իրաւունք կը տրուի, յայտագրի՛ իսկ յայտարարած եւ միւս ներկաներէն պահանջուած կարգ — կանոնը անտեսելով:

Բ) Եթէ մէկ հոգի կը հրաւիրուի, հասկնալի պատճառներով, ի՞նչպէս մերժել ուրիշ մը՝ որ կը հաւատայ թէ համոզիչ պատճառներով ի՛նքն ալ պէտք է բեմ ելլէ, հակառակ անոր որ իր անունը յայտագրի վրայ չէ, եւ կը պահանջէ չծրագրուած ելոյթ — զեկոյց մը ունենալու իրաւունքը: Ճիշդ ա՛յս պատահեցաւ կիրակի, Նոյեմբեր 26ին: Բժիշկ Հ. Քէլիքեան, որ մեծ վիրաբոյժ, առատաձեռն նուիրատու եւ ծանօթ գրասէր եւ լաւ գրող Հայ մըն է, իր (արդարօրէն) վայելած անձնական վարկին շնորհիւ պահանջեց ելոյթ ունենալու իրաւունք, ելաւ բեմ եւ ըսաւ մանր կիրքերէ մղուած աւելորդ խօսքեր, ստեղծեց փոքր փոթորիկ մը, զոր բարեբախտաբար կրցան հանդարտեցնել նոյն ա՛յն վարիչները, որոնք կրնային արգիլած ըլլալ « արտակարգ » այս ելոյթն ալ, եթէ սկիզբէն հետեւած ըլլային իրենց իսկ ծրագրած կանոններուն: Չեմ գրեր Տոքթ. Քէլիքեանի խօսքերուն մասին որոնք իրեն արժանի լուրջ պարունակութիւն մըն ալ չունէին այլ անտեղի յարձակումներ էին հոս—հոն ուղղուած: Արդէն կենսականը այս չէ, քանի որ կարելի չէ ըսել թէ Համագումարը ձախողեցաւ նման փոքր անհամութիւններու պատճառաւ: Սակայն պէտք է ըսել որ նման դէպքերուն առաջքը կարելի էր առնել, եւ կենսական է անոնց կրկնումը արգիլել յաջորդ Համագումարէն առաջ կատարուելիք բարեփոխումներով:

(34 — Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՄԱԿԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈԼՈՔՈՍԹԸ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտութիւններու տօքթէօր)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեր հայրենակիցներէն շատ շատեր բնականաբար ամբողջ տարին իրենց անձնական գործերով զբաղած են: Ասոր համար մարդ ալ չի կրնար մեղադրել: Մարտ ամսուն կը սկսին մտածել թէ Ապրիլը կը մօտենայ, հետեւաբար պէտք է բաներ մը ընել: Ոմանք քրիստոնէական հաւատքով, ուրիշներ սկեպտօրէն կը սպասեն որ տեղական մամուլը ֆրանսական կամ ամերիկեան, պարտի Հայերուն մասին նպաստաւոր քանի մը տողեր գրել եւ հեռատեսիլն ալ չմոռնայ 1915ի եղեռնին համար մէկ կամ երկու վայրկեան յատկացնել: Ասոնք տակաւին հայ իրականութեան հաւատարմօրէն կապուած ժողովուրդին մեծամասնութիւնը կը կազմեն: Լաւատես են առհասարակ բայց միամիտ: Ասոնցմէ շատեր կ'ուրախանան, կը հըրճուին մանուկներու պէս եթէ « հայասէր » մը, օտար, շատ անգամ ալ ծագումով հրեայ, քանի մը նպաստաւոր տողեր մրոտէ ֆրանսերէն կամ անգլերէն թերթի մը մէջ, հոգ չէ թէ իր յետին նպատակները ունենայ, հոգ չէ թէ շատ անգամ գիտցածը կամ չգիտցածը իրար խառնէ, միայն կը բաւէ որ օսմանեան կառավարութիւնը պարսաւող եւ դատապարտող քանի մը տողեր գրէ: Քանի որ գրողը օտար է, գրութիւնը կը ստանայ անմիջապէս կարեւոր կշիռ մը, կ'արժանանայ Հայուն երախտագիտութեան, ցեղասպանութիւնը կ'ըլլայ ճանչցուած, հատուցումները պիտի չուշանան (ո՞վ պիտի զանձէ միայն), հողերը կը վերադարձուին շատ չանցած (ո՞վ տէր պիտի կանգնի միայն Նիւ Եորքէն Պուէնոս Այրէս եւ Սիտնէ ցրուած Հայութի՞ւնը, թէ պէտք է միացուին Ս. Հայաստանին):

Այս գաղութին մէջ, ինչպէս ուրիշ երկիրներու մէջ ալ, հանդիպած ենք ծանօթ Հայերու խելահաս եւ անտարակոյս փորձառու (անշուշտ առուտուրի մէջ) որոնք քանիցս ուզած են մեզի համոզել որ օտար մը միայն կրնայ ցեղասպանութեան մասին գրել բարձրորակ ուսումնասիրութիւն մը: Այսպէս խորհող կամ տրամաբանող ու դեռ գաղթականի յատուկ ստորակայութեան զգացումէն չձերբազատած հայրենակիցներուն կարելի է հարցնել թէ արդեօք տեղեա՞կ են թէ հրէական Օլոքոսթը եթէ միշտ այժմէական է արծարծողները կամ այդ մասին գրողները ըլլայ Ամերիկացի, Ֆրանսացի, Անգլիացի կամ Աւստրիացի միշտ ծագումով Հրեաներն են եւ ոչ թէ օտարները: Այսպիսի վարկածի մը հաւատալու հաւատալու համար պէտք է որ ծագումով Հայ, Ֆրանսացիի կամ Ամերիկացիի մը կողմէ պատրաստուած ըլլան քանի մը ուսումնասիրութիւններ որոնք ակնկալուած ընդունելութեան արժանացած ըլլան: Մինչդեռ ցեղասպանութեան մասին հակառակ որ կան շատ արժէքաւոր վկայութիւններ, ինչպէս Լեփսիուսի գիրքը, Մորկընթաուի, Շթիւրմէրի, Հանրի Պարպիի, Էրցպէրկէրի յուշերը եւ դեռ ուրիշներ, ակադեմական բարձր որակով արխիւային փաստաթուղթերով օժտուած դեռ ոչ մէկ ուսումնասիրութիւն լոյս տեսած է վաթսուն տարուան մէջ: Ցաւալի-նշական պարագայ մը չէ՞ այս: Այսօրուան պատմաբանը անառարկելի ուսումնասիրութիւն մը մէջտեղ բերելու համար երկար տարիներու նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններ ընելու սահմանուած է: Ժամանակակից պատմութիւնը շատ աւելի պահանջկոտ է քան որեւէ ճիւղ, իսկ ցեղասպանութեան խնդրի մը պէս խիստ կարեւոր հարցի մը համար ալ աւելի զոհողութիւն եւ փորձառութիւն կը պահանջէ: Վերջերս ներկայ եղանք Թուրքի մը կողմէ տոքթորայի թէզի մը պաշտպանութեան: Ենթական ութ տարիներ պրպտումներ կատարած է հայկական ցեղասպանութիւնը ննենգափոխելու համար (1):

Եթէ հայկական Օլոքոսթը դեռ անծանօթ է իր բոլոր ծանրութեամբ օտար աշխարհին, ու Թուրքերն ալ կը յանդգնին զայն ննենգափոխել կարգ մը կաշառուած օտար պատմաբաններու օժանդակութեամբ, ասոր գլխաւոր պատճառը, մեր կարծիքով Հայոց մօտ փնտռելու է եւ ոչ թէ օտարներու անտարբերութեան վերագրել: Անցեալ տարի Սանթա Պարպարա փոքր սրահի մը մէջ ներկայ եղանք հայկական ցեղասպանութեան նուիրեալ 60 վայրկեան տեւող ժապաւէնի մը ցուցադրութեան: Ժապաւէնը պատրաստուած էր հեռատեսիլի ծանօթ աստղ հայազգի Մանիքսի կողմէ: Ըստ մեր կարծիքին պէտք է խուսափիլ միջակ աշխատութիւններէ ինչպէս նաեւ ժապաւէններէ, որոնք դիտողին կամ ընթերցողին անհրաժեշտ կերպով ոչ կրնան լուսաբանել, ոչ ալ համոզել: Աւելի լաւ է քիչ արտադրել կամ բնաւ, ու ցանկալ կատարեալին: Օլոքոսթը հեռատեսիլէն դիտողները անտարակոյս լաւագոյն վկաներն են մեր տեսակէտը բաժնող:

Կ'ուզենք նաեւ անդրադառնալ հակիրճ կերպով հայկական ցեղասպանութեան իսկական պատճառներուն, որոնք շատ անգամ ալ սխալ կը մեկնաբանուին ոչ թէ միայն օտարներէ, այլ նաեւ Հայոց կողմէ իսկ: Զոր օրինակ եթէ Թրքերէն օրաթերթ « Կիւնայտըն »ի թղթակցութեան պէտք է հաւատք ընծայել, Նիւ Եորքարնակ Մարճըրի Յովսէփեան ի պատասխան իրեն ուղղուած հարցումին թէ ինչո՞ւ ցեղասպանութիւնը տեղի ունեցած է, կը պատասխանէ. « ...Թուրքերը Հայերը սպաննեցին, որովհետեւ Հայերը երկրին առեւտրական ձեռնարկները եւ արհեստները իրենց ափին մէջ առած էին, եւ պատերազմի միջոցին ալ դաշնակիցներուն համակիր էին » (2):

Նոյնօրինակ կամ տարբեր սխալ վարկածներ յաճախ յառաջ կը քշուին եւ շատերու դեռ անծանօթ կը մնայ հայկական ցեղասպանութեան իսկական դրդապատճառը: Քանի մը օր առաջ Անդրէ Մաթոսեանի կողմէ Լը Մոնտի (3) մէջ ստորագրուած լաւ վերլուծուած յօդուածին մէջ եւս էականը չգտանք: Մաթոսեան կրօնական կամ տնտեսական պատճառներ կ'ուզէ տեսնել հայկական ցեղասպանութեան մէջ ինչ որ սխալ է: Եթէ այս պատճառները բուն պատճառները ըլլային ինչո՞ւ վեց դար Հայերը ողջ պիտի թողուէին: Արդեօք Օսմանեան կայսրութիւնը կը վախնա՞ր զանոնք դեռ շատ աւելի առաջ ոչնչացնելէ: Հայկական ցեղասպանութեան բուն իսկական դիմագիծը քաղաքական է: Իսկ գործադրութեան յաջողութեան համար օսմանեան իթթիհատական կառավարութեան ղեկավարները ճարպիկօրէն օգտագործեցին մոլեռանդ ադէտ մահմետական Թուրքերու, Քիւրտերու եւ Չերքէզներու կրօնական զգացումները: Իսլամը սպաննեց անգէն Հայը, համոզուած ըլլալով որ Մարգարէին

հաճելի պիտի ըլլայ եւ կեավուրին ստացուածքը իրեն պիտի մնայ։ Մինչ Իթթիհատականները հայ ժողովուրդը իր դարաւոր հայրենիքին մէջ ոչնչացնելով, անոնց դարաւոր հայրենիքը խրացնել ծրագրեցին։ Առանց Հայու անշուշտ Հայաստան ալ գոյութիւն պիտի չկարենար ունենալ պատերազմէն յետոյ, ինչ որ այդպէս ալ եղաւ։ Հետեւաբար այս տեսանկիւնէն հայկական ցեղասպանութեան դրութիւնը բաղդատութեան կարելի չէ ընել հրէական ցեղասպանութեան հետ։ Երբ այսօր կարգ մը Թուրք դիւանագէտներ կամ պատմաբաններ կը ջանան համոզել միջազգային հանրային կարծիքը թէ օսմանեան կառավարութիւնը ուզեց Հայերը տարագրելով պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առնել, պէտք է իրենց յիշեցնել թէ «արդեօք ծերերը, կիները եւ երախաները անապատ ղրկելով կամ սպաննել տալո՞վ է որ Իթթիհատականները ուզեցին հայկական ապստամբութեան առաջքը առնել»։

Վերոյիշեալ պատճառներով է որ Հայկական ցեղասպանութիւնը մարդկային խղճին վրայ յաւիտենական բիծ մը ըլլալով, մնալու դատապարտուած է, նոյնիսկ եթէ նիւթական լրիւ հատուցում ըլլար ինչպէս Հրեաներուն եղաւ, եւ նոյնիսկ եթէ հողերը վերադարձուին։ Որովհետեւ 65 տարի առաջ Արեւմտեան Հայաստան մը գոյութիւն ունէր, այսօր չունի։

Հայկական ցեղասպանութեան զոհերը իրաւ է թէ չունեցան կազի սենեակներ կամ դիակ այրող փուռեր (գռէմաթուար) ինչպէս նաեւ հաւաքման քէմփեր։ Բայց Տէր Զօր՝ աւելի քան 500.000 զոհերով, Մէսքէնէ՝ 120.000 զոհերով եւ Ռաս Իւլ Այն ալ 20.000է աւելի զոհերով եղան մէկ մէկ հայկական ցեղասպանութեան կեդրոնական վայրեր, ոչ նուազ քան Աուշվից, Տախաու, Թրէպլինքա կամ Ֆլոսէնպուրկ։

Մեր կատարած պատմական պրպտումներու արդիւնքը մեզ համոզիչ կը թուի նկատելու թէ միմիայն Սուրիոյ պատկանող Տէր Զօր եւ Մէսքէնէ քաղաքներուն մէջ կատարուելիք պեղումները ի յայտ պիտի բերեն հազարներով անմեղներու ոսկերոտիքը ինչպէս յաճախ ցոյց կը տրուի Նացի Գերմանիոյ զոհերու հաւաքական գերեզմանները հեռատեսիլէն։

Հիմա որ աւելի քան 60 տարի յետոյ հաւաքական ցեղասպանութիւնը խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ, վստահ ենք Խորհ. Միութեան դէմ ճակատ յարդարող այսպէս կոչուած «հայասէր» մարդասէրներու եւ այլախոհներու հանրագրութիւնները ատենին պիտի հասնին ՄԱԿի վիճաբանութիւններուն մասնակցող զանազան երկիրներու պատուիրակները լուսաբանելու համար որպէսզի ժամանակակից ամենամեծ անարդարութիւններէն մին մոռացութեան չենթարկուի։

(1) Ուրիշ առիթով կ'անդրադառնանք այս մասին։

(2) «Յառաջ»ի մէջ արտատպուած, 1977 Օգոստ. 24էն 1977 Սեպտ. 2, թիւեր 13927 – 13934։

(3) Լը Մոնտ, 18/19 Փետրուար 1979, թիւ 10592։

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

Անհետացող սերունդի մը վերջին մնացորդներէն մէկը եւս մահացաւ, յանձին Տիկին Էլիզ Ասլանեանի։

Զինքը ճանչցած եմ 1938ի աշնան, երբ իր ամուսնոյն՝ Մանուկ Ասլանեանի հետ, Հաթայի պարպումով, Իսկէնտէրունէն (ուր գրեթէ փախած եկած էին Պոլսէն) փոխադրուած էին Պէյրութ։

Մանուկին ծանօթ էի Պոլսէն, իսկ կնոջ հետ նոր կը ծանօթանայի։ Առաջին օրէն սերտ բարեկամութիւն մը ստեղծուեցաւ Ասլանեան ընտանիքին եւ մեր միջեւ։ Ամէն կիրակի, կէսօրէ յետոյ, անհամբեր իրենց կը սպասէինք, որոնց կուգային միանալու նաեւ Կանաչեանները։ Ժամերը կը սահէին, սակայն մեր խօսակցութիւնները անցեալէն, ներկայէն չէին վերջանար։

Պէյրութ հաստատուելէն երկուքուկէս տարի յետոյ, Մանուկ Ասլանեան հնարաւորութիւն ունեցաւ վերահրատարակելու Ազդարար շաբաթաթերթը, որ օր ըստ օրէ սկսաւ ծաւալիլ, հասաւ գրեթէ 3000 օրինակ սպառումի։ Ուրախ էին Ասլանեանները։ Ժողովուրդը կը գնահատէր, կը քաջալերէր թերթին անվիճելի եւ ներհուն հրապարակագիր խմբագիրը։

Տիկին Էլիզ, իր ամուսնոյն աջ բազուկն էր, վարժ՝ թերթին վարչական գործերը վարելու, զոր ձեռք ձգած էր Պոլիս, «Ճակատամարտ»ի փակուելէն յետոյ հրատարակուիլ սկսող «Ազդարար» թերթին մէջ, որուն խմբագիրն էր Մանուկ Ասլանեան։ Այս թերթը շարունակած է զանազան անուններով միշտ աչալուրջ՝ հետապնդելով Հայութեան շահերը, քեմալական շրջանին. մինչեւ որ վերջնապէս կը փակուի եւ այս նուիրեալ զոյգը կ'ապաստանի Պէյրութ։

Տիկին Էլիզ, Ա. ընդհ. պատերազմի ընթացքին շատ նշանաւոր եւ փոթորկալից կեանք մը ունեցած է, զինուորական եւ քաղաքական փախստականներ պահելով իրենց տան թաքստոցներուն մէջ։ Բանիցս ոստիկանատուն տարուած, խոշտանգուած է, իրմէ խոստովանութիւններ կորզելու համար, սակայն այս քաջ եւ անվեհեր կինը մնացած է անդրդուելի։ Հերոս Արշաւիր Շիրակեանի կորովի եւ ճարպիկ այս քոյրը շատ անգամ խաղի բերած է թուրք ոստիկանութիւնը։

1944 Նոյեմբեր 5ին, Մանուկ Ասլանեանի վաղաժամ մահէն յետոյ, ի գին շատ մեծ զոհողութիւններու, Տիկին Էլիզ, 4 – 5 տարի շարունակեց «Ազդարար»ի հրատարակութիւնը, ամուսնոյն գաղափարները եւ գործը շարունակելու վճռականութեամբ։ Սակայն, ի վերջոյ ստիպուեցաւ ծախել թերթը։ Այս պարագան սոսկալի դառն հարուած մը եղաւ իրեն համար։ Այնուհետեւ, կեանքը անիմաստ բեռ մը դարձաւ իրեն համար։ Կ'ապրէր տխուր, կապուած՝ իր յիշատակներուն։

Վերջին անգամ այցելեցի իրեն 1976 Մայիսին, Անթիլիասի հիւանդանոց – ապաստարանի մը մէջ։ Ճանչցաւ զիս, վիզս փաթթուեցաւ։ Երկուքս ալ շատ յուզուած էինք։ Գրեթէ անճանաչելի դարձած էր։ Ո՛չ մէկ բան մնացած էր երբեմնի կենսուրախ, շէնշող եւ ճարպիկ կնոջմէն։ Խոստացայ կրկին այցելել, բայց դժբախտաբար դէպքերը այլ կերպ դասաւորուեցան։

Մահը տեղի ունեցած էր Պէյրութ, 1978 Դեկտ. 26ին։

Հանգի՛ստ տանջուած մարմնոյդ եւ խաղաղութի՛ւն տառապած հոգիիդ, սիրելի Տիկին Էլիզ։

ԼՈՒՍԻ ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Մոնրէալ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏԻՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Գրիգոր Հախինեան աւարտած է իր նոր՝ 3րդ համանուագը, որ կը կոչուի «1828 Թուական»։ Մօտ ատենէն կը հրամցուի երաժշտասէր հանրութեան։ Հայաստանի ձայն – հեռատեսիլի սենֆոնիք նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Ռաֆայէլ Մանգասարեանի սկսած է արդէն փորձերը։ Հայ երաժիշտը ներկայիս կ'աշխատի նոր գործի մը վրայ, որ նախատեսուած է Կոմիտաս քառեակի համար եւ նուիրուած է Արամ Խաչատրեանի յիշատակին։ Ծրագրած է հայկական ժողովրդական «Մանիներ»ու թեմաներով երգչախումբի համար նոր գործի մը ստեղծումը։ Աւարտած է նաեւ քանի մը երգեր, զորս մօտերս կը մեկնաբանէ Աննա Նշանեան։

×

ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

«Հայելեկտրամեքենայ» գործատան տեղեկատուութեան սպասարկութիւնը կոչած են «Գաղափարներու տօնավաճառ»։ Առանց անմիջականօրէն արտադրութեան մասնակցելու, սպասարկութեան պաշտօնեաները ամէն տարի գործատան աւելի քան մէկ միլիոն ռուբլի խնայողութիւն կ'ապահովեն։ Քանի մը տարի առաջ վարչութիւնը առաջարկ մը ստացած է բանուորներէն՝ արտադրութեան մէջ օգտագործել խորհրդային եւ արտասահմանեան գրականութենէ քաղուած արդիական գաղափարներ։ Անկէ ի վեր ամիսը անգամ մը, գործատան գրադարանի սրահին մէջ կը հաւաքուին բանուորներ, ճարտարագէտներ եւ մասնագէտներ, որոնք զանազան թերթերու եւ գիրքերու մէջ իրենց հանդիպած նորութիւնները կը փոխանցեն իրարու եւ լաւագոյն գաղափարները կը յանձնարարուին գործադրել արտադրութեան մէջ։

×

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԹԵՄԱՅՈՎ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐՆԵՐ

Երեւանցի հայ շարժարուեստագէտներ պատրաստած են կարճ տեւողութեամբ ժապաւէն մը՝ «Ապագայ վարպետների դարբնոց» խորագրով, որուն դերերը ստանձնած են Երեւանի կառքի գործատան արհեստագիտական ուսումնարանի ուսանողները։ Աշխատանքի թեմային նուիրուած շատ փաստանկարներ պատրաստուած են վերջերս Երեւանի մէջ Սամսոն Տօնոյեանի, Պաւել Քալաշեանի, Ստեփանեան ընտանիքի, Ռոզա Աւագեանի եւ ուրիշներու կողմէ։

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ...

Զեխոսլովաքիոյ Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Ռուտէ Փրաւօ, խստիւ քննադատած է անգլերէն այլազան արձանագրութիւններով շապիկներու, վերնազգեստներու, հագուստներու նորաձեւութիւնը։ Ասիկա, համաձայն օրաթերթին, կը յիշեցնէ «30ական թուականները, երբ բազմաթիւ անգործներ, նիւթական այլ աղբիւրներ չունենալով, շրջուն ծանուցանողներ կը դառնային»։ Այս ժամանակաշրջանը անցածգացած է։ Հետեւաբար, վրդովեցուցիչ է տեսնել լաւ կերակրուող ուսանողներ, երիտասարդ աշխատաւորներ նմանօրինակ հանդերձանքով։ Շապիկներուն, վերնազգեստներուն, հագուստներուն վրայ մակագրուած են արեւմտեան երկիրներու ծխիկներու, համալսարաններու, զօրաբաժիններու անունները...

«Կարելի է պատճառաբանել, թէ ասիկա նորաձեւութիւն է... այդպէս չէ սակայն։ Արտայայտութիւնն է դատարտելի եւ արտաքոյ ծառայամտութեան մը. մարդկային արժանապատուութիւնը վիրաւորող երեւոյթ մըն է»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

2.

Բենիամինի մարմինը գիշերը անհետացաւ։ Ոչ ոք չիմացաւ, որ պատանու դիակը գողացել են դեղին տան աղջիկները եւ օծելով, պատանելով՝ ծածուկ թաղել Հայոց եկեղեցու ամայի բակում։

3.

Ուլիկն ու Գեղամը Աղօթարան հասան աղջկից երեք օր յետոյ։ Ճանապարհը թէեւ երկար չէր, սակայն նրանք վտանգների միջով էին անցել, ստիպուած լինելով մի մեծ շրջապտոյտ կատարել Հալիս գետի լեռնային աւազանում։ Ձիերը, որ նրանք թողել էին դեղին տան բակից, սեւացել էին փոշուց ու քրտինքից։ Նրանց որովայնները խոնջի դարձած դողում ու գալիս էին։

Ֆիդայիներն աղմկեցին միանգամից։ Մեծ ու փոքր հաւաքուեցին տղաների գլխին։ Խորէն աղան Գեղամին ձիու վրայից պոկեց թամբի հետ։ Չհարցրեց, որդու մասին, հասկացաւ՝ կատարուել է զարհուրելին։ Նա դարձաւ սեւ ածուխ, ձեռքերը թուլացան, պոկուեցին Գեղամի ուսերից։ Մէջքով յենուեց կողքի ծառին, որ չընկնի։ Գեղամը հառաչեց։

— Բախուեցինք Օսման իւզբաշու հետ։ Շան որդին ճանաչել էր մեզ։

Մարգարիտը կոնչոցով նետուեց դէպի ամուսինը։

— Ուշքի եկ, մարդ։ Իմ լացը մի խլիր, դու կնիկ չես։

Կապտեց մնաց։ Միայն հարուածում էր արդէն ճերմակող գլխին։ Հեղինէն նրան տարաւ դէպի աղբիւրը։

— Աղօթենք Բենիամինի հոգու համար։ Ուրիշ անելիք չունենք։

Խորէն աղայի ականջներում դղրդում էր Օսման իւզբաշու կռանցը, — «Գիւղի գործերով, Խորէն աղա»։ Կաթակնը հիմա Օսման իւզբաշու կալուածքն է, իր տունը՝ եւս։

×

Կրակները մարեցին։ Խաւարը պապանձուեց, թանձրացաւ։ Խորէն աղան անաղմուկ դուրս եկաւ քարի տակից, ստուերի պէս գլորուեց դէպի Ուլիկի ու Գեղամի բերած ձիերը։ Մէկի սանձը քաշեց, հանեց ճամբարից ու թռաւ մէջքին։

Ձին պատռեց խաւարն ու սլացաւ։

Գիշերուայ թանձրութեան մէջ խեղդւում էր ձմեռնամուտի լռութիւնը։

×

Կաթակն հասաւ մէկ օր յետոյ՝ գիշերը։ Խաւարի մէջ ձին թեքեց դէպի իր տունը։

Կաթակնը լուռ ու մեռած էր։ Շուն չէր հաչում նոյնիսկ։ Երեւի շուն էլ չի մնացել Կաթակնում։ Միայն կալերի կողմից մի աքաղաղ վիլ կանչում էր։ Դա էլ մնում էր անարձագանգ։

Եկեղեցու մօտով անցնելիս քթին աթարի ծխի հոտ կպաւ։ Ուրեմն Օսման իւզբաշին Թուրքեր է բերել, տեղաւորել իր կալուածք Կաթակնում։ Շուն է եկել շնթռկել իր տանը, իր հողի վրայ։

Իրենց փողոցում Խորէն աղան փլատակների կոյտի դէմ առաւ։ Անցեալ տարուայ աշնանից են մնացել, երբ Թուրքական բանակը ամբակոծում էր գիւղը։ Այն օրերին Բենիամինը Եփրատի ափերից տագնապալի լուրեր էր ուղարկում պաշարուած գիւղը։ Անշուշտ, Օսման իւզբաշին անգութ է վարուել Բենիամինի հետ։

Եկեղեցու գմբէթը կործանուած էր։ Հոգիդ լո՛յս, Ղըյմա Օհան։

Երբ մտաւ իր բակը, մարդու հոտ զգաց։ Իջաւ ձիուց, սանձը կապեց թթենուն, անաղմուկ բարձրացաւ պատշգամբ։ Կոյր էլ լինի կը մտնի իր սենեակները։ Հիմա մայրն ընդառաջ կը գայ, ինչպէս ամէն երեկոյ ու կ'ընկնի իր վզովը։ «Եկա՞ր, մատա՛ղ եմ»։ Կանգնեց, մի վայրկեան շունչ քաշեց։ Սեփական տնից կծծահոտ էր գալիս։ Օսման իւզբաշին մուռտառել էր տան ութ հարիւր տարուայ հացահոտը։ Անձայն բաց արեց պատշգամբին նայող պատուհանի փեղկը, մտաւ իր ննջարանը։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(265 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պր. Վահրամ Արսլանեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Մարտ 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իր ողբացեալ կողակիցին՝

ՏԻԿԻՆ ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Ղուկասեան)

մահուան առաջին տարելիցին եւ եղբօր՝

ՎԱԼԱՆԴԻՆ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ

Ինչպէս նաեւ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ, ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, ԳՕՃԱՊԱՇԵԱՆ եւ ՏԷՏԷԵԱՆ գերդաստաններու ննջեցեալներու հոգիներուն համար։

×

Պր. Ցարութիւն Կարապետեան, Օրդ. Անն-Մարի Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Արա (Անրի) Կարապետեան եւ Տէր եւ Տիկին Լազրուս հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Վիլֆրանշի մէջ Մարտ 11, Կիրակի ժամը 15.30ին, իրենց եղբօր, հօր եւ հօրեղբօր՝

ԲԵՆԻԱՄԻՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ եւ աղօթել իր հոգւոյն համար։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի, Մարտ 11, ժամը 11ին ի յիշատակ երեք հայ ազատախոհ երիտասարդներու, գնդակահարուած Մոսկուայի մէջ՝

ՍՏԵՓԱՆ ԶԱՏԻԿԵԱՆ
ՅԱԿՈԲ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
ԶԱՒԷՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

անոնց նահատակութեան քառասունքին առթիւ։

×

Տէր եւ Տիկին Էտմոն Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պետրոսեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Զիլինտիր եւ աղջիկը կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Զպլաճեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Մարտ 11 ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՀՍԿՈՒՄ

Այս Ուրբաթ, Մարտ 9, երեկոյեան ժամը 7ին, Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հսկում կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Այս Կիրակի, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հիւրաբար քաղաքը գտնուող՝ Պոլսոյ պատրիարքական փոխանորդ՝

ՎՐԹԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆՅ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները, ողբացեալ Գրիգոր Էլօեանի մահուան առթիւ.—

Մկրտիչ Մկրտիչեան, Մարգար Մարգարեան 100ական, Արմենակ Գումրուեան, Տէր եւ Տիկ. Նազարեան, Մինասեան եղբարք 50ական, Արշակ Սիվազլեան 30, Ստեփան Սամուրեան 20, Բարսեղ Մկրտիչեան 50 դոլարցին Օննիկ Թահթալեանի թաղման առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Քէօսէեան, Աննիկ Փափազեան, Տէր եւ Տիկ. Կազերեան Մանուկ, Տէր եւ Տիկ. Անտրէ Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկ. Թիւթիւնճեան, Կէօնճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ. Թէրզեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Ակայեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Վարժապետեան, Թահթալեան ընտանիք 50ական, Տէր եւ Տիկ. Հայկ Զուքուրեան, Անթիքաճեան ընտանիք 30ական եւ 30 դոլարցին, Ժորժ Գասպարեան 20։ Վենսան Նշանեանի թաղման առթիւ Վահէ Տուրսունեան 100, Կիրակոս Սիվազլեան 50 եւ 50 դոլարցին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մարտ 10, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, եկեղեցիին սրահը, գաւաթ մը թէյի շուրջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ այս մտերմիկ հաւաքոյթին։

OFFRE D'EMPLOI
AGENCE DE VOYAGE

Recherche une secrétaire - comptable et une sténo - dactylo. Prière envoyer curruculum-vitae et photo à

ISOS - FRANCE
43, Bd. Malesherbes — 75008 Paris
qui transmettra

Ne pas téléphoner

LE GREC Tous les jours midi et soir. 12, rue Dauphine, PARIS 6 - Réser : 033.66.30

DE NOUVEAU L'ENCHANTEMENT DES NUITS GRECQUES

Dîners et soupers dansants. Orchestre jusqu'à l'aube.

„ Դեմեզ յունական ճաշարան մը, ուր լաւ զաղափարն ունեցած է մեզի հրամցնելու երկրին խակական եւ հրաշալի ճաշերը, ախորժաբեր եւ թերեւ, ֆրանսական գիներով։ Աւելին քան 10 պնակ յատուկ նորութիւններ նոյնիսկ ճաշերով": (Փոլ Միոնի, Ժուռ տը Ֆրանսի մէջ)։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ճաշը Մայիս 6ին, եկեղեցիին սրահը։

×

Կապոյտ Խաչի յիսնամեակը կը տօնուի մեծ շուքով Ապրիլ 1ին, Սալ Կավոյի մէջ։

OFFRE D'EMPLOI
CONFECTION

Recherchons mécaniciens (iennes) tous genres sachant piquer machine plate pièce entière, robes, ensembles. Arméniens (iennes) toutes nationalités bienvenues Bonne rémunération pour travail en atelier : Nombreux avantages.

Prêt à porter
P. M. P.
16, Rue des Jeuneurs — 75002 Paris
Téléphoner : Patrick Parseghian
236-65-27

Projection de film

NAHAPET

Précédé du film de PAPAZ
Vendredi 9 Mars à 20 h. 30 Maison des Jeunes de Cachan, Ave. Louis Georgeon.
Entrée 15 F.
Etudiants et enfants 10 F.
Autobus : 184 Porte d'Italie
187 Porte d'Orléans

×

Ներկայացումէն ետք փոքրիկ ընդունելութիւն, կազ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի տիկիններուն կողմէ։

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Le Comité des Jeunes organise
Une Conférence sur le thème
« LES GRANDES ETAPES DE LA LITTERATURE ARMENIENNE »
par JEAN-PIERRE MAHE
Professeur à l'Institut National des Langues et Civilisation Orientales
le Samedi 10 Mars à 20 h. 30, au Centre Culturel Alex Manoogian, 118, rue de Courcelles, Paris 17
ENTREE LIBRE

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈ[Պ] ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի եւ ուրախ առիթներով.–

Ռէյմոնտ Շորժեանի ընդ. Օր. Աննա Մանուկեանի ամուսնութեան առթիւ Մանուկեան ընտանիք 200, Արման Աւետե[ա]նի ամուսնութեան առթիւ Պ. Մնացականեան 100, Տէր եւ Տիկ. Ե. Միքայէլեան իրենց թոռնիկին՝ Գաբրիէլի մկրտութեան առթիւ 250 ե. պ., 250 սրահին, Պ. Ե. Սարաֆեան 100 ե. պ., 50 երգչախումբին, Ֆայլին Սէմէրճեանի մկրտութեան առթիւ Օր. Մ. Սէմէրճեան 100, ե. պ. Մ. Մեսրոպեան 100, Պ. Յ. Քիլիճեան 100, Օհաննէս Իմիւտեանի մկրտութեան առթիւ Պ. Ա. Պօյաճեան 100, Ֆերտինանտ Լաֆճեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ժ. Միսաքեան 200, Տէր եւ Տիկ. Յ. Գէորգեան, Տէր եւ Տիկ. Նշան Կիւզէլեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Աւետ[իս]եան 50ական, Պ. Բարոնակեան 30, Տիկ. Ռ. Գալուստեան 20, Սեդրակ Բուլեան[ի] թաղման առթիւ այրի Տիկ. Է. Պօյաճեան 100, Ծ. Ասատուրեան, Ն. Մարգարեան 50ական, Ռ. Գալուստեան 20, Եուսուֆեան 10, Թագուհի Յովհաննէսեանի (ծն. Հօսպիպեան) Մ. Տէմիրճեան, Պ. Նալպանտեան 50ական, փառանձեմ Զիւրիւքտիչեանի (ծնեալ Սանտիկեան) քառասունքի հոգեհանգիստի[ն] Պ. Ա. Առաքելեան 100, Տէր եւ Տիկ. Ի. Պալըյեան 50, Սրբուհի Ստեփանեանի հոգեհանգիստին Տիկ. Վ. Եազկիւլեան եւ զաւակը 100, Օննիկ Գապազեան – Աղնաւուրեանի քառասունքի հոգեհանգիստին այրի Տիկ. Ս. Գապազեան եւ Տէր եւ Տիկ. Ժ. Աբիկեան 200, Տէր եւ Տիկ. Զ. Աղնաւուրեան 50 ե. պ., 50 «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Աճէմեան, Տէր եւ Տիկ. Հ. Կիրակոսեան, Տիկ. Վ. Աճէմեան, Տիկ. Զ. Աղնաւուրեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Ն. Օհաննէսեան 30, Մայտա Եազըճեանի հոգեհանգիստին Տիկ. Անահիտ 50, Տիգրան Օհաննէսեանի թաղման Տէր եւ Տիկ. Գ. Խրիմեան, Տէր եւ Տիկ. Վ. Մկրտիչեան 50ական, Յակոբ Պէրպէրեանի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկ. Բ. Պէրպէրեան, ե. պ. 200, Պր. Ս. Ճանիկեան 100, Տէր եւ Տիկ. Ա. Տէրտէրեան 50, Լուսի Պատոյեանի (ծն. Արզումանեան) Տէր եւ Տիկ. Ժ. Թէրզեան 200, Տէր եւ Տիկ. Յ. Պատոյեան 100, Տիկիններ Մերուշեան, Լ. Պատոյեան 50ական, Տիկ. Պ. Տէրտէրեան 30։

(Շար.)

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

le restaurant
LA CAPPADOCE

SERA FERMÉ POUR CAUSE DE CHANGEMENT DE LOCAL ET D'AGRANDISSEMENT PENDANT UN MOIS, A PARTIR DU 1er MARS

LA NOUVELLE ADRESSE SERA COMMUNIQUÉE TRÈS PROCAINEMENT A SA FIDELE CLIENTELE

sevan voyages Sarkissian Varoujan vous propose

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՑՈՑ ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Pâques aux Lieux Saints

Du 16 au 27 Avril 1979
Départ en avion de Paris, Lyon et Marseille
Accompagné par M. SARKISSIAN Varoujan
Prix par personne : 4000 Frs.

Փափաքողներուն համար բնակութեան կարելիութիւն Պատրիարքարանը՝ մատչելի գիներով։

Comprenant :
— Le transport aérien en classe économique par Air-France
— Logement en chambre double, hôtels 4 étoiles, en pension complète.
— Les transferts et des excursions à Jerusalem et en Galilée

Renseignements et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
9
VENDREDI
9 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.334
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — No 14.334

A PROPOS DE L'ARTICLE DE V. JANKELEVITCH

——— O ———

N.D.L.R. — Dans notre numéro du 20 Février, nous avions informé nos lecteurs qu'à propos de l'article de V. Jankelevitch (Nouvel Observateur, No 745) le Dr. Y. Ternon avait adressé à la Rédaction du journal une réponse. Celle-ci n'ayant pas eu d'écho à ce jour, nous reproduisons ci-dessous l'article - réponse de l'auteur de « Les Arméniens, histoire d'un génocide » :

17 Janvier

Monsieur,

Si je me permets de répondre à Monsieu Vladimir Jankelevitch (N. O., No 745) c'est en raison du respect et de l'admiration que je lui porte et du niveau où il a placé le débat. Pour mieux situer ce débat, je crois nécessaire de rappeler le fond de sa pensée, tel qu'il l'exprima dans un remarquable article intitulé « L'imprescriptibilité », paru dans la «Revue Administrative» (No 103, Janvier-Février 1965).

«Il s'agit du crime le plus monstrueux de l'histoire, et ils s'agit du quitus imminent et définitif promis aux criminels de ce crime». On n'a jamais excusé un crime en alléguant que d'autres seraient éventuellement capable de le commettre. Et en outre ce crime-là ne se compare à rien. Non, Auschwitz et Tréblinka ne ressemblent à rien : non seulement parce qu'en général rien n'est la même chose que rien, mais surtout parce que rien n'est la même chose qu'Auschwitz... Auschwitz ajoute une dimension d'horreur inédite... son caractère orienté, méthodique et SELECTIF...

Aujourd'hui, quand les sophistes nous convient à l'oubli, nous marquerons fortement notre muette et impuissante horreur devant les chiens de la haine ; nous penserons fortement à l'agonie des déportés et des petits enfants qui ne sont pas revenus, car cette agonie durera jusqu'à la fin du monde».

Certes Auschwitz fut autre chose : l'événement le plus grave et le plus insupportable de l'Histoire. Certes la haine de l'Allemand pour le Juif tirait sa dimension paranoïaque d'une presque-identité et surtout d'une primogéniture culturelle et religieuse qui exacerbait cette fureur devant le miroir. Certes il serait dangereux de banaliser le mal et de se résigner à sa fatalité. Mais, si je comprends l'irritation du Professeur Jankelevitch devant cette brusque flambée d'intérêt, orchestrée par les médias, pour un drame trop aisément effacé de la mémoire collective, il me paraît indispensable d'exprimer Auschwitz par rapport aux autres crimes, car la question première reste celle de la fécondité du ventre. L'horreur d'Auschwitz ne vient pas de ce qu'il tire sa violence «de la différence infinitésimale avec un presque semblable», mais, comme le dénonçait Vladimir Jankelevitch lui-même, de «son caractère orienté, méthodique et sélectif». Ce système, cette spécificité caractérisent aussi d'autres massacres et ce n'est pas banaliser l'holocauste que de rappeler ce qui fut déjà, même à un moindre degré, dans le nombre et la technique. Pour moi, l'intolérable, l'inacceptable, c'est le génocide, c'es-à-dire la volonté délirante de détruire sélectivement un groupe humain. La sélection n'était pas dans la bombe d'Hiroshima, mais elle était dans le massacre des Arméniens comme elle fut récemment dans l'autogénocide des Cambodgiens. L'insolite, c'est le délire, le dérapage. Lorsque les membres du Comité Union et Progrès décidèrent d'exterminer tous les Arméniens de l'Empire ottoman, ils envisageaient de supprimer une minorité qui les gênait politiquement, mais, tout à leur obsession du panturquisme, ils surestimaient ce danger et sombraient dans le délire. Le délire logique reposant sur une base pathologique, l'irruption du mythe dans l'idéologie, telle est la condition nécessaire du génocide, tel est le seuil de l'intolérable, la dimension suffisante de l'horreur. Cette dimension est là et non dans la nature même de la haine. Les convois de déportés, leur entassement dans des trains d'agonie, l'assassinat sur les chemins de la déportation, l'extermination de communautés qui ne représentaient aucun intérêt militaire, c'est l'histoire de la longue traque des Arméniens en 1915 et elle confère son universalité au crime, même si, au terme, les Turcs n'avaient pas songé aux chambres à gaz et avaient laissé au désert et à sa soif le soin de remplir cette fonction d'anéantissement.

Pendant dix ans, je me suis documenté sur ces deux génocides, celui des Juifs et celui des Arméniens. Je l'ai fait de l'extérieur, ce qui ne me donne aucun droit, car je sais trop bien le caractère incommunicable de l'expérience inscrite dans la chair et dans le souvenir. Il n'est, depuis, pas de jour où je ne pense à Auschwitz comme à l'unique crime, comme à l'absolu du crime. Sans le confondre avec les autres génocides, sans nier sa dimension insolite, je ne perçois pas le danger qu'il y aurait à définir d'autres meurtres collectifs comme des génocides ou à s'efforcer d'expliquer l'inexplicable. Quand une minorité est livrée à la sauvagerie d'une armée ou d'une police qui a reçu l'ordre de l'anéantir, ce ne sont ni les motivations — fissent-elles appel aux plus subtiles nuances de la Selbsthasse — ni le nombre des victimes, ni la perfection dans la technique, ni la froideur dans l'exécution qui permettent de distinguer ou d'ordonner en catégories les crimes. Ils s'identifient par leur nature inhumaine — dans le sens d'une négation de la dignité humaine — par leur caractère indélébile et imprescriptible. Ils appartiennent tous au même domaine, celui d'une immoralité première et suicidaire.

Je n'ai jamais eu concience d'être un Tartuffe ni de participer à une cabale de sophistes en dénonçant d'abord la nature du crime avant d'en mesurer la dimension. Ce sont tous les crimes contre l'humanité — et, singulièrement dans ce siècle, le siècle d'Auschwitz, tous les meurtres collectifs qui rentrent dans le cadre des génocides — qu'il faut éviter de noyer dans le flot sanglant de l'histoire. Et je ne pense pas faire injure aux victimes en les reliant à un passé qui contribua à les amener là et à un futur induit par l'oubli ou le pardon de leur assassinat. J'ai assez de modestie pour accepter d'être convaincu de mon erreur, mais, parce qu'elle engage toute ma vie consacrée à l'amour de la haine de la haine, je prie le Professeur Jankelevitch de bien vouloir accepter de me l'expliquer.

DR. YVES TERNON

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸՆԷՍԻ մէջ շատ ծանր միջադէպեր պատահեցան Չորեքշաբթի, ամբողջ օրը եւ Իւլինորի տնօրէնութեան եւ սենատ-քաններու բանակցութիւնները ընդհատ-ուեցան։ Յարձակում մը ոստիկանատան վրայ առիթ կուտար բուռն բախումնե-րու, որոնց ընթացքին 46 հոգի կը վի-րաւորուէր, ցուցարարի մը ձեռքը կը պոկուէր երբ կը փորձէր գետնէն ձեռնա-ռումբ մը վերցնել։ Ըստ երկաթագործ բանուորներուն նախորդ օրը ցուցարար-ներու հանրակառքի մը վրայ Սէ. Խո. Խա.ներու յարձակումը « ոստիկանական դրդութիւն » էր եւ ատոր պատասխանն էր։ Կը կարծուի սակայն թէ միջադէ-պերու ծանր բնոյթին մէջ մաս ունեցած են նաեւ « հակակշռէ դուրս, անծանօթ տարրեր »։ Ամէն պարագայի մէջ, մթ-նոլորտը քիչ մը աւելի կը ծանրանար եւ Հինգշաբթի օր ալ ընդհանուր բողոքի օր էր։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ հազիւ եկած Մեք-սիքայէն Պուքրէշ մեկնեցաւ։ Այս այցե-լութիւնը չէր կրցած տեղի ունենալ Յուն-ուարին, որովհետեւ ռումանական օդա-կայանը ձիւներու տակ էր եւ նախագա-հական օդանաւը էջք չէր կրնար կատա-րել։ Վերադառնալէն քիչ յետոյ ալ Նա-խագահը Մոսկուա պիտի երթայ։ Նախ քան մեկնումը սակայն տեսակցութիւն մը տուաւ ձայն - հեռատեսիլին, յայտնելու համար թէ դէմ չէ Ազգ. Ժողովի ար-տաքին նիստի։ Վստահ է թէ մեծամաս-նութեան միասնականութիւնը պիտի կա-րենայ վերահաստատել։ Յիշենք, որ ցարդ 277 ստորագրութիւն կայ արդէն Ազգ. Ժողովի նիստ պահանջելու համար։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ կացութիւնը բա-ւական չփոթ է եւ « Իսլամական Կոմի-տէ »ներ կ'անգիտանան վարչապետին հե-ղինակութիւնը։ Թեհրանի մէջ վեց կա-նաց գնդակահարուած են « միասեռա-կանութեան եւ երիտասարդ տղոց պոռն-կութեան ցանցի մը շահագործման » հա-մար։ Վճիռը արձակած է իսլամական դատարան մը։ Ամբաստանեալները յան-ցանքի վրայ բռնուեր են երբ « արական պոռնկութեան արուեստը » կը դասաւան-դեն եղեր 15էն 17 տարեկան տղոց, զորս, վերջը, կը յանձնեն յաճախորդներուն։ Պախթիարի տղան, Մոնտի մէջ բաց նա-մակ մը հրատարակած է ուղղուած Խո-մէյնիի, որ « ոճրագործ » որակած էր հայրը։ Հոն կ'ըսէ, ի մէջ այլոց. « Ձեզի գլուխներ հարկ են, Պ. Խոմէյնի եւ այս ժամուն արդէն բաւական ինկած են թէեւ ոչ ոք գիտէ թէ ի՞նչ ամբաստանութեամբ, սկսելով ձեր վարչապետէն, որ բա-րեբախտաբար մամուլ կը կարդայ։ Ան-շուշտ կրնաք ձեր մարդիկը նետել հօրս համեստ վիլլային վրայ, ուրկէ օգի թա-լանի տան, կողոպտեն եւ կրակեն կա-լաշնիքովներով (Ս. Մարքս, ներեցէք ի-րենց...) : Վերջացնելէ առաջ, ըսենք նաեւ որ Շահը յայտարարեր է (Ռապաթ) որ միտք չունի հրաժարելու...։

ՓԱՐԻԶԻ 17րդ թաղամասը, Փլաս Սէն-Ֆերտինան կալի խողովակներ պայթե-ցան Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 10ի շուրջ եւ թաղը պարպուեցաւ։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան նոյնիսկ հրշէջներուն մէջ։ Օրէ օր կը հաստատուի որ Ֆրանսա կազի պայթումներու մրցանիշը կոտրող երկիր մը դարձած է։

ՔԱՐԻՒՂԻ Շէլ ընկերութիւնը ընդու-նած է տակառը 18 տոլար աւելի վճարել իրանեան քարիւղը։

ՍՊԱՆԻՈՅ « պասք երկիրը » շատ ծանր միջադէպեր տեղի ունեցած են։

ՄԱԿ, ՅՕՐԴ ՑՕԴՈՒԱԾ ԵՒ «ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ»

——— O ———

Հինգշաբթի, Մարտ 8ի իր թիւին մէջ, Լիպերասիոն « ՄԱԿը եւ Հայերը » խո-րագրուած գրութեան մը մէջ, կրկին կ'անդրադառնար 30րդ յօդուածին, որու ամէնէն հաւանական ճակատագիրը կը թուի՝ յաւիտենապէս բարձի թող ըլլալ։

Թերթին աշխատակիցը՝ Պերնար Ճիան-սեթօ, հակիրճ պատմականը կ'ընէ ՄԱԿի ենթայանձնախումբի աշխատանքներուն այդ առընչութեամբ 1974էն ի վեր, ապա կ'անդրադառնայ Փետր. 25ին մօտ հազար Հայերու համախմբումին զուիցերական սահմանագլուխին մօտ՝ Սէն Ժիւլիէն ան Ժընեվուա։

Ըստ թերթին տեղեկութիւններուն, Ֆը-րանսական քաղաքական շրջանակները կ'ըսեն թէ թրքական ճնշումները չեն հա-ւանաբար որ տեղեկագրին զեկուցաբերը՝ Նուհաշիւաքիւքօն մղած են ջնջելու յօդ-ուածը, այլ պարզապէս այդ դիւրին ճամբան նախընտրած է ընտրել, խուսա-փելու համար յաւելեալ աշխատանքէ, պատմական պրպտումներ կատարելու պարտաւորութենէն, եւայլն, եւայլն։ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը աւելի վճռական է ու կը չեշտէ.—

« Այդ ծրագիրը ցեղասպանութեան ո-ճիրի անհետացումին ու կանխարգելման վերաբերող, զուտ խորհրդանական բը-նոյթ ունի եւ գործնականին մէջ, որեւէ իրաւասութիւն, որեւէ իրականութիւն չունի »։

Թերթին յօդուածագիրը կ'աւելցնէ թէ Հայերը կը գիտակցին ատոր բայց չեն ալ կրնար ձգել որ այդպէս բան ըլլայ։ Այս-պէս, կը գրէ Հայ Յեղափոխական Դաշ-նակցութեան « խաղաղասէր եւ ընկեր-վարականամիտ կուսակցութիւն» մը, չա-բաթաթերթը մինչ աւելի ձախ՝ « Հայկ. Ազատագրումը » անբաւարար կը գտնէ եւ զինեալ պայքարը կը ջատագովէ ազգ. եւ հողային հարցին համար։

Ժընեւի մէջ, սակայն, ՄԱԿի մամուլի գրասենեակը խոհեմ է եւ կը հաւկցնէ որ 30րդ յօդուածին վիճելի քանի մը տողերը հաւանական չէ որ կրկին մէջտեղ ելլեն։ « Ըսել չեմ ուզեր որ յօդուածը կը ջըն-ջուի, բայց կ'ակնկալեմ որ յանձնախում-բը քիչ ժամանակ ունենայ այդ հարցը քննելու համար »։ Փարիզի Արտաքին նախարարութիւնը կը հաստատէ որ Ֆը-րանսա պիտի պահանջէ որ յօդուածը մը-նայ բայց բաներ մը կ'աւելցնէ.— « Քա-ղաքական շրջանակները շատ յուզող հարց մը չէ։ Այնքան աւելի շատ հաւանական է որ Թուրքիա որքան Հայերը ճնշումի շատ զօրաւոր միջոց մը չունին »։

Լիպերասիոնի աշխատակիցը չակերտած է այս խօսքերը ինչ որ կը նշանակէ թէ լիազօր մէկը բառ առ բառ այսպէս ը-սած է։ Եւ պէտք է ընդունիլ որ մարդը գոնէ անկեղծ է...։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԼԵ. ԵՒ ՎԵՐՋ

Կը մնայ ամէնէն լուրջ եւ խնդրական հարցը: Պր. Յովնանեան եւ գինք հրաւիրողները մեր շնորհաւորութիւններուն եւ շնորհակալութեանց արժանի են, սակայն ի՞նչ ջուրի վրայ է գործը հիմա, եւ ի՞նչ է մօտեցումը՝ գործին: Համագումարէն ետք անցան ամիսներ եւ նոր գոր — ծունէութեան նշան չկայ մէջտեղը: Պր. Յովնանեանի առաջարկը պէտք է քննուի, քննադատուի, հետապնդուի, կամ եթէ մերժուի, նոր առաջարկներու կամ մօ - տեցումներու մասին պէտք է մտածել: Թէ ի՞նչ քայլեր կ'առնուին, չենք գիտեր, սակայն արդէն կը լսուին ձայներ, որոնք (արդարօրէն) հարց կուտան թէ վարագոյրին ետեւ քօղարկուող անձեր ու վարչութիւններ արդեօք ի՞նչ կ'ընեն. ի՞նչ է կանոնագրային պայքարը, ո՞վ եւ ի՞նչպէս կը նշանակուի զանազան յանձնա — խումբերու եւայլն: Շատերու մօտ մեծ է պլն: Ոչ, այդպէս չէ: Օրինակ, շատ յըստակ էր որ Համագումարի ներկաներէն (մանաւանդ զեկուցաբերներէն) շատեր սոխրողական կը նկատէին տալ Գրիգոր Պըլտեանի անունը, սակայն նշմարեցի նաեւ որ իր գիրքերուն կամ անհատ կըտորներու անունները չէին յիշուիր շատ: Այսինքն՝ Պըլտեան արդիականի ներ — խուժման խորհրդանիշն էր շատերուն համար, սակայն անոր անունի յաճախակի կրկնումը աւելի յաճախ « վախի » նշան էր, քան՝ « հիացումի », աւելի « համբաւի », քան՝ « ընթերցումի », աւելի « ոգեկոչումի », քան՝ ուսումնասիրու — թեան:

Ես պիտի տամ ցանկ մը անուններու, որոնք շատ կրկնուեցան Համագումարին մէջ, եւ երկրորդ ցանկ մը՝ յիշուողներու, որոնք յայտնօրէն նոյն համբաւը չու — նէին, կամ գոնէ նոյնքան մտադրաւ չէին

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

վախը (եւ արդարօրէն գոյութիւն ունի), որ մի քանի մարդիկ կատարուած ընդդիմութեան (փէ թ'աքքոմփլի) առջեւ կըր — նան դնել ամերիկահայ գրողներն ու գրասէրները: Վտանգ մը, որ մասնաւորաբար մեծ է հիմա, երբ մեծ է նաեւ յաջողութեան կարելիութիւնը: Պիտի չմտահոգուէի ես, եւ պիտի չմտահոգ — ուէին ինծի ծանօթ ուրիշներ, եթէ տեղի ունենար ժողովրդավարական մօտեցու — մով կազմակերպում Հիմնարկի, եւ կամ՝ եթէ ձախող ըլլար Հիմնարկը: Երկրորդը ցաւալի է անշուշտ, բայց մեծ վտանգ չի ներկայացներ, բայց եթէ յաջող Հիմ — նարկի մը տիրապետեն ոչ-ժողովրդական մեթոտներով նշանակուած մի քանի անձեր, շատ մեծ է վտանգը, որովհետեւ այդ անձերը իրենց տրամադրութեան տակ կ'ունենան նոր կազմակերպութեան վարկը, դրամը եւ հանրային կարծիքին տիրելու կարողութիւնը: Անշուշտ մեր ուզածը ձախողանք չէ, այլ յաջող, բայց՝ ժողովրդավարական եւ ոչ գաղտնի մօտեցումով վարուած Հիմնարկի մը գոյութիւնն է:

Ի՞նչ գրական դատումներու կարելի է յանգիլ՝ մղուելով Համագումարէն: Շատ քիչ: Ինչպէս փորձեցի մանրամասնօրէն պարզել իմ թղթակցութեան մէջ, Համագումարը բազմակողմանի բնոյթ ունէր, գրախօսականներու կամ զուտ գրական բնոյթ ունեցող ասուլիսներու շարք մը չէր: Սակայն կարելի է որոշ եզրակացութիւններու հասնիլ, սա մօտեցումով:

Գրողի մը մասին խօսելէ աւելի՛ կարեւոր է խօսիլ՝ անոր գործերուն մասին: « Վարուժանը շատ կը սիրեմ » շատ իմաստ չունի. Հարճի տողի մը մէջբերումն ու վերլուծումը՝ ունի: Հասկնալի է որ այդ տեսակի խօսք շատ քիչ լսուեցաւ զեկոյցներուն մէջ. քիչ մը աւելի լսեցի նման մօտեցում, անպաշտօն խօսակցու — թիւններու ընթացքին, սակայն լուրջ, զուտ գրական խօսակցութիւններ չկային շատ: Ընդհանրապէս զուտ գրական « իմաստ » չունէին ըսուածները, այլ « ընկերաբանական — գրական »: Յստակ էր ինծի որ կան որոշ գրողներ, որոնց անունները ծանօթ են ամէնուն, եւ որոնք որոշ համբաւ մը կը վայելեն, « տիրապետելով » մեր գրողներու եւ գրասէր — ներու երեւակայութեան: Այդ չի նշանակեր որ անոնց գործերը կը կարդաց — ուին, կը վերլուծուին, կ'ազդեն ուրիշ - ներու գեղարուեստական մտածելակեր — պահեր ներկաները: Սակայն գիտեմ որ երկրորդ ցանկին մէջ (այսինքն՝ աւելի քիչ յիշուողներուն մէջ) կան ոմանք՝ ո — րոնք շատ աւելի կարդացուած գրողներ են, քան առաջին խմբակի մէջ եղողներէն ոմանք:

Ա. խումբ — Յ. Կարապենց, Վ. Օշական, Զ. Մելքոնեան, Գ. Պըլտեան, Վ. Թեքեան, Մկրտիչ Հաճեան, Զահրատ:

Բ. խումբ — Զ. Որբունի, Յ. Ասատուրեան, Վ. Հայկ, Արամ Հայկազ, Զուլալ Գազանճեան, Յարութ Կոստանդեան, Երուանդ Ազատեան, Զարեհ Որբունի, Լուսիկ Մելիքեան, Րաֆֆի Սեթեան:

Ապրողներէն շատեր յիշուեցան մէկ — երկու անգամ, — Հրաչ Զարդարեան, Կարօ Արմէնեան, Սմբատ Փանոսեան, Նուպար Ակիշեան, Ա. Արփինէ, Ա. Տատրեան, եւ բազմաթիւ ուրիշներ, սակայն անոնք յայտնօրէն մի քանի լաւատեղեակ, փոքրաթիւ անձերու մօքին մէջ կարեւոր դիրք ունէին, մեծամասնութիւնը մտա — դրաւ չէին պահեր: Ոմանց անունները արդէն յիշեցի՝ զանազան զեկոյցներու յատկացուած մասերուն մէջ:

Երկար վերլուծում մը կարելի է գրել՝ այն հոգեբանական - ընկերական - գրական ազդակներու, մամլոյ կառոյցի եւ դեռ ուրիշ դրոյթներու մասին, որոնց իրերազդեցութեան շնորհիւ կը տարած — ուին անուններ ու համբաւներ, երբեմն նոյնիսկ կ'ընթերցուին գործեր: Սակայն երկար թղթակցութիւն մը եղաւ այս՝ արդէն: Մնացածը՝ կը սպասէ ուրիշ առիթներու:

(35 եւ վերջ)

ԿԸՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ»Ի ՄԸ ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԽՕՍՔԵՐԸ

O

« ԵԹԷ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋ ԳՏՆԷ, ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԱՍԻՆ ԽՕՍԻԼԸ utopie Կ'ԸԼԼԱՅ»

Կ'ըսէ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ

O

ԽՄԲ.– Ստորեւ, արտատպելով Պէյրութի «Ազդակ»ի Փետր. 28ի թիւէն, մամուլի այն ասուլիսը, զոր տուած է Պէյրութ, Թելման Յարութիւնեան, Հայաստանի տուած օժանդակութեան առթիւ, Լիբանանի Հայութեան: Ընդհանուր ձեւով գնահատելի գործունէութիւն մը, եթէ նոյնիսկ աղէտէն մօտ 5 ամիս յետոյ հասած ապրանքներն ու դեղերը «կարճ ժամանակի» տպաւորութիւն մը չթողուն մեր վրայ:

«Անմիջական միջոց»ի ալ քիչ մը խրատայատուկ ըմբռնում է Փետր. 26ին Հայաստան հրաւիրել հիւանդանոցներու մէջ *խնամելու* կամ գործողութիւն կատարելու համար Սեպտ – Հոկտեմբերին պատահած « լուրջ պարագաները »...:

Բայց հարցը ուրիշ տեղ է: Ոչ ոք կ'ուրանայ այն կարեւոր եւ կենսական դերը զոր կը խաղայ Լիբանանահայ մեր գաղութը Սփիւռքի մէջ: Արդէն այդ գիտակցութեամբ է, որ ամբողջ Սփիւռքը, իր հոգերը մէկ կողմ դրած, իր անմիջական օժանդակութիւնը չսակարկեց նպաստելու համար Լիբանանահայութեան վերականգման:

Այս մէկ բան է, բայց ուրիշ բան է յայտարարել.— «ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԵԹԷ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋ ԳՏՆԷ ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԱՍԻՆ ԽՕՍԻԼԸ ՈՒԹՈՓԻ Կ'ԸԼԼԱՅ»: Պրաւօ՛: Ուրեմն եթէ նկատի առնենք որ Սփիւռքը կը հաշուէ 2 ու կէս միլիոն Հայ եւ Լիբանանը՝ մօտ 200 հազար, կը մնայ մեզի հաստատել, ըստ «Սփիւռքահայութեան բաժնի այս պատասխանատուին», որ 2 միլիոն 300 հազար աւելորդ եւ անօգուտ Հայեր կան Սփիւռքի մէջ, որոնք դեռ այսօր կը տքնին եկեղեցիներ բարձրացնել, դպրոցներ, ակումբներ, մշակոյթի շէնքեր, բուժարաններ շինել, հայ մամուլ ապրեցնել, մշակոյթ կերտել, վանքեր պահպանել՝ Երուսաղէմ, Պարսկաստան, Յունաստան, Եգիպտոս, Ֆրանսա, Պելժիա, Իտալիա, Հիւսիս., Հարաւային Ամերիկաներ, Գանատա եւն: Ինչո՞ւ կ'ընեն այս բոլորը, չեն գիտակցի՞ր որ միայն ումիայն *ութոփի* է: Գիտէինք որ Սփիւռքը անտէրանտիրական, *պատասխանատու* մարմին մը չկրցաւ ունենալ, որ իր անունով խօսէր, բայց չէինք ակնկալեր, որ Հայաստան ալ Սփիւռքահայութեան համար, նման «պատասխանատու» մը կրնար շընորհել մեզի...:

×

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի Սփիւռքահայութեան բաժնի պատասխանատու Թելման Յարութիւնեանի նախագահութեամբ, Երկուշաբթի, 26 Փետրուարին, կէսօրէ առաջ ժամը 11 — 1.30, Պէյրութի Ալեք Մանուկեան Կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի կողմէ Լիբանանի հայութեան տրուած օգնութիւնը տնօրինող Գործադիր Մարմնին կազմակերպած մամլոյ ասուլիսը: Գործադիր մարմինի անդամներուն, հայ մամուլի եւ բարեսիրական միութիւններու ներկայացուցիչներու կողքին ասուլիսին ներկայ գտնուեցան նաեւ Լիբանանի մօտ խորհրդային դեսպանատունէն էրնեստ Սաֆարեան եւ Վասիլի Ղազարեան:

Մամլոյ ասուլիսի բացումէն առաջ, ներկաներուն ցոյց տրուեցան Հայաստանէն Լիբանան ուղարկուելիք՝ օժանդակութեան մաս կազմող կարգ մը ապրանքներ, որոնք արդէն հասած են եւ պահ դրուած Ա. Մանուկեան Կեդրոնի քանի մը սրահներուն մէջ: Հասած ապրանքներու կարգին են օրինակ՝ բրինձ, շաքար, տուփի անուշ, դեղօրայք:

Մամլոյ ասուլիսին բացումը կատարեց Հայաստանի կողմէ տրուած օգնութիւնը տնօրինող գործադիր մարմնի ատենապետ Եր. Կրպայեան, որ անդրադառնալէ ետք Լիբանանի եւ Լիբանանի հայութեան ապրած վերջին չորս տարիներու, բայց յատկապէս անցեալ Հոկտեմբերի առաջին ութ օրերու սարսափազդու կացութեան լոյս. «Կիլիկեան ցոյդ Վեհափառ Հայրապետներու նախաձեռնութեամբ, եւ օրհնութեամբը Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի, կազմուեցաւ միջ – յարանուանական եւ միջ—բարեսիրական մարմիններ, ձեռնարկուեցան հանգանակութեանց ու նպաստաբաշխումի» սակայն, շարունակեց ան, «ի տես մեր գաղութի կրած անչափելի կորուստներուն ու դժբախտութեան, մեր Հայրենի բարեխնամ կառավարութիւնը իր մտահոգութեան անյետաձգելի առարկան դարձուց մեր ժողովուրդին օգնութեան հասնելու պարտականութիւնը եւ անմիջական միջոցներ ձեռք առաւ կարճ ժամանակուան մը մէջ առաւելագոյն օգնութիւնը հասցնելու համար Լիբանանի հայութեան»: Շարունակելով, ան յայտնեց թէ այս նպատակով Պէյրութ ժամանեց Հայրենի յատուկ պատուիրակութիւն մը (որուն կ'անդամակցէին Թելման Յարութիւնեանը, Վարդգէս Համազասպեանը եւ փրոֆ. Նիքոլա Յովհաննէսեանը): Ստեղծուեցաւ Գործադիր Մարմինը, որ կապ հաստատեց Հայկ. բարեսիրական կազմակերպութեանց պատասխանատուներուն հետ եւ ապահովեց անոնց գործակցութիւնը: «Այս վերաբերմունքը, եզրակացուց ան, ցոյց կուտայ երեք ճշմարտութիւն. նախ այն՝ որ մեր Հայրենիքը այլեւս ողբի ու որբի հայրենիք չէ, այլ բարգաւաճ է ու ինքնաբաւ եւ կրնայ ի հարկին օգնութեան ձեռք երկարել մեր ժողովուրդին, ապա այն՝ որ մեր Հայրենի կառավարութեան սիրտն ու հոգին տոգորուած են ամբողջ հայութեան անհուն սիրով, եւ վերջապէս այն՝ որ այլեւս գոյութիւն չունին ֆիզիքական եւ հոգեկան կապերէ զուրկ երկու հայութիւններ՝ Սփիւռք եւ Հայրենիք արուեստական անուններու տակ, այլ կայ միացեալ մէկ ժողովուրդ՝ Հայութիւն եւ մէկ հայրենիք՝ Հայաստան»:

Այնուհետեւ, ներկաներուն կողմէ ուղղուեցան զանազան հարցումներ, կատարուող օժանդակութեան բնոյթին, տարողութեան եւ մանաւանդ անոր առթած բարոյական իմաստին մասին: Պատասխաններու ճամբով ընդգծուեցաւ թէ հայրենի կառավարութիւնը որոշած է Պէյրութ ղրկել 250 թոն ապրանք (անձեռոցսաւան, ծածկոց, ներքնաշապիկ, պատրաստ հագուստ, կօշիկ, օճառ, շաքար, կաթ, բրինձ, դեղօրայք...): Այս բոլորը Պէյրութ պիտի հասնին 23 օդանաւերով, որոնցմէ տասը հատը արդէն եկած եւ պարպած են իրենց ապրանքները: Յայտարարուեցաւ նաեւ թէ այս բոլորի կողքին դպրոցներու կամ միութիւններու պիտի ուղարկուին շարժական մահճակալներ, տարրալուծարանի գործիքներ, մատիտներ, 22 դաշնակ, նկարչական գործիքներ, ափոռի վերաբերեալ իրեր:

Ներկաները գիտել տուին որ Հայաստանի ժողովուրդին մօտ ինքնաբուխ հանգանակութեան մթնոլորտ մը ստեղծուած էր Հոկտեմբերի աղէտէն ետք, եւ առ այդ՝ ուզեցին գիտնալ թէ Հայրենի Պետութիւնը ի՞նչ դիրք որդեգրեց: Այս գծով Թ. Յարութիւնեան պատասխանեց. « Հայրենիքը Պետութիւն է. հետեւաբար, ան չի ձգեր որ իւրաքանչիւրը իր ուզածը ընէ. ան չի կրնար մեկնիլ յուզումներէ. մանաւանդ որ Պետութիւնը այդ (հանգանակութեան) կարիքը չունի: Ինք կըրնայ կատարել այդ օգնութիւնը: Միաժամանակ՝ Հայրենիք – Սփիւռք կապը պահերու, յուզումներու կապուած պէտք չէ ըլլայ, այլ՝ հաստատ կապերու, մինչեւ որ հաւաքուինք մէկ արեւի եւ երկնքի տակ »:

Շարունակելով, Պր. Յարութիւնեան ընդգծեց թէ այս օգնութիւնը բացառիկ երեւոյթ մը պէտք չէ նկատել: Հայրենիքը ուրիշ առիթներով ալ չէ զլացած իր օգնութիւնը. օրինակ՝ ամէն տարի երախաներ, ուսուցիչներ, ուսանողներ, հի-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

Հայ ժողովուրդի նիւթական եւ իմացական մշակոյթի մեծ բաժնի մը՝ Նախիջեւանի միջնադարեան ճարտարապետութեան ու գրչարուեստին նուիրուած է պատմաբան Արգամ Այվազեանի գիրքը, որ վերջերս լոյս տեսած է Երեւան: Պատմութիւնը անցնելով այդ տեղերը, հեղինակը քաջածանօթ է Նախիջեւանի հայկական հնութիւններուն, ինչ որ կարելիութիւն տուած է իրեն հետաքրքրական նիւթեր հաւաքելու եւ արդիւնաւորելու վերջին տասը տարիներու հետազօտութիւնները:

Երիտասարդ գիտնականը այցելած է հին բնակատեղիներ, բերդերն ու վանքերը, լուսանկարած ու չափագրած, թուղթին յանձնած է տակաւին չուսումնասիրուած ու անծանօթ յուշարձաններու յատակագիծերը: Ան ուսումնասիրած է հարիւրէ աւելի կործանած ու կանգուն քաղաքներ, գիւղեր, աւաններ, ամրութիւններ, եկեղեցիներ, այլ եւ այլ կառոյցներ, որոնց նկարագրութիւնը հաւաստելով հայ եւ օտար պատմիչներու վկայութիւններով, վերստեղծած է մարդկային քաղաքակրթութեան բոլոր հանգրուաններով անցած պատմական Նախիջեւանի հարուստ ու ծաղկուն եւ նոյնատեն փոթորկալից կեանքի համառօտ տարեգրութիւնը:

Գիրքը լայն տեղեկութիւններ կու տայ շրջանի չորս գաւառներուն մէջ ինկած 30 բնակավայրերու, նոյնքան ալ գրչի օճախներու աշխարհագրական միջավայրի, կառուցապատման, անուններու ստուգաբանման, գլխաւոր պատմական դէպքերու եւ յուշարձաններու, բնակչութեան զբաղումներու եւ ծանօթ մարդոց մասին:

Ինչպէս Նախիջեւանի, այնպէս ալ ընդհանրապէս հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ կարեւոր տեղ գրաւած է Գողթան գաւառը, հայ երգի ու գինիի կեդրոնը, որուն մասին սքանչելի տողեր ունի պատմահայր Մովսէս Խորենացի: Այս գաւառին մէջ գտնուած է Ագուլիս հին քաղաքը, որ ունեցած է տասը մեծ թաղեր, մետաքսի, կաշիի, ձէթի եւ այլ գործատուներ, հարուստ գրադարան, բազմաթիւ պանդոկներ, ճարտարապետական մեծ արժէք ունեցող 12 եկեղեցիներ ու վանքեր: Ասոնց մէջ իր գեղեցկութեամբ յատկապէս աչքի զարկած է եւ յարաբերաբար լաւ պահուած Ս. Թովմա վանքը, որ հիմնադրուած է Էջմիածնի Մայր տաճարէն քսան տարի ետք եւ զոր, 1860ական թուականներուն, ներսէն որմնանկարներով պատած է Նաղաշ Յովնաթան: Տոհմիկ նկարիչներ՝ Յովնաթանեանները, որոնք Նախիջեւանի Երնջակ գաւառի Շոռոթ աւանէն էին, խոր հետք ձգած են ճարտարապետական յուշարձաններու ծաղկումին մէջ: Մինչեւ հիմա ալ կը պահուին Աբրակունիսի Ս. Կարապետ վանքին մէջ Նաղաշի գաւակներու՝ Յարութիւնի եւ Յակոբի նուրբ ու գրաւիչ որմնանկարչական աշխատանքներու բեկորները:

Օրդուբադի շրջանը (Խորհ. Ադրբէջան) կայ Նասրուազ անունով գիւղ մը, որ պատմական Մեսրոպաւանն է: Մաշտոց երկար տարիներ ապրած է հոն: Իբրեւ վկայութիւն, գիւղը շրջապատող լեռներէն մէկուն ստորոտը գտնուող քարայրը մինչեւ այսօր կը կոչուի Մաշտոց, ուր, ըստ աւանդութեան, հայ գիրերու հնարիչը 17 տարի ապրած է իր աշակերտներուն հետ:

Հնադարեան Հայաստանի քաղաքներէն շատերը իրենց վրայ կրած են ժողովուրդի բուռն կեանքի ու մաքառումներու կնիքը: Անոնց խօսուն օրինակներէն էր Հին Ջուղան՝ առեւտրական ճամբու կարեւոր հանգոյցներէն մէկը, ուր՝ Արաքս գետի վրայ, կառուցուած է Ջուղայի երկու մասերը միացնող հոյակապ կամուրջը: Անոր վրայէն անցնելով, կարաւանները ուղղուած են դէպի Հնդկաստան, Չինաստան, Պարսկաստան, Ռուսաստան, Եւրոպայի եւ Ափրիկէի երկիրները, միջազգային շուկաները տանելով հայկական ապրանքներ: Ճարտարապետական այդ հոյակապ կոթողի, անոր կից իջեւաններու կառուցումը կը վերագրուի Աղեքսանդր Մակեդոնացիի: Կամուրջը 1605ին քանդուած է Պարսից Շահ Աբբասի կողմէ, որպէսզի Պարսկաստան քշուած Հայերը մոռնան տուն դարձի ճամբան: Ջուղայեցիները կարեւոր դեր խաղացած են նաեւ քարագործութեան, քարամշակման զարգացած ասպարէզին մէջ: Այդ մասին կը վկայեն քաղաքին հին գերեզմանատունը գտնուող մօտ երկու հազար խաչքարերը: Այդ ինքնատիպ կոթողներու արուեստի գաղտնիքներու բացայայտման փորձը կատարած է իր մէկ աշխատութեան մէջ ռումանահայ նկարիչ Զիկ Տամատեան, որ զեկուցումով մըն ալ հանդէս եկաւ անցեալ Սեպտեմբերին Երեւան տեղի ունեցած Հայ Արուեստի Միջազգային Համագումարին: Բարի գրուագման թանկագին նմոյշներ կան նաեւ Նախիջեւանի ուրիշ վայրերը: Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի են Գաղ գիւղին մօտ գտնուած հազարէ աւելի տապանաքարերը, որոնց վրայ փորագրուած արձանագրութիւնները պատմական կարեւոր տեղեկութիւններ կու տան հետազօտողներուն:

Բազմաթիւ աւանդութիւններ ու զրոյցներ կան այդ շրջանի մասին: Արգամ Այվազեան կը յիշատակէ Նախիջեւանի մօտերը գտնուող աւերակ դամբարանը, որ կը վերագրուի Նոյին. այնուհետեւ կը նշէ թէ 451ի Աւարայրի ճակատամարտէն Աստապատ գիւղաքաղաքը տեղափոխած են Վարդան Մամիկոնեանի եւ միւս հերոսներու աճիւնները: Ուրիշ տեղ մը գիրքին հեղինակը կը խօսի Շահապոնք բերդին մասին, որ հերոսական դիմադրութիւն ցոյց տուած է Լէնկթիմուրի հորդաներուն: Պայքարողներու շարքին կը գտնուի միջնադարեան Հայաստանի ծանօթ փիլիսոփաներէն մէկը՝ Գրիգոր Տաթեւացի, որ բերդի բարձունքին շարադրած է իր «Գիրք Հարցմանց» աշխատութիւնը: Դիմադրութիւնը տեւած է երեք ամիս: Ըստ աւանդութեան, գիտնականը անձամբ կ'իջնէ Լէնկթիմուրի մօտ եւ կը համոզէ զինք որ պէտքի վերջ տայ պաշարման:

Երեւանի Մատենադարանը կը գտնուին Նախիջեւանէն մնացած մօտ 140 ձեռագիրներ: ԺԴ.–ԺԸ. դարերուն այդ ուսումնական կեդրոններու մէջ աւանդուած են ժամանակի գիտութիւնները, կրօնական գիրքերէ զատ ընդօրինակուած են Խորենացիի, Եղիշէի, Գօշի, Նարեկացիի, Յ. Որոտնեցիի եւ այլոց գործերը, թարգմանուած են գիտական աշխատութիւններ, որոնց մէջ լայն մէջբերումներ եղած են հին յունական փիլիսոփաներու երկերէն: Զարգացած եղած է մանրանկարչական եւ կազմարարական արուեստը: Նախիջեւանի մանրանկարիչներէն ու ծաղկողներէն աւելի քան երկու տասնեակ անուններ անցած են Հայոց պատմութեան:

ւանդներ Հայաստան կ'երթան: Առանց օժանդակութիւն չէ՞ն Սփիւռքին: Ինչ կը վերաբերի այս օգնութեան, շարունակեց ան, չկարծէք որ հայրենիքը այս ընելով որոշ քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ. անոր միակ նպատակն է օգնել այս գաղութին եւ առաջքը առնել Լիբանանի Հայութեան քայքայման, ու պայքարիլ այդ քայքայումին դէմ: Որովհետեւ եթէ Լիբանանի Հայութիւնը վերջ գտնէ, Սփիւռքի մասին խօսիլը [illegible] կ'ըլլայ: Հայրենիքը այս քաղաքականութիւնը կը հետապնդէ, ամբողջ Սփիւռքի այս ողնաշարը ոտքի պահելու համար:

Պր. Յարութիւնեան անդրադարձաւ նաեւ այն որոշումին, որ տրուեցաւ Հայաստանի մէջ եւ որ դարձեալ կը վերաբերի մեր գաղութին. «Հայրենիքը պատրաստ է ընդունելու, ըսաւ ան, այն բոլոր Հայերը, որոնք այս պատերազմին վիրաւորուած են եւ տակաւին պէտք ունին բժշկական խնամքի, վերաբուժական գործողութեան, եւայլն: Հայրենիքը, իր ունեցած կարելիութեան սահմաններուն մէջ պիտի բուժէ նման հիւանդներ, պայմանաւ որ անոնք ըլլան լուրջ պարագաներ»:

Վերջապէս իր փակման խօսքին մէջ, Թելման Յարութիւնեան շնորհակալութիւն յայտնեց Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին ու վարչապետին, նաեւ պետական այլ անձնաւորութիւններու, որոնց ընձեռած դիւրութիւններուն շնորհիւ կարելի եղած է Պէյրութ հասցնել մեծաքանակ նպաստը, ապահով պայմաններով եւ առանց մաքսային տուրքերու:

Մամլոյ ասուլիսը վերջ գտաւ Հայրենիք – Սփիւռք հարազատութեան եւ հասարակաց ապրումներուն բարոյական գօտեպնդիչ մթնոլորտին մէջ:

Յաջորդող՝ մամլոյ ասուլիսին ներկայացուած Գործադիր Մարմինին ընդհանուր ծանօթութիւնները:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՖԷՐԻԳԻՒՂԻ (Պոլիս) Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ մէջ, Փետր. 25ին, տեղի ունեցած է Վարդանանց ոգեկոչումը եւ նշուած համանուն երգչախումբին 47րդ տարեդարձը, նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարքի: Պատարագած է Շահան Եպս.: Պատրիարքը քարոզով մը վեր առած է Վարդանանց առաքելութիւնը եւ Աւարայրը նկատած քրիստոնէութեան հաւատքի մեծագոյն յաղթանակը: Յաւարտ պատարագի սիրոյ սեղան մը սարքուած է յարակից Ալաճաճեան սրահին մէջ: Խօսք առած են Թաղական Խորհուրդի ատենապետը՝ Արա Պէրպէրեան, Յակոբ Սվազեան, երգչախումբին ղեկավարը՝ Խաչիկ Սրկ. Սիրականեան, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ Հայոց առաջնորդ Տիրայր Եպիսկ. Մարտիկեան: Շնորհք Պատրիարքի օրհնութեան խօսքերով վերջ գտած է սիրոյ սեղանը:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Գոնգորտիա համալսարանի Հայ Ուսանողներու Միութիւնը նոյն համալսարանին մէջ կազմակերպած է «Հայկական Շաբաթ» մը՝ Յունուար 8 – 13, նուիրուած հայկ. արուեստին, մշակոյթին եւ քաղաքակրթութեան զանազան շրջաններուն, ինչպէս նաեւ հայկական հարցի ներկայ վիճակին: Ուսանողական Միութիւնը հիմնուած է 1971ին: Ունի 101 անդամ:

ԼԱՎԸՐՆԻ (Քալիֆորնիա) Ամերիկահայ քոլէժին 50 հազար տոլարի նուիրատուութիւն մը ըրած է Ալեք Մանուկեան: Այս գումարով պիտի ընդարձակուին գիտերօթիկ բաժինն ու դասընթացքները:

ԳԱՏԸԳԻՒՂԻ (Պոլիս) Արամեան – Ունճեան միջնակարգ վարժարանին մէջ, Փետրուար 25ին, տեղի ունեցած է լեզուագիտական աշխատանոցին բացումը: Տնօրէնը՝ Կարապետ Մխալեան, ներկաներուն տեղեկութիւններ տուած է հաստատութեան նոր աշխատանոցին մասին, ուր արդիական թեքնիքով կարելի պիտի ըլլայ սորվիլ օտար լեզուները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

3.

Փայտեայ բարձր մահճակալներն իրենց տեղումն էին: Դրանց վրայ ինքը պառկում էր վաստակած յոգնութեամբ: Կողքին հանգարտ շնչում էր Մարգարիտը՝ մազերը բարձերին շաղ տուած: Հիմա Մարգարիտը քնում է գետնին, չոքում կրակի առջեւ, աչքերը կուրացնելով փչում թաց փայտերի ծխին: Հիմա Մարգարիտը ուր մէջ է... Ինչո՞ւ այդպէս:

Օհօ՜, բախտ ունի Խորէն աղան: Ահա իր մահճակալի վրայ քնած է Օսման իւզբաշին: Բարձի վրայ ընկած է նրա գլուխը՝ բերանի խոռոչը բաց: Կողքին նրա կինն է՝ շրթունքները ուռցրած, մազերը հինայած: Խորէն աղան նրա գլխին նկատեց Մարգարիտի ոսկեջրած ծամկալը: Դա զգոյշ վերցրեց, դրեց գրպանում: Օսման իւզբաշու բարձի տակից հանեց նրա մաուզեր ատրճանակը, գորգի վրայից պոկեց նրա թուրը եւ դրանք դրեց պատուհանի գոգին: Բաց արեց կից սենեակի դուռը: Բենիամինի մահճակալին երկու փոքրիկ էին քնած: Ձխե՞ղդի երկուսին էլ: Սակայն ետ քաշուեց՝ զզուելով նման մտքից:

Սենեակում կիսամութ էր: Խորէն աղան վառեց լամպը: Դա փարիզեան լամբար էր, որ եօթ, թէ ութ տարի առաջ էր ինքը գնել Երզնկայում: Ինչպէս էլ անվնաս է մնացել անտէրը: Լամբարը վառեց, մատով մաքրեց վրայի փոշին ու պատրոյգը բարձրացրեց:

Իւզբաշու կինը խլրտաց, ճչաց՝ խեղդուած:

— Օսմա՛ն, է՛լ, է՛լ...

Օսման իւզբաշին արթնացաւ դժուարութեամբ, բռունցքներով տրորեց աչքերը, փորձեց գոռալ, սակայն սարսափից կարկամեց: Նրա ձեռքը գնաց դէպի բարձի տակը, սակայն զէնքի տեղը դատարկ էր: Նա կլանչեց աղեկտուր ու վերմակը քաշեց երեսին: Խորէն աղան վերմակը պոկեց նրա վրայից:

— Վեր կաց, Օսման իւզբաշի, քո ձեռքով սպանուած որդիս դրսում քեզ է սպասում: Տղամարդ կաց, ամօթ է, որ քածի պէս դողում ես: Ես չեմ եկել քած սպանելու:

Օսման իւզբաշու կինն ընկաւ խմբապետի ոտքերը:

— Վա՜յ մեզ: Խնայի՛ր, Ֆիդայի աղա, ոտքդ պաչեմ, խնայի՛ր: Ինչ կ'ուզես ստացիր, միայն մի սպանիր ամուսնուս, երեխաներիս:

Խորէն աղան զարմանալի հանդարտ էր, կարծես սովորական բանի՝ սայլ կապելիս կամ հունձ անելիս լինէր: Նա ոտքը պոկեց իւզբաշու կնոջ գրկից:

— Ինձ որդուս սպանողի գլուխն է պէտք: Ես կին կամ երեխայ չեմ սպանում:

Դաշոյնը փայլատակեց: Օսման իւզբաշու գլուխն ընկաւ: Խորէն աղան կտրուած գլուխը փաթթեց սաւանի մէջ ու ոտքով հրեց կիսաուշաթափ կնոջը:

— Երեխաներիդ փրկիր, տունս վառում եմ: Իմ տունն է, պիտի վառեմ: Իսկ դու երեխաներիդ հանիր տնից ու հեռու տար: Դէ՛, հա:

Դրսում ոտքերն անհանգիստ դոփում էր ձին:

Գիշերը խաղաղ սահում էր Կաթնկնի վրայով: Խորէն աղան մի խուրձ չոր խոտ վառեց, գցեց իր տան պատշգամբը: Կրակը վազեց տախտակների վրայով:

Երբ բաւական հեռացել էր դէպի անտառ, ետ նայեց: Երկինքը լուսաւորուել էր իր այրուող տան բոցերից:

×

Խորէն աղան դժուարութեամբ իջաւ ձիուց: Օսման իւզբաշու գլուխը դրեց Մարգարիտի ոտքերի տակ:

— Այս էլ այսպէս եղաւ, կնիկ:

Գրպանները երկար քրքրելով գտաւ կնոջ ոսկեջրած ծամկալն ու խօթեց նրա խիտ մազերի մէջ:

— Այս է մնացել մեր տնից, Մարգարիտ, ուրախացիր: Մեղա՜յ, մեղա՜յ...:

Ֆիդայիները կապեցին – կշռեցին իրենց ունեցած – չունեցածը: Ճանապարհը յստակ էր ու որոշուած: Նախ կ'անցնեն Սեպուհ լերան հարաւով, ապա Դարանաղիի լեռնային զանգուածի վրայով կը մօտենան Վասկերտի ակունքներին ու գետն ի վայր կ'իջնեն դէպի Եփրատ: Կամախի ու Երզնկայի միջեւ ընկած այդ անձուկ լեռնաշխարհը զուրկ է նոյնիսկ ձիու ճանապարհից եւ միայն քարայծի արահետներ են միմեանց կապում խոր ձորերը:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(266 – Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԷՆ Տիկին Արշալոյս Գըլըճեան 200 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման իր մօր՝ Տիկին Սուճեանի յիշատակին:

×

Աւետիս եւ Յովհաննէս Տոնէլեան Օննիկ Թախթալեանի մահուան առթիւ (Մար-սէյլ) 200 ֆր. կը նուիրեն Սէն Ժեռոմի եկեղեցիին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆրանք «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Այրի Տիկին Պետրոս Զպուքճեան իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Յակոբեանի (Լոն-տոն) իրենց հօր՝ Օննիկ Մաճառեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Գասպարեանէ 100 ֆր. դպրոցին, Տիկ. Տիրուհի Կուրպէթեանի յիշատակին, Տիկ. Գույումճեանէ նոյնպէս 100 ֆ. Փարիզի դպրոցին:

ՄԱՐՍԷՅԼ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը, ուրախութիւնն ունի յայտնելու հաւատացեալներուն թէ Կիրակի, Մարտ 11ին կը տօնուի Գրիգորիս Քհնյ. Քէշիշեանի քահանայական ձեռնադրութեան առաջին տարեդարձը: Այս առթիւ բաց խորանով պատարագին կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Պատարագը կը մատուցանէ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՔՀՆՅ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ շրջակայից Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը որոշեց ներկայացուցչական ժողովի անդամներուն ընտրութիւնը կատարել ամառնային արձակուրդներէն առաջ:

Հետեւաբար կը հրաւիրէ Կրօն. Ընկերակցութեան անդամներէն անոնք որոնք տակաւին չեն վճարած յետնեալ տարիներու իրենց անդամատուրքերը, որ փակեն իրենց հաշիւը ամէնէն ուշը մինչեւ 1979 Ապրիլ 16, որպէսզի կարենան մասնակցիլ ընտրութեան եւ իրաւունք ունենալ ընտրուելու:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔ. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ԿՐՕՆ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

(Կնիք)

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

« ՅԱՌԱՋ »Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
կը նուիրեն

ՔԼԻՇԻ ՍՈՒ ՊՈՒԱյէն, Տիկին Փափազեան 230 ֆր.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Եկեղեցւոյ մշակութային տան գրադարանը այժմ պատրաստ է արդիական սարքաւորումով: Կը պակսին գիրքեր: Այլազան բովանդակութեամբ եւ լեզուներով գիրքեր կ'ընդունուին, որպէսզի ճոխացնենք գրադարանը եւ դնենք զայն հանրային ծառայութեան: Գիրք նուիրել փափաքողները կրնան դիմել ուղղակի եկեղեցւոյ քարտուղարութեան՝

Հեռ. 77.84.70: Հասցէ՝
Eglise Arménienne
339, Av. du Prado, 13008 Marseille
Կանխայայտ շնորհակալութեամբ:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Այս Կիրակի, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հիւրաբար քաղաքը գտնուող՝ Պոլսոյ պատրիարքական փոխանորդ՝

ՎՐԹԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆՑ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մարտ 10, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, եկեղեցիին սրահը, գաւաթ մը թէյի շուրջ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ այս մտերմիկ հաւաքոյթին:

Projection de film

NAHAPET
Précédé du film de PAPAZ
Vendredi 9 Mars à 20 h. 30 Maison des Jeunes de Cachan, Ave. Louis Georgeon.
Entrée 15 F.
Etudiants et enfants 10 F.
Autobus : 184 Porte d'Italie
187 Porte d'Orléans

×

Ներկայացումէն ետք փոքրիկ ընդունելութիւն, Կապ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի տիկիններուն կողմէ:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Պոլսեցի հայ երիտասարդ մը, համալսարանաւարտ հաշուակալութեան, որ աշխատանքի արտօնութիւն ունի, գործ կը փնտռէ հաշուակալական կամ առեւտրական հաստատութեան մը մէջ:

Հեռաձայնել՝ 656-29-01

ՋԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ
14 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
12էն 27 ԱՊՐԻԼ
(Երթին եւ դարձին մէկական օր դիշերել Մոսկուա)
Առաջնորդութեամբ՝ ՊԵՐՃ ՃԷՉՎԷՃԵԱՆԻ
Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեան համար դիմել՝
ԼԵՒՈՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée — 75015 PARIS
(Imm. CIT, 7e étage — Métro : Montparnasse)
Tél. : 538-67-47
LYON : SEVAN VOYAGES (VAROUJAN SARKISSIAN)
50, Cours de la Liberté, 69003 Lyon Tél. : (78) 60-13-66
Ուշադրութիւն՝
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի արձանագրութիւնները փութացնել

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ 12-14, rue St. Bazile Marseille 3e

ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
ԳՐԱԿԱՆ, ԿՐԹԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ
60ԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՍՐԱՀ
Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 16ին
Կը նախագահէ — Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԱԳԸԼԵԱՆ
Կը խօսին —
ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ
ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Խօսք՝ յոբելեարի:
Արտասանութիւն եւ ընթերցում յոբելեարի գործերէն

ՃԱՇ

Ի պատիւ յոբելեարին, հանդիսութենէն ետք Տարօն սրահին մէջ: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի արձանագրուիլ Մարտ 16էն առաջ:

Հայաստանեան Ֆիլմերու
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշակ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, Ուրբաթ, Մարտ 16, ժամը ճիշդ 20.45ին
Musée Guimet, 6 Place d'Iéna
75016 Paris (Métro : Iéna)
Հայրենի գլուխ գործոց ֆիլմը

ՆԱՀԱՊԵՏ

(հայերէն խօսուն — ֆրանսերէն ենթախորագիր) եւ « ԱՐԵՒԻ ՆՇԱՆԱԾԸ »
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք
Participation aux frais : 15 F.
Points de vente des billets :
U.C.F.A.F., 6, Cité Wauxhall, Paris 10e
Baltaian, 27 Rue Bleue, Paris 9
Palouyan, 9, Rue de Trévise, Paris 9e
et auprès des membres de l'U.C.F.A.F.

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ամէն տեսակ քոնֆեքսիոնի համար մեքենախիէններ այր թէ կին, որ գիտնան տափակ (փլաթ) մեքենայի վրայ աշխատիլ, ամբողջ կըտոր, հօդուստ, անսամպլը, որեւէ հմտութիւն ունեցող Հայեր կամ Հայուհիներ: Լաւ վարձատրութիւն, աշխատանոցի մը մէջ աշխատելու համար: Բազմաթիւ առաւելութիւններ: Դիմել՝

Prêt à porter
P. M. P.
16, Rue des Jeuneurs — 75002 Paris
Téléphoner : Patrick Parseghian
236-65-27

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ճաշը Մայիս 6ին, եկեղեցիին սրահը:

×

Կապոյտ Խաչի յիսնամեակը կը տօնուի մեծ շուքով Ապրիլ 1ին, Սալ Կավոյի մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 64րդ տարեդարձը Ապրիլ 8, Կիրակի ժամը 13ին, ճաշով:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի պաշտահանդէսը Յունիս 17ին:

UNION GENERALE
ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

Le Comité des Jeunes
organise
Une Conférence sur le thème
« LES GRANDES ETAPES DE LA LITTERATURE ARMENIENNE »
par JEAN-PIERRE MAHE
Professeur à l'Institut National des Langues et Civilisation Orientales
le Samedi 10 Mars à 20 h. 30, au Centre Culturel Alex Manoogian, 118, rue de Courcelles, Paris 17
ENTREE LIBRE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ — Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի եւ ուրախ առիթներով.—

Հրանոյշ Զարոյեանի թաղման Տէր եւ Տիկ. Հ. Մոմճեան (Փարիզ) ե. պ. 500, Սուրէն Բարութեանի Բ. տարելիցի հոգեհանգիստին Ա. Բարութեան 200, Արամ Մարգուանեանի տարելիցի հոգեհանգիստին, Մարգուանեան եղբայրներ 100, Ա. Նաչեան իր հօրը մահուան տարելիցի հոգեհանգիստին 100 Լիբանանին, 50 ե. պ., 50 երգչախումբին, Քողէթ եւ Հայկ Աթոյեաններու հոգեհանգիստի առթիւ Մ. Աթոյեան ընտ. ե. պ. 1000: Տիկ. Զապէլ Արզումանեան իր քրոջ Անահիտի յիշատակին Սահակ — Մեսրոպ երգչախումբին 160: Պօղոս Սէմէրճեանի թաղման եւ քառասունքի հոգեհանգիստին՝ զաւակները Լիբանանի աղէտեալներուն 200, այրի Տիկ. Ագնիւ Սէմէրճեան 250 ե. պ., 100 Լիբանանի աղէտեալներուն, Օր. Մ. Սէմէրճեան 200 ե. պ., 50 Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին, 100 Լիբանանի աղէտեալներուն, Տէր եւ Տիկ. Պետրոս Սէմէրճեան (Ամերիկա) 100 ե. պ.ը 100 Լիբանանի աղէտեալներուն, Խըլոյեան ընտ. Լիբանանի աղէտեալներուն 200, Թաշճեան ընտ., Երէ[illegible]նազեան ընտ., Սէմէրճեան ընտ., Տէր եւ Տիկ. Ս. Բարբրիկեան, Արման Վան[illegible] 100ական, Նորոյեան ընտ., Ա. Զամանդեան, Տիկ. Մալեմէզեան, Ս. Քէշիշեան, Կոստանեան, Օն. Սէֆէր, Թորոսեան Սը[illegible]րապեան ընտ. ե. պ. 50ական, Շահնուր Ծիհանեան Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին 50, Այվազեան Լիբանանի աղէտեալներուն 50, Խ. Նալպանտեան 20, Սուրէն Սարաֆեանի հոգեհանգիստին Տիկ. Պալոյեան 50, Օր. Կէմալմազեան 40, Մերան Տօլապճեանի թաղման առթիւ Օ. Կիրակոսեան Լիբանանի աղէտեալներուն 500, Զիֆթէեան ընտ. ե. պ. 200, Ք. Զէքմեան 100, Տէր եւ Տիկ. Յ. Տօլապճեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Տօլապճեան, Տէր եւ Տիկ. Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Պետրոսեան միասնաբար ե. պ. 500, Տէր եւ Տիկ. Ռ. Ասարլիքեան, Տէր եւ Տիկ. Պ. Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկ. Սանոսեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Գաբրիէլեան, Տէր եւ Տիկ. Շալճեան 50ական, Աստղիկ Կարապետեանի թաղման առթիւ Տիկ. Ս. Անդրանիկեան 100 ֆր.:

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՍ
10-11
SAMEDI-DIMANCHE
10-11 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.335 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.335

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍԻԼ

— O —

Մեծ թէ փոքր տարբերութիւններով Սփիւռքի բոլոր հայ գաղութներէն ներս հայերէն խօսիլը կը նահանջէ տագնապեցուցիչ համեմատութիւններով:

Արդեօ՞ք կարելի է Հայ ըլլալ եւ մնալ առանց հայերէն լեզուի գործածութեան:

Ոմանց համար կարեւորը Հայ զգալն է: Լեզուն, հայերէն խօսիլը անհրաժեշտ չեն: Իր հայկականութիւնը կարելի է յայտնել ուրիշ լեզուով: Զանգուածներու հայացումը կարելի է ապահովել քաղաքականացման գծով: Նոր օրերու այս մտայնութիւնը, որոշ ծիրերու մէջ իր պատեհապաշտութենէն դուրս, պարզապէս կը նշանակէ Հայութեան վերջակէտ մը դնել մերձաւոր ապագայի մը: Զարմանալին այն է որ այս տեսակի կարգախօսք կը դրսեւորուի առաւելաբար այն գաղութներուն կողմէ, որոնք կ'որակուին աւելի հայկական եւ հայախօս, եւ այն անհատներուն կողմէ որոնք կ'արտայայտուին, կը կարդան ու կը գրեն առաւելաբար հայերէն:

Նախ ինչո՞ւ այս հակասութիւնը:

Հայերէն լեզուին տիրապետելը արդեօ՞ք ստորադասութեան բարդոյթ մը կը ստեղծէ: Հպարտ չե՞նք արդեօք մեր Մեծասքանչով, որուն մէջ կը կեդրոնանայ ամբողջ մտաւոր կեանքը մեր ցեղին, կը խորհրդանշուի Հայուն ինքնութեան ու ազատութեան դրօշը: Ուրեմն յանուն ինչի՞ դիմել լեզուական այս կամաւոր ապանդին եւ ուրանալ մեր աւանդը, մերկանալ: Ի՞նչ ձեւով կարելի է ինքզինքը Հայ զգալ եւ լեզուն սերտելու ճիգ չընել եւ հայերէն չխօսիլ: Հայերէն խօսիլ կ'ըսուի՞ առոր, հայկական դատ պաշտպանե՞լ է այս, հարց կուտամ ձեզի: Գուցէ «քաղաքականութիւն» է: Այս պարագային ամէն մօտեցում, ամէն յանձնառութիւն իսկ պարագայական է եւ արուեստական, քանի շաղախը կը պակսի եւ ոչինչով կարելի է փոխարինել:

Լեզուն արեան ձայնն է եւ արիւնը մեր ողջ էութիւնը:

Հարկ է զգոյշ ըլլալ օտարալեզու հայրենասիրութենէն, հեշտ ճամբաներէն, որոնք կ'առաջնորդեն անզգալիօրէն անէացման: Նահանջը միշտ կը սկսի պատշաճեցումով եւ ապա տեղատուութենէ տեղատուութիւն կը դառնայ բնական ու անխուսափելի:

Վաղը հայ հայրենիքը որո՞ւն համար է: Անգլիախօ՞ս Հայերուն, Ֆրանսախօ՞ս Հայերուն թէ սպանախօ՞ս Հայերուն:

Հայերէն խօսիլ արդէն քաղաքականութիւն եւ քաղաքականացում է: Գուցէ առաջին քայլը: Դժուար, սպառիչ բայց հիմնական:

Հարկ է այս կացութեան բարելաւման մասին տագնապիլ, լուծումներ որոնել, ստեղծել միջոցներ: Իւրաքանչիւր գաղութ իր ունեցած կամ չունեցած ազգային կառոյցով պէտք է ստեղծէ, ճգնի եւ ձգտի դէպի կենսականը: Հայերէն խօսելու կարեւոր ազդակներ են՝ ընտանիքը, դպրոցը, հայերէն մամուլը, ընթերցասիրութիւնը, հայկական հաստատութիւնները, եւայլն:

Արդ, հայ մարդուն գործօն ու ամբողջական մասնակցութիւնը իր քաղաքական դատին կը սկսի լեզուի եւ հայերէն խօսելու նախադրեալով:

Կ. Յ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՃԷՎԻՏ ԴԺԳՈՀ Է ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԷՆ

Թուրքիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ ամերիկեան օժանդակութեան յապաղումը պատճառ եղած է որ յուսալքուին միւս օգնող Պետութիւնները, շատ տագնապալի շրջանի մը:

Էճէվիթ խստօրէն քննադատած է դանդաղութիւնը եւ անընդունելի պայմանները, որոնք բնորոշած են Կուատըլուփի չորսերու «անմիջական օգնութեան գործադրութիւնը»: Երբ նկատի առնուի որ Թուրքիա անգամ մը եւս սնանկութեան դուռն է եւ թէ ահաբեկչական արարքներն ալ չեն դադրիր, շատ աւելի կը բացատրուի Էճէվիթի «դժգոհութիւնը»:

Ուրբաթ առտու Ֆրանս–Էնթէրէն էտուար Սապլիէ խօսելով այս մասին, կը շեշտէր թէ կացութիւնը ծանր է Թուրքիոյ համար, որ յաջորդ «Պարսկաստան»ը կրնայ ըլլալ:

Դրամական օգնութեան համար ալ Էճէվիթ չուզեր ընդունիլ «տնտեսական բարգաւաճման հիմնադրամի» բոլոր պայմանները: Այս խումբը զոր կը գլխաւորէ Արեւմտեան Գերմանիա կը պնդէ որ Թուրքիա ընդունի Միջազգային Դրամատան Ֆոնտին տնտեսական սեղմումներու ծրագիրը: Բայց Անգարա միշտ նոյն յանկերգը երգած է «դրամ տուէք եւ մի՛ խառնուիք ուրիշ բանի»: Օրինակ կը մերժէ կրկին արժեզրկել Թրքական լիրան:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

« ԵԱ-ՌՈՒԶԱ՛ՐԻ, ԵԱ–ԹՈՒԶԱՐԻ »
ԱՅԼ ԽՕՍՔՈՎ՝
ԿԱ՛Մ ՔՕՂ, ԿԱ՛Մ ԾԵԾ

Պարսիկ կիներուն ներկան եւ ապագան բաւական փայլուն կ'երեւայ, քանի Խոմէյնիի «յեղափոխութիւնը» զիրենք միջին դար կը տանի: Ասոր դէմ է որ կիներն ալ փողոց իջան առջի օր ցոյց մը կատարելու համար: Չեն ուզեր քօղ կրել ինչպէս կը պարտադրուի կրկին, քանի որ նոր կարգախօսքն է «Եա–ռուզարի, եա–թուզարի» այսինքն պէտք է որ կինը ընտրէ կամ քօղով ծածկել դէմքը կամ ծեծ ուտել: Առանց քօղի կինը «մերկ» նկատուած է եւ բոլոր կիները որոնք պաշտօնական գրասենեակները կ'աշխատին տուն ղրկուած են երբ քօղ չէին կրեր: Այր մարդոց խումբեր կը շրջագային քանի օրէ Թեհրանի փողոցները հետապնդելու համար առանց քօղի կիները: Նոր նախարարութիւն մըն ալ հաստատուած է, որու պաշտօնն է յարգել տալ ինչ որ Գուրանը կը յանձնարարէ եւ դատապարտել ինչ որ կ'արգիլէ: Արդէն իսկ հրապարակին վրայ խարազանուած են ամուսնացած կին մը եւ այր մը, որ «յանցանքի» վրայ բռնուած էին: 4000 «կասկածելիներ» արդէն բանտն են եւ անձկութեամբ կը սպասեն իրենց ճակատագրի որոշման:

Անոնք որ մեծ յոյս եւ հաւատք ընծայած էին Նէօֆլը–լը–Շաթոյի ծերունիին «մեծ–մեծ» խոստումներուն, անգամ մը եւս կրնան հաստատել որ շատ մարդ շատ բան խոստացած է երբ «միւս կողմն էր» ու բոլորովին տարբեր գործած երբ իշխանութեան գլուխ կուգայ: Ասիկա այնքան լափլիզեան տափակ ճշմարտութիւն մըն է դարերէ ի վեր, որ կը մնայ նաեւ մաղթել որ առնուազն եկողը գացողը փնտռել չտայ...

ՊԵԼԺԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

— O —

ՍԻՐԵԼԻ «ՅԱՌԱՋ»

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Տեղեա՞կ էք Պելժիոյ հայ գաղութին ներկայ ազգային կեանքին: Կը փափաքիմ կարգ մը հետաքրքրական պարագաներ ձեր նկատողութեան յանձնել, աւելի Սփիւռքի Հայութիւնը տեղեակ պահել:

Կիրակի, Մարտ 4, ժամը 5ին, Գաղութային վարչութեան հրաւէրով Հայ Տան մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, գունաւոր հեռատեսիլով, Ժընեւի մէջ, Պր. Եդ. Ժախեանի բանախօսութիւնը, ցեղասպանութեան մասին, որ սփռուած էր ֆիլմով միասին ազատ, անկախ Զուիցերիոյ հեռատեսիլէն: Յարգելի Պ. Ե. Ժախեան խօսեցաւ եւ կուռ պաշտպանողականով մը ծանրացաւ ցեղասպանութեան հարցին եւ մարդկային իրաւանց դատի պաշտպան յանձնախումբին 30րդ յօդուածին:

Բայց ամէնէն աւելի անսպասելի եւ եզական պարագայ մը, որ ոչ միայն հրճուանք պատճառեց, այլեւ շահեկան էր, Պելժիոյ ժողովուրդը տեղեկացաւ հայկական ցեղասպանութեան, Թուրք կառավարութեան կողմէ:

Այսօր, Մարտ 6, կէսօրուան ժամը 13.30ին, Պրիւսէլի ձայնասփիւռի բանբերը յայտարարեց թէ քանի մը վայրկեանէն Պելժիոյ Հայ Գաղութային Վարչութեան ատենապետ Պր. Եդուարդ Ժախեան, պիտի խօսի հայկական ցեղասպանութեան մասին: Սկսաւ խօսիլ Կարմիր սուլթան Համիտի պահակալութեան շրջանին, Թուրքիոյ հայկական գաւառներուն մէջ, ցեղասպանութիւն կը կատարուէր, անխնայ ջարդ, կողոպուտ, տառապանք: Եւրոպայի պետական անձեր, Պերլինի մէջ ժողով գումարեցին եւ որոշեցին որ Թուրք կառավարութիւնը ոչ միայն վերջ տայ այդ ջարդերուն, այլ հայկական այդ գաւառներու Հայութիւնը ունենայ իր ազգային վարչակարգը եւ խաղաղ կեանքով ապրի: Ոչ մէկ արդիւնք այս դիմումին:

Ահա՛ 1914ին, համաշխարհային պատերազմը սկսաւ: Թուրք Երիտասարդական Միութիւնը տիրացած էր Թրքական կառավարութեան: Թուրք կառավարութիւնը դաշնակից եղաւ Գերմանիոյ, ընդդէմ դաշնակիցներուն: Ահա սկսաւ իրական ցեղասպանութիւնը. Թուրք կառավարութիւնը որոշեց բնաջնջել ամբողջ հայ ժողովուրդը՝ տեղահանելով, ջարդելով մէկ միլիոն 500.000 հոգի: Ահա այսօր Թուրք կառավարութիւնը կ'ուրանայ եւ չընդունիր այդ ցեղասպանութիւնը, հակառակ պաշտօնական տեղեկագիրներու եւ պաշտօնական անձերու վկայութեանց: Բայց հայ ժողովուրդը կը պայքարի. ան դիմեց Մարդկային Դատի Իրաւանց Պաշտպանութեան, բայց Թուրք պատուիրակին ընդդիմութեան շնորհիւ, ցեղասպանութեան այդ 30րդ յօդուածը յետաձգուեցաւ: Նոյնը՝ Նիւ Եորքի միջազգային ժողովին:

Մարտ 12ին, Ժընեւի մէջ, դարձեալ տեղի պիտի ունենայ Մարդկային Իրաւանց Պաշտպանութեան ժողովը եւ հայ ցեղասպանութեան 30րդ յօդուածը կրնայ վերաքննուիլ: Կը յուսանք, որ եւրոպական պետական խղճմիտ եւ մեծ անձեր, նկատի պիտի առնեն մարդկային դատի պաշտպանութեան արդար իրաւունքները:

Յարգելի եւ սիրելի Պ. Ե. Ժախեան, ոչ միայն նուիրուած է մեր ազգային դատի եւ ազատագրութեան պայքարին, այլ եւ ներկայիս իբրեւ Պելժիոյ Հայ Գաղութային Վարչութեան ատենապետ, կը վարէ ազգանուէր գործունէութիւն մը, վառ պահելով հայրենակիցներու ազգային զգացումը:

Յանուն գաղութի հայրենակիցներուս, կը յայտնեմ անհուն հրճուանքս:

ՄԻՀՐԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

60 ՑՈՒՑԱՐԱՐՆԵՐ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

— O —

Մարտ 8ին, ինչպէս կը նախատեսուէր 30րդ յօդուածի հարցը չծեծուեցաւ ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբի նիստին: Կրնայ քննուիլ գալ շաբթու եթէ... : 60 երիտասարդ Հայեր սակայն, մեծ մասամբ Լիոնէն, Հինգշաբթի օր ժամը 9.30էն 11, հսկայ պաստառներով դիրք բռնած էին, անձրեւին տակ, ՄԱԿի շէնքին պատուիրակներու մուտքին: Ամէն ինչ հանդարտութեան մէջ տեղի ունեցած է քանի զուիցերական իշխանութիւնները, արգելք չէին հանդիսացած: Զուիցերական հեռատեսիլը կարճ տեսակցութիւն մը կատարած է մէկ հարցումով՝ «Ինչո՞ւ այս ցոյցը»: Պատասխանը ծանօթ է մեզի՝ պահպանումը 30րդ յօդուածին:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

— O —

ԹԵՀՐԱՆԻ ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ԱՌԺԱՄԵԱՅ ՑԱՆԿԸ

«Ալիք» օրաթերթի առաջարկով, Պ. Թովմաս Յովսափեան կապուած է Թեհրանի շրջանի հայ բնակչութեան հետ եւ կազմած Իրանի Ժողովրդական Շարժման զոհ դացած Թեհրանի հայ նահատակներու ցանկը: Թերթը կ'աւելցնէ թէ որքան ստոյգ եւ վաւերական է այս ցանկը, հաւաստիքներ չկան: Տակաւին կը պակսին նաեւ վիրաւորներու եւ նաեւ այլ շրջաններու մէջ զոհուածներու անունները (այս ցանկը լոյս տեսած է «Ալիք»ի Փետրուար 27ի թիւին մէջ):

Ալֆրէդ Մելիքեան
Հրանդ Բարայեան
Սուրէն Յակոբեան
Ալվանդ Մելիքեան
Անոյշ Յովսէփեան (բանտին մէջ մեռած)
Արամ Մանուկեան
Երուանդ Մարութեան
Սաքօ Նազարեան
Անդրէ Մատաթեան
Բագրէն Սեւունի
Արշակ Մանուազեան
Վարդան Առաքելեան
Վարդան Սարգսեան
Վիգէն Յովսէփեան
Վարուժ Մաթէոսեան
Սերոժ Ղարաբէգեան
Արշակ Մուրատեան
Ռոստոմ Գալստեան
Վալոդ Ներսիսեան
Գէորգ Աբրահամեան
Բագրէն Տէրտէրեան
Արիս Խաչոյեան
Ալօ Բալայեան
Արման Մովսէսեան

ԵՐԵՔ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒՄԸ Ե Ի ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

— o —

ԽՄԲ.— Ստեփան Զատիկեանի, Զաւէն Պաղտասարեանի եւ Յակոբ Ստեփանեանի գնդակահարման վաւերագրութիւնը, Սփիւռքի մեր տեսած հայ մամուլը (Հայաստանի մամուլը *Թաս*ի հեռագիրն իսկ չհաղորդեց) զանազան արտայայտութիւններ ունեցաւ:

Եղան թերթեր, որ առաջին օրն իսկ իսկ («Յառաջ», Փետր. 2) յստակ կարծիք ունեցան դատապարտելով տմարդի արարքը, որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ՝ օրինականացած սպանութիւն: Եղան թերթեր, որ առնուազն «տարօրինակ» կարծիքներ ունեցան, եղան որ՝ յապաղած կարծիքներ ունեցան, եղան, որ բնաւ կարծիք չունեցան, եղան ալ որ ինչպէս «Կանչը» (որու պիտի անդրադառնանք առանձին) աւելի յաւ կ'ընէին կարծիք չունենալ: Եղան նաեւ թերթեր, որ փարաւանին ետին պահուըտած ասոր – անոր բառերը միայն արտատպեցին, ընել ուզելով երեւի, որ ըսելիք չունին կամ կը նախընտրեն չունենալ: Եղան ալ որ, փարիզի մէջ «թամ-թամ»ը շատ տեսան երեք հայ երիտասարդներու սպանութեան առթիւ:

Որոշ գաղափար մը տալու համար, այսօրուընէ կուտանք կարգ մը խմբագրականներ, սկսելով Պէյրութի «Ազդակ»էն:

ԱԶԴԱԿ

ՀԱՐՑԱԴՐՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԸՆԴԳԾՈՒՄՆԵՐ ԶԱՏԻԿԵԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Լուրը ցնցեց բոլորը: Անցեալ շաբաթասկզբին, Խորհ. Միութեան մէջ, յանկարծօրէն հրապարակուեցաւ Ստեփան Զատիկեանի եւ իր զոյգ գործակիցներուն դէմ տրուած մահապատիժի որոշումը, եւ նոյնքան արագութեամբ կատարուեցաւ դատավճիռին գործադրութիւնը: Միջազգային հանրային կարծիքը հազիւ առիթը ունեցաւ անդրադառնալու թէ երեք Հայեր ամբաստանուած են 1977ին Մոսկուայի գետնուղիին մէջ գործուած խափանարարութեան յանցանքով, եւ արդէն մահապատիժը գործադրուած ու վարագոյրը իջած էր Զատիկեաններու պարագային շուրջ՝ անորոշութեան եւ խորհրդաւորութեան թանձր խաւի մը մէջ պարուրելով ամբողջ խնդիրը:

Բնականաբար՝ հակախորհրդային քարոզչութեան լծուած եւ իբրեւ թէ «ազատ աշխարհ»ի մամուլին համար, աւելի քան օգտագործելի էր ներկայացած առիթը: Օրուան կարեւոր լուրերու շարքին անցաւ հայ «այլախոհներու» պարագան եւ միջազգային տարողութեամբ արշաւ մը շղթայազերծուեցաւ՝ մարդկային իրաւանց ոտնակոխումներու մարզէն ներս խորհրդային քաղաքականութեան այս նոր մեղքը մատնանշելու նպատակով:

Անշուշտ որ մեծապետական Արեւմուտքին համար կարեւոր չէր, թէ վերջին հաշուով բանը ինչումն է: Կարեւորը ա՛յն էր, որ Զատիկեաններու դատավարութիւնը չէր յարգած ՄԱԿի օրէնքներով սահմանուած մարդկային իրաւունքները, ամբաստանութիւնը հիմնաւորող փաստերը չհրապարակուեցան, մինչեւ իսկ ամբաստանեալներու անմիջական պարագաները ոչ ներկայ գտնուեցան եւ ոչ ալ իրենց վկայութիւնը տուին դատավարութեան ընթացքին: Կարեւորը նաեւ ա՛յն էր, որ Զատիկեանները Հայ էին, հայկական Հանրապետութենէն ներս դրսեւորուած ազգային պահանջատիրութեան զանազան երեւոյթներու մօտէն թէ հեռուէն մասնակից եղած էին, եւ հետեւաբար՝ կարելի էր անոնց ընթացքին մէջ շեշտել հակախորհրդային ազգայնական այլափոխութիւն մը: Այս բոլորը բաւարար էին, որպէսզի արեւմտեան մեծապետական քաղաքականութիւնը օգտագործելի նոր խաղաթուղթի մը վերածէր Զատիկեաններու պարագան՝ խորհրդային ճակատին դէմ իր ընթացիկ արշաւը սաստկացնելու պատեհապաշտութեամբ:

Այդպէս ալ եղաւ: Հակախորհրդային քարոզչութեան այս «ոսկի առիթը» չփախցնելու փութկոտութեամբ, մեծապետական Արեւմուտքը ոչ մէկ ձեւով փորձեց տեսնել, թէ Զատիկեաններու մահապատիժը նման շահագործումի ենթարկելով՝ խորքին մէջ թէ՛ կը հարուածէ խորհրդային իրականութենէն ներս ներքին ու աստիճանական բարեշրջումի կարելիութիւնները, եւ թէ կը խեղաթիւրէ իրաւազուրկ ժողովուրդներու ազգային իրա՛ւ տրամադրութիւնները: Փաստօրէն արեւմտեան այս արշաւին հետեւանքով՝ աստիճանաբար աւելի բարձր ու բիրտ կեցուածք ցուցաբերելու մղումը կը զօրանայ Կրեմլինի վարիչներուն մէջ, ինչ որ կը խափանէ ժողովրդավարականացումի դանդաղ բայց շօշափելի ընթացքը խորհրդային կարգերէն ներս: Տակաւի՛ն. Խորհրդային Միութեան մաս կազմող իրաւազուրկ ժողովուրդներուն այլապէս ընդունելի ազգային պահանջատիրութիւնը, Արեւմուտքին կողմէ հակախորհրդային գունաւորումի ենթարկելով, ըստ էութեան եւ ըստ արտայայտութեան վտանգ մը կը դառնայ յաչս խորհրդային շահերուն:

Տարբեր դիրքորոշում պէտք չէ սպասել Արեւմուտքէն, որ Բ. Աշխարհամարտի աւարտէն ասդին՝ խորհրդային ճակատէն ներս բարեշրջումի ամէն երեւոյթի առիթով կը լծուի քաղաքական թէ քարոզչական նոյն շահագործումին, վերջին հաշուով նոյն ինքն բո՛ւն բարեշրջումի կարելիութիւնները խափանելով: Յիսունական Թուականներու Հունգարիան եւ վաթսունական Թուականներու Չեխոսլովաքիան ոչ մէկ տարակոյս կը ձգեն այս ուղղութեամբ:

Ահա թէ ինչո՛ւ վտանգաւոր ու անհանդուրժելի կը նկատենք Զատիկեաններու մահապատիժը շահագործելու արեւմտեան քարոզչական պատեհապաշտութիւնը: Երեք հայորդիներու ողբերգութիւնը կը մերժենք քննել հակախորհրդային ընթացիկ արշաւի եւ այլախոհներու երեւոյթին շուրջ բարձրացած աղմուկի շրջագիծէն ներս: Իրաւազուրկ եւ պահանջատէր մեր ժողովուրդը իր ուրոյն մեկնակէտով կը նայի Զատիկեաններու պարագային ու, ամբողջական նախանձախնդրութեամբ, կ'ուզէ մեծապետական վտանգաւոր գունաւորումներէն հեռու պահել անոր պարզաբանումը:

Արդարեւ, հարցադրումներու ամբողջ շարք մը անխուսափելիօրէն կը հետեւի Զատիկեաններուն հանդէպ խորհրդային իշխանութեանց ցուցաբերած վերաբերումին: Հայրենիքի մէջ թէ սփիւռքի տարածքին՝ պահանջատէր Հայը չի կրնար անտարբերութեամբ նայիլ առեղծուածային այն պայմաններուն, որոնց մէջ կատարուեցան թէ՛ դատավարութիւնը եւ թէ մահապատիժին գործադրութիւնը: Մեր ժողովուրդին տարրական պարտաւորութիւնն ու իրաւունքն է գիտնալ, թէ ինչո՞ւ Զատիկեաններուն հանդէպ կատարուած ամբաստանութիւնը հիմնաւորող փաստերը չեն հրապարակուիր. ինչո՞ւ դատավարութիւնը մերժեց ներկայութիւնը անոնց պարագաներուն, որոնք մարդկօրէն ե՛ւ իրաւունք ունէին, ե՛ւ պարտաւոր էին իրենց վկայութեամբ մօտէն հետեւելու իրենց հարազատներու ճակատագրին: Եւ վերջապէս՝ ինչո՞ւ չի բացատրուիր նշանակութիւնը «չափազանց վտանգաւոր» բնորոշումին, որ տրուեցաւ Զատիկեաններու յանցագործութեան:

Մենք կը սպասենք պատասխաններուն:

Մինչ այդ չենք կրնար ծածկել մեր մտահոգութիւնը:

Եթէ վճռական փաստերով հիմնաւորուած է Զատիկեաններուն ուղղուած խորհրդային ամբաստանութիւնը, այդ պարագային մենք տրամադիր ենք մինչեւ իսկ ըմբռնելու որ իր պետական ապահովութեան համար Խորհ. Միութիւնը դիմէ խիստ պատժամիջոցի: Բայց եթէ կը պակսին այդ փաստերը — ինչ որ ըստ երեւոյթին իրականութիւնն է, որովհետեւ դատավարութեան արդիւնքները գաղտնի կը պահուին — այդ պարագային չենք կրնար հաշտ աչքով նայիլ ազգային պահանջատիրական երեւոյթներով հանրածանօթ Զատիկեաններու մահապատիժին:

Աւելի՛ն. գաղափարականօրէն անըմբռնելի կը գտնենք խորհրդային այս աստիճան բիրտ հակազդեցութիւնը, նոյնիսկ եթէ փաստացիօրէն Զատիկեաններուն կը կապուի 1977ի խափանարարութիւնը: Եթէ մէկ կողմէ հասկնալի է վարչակարգին հեղինակութիւնը անձեռնմխելի պահելու խորհրդային նախանձախնդրութիւնը, միւս կողմէ սակայն ոչ մէկ արդարացում ունի Զատիկեաններու ազգային պահանջատիրութիւնը այս աստիճան ծայրայեղութեան ու յուսահատութեան մղող անտեսումի ու անտարբերութեան խորհրդային քաղաքականութիւնը Հայկական Հարցին հանդէպ: Երբ հակառակ խորհրդային սահմանադրութեամբ նուիրագործուած ազգերու գերիշխանութեան սկզբունքին եւ ազատ կարծիքի իրաւունքին՝ Զատիկեանները շարունակ կը բախին Հայութեան պահանջատիրութեան շուրջ քաշուած խորհրդային լռութեան պատին, պարզ է որ յուսահատական արարքներ կը գործուին: Ժամանակն է որ Մոսկուա նաեւ իրողապէս տէր կանգնի իր ծոցէն ներս ապրող ժողովուրդներու ազգային արդար դատերուն, նմանապէս՝ հնարաւոր դարձնէ օրինական միջոցներով սեփական դատին պահանջատէր կանգնելու խորհրդային քաղաքացիներուն սահմանադրական իրաւունքը: Այլապէս՝ շարժումի ամէն ազատութենէ զրկուած ժողովուրդներն ու շարժումները անպայմանօրէն պիտի յանդին «ապօրինի» միջոցներ գործածելու փորձութեան:

Ստեփան Զատիկեանի, Յակոբ Ստեփանեանի եւ Զաւէն Պաղտասարեանի դէմ գործադրուած խորհրդային մահապատիժը մենք կը տեսնենք հարցադրումներու եւ ընդգծումներու այս ծիրէն ներս: Ոչ մէկ ձեւով կը հանդուրժենք որ հայ ժողովուրդի ողբերգութեան այս նոր ու զարտուղի արտայայտութիւնը քարոզչական շահագործումի նիւթ դառնայ հակախորհրդային քարոզչական ընթացիկ արշաւին կողմէ: Միաժամանակ՝ կը սպասենք որ Խորհրդային Միութիւնը տէր կանգնի իր պարտաւորութեան եւ լոյս սփռէ մահապատիժին հետեւող առեղծուածին վրայ:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ԱԶԴԱԿ»Ի

(Փետրուար 5)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԻԲԱՆԱ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՂՄԷ ՏՐՈՒԱԾ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏՆՕՐԻՆՈՂ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

1978 Թուականի Հոկտեմբեր ամսուան մէջ, Լիբանանը ապրեցաւ քաղաքացիական պատերազմին ամենասարսափելի օրերը: Յատկապէս մայրաքաղաքս ենթարկուեցաւ աւերումներու. ռմբակոծումները խլեցին մարդկային զոհեր եւ պատճառեցին նիւթական ահռելի վնաս:

Պատերազմի օրերուն լուրջ վնասներու ենթարկուեցաւ նաեւ Լիբանանի հայ գաղութը, մասնաւորապէս Պէյրութի արեւելեան շրջանի հայկական թաղերուն մէջ: Բազմաթիւ դպրոցներ, եկեղեցիներ, բնակարաններ, հաստատութիւններ քանդուեցան կամ հրոյ ճարակ դարձան:

Ի տես այս ծանր ու մտահոգիչ կացութեան, Խորհ. Հայաստանի կառավարութիւնը իր ուշադրութիւնը առաւել եւս կեդրոնացուց դէպի Լիբանանի Հայութիւնը, հնարաւոր բոլոր միջոցները ի գործ դրաւ օգտակար հանդիսանալու համար ողբերգական այդ օրերը ապրող գաղութին: Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդը որոշեց նաեւ մարդասիրական օգնութիւն հասցնել վնասեալ Լիբանանի Հայութեան: Այդ առաքելութեամբ ալ Երեւանէն Պէյրութ ժամանեց պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէի նախագահ՝ Պր. Վարդգէս Համազասպեանի: Պատուիրակութիւնը ծանօթանալէ ետք գաղութի անմիջական կարիքներուն, որոշեց փութով Լիբանանի հայ աղէտեալներուն հասցնել սննդամթերք, դեղօրայք, հագուստեղէն, ծածկոցներ եւայլն:

Որպէսզի հայրենիքէն առաքուած օգնութիւնը կազմակերպուած եւ նպատակայարմար կերպով բաժնուի, Պ. Վարդգէս Համազասպեանի նախաձեռնութեամբ կազմուեցաւ մարմին մը Հայաստանի կողմէ տրուած Օգնութիւնը Տնօրինող Գործադիր Մարմին անուան տակ, հետեւեալ կազմով.— Պարոններ՝ Երուանդ Կըրպոյեան (ատենապետ), Մանուէլ Աղամեան (ատենադպիր), Պօղոս Թիւթիւնճեան (գանձապահ), Մելքոն Աէֆէրեան, Ժան Արոյեան, Մարտիկ Մատէեան, Նուպար Նոխուտեան, Յարութիւն Զատիկեան եւ Արթիւր Վայէճեան (խորհրդականներ):

Նորակազմ Գործադիր Մարմինս իր անդրանիկ նիստը գումարեց 1979 Յունուար 12ին եւ կազմեց աշխատանքային ծրագրի մը նախագիծը: Նպաստաբաշխման գործերը կազմակերպելու համար, Գործադիր Մարմինիս կից ստեղծուեցաւ թեքնիք յանձնախումբ մը: Իսկ Պ. Ժան Արոյեանի վստահուեցաւ Նպաստաբաշխումին վերահսկիչի պաշտօնը:

Գործադիր մարմինս, թելադրութեամբ Հայաստանի կառավարութեան, որոշեց հայրենիքէն ստացուելիք օգնութիւնը բաժնել բոլոր աղէտեալ եւ կարօտեալ Լիբանանի Հայերուն անխտիր: Այս մտահոգութեամբ ալ Մարմինս շփումներ ունեցաւ Լիբանանի մէջ գործող բոլոր բարեսիրական կազմակերպութիւններու պատասխանատուներուն հետ եւ ունեցաւ կարծիքներու փոխանակումներ: Ի մօտոյ, նպաստաբաշխման օրերուն, Գործադիր Մարմինս պիտի գործակցի Լիբանանի հայ բարեսիրական կազմակերպութիւններու հետ, օգնութիւնը համազգային ճիգերով մեր ժողովուրդին հասցնելու համար:

Գործադիր Մարմինս ցարդ գումարած է տասներեք նիստեր, որոնք արդիւնաւորուած են տեսական եւ գործնական գետնի վրայ: Նպաստաբաշխման վերահսկիչի տրամադրութեան տակ այժմ կը գտնուին քարտուղարական անձնակազմ մը, պահեստապետ մը եւ այլ օգնականներ:

Պատրաստուած են յատուկ քարթեր արձանագրութեանց համար, ֆիշեր, կտրօններ եւ այլ պաշտօնաթուղթեր նըպաստաբաշխման գործը մանրակրկիտ հմտութեամբ կազմակերպելու համար:

Գործադիր Մարմինս ուրախութեամբ

ՆՊԱՍՏԸ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

կը յայտնէ, որ Հայաստանէն առաքուած օգնութիւնը փոխադրող առաջին յատուկ օդանաւը Պէյրութ հասաւ Փետրուար 19, 1979ի Երկուշաբթի օրը: Օգնութեան փոխադրութիւնը Երեւանէն Պէյրութ իր լրումին պիտի հասնի օդանաւային քսաներեքերորդ թռիչքէն յետոյ: Վերջին օդանաւին ժամանումը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 14ին: Ցարդ ստացուած ապրանքները դուրս բերուած են մաքսատունէն եւ մթերուած՝ գլխաւոր կեդրոնին մէջ: Գործադիր Մարմինս լուրջ աշխատանքներ տարաւ առաքուած մարդասիրական օգնութիւնը մաքսէ վերծ պահելու համար: Այս գծով օգտակար հանդիսացան վարչապետ Սելիմ Հըս եւ նախարար Ֆարիտ Ռուֆայէլ:

Հայաստանի կառավարութիւնը Լիբանանի մնացեալ Հայութեան օգնելու համար կայացուցած է այլ որոշում մը եւս, որով կը նախատեսուի պատերազմի ընթացքին վիրաւորուած հայրենակիցները փոխադրել Հայաստանի համապատասխան հիւանդանոցները եւ հոն ցոյց տալ բժշկական օգնութիւն՝ երկար ժամանակ, եթէ պէտք զգացուի: Նոյն որոշումը կը նախատեսէ նաեւ Հայաստանի վիշերօթիկ դպրոցները փոխադրել բոլոր այն դըպրոցական տարիքի երախաները, որոնք պատերազմի պատճառով որբացած են, կամ՝ որոնց ընտանիքները կը գտնուին նիւթական ծանր կացութեան մէջ եւ ի վիճակի չեն հոգալու իրենց զաւակներուն դպրոցական եւ այլ ծախքերը: Բաց ասկէ՝ նախատեսուած է նաեւ հայկական վարժարաններուն հայթայթել գիտական արքաւորումներ եւ այլազան պիտոյքներ:

Հայրենիքէն առաջարկուած այս բացառիկ օգնութեան գործը կազմակերպելու համար, Գործադիր Մարմինս աշխատանքի լծուեցաւ, շփման մէջ մտնելով գաղութիս զանազան բարեսիրական կազմակերպութիւններու եւ դպրոցներու պատասխանատուներու հետ, անխտրական ոգիով կազմեց վիրաւորներու եւ կարիքաւոր աշակերտներու ցանկերը եւ փոխանցեց Հայաստանի կառավարութեան: Վիրաւորներու եւ աշակերտներու հայրենիք փոխադրութեան թուականի ճշդումը շուտով կը կատարուի ու կը հրատարակուի:

Գործադիր Մարմինս տոգորուած է վճռակամութեամբ, իրեն վստահուած գործը յաջողութեամբ պսակելու համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՂՄԷ ՏՐՈՒԱԾ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏՆՕՐԻՆՈՂ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ

Պէյրութ, 1979 Փետր. 26

ՅԱՊԱՂԱԾ ՆԱՄԱԿ

— O —

Ներիր, սիրելի Յարութ, ուշացած, անտեղեակ պարմանուհույ:

Ժամանակը մեզ չի սպասում եւ երբեք չի սպասել: Նա հնազանդ չէ այն փոքրիկ քարիկների նման, որոնք ափիդ մէջ խաղացնելով, հրաժեշտի պայծառ ժպիտը դէմքիդ ասացիր. «Ասելիք շատ կայ, շա՜տ... բայց չենք մեռնի, կը տեսնենք» եւ մեքենայի փակուող դուռը կարծես դժգոհ էր, անդնդախոր հայեացքդ ձգում էր իր անհնարին սարսուռներով եւ շշշում.

Կա՛ց, անհամբեր պարմանի
Այստեղ թաքնուն ստուերներ կան
Դալարագեղ, ծաղկանց փաղփուն ծիրանի

Մենք միշտ շտապում ենք... Այդ օրը նոյնպէս շտապում էինք եւ ո՞ւր... դէպի սովորական առօրեան, քեզ թողնելով անհոգ, անաղարտ մանուկների խաղերի մէջ, քո մեկուսացած հողաշերտի վրայ, որը վեհ էր ինչպէս էութիւնդ, թողնելով աշունը ափած խորհրդաւոր եւ հպարտ ծիրանենուդ հետ:

Ի՜նչ իմանայինք, Յարութ, որ այլեւս մենակ պիտի գտնէինք ծաղկած ծիրանիդ եւ անուշիկ վախուորած աչիկներով Արամիկին:

Աշունն, որ անցաւ ոսկեզօծ էր բոսոր
Եւ եղեամն արդէն յիշեցնում է ամեն...

Ցաւոտ է, Յարութ, բայց չեմ տրտընջում, որովհետեւ իմ առջեւ դու ես — մեր բանաստեղծութեան մոգը, իր կախարդիչ հմայքով, «Հողերի պէս համբերատար», «Նման աշխարհն ու տիեզերքը ման եկած մի արեւի» եւ «սիրոյ չափ տանջուած մի մարդ», «անհունի պէս մարդ-բարեկամ», իր բանաստեղծութեամբ, որ երկրիս գինու համը ունի, իր սրտի տրոփիւնով, որ վայրի ձիերիս սմբակների ռիթմն է յիշեցնում եւ Մասիսների մտերմութիւնը, իր հաճելի մի քիչ խռպոտ ձայնով, որ անվերջնով կարդում էր Պայրոն, Ճէյմս Ճօյս, աւարտելով. «Թարգմանեմ — ոչինչ է», որ երգում էր «Ոնկլ ծառ», «Ջինար ես»:

Քանզի հովն էր յուզիչ եւ թէ ծառն էր
յուզուած,
Արդ թերթեր վարդագոյն թափուեցին
իմ առջեւ...

Եւ իր ճերմակ մազերից կարծես ձիւն էր կաթում. երկինքիս ձիւնը, իսկ մենք փոքրիկ «մանչուկների» նման ուրախանում էինք եւ շիկացած մթնոլորտին խառնւում էր գնչու Մանոլոն իր Սիեռբինա ամորէով երգերով, եղանակներով, կչռոյթներով եւ հայկական լեռնաշխարհի վրայ պարող իր պապերից ժառանգած շարժումներով աշխարհը սերտած ու թարգմանած Յարութը մեզ յիշեցնում էր, թէ երիտասարդ ենք, վերծանելով նաեւ. «Արդէն բանաստեղծի մեծութիւնն էլ այն է, որ մարդուն իր հազար անգամ տեսածը նորից ցոյց տայ եւ ասի — հիացի՛ր»: Եթէ գրականութիւնը հայելի է, ապա նա այդ հայելու մէջ նա տեսաւ իր սեփական դէմքը, ունեցաւ իր ժպիտը, թախիծը, պարտադրելով իրեն. «Հիացի՛ր», սանձելով յոյզերը ինչպէս իր ուղղահայեաց նժոյգին.

Ունկնդիր, ունկնդիր բանաստեղծ
Բարդութեան պէս պարզ այս ռէին,
Որ ծղրիդներ կ'օրրէ...

Յաւերժացնելով ինչպէս «աստղացոլք սիրոյ գիշեր եւ առաւօտ» անփոյթ նշելով.

Թող օրերն այս յանդուգն յորդեն
Անկարեւոր նուագներ կան դեռ քանի...

փայլատակելով իբրեւ անյաղթ, ամենազոր սքանչութիւն:

Արձակեցէ՛ք ցասումի ցուլերը կատաղի
Թող պոռթկայ զայրոյթը մեր արեան:

ՅԱՐՈՒԹԸ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՆ

եւ տարածութիւնը՝ ճամբան լայն, օձապտոյտ եւ փոշոտ եւ լեզուն... որ մանանայ էր նրա շուրթերին:

Հայութիւնը, այսօր անտեղեակ, վաղը պիտի կրէ քեզ իր արեան հետ, իր սեփական երակներում, իբրեւ «եօթն արեւակ փառահեղ» իբրեւ ձիւնի տակ թաղուած անմեռ հունտ, որտեղ ապաղան դեռ չունի անուն.

«Կոչւում է ե՛ւ սէր, ե՛ւ լոյս վարարուն»
որ լեզուդ շշնջայ.
Գալարուն եւ խոհուն իգութիւնը ծառի

իջնում է մութը... մթնշաղը կարկամած է.

Անձրեւն իջնում է հեզուկ երգի պէս
Դուռը դամբանիդ բախելով ի զուր
Սակայն յուսալով գուցէ ինձ լսես՝
Ահա եկել եմ, երկիւղած ու լուռ:

Եւ լռութիւնդ մերկանում է ժայռերի եռեւում եւ ծաւալւում է հոգիդ «ծովի պէս ծաւի», մինչ՝ «հորիզոնից վերջ՝ հորիզոն կայ անդադրում», մինչ՝ «Ամէն ինչ» — «Ոչինչ բաներ ուրուական»:

Ես — Մնաս բարով չեմ ասում, Յարութ, այլ խոնարհւում եմ աճիւնիդ առաջ, իբրեւ ցաւած ապագայ — դի բանաստեղծ, դո՛ւ ես գեղեցկութիւնը «իբրեւ դիմակ աստուածութեան» եւ ոչ թէ միայն սիրով, այլ նաեւ հպարտութեամբ տալիս եմ «անունդ տիեզերքին»:

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՄԱՆՈՅԵԱՆ

«ՀԱՅԿ. ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԻ» ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

— O —

ԽՄԲ.— «Հայկ. Ազատագրութեան» (Լիպերասիոն Արմէնիէն) Սէնթ Էթիէնի ճիւղը մեզի կը հաղորդէ վերջին շաբաթներու իր գործունէութեան արդիւնքները.

Փետր. 6ին տեղւոյն «Պուա տիւ Թրավայլ»ի սրահին մէջ վիճաբանական հանդիպում մը տեղի ունեցած է նուիրուած հայկ. այլախոհութեան Խորհ. Միութեան մէջ: Այս առթիւ, կատարուած ձեռնարկներուն լայն տեղ տուած է ֆըրանսական մամուլը: Առաջին առթիւ նախքան հանդիսութիւնը, Լը Փրոկրէ (Փետր. 4, 6) կը ծանուցանէ հաւաքոյթը շեշտելով.— «Կազմակերպիչներուն համար Մոսկուա կը փորձէ հետզհետէ քայքայել հայկ. դիմադրութիւնը Խորհ. Միութեան մէջ» ու կը յիշէ երեք հայ երիտասարդներու դնդակահարութիւնը: Փետր. 8ին, 17 եւ 18ին, նոյն թերթը աւելի երկարօրէն կանդրադառնայ հանդիսութեան վրայ, ծանրանալով այն տեսակէտին վրայ, զոր Հայկ. Ազատագրութիւնը ունի այս գնդակահարութեանց մասին:

Փետր. 27ի Լը Փրոկրէի մէջ, Օլոքսոթի նուիրուած էջի մը մէջ, կ'արտայայտուին նաեւ յանուն «Հայկ. Ազատագրութեան» Արա, Շաքէ եւ Ֆիլիփ, յայտնելով թէ Հայերու կամ Հրեաներու ցեղասպանութեան պարագային, նոյն պատճառը կայ՝ ցեղապաշտութիւնը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Պատուարժան խմբագրութիւն
«Յառաջ» օրաթերթի,

Ձեր թերթին Մարտ 2ի թիւին մէջ (4րդ էջ) Մարթէն Եօրկանցի մէկ ծանուցումին մէջ, զարմանքով նկատեցինք, որ իրեն կ'ընկերանան «Եան'ց Կըրլզ»ներ:

Գաղութին մէջ որեւէ շփոթութիւն չստեղծելու համար, կը փութանք ճըշդել, որ վերոյիշեալ «Եան'ց Կըրլզ»ները, որեւէ կապ չունին մեր քլէօպին հետ եւ արդէն այդ ուղղութեամբ դիմած ենք Պ. Մարթէն Եօրկանցի, որպէսզի հարկ եղած ճշդումը կատարէ, անտեղի թիւրիմացութիւններու առաջքն առնելու համար:

Ի դիմաց Եան'ց Քլէօպի՝
Շ. ԳԱՊԱՏԱՅԵԱՆ
Հիմնադիր–Նախագահ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

3.

Մի գիշերում կորեցին — անցան Սեպուհ լերան փէշերը եւ լուսաբացին հասան Վասկերտ գետի ակունքին՝ մանր բլուրներով կտրտուած մի լեռնադաշտ:

Թէեւ ձիւնը շատիկ էր հագցրել բլուրներին, բայց օրը տաք էր: Մեծ լեռնադաշտն անցան հեղեղատի միջով եւ շուտով կանգ առան թաքնուելու:

Լոյսն արդէն բացուել էր, մօտիկ լեռնագագաթներէն թուրքական ռազմաճակատի աւանկէտեր կային: Թաքնուեցին ամայի ձորի մէջ, քարերի ու խիտ թփերի արանքում:

Սեւ ժայռի տակ մամուռով բըղտոտուած խաչքարեր էին տնկուած: Մարգարիտը շոքէշոք մօտեցաւ, համբուրեց քարի մամուռը ու սկսեց աղօթել դառնաղի:

Զարմանալի մեղմ ու մեղք էր դարձել Մարգարիտը: Նրա երեսի գոյնը վախ էր պատճառում ֆիդայիներին: Դեղին չէր, ոչ էլ ճերմակ, այլ սեւ փայլուն էր, կասկածելի բծերով:

Մարգարիտը կուրծքը լայն բաց արեց ու բռունցքներով սկսեց ծեծել չորացած մարմինը: Թէեւ զգաց, որ իրեն է մօտենում Հեղինէն, սակայն շարունակեց իր արիւնոտ աղօթքը: Հեղինէն մոմ վառեց խաչքարի գլխի տակ, ամուր բռնեց Մարգարիտի ձեռքերը:

— Բոլորիս սրտի մէջ ես պահում, քոյր իմ: Դա կործանիչ է: Մենք դեռ պիտի ապրենք, եւ դու պիտի ապրես:

Մարգարիտը գլուխը դրեց խաչքարի պատուանդանին:

— Իսկ ես ապրել չեմ ուզում:

— Պիտի ուզես, պահանջեց Հեղինէն: Դու պիտի ապրես, մինչեւ Աստուած ինքը քեզ տանի:

Մարգարիտը լաց եղաւ երկար: Յետոյ աչքերը սրբեց բռունցքներով: Վեր կացաւ, խաչքարի տակից մի բուռ հող վերցրեց, լցրեց գրպանը եւ մէջքն ուղղելով դարձաւ քարերի տակ խառնիխուռն ցըրուած ֆիդայիներին:

— Ամէնքդ մի-մի բուռ հող վերցրէք ձեզ հետ, մարդիկ: Եփրատից այն կողմ մեր սպանուած սիրելիների նշխարներից չկան: Վերցրէք, որ մերոնք մեզ հետ լինեն՝ մեր գերեզմաններում:

Դժուար պահանջ էր: Իրենց հետ, իրենց հայրենի գերեզմաններից հող են վերցնում, միայն օտարութեան դիմող այն Հայերը, որ գնում են՝ ետ չգալու համոզմամբ: Դժուար պահանջ էր, սակայն բոլորը կատարեցին Մարգարիտի կամքը: Լաց ու անէծքո՞վ սպանեն այս անիծուած օրը: Ոչ, ոչ, յուսահատութեան թմրութիւնը պէտք չէ, եւ դա խորին խորհուրդ ունի իր մէջ: Նահատակուելու ձգտումը պէտք է շպրտել Աստծոյ երեսին, մռնչալ այնպէս, որ նա խուսափի՝ ճանապարհը մոռացած:

Հեղինէն իրաւացի է, պէտք է ապրել:

×

Գիշերն իջան դէպի Վասկերտի պտոյտները: Սա Բենիամինի գնացած ճանապարհն է: Այստեղերով պիտի ետ գար Բենիամինը: Չեկաւ: Այս արահետով նա ճեպեց, գնաց ի յերկինս: Այժմ ահա Բենիամինի ճանապարհով ինքը՝ Մարգարիտն է գնում: Ի՞նչ յոյսով: Գնում է ոչնչանալո՞ւ Բենիամինի նման: Դէ, թէկուզ այդպէս: Աշխարհը խաչին բեւեռուած Յիսուս-Քրիստոս է:

Ուշ աշնանային գիշերուայ բոյրեր կային մթին արահետի վրայ: Չէին մըրսում, նաեւ չէին յոգնում: Գնում էին...

Լուսադէմին մօտեցան Երզնկային: Մի անցում եւս, ու գուցէ երեւայ Սուրբ Նշանի գմբէթը...

Լոյսից վախենալով կանգ առաւ: Ներսէս Զավուշը ֆիդայիներին եւ ժողովրդին հրամայեց աւելորդ իրերը դէն գցել:

— Պէտք է թեթեւ ու ճկուն լինենք բազէ հաւքի պէս: Պիտի ճախրենք անդունդների վրայով, ասաց նա: Ազատ պիտի լինենք ձկան նման, որ լողանք Վասկերտի ջրերը կտրելով:

Ֆիդայիները, սակայն, բացի զէնքից ու փամփուշտից, նաեւ մի-մի ձեռնառումբից ոչինչ չունէին:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(267 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գարաքէհեայեան, Տէր եւ Տիկին Մարիօ Փէնթօ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Հարմա, Տէր եւ Տիկին Արմէն Գարաքէհեայեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Գարաքէհեայեան, Վալէթ, Գէորգեան եւ Թամազեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, պապին, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՍԵՐՈԲ ԳԱՐԱՔԷՀԵԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 7ին, 79 տարեկանին Քորպէյ (Լոռն):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Մարտ 12, ժամը 10·30ին Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, 4 Կոմիտաս փողոց, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի ժամը 11·15ին) Վիլընէօվ Լը Ռուայի նոր գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Կապ Խաչի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Անի Մինասեանի իր մօր՝ Համասփիւռ Քէօմակէօզեանի մահուան առթիւ: Նոյնպէս ցաւակցութիւն ընկերուհի Թագուհի Մինասեանի, իր խնամիին մահուան առթիւ:

Տարեկան ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան հայկերոյթը Ապրիլ 1ին, Կիրակի օր ժամը 13ին, Հայ Մշակոյթի Տան « Վասպուրական » սրահին մէջ՝ 12 Ռիւ Սէն–Պազիլ (Մարսէյլ):

Գեղարուեստական հաճելի յայտագիր: Ընտիր եւ համեղ կերակուրներ՝ պատրաստուած նախկին խմբապետուհիներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին արենոյշները եւ Միութեան բարեկամներն ու համակիրները:

Տոմսերու մասնակցութիւն՝ 60 Ֆ·:

OFFRE D'EMPLOI
CONFECTION

Recherchons mécaniciens (iennes) tous genres sachant piquer machine plate pièce entière, robes, ensembles. Arméniens (iennes) toutes nationalités bienvenues Bonne rémunération pour travail en atelier : Nombreux avantages.

Prêt à porter
P. M. P.
16, Rue des Jeuneurs — 75002 Paris
Téléphoner : Patrick Parseghian
236-65-27

« ՅԱՌԱՋ »ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
կը նուիրեն

Մարսէյլէն Տիկին Արուսեակ Տէր–Գէորգեան իր ամուսնոյն մահուան 11րդ տարելիցին եւ իր ապաքինման առթիւ 500 փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՏՕՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

Կիրակի, Մարտ 18

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք· Եկեղեցւոյ Ազգ· Միութեան վարչութեան եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 295 Պուալօ փողոց, Լիոն 3րդ, կ· յետոյ ժամը ճիշդ 4ին

Օրուան նիւթին շուրջ կը խօսի՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Հայկազեան վարժարանի աշակերտութեան եւ տեղական այլ ուժերու կողմէ:

Հանդէսէն յետոյ ընտանեկան խնճոյք, որու ընթացքին Սայաթ Նովա նուագախումբը կը բերէ իր մասնակցութիւնը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ 12-14, rue St. Bazile Marseille 3e

ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
ԳՐԱԿԱՆ, ԿՐԹԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ
60ԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՍՐԱՀ
Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 16ին

Կը նախագահէ ·— Հ· ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ· ԱԳԸԼԵԱՆ

Կը խօսին ·—
ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ
ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Խօսք՝ յոբելեարի:
Արտասանութիւն եւ ընթերցում յոբելեարի գործերէն

ՃԱՇ

Ի պատիւ յոբելեարին, հանդիսութենէն ետք Տարօն սրահին մէջ: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի արձանագրուիլ Մարտ 16էն առաջ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հայ Կարմիր Խաչի Անիէռ – Պուա Գոլոմպ շրջանի

ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 16ին, Պուա Գոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը՝ 31, Ռիւ Փօլ–Տէռուլէտ:

Կեդր· վարչութեան կողմէ կը խօսի՝

ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի հայ սիրուած երգիչ ՆՈՐԱՅՐ ՍՕՍԻ պարախումբը՝ պարուսոյց Արթօ Փէհլիվանեանի գլխաւորութեամբ:

Գունաւոր խօսուն Փիլմ մը Հայաստանի մասին, Փիլմի մասնագէտ՝ Պ· Ժորժ Այրանեանի պատրաստած, առաջին անգամ կը ցուցադրուի շրջանիս մէջ:

Մուտք 15 Ֆ·

RECITAL DE PIANO

Lucy ISHKANIAN

Concert en hommage à A. KATCHATRIAN

œuvres de :
SCARLATTI, MOZART, BEETHOVEN, CHOPIN, GERSHWIN, A. KATCHATRIAN

Piano : STEINWAY

Jeudi 15 Mars, Salle Pleyel, 252 Faubourg Saint-Honoré, — 75008 Paris
Parking et Métro : Ternes

Prix des places de 15 à 75 F. Places réservées à prix réduits au Etudiants et collectivités — Location à la Salle Pleyel, de 11 à 18 h., chez Durand 4, Place de la Madeleine et toutes les Agences de Théâtres

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԵՐ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մարտ 16 եւ 17ին ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՕՐԵՐ, նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Ֆրանսացի Աւետարանական համայնքի:

Ուրբաթ, Մարտ 16ին ցուցադրութիւն հայկ· մշակոյթի վերաբերեալ եւ դասախօսութիւն:

Շաբաթ, Մարտ 17, երեկոյին գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբի, պարախումբի, նուագախումբի, Ֆրանսացի բողոքական համայնքի սրահը, Ռիւ Պալզաք, կայարանին դիմաց, Վալանս:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերական ընդհ· ժողովը, Ուրբաթ, Մարտ 16, ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին:

A L'OCCASION DES FETES DE

Paques aux Lieux Saints

ET
L'INAUGURATION SOLENNELLE
du
MUSEE HELEN et EDWARD MARDIGIAN
Président de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance des Etats-Unis

JACQUES CHELELEKIAN
(Accompagnateur)
propose :

Voyage à Jerusalem

de MARSEILLE
Départ Dimanche 15 Avril — Retour Mardi 24 Avril 79
Prix par personne 3.900 F.

Comprenant :
Transports, visites et excursions : TEL AVIV — CESAREE — HAIFA — ST JEAN D'ACRE -- NAZARETH — TIBERIADE — BEIT-SHEAN — JERICHO — BETHLEHEM — JERUSALEM,
Logement en chambre double. — Hôtels 4 étoiles. — Pension complète.
Assurances : Annulation — Rapatriement — Perte et Vol bagages.

ATTENTION ! places limitées

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12
Lic. A. 568

OPTIMA Tours
ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Première Formule = 12 jours. 2 jours MOSCOU — Aller-Retour. 10 jours EREVAN	06 au 17 Avril 18 au 29 Mai 15 au 26 Juin
Deuxième Formule = 14 jours 2 jours MOSCOU 12 jours EREVAN	15 au 28 Juin 13 au 26 JUILLET 20 Juillet au 02 Août 03 au 16 Août 07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours : 2 jours MOSCOU 14 jours EREVAN	27 Juillet au 11 Août 03 au 18 Août 24 Août au 08 Septembre 31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours MOSCOU - ARMENIE GEORGIE - LENINGRAD	18 au 30 Mai 13 au 25 Juillet 24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.
(*Pour inscription par groupes de 10, nous consulter*).

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agréé INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
13
MARDI
13 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80	

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.336

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — No 14.336

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

— Օ —

Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի մահը վերջակէտ մը չի դներ, անշուշտ, քիւրտ ժողովուրդին հաւաքական տենչերուն: Ինքնավարութեան ձգտումը, որ նախաքայլը կրնայ նկատուիլ անկախութեան ցանկութեան, միշտ վառ կը մնայ Քիւրտերուն մօտ: Թուրքիայէն Իրաք թէ Պարսկաստան:

Արդէն միջազգային մամուլը յաճախ կը մատնանշէ քիւրտ ազգայնական տրամադրութիւնները: Այսպէս, Շահին վարչակարգին տապալումէն ի վեր, Ուրմիոյ եւ շրջակայքի Քիւրտերը, գլխաւորութեամբ իրենց հոգեւոր առաջնորդին՝ այաթոլա Հուսէյնի, ութ կէտերէ բաղկացած պահանջներ հրապարակ դրած են, բոլորն ալ շրջանին քիւրտ բնակչութեան ինքնավարութիւնը հաստատող: Պարսկաստանի Աշխատանքի նախարարը Դարեհ Ֆարուհար, այաթոլա Խոմէյնիի կարգադրութեամբ Մահապատի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ քիւրտ առաջնորդին հետ: Ներկայացուած պահանջները «խիստ» որակեց, թէեւ ընդունեցաւ, թէ քրտերէնին ուսուցումը, իբրեւ երկրորդ լեզու, շրջանի դպրոցներուն մէջ, արդար եւ օրինական էր:

Պարզ է, որ Պարսկաստանի Քիւրտերը դեռ կը մտաբերեն Մահապատի քրտական Հանրապետութեան կարճատեւ գոյութիւնը՝ 1945էն 1946ի վերջերը, Կազի Մոհամմէտի նախագահութեան տակ: Նոյն տարուան Դեկտեմբեր 13ին էր, որ խորհրդային ուժերուն մեկնումով, պարսկական բանակը մուտք կը գործէր Թաւրիզ եւ վերջ կու տար թէ՛ քրտական, թէ՛ իրանեան Ազրբէյճանի Հանրապետութիւններուն: Քիւրտ Հանրապետութեան վարիչները, 1947 Մարտ 31ին կախաղան կը հանուէին: Միայն Պարզանին է, որ կը յաջողի փախուստ տալ եւ ապաստանիլ Խորհ. Միութիւն (Հայաստան):

Քիւրտերու ազատագրական շարժումը հին պատմութիւն ունի: 1826ին, 1834ին եւ հուսկ ուրեմն Խրիմի պատերազմի օրերուն՝ 1853 – 56, քրտական լուրջ խլրտումներ կ'արձանագրուին օսմանեան բռնատիրութեան դէմ: 1880ին, Շէմտինանցի Շէյխ Ուպէյտուլլահ, ձախողութեան կը դատապարտուի, երբ կը փորձէ ոտքի հանել Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի իր ցեղակիցները:

Քրտական հարցը միջազգային թատերաբեմ կը բարձրանայ, երբ քիւրտ Շէրիֆ փաշա, Թուրքիոյ Սթոքհոլմի նախկին դեսպանը, հաշտութեան ժողովին կը ներկայացնէ իր ժողովուրդին պահանջները: Ծրագրին մշակումին կը մասնակցին հայկական զոյգ Պատուիրակութիւնները: Սեւրի դաշնագրով, 62էն 64րդ յօդուածներով, Քիւրտերը Եփրատէն արեւելք տարածուող քրտաբնակ շրջաններուն մէջ ինքնավարութիւն ձեռք կը ձգեն՝ անկախութեան կարելիութիւնով: Բնակչութեան մեծամասնութեան պահանջին վրայ: Լօզանը այս մէկն ալ կը թաղէ:

Ազատագրական շարժումը կը շարունակուի: Ազգային ինքնագիտակցութեան ձեւաւորումը առաւել դիմագիծ կը ստանայ 1920ական թուականներէն ետք, Ծանօթ են 1925ի Շէյխ Սայիտի, 1930ի Արարատի եւ 1927ի Տէրսիմի յաջորդական ապստամբութիւնները: Հանրապետական յորջորջուող Թուրքիան, Աթաթիւրքի իսկ կարգադրութեամբ, արեան ճապաղիքներու մէջ կը խեղդէ ժողովուրդի մը տարրական պահանջները: Նոյն քաղաքականութիւնը կը շարունակուի յայսօր: Անգարա կ'ուրանայ քիւրտ ժողովուրդին գոյութիւնն իսկ: Դեռ մօտ ժամանակներուն, 1971 Մայիսին, օրուան վարչապետը Նիհատ Էրիմ, այպանելի կեցուածքով մը կը յայտարարէ, թէ «Թուրքիոյ մէջ միայն մէկ ազգ կայ՝ Թուրքը»:

Ազատագրական շարժումը իր արձագանգը կը գտնէ Իրաքի հիւսիսային, քրտական շրջաններուն մէջ եւս: Շէյխ Մահմուտ 1923ին գլուխ կը ցցէ: Պարզանի, իր կարգին, ըմբոստութեան կը դիմէ 1932ին, 1943 – 45ին, 1961ին: Պայքարը կ'արձանագրէ զանազան հոլովոյթներ: Այսպէս, 1970 Մարտ 11ին, հաշտութեան համաձայնագիր մը կը կնքուի Պաղտատի եւ քիւրտ ազգայնականներուն միջեւ: Կարգ մը իրաւունքներ կը սահմանուին, ընդհանրապէս կրթական, լեզուական, մշակութային մարզերէն ներս: Քիւրտ առաջնորդը կը մերժէ ընդունիլ Պաղտատի 1974 Մարտ 11ի հրովարտակը, որ սահմանելով հանդերձ իրաքեան Քիւրտիստանի ինքնավարութիւնը, կը սահմանափակէ անոր տարողութիւնը: Կռիւները կը վերսկսին: Պաղտատի բոլոր փորձերը սանձելու եւ ընկճելու ապստամբութիւնը՝ ձախողութեան կը դատապարտուին այնքան ժամանակ, որ Թեհրան, ամերիկեան գաղտնի սպասարկութիւններն ու Իսրայէլ, իւրայատուկ շահերով, զօրավիգ կը կենան Պարզանիի:

Ալժէրի մէջ է, 1975 Մարտ 5ին, որ խարդախ դիւանագիտութիւնը իր դերը ակներեւ կը դարձնէ: Շահն ու Իրաքի փոխ-վարչապետը հաշտութեան կը յանգին: Ուրեմն՝ վերջ Թեհրանի զինական օժանդակութեան, քրտական ապստամբութեան:

Ճնշումներն ու սահմանափակումները կը շարունակուին՝ լռեցնելու համար ժողովուրդի մը ձայնը: Սակայն պատմութիւնը ունի իր «տրամաբանութիւնը»: Երբ ժողովուրդ մը հասած է ինքնագիտակցութեան եւ գիտէ պայքարիլ իր իրաւունքներուն համար, բռնատիրութիւնները կը պարտուին:

Քրտական Հարցն ալ ուշ կամ կանուխ, սահմանուած է իր դրական լուծումը գտնելու:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

«ԿԱՄ ԼԱՉԱԿ, ԿԱՄ ԱՊՏԱԿ»

ՀՐԱՀԱՆԳՒՈՆ

ԿԻՆԵՐԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԻՆ ՓՈՂՈՑ ԻՋՆԵԼՈՎ

— Օ —

Խոմէյնի սկսաւ իր առաջին դժուարութիւնները ունենալ, ան ալ կիներէն սկսաւ: Անոնք բնաւ տրամադիր չեն եւ վերջին օրերը, փողոց կ'իջնեն ցոյցեր ընելու համար լաչակին դէմ: Խոմէյնի ստիպուեցաւ արդէն տեղի տալ եւ հեռատեսիլէն ալ այաթոլա Թալեղանի յայտարարեց թէ այլեւս լաչակը պարտաւորիչ չէ, «հեճապ»ը կը բաւէ, որ միայն գլխուն վրայ դրուած քօղ մըն է: Զօրս օրուան ցոյցերը բաւեցին թէեւ կիները չեն գոհանար եւ Երկուշաբթի օր ալ որոշած էին կրկին ցոյց մը ընել: Կ'ուզեն նաեւ վստահութիւն ունենալ, որ մոլեռանդ այրերու դէմ, իշխանութեանց խոստացած պաշտպանութիւնը օդին մէջ խօսք մը չէ: Արդարեւ, ցոյց ընող չորս կիներ դաշունահարուած էին ծայրայեղներու կողմէ:

×

Ցիշենք, որ առջի օր նախարարական ծանր տագնապ մըն ալ պիտի աւելնար արդէն չփոթ կացութեան մը վրայ: Պազերկան, որ մեղադրուած էր իր «տըկարութեան» եւ արեւմտեան ժողովրդավարութեան հանդէպ իր համակրանքին համար, հրաժարականը ներկայացուցած էր Խոմէյնիի, որ մերժած էր: Պազերկան ըսած էր այաթոլային թէ երկրին մէջ կը գործեն «խոմէյնական կոմիտէ»-ներ որոնք կ ճզլեն իր կառավարութեան հեղինակութիւնը: Ցարաբերութիւնները բնականոն բնոյթ առած են Խոմէյնիի եւ Պազերկանի միջեւ բայց կրօնապետը, Ղոմի գերեզմանատան նահատակներու գերեզմանին առջեւ չեչտած է.— «Ժողովրդապետութիւնը, Արեւմուտքն է եւ չենք ուզեր: Մեր արիւնը չթափեցինք Արեւմուտքի այլ Իսլամի համար: Իսլամը ամէն բանի պատասխան ունի: Եթէ համայնավարները իսկապէս կ'ուզեն ժողովուրդին համար աշխատիլ, պէտք է իրենք ալ իսլամական Հանրապետութիւն մը ուզեն»: Խոմէյնի քննադատած է նաեւ «յեղափոխութեան հանդիսատեսները, մտաւորականները, որոնք իրենց տունէն, դրիչը կ'առնեն յարձակելու համար Իսլամի վրայ»:

× Կասպից ծովի ափին բուռն բախումներ եղած են Թիւրքմէններու եւ Պարսիկներու միջեւ: 12 վիրաւոր կայ: Կռիւներու դրդապատճառը գիւղին անունին փոփոխութիւնն է: Ա Պանտար է Շահը, Պանտար է Թիւրքման պէտք է ըլլայ Թիւրքմէններուն համար մինչ Պարսիկները կողմնակից են որ «Պանտար է Իսլամ» ըլլայ:

× Պարսկաստան պաշտօնապէս քաշուեցաւ Սենթոյէն: Զինուորական այս կազմակերպութիւնը կը համախմբէր Թուրքիան, Պարսկաստանը, Փաքիստանը, Մեծն Բրիտանիան եւ Միացեալ Նահանգները»:

ԻՍՐԱՅԷԼ

ՀԱՐՍՆԻ՞Ք ԹԷ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Իսրայէլացի լրագրողի մը այս հարցումը լաւագոյնս կը պատկերացնէ Միջին Արեւելքի կացութեան անլուծելի ապագան: Լրագրողը կ'ըսէ. «Երրորդ անգամն է որ մեզ կը հրաւիրեն հարսնիքի մը եւ ամէն անգամ, վերջին պահուն ամուսնութիւնը կը յետաձգուի: Աւելի շատ յուղարկաւորութեան տպաւորութիւն ունինք»:

Արդարեւ, օրեր ու ժամեր կը խօսին, Գարթըր, Պեկինէն Սատաթ, Սատաթէն Պեկին կ'երթայ բայց ելք չի տեսնուիր:

Եգիպտոսէն Իսրայէլ անցած էր Գարթըր եւ հոն չէ դադրած խօսելէ եւ վիճելէ: Կիրակի գիշեր, վեց ժամ առանց դադարի խօսած է եւ Երկուշաբթի առտու ալ կը մասնակցէր Նախարարաց Խորհուրդին: Ներկայիս ոմանք կը նախընտրեն ըսել թէ «Շիշին կէսը լեցուն է» մինչ ուրիշներ կը շարունակեն հաստատել թէ «շիշին կէսը պարապ է» այսինքն կացութիւնը կը փոխուի ըստ դիտողին լաւատեսութեան կամ յոռետեսութեան: Ձախողութեան եւ յաջողութեան կէս ճամբուն վրայ Գարթըր, նախ օրէ որ աւելի խորացուց Ամերիկացիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ փոսը, Արաֆաթի համար Գարթըրի ներկայութիւնն իսկ շրջանին մէջ յարձակում մըն է:

l'Injure faite aux Arméniens

Վերոյիշեալ խորագրին տակ Նուվէլ-Օպսէրվաթէօրի վերջին թիւին մէջ (Մարտ 12 – 18, թիւ 748) կարճ բայց ազդու ակնարկ մը կայ հայկական ջարդերու մասին. դառն հեգնանքով մըն է, որ հոն կ'ըսուի. «Որքա՞ն դիակ պէտք է ցեղասպանութեան մը համար: ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբը պէտք է լուծէ այս մեռելական առեղծուածը այս օրերուս, ժընեւ»: Ցիշելէ ետք խնդրոյ առարկայ 30րդ յօդուածը, որուն համար կ'ըսէ. «Դժուար պիտի ըլլար աւելի խոհեմ ըլլալ», շարաթաթերթը կ'աւելցնէ.— «Իրենց ցեղումը անմիջական հետեւանքն է այն դէպքերուն, որոնք տեղի ունեցան Արեւելեան Անատոլու, 65 տարի առաջ... Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբը Միացեալ Ազգերու հովանիին տակ եւ խնայելու համար Թուրքիան — որուն ռազմավարական կարեւորութիւնը ոչ ոք կ'ուրանայ — հայ ժողովուրդը պիտի պատժէ՞ ուրացումովը անոր մեծագոյն ողբերգութեան ճանաչման»:

×

«Մեռելները զօրս կը սպաննեն» խորագրին տակ ալ, Մարտ 8ի Լը Սուառը (Պրիւսէլի) խիստ շահեկան յօդուած մը լոյս ընծայած է նոյն ուղղութեամբ: Պելժիական մամուլին աւելի մանրամասնօրէն պիտի անդրադառնանք յետագային:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՄԱՆԻ (Թուրքիա) մէջ սպաննուած է Սամի Նակիպօղլու ծայրայեղ աջ ազգայնական կուսակցութեան կեդրոնական ճիւղին նախագահը: Նահանգապետը լուսարդել հաստատած է:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ մէջ վախճանեցաւ Կարդինալ Վիյօ, որ երեք Պապի իշխանութեան տակ պետական նախարար եւ տեղապահ էր: Այլ խօսքով ինք կը վարէր գործերը երբ պապական գահը թափուր էր եւ տեսակ մը «Նախարարապետ» էր երբ Պապը կ'իշխէր: Ժողովրդական դէմք չէր քանի կը մերժէր լրագրող, հեռատեսիլ, ձայնասփիւռ: 73 տարեկան, բնիկ Օվերնիացի, Լիոնի նախկին արքեպիսկոպոս, Կարդինալ Վիյօ հմուտ եւ փորձառու եկեղեցական մեծ դէմք մըն էր: Հաւանական կը նկատուի, որ լեհ Պապի մը իշխանութեան տակ, իր յաջորդը «օտար» մը չըլլայ, այսինքն Իտալացի ըլլայ:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ նախարարը, Տիկին Սիմոնն Վէյլ պիտի գլխաւորէ Եւրոպական Խորհրդարանի Իւ. Տէ. էֆ.ի ընտրացանկը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ գործակցութիւնը աւելի պիտի ամրապնդուի Նախագահ Ժիսքարի այցելութենէն ետք: Երկու երկիրներու ղեկավարները յայտնեցին նաեւ թէ կողմնակից են ապագինման ժողովի մը գումարման, Եւրոպա:

ԵՐԵՔ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒՄԸ
Ե Ի
ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

o

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ա.

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՓԱՍՏԻՆ ԱՌՋԵՒ...

Վերջին քանի մը շաբաթներու մեր կարգ մը թիւերուն մէջ ընթերցողը կարդաց ապահովաբար ամփոփ այն տեղեկատուութիւնները, որոնք կը վերաբերէին երեք հայ այլախոհներու՝ Ստեփան Զատիկեանի, Զաւէն Պաղտասարեանի եւ Յակոբ Ստեփանեանի գնդակահարութեան՝ Մոսկուայի մէջ, իբրեւ պատասխանատուներ մայրաքաղաքի գետնուղիի պայթումին:

Հանրութեան թէ մեզի համար ստոյգ չէ տակաւին իսկական տարողութիւնը գործուած « ոճրին »: Իսկապէս այդ երեք Հայե՞րն էին « եղեռնագործները » թէ նոյնինքն սովետ գաղտնի ոստիկանութեան գործակալները՝ ինչպէս նկատել տուած է խորհրդային գիտնականներէն Անդրէյ Զախարով: Ո՞ւր, դատական ո՞ր ատեանին առջեւ տեղի ունեցած է ամբաստանեալներու դատավարութիւնը: Եւ եթէ դատ – դատաստան տեղի ունեցած է՝ ինչո՞ւ հրապարակային բնոյթ տըրուած չէ անոր:

Սովետ Տեղեկատու գործակալութիւնը թէեւ կը յայտնէ որ « դատավարութիւնը տեղի ունեցած է խորհրդային Գերագոյն Ատեանին առջեւ », սակայն Զախարով (Խորհրդային Միութեան մէջ Մարդկային Իրաւունքներու Պաշտպանութեան շարժումի կարկառուն ներկայացուցիչներէն) գիտել կու տայ որ « ոչ ոք գիտէ թէ ո՛ւր, ի՛նչ պայմաններու մէջ դատուած են Զատիկեան եւ իր ընկերները, նկատելով նաեւ որ դատավարութեան հետ աղերս ունեցող ոչ մէկ տեղեկատուութիւն ու փաստական տուեալ կարելի է գտնել մամուլի մէջ »:

Անոնք որ գաղափար ունին խորհրդային ոստիկանական եւ դատական իշխանութիւններու գործունէութեան եղանակներուն մասին՝ անշուշտ չեն զարմանար:

Ձերբակալութիւն, բանտարկութիւն, խոշտանգում, դատ – դատաստան, խոստովանութիւն, վճիռ, գործադրութիւն վճիռներու՝ ասոնք, բոլորը, տեղի կ'ունենան լռութեան եւ մութի մէջ. եւ եթէ արձագանգ գտնե՛ն իսկ՝ կը ներկայացուին... արդարադատութեա՛ն, ինքնապաշտպանութեան իրաւունքի՛ եւ օրինական բծախնդրութեա՛ն շեշտով մը, որ կասկած կամ տարկութիւն չընդունիր: Հայ այլախոհներու պարագան բացառութիւն չէր կրնար կազմել:

Կը մնայ հետեւիլ գնդակահարութեան յաջորդող արտայայտութիւններու, միջազգային մամուլի քննադատութեանց, եւ ռուս, ֆրանսացի ու օտար յայտնի մտաւորականներու կողմէ բանաձեւուած սուր մեղադրանքներու. ենթադրութիւններու՝ երեք հայ զոհերու յանցապարտութեան էութեան մասին, եւ եզրակացութիւններու՝ որոնք թէեւ խլուած կեանքերը ետ չեն բերեր, սակայն անգամ մը եւս կը հաստատեն անմարդկային այն վերաբերումը՝ որ ցոյց կը տրուի դատումի եւ մտածման անկախութիւն ունեցող մարդ էակին հանդէպ, գաղափարական համոզումներու եւ անհատական աշխարհահայեացքի դէմ:

×

Երեք հայ երիտասարդներու մահապատիժը առաջինը չէ ու վերջինն ալ պիտի չըլլայ:

Ո՛ւր ազատութեան տենչ կայ, գաղափա՛ր կայ եւ պայքարի յօժարակամութիւն՝ անխուսափելի է մահը: Այս կամ այն ձեւով, Մահը կուգայ – կը գտնէ Ազատամարտիկը...

Ոմանք կը զարմանան թէ շինարարական եւ մշակութային ծաղկումի մէջ ապրող հայրենիքի ծոցէն ի՛նչպէս երեւան կուգան օրուան կարգերէն դժգոհ մարդիկ: Կը զարմանան թէ ինչո՞ւ ոմանք չեն գոհանար Հայաստանի ապահովութեամբ՝ հզօ՛ր Խորհ. Միութեան հովանիով, ու յաւելեալ ազատութեան, բացարձակ ինքնիշխանութեան պահանջ կը բանաձեւեն, գիտնալով հանդերձ որ վըտանգ կը սպառնայ իրենց ծաղիկ կեանքին: — « Ինչո՞ւ Ազգային Միութեան Կուսակցութիւն մը հայրենիքի մէջ, երբ նման որեւէ նախաձեռնութիւն կրնայ վըտանգել եղածն ալ », նկատել կու տան անոնք:

Խոհեմականներու կողմէ յայտնուած այս կարգի կարծիքներ, հարցումներ եւ կողմնակի մեղադրանքներ ապացոյց են այն մասին որ մենք տակաւին հասունցած ազգ չենք:

Ո՞ր Հայը կրնայ իրաւունք գտնել չիւ նայուածքով դիտելու իր երիտասարդութեան խանդը՝ ազատութեան եւ անկախութեան ի խնդիր, եթէ նոյնիսկ վտանգ կը սպառնայ իր կեանքին: Ո՞ր Հայը կրնայ մեղք նկատել հողային իրաւունքներու գիտակցութիւնը, յափշտակուած սեփականութիւններու տէր կանգնելու վճռակամութիւնը:

Ո՛ւր դժգոհանք եւ ընդդիմութիւն կայ՝ հոն անիրաւում, զրկանք կամ բռնատիրութիւն կայ: Եւ եթէ խոհեմները գիտեն համակերպիլ, յեղափոխականները կը մերժեն գլխիկոր հպատակիլ: Ա՛յս է օրէնքը կեանքին...

Նոյնքան « բնակա՛ն » է տեսնել որ բռնակալները ուզեն ու փորձեն խեղդել ազատութեան ձայնը:

Ինչ որ կը տեսնենք այսօր այլախոհական շարժումին հանդէպ խորհրդային իշխանութիւններու դաժան եւ անմարդկային կեցուածքին մէջ՝ պայքարն է բռնութեան եւ ազատութեան:

×

Կը թուի որ Զատիկեանի, Պաղտասարեանի եւ Ստեփանեանի գնդակահարումը արթնութեան կոչի մը դերը կը կատարէ տարասփիւռ Հայութեան կեանքին մէջ:

Ո՞վ չի գիտեր կամ ո՞վ չէ լսած որ հայրենիքի մէջ միակը չեն « Մոսկուայի գետնուղիի պայթումին պատասխանատու ոճրագործները »... եւ անոնց նման ուրիշ շատե՛ր ձերբակալուած, բանտարկուած կամ աքսորուած են՝ « ազգայնականութեան », « հակախորհրդային քարոզչութեան » կամ « դաւաճանութեան » ամբաստանութեամբ:

Եթէ խորհրդային օրէնքները հիմը կը կազմեն գաղողական քայլերու եւ պատժական անգութ տնօրինութիւններու՝ թերեւս տրամաբանական նկատուի խորհրդային իշխանութիւններու վերաբերումը: Սակայն մե՞նք: Սակայն խօսքի, գրի եւ կարծիքներու ազատութեա՛ն դաւանող բազմութիւննե՞րը: Սակայն հայկական Սփիւ՞ռքը: Մե՛նք, ազատ աշխարհի ազատ քաղաքացիներ եւ ազատութեան դատի ճամբով կուրծք ծեծող հայ մարդիկ՝ կրնա՞նք հոգեկան խաղաղութեամբ դիտել հայ այլախոհական շարժումի զոհերուն վերապահուած զրկանքը, տառապանքն ու սեւ ճակատագիրը, ու շարունակե՛լ լուռ հանդիսատեսի մեր դերը...

Մոսկուայի մէջ հայ երիտասարդներու սրտին ուղղուած փամփուշտները փըրկարար ցնցումի մը նախերգանքը կը թուին ըլլալ, ու մղել մեզ այն անդրադարձումին թէ չի բաւեր տեսնել լոկ ոգեւորիչ ու հրճուալից իրականութիւնները մայր հայրենիքի ծոցին մէջ. հարկ է տեսնել նաեւ սրտաբեկիչ ու տխրալից երեւոյթները ու ցաւակից դառնալ եղածին, առնուազն զգացնել թէ Հայաստանի վարդերուն չափ մեզ կը հետաքրքրեն նաեւ... փուշերը: Մնացեալը՝ յաջորդով:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի

(Փետրուար 23)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

L'Empire Eclaté (1)

Այս այլապէս շահեկան աշխատասիրութեան հեղինակը՝ Փարիզի քաղաքական ուսմանց հիմնարկութեան փրոֆէսէօր Հելէն Քարէր տ'Անքոս, արտաքնապէս միաձոյլ եւ ամրակուռ, երեւութապէս իր ուղղութիւնը յստակ սահմանած դեր – պետութեան մը (իմա՝ Խորհ. Միութիւն) ներքին ախտաճանաչումն է կատարած մասնագէտ բժիշկի մը նման, որ ստուգումի ենթակայ անձին վիճակը պատկերացնելէ եւ անոր «ապագան» ճշդորոշելէ առաջ, մանրամասն քննութեան կ'ենթարկէ այս վերջնոյն բնախօսական, հոգեբանական եւ այլ բնոյթի կարեւոր երեսները:

Ախտաճանաչումը առաւել քան տարկայական է: Նախ որովհետեւ, տուեալները ընդհանրապէս վիճակագրութիւններէ քաղուած, այլ խօսքով՝ ասոնց վրայ հաստատուած են, ըլլան անոնք խորհրդային կամ նախախորհրդային շրջաններ: Ապա որովհետեւ, հեղինակը աչքի առջեւ ունեցած է կեդրոնական իշխանութիւններուն ներքին քաղաքականութիւնները առանձնապէս ազգային հարցին կապակցութեամբ՝ Լենինի օրերէն ցայսօր, ինչպէս նաեւ ասոնց արձանագրած հոլովոյթները՝ հարկադրութեանց իսկ պարտադրանքով: Եւ, վերջապէս, որովհետեւ արտաքին միաձոյլ կաղապարին կամ կեղեւին տակ, ան նշմարած ու ցայտուն դարձուցած է խորհրդային ժողովուրդներուն կեդրոնախոյս ձգտումները՝ ինքնուրոյն դիմագիծերու պահպանում, ազգային բառով սահմանելի բոլոր մարգերէն ներս. – լեզու, կրօնք, պատմութիւն եւայլն:

Խորհ. Միութիւնը 1922էն ի վեր Դաշնակցային Պետութիւն է: Համայնավարներուն համար սակայն, անիկա հարկադիր զիջում մը եղած է յեղափոխութեան վաղորդայնին: Արդարեւ, անիկա խորհրդային սկզբունք մը մնացած է անոնց համար: Համայնավարներուն մտադրութիւնն է եղած, զայն ընդունելով ու կիրարկութեան դնելով մեղմել եւ սանձել ազգային ընդդիմութիւնները եւ սահմանաբաժան տասնամեակներու տնտեսական ու մշակութային զարգացման ուղիով նոր ազգութիւն մը ձեւաւորել, կաղապարել՝ ընկերվարական, խորհրդային, պահպանելով միայն մշակոյթներուն կարգ մը առանձնայատուկ գիծերը:

Հեղինակը երկար եւ մանրամասն վերլուծած է սոոր իրականացման ձգտող քաղաքականութիւնը, իր յարափոփոխ եւ երբեմն նաեւ հակասական փուլերով: Հակառակ Խրուշչեւի եւ յետագային Բըրեժնեւի այն հաւաստիացումներուն, թէ Խորհ. Միութիւնը դարձած է բովանդակ ժողովուրդին Պետութիւնը (Նոր Սահմանադրութեան մէջ արձանագրուած է. – Կատարելով պրոլետարիատի դիկտատուրայի խնդիրները՝ սովետական Պետութիւնը դարձաւ համաժողովրդական») : Հակառակ այն պնդումին թէ՝ ազգային բնոյթի տարբերութիւնները անցեալին կը պատկանին եւ քաղաքացիներուն յարաճուն ու շարունական տեղաշարժերը, հասարակաց լեզուին՝ ռուսերէնին գործածութիւնը ազգային միութեան մը ազդակները կը կազմեն, և որոնց անդրադարձները արդէն իսկ նկատելի են (Խրուշչեւ), եւ կամ թէ՝ խորհրդային ընկերութեան ընկերային զարգացումը իր ընդհանուր գիծերով ծնունդ կու տայ խորհրդային ընդհանրական մշակոյթի՝ հիմնուած հասարակաց լեզուին, այսինքն՝ ռուսերէնին վրայ, որ թէեւ չի ջնջեր ազգային լեզուները, սակայն զանոնք կը պարփակէ անհատական կեանքին շրջագիծին մէջ (Բրեժնեւ), Խորհ. Միութեան ազգային հաւաքականութիւնները օր աւուր աւելի կ'ընդգծեն իրենց իւրայատկութիւնները: Չեն բաղձար, որ իրենց մշակոյթները փոլքլորի մը պարզ սահմաններուն չափին դասուին: Չեն ուզեր իրենց ազգային դիմագիծերը զոհել Կրեմլինի երազած եւ ջատագոված խորհրդային մարդուն ձեւաւորումին համար:

Կեդրոնախոյս ձգտումներուն մէջ, անկասկած, կարեւոր դեր կրնայ խաղալ ազգային հաւաքականութիւններուն թուական պատկերին փոփոխութիւնը: Արդարեւ, Սլաւ եւ, յատկապէս, ռուս տարրի գերադասութեան կամ՝ գերակշռութեան խախտումը կրնայ անպայման իր անդրադարձը ունենալ խորհրդային կայսրութեան ապագային վրայ: Այս իմաստով ուսանելի է 1970ի մարդահամարը, իր հայթայթած կարգ մը տուեալներով:

1897ին, Խորհ. Միութեան այժմու տարածքը ընդգրկող հողամասին վրայ, ընդհանուր բնակչութեան 69,5 տոկոսը (կլոր հաշիւ) Սլաւ տարրը կը ներկայացնէր: Ասոր մէջ, Ռուսերը իրենց 45 առ հարիւրի համեմատութեամբ, բացարձակ մեծամասնութիւն կը կազմէին: Նկատելին այն է, որ 1897էն 1957 միայն Ռուսերն են Սլաւ ընտանիքին մէջ, որ մնայուն կերպով կ'ապահովեն իրենց աճը: Այս թուականէն սկսեալ սակայն, պատկերը հիմնովին կը փոխուի: Այսպէս, մինչ Սլաւներուն եւ ասոնց մէջ Ռուսերուն թուական յաւելումները կը սահմանափակուին (Պալթեան երկիրներունը նմանապէս), անդին Թուրք կամ Իրան–մահմետական զանգուածները արտակարգ ձեւով բարձր ցուցանիշներ ձեռք կը ձգեն: Բանի մը թիւեր, որպէսզի ցայտուն դառնայ պատկերը:

Բացի Մոլտաւիայէն, որ իր 24 տոկոսով լաւ դիրք կը գրաւէ, Խորհ. Միութեան եւրոպական մասին բնակչութեան աճը՝ 1959 – 1970 ժամանակաշրջանին 11էն 15 տոկոսներուն միջեւ կը տարուբերի: Ռուսիա, իր 11 տոկոս աճով ամենէն ցածը կը մնայ, միութենական միջինէն ալ, որ 16 է, շատ վար: Ռուսերը, եթէ 1959ին ընդհանուր բնակչութեան 54,5 տոկոսը կը ներկայացնէին, 1970ի մարդահամարին 1,1 նուազումով կ'իջնեն 53,4ի:

Անդին՝ նոյն ժամանակամիջոցին, կեդրոնական Ասիոյ մէջ Տաճիկիստան՝ 46, Ուզբեկիստան՝ 45, Կիրգիզիա եւ Թուրքմենիստան՝ 42, Ղազախստան՝ 40, իսկ Անդրկովկասի մէջ Ազրբէջան 38 տոկոսի աճ կ'ապահովեն (2):

Այլ երեսներ ընդգրկող վիճակագրական տուեալներ ալ կը հաստատեն մահմետական ժողովուրդներուն կշիռին յաւելումը՝ թիւի եւ համեմատութեան զոյգ երեսներով, Խորհրդային Պետութեան մէջ: Այժմու հոլովոյթին շարունակութեամբ, վերոյիշեալ զանգուածին թիւը 2000ին, 45էն 90 միլիոնի կը բարձրանայ, նախատեսուած 300 միլիոն կամ քիչ մը աւելի ընդհանուր բնակչութեան մէջ:

Կարեւոր հարցերէն մէկն ալ բնակչութեան այսպէս կոչուած տեղաշարժի խնդիրն է: Ըմբռնելու համար ասոր արժէքը, ճշդենք, որ Խրուշչեւ, երբ 1961ին « դէպի կոմունիզմ անցնելու » ծրագիրը հրապարակ կը դնէ, « ազգերու միաձուլման » համար հիմ կ'ունենայ մէկ կողմէն ռուս տարրին գերակշիռ դիրքը թիւի եւ քաղաքական իշխանութեան մէջ, իսկ միւս կողմէ Ռուսերուն Խորհ. Միութեան շրջանները հաստատուելու եւ տեղական ժողովուրդներուն վրայ իրենց ազդեցութիւնը հաստատելու հին իրողութիւնը: Արդ, 1970ի վիճակագրութիւնը այս ուղղութեամբ եւս դրական պատկեր չի պարզեր: Ռուսերու « գաղթը » դէպի Արեւելք եւ Անդրկովկաս, դրեթէ դադրած էր: Տեղաշարժը, ընդհանրապէս, կ'արձանագրուէր արեւմտեան Հանրապետութիւններուն ուղղութեամբ՝ Պալթեան երկիրներ, Ուկրանիա, Բելոռուսիա, Մոլ–

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ 48ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԸ

— O —

Կիրակի, Մարտ 4ին, Սալ տը լա Շիմիի մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Արիներու Միութեան տարեկան հանդէսը, ներկայութեամբ ծնողքներու, բարեկամներու եւ հանդիսատեսներու մեծ բազմութեան մը: Ներկայ էին նաեւ Փարիզի հայկական միութեանց վարիչները, եկեղեցիներու վարչական ներկայացուցիչները, պել-ժիական սկաուտներու խումբեր եւ արենոյշներ, Օսթանտէն, իրենց պետերով, ինչպէս նաեւ ֆրանսական սկաուտական խումբերու ներկայացուցիչներ:

Հայ Արիներու Միութեան հրաւէրով եկած էին եւրոպական սկաուտական միութեանց կեդրոնի շրջանային պետը՝ Փաթրիք Մաք Լոկլի, ժընեւէն, ֆրանսական սկաուտական միութեանց կեդր. վարչութեան նախագահը՝ Փիէռ Պոտինօ եւ միջազգային պետ՝ Ալէն Սիպըրման: Հիւրերուն մէջ էին նաեւ իշխան Էմմանուէլ Լիխթէնշթայնէն եւ Փիէռ Տելսիք՝ նախկին անդամ սկաուտական միջազգային կոմիտէի եւ բարեկամը Հայ Արիներու Միութեան: Ուրախութեամբ պէտք է նշել նաեւ ներկայութիւնը հայ արիներու Լիոնի եւ Տէսինի խմբապետական կազմին, գլխաւորութեամբ շրջանային պետ Աւետիս Տօնապետեանի:

Հանդէսը սկսաւ Հայ Արիներու Միութեան փառերգով: Միութեան բոլոր շրջաններու դրօշակները բարձրացան բեմ եւ առաջնորդ Զատիկ Փանոսեան արտասանեց սկաուտական խոստումը: Ալֆորվիլի Թեւիկները սկսան յայտագիրը հայկական պարերով, որոնցմէ ետք նոյն շրջանի արիներն ու արենոյշները ներկայացուցին «Մարգանք, բուրգեր և կըրկէս»ը:

Փարիզի, Իսիի եւ Շաւիլի գայլիկները ներկայացուցին « Մօգլ » իր հնարքներով եւ աճպարարութեամբ, զուարթացնելով ներկաները: Փարիզի եւ շրջանի Թեւիկները հրամցուցին « Շողգամ »ը, երգախառն ներկայացումը:

Շրջ. պետ Սուրէն Փանոսեանի ղեկավարութեամբ հայ արիներու խմբապետներու երգչախումբը մեկնաբանեց հայկական ժողովրդական երգեր, արժանանալով ներկաներու բուռն ծափահարութեանց:

Դադարէն առաջ Հայ Արիներու Միութեան Գործադիր Մարմնին կողմէ խօսք առաւ Տիկին Անահիտ Աւագեանց, հայերէն եւ ֆրանսերէն, շնորհակալութիւն յայտնելով ներկաներուն որ ընդառաջած են Միութեան հրաւէրին. ապա ուրախութիւն յայտնեց այն պատիւին համար որ եղած էր Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետին՝ անոր « Պրոնզէ Գայլ » շքանշանով պարգեւատրումով:

Բեմ բարձրացաւ ընդհ. պետը՝ Գուրգէն Մեծատուրեան, որ նախ հայերէն արտայայտուելով ըսաւ. « Յիսուն տարուան մեր գոյութիւնը եւ գործունէութիւնը, մեր յառաջդիմութիւնն ու յաջողութիւնները, մեր հաւատքը Հայ Նոր սերունդին ապագային հանդէպ, կը պարտինք ձեր համակրութեան եւ աջակցութեան: Սերունդները կը յաջորդեն իրարու, աշխարհը եւ պատանիները օր ըստ օրէ կը փոխուին եւ սակայն յիսուն տարիներու ընթացքին մեր Միութիւնը ոչ միայն պահեց իր գոյութիւնը, այլեւ ընդարձակուեցաւ եւ այսօր ազգային եւ միջազգային աշխարհին մէջ կը պահենք մեր պատուոյ տեղը »: Ապա ֆրանսերէնով շնորհակալութիւն յայտնեց ներկայ պաշտօնական հիւրերուն, յիշելով այն մեծ պատիւը որ եղաւ Հայ Արիներու Միութեան, շարժում մը՝ որակով բարձր, որ իր բեղուն գործունէութեամբ կը մնայ հաւատարիմ « մեծերու » կարգին:

Միջնարարին հանդիսականներ այցելեցին արիներու եւ արենոյշներու ձեռային աշխատանքներու ցուցադրութիւնը եւ շընորհաւորեցին փոքրիկ արուեստագէտները:

Յայտագրի երկրորդ բաժնին սկիզբը տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն մը, ղեկավարութեամբ Գործադիր Մարմնի անդամ Արսէն Ամիրխանեանի: Սկաուտներ մէջ ընդ մէջ արտասանեցին հայերէն ոտանաւորներ: Ապա, Ալֆորվիլի շրջանի Թեւիկներն ու գայլիկները ներկայացուցին «Խամաճիկներու խանութը», որ խլեց ծափեր: Շնորհաւորելի են շըրջանին պետը՝ Վարուժան Գալֆայեան եւ կինը, որոնց աշխատանքին արդիւնքն էր յաջող ներկայացումը:

Բեմ հրաւիրուեցաւ Փաթրիք Մաք Լոկլի, որ միջազգային գրասենեակի եւ սկաուտական եւրոպական միութեանց ողջոյնը փոխանցելէ ետք իր հիացումը յայտնեց Հայ Արիներու Միութեան պատրաստած հանդէսին հանդէպ, գնահատելով նոյն ատեն Միութեան ցոյց տուած մեծ աջակցութիւնը համաշխարհային սկաուտութեան, եւ աւելցուց. « Կը փափաքիմ շատ անգամ գալ ձեզ տեսնելու: Կը սպասենք ձեր մասնակցութեան ճէմպորիին, Զուիցերիոյ մէջ »:

Ներկայացուեցաւ պաւէտ մը՝ « Համերգը » նիւթին շուրջ, երեք պետերու մասնակցութեամբ, որոնց խաղարկութիւնը գնահատուեցաւ ներկաներէն: Փարիզի շրջանի խմբապետները, սկաուտները եւ արենոյշները հրամցուցին հայկական պարերու շարք մը, բարձրացնելով հանդիսատեսներու տրամադրութիւնը: Գնահատելի են կազմակերպիչ մասնակցողները, փոխ-շրջանային պետ Ժայր Պասմա, խմբապետ Միշէլ Մեծատուրեան, խմբապետուհի Իւէն Աւագեանց, Զատիկ եւ Գեղամ Փանոսեան եւ բոլոր պարող արիներն ու արենոյշները: Խմբապետները ներկայացուցին « Ռիթմ եւ Թմբուկ »ը, սրինգի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ:

« Ցտեսութեան » պահն է, Միութեան շրջաններու պետերը, յայտագրին մասնակցողները, մեծ թէ փոքր, բարձրացան բեմ եւ Միութեան փառերգով ու հուռաներով վերջ գտաւ հանդէսը:

Պէտք է յիշել սկաուտ ծնողքներուն բերած օժանդակութիւնը բոլոր աշխատանքներուն, ինչպէս նաեւ Սերոբ Ֆարշեանն ու Ռոզի Աւագեանցը եւ բոլոր կազմերը, որոնք նպաստեցին հանդէսին յաջողութեան:

Հանդէսին խօսնակներն էին Փարիզի շրջանային պետ Միշէլ Աւագեանց եւ Ռոպին Թաշճեան:

Գ. Մ.

ՀՈՂԻՎՐՏԻՔ

ԳԷՈՐԳ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

— O —

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ») — Փետր 28ին հողին յանձնեցինք Գէորգ Դաւիթեանը, որ հրաժեշտ տուած էր կեանքին, Փետր. 25ին, երկար տառապելէ ետք:

Գէորգն ալ շատերու նման փոքր տարիքէն ճաշակեց Ապրիլեան մահասարսուռ օրերու դառնութիւնը: Սպանդէն ազատելով խեղճ ու թշուառ վիճակի մէջ կը հասնի Պոլիս, ուր կարճ ատեն մը մնալէ ետք կուգայ Ֆրանսա ու կը հաստատուի Պուլվար Օտտոյի թաղամասը: Քիչ անց կը մտնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը որուն գաղափարաբանութեան հաւատարիմ մնաց մինչեւ իր կեանքին վերջը: Ընտրուեցաւ Թաղականութեան անդամ, սիրուեցաւ բոլորէն:

Մահէն քանի մը օրեր առաջ, բաղձանք յայտնած էր զինք թաղել Սէն Լուի գերեզմանատունը՝ տամնեակ ընկերներու կողքին:

Կատարուեցաւ ընկերոջ փափաքը:

Սիրելի Գէորգ, այս քանի մը տողերը փունջ մը ծաղիկ թող ըլլան ընկերներուդ կողմէ՝ թարմ շիրիմիդ:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

տալիս: Միւս կողմէ, ցայտունը դառնայ այլ Հանրապետութիւններուն ազգային կազմին առաւել ընդգծումը. այսպէս՝ Հայերու թիւը 1959էն 1970 0,6, իսկ մահմետականներունը իրենց Հանրապետութիւններուն մէջ 2,6էն մինչեւ 6,3 տոկոսի յաւելումներ կ'արձանագրեն: Կը տեսնուի, որ ազգային հաւաքականութիւնները կը ձգտին կեդրոնանալ իրենց հայրենիքներուն սահմաններուն մէջ՝ արտագաղթի նուազ տարողութեամբ, ներգաղթի առաւել ձգտումով:

Ազգային դիմագիծին իմաստով թիւերու փոփոխութիւնը՝ ի վնաս Ռուսերուն եւ ի շահ մահմետականներուն ու եւրոպական նկատուած կարգ մը ժողովուրդներուն (Հայերը, օրինակ) ներքին — քաղաքական կեանքէն ներս շրջադարձ մը կը նախատեսէ: Հեղինակին հետեւութիւնն է այս, եւ որուն պարզաբանութեան համար ան երկար էջերով տուեալներ կը հայթայթէ՝ համապատասխան եզրակացութիւններով:

Հելէն Քարէր տ'Անքոս, յատկապէս առաջին գիծին վրայ դնելով մահմետական ժողովուրդներուն հարցը (Թուական աճին կողքին այս վերջիններուն առաւել գիտակից ձգտումը պահպանելու իրենց ինքնատպութիւնը), այն եզրակացութեան կուգայ, թէ Խորհ. Միութիւնը ի վիճակի չէ եղած լուծելու ազգային հարցը: Ոչ-ռուս ազգերը, ըլլան անոնք Ուկրանացիներ թէ Կալմուկներ, դժուար կը համակերպին կեդրոնի ռուսական տիրապետութեան:

Պէ՞տք է հետեւցնել ուրեմն, թէ խորհրդային կայսրութիւնը դատապարտուած է կազմալուծման՝ ուշ թէ կանուխ: Ի մտի ունենալու է, որ եթէ ոչ-ռուս տարրերուն մօտ ակներեւ կը դառնան կեդրոնախոյս տրամադրութիւնները, եւ ռուսացման քաղաքականութեան հետեւանքով աստիճանաբար աւելի կը շեշտուին, միւս կողմէ Ռուսերուն տիրապետութիւնը խորհրդային աշխարհին վրայ կը մնայ ամուր, բոլոր մարզերէն ներս, — բանակ, կուսակցութիւն, պետական մեքենայ եւայլն: Անդին կը պակսի գործակցութիւնը ոչ-ռուս ժողովուրդներուն միջեւ՝ հասարակաց նպատակին իրագործման համար:

Ցամենայն դէպս, այս աշխատասիրութեան արժանիքն այն է, որ ցայտուն կը դարձնէ ժողովրդագրական բնոյթին խախտումը կայսրութեան մը սահմաններէն ներս: Ասիկա, անպայման, իր անդրադարձը կ'ունենայ Խորհ. Միութեան ներկային եւ, մանաւորաբար, ապագայի կառոյցին, դիմագիծին վրայ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(1) Flammarion, 1978, 315 pages.

(2) Հայաստան, խորհ. Միութեան ոչ-մահմետական երկիրներէն մէկը կը մնայ, որ իր 41 տոկոսի աճով ոչ միայն միութենական չափանիշէն (16 տոկոս) շատ աւելի բարձր ցուցանիշ կ'արձանագրէ վերոյիշեալ ժամանակաշրջանին, այլեւ մրցելով խորհրդային մահմետական Հանրապետութիւններուն հետ՝ հինգերորդ տեղը կը գրաւէ: Մոլտավիա՝ երկրորդ: Վրաստանի աճը միութենական միջինը կը ներկայացնէ:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

3.

Լուսացաւ Աղօթարանի պնդոցներից հեռանալու երկրորդ օրը:

Քարաւանի առջեւից գնացող Թաթուլ խմբապետն ու Գեղամը լուր ուղարկեցին զօրապետին, թէ ճանապարհի երկարութեամբ զօրք է նստած: Ներսեհ Զավուշը չփոխեց իր վճիռը:

Այժմ ուղիղ գնում էին Թշնամու վրայ: Ուրիշ էլ ի՞նչպէս գնան: Ձախ կողմին՝ Երզնկայի դաշտում, ռազմաճակատն է՝ դիրք — դիրք խրուած զօրք: Աջ կողմին դարձեալ ռազմաճակատի գիծ է՝ նոյն կրակը, նոյն արգելքը: Համեմատաբար դիւրին է գնալ ուղիղ: Ուրիշ ճանապարհ չէին տեսնում նաեւ փիդայիները: Ուր էլ գնան իրենց ճանապարհը արիւնոտ է, ուրեմն դարձեալ զէնքի ուժով պէտք է անցք որոնեն յուսած փրկութեան համար: Նրանք կորցնելու բան չունեն այլեւս, որ դողան վախկոտաբար:

Ցերեկուայ Թաքստոցի համար ընտրեցին խիտ, թանձր անտառի եզրը: Արգելուեց կրակ անել:

Ներսեհ Զավուշը Թաթուլ խմբապետին երեք հոգու հետ ուղարկեց դաշտում նստած թուրքական զօրքերի դասաւորութեանը ծանօթանալու:

Խմբապետը գնաց: Մնաց լռութիւնը, եւ աշնան խաղալը, որ տամուկ նստել էր ծառերի տակ: Մնաց անորոշ վախը:

Երեկոյեան դէմ արահետի վրայ նախիր երեւաց: Մի Թուրք կովերի ու գոմէշների սեւ, կեռակոտոշ պնդուած էր քշում դէպի հովիտ: Նախրի փոշին բարձրացաւ ու նստեց թաքնուած փիդայիների վրայ: Թրիքի ու կաթի հոտ տարածուեց: Թուրքը դագանակով զարկում էր ետ մնացածներին: « Հօ՛, հօ՛ »: Դագանակի տակից փոշի էր ելնում:

Ներսեհ Զավուշը հրամայեց նախիրը պահել: Խորէն աղան դուրս եկաւ թաքստոցից, կանչեց նախրապանին:

— Է՛յ, մի դէսն արի, բի՛ճ:

Նախրապանը եկաւ, գլխ կանգնեց նրա առաջ, քրքջաց միամիտ:

— Է՛, իւզբաշի աղա, ի՞նչ իմացար, որ ես բիճ եմ:

— Այդքան խելօք աչքեր միայն բճերն են ունենում: Նախիրը տանում ես զօրքի համա՞ր:

Թուրքը գլխով արեց:

— Հա, երկու հողի էինք: Մէկը ճանապարհին փախաւ...

— Դու էլ փախիր, դղրդաց Խորէն աղայի ձայնը: Դէ, ոտք վերցրու, սխմախ, թէ չէ վզակոթիդ կը տամ...

Թուրքը փախաւ սարսափած, նախիրը թողնելով:

×

Գիշերը կարգին մթնեցին:

Վերջապէս լոյսը բացուեց ու արեւի հետ երեւաց Թաթուլ խմբապետը: Մէջքը արեւին դէմ արեց, որ մրսած մարմինը տաքանայ: Ներսեհ Զավուշը սպասեց: Թաթուլը գրպանից ծալծլուած մի թուղթ հանեց, բաց արեց քարի վրայ ու զինուորականին վայել պատշաճութեամբ ասաց.

— Թուրքական զօրքի դասաւորութիւնը նշեցի այս թղթի վրայ: Ռազմաճակատի գիծը չէ, մի դիվիզիա է նստած այնտեղ: Հինգ օր առաջ է եկել, սպասում են Երզնկայի ճակատը մեկնելու հրամանի: Զբաղուած են վարժանքով եւ յոյս չունեն, թէ կը կարողանան Երզնկան Ռուսներից ետ առնել:

— Մեզ համար անցնելու անցք գտա՞ր:

— Հարկաւոր է անցնել մի անջուր ձորակով: Խմբապետը մատը դրեց թղթի վրայ: Սա երկարում է դէպի Վասակերտ:

Երկար խորհրդակցեցին, վեր ու վեր արեցին աննշան թուացող մանրուքներն անգամ: Վճռեցին դաշտն անցնել հէնց հիմա՝ օրը ցերեկով: Նախիրն առաջ կ'անեն ու քշելով կը գնան: Կ'ասեն զօրքի համար մսացու ենք տանում, եթէ հարցնող լինի: Եթէ չհաւատան, իրենք են ու իրենց յոյսը՝ զէնքը:

Գիշերը մրսած կովերն ու արջառները ոստոստացին աշխոյժ: Գոմէշները քայլեցին վեհ, ծանր գլուխները միմեանց մէջքի դրած:

Փոշի բարձրացաւ, ձորը բառաչեց:

Իջան մեծ ճանապարհը: Այն կողմը դաշտն է՝ Թուրքի զօրքով:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(268 — Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱՇՏՕՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Մոսկուայի մէջ, հայ ոգիի եւ ազատագրումի համար ընդակահարուած երեք հայ երիտասարդներու՝

ՍՏԵՓԱՆ ԶԱՏԻԿԵԱՆԻ
ՅԱԿՈԲ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ
ԶԱՒԷՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆԻ

յիշատակին համար մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մարտ 18,, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իրենց մօրեղբօր՝ Օննիկ Թախթալեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արթօ Գէորգեան 200ական ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Մեստուճեան 200 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Կարապետ Փօյաճեանի (Սուլթանեանի) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Արսէն Տէր-Սարգիսեանի իրենց եղբօր՝ Յակոբ Տէր-Սարգիսեանի մահուան առթիւ, նոյնպէս ցաւակցութիւններ ընկեր եւ ընկերուհի Յարութիւն Քէչէճեանի, Լիբանան մահացած իրենց եղբօր՝ Արամ Քէչէճեանի մահուան առթիւ, ընկ. Արամ Ստեփանեանի իր մօրը մահուան (Սուրիա) առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Ստեփանեանի իրենց նորածին Գարմէնի կորուստին առթիւ:

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին անոնց յիշատակին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մէկ տարու երախայ մը նայելու համար, միայն օրուան մէջ, կը փնտռուի հայ կին մը, միջին տարիքի:

Հեռաձայնել՝

663 - 39 - 83

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան վարչութիւնը ընկերահամակրական հաւաքոյթի մը կը հրաւիրէ անդամներն ու համակիրները, Շաբաթ, Մարտ 17, ժամը 16ին, Միութեան կեդրոնատեղին, Պարոյր Սեւակ դրադարան, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, 75009 Փարիզ:

Ներկաները քաքթէյլով մը պիտի հիւրասիրուին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Լիոնէն ընկ. Խազնաճեան Աննա՝ Վալանս մահացած Պր. Պալեանի մահուան առթիւ 200 ֆր., Վալանսի կոմիտէն ընկ. Տէր-Սարգիսեան Յակոբի մահուան առթիւ 100, Տէր եւ Տիկ. ընկ. Խաչիկեան Անոյշ՝ Ամերիկա մահացած Գէորգեան Պաղտասարի մահուան առթիւ 50 ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

"ՅԱՌԱՋ" կը նուիրուի

Թուլոնէն, Տիկին Ժոզէթ Գավիլիա մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօր՝ Պ. Տօնիկեանի (Շաս):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայր եւ որդի, Վարդան եւ Համազասպ Մուրատեան, իրենց սիրելի կնոջ եւ մօր՝ Սառա Մուրատեանի մահուան 8րդ տարելիցին առթիւ նուիրած են 100 ֆ. Մարսէյլի Կապ. Խաչին, 100 ֆ. Մարսէյլի Մշակոյթի տան, 100 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 100 ֆ. Դըպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (Դպրոցասէրի գումարը ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ դպրոցին ի նպաստ եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Ալֆօրվիլ – Մէզոն Ալֆօրէն

Տոք. Լ. Մոմճեան 5000 ֆ., Անդրէասեան Լորիս, Աքաշեան Ժաշ, Արթինեան Արմ., Այտընեան Արթիւր, Պասմաճեան Հրայր, Շամոյեան Ժորժ, Տօնիկեան Ժագ, Տօտօզ Մկրտիչ, Դաւիթեան Սերժ, Կարապետեան Սիմոն, Գասպարեան Արթօ, Կարապետեան Ժերար, Հայրապեան Ժագ, Յարութիւնեան Կարպիս, Գալըճեան Մօրիս, Գալուստեան Անթուան, Գարթոյեան Հարի, Քէօսէեան Կարպիս, Մաքարեան Ժան, Նոտարեան Ժագ, Նեռիլեան Վրէժ, Նոտարեան Քերոբ, Երամեան Վահրէն, Գարաճեան, Նազաշեան Ժերար, Շահինեան 500ական ֆր.:

(Շար.)

Հայաստանեան Ֆիլմերու ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշակ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, Ուրբաթ, Մարտ 16, ժամը ճիշդ 20.45ին

Musée Guimet, 6 Place d'Iéna
75016 Paris (Métro : Iéna)

Հայրենի գլուխ գործոց փիլմը

ՆԱՀԱՊԵՏ

(հայերէն խօսուն — ֆրանսերէն ենթախորագիր) եւ « ԱՐԵՒԻ ՆՇԱՆԱԾԸ »

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք

Participation aux frais : 15 F.

Points de vente des billets :
U.C.F.A.F., 6, Cité Wauxhall, Paris 10e
Baltaian, 27 Rue Bleue, Paris 9
Palouyan, 9, Rue de Trévise, Paris 9e
et auprès des membres de l'U.C.F.A.F.

ԽՆՋՈՅՔ Բարեկենդանի Առթիւ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Վալանսի վարչութիւնը Բարեկենդանի առթիւ Մարտ 16, ժամը 14.30էն մինչեւ 19, Ահարոնեան ակումբին մէջ կը հրաւիրէ գաղութիս Հայութիւնը եւ իր բոլոր ընկերուհիները ուրախ, զուարթ ու հաճելի օր մը անցընելու միասին: Աշխատող ընկերուհիներն ալ կրնան գալ իրիկուան աշխատանքէ վերջ:

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայ առանձին երիտասարդի մը համար անկախ, համեստ սենեակ մը կը փնտռուի Փարիզի մէջ, պարապ կամ կահաւորուած, մատչելի պայմաններով:

Հեռաձայնել՝ «Յառաջ»ի:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ ուխտագնացութիւն մը դէպի ՀԱՅԱՍՏԱՆ, անդամներու եւ համակիրներու համար, Ապրիլ 12էն մինչեւ 27

Ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորին և Եղեռնի յուշարձանին

Արձանագրութեան համար կը խնդրուի դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ ԳԷՈՐԳ,	հեռ. 770.07.25
ԱԿՈԲՈՖ ՍՈՒՐԷՆ	հեռ. 296.09.82
ՔԵՀԵԱԵԱՆ ՄԻՀՐԱՆ	հեռ. 642.73.10

Երթուդարձ 3600 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ 12-14, rue St. Bazile Marseille 3e

ՅՈԲԵԼԵԱՆ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ, ԿՐԹԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ 60ԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՍՐԱՀ

Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 16ին

Կը նախագահէ.— Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԱԳԸԼԵԱՆ

Կը խօսին.—

ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ
ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Խօսք՝ յոբելեարի:

Արտասանութիւն եւ ընթերցում յոբելեարի գործերէն

ՃԱՇ

Ի պատիւ յոբելեարին, հանդիսութենէն ետք Տարօն սրահին մէջ: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի արձանագրուիլ Մարտ 16էն առաջ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

Կիրակի, Մարտ 18

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 295 Պուալօ փողոց, Լիոն 3րդ, կ. յետոյ ժամը ճիշդ 4ին

Օրուան նիւթին շուրջ կը խօսի՝
ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Հայկազեան վարժարանի աշակերտութեան եւ տեղական այլ ուժերու կողմէ:

Հանդէսէն յետոյ ընտանեկան խնջոյք, որու ընթացքին Սայաթ Նովա նուագախումբը կը բերէ իր մասնակցութիւնը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԵՐ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մարտ 16 եւ 17ին ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՕՐԵՐ, նախաձեռնութեամբ տեղւոյն ֆրանսացի Աւետարանական համայնքի:

Ուրբաթ, Մարտ 16ին ցուցադրութիւն հայկ. մշակոյթի վերաբերեալ եւ դասախօսութիւն:

Շաբաթ, Մարտ 17, երեկոյին գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբի, պարախումբի, նուագախումբի, ֆրանսացի բողոքական համայնքի սրահը, Ռիւ Պալզաք, կայարանին դիմաց, Վալանս:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հայ Կարմիր Խաչի Անիէռ – Պուա Գոլոմպ շրջանի

ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 16ին, Պուա Գոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը՝ 31, Ռիւ Փօլ–Տէաուլէտ:

Կեդր. վարչութեան կողմէ կը խօսի՝
ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի հայ սիրուած երգիչ ՆՈՐԱՅՐ ՍՕՍԻ պարախումբը՝ պարուսոյց Արթօ Փէհլիվանեանի գլխաւորութեամբ:

Գունաւոր խօսուն ֆիլմ մը Հայաստանի մասին, ֆիլմի մասնագէտ՝ Պ. Ժորժ Այրանեանի պատրաստած, առաջին անգամ կը ցուցադրուի շրջանիս մէջ:

Մուտք 15 Ֆ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընկերական ընդհ. ժողովը, Ուրբաթ, Մարտ 16, ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Մարտ 17, Շաբաթ օր ժամը 4ին Մշակոյթի Տան սրահը՝ 17 Ռիւ Պլէօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN

2 nuits — 12 jours

PRIX : 3.850 F.

Départ	*Retour*
13 AVRIL	26 AVRIL 79
01 JUIN	14 JUIN 79
06 JUILLET	19 JUILLET 79

et TOUS LES MOIS

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE — tél. (91) 95 90 12

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
14
MERCREDI
14 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

BAŽANORDAGRUTIUN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ			
Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	Հատը	1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.337

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — N° 14.337

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԵԳԻՊՏՈՍ -- ԻՍՐԱՅԷԼ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

—— o ——

1977

Նոյեմբեր 19-21.— Սատաթի «պատմական այցը» Երուսաղէմ:

Դեկտեմբեր 14.— Գահիրէի մէջ բացումը կը կատարուի խորհրդաժողովի մը, ի ներկայութեան Եգիպտոսի, Իսրայէլի, Միացեալ Նահանգներու եւ Ազգաժողովին ներկայացուցիչներուն: Պեկին Ուաշինկթըն կը ժամանէ Գարթըրի ներկայացնելու համար իսրայէլեան ծրագիրները «համապարփակ լուծումի» մը:

Դեկտ. 25-26.— Սատաթ - Պեկին հանդիպում Իսմայիլիայի մէջ: Պեկին կը ներկայացնէ խաղաղութեան իր ծրագիրը, որ յատկապէս կը նախատեսէ իսրայէլեան ուժերուն պահպանումը գրաւեալ շրջաններուն մէջ, ինչպէս նաեւ վարչական ինքնավարութեան մը շնորհումը Այսրյորդանանի եւ Կազայի արաբ բնակիչներուն:

1978

Յունուար 4.— Գարթըր — Սատաթ հանդիպում Ասուանի մէջ: Մ. Նահանգներու նախագահը կը շեշտէ, թէ «Իսրայէլ պէտք է քաշուի 1967ի գրաւած հողերէն»:

Յունուար 11.— Իսմայիլիայի մէջ իր աշխատանքները կը սկսի իսրայէլ - եգիպտական զինուորական յանձնախումբը:

Փետրուար 3-8.— Սատաթ - Գարթըր հանդիպում Ուաշինկթընի մէջ:

Մարտ 21 - 28.— Ձախողութեան կը դատապարտուին Գարթըր - Պեկինի խօսակցութիւնները Ուաշինկթընի մէջ:

Յունիս 24.— Պեկին կը մերժէ ընդունիլ նախագահ Սատաթի առաջարկը՝ պաղեստինեան հարցին կարգադրութեան ժամանակ վերադարձնել Այսրյորդանանն ու Կազայի գօտին:

Յուլիս 18-19.— Հանդիպում Միացեալ Նահանգներու, Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի Արտաքին նախարարներուն Լիտսի դղեակը, Լոնտոնի մօտ:

Յուլիս 26.— Սատաթի պահանջով Եգիպտոսէն կը մեկնի իսրայէլեան զինուորական պատուիրակութիւնը՝ գոյութիւն ունեցող միակ կապը երկու երկիրներու միջեւ:

Սեպտեմբեր 5-17.— Տքնաջան բանակցութիւններէ ետք երկու համաձայնագիրներու նախագիծեր կը ստորագրուին Քէմփ Տէյվիտի մէջ՝ Գարթըրի, Սատաթի եւ Պեկինի կողմէ: Մէկը՝ «Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութեան», միւսը՝ «Իսրայէլ - Եգիպտոս խաղաղութեան» դաշնագիրներուն կնքումին համար: Ամսուն 17ին, երկուստեք յանձն կ'առնեն երեք ամսուան ընթացքին խաղաղութեան դաշնագիրը ստորագրել: Իսրայէլացիք կը համաձայնին, երկուքէն երեք տարուան ժամանակամիջոցի մը մէջ, հեռանալ Սինայէն, բայց յանձնառու չեն ըլլար ամբողջովին պարպելու Կազան եւ Այսրյորդանանը:

Հոկտ. 12.— Միացեալ Նահանգներու հովանաւորութեան տակ Ուաշինկթընի մէջ կը սկսին խաղաղութեան բանակցութիւնները Իսրայէլացիներու եւ Եգիպտացիներու միջեւ:

Նոյեմբեր 2.— Հանդիպում Գարթըր - Պեկինի, Նիւ Եորքի մէջ:

Նոյեմբեր 9.— Գարթըր կը շնորհաւորէ Եգիպտացիներուն դիրքը բանակցութեանց մէջ:

Դեկտ. 13.— Միացեալ Նահանգներու նախագահը չափաւորութեան կոչ կ'ուղղէ Իսրայէլի:

Դեկտ. 17.— Խաղաղութեան դաշնագրին կնքումին համար սահմանուած երեք ամսուան ժամանակամիջոցը վերջ կը գտնէ:

Դեկտ. 24.— Պրիւքսէլի մէջ կը ձախողին խորհրդակցութիւնները Վէնսի, Տայանի եւ Խալիլի միջեւ:

1979

Յունուար 16-28.— Կրկին դիւանագիտական երթուդարձեր Երուսաղէմի եւ Գահիրէի միջեւ, Մ. Նահանգներուն շրջուն դեսպան Աթըրթընի կողմէ:

Փետր. 21-25.— «Քէմփ Տէյվիտ Բ»ը կը համախմբէ Գարթըրը, Եգիպտոսի վարչապետ Խալիլը եւ Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Տայան: Աշխատանքներու աւարտին Գարթըր կը թելադրէ հանդիպում մը Պեկինի եւ Խալիլի միջեւ, առանց Սատաթի ներկայութեան: Փետր. 27ին, Պեկին ընթացք չի տար Միացեալ Նահանգներու նախագահին հրաւէրին, բայց կը հաստատէ, թէ Ուաշինկթըն կ'երթայ տեսակցելու համար Գարթըրի հետ:

Մարտ 1.— Պեկին Ուաշինկթըն կը ժամանէ:

Մարտ 5.— Իսրայէլեան կառավարութիւնը կ'ընդունի ամերիկեան նոր առաջարկները: Սպիտակ Տունը կը ծանուցանէ Գարթըրի ճամբորդութիւնը Մերձ. Արեւելք, Մարտ 7ին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԳԱՐԹԸՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՓՈՐՁԸ

—— o ——

Երեքշաբթի օր, Գարթըր վերջին փորձ մը կ'ընէր փրկելու համար կացութիւնը եւ իր հեղինակութիւնը: Նախաճաշ մը ընելէ ետք Պեկինի հետ, կ'անցնէր Գահիրէ վերջին անգամ մը խօսելու համար Սատաթի հետ: Մեծ յոյս չկար սակայն, քանի Պեկին զիջում չըներ իսկ Սատաթ չի կրնար միշտ տեղի տալ: Գլխաւոր տարակարծութիւնը հիմնուած է գրաւուած հողերու վրայ եւ թէեւ վերջին պահուն կ'ըսուէր թէ կարգադրութիւն մը կը նախատեսուի բայց եւ այնպէս ոչինչ յայտնի էր: Քնէսէթի նիստ, ճաշեր, Նախարարաց Խորհուրդ նորութիւն չբերին: Երբեմն նոյնիսկ չշտեցին անհամաձայնութիւնները: Գարթըրի ի պատիւ տրուած կոչունքի մը առեն, օրինակ, Պեկին ըսաւ. «Դուք եւ ես, պէտք է ճշմարտութիւնն ըսենք մեր ժողովուրդներուն: Լուրջ հարցեր դեռ պէտք է կարգադրուին նախքան Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի հաշտութեան դաշինքին ստորագրութիւնը: Հաշտութեան իսկական դաշինք մը, որ քանի մը ամիս կամ նոյնիսկ քանի մը տարի չտեւէ: Կ'ուզենք որ այս հաշտութիւնը հիմնուի իրական ապահովութեան մը վրայ, որ նոր վտանգներ չունենայ մեր ժողովուրդին համար: Այդ պատճառով է որ կը մերժենք տեսակէտը անոնց, որոնք մեզ կը մեղադրեն իբրեւ չափ պահանջ դնող եւ կ'ըսեն մեզի որ հաշտութեան լաւագոյն դաշինքը կրնայ բռնաբարուիլ»:

Ասիկա կը վերաբերի Եգիպտոսի որ չուզեր ընդունիլ դաշինքի ծրագրին ճրդյօդուածին իսրայէլեան մեկնաբանութիւնը, ըստ որուն համաձայնութիւնը պէտք է նախապատուութիւն ունենայ Եգիպտոսի բոլոր առաջուան յանձնառութեանց վրայ:

Ամէն պարագայի մէջ, Եգիպտոսի դիրքը բաւական փափուկ է: Սուրիա, Իրաք կը խորհրդակցին որոշելու համար թէ պատժական ի՞նչ միջոցներու պիտի դիմեն եթէ Եգիպտոս անջատ դաշինք ստորագրէ մինչ Քուէյթի մամուլը կ'ըսէ թէ Սաուտի Արաբիա զզուշացուցած է Սատաթը, որ նպաստները կը դադրեցնէ, առանձին հաշտութեան պարագային:

Պաղեստինցիներն ալ միայն խաղ մը կը նկատեն, Գարթըրի ճառին այն մասը, ուր հրաւէր կար իրենց Եգիպտացիներուն միանալու: Ղեկավարները ինչ հասանքի ալ պատկանին նոյն կարծիքն ունին այս մասին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Զօր. Հէյկի այցելութիւնը

Ատլանտեան կազմակերպութեան ընդհ. հրամանատարը՝ Զօր. Հէյկ Անգարա գացած է առջի օր, շատ կարճ այցելութիւն մը կատարելով, տեսնուած Էճվիթի հետ եւ ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Արեւմուտքը կ'ուզէ անպայման «սիրտը առնել» Թուրքիոյ, որ դժգոհ է խոստացուած տնտեսական օգնութեան դանդաղութենէն:

Ատլանտեան պատասխանատուն շեշտած է. «Ստիպողական անհրաժեշտութիւնը տնտեսական բազմակողմանի օժանդակութիւն մը բերելու Թուրքիոյ, որպէսզի ներկայ իր հարցերը լուծէ»:

Անցեալ շաբթու արդէն Էճվիթ յայտնած էր իր դժգոհութիւնները: Անգարա չուզեր լրացնել «Միջազգային Դրամական Ֆոնտ»ի պայմանները՝ արժեզրկում դրամի եւ խստակեցութեան ծրագիր մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ նամակով մը ուղղուած Ազգ. Ժողովի նախագահ՝ Շապան Տելմասի իր հաւանութիւնը տուաւ Ազգ. Ժողովի արտակարգ նիստի գումարման: Նախագահը կ'ըսէ իր նամակին մէջ թէ սահմանադրական պայմանները կը թուին յարգուած ըլլալ: Ծանօթ է որ այս նիստը կը պահանջէին ՀՀՀ.ն, համայնավարները եւ ընկերվարականները բայց միայն այս երկու վերջիններն են որ արգելքի բանաձեւ պիտի դնեն:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

Ոտնագնդակի խորհրդային բաժակի մրցումները մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած են մարզասէրներու մօտ: Այս տարի «Արարատ»ի տղաքը յաջող ընթացքի մէջ կը գտնուին: Արդարեւ, Երեւանի մէջ Մարտ 3ին տեղի ունեցած է «Արարատ»ի եւ Ուկրանիոյ Իվանօ - Ֆրանկովսկի «Սպարտակ»ի հանդիպումը, որ վերջ գտած է Արարատցիներու յաղթանակով (2 - 0): Կոլերը նշանակուած են Բարկէն Մելիքեան եւ Ս. Պետրոսեան:

Մարտ 6ին, «Արարատ» Հրազդան մարզադաշտին վրայ, գեղեցիկ խաղարկութեամբ մը, յաղթած է Վիլնիւսի «Ժալգիրիս»ի (2-0): Կոլերը նշանակած են Բարկէն Մելիքեան՝ 27րդ վայրկեանին եւ Սամուէլ Նաւասարդեան՝ 77րդ վայրկեանին:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԽՈՄԷՅՆԻԻ ՄՕՏ

—— o ——

Թեհրանի Հայոց Թեմի առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի գլխաւորութեամբ հայկական պատուիրակութիւն մը Փետր. 26ին այցելութիւն տուած է այաթոլա Խոմէյնիի: Պատուիրակութեան մաս կազմած են Ահարոն եւ Վարազդատ քահանաներ, իրաւաբան Ա. Պետրոսեան, Տոքթ. Հ. Դաւթեան, Ա. Սագինեան եւ Տոքթ. Ժիրայր Կարապետեան:

Հայկական պատուիրակութիւնը դիմաւորուած է Խոմէյնիի նշանակած բարձրաստիճան կրօնաւորի մը կողմէ, որ նախ ներողութիւն խնդրած է որ անցեալ անգամ առնուած ժամադրութիւնը Խոմէյնիի հիւանդութեան եւ տկարութեան պատճառով չէր իրականացած եւ թէ այդ օր, հակառակ խճողուած յայտագրի, այաթոլան փափաքած է որ անպայման տեղի ունենայ տեսակցութիւնը, նկատի ունենալով որ վերջին օրն է իր ընդունելութիւններու եւ շուտով պիտի մեկնէր Ղոմ:

Ապա, հայկական պատուիրակութիւնը առաջնորդուած է ընդունելութեան սրահը: Այաթոլա Խոմէյնի եւ այաթոլա Թալեղանի սիրալիր ընդունելութիւն մը ցոյց տուած են հայկական պատուիրակութեան հանդէպ:

Արտակ Արք. խօսք առնելով նախ խնդակցութիւն յայտնած է Խոմէյնիի առողջութեան համար եւ յանուն Իրանահայութեան շնորհաւորած Իրանի ժողովուրդի կատարած յեղափոխութիւնը, ղեկավարութեամբ իմամ Խոմէյնիի: «Իրանահայութիւնը, ըսած է Արտակ Արք., մեծ գոհունակութեամբ դիմաւորեց կատարուած այս յեղափոխութիւնը եւ ձեզ ճանչցող հայ գիւղացիները մեծ գովեստով կը խօսին ձեր եւ ձեր գերդաստանի մասին, անոնք ալ իմ միջոցով կը ներկայացնեն իրենց ջերմ շնորհաւորութիւնները»:

Խոմէյնի շնորհակալութիւն յայտնած է եղած բարեմաղթութիւններու համար եւ յիշած հայկական այն գիւղերը՝ Լիլիան, Բազազ - Քամարա, ուր ճանչցած է Հայեր, եւ աւելցուցած. «Իսլամ կրօնքը միշտ ալ բարեացակամ վերաբերում ունեցած է կրօնական փոքրամասնութիւններու նկատմամբ եւ բծախնդիր եղած որ անոնք հանգիստ ապրին: Մարգարէի ատեն իսկ այսպէս եղած է. գիտեմ որ Իրանի կրօնական փոքրամասնութիւններն ալ տուժած են Թագաւորական վարչակարգի ժամանակ եւ կարգ մը իրաւունքներէ զրկուած են անոնք, յուսով եմ որ Իրանի կրօնական փոքրամասնութիւնները աւելի իրաւասութիւններ կ'ունենան եւ աւելի խաղաղ կեանք մը կ'ապրին»: Հուսկ, այաթոլան ողջոյնի եւ շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Իրանահայութեան ուղղուած:

Տոքթ. Հ. Դաւթեան, Թեմական Խորհուրդի կողմէ շնորհաւորելով Խոմէյնին, գրաւոր խնդակցութեան գիր մը յանձնած է անոր:

ԵՐԵՔ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒՄԸ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

— o —

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Բ.

ԹԻՐԱՆԸ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ Է

Եթէ մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան հարց մը գոյութիւն ունի նաե՛ւ մեզի՝ Հայերուս համար, — կը կարծենք որ ոչ ոք կրնայ ըսել թէ... չունի, — ապա ուրեմն Ստեփան Զատիկեանի, Զաւէն Պաղտասարեանի եւ Յակոբ Ստեփանեանի գնդակահարութիւնը՝ Մոսկուայի մէջ, պիտի մղէ մեզ առնուազն հետաքրքրուելու թէ իրենց ո՞ր «ոճիր»ին համար ծանրագոյն պատիժին ենթարկուեցան անոնք, ինչո՞ւ հրապարակային դատավարութիւն տեղի չունեցաւ, ո՞ւր են եւ ի՞նչ են փաստական տուեալները իրենց վերագրուած անքաւելի «եղեռնագործութեան»:

Այս հարցումները կը դնենք այս ձեւով, որովհետեւ նոյնինքն խորհրդային գիտնական Անտրէյ Զախարով, Ֆրանսայի «Մարդկային Իրաւանց Լիկա»յի ներկայացուցիչ Ռոպէր Վերտիէ, Ֆրանսական Տեղեկատու Գործակալութեան Մոսկուայի գրասենեակը, եւրոպական գըլխաւոր թերթերու Մոսկուայի թղթակիցները, աշխարհածանօթ գրագէտ Ժան-Փօլ Սարթր, խորհրդային այլախոհներէն Լէոնիդ Պլիուշ եւ բազմաթիւ արժանահաւատ դէմքեր՝ արտայայտուելով հայ այլախոհներու գնդակահարման դէպքի մասին, կը հաստատեն թէ խորհրդային պաշտօնական աղբիւրներու կողմէ ցարդ տարածայնուած կամ կուսակցական մամուլի կողմէ հաղորդուած տեղեկութիւններ չինծու են, անհիմն, կամ բացայայտ սուտ:

Եթէ խորհրդային ակադեմական Զախարովի նման գիտնականներ կը վկայեն թէ հրապարակային որեւէ դատավարութիւն տեղի ունեցած չէ, վերագրումները հիմնաւորող փաստական տուեալներ ներկայացուած չեն, ու, նոյնիսկ, «Զատիկեանն Մոսկուա չէր գտնուեր իրեն եւ իր ընկերներուն վերագրուած ահաբեկչական արարքի օրերուն», չենք կրնար լուրջ վերապահութիւն չունենալ խորհրդային շրջանակներու կողմէ հաղորդուած «մանրամասնութիւններու» հանդէպ:

Հայ ազատախոհներու յանցապարտութեան, ձերբակալութեան, դատավարութեան, եւ անոնց մասին տրուած վճիռներու հիմ կազմող տուեալներու շուրջ մթութիւն կը տիրէ. եւ եթէ ենթադրենք նոյնիսկ որ անոնք յաչս խորհրդային օրէնքներու պատժելի որեւէ արարքի մէջ գտնուած են, «գնդակահարութեան» որոշումը՝ արդար քայլ մը ըլլալէ աւելի սպառնալիք մը կը թուի ըլլալ բոլոր անոնց հանդէպ, որոնք կը համարձակին իրենց անհատական համոզումներուն եւ ազգային իրաւունքներուն մասին բարձրաձայն խօսիլ...:

Այս հաւանականութիւնը արդէն իսկ հաստատուն եւ անխախտ եզրակացութիւն մըն է խորհրդային բարքերուն մօտէն ծանօթ օտար մտաւորականութեան եւ համաշխարհային իրենց վարկով յայտնի գիտնականներուն համար, որոնք վերջերս իրենց մասնակցութիւնը բերած են Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն եւ յատկապէս Փարիզի մէջ կազմակերպուած հրապարակային հաւաքոյթներու եւ բողոքի ժողովրդային ցոյցերու:

Խորհրդային դատարաններու եւ իշխանութեանց անմարդկային վերաբերումին դէմ արտայայտութիւններ ունեցած է նաեւ մամուլը՝ որ, ընդգծելէ ետք հայ ազատախոհական շարժումի ազգային բնոյթը, կ'եզրակացնէ թէ գնդակահարութիւնները ազդարարութիւն մըն են հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն գիտակ եւ պայքարունակ երիտասարդութեան՝ որպէսզի վերջ տայ ազգային իր տենչերուն ու անոնց հետապնդումին:

Բաւական է աչքէ անցընել փարիզեան մամուլի Փետրուար 5–7ի թիւերը՝ «Լը Մոնտ»ի, «Լիպերասիոն»ի, «Ֆիկարօ»ի եւ «Ինթերնէշընըլ Հերըլտ»ի նման թերթերու մէջ գտնելու համար վկայութիւնը միջազգային համբաւի տէր մտաւորականներու, գիտնականներու եւ գրագէտներու, շատերը՝ իրենց ընկերվարական ու «ձախ» հակումներով ծանօթ:

Փետրուար 3ին, «Հայ Քաղաքական Բանտարկեալներու Ազատագրութեան կոմիտէ»ին կողմէ կազմակերպուած ցոյցի մը ընթացքին, ֆրանսացի ականաւոր գրագէտ եւ իմաստասէր Ժան Փօլ Սարթըր» դատապարտելով քաղաքական բանտարկեալներու հանդէպ խորհրդային իշխանութեանց կողմէ ցոյց տրուած վերաբերումը, անդրադարձած է հայ ազատախոհ երիտասարդներու գնդակահարութեան խրողութեան եւ պահանջած է ազատ արձակել բոլոր հայ քաղաքական բանտարկեալները՝ որոնք արգելափակուած են ներկայիս, Խորհ. Միութեան մէջ: — «Ֆրանսացիք պէտք է քիչ մը համակրանք, համախոհութիւն ցոյց տան Հայաստանի հանդէպ: Ունէին 1915ին երբ մեծ ջարդը տեղի ունեցաւ: Պէտք է աշխատիլ Հայերուն հետ եւ պահանջել իրենց հետ իրենց իրաւունքները խորհ. Միութենէն»:

Արձագանգելով գրագէտին այս յայտարարութեանց, «Լիպերասիոն» օրաթերթը նաեւ տեսակցութիւն մը ունեցած է խորհրդային այլախոհներէն Լէոնիդ Պլիուշի հետ (գիտնական), որ դիտել տալէ վերջ թէ Խորհ. Միութիւն կը մտի աններողութեան ու հալածանքի երբեմնի իր ներքին քաղաքականութիւնը կիրարկել վերստին՝ շեշտած է որ «բացայայտ սուտեր» են խորհրդային պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա»յի վերագրումները Զատիկեանի եւ իր ընկերներուն մասին:

Պլիուշ աւելցուցած է այս առթիւ, որ «Զատիկեանի ընտանիքն անգամ գնդակահարման որոշումի գործադրութենէն ետք միայն տեղեկացած է խորհրդային դատարանի վճիռին, ու բացարձակապէս չինծու է հրապարակային դատավարութիւն կատարած ըլլալու պնդումը»:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ֆրանսայի Կեդր. Կոմիտէին եւ Հայ Դատի յանձնախումբին նախաձեռնութեամբ Փետրուար 5ին տեղի ունեցած ժողովրդային հաւաքոյթի մը ընթացքին՝ ուր ընկերներ Օննիկ Այթունեան եւ Արա Գրիգորեան մանրամասնօրէն լուսաբանած են ներկայ վեց հարիւրէ աւելի հայ եւ օտար մտաւորական, քաղաքական եւ հանրային դէմքեր, Ֆրանսայի Մարդկային Իրաւանց Լիկայի ներկայացուցիչ Ռոպէր Վերտիէ նկատել տուած է թէ «Մոսկուայի գետնուղիի դէպքին, հետեւանքին, դատավարութեան վայրին եւ մեղադրեալներու հասցէին կատարուած վերագրումներու մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ չկան մինչեւ այսօր»:

Օրուան գլխաւոր ատենախօս ընկերուհի Անահիտ Տէր–Մինասեան հանգամանօրէն եւ համապարփակ զեկուցումով մը պարզած է ազատախոհական շարժման բնոյթը Խորհ. Միութեան եւ Հայաստանի մէջ, ցայտուն դարձուցած է հալածանքներու, ճնշումներու եւ բանտարկութեանց էութիւնը, փաստական տուեալներ ներկայացուցած է Հելսինքիի համաձայնութեանց հսկողութեան Յանձնախումբի տեղեկագիրներէն, անդրադարձած է Հայաստանի Ազգ. Միացեալ Կուսակցութեան ծրագիր – կանոնագրին եւ նշած է որ «Արեւմուտքէն տասնեակ տարիներ առաջ՝ Դաշնակցական մամուլը ծանկած ու դատապարտած է արդէն խորհրդային ճնշումի եւ հալածանքի քաղաքականութիւնը»:

Ընկերուհի Տէր–Մինասեան նաե՛ւ ֆրանսական հեռատեսիլի կայանէն բացատրութիւններ տուած է Հայաստանի այլախոհական շարժումի էութեան մասին:

Արձագանգելով բոլոր այս իրադարձութիւններուն, մամուլը առհասարակ կ'եզրակացնէ թէ Մոսկուայի կողմէ մահապատիժի գործադրութիւնը՝ երեք հայ ազատախոհներու վրայ, կը ձգտի ահաբեկել Հայութիւնը եւ մղել զայն հրաժարելու իր ազգային իրաւունքները հետապնդելու ամէն ձգտումէ:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

փետրուար 27

ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԸ ՄԱՀԱՐՈՒ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՄ

— o —

Կան գրողներ, որոնք իրենց մտայղացումները կապում են բացառապէս ապրուած կեանքի ծանօթ միջավայրի հետ՝ գրեթէ անտեսելով գեղարուեստական հնարմունքը: Զեռնամուխ լինելով հայրենի նահանգի կեանքի վերարտադրմանը, Ու. Ֆոլկները յայտնաբերեց այնտեղ այնպիսի կրքեր, հոգսեր, յարաբերութիւններ եւ իրադարձութիւններ, որ երիտասարդական տարիքում արդէն գիտակցեց ստեղծագործական մի կեանքի քիչ լինելը...:

Հայ գրականութեան մէջ ոչ ոք ծննդավայրին չի անդրադարձել այնպիսի հետեւողականութեամբ եւ անմիջականութեամբ, ինչպէս Գուրգէն Մահարին: Բնորոշ է «Զմռսած գիշեր» բանաստեղծութիւնը, որով 15ամեայ պատանին մուտք գործեց գրական աշխարհ եւ «Ցարութիւն»ը՝ 66ամեայ բանաստեղծի վերջին երգը: Եթէ առաջինը յիշողութեան թարմ հետքերով պատկերում էր կորած մանկութեան այնպիսի մասունքներ, ինչպիսին էին տատը, ձէթի ճրագը, թոնիրը, տանտունը, «Թարգէօզ» կատուն եւ չափազում դրանք ձմեռային թախծոտ ու թաց զգացումով, ապա երկրորդը գրողի ստեղծագործական հաւատամքի հաստատումն էր: Հիւանդ բանաստեղծը, Ն. Թումանեանի բանաստեղծութեան տողերի նմանութեամբ, գծեց իր կեանքի «նոր» ճանապարհը՝

Թէ որ բացուին դռներն յուսոյ
Ու մշուշն այս չար՝ հալածուի,
Շողայ արեւն երկնից ծաւի,
Լցուի աշխարհն արար լոյսով,
Ես մի վերջին, վերջին խանդով,
Առած քնարն իմ մոռացուած,
Պիտի երգեմ գինի ու հաց
Ու Վարագայ լեռն իմ տրտում...

Կէս դարով բաժանուած երկու բանաստեղծութիւնների միջեւ գրուեցին բազմաթիւ ուրիշները, որոնցում իշխողը ծննդավայրի թեման էր:

20ական թուականներին Մահարին գրեց ինքնակենսագրական եռագրութեան առաջին մասերը, որոնցում, ապաւինելով «յիշողութեան կապոյտ քարտէզին»ին, վերականգնեց «կեանքի օրերի չըթայի ամենապայծառ օղակը», թերթեց «հեռաւոր օրերի ոսկէ գիրքը»...:

Դժուար է գտնել գարասկիզբին Արեւմտեան Հայաստանում ծնուած եւ անմըռունչ մանկութիւն ապրած մարդկանց: Մահարու մանկութիւնը նոյնպէս ընդհատուեց ողբերգական իրադարձութիւններով, որոնք, սակայն, անկարող եղան մթագնել նրա պայծառ յուշերը: Գրողի յիշողութիւնում Վանը հէքեաթային մի Պգնձէ քաղաք էր՝ թովիչ եւ նզովուած միաժամանակ. «Քաղաքը, ուր անցել է իմ մանկութիւնը, տներ է ունեցել տափակ տանիքներով եւ ամէն տան առաջ տնամերձ մեծ մի այգի՝ ամէն մրգի ու բարիքով: Հողը հարուստ էր ցորենով ու ծաղիկներով, հողը պարարտ էր, որովհետեւ տարիներ շարունակ հոսել էր մարդկային արիւնը, եւ մարդկային արիւնից ծաղիկներն ու խնձորները աւելի կարմիր էին»:

Ծննդավայրի կարօտն ուղեկցեց Մահարուն ողջ կեանքում: Եղան տարիներ, երբ այն փոխարինուեց Երեւանի կարօտով, սակայն գրական գործունէութեան երկրորդ կէսում բռնկեց նոր ուժով որի արգասիքը եղաւ «Այրուող այգեստաններ» վէպը: Վէպն արդիւնքն էր ստեղծագործական ներքին, անդադրում եւ աներեւոյթ աշխատանքի: Նրա հերոսները տասնամեակներով և տասնեակներով ապրել էին հեղինակի ներաշխարհում, մասնակցել մտայղացման հասունացմանը և ձեւաւորմանը: «Նորէն վերապրեցի Վանը,– գրում է նա Շ. Շահնուրին,– Վանեցիներին ու 50ամեայ անցեալը... ինչո՞ւ չլինամեայ, 55, 56, 57... ծնուելէ՛ս ալ առաջ»:

Կարօտի ու ցաւի զգացումները վէպում չէին գտնում ենթատեքստում, չէին կռահւում հերոսների խօսքերում կամ գործելակերպում, այլ յաճախ իրենց անմիջական արտայայտութիւնն էին ստանում հեղինակային պատումում՝ հեղինակի կողմնակալ վերաբերմունքը մատնող ներբողական տողերում, որոնք վեր էին ածւում հիմնի յանգուն արձակ բանաստեղծութիւնների. «Եւ ի՞նչպէս կարելի է խեղդուել, զսպուած ձայնով երգել «Վասպուրակա՛ն», երբ այդ բառի մէջ տրոփում է մի ամբողջ երկիր, մի ամբողջ աշխարհ, մի ամբողջ, ամօթ չլինի ասել, տիեզերք... Վասպուրակա՛ն, Երկիր Արգոց Մեծամեծաց, ուր կանգնած են, կանգուն ու ավթար, ուրարտական ու խալդական անթիւ յուշարձաններ, յաւիտեանս անբացատրելի արձանագրութիւններով, բեւեռագրերով, խորհրդաւոր ու մութ զարդանշաններով...»:

Հեղինակի կիրքը վարակիչ է, Պաթոսը՝ անկեղծ, սակայն նման ոճով շարունակելու դէպքում հեշտ է ընկնել վերամբարձ հրապարակախօսութեան մէջ: Եւ վիպագիրն անկատելի անցնում է ներքին մենախօսութեան, խօսքը փոխանցում ծննդավայրին կուրօրէն սիրահարուած և բեւակայական ու անդերանուն հերոսին: «Կատա՞կ կարծեցիր: Ամբողջ աշխարհ վերջ ի վերջոյ եկաւ այն համոզման (ամբողջ աշխարհը, հասկացա՞ր...) որ անդենականում դրախտը, աստեղականում Վանը...: Վեր աստուրիս՝ Վանի պէս խորոտ, Վանի պէս ազնիւ, Վանի պէս հարուստ, Վանի պէս դրախտային, բնական, բանական եւ տրամաբանական մի ուրիշ քաղաքի անուն տուր՝ ճակատդ պաքեմ...»:

Ասուած է անհեմմատ շատ, անգամ խախտելով չափի ընդունուած սահմանները: Սակայն ընթերցողի թերահաւատ ժպիտի վտանգն այլեւս չկայ եւ նորից կարելի է վերադառնալ հեղինակային պատումին. «Բարեկամ, ինչպէ՞ս կարելի է կամաց, ցած ձայնով ասել «Վասպուրակա՛ն», երբ Վասպուրականի սիրտը Վանն է, իսկ այս քաղաքի գեղեցկութիւններըմէկ առ մէկ թուելու համար հազար ու մէկ գիշեր է հարկաւոր, իսկ հազար ու մէկ գիշեր պատմելուց յետոյ կը պահանջուի նորից հազար ու մէկ գիշեր»:

Ի խորոց սրտի ծննդավայրը վիպերգող վիպագիրը պէտք է լուծէր «ի՞նչպէս երգել» հարցը:

Անցեալին առաւել համապատասխանում էր ռէքուիյէմը, որը բնորոշ չէր նրան: «Մի՞թէ ես պէտք է երգեմ քեզ օրօր եւ արքայական դնեմ գերեզմանդ» – տէրեանական տողերով բնաբանում հարցնում է Մահարին: Ո՛չ: Առաջին տողից մինչեւ վերջինը նա կանչում է՝ «Ցոլացնորք Նայիրի», ցոլացնում ծննդավայրը ծիածանի վառ գոյներով, տալիս նրա անկրկնելի նկարագիրը, պատկերում պատմութեան վիրկն անցած զաւառաքաղաքի կեանքը, նրա բնակիչների առօրեայ հոգսերն ու կրքերը, պատկերում ոչ թէ ցաւով, դառնութեամբ ու բողոքով, այլ սիրով, ժպիտով, հիւմորով եւ ցաւով:

Ծննդավայրի կարօտը պայմանաւորեց վէպի քնարական աննախընթաց մակար-

գակը, բնութեան վարպետ նկարագրութեան բազմաթիւ պատկերներ: Առաջին իսկ տողերից ընթերցողն համակւում է վանի հովուերգականութեան զգացումով:

«Քամին երեկոյեան ծովից էր փչում, իսկ երբ բարձրանում էր լուսաստղը՝ սարից:

Այն ժամանակ ծառերի տերեւները շշնջում էին

Եւ ոչ միայն ծառերի տերեւները: Շրջւում էին խաղաղ հոսող ջրերի կընճիռները, տափակ տանիքներու վրայ իշխող հողմաղացի պտոյտները, բարձր հացենիների եւ բարդիների վրայ գիշերող թռչունների փետուրները...»:

Մահարին սիրում է ծննդավայրը սիրոյ առարկան խորհրդականացնող անանց կարօտով: Բնաշխարհի աներեւոյթ թրթիռները մատչելի են ու հարազատ նրան: Այդ է պատճառը, որ հովուերգական անդորրում նա որսում է լիարիւն կեանքի հեթանոսական մի ժխոր. «Այգինե՛ր, այգինե՛ր, այգինե՛ր, խիտ, կանաչ, զարմանալի կանաչ այգիներ, ուր հասնում է խնկամման վիթխարի մալաչէկ տանձը, մալաղեկն ու մեղրուկը, ուր բուրում է գալալի խնձորը, լցւում են խաղողի ողկոյզները առաջին մայրութեան առատ ու լցուն կրծքերի պէս, սեթեւեթ ու մատչելի հմայում է ծիրանը, ծանրանում է սերկեւիլը, երգում է դամոնը, ոլորւում են այգիներում պասերները, խնկում են ծաղիկները ու այս ամէնի վրայ շողշողում է վիթխարի մի արեւ, թաւալուած ինքն իր վրայ, մոլեգնում է, թափում իր ջերմ գրգիռն ու արեւային տարփանքը...

Վէպը յուշարձան էր ծննդավայրին, մի տեսակ գրական խաչքար, որի զարդաքանդակների ուսումնասիրութիւնը դեռ չի կատարուած եւ չնայած այն աւարտւում է գաղթով, երբ Վանեցիները քայլում են դէպի արեւելք, իսկ ետեւում մնում է հազարամեայ քաղաքը՝ «մի դէմքը դէպի անցեալ, միւսը՝ գալիք դարերին, այնուամենայնիւ, վէպը հեռու է արցունքներից: Դա բնորոշ չէր լինի գրողին, որի համար կեանքը «մեծ վարպետութեամբ կառուցուած, ծիածանի բոլոր գոյներով շողացող մի հէքեաթ» էր...

Ծննդավայրը Մահարու ստեղծագործական մտայղացումների անկեղծութեան ապացոյցներից էր: Սակայն ծննդավայրին նուիրուած ստեղծագործութիւնները չըթեթեւացրին գրողի պարտքը եւ նրան ոչ մի րոպէ չլքեց անմարելի պարտքի զգացումը: «Դու ինձ տուիր» բանաստեղծութիւնում քնարերգակը ներում հայցեց իր ոչ կատարեալ երգերի համար. «Դու ինձ տուիր մի մեծ արեւ, ես քեզ՝ միայն մի քանի տող... դու ինձ տուիր գարուն անձառ, ես քեզ՝ ծաղկից թափուող թերթեր... դու ինձ տուիր մի երկինք աստղ, ես քեզ՝ մահիկ, այն էլ հանգած...

Գուրգէն Մահարին այն գրողներից էր, որոնց համար անսպառ են անձնական կեանքի հետ առնչուող թեմաները: Դրանում է նրա ստեղծագործութիւնների մնայուն արժէքը:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

ՍԷՆ-ՄԻՌ.— Լիոնի հայ ազգայիններէն մասնակցողները Նարեկեան վարժարանի 1979ի կազմակերպած Բ. մշակութային օրուան՝ կրցան Կիրակի, Մարտ 4ին, անկէ օգտուիլ իրենց հոգին սնուցանելու Աստուծոյ խօսքով, ֆիզիքապէս կազդուրուելու Սէն - Միռի բարձունքներու կենսաձիր օդով եւ համեղ ճաշով, ինչպէս նաեւ մտքերնին զարգացնելու Կարօ Յովսէփեանի շահեկան բանախօսութեամբ:

Նարեկեան վարժարանի մատրան մէջ, առաւօտեան հանդիսաւոր պատարագը մատոյց Գէորգ Վրդ. Զապարեան: Երգեցողութիւնը կատարեց Լիոնի Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութեան երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի:

Ս. Զոհի աւարտին, պատարագիչ վարդապետը, ներշնչուելով Քառասնորդաց շրջանէն՝ բացատրեց Զատիկը կանխող այս կարեւոր հանգրուանը որպէս ապաշխարանքի եւ աղօթքի գերազանց ժամանակը: «Ծիսական տարւոյն այս կայանը, ըսաւ ան, մեզ կը մղէ անջատուելու մեր առօրեայ զբաղումներէն, սովորական մտահոգութիւններէն, եւ շօշափելի նիւթէն՝ մեր միտքը վերացնելու դէպի երկնային իրողութիւնները, խորհրդածելու համար մեր հոգւոյն փրկութեան կարեւորագոյն հարցին շուրջ»: Գէորգ վարդապետ եզրափակեց իր քարոզը յիշեցնելով Յիսուսի խօսքը թէ «Ի՞նչ օգուտ է մարդուն՝ երբ բոլոր աշխարհը շահի եւ իր հոգին կորսնցնէ» (Մատթ. ԺԶ., 26):

Պատարագէն յետոյ, ներկաները հրաւիրուեցան վարժարանի ճաշասրահը ուր մեծաւոր վարդապետը խօսք առնելով՝ շնորհակալութիւն յայտնեց ամէնուն, մասնաւորապէս Լիոնի Առաքելական Եկեղեցւոյ առաջնորդ՝ Սահակեան եպիսկոպոսին եւ անոր Ազգային Միութեան նախագահ՝ Պ. Սեպուհ Սարեանի, իրենց մասնակցութեան համար:

Յետ միջօրէի ժամը 15.30ին մեր ազգայինները մեծ հաճոյքով ու հետաքրքրութեամբ ունկնդրեցին Կարօ Յովսէփեանի հրատապ հարց որոնող բանախօսութեան, որ է «Սփիւռքը եւ Հայութեան ինքնութիւնը կազմող արժէքներն ու ազդակները»:

Բանախօսը, բացատրելէ ետք Սփիւռք բառը, որ ծագում ունի Քրիստոսէ առաջ Թ. դարու Հրեաներու կատարած գաղթի երեւոյթին մէջ, զայն մերձեցուց հայ ժողովուրդին որ բազմիցս բռնագաղթի հարկադրուեցաւ՝ աշխարհակալ Պետութեանց արշաւանքներու հետեւանքով: Հմուտ դասախօսը ակնարկելով Ապրիլեան Եղեռնի աղէտաբեր դէպքերուն աւելցուց թէ՝ Հայոց դարաւոր պատմութեան սկիզբէն ի վեր ոչ՝ մէկ ատեն ա՛յսքան զանգուածային արտագաղթ տեսնուած էր: Զանցառելով Խրիմի եւ Լեհաստանի հայկական մեծ գաղութները, ան ըսաւ թէ ունեցեր էինք ցիրուցան փոքր թիւերով գաղութներ զանազան օտար երկիրներու մէջ, բայց անոնք երբեք այսօրուան համեմատութիւնները չէին առած: Սփիւռքի այս առաջին շրջանին, շարունակեց ան, հայ գաղթականները, հակառակ իրենց նիւթական նեղութեանց ու այլազան դժուարութեանց՝ կազմակերպուեցան, նպատակ ունենալով ազգապահպանումը, ժամանակաւոր երեւոյթ համարելով իրենց գաղթականի վիճակը: Բայց տեսնելով յոյսերնուն ցընդիլը ուզեցին զօրացնել իրենց ինքնապաշտպանութիւնը եւ մեծ չափով յաջողեցան: Բանախօսը յարեց ըսելով թէ իրական սփիւռքը կազմուեցաւ 1945 - 1960ական թուականներուն եւ սկսաւ ղեկավարուիլ օտարութեան մէջ ծնած եւ աճած զաւակներով, որոնք ժառանգեցին անցեալը, տարբեր ըլլալով հանդերձ անցեալի մարդոցմէ: Սակայն, ցիրուցան Հայութեան ինքնութիւնը ենթարկուած է այլեւս զանազան գաղթավայրերու ճընշումին եւ պայմանաւորումներուն: Արդ, որպէսզի Հայերը իրենց ինքնութիւնը պահեն, Կարօ Յովսէփեան ձեռնհասօրէն թուեց ապա մէկիկ մէկիկ բացատրեց քանի մը կարեւոր ազդակներ.

Ա) Հող - Հայրենիք... որ մեծապէս կը սատարէ ինքնավստահութեան, եւ ինքնութեան որոշման, հետեւաբար կը հարկադրուի հողերու վերստացումը:

Բ) Հաստատութիւնները... գլխաւորաբար դպրոցը, թատրոնը, մշակութային կեդրոնները, շարժանկարը եւն.:

Գ) Եկեղեցին... որու շնորհիւ ժամանակին Հայերը զատորոշուեցան մահմետական զանգուածէն: Սակայն այսօր, շատ մը երկիրներու մէջ ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի մէջ, հայ ինքնութեան կազմաւորման եւ բնորոշման գծով անոր դերը մտահոգիչ համեմատութիւններով նուազած է:

Դ) Պատմութիւնը... որպէս գիտակցելու ազդակ եւ մղիչ ուժ քաղաքական մտածողութիւն:

Ե) Լեզուն... հիմն է մշակոյթի, գրականութեան եւ արուեստի. անիկա իր մէջ կը կեդրոնացնէ եւ կը խորհրդանշէ ամբողջ մտաւորական կեանքը մեր ցեղին: Հրաժարիլ լեզուէն կը նշանակէ շինել եւ կառուցանել աւազի վրայ:

Բանախօսը կոչ ըրաւ ներկաներուն եւ մանաւանդ երիտասարդ սերունդին, որ կառչին վերոյիշեալ ազդակներուն եւ գիտակցին իրենց տոհմային արժէքներուն եւ առաւելութիւններուն, պահպանելու համար հայ ինքնութիւնը, քանի որ անիկա փրկարար դեր կը կատարէ մեր գոյամարտին մէջ:

Գ. Զ.

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒԼՈՒԶԻ ՄԷՋ

Յունուար 14ին, Թուլուզի եւ հարաւ - Փիրենեան շրջանի Հայերու Բարեկամական Միութիւնը տօնած էր Հայկ. Ծնունդը: Պատարագէն ետք, գումարուած է ընդհ. ժողովը եւ ընտրուած է նոր վարչութիւն մը հետեւեալ կազմով.—

Տոքթ. Զարեհ Ռուստամեան (նախագահ), Պ. Խայիկեան (փոխ-նախագահ), Պ. Գոճապաշեան (գանձապահ), Պ. Մանիեան (քարտուղար):

Այս մարմինը որ ոչ քաղաքական ոչ ալ կրօնական բնոյթ ունի, հիմնուած է 1965ին եւ ներկայիս Միութեան կ'անդամակցին շուրջ հարիւր ընտանիք:

Ամէն տարի, Ծնունդէն զատ, Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Ապրիլեան Եղեռնը, ծաղկեպսակ մը դնելով Մեռեալներու յուշարձանին:

Գաղութը, հակառակ իր համեստ պայմաններուն միշտ իր օժանդակութիւնը բերած է երբ կարիքը եղած է, ինչպէս Լիբանանահայութեան կրած տագնապներու ընթացքին:

ՏՈՂԵՐԷ ՏՈՂԵՐ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայոց առաջնորդական տեղապահը՝ Արամ Վրդ. Քէշիշեան, Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին հրաւէրով մասնակցած է Փետր. 11էն 16 Ժընեւի մէջ գումարուած միջ - եկեղեցական ժողովի մը, որուն նպատակն էր աշխարհի զանազան շրջաններուն մէջ գոյութիւն ունեցող ընկերային, քաղաքական, կրօնական ու տնտեսական տագնապները ընդգծել եւ անոնց տալ աստուածաբանական վերարժեւորում: Արամ վարդապետ, որ կը ներկայացնէր Միջին Արեւելքն ու Հիւսիսային Ափրիկէն, այդ շրջաններու ընկերա - քաղաքական հարցերը եւ շարժումները քննարկող գրաւոր զեկուցում մը կարդացած է՝ ընդգծելով գլխաւոր հինգ երեւոյթներ, որոնց կարգին՝ ժողովուրդներու պայքարը ի խնդիր իրենց ազգային իրաւունքներու վերատիրացման (պաղեստինցի եւ հայ ժողովուրդ): Առաջնորդական տեղապահը տեսակցութիւն մըն ալ ունեցած է Ժընեւ ժամանած Միացեալ Ազգերու մօտ Միացեալ Նահանգներու պատուիրակութեան անդամ Սէթ Մոմճեանին հետ, որ Ժընեւ գումարուող ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբի ժողովին կը ներկայացնէ Միացեալ Նահանգները:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

3.

Մի սեւ կառք դէմ առաւ նախրին: Դա ուղեկցում էին երկու ձիաւոր մոլլա: Քարաւանում սուլեցին, քրքջացին, քարեր նետեցին կառքի վրայ: Կանայք նրա միջից հանեցին սպիտակ սաւանով փաթաթուած, ոսկեգոյն մուճակներ հագին Զագը Խալիս Ուլու խալամին: Թքեցին նրա աճարեկուած մռութին: Ուլու խալամը սպառնաց՝ դժուարանալով բառեր գտնել:

— Ինձ հանգիստ թողէք, ես գնում եմ Մեքքա՝ մարգարէի սրբազան դուռը: Մի խանգարէք ուխտս, կը պատժե՛մ...

Մարգարիտը պահանջեց, որ նա մերկանայ: Ուլու խալամը հազաց բռան մէջ, մի բան եւս ուզեց ասել, բայց տեսնելով իր դէմ կանգնած ահեղ հայեացքը, հասկացաւ, որ անզօր է: Ամօթն այն էր, որ իրեն ու իր ուղեկից մոլլաներին մերկացնողը կանայք էին՝ տղամարդու հագուստով: Նա վերարկուն ու մուճակները յանձնեց Մարգարիտին:

— Այդ այդպէս, ասաց Մարգարիտը: Կարծում եմ մարգարէի դուռը գնում են բոպիկ: Բարի ճանապարհ...

Զագ Խալիս Ուլու խալամը ցանկացաւ մօտենալ իր կառքին, սակայն Մարգարիտը հրացանի կոթով նրան դէն հրեց:

— Կառքդ թող, աւանակ: Գլուխդ հօ չի՞ ճանձրացել:

Ուլու խալամը ետ-ետ գնաց: Կանայք քարեր վերցրին:

— Դէ, հա՛... Վազելդ տեսնենք:

Զագը Խալիսն ու նրան ուղեկից մոլլաները քարահալած փախան ճանապարհի երկայնքով:

Մարգարիտը մանր երեխաներին լցրեց կառքը, ինքը նստեց կառապանի տեղը:

— Դէ, հա՛, գնացինք...

Գնում էին դաշտով: Կառքը ստոստում էր, թեքւում աջ ու ձախ: Մարգարիտը մի կնոջից վերցրեց նրա նորածնի բարուրը:

— Աղջի, երեխայիդ կնքե՞լ ես:

— Չէ, Մարգարիտ, որտե՞ղ կնքէի: Թէ Աստծու ողորմութիւնը լինի...

— Աստծո՛ւ, դառնացաւ Մարգարիտը: Աստուած կենդանի՞ է, որ ողորմած լինի: Աղջի, սա տղա՞յ է: Այո՞: Դէ, ուրեմն, անունը Բենիամին կը դնես:

Նա տխուր նայեց մանկան մռութին: Սա բացել էր աչքերի ճեղքերը եւ անմեղ իրեն էր նայում: Մարգարիտը բարուրը սեղմեց երեսին: Տեսնես Զինիկն ի՞նչ է բերել: Դէ, Զինիկի ու Արեւի երեսը ինքը չի տեսնի: Ոչ, չի տեսնի: Ինքը իր Քրիստոսին թաղեց ձեան մէջ: Զինիկն այլեւս չի տեսնի Բենիամինին: Վերջին բաժանուելուց առաջ Բենիամինն այնքա՜ն ուրախ էր: Կանգնած էին վերան ճեղքում: Բենիամինն ասաց.

«— Շուտ հասնենք Զինիկին, հիմա տխրում է»:

Զագը Խալիսի կառքը ընտիր էր, ձիերը կուշտ էին: Մարգարիտը թափահարեց նրանց երասանակները եւ մերթ քարաւանից առաջ ընկնելով, մերթ՝ ետ, գընաց... Հիմա, հիմա տեղ կը հասնի: Կառքը կը քշի ուղիղ Վասկերտի ջրերի մէջ: Ո՞ւր է իրենց գետը, ինչո՞ւ չի երեւում: Այո, կառքը կը քշի նրա մէջ, կը սլանայ նրա կապոյտ մէջքի վրայով: Ինչո՞ւ թեւեր չունէր Բենիամինը: Կը ճախրէր, կը գար իր գիրկը: «Հայ փիդայիներ, ջան փիդայիներ, ձեր մայրերը ձեզ մատաղ...»:

Ինչո՞ւ Բենիամինը թեւեր չունէր, ինչո՞ւ:

×

Փոշու ամպով խուիւ խմբուած փիդայիները խրուեցին դաշտի մէջ: Հասնելով զօրքի նստավայրին, մի պահ կանգ առան: Փոշին նստեց խամրած խոտերի վրայ:

Թուրքերն սկսեցին հետաքրքրուել տարօրինակ քարաւանով, որ թէեւ չէթէ զինուորներ էին, սակայն երեխաներ ունէին հետները եւ անասուն՝ արջառ, կով, գոմէշ: Զայն տուին ալարելով.

— Է՛յ, այդ ի՞նչ քոչ է:

— Մսացու անասուն ենք տանում զօրքի համար, երկարաձիգ պատասխանեց Խորէն աղան: Անասո՛ւն...:

— Իսկ երեխանե՞րն էլ մորթելու էք տանում, հի՛, հի՛...

Խորէն աղան գոչեց.

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(269 - Շար.)

Այրի Տիկին Շուշանիկ Մխիթարեան եւ փոքրիկը, Պ. Յակոբ Մխիթարեան, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Մխիթարեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Սիրարփի Ֆաքրիքեան եւ զաւակները, Օր. Մարի Մխիթարեան, Առաքելեան ընտանիքը (Հալէպ) եւ բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ փեսային՝

ԽՈՍՐՈՎ – ԺՈԶԷՖ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 11ին, 41 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մարտ 15ին, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սար-Թրուվիլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Մոսկուայի մէջ, հայ ոգիի եւ ազատագրումի համար գնդակահարուած երեք հայ երիտասարդներու՝

ՍՏԵՓԱՆ ԶԱՏԻԿԵԱՆԻ
ՅԱԿՈԲ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ
ԶԱՒԷՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

յիշատակին համար մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մարտ 18,, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Մեսրոպեան 200 Ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ - Մուրատ վարժարանին, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Համասփիւռ Գոճակէօզեանի մահուան առթիւ:

×

ՏԷՍԻՆ.— Տէր եւ Տիկին Հարէլեան, ողբացեալ այրի Տիկին Վարդանոյշ Փորեաղեանի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՇԱՎԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, Արեւագալի արարողութիւն:

ԻՍԻԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՀՍԿՈՒՄ

Այս Ուրբաթ, Մարտ 16, երեկոյեան ժամը 7ին, Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ հսկում կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՎԱԼԱՆՍ.— Սիմոնեան ընտանիքը 100 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին իրենց հօր մահուան 15րդ տարելիցին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ դպրոցին ի նպաստ եղած են հետեւեալ նուէրները.— փարիզէն

Աբիկեան Շարլ, Ազարէկեան Հայկ, Ադամեան Խաչատուր, Պօղոսեան Տարօն, Պաղտասարեան Վարդգէս, Պէրպէրեան Վարդան, Տոքթ. Պալասեր, Պալեան Ժիլպէր, Տէր–Յակոբեան Փիէր, Ծիպիլեան Ռոպէր, Խապալեան Հայկ, Ղազարեան Սերժ, Յովսէփեան Ստեփան, Համալեան Նոէլ, Ճապուրեան Փասքալ, Գապատոյեան Շարլ, Գէորգեան Մեսրոպ, Խուպէսէրեան Ֆիլիփ, Մանասեան Ժերար, Միւթէվէլեան Ժաք, Միւթէվէլեան Վիրժինի 500ական:

(Շար.)

Հայաստանեան Ֆիլմերու ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշակ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, Ուրբաթ, Մարտ 16, ժամը ճիշդ 20.45ին
Musée Guimet, 6 Place d'Iéna
75016 Paris (Métro : Iéna)
Հայրենի գլուխ գործոց ֆիլմը

ՆԱՀԱՊԵՏ

(հայերէն խօսուն — ֆրանսերէն ենթա-խորագիր) եւ « ԱՐԵՒԻ ՆՇԱՆԱԾԸ »
Ծախսերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք
Participation aux frais : 15 F.
Points de vente des billets :
U.C.F.A.F., 6, Cité Wauxhall, Paris 10e
Baltaian, 27 Rue Bleue, Paris 9
Palouyan, 9, Rue de Trévise, Paris 9e
et auprès des membres de l'U.C.F.A.F.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՏՕՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

Կիրակի, Մարտ 18

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 295 Պուլօ փողոց, Լիոն 3րդ, կ. յետոյ ժամը ճիշդ 4ին

Օրուան նիւթին շուրջ կը խօսի՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Հայկազեան վարժարանի աշակերտութեան եւ տեղական այլ ուժերու կողմէ:

Հանդէսէն յետոյ ընտանեկան խնճոյք, որու ընթացքին Սայաթ Նովա նուագախումբը կը բերէ իր մասնակցութիւնը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

A L'OCCASION DES FETES DE

Paques aux Lieux Saints

ET

L'INAUGURATION SOLENNELLE

du

MUSEE HELEN et EDWARD MARDIGIAN

Président de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance des Etats-Unis

JACQUES CHELELEKIAN
(Accompagnateur)

propose :

Voyage à Jerusalem

de MARSEILLE
Départ Dimanche 15 Avril — Retour Mardi 24 Avril 79
Prix par personne 3.900 F.

Comprenant :
Transports, visites et excursions : TEL AVIV — CESAREE — HAIFA — ST JEAN D'ACRE — NAZARETH — TIBERIADE — BEIT-SHEAN — JERICHO — BETHLEHEM — JERUSALEM.
Logement en chambre double. — Hôtels 4 étoiles. — Pension complète.
Assurances : Annulation — Rapatriement — Perte et Vol bagages.

ATTENTION ! places limitées

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — **87 la Canebière 13001 MARSEILLE**
VOYAGES WASTEELS — **tél. (91) 95 90 12**

Lic. A. 568

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ 12-14, rue St. Bazile Marseille 3e

ՅՈԲԵԼԵԱՆ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ

ԳՐԱԿԱՆ, ԿՐԹԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ 60ԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՍՐԱՀ

Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 16ին

Կը նախագահէ.— Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԱԳՐԼԵԱՆ

Կը խօսին.—
ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ
ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Խօսք՝ յոբելեարի:

Արտասանութիւն եւ ընթերցում յոբելեարի գործերէն

ՃԱՇ

Ի պատիւ յոբելեարին, հանդիսութենէն ետք Տարօն սրահին մէջ: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի արձանագրուիլ Մարտ 16էն առաջ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ԼԻՒՍԻ ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ

Դաշնակի ունկնդրութիւնը որ տեղի պիտի ունենար, այս Հինգշաբթի Մարտ 15ին, յետաձգուած է կամքէ անկախ պատճառներով, ցնոր տնօրինութիւն:

ԽՆՃՈՅՔ Բարեկենդանի Առթիւ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Վալանսի վարչութիւնը Բարեկենդանի առթիւ Մարտ 16, ժամը 14.30էն մինչեւ 19, Ահարոնեան ակումբին մէջ կը հրաւիրէ գաղութիս Հայութիւնը եւ իր բոլոր ընկերուհիները ուրախ, զուարթ ու հաճելի օր մը անցընելու միասին: Աշխատող ընկերուհիներն ալ կրնան գալ իրիկուան աշխատանքէ վերջ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մէկ տարու երախայ մը նայելու համար, միայն օրուան մէջ, կը փնտռուի հայ կին մը, միջին տարիքի:

Հեռաձայնել՝

663 – 39 – 83

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան վարչութիւնը ընկերահամակրական հաւաքոյթի մը կը հրաւիրէ անդամներն ու համակիրները, Շաբաթ, Մարտ 17, ժամը 16ին, Միութեան կեդրոնատեղին, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, 75009 Փարիզ:

Ներկաները քօքթէյլով մը պիտի հիւրասիրուին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները բացուած են: Արձանագրուիլ մասնաճիւղերու մօտ Յուլիս եւ Օգոստ. ամիսներու համար, կամ Կապ. Խաչի գրասենեակը Դշ.ի օրերը եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15.30էն մինչեւ 16, 17 Ռիւ Պլէօ, փարիզ 9րդ, 6էն 14 տարեկան (ոչ աւելի):

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ՏՕՆԵԼՈՒ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ
Նուիրուած
ԿՈՄԻՏԱՍԻ
Ծննդեան 110ամեակին առթիւ
13 Մայիս

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հայ Կարմիր Խաչի Անիէռ – Պուա Գոլոմպ շրջանի

ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 16ին, Պուա Գոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը՝ 31, Ռիւ Փօլ–Տէռուլէտ:

Կեդր. վարչութեան կողմէ կը խօսի՝

ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի հայ սիրուած երգիչ ՆՈՐԱՅՐ ՍՕՍԻ պարախումբը՝ պարուսոյց Արթօ Փէհլիվանեանի գլխաւորութեամբ:

Գունաւոր խօսուն ֆիլմ մը Հայաստանի մասին, ֆիլմի մասնագէտ՝ Պ. Ժորժ Այրանեանի պատրաստած, առաջին անգամ կը ցուցադրուի շրջանիս մէջ:

Մուտք 15 Ֆ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընկերական ընդհ. ժողովը, Ուրբաթ, Մարտ 16, ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Մարտ 17, Շաբաթ օր ժամը 4ին Մշակոյթի Տան սրահը՝ 17 Ռիւ Պլէօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« Անի » երգչախումբի ժողովրդական երգերու համերգը, ղեկավարութեամբ՝ Հրանդ Աճէմեանի: Ապրիլ 27ին,, Իսիի քաղաքապետարանի սրահը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ ԻՍԻ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան գրադարանը բաց է Մարտ 15էն սկսեալ, Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19.30: Գրադարանը ճոխ է հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերով (45, Ռիւ տը Լա Տէֆանս, Իսի):

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
15
JEUDI
15 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ -- ԹԻՒ 14·338
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.338

ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՄԸ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

— O —

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք Պոլսոյ Պատրիարքարանի հաղորդագրութիւնը՝ Պատրիարքին տեսակցութեան առթիւ փոխ - վարչապետ Էյուպօղլուի հետ: Անգամ մը եւս կը պարզուի թէ ոչինչ փոխուած է Թուրքիոյ մէջ, հակառակ Շնորհք Պատրիարքի յամառ ճիգերուն: Հաղորդագրութեան վերջին մասը, որ չի կրնար մեզ զարմացնել, ուրիշ բան չի փաստեր քան ողբերգութիւնը ժողովուրդի մը, որ չի կրնար անգամ մէկ տեսակէտ ունենալ, իր պատմութեան ամէնէն սեւ էջին հանդէպ իսկ...:

×

Իսթանպուլի Կուսակալութեան փրոթոքոլի տնօրէնը Մարտ 5, Երկուշաբթի կէսօրէ առաջ հեռաձայնելով Պատրիարքարանս, հաղորդեց որ մեծայարգ փոխվարչապետ Օրհան Էյուպօղլու, օգտուելով Իսթանպուլի մէջ գտնուելու առիթէն, կը փափաքի տեսակցութիւն մը ունենալ Պատրիարք Հօր հետ, նոյն օրը ժամը 15·30ին, քաղաքապետարանի մէջ:

Պատրիարք Հայրը, հետն առնելով Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի բժշկապետ Տօքթ. Կարապետ Արմանը եւ նոյն հաստատութեան Հոգաբարձութեան ատենապետ Պ. Գէորգ Աթմաճեան եւ Գալֆայեան որբանոցի Խնամակալութեան ատենապետ Պ. Կարպիս Ուզուրլեանը, այցելեց քաղաքապետարան, ուր լման ժամ մը տեսակցութիւն ունեցաւ մեծայարգ փոխվարչապետին հետ: Տեսակցութեան ներկայ էր նաեւ Իսթանպուլի երեսփոխաններէն մեծայարգ Եաշըր Կիւրսէլ, որ նոյնինքն փոխ - վարչապետի կողմէ Պատրիարքարանիս եւ իր միջեւ կապ պահող անձ նշանակուած էր անցեալ տարի: Մեր համայնական դժուարութիւններէն ոմանք անգամ մը եւս աչքէ անցուեցան, որոնց մասին, դժբախտաբար ոչ մէկ գործնական նորութիւն բերուեցաւ, բայց անգամ մը եւս հաստատուեցաւ հինգ առ հարիւր տուրքի վերացումի հաւանականութիւնը: Այս հարցը սակայն եթէ յոյն համայնքին համար մեծ խնդիր մըն է, եւ այդ իսկ պատճառով անոնց կողմէ չի վճարուիր, մեզի համար կարեւորագոյն հարցը չէ, եւ ցարդ վճարուած է մեր մատակարար մարմիններու կողմէ, բողոքելով միայն այն անկանոնութիւններուն դէմ, որով կարգ մը ծախքեր չեն ընդունուիր էվքաֆի տնօրէնութենէն իբրեւ « վագըֆի նպատակին — հարցական նշան — հետ կապ ունեցող ծախքեր », իսկ այդ չընդունուած ծախքերը դիմագրաւելու նպատակով ձեռք ձգուած գումարները կը նկատուին վագըֆի եկամուտ եւ անոնցմէ ալ տուրք կը գանձուի: Մինչեւ իսկ օրինակ, մոմերու ծախքը չընդունուիր իբրեւ վագըֆի ծախք բայց արդիւնքը կը նկատուի վագըֆի եկամուտ եւ տուրք կը գանձուի:

Տեսակցութեան կէսին ներկայ եղան նաեւ Արտաքին Նախարարութեան երեք ներկայացուցիչները, որոնց համար եւս անբացատրելի մնաց, թէ ինչպէս օրէնքի, արդարութեան եւ հաւասարութեան հիման վրայ կառուցուած մեր Պետութեան մէջ (Հուգուգ Տէվլէթի) կրնային պաշտօնականանալ Օրէնքի, Արդարութեան եւ Հաւասարութեան հակառակ նման որոշումներ:

Իսկ վերջաւորութեան երբ խօսակցութիւնը կեդրոնացած էր Հիւանդանոցի սեփական այն եկամտաբեր շէնքին վրայ, որուն վերաշինութիւնը կասեցուած էր տասը տարիներէ ի վեր, եւ Գալֆայեան Որբանոցի վերաշինութեան մասին, մեծայարգ քաղաքապետն ալ հրաւիրուեցաւ տեսակցութեան: Քաղաքապետն ալ չկըր-օրինաւոր կերպով շինութեան արտօնագիր ունեցող շէնքի մը աւարտումի աշխատանքը:

Այնպէս որ այս հանդիպումն ալ գործնական որեւէ արդիւնք չունեցաւ, բայց մեր համայնական դժուարութիւններն անգամ մը եւս արծարծելէ եւ խոստումներ տրուելէ, թէ անոնք տակաւ առ տակաւ պիտի կարգադրուին:

×

Մարտ 6, Երեքշաբթի առտու ժամը 10ին նախապէս Կուսակալութեան կողմէ Պատրիարքարանէն առնուած ժամադրութեամբ, նահանգիս մեծայարգ Կուսակալը Իհսան Թէքին, այցելեց մեր Պատրիարքարանը: Մեծայարգ Կուսակալը Պատրիարքարանիս աւագ դուռէն ընդունուեցաւ եւ դահլիճ առաջնորդուեցաւ փոխանորդարանիս աւագ պաշտօնեայ Վարդապետ Ա. Սրկ. Զիլճեանի եւ Պր. Կարպիս Ուզուրլեանի կողմէ: Ընդունելութեան ներկայ էին երէկ Պատրիարք Հօր ընկերացող պատուական ազգայինները, Տօքթ. Կարապետ Արման եւ Պր. Գէորգ Աթմաճեան, առաւել Պր. Եզուարդ Գովան եւ փաստաբան Տ. Տիրան Պաքար, որոնք Պատրիարքարանիս հետ կապ ունեցող գործերու առընչութեամբ այդ ժամուն կը գտնուէին Պատրիարքարան:

Մեծայարգ Կուսակալը հետաքրքրուեցաւ Պատրիարք Հօր արտասահման այցելութեամբ եւ համայնական հարցերով: Անգամ մը եւս առկախ ինչ - ինչ համայնական խնդիրներ բարեհաճ նկատառման յանձնուեցան Կուսակալին: Անոնցմէ էին, օրինակ, կարգ մը Թաղային Խորհուրդներու տակաւին վաւերացուած չըլլալը կամ կիսկատար կերպով վաւերացուած ըլլալը, բազմաթիւ հայ աշակերտներու իրենց համայնական վարժարաններէ դուրս մնացած ըլլալը, հակառակ այն իրողութեան, որ 1978 Դեկտ. 23ին Տանըշթայէն յատուկ որոշում եղած էր, որ այս տղաքը վերստին ընդունուին իրենց համայնքի վարժարանները: Տանըշթայի այս որոշումէն օրինակ մը յանձնուեցաւ մեծայարգ Կուսակալին:

Խօսակցութեան ընթացքին Կուսակալը պատմեց արտասահմանի մէջ իր հանդիպած շատ մը Հայերու մասին, որոնք շատ սերտ ու սիրալիր վերաբերմունք ցոյց տուած են իրեն եւ իր ընկերներուն հանդէպ:

Այս կապակցութեամբ խոր ցաւով իմացան ներկաները, որ օրերս Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբը կը պատրաստուի եղեր ժողով գումարել Ժընեւի մէջ եւ օրակարգի վրայ կայ եղեր նաեւ ցեղասպանութեան տեղեկագիր մը, ուրտեղ Ա. Պատերազմի ընթացքին Հայերու եւ Օսմանցիներու միջեւ ծագած կարգ մը դէպքերը ցեղասպանութեան իբր օրինակ ցոյց տալու փորձ պիտի ըլլայ եղեր: Ներկաները հաստատեցին որ այս մասին հայ համայնքի տեսակէտը նոյն է Թուրք հայրենակիցներուն եւ մեր Պետութեան ունեցած տեսակէտին հետ եւ հաւաստիք տուին որ Պատրիարք Հայրը, ամբողջ Թուրքիոյ հայ կազմակերպութեանց եւ ժողովուրդին անունով, նման փորձի մը իրենց հակառակ ըլլալը պիտի արտայայտէ յատուկ հեռագրով մը: Տեսակցութիւնը տեւեց աւելի քան ժամ մը եւ յարգարժան Կուսակալը մեծարուելով գոհ տպաւորութեամբ մեկնեցաւ:

ԴԻՒԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ
ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ - ԵԳԻՊՏՈՍ

ԳԱՐԹԸՐ ՅԱՋՈՂԵՑԱ՞Ւ

— O —

Երեքշաբթի օր, յանկարծ ուրախ լուր մը կուտար Գարթըր, Գահիրէի օդակայանին մէջ իսկ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին: Օրը բազմաթիւ վերիվայրումներ ունեցած էր եւ վաղ առաւօտեան, աւելի ձախողութեան մասին կը խօսուէր բայց Գարթըր կը յամառէր, իր վարկը խնդրոյ առարկայ էր եւ նախաճաշելէ ետք Պեկինի հետ, կը հասնէր Գահիրէ եւ երկուքուկէս ժամ կը խօսէր Սատաթի: Ապա կը յայտարարէր.— « Համոզուած եմ, որ հիմա ճշդած ենք այն տարրերը որոնք հաշտութեան դաշնագրին հիմը կը կազմեն »: Միացեալ Նահանգներու նախագահը կ՚աւելցնէր.— « Մ. Նահանգները առաջարկներ ներկայացուցին լուծելու համար որոշ առկախ հարցեր: Այդ առաջարկները ընդունուած էին Պեկինի եւ իր կառավարութեան կողմէ: Հիմա ալ ընդունուեցան Սատաթի կողմէ: Նաեւ առաջարկներ ըրի Սատաթի եւ Պեկինի դեռ չլուծուած հարցերուն համար: Մեկնումէս առաջ, Պեկին համաձայնած էր զանոնք իր դահլիճին ներկայացնել: Սատաթ այս նոյն առաջարկները ընդունեցաւ »:

Կը թուի ուրեմն որ Սատաթ աւելի դիւրին կը համաձայնի ամերիկեան տեսակէտներուն մինչ Պեկին « նայինք » կ՚ըսէ:

Առկախ երեք հարցերուն, խորքին մէջ, միայն երկուքը բարդ էին:

Նախ կար քարիւղը: Հոս Իսրայէլ կը պահանջէր յանձնառութիւն մը՝ տարին երկուքուկէս միլիոն թոն, զոր Գահիրէ պէտք է ուղղակի տար (յիշենք որ Իսրայէլ զրկուած է այլեւս Իրանի քարիւղէն): Եգիպտոս կը մերժէր: Կը նախընտրէր Ամերիկայի ծախել, որ իր կարգին կրնար Իսրայէլի ծախել: Ի վերջոյ Գարթըր կը համոզէր Պեկինը, որ ուզածը խոտոր կը համեմատի միջազգային գործելակերպին հետ ուրեմն պէտք է գոհանայ ամերիկեան երաշխաւորութենէ մը՝ տասը տարի Սինայի քարիւղի հայթայթում Իսրայէլի:

Երկրորդ կէտն էր դեսպաններու փոխանակումը: Իսրայէլ կ՚ուզէր որ այս փոխանակումը կատարուի Սինայի պարպումէն մէկ ամիս ետք, այլ խօսքով՝ հաշտութեան կնքումէն տասը ամիս յետոյ: Եգիպտոս կը նախընտրէր որ դեսպան փոխանակուի միայն այն ատեն, երբ Այսրյորդանանի եւ Կազայի մէջ հաստատուած հիմնարկները ինքնավարութեան ծիրին մէջ, գործադրութեան անցած ըլլան: Հոս ալ Գարթըր միջին ճամբայ մը գտած է:

Երրորդ հարցը աւելի բարդ էր՝ Կազա: Կը թուի թէ այս խնդրին համար գտնուած լուծումը աւելի նպաստաւոր է Եգիպտոսի: Այս վերջինը կ՚ուզէր որ այդ հողամասի մէջ, զոր կը մատակարարէր մինչեւ վեցօրեայ պատերազմը հաստատէր կապի գրասենեակ մը եւ ի հարկին՝ ոստիկանական: Իսրայէլ կ՚ընդդիմանար: Հոս ուրեմն Գարթըր յաջողեր է Սատաթը համոզել որ հրաժարի այդ ծրագրէն եւ փոխարէն՝ Իսրայէլ համաձայն է որ ինքնավարութեան ծրագրի գործադրութեան մէջ, Կազա Այսրյորդանանէն տարբեր կարգադրութեան ենթարկուի: Պեկին ընդունած կ՚ըլլայ նաեւ որ Եգիպտոս հաստատէ կապի իր գրասենեակը եւ հաշտութենէն տարի մը ետք Կազա ինքնավար ըլլայ:

Լուատեսները կ՚ըսեն թէ հաշտութեան դաշինքը կը ստորագրուի գալ շաբթու: Բայց դեռ ոչինչ վերջնական է քանի Պեկին նախ իր կառավարութեան, ապա Խորհրդարանի վաւերացումը պէտք է ապահովէ: Հակառակ պարագային՝ պիտի հրաժարի:

Չորեքշաբթի առտու Գահիրէի Ալ - Աէրամը պատկերալից ձեւով կը նկարագրէր որ հաշտութեան կառախումբը փապուղիէն կ՚երթայ դէպի լոյսի կայարանը...:

Կը մնայ սակայն բազմաթիւ կնճռոտ հարցեր, որոնց նուազագոյնը չէ Պաղեստինը: Եւ այս հաշտութեան դաշինքը -- եթէ ստորագրուի — կրնայ ուրիշ տեսակի պատերազմի մը դուռ բանալ: Արդէն ոչ Պեկին, ոչ Սատաթ մասնաւոր խանդավառութիւն մը ցոյց կուտան: Առայժմ միակ լաւատեսը՝ Գարթըրն է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ՄՈՐՈՒՍ ՀԱՍՐԱԹԵԱՆԻ

— O —

« Սովետական Հայաստան » օրաթերթի Փետր. 27ի թիւէն կ՚իմանանք թէ յետ երկարատեւ հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է Մորուս Ս. Հասրաթեան, վաստակաւոր գիտնական, թղթակից անդամ Գիտութիւններու Ակադեմիայի:

Ծնած էր 1902ին Սիսիանի շրջանի Ախլաթեան գիւղը: Իր նախնական ուսումը կատարած է տեղական դպրոցը, ապա Բագուի առեւտրական ուսումնարանին մէջ՝ միջնակարգը: Աւարտելէ ետք Երեւանի համալսարանը, Հասրաթեան գիտական եւ մանկավարժական բեղուն գործունէութիւն ունեցած է Հայաստանի յեղափոխութեան Թանգարանը, պատմութեան Հիմնարկը, Մ. Մաշտոց Մատենադարանը:

Հմուտ միտք, հեղինակն է շարք մը արժէքաւոր աշխատութիւններու հին եւ միջնադարեան Հայաստանի պատմութեան եւ հնագիտութեան նուիրուած:

Առաւելաբար ծանօթ է իբրեւ «Սայաթնովագէտ»: Իր մասնակցութիւնը բերած է նաեւ հայ ժողովուրդի պատմութեան դասագիրքերու: Շուրջ տասը տարի վարած է Հայաստանի պատմութեան Թանգարանը: Մեծ եղած է իր դերը իբրեւ մանկավարժ:

Արժանացած է բազմաթիւ պարգեւներու: 1961ին ստացած է « Գիտութեան վաստակաւոր գործիչի » տիտղոս, 1963ին ընտրուած է Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից անդամ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՏ 13էն սկսեալ գործադրութեան անցաւ եւրոպական դրամական դրութիւնը, ըստ այն որոշումին, որ տրուեցաւ Փարիզ գումարուած Եւրոպական Խորհուրդի ժողովին, որու կը նախագահէր Ժիսքար տ՚Էսթէն: Դուրս կը մնան սակայն Անգլիացիները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ՝ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Երեւանի նկարիչները ծանօթ են Փարիզի գեղագիտական շարժումներուն: Աւելի լայն ծանօթութիւններ ստանալու համար, քանի մը երիտասարդներ փափաքեցան, որ հարցազրոյց մը ունենանք իրենցմէ մէկուն արուեստանոցին մէջ:

— Պր. Մութաֆեան, ուզում ենք գիտնալ թէ ի՛նչ է նկարչութեան ներկայ վիճակը Փարիզում:

= Լուրջ ու պատրաստուած արուեստագէտներ, խուսափելով դարուն յանդգնութեան ոգին, նոր պատուհաններ կը բանան կարելիութիւններու անսահմանութեան վրայ, որ նկարչութիւնը տեսնուի, երբե՛ք չտեսնուած ձեւերով: Անոնք կ'առաջնորդուին այն համոզումէն, թէ արուեստագէտին մէջ կայ անբացատրելի բան մը բացատրելի բաներուն հետ, որ կը հետեւի աշխատանքին, սկզբանէ անտի: Անոր հաւատարիմ մնալով, ստեղծագործութիւնը կը դառնայ գունագեղումի բուրմունք, կը յափրացնէ հոտառութեան քիչ ընդունակն անգամ, երբ մտնէ ծերպերէն ներս սրտի ծալքերուն: Այն ատեն, նկարը, որ տեսողութեան լեզուով գրուած յօդուած մըն է, կը լուսաւորուի սրտին ճառագայթով, ու կ'ըլլայ քնարականութիւնը ներքին լոյսին:

— Բայց սրանք իրաւ նկարիչների որոնումներն եղել են միշտ: Մենք գիտենք թէ Փարիզում նկարչութիւնը մի ուրիշ երես էլ ունի, որ սրանց հակադրութիւնն է:

= Անձնատպութեան խօլական արշաւը նկարչութիւնը հասցուց ձեր ակնարկած վիճակին: Բայց այդ երեւոյթը Նիւ Եորքը կը յատկանշէ աւելի՝ քան Փարիզը: Ֆրանսացին ցոյց տուաւ թէ լատին ժողովուրդը նախ կը դատէ յետոյ կը գործէ: Անշուշտ, ոչ մէկ նկարիչ կը հասնի արուեստին ոլիմպիականը, եթէ չունի անհատականութիւն մը: Ուրիշին տեսնողը իր սեփական աչքը կը կորսնցնէ: Նկարիչը պէտք է գիտնայ իր ապրումները լրտեսել, որպէսզի գողօն մը չապրի գործէն ներս: Այս համոզումը [illegible]ունները տանիլ ուզողները նկարչութիւնը հասցուցին ներկայ չփոթ վիճակին:

— Ի՞նչ կարող է վաղը ծնիլ նկարչութեան ներկայէն, գուշակութիւն անողներ կա՞ն:

= Մեծ վերելքները կը ծնին անկումէն: Յագեցած ճաշակը կ'ոգեկոչէ գալուստը նոր ճաշակին: Արուեստի մը վերջով կը սկսի արուեստի մը սկիզբը: Արդի ծայրայեղութիւններէն ալ կրնայ ծնիլ նոր վերածնունդը, իբր հակադրութիւն, բայց թէ ի՛նչ ուղղութիւն կրնայ ունենալ, ան ոչ ոք կրնայ գուշակել: Ապագան նախանձախնդիր է, չուզեր իր գաղտնիքը ուրիշներու հաղորդել:

— Ի՞նչ է վերաբերումը քննադատների, փոփ եւ օփ արուեստների հանդէպ:

= Քննադատներն ալ նկարիչներուն պէս բաժնուած են խումբերու: Կան արուեստին լրջութեան հաւատարիմները: Կան ծայրայեղութիւնները պաշտպանողներ: Կան նաեւ քննադատներ իրենց սեփական համոզումը չունեցող: Անոնք, [illegible] կամ յետամնաց չնկատուելու համար գովերգեն ամէն այլանդակութիւն որ կ'ուզէ ինքզինքը պարտադրել: Ցաւօք, նորութեան ամէն բան թմբկահարող քննադատը կը մեղանչէ հաւատալով, թէ պաշտպանել ամէն նորութիւն, կը նշանակէ պաշտպանել յառաջդիմութիւնը:

— Ժողովուրդը ընդվզում ցոյց չի տալիս ծայրայեղութիւնների դէմ:

= Լուսնարշաւի մեր դարուն, երբ գիտնականներ նոր միջոցներ կ'որոնեն երազուած իրականութիւնները կարելի դարձնելու, բնական է, որ արուեստագէտներն ալ իրենց ճիգերը բերեն, [illegible] դարձնելու յառաջդիմութիւնը արտայայտութեան բոլոր ձեւերուն մէջ: Միասնականութեան ձգտումը պատճառ եղաւ, որ նկարիչները շատնան, շատցած ըլլալուն համար նկարիչ ըլլալու միջոցները: Նկարել ու նկարիչ չնկատուիլը եղաւ դառնութիւնը քանակին մէջ կորսուած որակին:

— Ի՞նչքան նկարիչ կայ Փարիզում:

= Հարիւր հազար, մօտաւորապէս: Պատկառելի բանակ մը վրձինով զինուածներու: Նուազեցնելու համար այդ թիւը, պէտք է շատ բարձր ըլլան նկարչութեան պատերը, որ թռիչք ունեցողը միայն կարենայ անցնիլ անոնց վրայէն:

— Կարծո՞ւմ էք թէ նոր իզմեր տակաւին կարող են ծնիլ:

= Արուեստը սահման չունի անջրպետին պէս: Ամէն բան կարելի է: Ամէն կարելի բան ընդունելի չէ միշտ:

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ԵՐԵՔ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒՄԸ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԽՄԲ.— Սովորութիւն չունինք արտատպումներ ընելու Պէյրութի « Կանչ » համայնավար շաբաթաթերթէն, մանաւանդ որ, ինչպէս պիտի ըսէր Ֆրանսացին՝ « նոյն ծուխին չենք պատկանիր »: Անգամի մը համար սակայն, կ'արտատպենք նմոյշ մը (եւ ի՛նչ նմոյշ) որպէսզի մեր ընթերցողներն ալ տեղեակ ըլլան թէ հայանուն *սաանկ* թերթ ալ ունինք...: ՀԱՅ խմբագիր մըն է այս բաները գրողը: Ի՞նչպէս կրնայ, գուցէ հարց տան բարեմիտներ: Կը բաւէ պարզապէս որ մարդը Պապէն աւելի պապական ըլլայ, այսինքն Սթալինէն աւելի սթալինական: Գրութիւնը, այնքան պերճախօ՛ս է որ աւելին ըսել՝ աւելորդ պիտի ըլլար: Գոհանանք փոխաբերելով թերթին իսկ խորագիրը՝ նման թերթեր կ'արատաւորեն հայ մամուլի վարկը, մնաց որ չենք ալ խորհիր թէ իրենց փաթրոնին — Մոսկուա — յարգանք վայելեն...:

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԿԸ ԱՐԱՏԱՒՈՐՈՂ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ

Այս շաբաթ լրատու գործակալութիւնները հաղորդեցին թէ Մոսկուայի մէջ գործադրուած է մահավճիռը Ստեփան Զատիկեան կոչուածին եւ իր երկու մեղսակիցներուն, որոնք մահուան դատապարտուած էին Սովետական Միութեան Գերագոյն Ատեանին կողմէ, Մոսկուայի մեթրօ – կայաններէն մէկուն մէջ 1977ին ռումբ մը պայթեցուցած ըլլալնուն համար: Այդ պայթիւնին զոհ գացած էին բազմաթիւ մեռեալներ ու վիրաւորներ խաղաղ բնակչութեան մէջ:

Եթէ կատարուածը անհաւասարակշռիւի մը գործը եղած ըլլար, կարելի պիտի ըլլար ըսել նման դէպքեր կը պատահին ամէնուրեք: Սակայն ի յայտ եկաւ որ ատիկա կատարուած էր ոճրային նպատակներով եւ այնպիսի ժամանակ մը, երբ իմփերիալիստներն ու միջազգային սիոնիզմը ընդհանուր « քէյրէյն » կը մղէին Սովետական Միութեան դէմ եւ զայն կ'ուզէին օգտագործել իրենց սեւ հաշիւներուն համար: Ահա թէ ինչու այդ օտար ոճիրը ընդհանուր զայրոյթ յառաջացուց զայն կատարողներուն ու դրդողներուն դէմ, սովետական ամբողջ հանրային կարծիքին մօտ:

Ծանօթ է թէ Սովետ. Միութեան մէջ ահաբեկչական արարքները ընդհանրապէս կը կատարուին սիոնիստներու ղեկավարութեամբ: Սակայն այս վերջինները, անդրադառնալով որ նման ոճրային արարք մը ի՛նչ բացասական անդրադարձ կրնայ ունենալ իրենց համախոհներուն նկատմամբ, դաւադիր այդ պաշտօնը յանձնած էին հայանունի մը, որ այդպիսով եւ անխղճօրէն իր ժողովուրդին վարկն ու պատիւը կ'արատաւորէր յաչս սովետական ժողովուրդներուն:

Կասկածէ վեր է որ հայ ժողովուրդին վարկը բարձր է ու ան մեծ յարգանք կը վայելէ սովետական բոլոր ժողովուրդներուն եւ մանաւանդ ռուս ժողովուրդին մօտ: Այս կարծիքը կազմուած է պատմական փորձով, երկար տարիներու միացեալ պայքարներու ընթացքին ցուցաբերուած փոխադարձ եղբօրութեան շնորհիւ: Հայ ժողովուրդը միշտ գիտակցած է թէ իր ճակատագիրը կապուած է ռուս ժողովուրդին հետ եւ կապուած պիտի մնայ տեւապէս:

Այս պատճառաւ է որ Հայերը, ուր որ ալ գտնուին, միշտ աշխատած են տեւապէս աւելի ամրացնել իրենց բարեկամական կապերը ռուս մեծ ժողովուրդին հետ եւ խստօրէն դատապարտած են ամէն արարք՝ որ կրնայ վնաս հասցնել այդ կապերուն:

Այս գիտակցութեամբ է որ մենք հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն համար վնասակար կը նկատենք հայ որեւէ թերթի կողմէ, առանց դատապարտութեան խօսքի մը, վերահրատարակումը հակասովետական տրամադրութիւններ ստեղծելու նպատակաւ գրուած միջազգային սիոնիստական մամուլի եւ գործակալութիւններուն մեկնաբանութիւններուն, Մոսկուայի մեթրոյի ոճրագործներուն դէմ արդար պատիժի գործադրութեան առթիւ:

Հայերու եւ մանաւանդ հայ մամուլին պարտականութիւնն է անարգանքի սիւնին գամել Զատիկեանի նման ոճրագործները, որոնք միայն վնաս կը հասցնեն Հայութեան, հայ ազգային դատին եւ մեզի համար այդքան կենսական հայ եւ ռուս բարեկամութեան:

Պ. Ե.

Փետր. 3

[illegible]

Փարիզի Գալուստ Կիւլպէնկեան Հաստատութեան Փորթուկալեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ ներկայիս եւ մինչեւ Մարտ 26, կը ցուցադրուին տաղանդաւոր լուսանկարիչ՝ Ժաք Մինասեանի նկարները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԳԷՈՆԱՀԱՐ ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Հայհամերգ սրահին մէջ երգէոնի նուագահանդէս մը տուած է ամերիկահայ ծանօթ երգէոնահար Պերճ Ժամկոչեան: Յայտագրին մաս կազմած են Պախի, Ֆրանքի, Կոմիտասի, Եկմալեանի գործերը: Երգէոնահարը մեկնաբանած է նաեւ իր ստեղծագործութիւններէն նմոյշներ:

×

ԴԱՒԻԹ ԹՈՐՈՍԵԱՆ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Պելկրատի մէջ տեղի ունեցած կռփամարտի 16րդ միջազգային մրցումներուն, խորհրդային մարզիկները շահած են մէկ ոսկի եւ երեք արծաթ մետալներ: Մրցաշարքի ախոյեանը հանդիսացած է Երեւանէն Դաւիթ Թորոսեան (54 քիլօ):

ԹԱՏՐՈՆ

ՄԵԾ ԱՆԴՈՀԱՆՔ ԵՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐՐՈՐԴ ՌԱՅԽԻՆ

Հեղինակ՝ ՊԵՐԹՈԼՏ ՊՐԵԽՏ

«Քաղաքները մտայ անկարգութեանց շրջանին
Երբ կը տիրէր սովը.
Մարդոց մէջ մտայ խռովութեանց շրջանին
եւ ապստամբեցայ իրենց հետ»

Երբ Պրեխտ կը գրէր իր այս թատերախաղը 1935ին, իր գործերը կ'այրէին Գերմանիոյ մէջ: 1940 – 41ին է միայն որ Քալիֆորնիոյ մէջ, ուր ապաստանած էր, կը ներկայացնէ իր գործը հետեւեալ վերնագրով. « Անձնական կեանքը գերակայ ցեղին. («Թհէ Բրայվէյթ Լայֆ օֆ Մէսթըր Ռէյս»): Վերնագրին փոփոխութիւնը նշանակալից էր: Կեանքի ծիծաղելի մէկ խաղով, սակայն, Պրեխտ կը կանչուի ներկայանալ, 1947ին, Հակամերիկեան Գործունէութեանց Յանձնախումբին առջեւ: Կ'ապաստանի Զուիցերիա ու ապա կ'անցնի Գերմանիա եւ իր գործը կը ներկայացնէ... Պերլինի մէջ:

×

Խօսիլ Պրեխտի մասին պիտի նշանակէր խօսիլ իր տեսութեան թատրոնին եւ իր « դպրոց »ին մասին: Ասիկա կրնայ կազմել առանձին ուսումնասիրական նիւթ մը «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ին յատկացուած: Ըսենք միայն թէ « Անդոհանքը եւ Թշուառութիւնը » ամէնէն նուազ « դիւցազնական » գործն է հեղինակին՝ ուր տեղ գրուած են « ներքին » [illegible] գեղեցկանկներ, բնապաշտական պատկերներ: Ընդհանուրը կազմուած է քանի մը տեսարաններէ: Ամէն տեսարան պէտք է « ինքնաբաւ » դառնայ ըստ հեղինակին տեսութեան: Նիւթը նացիզմի զարթօնքն է, անշուշտ, բայց մանաւանդ՝ ամբողջատիրութեան մը, բռնատիրութեան մը հաստատումը — որ գոյն չունի — [illegible]ներուն վրայ: Թատերախաղի ամբողջութեան վերանուանումը ցոյց կ'ուզէ տալ մանաւանդ թէ ինչպէս անձեր, [illegible] դիջում, կը փոքրանան, կը կորսնցնեն իրենց անհատականութիւնը, ինքնութիւնը եւ գլխագիր Վախը համատարած կը տիրէ հոգիներու եւ միտքերու մէջ:

Մեծ չքերթ կամ տաղանդ մըն է [illegible] կտորը, հեղինակին իսկ բնորոշումով: Երիտասարդ բեմադիր Ժան - Ֆրանսուա Փրեվան աւելի եւս շեշտած է այս գիծը: Բեմադրութեան եւ մեկնաբանութեան մէջ կան արուեստական, չափազանցուած « խօլ » եւ հետեւաբար՝ « թատերական » մասեր: Այս գիծն է որ գրեթէ գոյութիւն չունի Պրեխտի միւս գործերուն կամ անոնց խաղարկութեան մէջ: Ընթերցողը պէտք չէ որ շատ տարուի դերասաններու ապրումով: Թող որ դերասանը ինքն ալ չիյնայ այդ որոգայթին մէջ:

Զորս դերասաններ փոխն ի փոխ կը կերպաւորեն բազմատասնեակ անձեր ու կը փոխուին տեսարանէ տեսարան միշտ աշխոյժ պահելով բեմը: Իրենց մեկնաբանութեան այս ձեւը կը յառաջացնէ [illegible] պէտ, ինչպէս հանդիսատեսին մօտ [illegible] ի վերջոյ, դերասաններուն հետ միասին կ'ըսէ վերջնական « ո՛չ »ը:

« Ո՛չ »ը ընդդէմ վախի եւ հոգիներու ստրկացման:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Հայ Կարմիր Խաչը 1948էն մինչեւ 1968, ամէն տարի Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, ակադեմական եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագրով, կը տօնէր իր օրը։ 1968ի Մայիսեան դէպքերուն ատեն, երբ հարիւրաւոր հանդիսատեսներ յանկարծ փակ գտան Սորպոնի դուռները, Կարմիր Խաչը ցարդ չփորձեց նման հանդէս մը կազմակերպել տարբեր սրահի մը մէջ։

1968էն ի վեր Հայ Կարմիր Խաչի օրը կը տօնուի Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, սկսելով, այլեւս աւանդութիւն դարձած, շարժանկարներու ցուցադրութեամբ եւ կամ նկարներու լուսարձակումով, միշտ Հայոց աշխարհէն։

Փետր. 25ին, ժամը 16ին, քանի մը երիտասարդներ որոնք ամենայն համեստութեամբ չեն փափաքիր յայտնել իրենց անունները, բացուած կը յայտարարէին Հայ Կարմիր Խաչի օրը, ներկայացնելով իրենց յանդուգն ձեռնարկը, պատմական Հայաստանի եւ Կապադովկիոյ գեղեցիկ նկարներու լուսարձակումով, Ժորժ Ե.ի վանոտ սրահին մէջ, մօտաւորապէս 80 հոգիի ներկայութեամբ, որոնց մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմէին երիտասարդներ։ Փափաքելի պիտի ըլլար սակայն, այդ սրահին մէջ տեսնել ամբողջութիւնը երիտասարդներուն, որոնք ժամը 18էն սկսեալ, Պետիկի նուագախումբին եւ Թրիօ Աթէնէի հրահրումով, խանդավառութեամբ պիտի պարէին եւ զուարճանային մինչեւ կէս գիշեր։

Ըլլայ երիտասարդներու նկարներու լուսարձակումով, ըլլայ Պետիկի երգերով հայկականութիւն բուրող այդ մթնոլորտին մէջ, 1979ի Կարմիր Խաչի գեղեցկութեան թագուհի կ'ընտրուէր Տիկին Հէլվաճեան որուն ժապաւէնը կը յանձնէր նախորդ տարուան գեղեցկութեան թագուհին, ընդհանուրին ծափահարութիւններուն մէջ։

Օրուան նախագահն էր ակադեմական Անրէ Շանսոն որ հանդիսութեան ելեկտրականացած թափը չկոտրելու նախանձախնդրութեամբ, կը հրաժարէր նախատեսուած ելոյթէն։ Պատուոյ սեղանին շուրջ, Անրէ Շանսոնի կողքին բոլորուած էին Տիկին Շանսոն, Փարիզի Խորհրդային դեսպանատան Ա. քարտուղար Ռուբէն Սահակեան, Հայ Կարմիր Խաչի նախագահուհին Տիկին Թագուհի Թէքիէ-տիւ Գրօ եւ իր ամուսինը, Տիկին Լիւսի Աչճեան եւ Կարմիր Խաչի ամէնէն հին անդամներէն Պր. Վահրամ Մոստիչեան։

Բարոյականին քով յաջող էր նաեւ հանդէսին նիւթական արդիւնքը որ ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Նոր-Մառնի մանկանց բոյնը ընդարձակելու նպատակին։ Կարճ ժամանակուան մէջ կը սպառէին վիճակահանութեան նիւթերը զորս առատաձեռնօրէն նուիրած էին հայ առեւտրականներ։ Կոկիկ գումար մը կը գոյանար նաեւ երկրորդ վիճակահանութենէն, շնորհիւ Գառզուի եւ Ժանէմի ստեղծագործութիւններուն, Միութեան գանձապահ Գէորգ Պագրըճեանի նուիրած գորգին, ինչպէս նաեւ Գոնտոր հաստատութեան նուէր առողջապահական բարձին։

Մեր կարգին շնորհաւորելով Կազմակերպիչ Յանձնախումբը, նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք Հայ Կարմիր Խաչին իր 60ամեակին սեմին։

ՍԱՐԴ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Պէյրութի մէջ, Փետր. 20 – 22ի երեք օրերու ընթացքին մասնաւոր շուքով նշուած է Վարդանանցը, կրօնական, ազգային, աշակերտական եւ հրապարակային բնոյթի հանդիսութիւններով։ Ղեւոնդեանց Քահանայից տօնը տեղի ունեցած է Պուրճ Համուտի Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսին։ Ներկայ եղած են Թեմին առաջնորդական տեղապահը Արամ Վրդ. Քէշիշեան, քահանայից դասը եւ հաւատացեալներու հոծ բազմութիւն մը։ Իր քարոզին մէջ Գարեգին Բ. պանծացնելով Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց յիշատակը, յորդորած է հաւատացեալներուն բանալ իրենց սիրտերը օրուան խորհուրդին առջեւ եւ լուսաւորուիլ Հայու հաւատքով։

×

Փետր. 21ին՝ Գերմանիկ սրահին մէջ հաւաքուած են 15 ազգային վարժարաններու բարձրագոյն կարգերու 1500 աշակերտները, ոգեկոչելու համար Վարդանանց յիշատակը։ Ներկայ եղած են առաջնորդական տեղապահը, տնօրէններ եւ ուսուցիչներ։ Իւրաքանչիւր վարժարան իր բաժինը բերած է գեղարուեստական յայտագրին։ Բանախօսած է Յակոբ Բագրատունի։ Առաջնորդական տեղապահի օրհնութեան խօսքով վերջ գտած է հանդիսութիւնը։

×

Լիբանանի հայկական բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, Փետր. 22ին, պատարագ մատուցուած է Վարդանանց տօնին առթիւ։ Անթիլիասի վանքին մէջ, պատարագէն ետք, վեհարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը զոյգ կաթողիկոսներու անուանց տօնախմբութեան առթիւ։ Ներկայ եղած են ժառանգաւորներ, դպրաց դասը, Շնորհալի երգչախումբը, միաբաններ եւ հոծ բազմութիւն։ Ընծայարանին կողմէ ուղերձ մը կարդացուած է, որուն ի պատասխան շնորհակալութեան իր խօսքին մէջ Գարեգին Բ. կոչ ըրած է ներկաներուն, որ «Վարդանի հողէն մասունք մը տանին իրենց հետ, վանքէն, եկեղեցիէն ու շարականներէն, որպէսզի քիչ մը աւելի Վարդանանք»։

×

Փետր. 22ին, կէսօրէ ետք Պուրճ Համուտի «Յակոբ Տէր–Մելքոնեան» սրահին մէջ, տօնուած է Վարդանանցը, հովանաւորութեամբ զոյգ կաթողիկոսներու, նախագահութեամբ առաջնորդական տեղապահ Արամ Վրդ. Քէշիշեանի եւ կազմակերպութեամբ Լիբանանի Հայոց Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի։ Բացման խօսքը արտասանած է Արամ Վրդ.։ Բանախօսած է Անդրանիկ Ուրֆալեան։ Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են ասմունքող Յակոբ Կիւլոյեան, երգիչ Սահակ Խաչատուրեան, Շնորհալի երգչախումբը, երգչուհի Թագուհի Թէքեան։ Փակման իր խօսքին մէջ Գարեգին Բ. Կաթողիկոս կոչ ուղղած է միասնականութեան, դիմադրելու Հայութեան դէմ աշխատող բոլոր մութ ուժերուն։ Թելադրած է արթուն մնալ, որովհետեւ մենք ազգ ենք եւ ոչ փոքր – փոքր կղզիներու արշիպեղագոս։ Եթէ բոլոր երկիրներու մէջ ցրուած Հայերը մէկ յայտարարի բերենք, տակը կրնանք մէկ անուն գրել՝ Հայ...

×

Նոյն օրը, Հայ Կաթողիկէ Միութեան սրահին մէջ նշուած է Վարդանանցը։ Բանախօսած է Մանուէլ Վրդ. Պաթազեան, շեշտելով այն միտքը, թէ Վարդանանք ոչ միայն բարոյական յաղթանակ տարին, այլեւ՝ իրաւ յաղթանակ։ Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք փակման խօսքը արտասանած է Ղեւոնդ Եպս. Զանթայեան։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հ.Մ.Ը.Մ.ի 23րդ Շրջանային ներկայացուցչական ժողովը գումարուած է Փետր. 17 – 18ին, Հ.Յ.Դ. Դրօ կոմիտէութեան կեդրոնին մէջ, մասնակցութեամբ եօթը մասնաճիւղերէ եկած 62 ներկայացուցիչներու, խորհրդակցական ձայնով տասը հրաւիրեալներու եւ Շրջ. Վարչութեան կողմէ ինը հրաւիրեալներու։ Ժողովը քննարկած է օրակարգի վրայ գտնուող 23 հարցեր։ Անհրաժեշտ նկատուած է ունենալ կեդրոն մը, մարզադաշտ, որակեալ մարզիչներ, վարիչ – գործավար մը, եւայլն։ Ապա տեղի ունեցած է ընտրութիւնը Հ.Մ.Ը.Մ.ի ընդհ. ժողովի պատգամաւորներու եւ նոր վարչութեան։ Այս վերջինը կը ներկայացնէ հետեւեալ կազմը՝ Նշան Պալիկեան, Յովհաննէս Տէր–Յարութիւնեան, Պետրոս Շեմմէսեան, Պետրոս Վէքիլեան, Յովհաննէս Ծատուրեան, Յարութիւն Մարկոսեան, Վարդգէս Հայրապետեան, Արա Յակոբեան եւ Ժան Ապաճեան։

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ (Լոս Անճելըս) Հայ Սքուլի հանդիսասրահին մէջ, Փետր. 21ին, տեղի ունեցած է Վարդանանց ոգեկոչումը՝ հայկական հինգ վարժարաններու մասնակցութեամբ։ Հանդէսը կազմակերպած էր Առաջնորդարանի Կրթական Մարմինը եւ հովանաւորած՝ առաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապագեան։ Բացման խօսքը արտասանած է կազմակերպիչ մարմինին կողմէ Յակոբ Օվայեան շեշտը դնելով Վարդանանց տօնի իմաստին ու կարեւորութեան վրայ։ Բանախօսած է Ֆերահեան վարժարանի ուսուցիչներէն Կարօ Պետրոսեան։ Իւրաքանչիւր վարժարանի աշակերտութիւն մասնակցած է գեղարուեստական յայտագրին, երգով, արտասանութեամբ, թատերական ներկայացումով։ Փակման խօսքը արտասանած է Եփրեմ Ծ. վարդապետ։

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ «Կարապետեան» սրահին մէջ, Փետր. 24ին, տեղի ունեցած է ճաշկերոյթ-պարահանդէս մը, ի նպաստ Հոլիվուտի մէջ Հայ Կեդրոնի մը գնումին։ Հոծ բազմութիւն մը ներկայ եղած է։ Խօսք առած են Աշխէն Քէշիշեան, ընկերներ Բարգէն Սասունի եւ Յակոբ Օվայեան եւ ընդգծած շրջանին մէջ ակումբ մը ունենալու անհրաժեշտութիւնը։ Տեղւոյն վրայ հաւաքուած է շօշափելի գումար մը, որուն վրայ նախապէս եղած նուէրները աւելցնելով կը դառնայ [illegible] հազար տոլար։

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ մայր տաճարին մէջ, Փետրուար 25ին, կատարուած է քահանայական ձեռնադրութիւն։ Բարգէն Սրկ. Մանուէլեան, որ Պոլսոյ Ս. Խաչ Դպրեվանքին մէջ առած է իր ուսումը եւ սարկաւագութեան աստիճան ստացած Գարեգին Պատրիարք Խաչատուրեանի կողմէ, վեց ամիս Անթիլիասի մէջ մասնաւոր դասընթացքի հետեւելէ ետք քահանայ ձեռնադրուած է, ձեռամբ Դպրեվանքի տեսուչ Տաթեւ Եպիսկ. Սարգիսեանի, պահելով իր անունը։ Ձեռնադրող եպիսկոպոսը իր քարոզին մէջ ըսած է, թէ նորընծային անունը կը պահէ նոյնը ի յիշատակ Բարգէն Աթոռակից կաթողիկոսի եւ Հարաւային Ամերիկայի նախկին հայրապետական պատուիրակ՝ վախճանեալ Բարգէն Արք. Ապատեանի։ Բարգէն քահանայ պիտի պաշտօնավարէ Պրազիլիոյ մէջ (Օզասքօ քաղաքը), Էջմիածնայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան իշխանութեան ներքեւ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԵՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

3.

— Երեխաները խոլերայով վարակուած են, եղբայրներ, մօտ չգաք։

Դաշտը հռհռաց քրքիջից։

— Հասկանում ենք, խո՛ղ Հայեր։

Ներսէհ Զավուշը ֆիդայիններին շտապ երեք ճիւղի բաժանեց, եռանկիւնի սլաք կազմեց՝ ցցուածքը դէպի առաջ։ Ժողովրդին առան իրենց մէջ։ Թաթուլ խմբապետը նախիրը քշեց եռանկիւնու առջեւից։

Զօրքը շտապելով, ուղղուելով հոսեց դէպի Հայերի քարաւանը։ Գալիս էին զանգուած – զանգուած, շարժուող անտառ, սակայն մեծ զգոյշով։ Մարգարիտը կառքը թողեց, երեխաներին դրեց նախիրի թիկունքում։ Պատուար էր։

Թուրքերը կրակեցին անփոյթ, հէնց քայլելիս՝ մէկ, երկու... Ֆիդայիները չոքեցին՝ ցածից հորիզոնի վրայ թշնամուն լաւ տեսնելու համար։ Նրանց համազարկը որոտաց միանգամից։ Թուրքերը շշմեցին՝ իրենց ոտքերի տակ իւրայինների դիակներ տեսնելով։ Մինչեւ նրանց շփոթութիւնը կ'անցնէր, մի համազարկ եւս հասաւ նրանց, մի ուրիշն էլ։ Նրանք բացագատուելով՝ պառկեցին։ Վրանների մօտից նոր խմբեր շտապեցին նրանց օգնութեան։ Ներսէհ Զավուշը Խորէն աղային հրամայեց իր խմբով կտրել նոր եկողների ճանապարհը։

Հեռուում՝ լերան վրայ կախուելով մայր էր մտնում արեւը։

Կրակոցներից խրտնած նախիրը բառաչեց։ Գոմէշները պոչերը ծալեցին ու փախան, փոշի բարձրացնելով։ Երեխաները վազեցին նրանց ետեւից։ Հեղինէն վազում էր՝ աչքը նրանցից չկտրելով։ Կրակում էր վազելիս։ Կողքին լսեց Մարգարիտի ձայնը։

— Կռացած վազիր, Հեղինէ։

Հեղինէն կռացաւ։ Սկսեց տիրոջն աղաչել, որ խնայի Ներսէհին։ «Նա շատ է տառապել, Տէ՛ր, խնայիր նրան։ Նա ուզում է տեսնել Եփրատի ջրերը, Տէ՛ր, կատարիր նրա փափաքը։ Աղաչում եմ, Տէր մեր, Աստուած մեր»։ Նկատեց Գեղամին ու լեզուն կծեց։ Ինչո՞ւ տիրոջը չի խնդրում Գեղամի համար։ Ինչո՞ւ է հէնց լեզուի ծայրին Ներսէհ Զավուշը։ Այս ի՞նչ աներես է մարդու հոգին։

Արեւը մի փոքր էլ գլորուեց՝ կարմիր ցայտեր արձակելով ու մնաց միայն նրա անդրադարձումը երկնքի խորքերում։

Նախրի կէսից աւելին սպանուել, ընկել էր ճակատ առ ճակատ նրան հասած կրակից։ Չսպանուածները գժուել, վազվզում էին մոլեգին։

Գոմէշների մի մոլորուած խումբ հասաւ դիրք մտած Թուրքերին ու սլացաւ նրանց վրայով։ Նրանց ետեւից գոռացին, ճչացին, վազեցին նաեւ երեխաները։

Հեղինէի համար ամէն ինչ կատարւում էր զարմանալի արագ։ Մութը արագ հեռանում էր նրա հրացանի ծայրից, հրացանի մանր բոցերը ճայթում էին արագ։ Մութ չէ, լոյս է, լոյս՝ փրկութեան ճանապարհը, յաւիտենից փրկութիւնը՝ ինքը նորին սրբութիւն նահատակուելը։

Մի աղաղակ եւս, մի ընկած երեխայ եւս, եւ Թուրքերը ետ մնացին։

— Վազքո՛վ, Թռիչքո՛վ, բալիկներս, բոլորովին ուրիշ ձայնով կանչեց Հեղինէն, էլի՛ վազով, էլի...

Երկու գոմէշ պոչերը տնկած վազում էին մայր մտած արեւի ուղղութեամբ։ Վազում էին միասին, կողք կողքի, իրարից անբաժան։

Թուրքական ճամբարից թնդանօթ կրակեցին։ Մի ռումբ ընկաւ Ներսէհ Զավուշի առջեւից վազող կանանցից ոչ հեռու։ Որոտի հետ մի բարուր թռաւ հազարապետի գլխավերեւով... Երկու կին ընկան։

Ողջերը վազում էին, թռչում, ցատքում ընկածների վրայով։

×

Խորէն աղան ետ շպրտեց Թուրքերի գրոհը եւ կրակելով սկսեց քաշուել դէպի հեռացող քարաւանը։ Պէտք է հասնել նրան, քանի դեռ երկնքում մնում է արեւի անդրադարձումը եւ մութը չի խեղդել ամէն ինչ։

Նրա վրայ գրոհեցին թշնամու նոր խմբեր։ Բախուեցին ճակատ – ճակատ։

Թուրքերն իրենց զանգուածով ճեղքեցին ֆիդայիների շղթան, մաս – մասերին ու սկսեցին օղակել։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(270 – Շար.)

Այրի Տիկին Եղիա Քէսքի եւ աղջիկները՝ Ժիւլիա եւ Քաթրին, այրի Տիկին Արթին Գարգառ, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Քէսքի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միրճան Տէյիրմէնճի, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գօաք, Տէր եւ Տիկին Շահին Մուրատօղլու եւ զաւակները, այրի Տիկին Արմենակ Գարգառ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հերման Մումճու ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային, եղբօր, հօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԵՂԻԱ ՔԷՍՔԻԻ

(ծնած Սաքըզլըգ, 1937ին)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 12ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մարտ 15ին, ժամը 14·15ին Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին, Ռիւ Սէն-Ժիւսթ։

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Օպողեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Պահարեան, Տիկին Արմինէ Արսլանկիւլեան, Տիկին Արաքսի Կարապետեան (Ժընեւ), Պ. Վահագն Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Ռիւտի Կարապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժօան Տէր-Յակոբեան եւ աղջիկը, Պ. Շահէն Կարապետեան, այրի Տիկին Մարիա Կարապետեան, այրի Տիկին Արփի Կարապետեան, այրի Տիկին Սողոմոնեան (Թառառ) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զարմիկին եւ ազգականին՝

ԱՐԹԻՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 11ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ Մարտ 16, ժամը 15ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, 295 Ռիւ Պուալօ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Այրի Տիկին Շուշանիկ Մխիթարեան եւ փոքրիկը, Պ. Յակոբ Մխիթարեան, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Մխիթարեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Սիրարփի Ֆաքրիքեան եւ զաւակները, Օր. Մարի Մխիթարեան, Առաքելեան ընտանիքը (Հալէպ) եւ բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ փեսային՝

ԽՈՍՐՈՎ - ԺՈԶԷՖ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 11ին, 41 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մարտ 15ին, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սար-Թրուվիլի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, Արեւագալի արարողութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերական ընդհ. ժողովը, Ուրբաթ, Մարտ 16, ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Մարտ 17, Շաբաթ օր ժամը 4ին Մշակոյթի Տան սրահը՝ 17 Ռիւ Պլէօ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՏՕՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

Կիրակի, Մարտ 18

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 295 Պուալօ փողոց, Լիոն 3րդ, կ. յետոյ ժամը ճիշդ 4ին

Օրուան նիւթին շուրջ կը խօսի՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Հայկազեան վարժարանի աշակերտութեան եւ տեղական այլ ուժերու կողմէ։

Հանդէսէն յետոյ ընտանեկան խնջոյք, որու ընթացքին Սայաթ Նովա նուագախումբը կը բերէ իր մասնակցութիւնը։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Մոսկուայի մէջ, հայ ոգիի եւ ազատագրումի համար գնդակահարուած երեք հայ երիտասարդներու՝

ՍՏԵՓԱՆ ԶԱՏԻԿԵԱՆԻ
ՅԱԿՈԲ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ
ԶԱՒԷՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

յիշատակին համար մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մարտ 18,, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ — Սէն Ժերոմի մասնաճիւղը բոլոր անդամուհիներով, խոր կսկիծով կ'ողբայ պատանի Վենոսն Նշանեանի արկածալի մահը եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ Նշանեան ընտանիքներուն եւ իրենց բոլոր պարագաներուն։

Այս առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է.— Շալճեան ընտանիք 50 Ֆր., Օննիկ Թախթալեանի մահուան առթիւ՝ իր թոռնիկներէն Քրիսթոֆ եւ Քարին Պէրպէրեան 200 Ֆր.։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Գառնիկ Բարչեանի եւ զաւկին Տէր եւ Տիկին Աւետիս Բարչեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Բարչեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Բարչեանի, Տէր եւ Տիկ. Պ. Սուքիասեանի (Հարաւ. Ամերիկա) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի մօր, մեծ մօր, զոքանչին, կեսուր մօր, ազգականին, բարեկամին, խնամիին ողբացեալ Վանուհի Բարչեանի մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ 12-14, rue St. Bazile Marseille 3e

ՋՆՋՈՒԱԾ Է

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը լուրջ պատճառներով կը ջնջէ իր երկու ձեռնարկները՝

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

որ տեղի պիտի ունենար այս Կիրակի, Մարտ 18ին, Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ինչպէս նաեւ՝

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

մահուան երեսնամեակի ոգեկոչումը, որ պիտի կատարուէր Կիրակի, Մարտ 25ին

Le YAN'S CLUB

5, Avenue Reille — Paris 14e

Signature du livre de

AIDA BOUDJIKANIAN

« Les Arméniens de la Région Rhône-Alpes »

Jeudi, 15 Mars à 19 heures

Dîner - Débat à 20 h. 30

ԻՍԻԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՀՍԿՈՒՄ

Այս Ուրբաթ, Մարտ 16, երեկոյեան ժամը 7ին, Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ հսկում կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ։

Տարեկան ՃԱՇ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան հացկերոյթը Ապրիլ 1ին, Կիրակի օր ժամը 13ին, Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ՝ 12 Ռիւ Սէն-Պազիլ (Մարսէյլ)։

Գեղարուեստական հաճելի յայտագիր։ Ընտիր եւ համեղ կերակուրներ՝ պատրաստուած նախկին խմբապետուհիներու կողմէ։

Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին արենոյշ ու արենոյշները եւ Միութեան բարեկամներն ու համակիրները։

Տոմսերու մասնակցութիւն՝ 60 ֆ.։

ԾԱԽՈՒ Է

Փարիզի 20րդ Թաղամասը, փավիյոն մը, երկու սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, կազ, ելեկտրականութիւն, կարգի դրուած ձեղնայարկ, պարտէզ։

ԴԻՄԵԼ՝ ժամը 14էն 16՝

6, Rue Borrego — Paris 20e

Tél. : 636-41-67

ԽՆՋՈՅՔ
Բարեկենդանի Առթիւ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Վալանսի վարչութիւնը Բարեկենդանի առթիւ ՄԱՐՏ 19ԻՆ ժամը 14·30էն մինչեւ 19, Ահարոնեան ակումբին մէջ կը հրաւիրէ գաղութիս Հայութիւնը եւ իր բոլոր ընկերուհիները ուրախ, զուարթ ու հաճելի օր մը անցընելու միասին։ Աշխատող ընկերուհիներն ալ կրնան գալ իրիկուան աշխատանքէ վերջ։

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Շրջ. Վարչութեան

Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15·30ին

Salle Gaveau, 45 Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil

Կը խօսին

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ
ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կը մասնակցին

PARTIE ARTISTIQUE

BRIGITE HAUDEBOURG — LUDOVIC DE SAN

Ensemble Instrumental de Romans sous la direction de

ALEX SIRANOSSIAN

La chorale SIPAN - KOMITAS

sous la direction de :

GARBIS APRIKIAN

Les Ballets NAIRI

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ դպրոցին ի նպաստ եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Նազարեան Բիւզանդ, Նէտէլեան Քըրիսթ Նիքիս, Օսկեան Մկրտիչ, Սալմասլեան Յակոբ, Սէօլէօղեան Գրիգոր, Սուճուքեան Պերճ, Զարաճեան Էտուար, Թայեան, Տոքթ. Ադամեան Էտուար, Տոքթ. Ճապուրեան Արթին, Ջրբաշեան Ռ. 500ական,

Փալէզօ.— Ապտալեան Պարթեւ, Մանուկեան Ռոպէր, Թոմասեան Փօլ, Թոմասեան Թոմաս, Շապանըրոն.— Անդրէասեան Սուրէն, Զարլեան Արսէն, Ժիւվիզի.— Մանուկեան Բաբգէն, Մանուկեան Անն Մարի, Սէն Մօրիս.— Սիմոնեան Սերժ, Սահակեան Ալիս, այլ արուարձաններ.— Պետրոսեան Էմոն, Զիլինկիրեան Օհաննէս, Տէրտէրեան Ժերար, Տէրվիշեան Միշէլ, Ճոլոլեան Քլօտ, Պարսիկեան Ալէն, Էթեէմէզեան Արտաւազդ, Գույումճեան Յակոբ, Գիպարեան Ժան-Փիէր, Փափազեան Ռոպէր, Թաթոսեան Ռոպէր, Թութարեան Օհան, Ոսկերիչեան Անդրէ, Երամեան Նորայր, Եափուճաքեան Անդրէ, Թոմասեան Միշէլ (Լիէժ) 500ական, Գեղարդ Թաթիկ եւ Ժիրոն 1000, մի ոմն 250 (գումար 48·250 Ֆր.)։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հայ Կարմիր Խաչի Անիէռ - Պուա Գոլոմպ շրջանի

ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 16ին, Պուա Գոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը՝ 31, Ռիւ Փօլ-Տէռուլէտ։

Կեդր. վարչութեան կողմէ կը խօսի՝

ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի հայ սիրուած երգիչ ՆՈՐԱՅՐ ՍՕՍԻ պարախումբը՝ պարուսոյց Արթօ Փէհլիվանեանի գլխաւորութեամբ։

Գունաւոր խօսուն ֆիլմ մը Հայաստանի մասին, ֆիլմի մասնագէտ՝ Պ. Ժորժ Այրանեանի պատրաստած, առաջին անգամ կը ցուցադրուի շրջանիս մէջ։

Մուտք 15 Ֆ.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մէկ տարու երախայ մը նայելու համար, միայն օրուան մէջ, կը փնտռուի հայ կին մը, միջին տարիքի։

Հեռաձայնել՝

663 - 39 - 83

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան վարչութիւնը ընկերահամակրական հաւաքոյթի մը կը հրաւիրէ անդամներն ու համակիրները, Շաբաթ, Մարտ 17, ժամը 16ին, Միութեան կեդրոնատեղին, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, 75009 Փարիզ։

Ներկաները քօքթէյլով մը պիտի հիւրասիրուին։

LE GREC Tous les jours midi et soir. 12, rue Dauphine, PARIS 6 - Réser : 033.66.30

DE NOUVEAU L'ENCHANTEMENT DES NUITS GRECQUES

Dîners et soupers dansants. Orchestre jusqu'à l'aube.

„ Դտնել յունական ճաշարան մը, որ շատ զաղափարն ունեցած է մեզի հրամցնելու երկրին խակական եւ հրաշալի ճաշերը, ախորժաբեր եւ քեֆեւ, փրանսական գինիներով։ Աւելի քան 10 տեսակ յատուկ նորութիւններ նոյնքան ճաշեր": (Փօլ Սիմոն, Ժուռ տը Ֆրանսի մէջ)։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
16
VENDREDI
16 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80	

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.339 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.339

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ – ԵԳԻՊՏՈՍ

ՈՐՈՇ ԱՆՈՐՈՇՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

— Օ —

ՀԱՇՏՈՒԹԵՈՅՑԸ ԾԱՆՐ Է ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՀԱՄԱՐ

Կարթըր յաղթական վերադարձաւ Ուաշինկթըն ծայրը - ծայրին ձեռք ձգելէ ետք համաձայնագրի մը ապահովութիւնը: Առաջին արդիւնքը լաւ է քանի իսրայէլեան կառավարութիւնը վաւերացուց Պեկինի տուած համաձայնութիւնը: Կը մնայ Քնէսէթը, այսինքն՝ Խորհրդարանը:

Ուրեմն սկզբունքով հաւանական է որ ութ - տասը օրէն Եգիպտոս – Իսրայէլ համաձայնագիրը ստորագրուի եթէ նոյնիսկ ամբողջ արաբական աշխարհը դէմ է: Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, ամէն բան «վարդագոյն» չէ եւ ապագան ալ շատ որոշ չէ: Նախ այս հաշտութիւնը բաւական սուղի կը նստի Միացեալ Նահանգներուն: Արդարեւ, կ'ըսուի թէ շուրջ տասը միլիառ տոլարի կը հասնի այն գումարը զոր Ուաշինկթըն պէտք է բաժնէ Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի: Նախ Իսրայէլի հարկ է հատուցում կատարել՝ Սինայէն քաշուելուն ծախքերուն, յետոյ Եգիպտոսի, որուն բանակին, վինաբաննե - րուն հայթայթումները պէտք է հասցնել դէմ դնելու համար «խորհրդային վտանգին», ինչպէս դիտել կուտար Լը Մոնտ Զորեքշաբթի իրիկուն:

Կարթըրի համար իսկ, Սատաթ «անծանօթը» ընտրած է, քանի որ կը բախի արաբական միաձայն ընդդիմութեան մը: Պիտի փորձէ բացատրել, համոզել, մանաւանդ՝ Պաղեստինցիները: Ասոնց համար եղածը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ՝ դաւաճանութիւն մը: Զեն հաւատար գրաւուած հողերու մէջ հաստատուելիք ինքնավարութեան: Սատաթ սակայն յոռետես չէ, ոչ ալ յուսահատած: Պէտք է կարենայ համոզել Իսրայէլը, որպէսզի խոստացուած ինքնավարութիւնը իրական ինքնավարութիւն մը ըլլայ: Գալով արաբական Պետութեանց, Եգիպտոսի նախագահը դիտել կուտայ թէ «աւելի լաւ առաջարկ մը չունին»: Շատ բան կախում ունի Պեկինէն: Կամ իվերջոյ զիջումներ պիտի ընէ կամ տեղի տայ իր կուսակցութեան ծայրայեղ դիրքին որ կապուն եւ Այսրյորդանանը Հրեաներու «պատմական» հայրենիքի մէկ մասը կը նկատէ:

×

Կարթըրի այս ճամբորդութեան առթիւ, կան նաեւ, անշուշտ մեծին կողքին՝ պզտիկ պատմութիւնները: Պատմողներն են իսրայէլացի երեսփոխանները, որոնք պատկերալից նկարագրութիւնը կ'ընեն Քնէսէթի այն նստաշրջանին, ուր ելոյթ ունեցաւ Կարթըր:

Միացեալ Նահանգներու նախագահը չէ ծածկած թէ յաճախ «զլուած» էր այլեւս այնքան մեծ էր իր յուսախաբութիւնը: Բացատրած է թէ «Միացեալ Նահանգները չեն կրնար յաւիտենապէս իբրեւ սուրհանդակ ծառայել Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի միջեւ:

Ընդհանուր խնդուք ստեղծած է երբ ըսած է. «Սատաթ կը խորհի թէ Միաց. Նահանգներ Իսրայէլը իրենց գրպանը դրած են, Իսրայէլցիք կը խորհին թէ Եգիպտոսն է որ մեր գրպանն է...: Յետոյ նիստը վերջ գտած է Ս. Գրքի յիշատակումով: Կրօնական երեսփոխան մը Կարթըրը նմանցուցած ըլլալով Լաբանի, Հռաքէլի հայրը «որ չէր դադրած բարձրացնէ Յակոբէն պահանջուած գինը, աղջիկը տալու համար անոր», Կարթըր պատասխանած է «ճիշդ է, բայց ի՞նչ գեղեցկութիւն ձեռք ձգեց ի վերջոյ»: «Թերեւս, կը պատասխանէ, հրեայ երեսփոխանը, բայց ստիպուեցաւ Լիան ալ քաշել, Հռաքէլի մեծ քոյրը»:

×

Առաջին անգամ ըլլալով Իսրայէլի եւ Պաղեստինցիներու միջեւ փոխանակութիւն մը կատարուեցաւ: Ժընեւ - Քուէնթրէն օդակայանը էջք կատարեցին երկու օդանաւեր եւ փոխանակուեցան 66 պաղեստինցի բանտարկեալ մէկ իսրայէլացի զինուորի դէմ:

×

«Ամերիկեան հաշտութեան» դէմ բողոքի ցոյցեր կը պատրաստուին գրաւեալ հողերուն վրայ:

Ամէն պարագայի մէջ, առ այժմ կը մնայ սպասել քանի դեռ որոշ անորոշութիւն մը կայ:

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ

ՅՕՐԴ ՅԵՂՈՒԱԾԸ ՊԷՏՔ Է ԻՐ ՏԵՂԸ ՎԵՐԱԳՏՆԷ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ ՄԷՋ

ԱՌԱՋԱՐԿԵՑ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ՄԱՐՏ 14Ի ԻՐ ՆԻՍՏԻՆ ՄԷՋ

ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբը Զորեքշաբթի Մարտ 14ի առաւօտեան իր նիստին քննեց 30րդ պարբերութեան ծանօթ հարցը:

Մեր ստացած առաջին տեղեկութեանց համաձայն, հետեւեալ պատկերը պարզուած է.—

Մարդկային Իրաւանց Լիկայի անունով ելոյթ ունեցաւ Մէթր Ժիւլ Վոլֆ, պահանջելով 30րդ պարբերութեան վերահաստատումը, նոյն ուղղութեամբ խօսած է նաեւ Եկեղեցիներու Էքիւմէնիք Խորհուրդի ներկայացուցիչը՝ Պ. Նիլիւս:

Մասնակցող պատուիրակութիւններէն ոմանք թեր արտայայտուած են, ոմանք՝ դէմ եւ ոմանք ալ այդ մասին որեւէ կարծիք չեն յայտնած:

Պարբերութեան վերահաստատման կողմնակից եղած են.—

ԱՒՍՏՐԻԱ
ՖՐԱՆՍԱ
ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ
ԿԻՊՐՈՍ
ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ

Խորհ. Միութիւն յայտնած է թէ դէմ չէ Աւստրիոյ առաջարկին:

Յանձնախումբի իբրեւ անդամ Պետութիւն միակ դէմ արտայայտուողը եղած է Փաքիստան: Դէմ եղած է նաեւ Թուրքիա, բայց ոչ իբրեւ անդամ:

Ի վերջոյ նախագահը, քանատացի մը՝ Իվոն Պոլն երկու առաջարկ ներկայացուցած է Յանձնախումբին հաւանութեան: Առաջինը՝ որ խնդրոյ առարկայ տեղեկագիրը ներկայացուի Տնտեսական եւ Ընկերային Խորհուրդին աւելի լայն ատ֊ բաժման մը համար: Յետոյ յիշած է որ բոլոր երկիրներէն բազմաթիւ դիմումներ ստացած է, հաւաքականութիւններէ թէ անհատներէ, որոնք բողոքած են պատմական իրականութեան մը անտեսման տեղեկագրին մէջ: Ուրեմն Յանձնախումբի հաւանութեամբ, կը յանձնարարէ առենագրութիւնը պատրաստողին որ արձանագրէ թէ Յանձնախումբը կ'ուզէ որ յատուկ զեկուցաբերը նկատի առնէ այս բոլոր միջամտութիւններն ու հաղորդումները երբ վերջնական ձեւ պիտի տայ իր տեղեկագրին:

Այլ խօսքով վերջնական յաղթանակի մասին կարելի չէ խօսիլ բայց եւ այնպէս գործը լաւ ճամբու մէջ մտած է եւ թափուած բոլոր ջանքերը մարմիններու թէ անհատներու ապարդիւն չեն անցած եթէ նոյնիսկ ի վերջոյ ձեռք ձգուելիքը ուրիշ բան չէ քան բարոյական փոքրիկ յաղթանակ մը: Կը հաստատուի նաեւ թէ բարոյական ըմբռնումները բոլորովին չեն մեռած: Շեշտենք թէ ամէնէն փայլուն ելոյթը ունեցած է Աւստրիոյ պատուիրակը: Երդ խօսողը եղած է Ֆրանսայի պատուիրակը՝ Ժան-Ֆլօտ Սուայէ, որ նախ խօսած է անցեալէն, յիշելով Ֆրանսայի եւ Ֆրանսացիներու (Քամպոն, Ժորէս, Քլեմանսօ եւն.) բերած օգնութիւնը հալածուած Հայերուն առաջին աշխարհամարտին, մինչեւ նաւեր ղրկելը ու եղբակացուցած է.—

Ma Délégation voudrait souligner que s'agissant de l'Histoire du peuple arménien, les faits sont les faits et qu'il n'est du pouvoir de quiconque de les modifier ou de les faire oublier.

ՖՐԱՆՍԱ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏԸ

Զորեքշաբթի օր, ուրեմն տեղի ունեցաւ Ազգ. Ժողովի արտակարգ նիստը: Ծանօթ է որ այս նիստը պահանջած էին ոչ միայն ընկերվարականներն ու համայնավարները այլեւ Շիրաքի ՀՀՀ.ն: Զախի երկու հոսանքները սակայն առանձին բանաձեւեր կը ներկայացնէին կառավարութիւնը դատապարտող, մինչ Շիրաքի կուսակցութեան երեսփոխանները, գոնէ առաջին օրը, միայն կը դիտէին:

Ընկերվարականներու եւ համայնավարներու բանաձեւերը նման են տնտեսական եւ ընկերային հարցերու մէջ բայց հիմնովին կը տարբերին Եւրոպայի մասին: Միթերանի կուսակցութիւնը կ'ըսէ «Մեր երկիրը ողբերգական գործազրկութիւն մը ունի, ինչպէս երբեք ունեցած է անցեալին, եւն., եւն.»: Մառշէ իր ոճը չէ փոխած եւ «դրամատիրական մեծ քաղքենիութիւնը» եւ նման բացատրութիւններով է որ, խորքին մէջ, նոյն բանը կ'ըսէ: Այս բանաձեւերը չեն կրնար տապալել կառավարութիւնը քանի որ ՀՀՀ.ն միտք չունի մինչեւ հոդ երթալու եւ եթէ նոյնիսկ միասին քուէարկեն (համայնավար եւ ընկերվարական) չի բաւեր: Առաջին նիստին խօսք առին Ժ. Մառշէ, որ շեշտեց թէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը հակազգային է, կ'աղքատացնէ Ֆրանսացիները: Բուռն կերպով յարձակեցաւ նաեւ Նախարարապետին անձին իսկ վրայ՝ «Կը բազմապատկէք ճառերը, տեսակցութիւնները, յօդուածները: Գոռոզութեամբ, անպատկառութեամբ կը պնդէք որ մէկ միլիոն մեթր իսկ պիտի չշեղիք ձեր քաղաքականութենէն»:

Միթերանն ալ չխնայեց վարչապետին: Ընկերվարական ղեկավարը կ'ամփոփէ Պառի քաղաքականութիւնը կարճ բանաձեւով մը՝ «զոհել ապագան եւ կրել ներկան»: Ծանր ամբաստանագիր մըն է զոր կը կարդայ ու կ'եզրակացնէ. «Զենք ուզեր կղզիացած Ֆրանսա մը, այլ Ֆրանսա մը, որ ի վիճակի է միջազգային մըրցակցութիւնը դիմագրաւել: Մսկոտ ժողովուրդ մը չենք»:

Խօսք առաւ Շիրաք յանուն Ի.Տէ.Էֆ.ի (մեծամասնութիւնը առանց կոլիստնե֊րուն) շեշտելու համար ընկերվարականներու եւ համայնավարներու դարմաններուն «վտանգները»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ կացութիւնը անորոշ է եւ իսլամ վարչակարգին ու Պազերկանի կառավարութեան յարաբերութիւնները երթալով կը վատթարանան: Առջի օր արդէն 12 նոր գնդակահարում կատարուած է «յեղափոխական իսլամ դատարաններու» վճիռներով: Խոմէյնի չի կրնար զսպել իր մոլեռանդները, ոչ ալ գուցէ շատ փափաք ունի: Գնդակահարել տուած է նաեւ լրագրողներ, որովհետեւ իրեն դէմ գրած են: Առաջին անգամն է որ մամուլն ալ իր տուրքը կը վճարէ: Մէկ ենթական՝ Մահմուտ Ճաֆարեան, ձայն – հեռատեսիլի ընդհ. տնօրէնին կցորդն է եւ Փարս գործակալութեան տնօրէնը միւսը՝ Փարվիզ Նիքխահ նախկին փոխ – տնօրէնն է ձայն–հեռատեսիլի: Ճաֆարեան Թուտեհի անդամ էր եւ 1953ին, երբ այդ մահուան դատապարտուած, յետոյ ներում ստացած եւ 60ական թուականներուն ազատ արձակուած է: Արտաքին նախարարը՝ Սանճապի իր հրաժարականը տուած է: Մթնոլորտը շատ ծանր է: Մինչ հարուստ Պարսիկները կը պատրաստուին մեկնիլ, կ'ըսուի թէ իրենց մեկնումը արգիլուած, 16 հազար Պարսիկներու «սեւ ցանկ մը» կայ: Զուարճութիւն ալ չէ մնացած քանի որ համապատասխան չեն «գուրանական անբիծութեան»:

ԾԱՆԻ՛Ր ԶՔԵԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԸ ԵՐՐԵԱԿ ԻՄԱՍՏՈՎ

Գրեց՝
ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
ԱԹՈՌԱԿԻՑ - ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Ա.

Մեծ Պահքի քառասնօրեայ շրջանը եկեղեցւոյ հաւատացեալներուն համար հոգեկան վերանորոգութեան սքանչելի առիթ մըն է։ Երբ անիկա գիտակցօրէն ապրուի՝ հոգեկան ազնուացման, եւ առհասարակ մարդ անհատի երջանկութեան ամէնէն ազդու եւ բարերար միջոցը կը դառնայ։

Մեծ Պահքը գիտակցօրէն ապրիլ՝ կը նշանակէ.

Ա) Աղօթքը դարձնել մեր կեանքի կեդրոնական առանցքը։

Ա) Առաջին հերթին, աղօթել առանձնապէս տունին կամ որեւէ այլ հանդարտ միջավայրի մէջ, ուր ինքնամփոփումի, առանձին ըլլալու, ինք իր խղճին հետ խօսակից դառնալու կարելիութիւնը կայ։ Կ'անդրադառնա՞նք արդեօք թէ մարդ իր առօրեայ կեանքին մէջ որքա՜ն գրաւուած է ուրիշներով. որքա՜ն ուրիշներու մասին կը խօսի. որքա՜ն ուրիշներէն կը լսէ. որքա՜ն ուրիշները կը դիտէ. որքա՜ն ուրիշներուն հետ կը գործէ։ Բայց անհրաժեշտ է որ երբեմն - երբեմն ինք իր անձին հետ առանձին ըլլայ, եւ Աստուծոյ ամենատես աչքին ներքեւ, դիտէ ու քննէ ինքզինք։ Ի՞նչպէս կ'ապրի։ Կ'ընէ՞ արդեօք այն ինչ որ իր անձին, իր ընտանիքին, իր զաւակներուն, իր բարեկամներուն բարիքը կը պահանջէ։ Կ'ընէ այն ինչ որ իր եկեղեցիին, համայնքին կամ ազգին օգտակար է եւ պատիւ կը բերէ անոնց։ Արդեօք յաճախ չի՞ թերանար իր պարտականութիւններուն մէջ։ Այս եւ ասոր նման հարցումներ պէտք է դրուին անկեղծ տրամադրութեամբ եւ պատասխանները ստացուին մեր խղճէն որ գերագոյն դատաւորն է, որուն առջեւ ոչինչ կարելի է — եւ պէտք չէ փորձել — թաքցնել։

Մարդիկ ընդհանրապէս չեն սիրեր իրենց թերութիւնները ուրիշին ըսել։ Կարծէք, իրենց արժանապատուութիւնը ձեւով մը կը վիրաւորուի։ Այդ մարդկային բնութեան յատուկ տկարութիւններէն մէկն է։ Բայց մարդիկ չեն կրնար — եւ պէտք չէ — իրենց թերութիւնները, սայթաքումները, մեղքերը իրենցմէ պահել, վարագուրել չքմեղանքի, ինքնարդարացումի հազարումէկ ձեւերով։ Ինքնախաբութիւնը կարելի է շատ ընթացիկ բաներու մէջ, բայց ոչ խղճին առջեւ։ Մարդ պարտաւոր է ինքզինք ճանչնալ իր եղածին հարազատ, ճշգրիտ պատկերին մէջ։

Խոկումի, ինքնանդրադարձումի, առանձնութեան, աղօթքի պահերուն, երբ ոչ ոք մեզի կը նայի, ոեւէ մէկու հետ կապ չունինք, երբ մեր աչքերը մեր անձերուն վրայ կը սեւեռենք, այն ատեն կը յաջողինք սրտաբացօրէն, ճշմարտօրէն եւ ջինջ յստակութեամբ մենք զմեզ տեսնել, ճանչնալ եւ սրբագրել կամ վերանորոգել։

Ոչ ոք թող ըսէ թէ ինք արդար է, կատարեալ է, անմեղ է։ Աստուա՛ծ միայն անմեղ է։ Աստուա՛ծ միայն կատարեալ է։ Աստուծոյ կը պատկանին գերագոյն արդարութիւնն ու սրբութիւնը։ Մարդիկ պէտք է յարատեւ կերպով ջանան իրենք զիրենք հոգեպէս մաքրել ու մօտենալ Աստուծոյ։

Մօտեցումի ճամբան աղօ՛թքն է, սրտաբուխ աղօթքը, որու ընթացքին մարդ Աստուծոյ խօսք կ'ուղղէ, շնորհակալութիւն կը յայտնէ Անոր, եւ փառք կու տայ որ իրեն կեանք եւ ամէն տեսակ բարիքներ շնորհած է, որոնց արժէքը պէտք է գիտնայ եւ ըստ այնմ ապրի։ Աղօթքի պահուն՝ մարդ պէտք է մինչեւ իր սրտին խորքը ինքզինք բանայ Աստուծոյ, խոստովանի իր յանցանքները, ներողութիւնն կամ թողութիւն խնդրէ, զղջայ եւ որոշէ ու խոստանայ ինքզինք մաքրել, իր մեղքերը քաւել, իր թերութիւնները սրբագրել, իր յանցանքները չկրկնել։ Ահա իսկական ապաշխարութիւնը։

Բ) Աղօթել հաւաքաբար, եկեղեցւոյ մէջ։ Մեր սուրբ եկեղեցւոյ սրբազան հայրապետները եւ եռամեծ վարդապետները պաշտամունքի յատուկ օրեր, ժամեր եւ արարողութիւններ (աղօթք, սաղմոս, քարոզ, շարական, աստուածաշնչական ընթերցումներ) են սահմաներ դարերու ընթացքին, որոնք կը գտնուին մեր եկեղեցական սրբազան մատեաններուն մէջ ինչպէս՝ Ժամագիրքը, Մաշտոցը, Շարակնոցը, Ճաշոցը, Պատարագամատոյցը եւ որոնց մասնակցելով՝ մեր հաւատացեալները իրենց աղօթքը միաբանաբար կը կատարեն իրենց հաւատակից եւ ազգակից եղբայրներուն եւ քոյրերուն հետ։

Աղօթքի այս ձեւը կը կոչուի հասարակաց աղօթք։

Մեծ Պահոց շրջանին, եկեղեցական արարողութիւններու ամէնէն գրաւիչ եւ ժողովրդական մասը կը կազմեն առաւօտեան Արեւագալի եւ երեկոյեան Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները։

Հայ հաւատացեալներու համար աղօթքի սքանչելի եւ հոգենորոգ առիթներ են այս արարողութիւնները, որոնց երբ մասնակցին անոնք՝ անպայման հոգեկան կերպարանափոխութեան վայրկեաններ կ'ապրին, որոնք իրենց ներքին անձի մաքրութեան եւ զօրացման կը նպաստեն։

2) Պահք բռնել.

Աղօթելու հետ առընթեր եւ բացի աղօթելէ, անհրաժեշտ է պահք բռնել, ինչպէս ժողովրդական արտայայտութեամբ կ'ըսուի։

Ի՞նչ կը նշանակէ պահք բռնել։

Սովորական, ընթացիկ, ժողովրդական հասկացողութեամբ՝ այդ կը նշանակէ հրաժարիլ կենդանական միսէն կամ կաթնեղէն եւ կամ հաւկթեղէն կերակուրներէ։ Աւելի լայն բացատրութեամբ՝ հրաժարիլ ճոխ կամ համադամ կերակուրներէն եւ ուտել ձիթեղէն կամ բանջարեղէն կերակուրներ։ Բայց բնականօրէն պահքի բուն եւ ամբողջական իմաստը այս չէ։ Պահքը, որ գերագանցօրէն կրօնական, բարոյական, հոգեւոր հասկացողութիւն է, կարելի չէ միայն կերակուրներու, ուտելիքի հետ կապուած երեւոյթներով ըմբռնել։ Սննդական մը - տահոգութիւններով չի բացատրուիր անոր ծագումն ու ներկայութիւնը եկեղեցւոյ կեանքին մէջ։

Կրօնական ճշգրիտ եւ խորունկ իմաստով՝ պահքը այնպիսի արարք մըն է որ մարդը կ'առաջնորդէ ինքզինք կամաւորապէս զրկելու որոշ զգայարանական, նիւթական հաճոյքներէ եւ ճոխութիւններէ։ Առիթ կու տայ անոր մտածելու իր հոգեկան, բարոյական կեանքի մշակման մասին։ Պահքի միջոցաւ մարդ ինքզինք կը զրկէ սովորական այն հաճոյքներէն, որոնք առօրեայ կեանքին մէջ կը լեցնեն իր ժամանակը եւ կը գրաւեն իր կեանքի առանցքը։ Համադամ կերակուրներէ հրաժարելու երեւոյթը խորհրդանշական եւ թելադրական արժէք ունի։ Պարզ խօսքով, միսն ու կաթը կամ հաւկիթը չէ որ բուն հարցը կը կազմեն։ Այլ անոնցմէ հրաժարիլը՝ միջոց, մթնոլորտ կը ստեղծէ մարդուն համար մտածելու եւ ջանք թափելու իր հոգեկան ապրումներու ազնուացման համար։ Աւելի պարզ բացատրութեամբ՝ եթէ մարդ որոշ պահքի շրջանին հրաժարիլ, օրինակի համար, ոգելից ըմպելիներէ, հաճոյապաշտ արարքներէ, կերուխումէ կամ խրախճանքներէ եւ կամ սիկարէթ ծխելէ եւ այլ տեսակի սովորութիւններէ, որոնք լայն տեղ գրաւած են իր կեանքին մէջ, կամաւոր այդ ինքնազրկումը առիթ կը ստեղծէ իրեն իր մտածումներն ու արարքները ուղղելու դէպի իր անձը, դէպի իր ներաշխարհը, իր հոգեւոր, բարոյական ապրումներու զարգացման կենսական պարտաւորութեան հրամայականին տակ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԼԱՒ ԿԱՄ ԳԷՇ ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԳԱՐԹԸՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Լաւ լրագրողի մը պարտականութիւններէն մէկն ալ յայտնել է թէ որոնք լաւ ընկերներ են եւ որոնք գէշ ընկերներ, երբ խնդրոյ առարկայ են Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները։ Հիմա կը խնդրեմ որ բոլորդ ալ հանէք ձեր քարտէսները, թուղթերն ու մատիտները, որպէսզի հետեւիք ինծի։

Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետութեան փոխ - վարչապետ Թէնկ Հսիաոփինկ լաւ ընկեր մըն է նոյնիսկ եթէ ան ոտնձգութիւն ըրաւ Վիէթնամէ ներս, որովհետեւ Վիէթնամն ալ ոտնձգութիւն ըրաւ Քամպոճի, եւ Թէնկ համոզուած էր որ Հանոյ դաս մը առնելու էր։ Թէնկ մեզի համար լաւ ընկեր մը պիտի մնայ, պայմանաւ որ ուժ չգործածէ Թայվանի դէմ, որու հետ հինէն եկող յարաբերութիւններ ունէինք եւ որմէ խզուեցանք Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետութեան հետ նոր կապեր հաստատելու համար։

Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Լէոնիդ Բրեժնեւ գէշ ընկեր մըն է, որովհետեւ Ռուսերը ամենուրեք անիրաւութիւն կը գործեն։ Բայց միեւնոյն ժամանակ կը փափաքինք ՍԱԼԹի համաձայնութիւն մը ստորագրել Ռուսերուն հետ, ուստի այնպէս կը ձեւացնենք որ Բրեժնեւ լաւ ընկեր մըն է։

Իրականութեան մէջ Բրեժնեւ թերեւս գէշ ընկեր մըն է, բայց Ուաշինկթըն այն տպաւորութիւնը ունի, որ Մոսկուայի մէջ կան շատ աւելի գէշ մարդիկ որոնք կը սպասեն Բրեժնեւի տեղը գրաւելու համար։ Ուստի նախընտրելի է խօսիլ Բրեժնեւի քան թէ գործ ունենալ այն միւս աւելի խնդրայարոյց Ռուսերուն հետ, որոնք կատղեցան երբ լսեցին որ մենք Թէնկը ճաշի հրաւիրեցինք Սպիտակ Տան մէջ։ Անոնք այսօր կը պնդեն որ մե՛նք ենք Չինացիներուն Վիէթնամ երթալ թելադրողները։ Մինչդեռ այդպէս չէ, հակառակ անոր որ իրականութեան մէջ շատ գոհ ենք որ այդպէս պատահեցաւ։

×

Իրանի Շահը լաւ ընկեր մըն էր մինչեւ որ ինկաւ գահէն։ Ծիծաղը ըսելու համար, անիկա ամբողջ Իրանի մէջ միակ լաւ ընկերն էր որու հետ կարելի էր գործ մը կարգադրել։

Այս պատճառաւ է որ երբ ան հեռացաւ իր երկիրէն, մենք մէկ հատ իսկ լաւ ընկեր չկրցանք գտնել Իրանի մէջ որպէսզի զօրավիգ կանգնէինք անոր։ Նախ կարծեցինք որ լաւ ընկերներ էին այն բոլոր զօրավարները որոնք թիկունք կանգնած էին Շահին եւ հաւանաբար երկիրը պիտի կառավարէին Շահին մեկնումէն վերջ։ Բայց բանակն ալ երկուքի բաժնուեցաւ եւ մեզի համար ընելիք ուրիշ ոչինչ մնաց եթէ ոչ բարեկամ մը տեսնել Այաթոլա Խոմէյնիի անձնաւորութեան մէջ, որ կ'ուզէր հիմնել իսլամական Հանրապետութիւն մը, որուն ինչ ըլլալն ալ լաւ չենք գիտեր։ Ամերիկա կը յուսայ որ իսլամական Հանրապետութիւն մը այն միակ Հանրապետութիւնն է որ քարիւղ պիտի ծախէ Արեւմուտքին, պարագայ մը որ եթէ իրականանայ, պիտի նշանակէ թէ Խոմէյնի լաւ ընկեր մըն է եւ արժանի՝ բոլոր այն յարգանքին եւ խանդավառութեան, զորս մենք ցոյց տուինք աւելի առաջ Շահին նկատմամբ։ Խոմէյնիի լաւ ընկեր մը ըլլալու պատճառներէն մէկն ալ այն է, թէ ան այժմէն խոստացած է Գալիֆորնիոյ մէջ բնակող իր քոյրը տեսնելու չգալ, եթէ պատահի որ օր մը ստիպուի հեռանալ իր երկրէն։

×

Մեքսիքայի նախագահ Խոզէ Լոփէզ լաւ ընկեր մըն է, նոյնիսկ եթէ ան ճաշի ընթացքին հրապարակաւ նախատեց մեր Նախագահ Գարթըրը։ Եթէ զինքը լաւ ընկեր մը կը նկատենք, պատճառը այն է որ Մեքսիքա առատ քանակութեամբ քարիւղ եւ կազ յայտնաբերած է։ Եթէ երկիր մը առատօրէն ունի այս երկուքը, այդ պարագային մենք ստիպուած ենք կուլ տալ մեր արժանապատուութիւնը եւ ամերիկացի ժողովուրդին բացատրել, թէ Մեքսիքայի նախագահը միայն ներքին դժուարութիւններու մասին կը խօսէր եւ սրտին խորը սէր մը ունէր Նախագահ Գարթըրի նկատմամբ։

×

Նիքարակուայի նախագահ Սոմոզա գէշ ընկեր մըն է, որովհետեւ ան կը բռնաբարէ մարդկային իրաւունքները եւ քարիւղ ու կազ ալ չունի։ Լիբիոյ առաջնորդ Քատաֆի լաւ ընկեր մըն է, որովհետեւ, մարդկային իրաւունքները բռնաբարելով եւ անիշխանութիւնը քաջալերելով հանդերձ, քարիւղ եւ կազ ունի։

Իսրայէլի վարչապետ Պեկին գէշ ընկեր մըն է, որովհետեւ Յորդանանի Արեւմտեան ափերը չուզեր ետ տալ։ Նախագահ Գարթըր շատ բարկացած է Իսրայէլի, որովհետեւ գիտէ որ Իսրայէլ ոչ քարիւղ ունի, ոչ ալ կազ։

Եգիպտոսի նախագահ Էնվէր Սատաթ լաւ ընկեր մըն է, որովհետեւ ան կ'ուզէ որ Յորդանանի արեւմտեան ափերը վերադարձուին Պաղեստինցիներուն, որոնց հետ պաշտօնական շփում չունի Ամերիկա։

Բացի անհատներէ, Ամերիկա այժմ մտերիմ յարաբերութիւններ մշակել սկսած է ափրիկեան երկիրներու մեծամասնութեան, Գանատայի, Հարաւային Ամերիկայի եւ Ճափոնի հետ։ Շատ սեղմ կապեր ունինք նաեւ Սաուտի Արաբիոյ, Եմէնի եւ Վատիկանի հետ։

Նախագահ Գարթըրի արտաքին քաղաքականութիւնը շատ լաւ ընթացքի մը մէջ չէ ուրեմն, հակառակ բոլոր այն չար շշուկներուն որոնք կը բարձրանան հոսկէ հոնկէ։ Այդ չար շշուկներուն պատասխանատուն նախագահը չէ, այլ իր եղբայրը Պիլլին է, որուն սակայն պէտք ունի մեր նախագահը, լաւ յարաբերութիւններ պահելու համար Ամերիկայի հրեայ հասարակութեան հետ։

Ամփոփելով՝ ըսենք որ Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութիւնը երբեք այսքան փայլուն վիճակ չէր ունեցած։ Մեր բոլոր բարեկամներուն հետ այսօր այնքան լաւ յարաբերութիւններ ունինք, որ այլեւս ոչ մէկ թշնամիի կը կարօտինք։

ԱՐԹ ՊՈՒԽՎԱԼՏ

Թարգ.՝ Ռ. Հ.

ԳԱՐՈՒՆԸ ԳԵՂԵՑԻԿ Է

Նուէր՝ Ս. ՄԻՍԼԵԱՆԻՆ

Ահա՛ գարունը կը մօտենայ։ Արեւոտ ճամբաները պիտի լուսաւորուին։ Ամբողջ ձմեռնային ցուրտ ու խոնաւ օրերուն, վրէժը պիտի լուծենք, արեւուն հետ, գարնանային ճառագայթներուն հետ։

Կը սպասէի գարնան։ Եկա՛ւ։ Իր արեւին «զուրպան», կարօտցած էի, ինչպէս մայր մը իր կարօտցած զաւակը, ինչպէս երիտասարդ մը իր սիրակարօտ «եարը»։

Գարունը կը մօտենայ։ Դաշտերուն մէջ անմեղ սոխակին մեղեդին կը լսուի։ Գեղեցիկ է բնութեան արշալոյսը։ Մարդ կը հրճուի, կ'եփի ու փառք կու տայ բնութեան հրաշքին, որ անսահման է։ Հեռուն կը տեսնեմ արտասուաթոր ուռենիներ, ձեռքերը երեսին դրած, կուլայի՜ն, կուլայի՜ն, ուրախութեան արցունքներ կը թափէին։

Արարչագործ բնութեան մէջ, ես դաշտէն ափ մը հող կ'առնեմ ու ափերովս կը համբուրեմ։ Այտերուս կը քսեմ, հողին հոտը, հողին բուրմունքը իմ սրտիկիս մէջ նոր արշալոյսներ կը ցանէ։

Տիրոջը այգիին մէջ եմ։

Ի՜նչ գեղեցիկ է բնութիւնը իր անսահման բարիքներով, իր աննիւթական հարստութեամբ, Քէն ունի։ Արարչագործ առատութեամբ անոնք կու տայ իր անսահման ամբարներէն...։

Այս ի՞նչ ուժ է, Աստուած իմ։

Եւ մեր պապերը, արեւոտ մեր հողին վրայ ակօս առ ակօս հողին սիրտը կը ճեղքէին՝ անծանօթին փառքին համար։

է՛ւ աղքատին, է՛ւ հարուստին հացին համար:

Գարունը կը մօտենայ: Ու ես դաշտային ճամբաներուն վրայ, անմեղ եղնիկներուն հարցուցի, հովիտներուն մէջ պահուըտած նապաստակներուն հարցուցի.— Ըսա՛ծ դուք, անծանօթ կենդանի բարեկամներ, գարնանամուտի արեւը ե՞րբ պիտի ծագի:

Եղնիկները, հովիտներուն, անտառներուն ճամբան բռնեցին ու փախան:

Է՛հ, ո՛վ գիտէ, չարագործ մարդը իր ննջամիտ խաբեբայութեամբ կրնայ արիւնաթաթախ արիւնով լուացուիլ...:

Գարունը կը մօտենայ ու իմ հոգիս նոր արշալոյսներուն հետ, արարչագործ հըրաշքին հետ, գիշեր եւ տիւ, հզօր կաւին կը սպասէ, պղնձագոյն ու աղուո՛ր:

Ու ես դարձեալ կը լսեմ սոխակներուն երգը տրտում, բնութեան ծոցը ազատ, որ էն աղուոր երգը կ'երգեն, ստեղծագործ արարչին շունչով, որ վաղը այս դաշտերուն ծառերը պիտի ծաղկին, պըտուղներու առատութեամբ եւ աղքատներուն, հարուստներուն սեղանները պիտի լեցուին ինչպէս ծիծաղը աղուո՛ր կիներուն:

Ու ես հարուստ եմ արարչագործ բնութեան շունչով:

Գարունը կը մօտենայ: Ու իմ սիրտս, հոգիս հետ, ուրախութեան ճիչեր կ'արձակէ:

Ա՛խ, ի՛նչ լաւ կ'ըլլար, ես ալ ըլլայի՛, ըլլայի՛ սա դաշտին մէկ ծառը ըլլայի, ու յոգնած սիրտիս հետ, ազատ հող մը ունենայի սա եղնիկներուն պէս, սա նապաստակներուն պէս:

Գարունը հեռու չէ, ու իմ սիրտս արշալոյս է. արշալոյս, գարնանամուտին արշալոյսը ողջունել կ'ուզէ:

Ի՛նչ գեղեցիկ է, աշխարհը, Աստուած իմ, երբ բարի ես ու ազնիւ, անբասիր ու ջինջ ինչպէս՝ արշալոյսները մեր հին օրերու հայրենիքին:

Ես կը հաւատամ, մեր գարունը վերըստին պիտի գայ մեր լեռներուն, ձորերուն, դաշտերուն եւ հովիտներուն, հողին ու ծառերուն, տերեւներուն բուրմունքը պիտի ծծենք:

Ու մեր պապենական Թոնիրներէն մուխը դէպի երկինք ոլորուելով, ոլորուելով պիտի բարձրանայ ու լաւաշ հացին հոտը ամբողջ դաշտերը պիտի գինովցնէ:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ԺՊԻՏ

Մինչ այրին կը հեռանայ նոր թաղուած իր ամուսնոյն գերեզմանէն, բարեկամուհիներէն մէկը կ'ըսէ.— Փորձէ՛ կեանքին լաւ կողմերն առնել:

— Իրաւունք ունիս, կը պատասխանէ այրին: Քսան տարի է առաջին անգամ ըլլալով, վերջապէս գիտեմ թէ գիշերը ուր կ'անցընէ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ մայր տաճարին մէջ, Փետրուար 25ին, տեղի ունեցած է միօրեայ սեմինար մը՝ Լիբանանի թեմի եկեղեցիներու դպրապետներուն եւ դպիրներուն, կազմակերպութեամբ մայր տաճարի դպրապետ եւ լուսարարապետ Կոմիտաս Վրդ. Օհանեանի: Մասնակցած են 6 եկեղեցիներու 150 դպրապետներն ու դպիրները: Սեմինարի ընթացքին դասախօսած են Կոմիտաս Վրդ. «Հայ եկեղեցական երաժշտութեան արժէքն ու դերը» եւ Օշական Վրդ. Զոլոյեան՝ «Դպիրներու եւ դպրաց դասերու տեղը հայ եկեղեցական ծէսին մէջ» նիւթերուն շուրջ: Դասախօսութիւններու վերջաւորութեան, առիթ տրուած է ներկաներուն զանազան հարցումներ ուղղելու եւ ստանալու յաւելեալ բացատրութիւններ: Ապա, Գարեգին Բ. Կաթողիկոս խօսած է սեմինարի կարեւորութեան մասին եւ առաջարկած որ նման հանդիպումներ յաճախակի ըլլան, թելադրած է չսահմանափակուիլ միայն Լիբանանի եկեղեցիներու դպրաց դասերով, այլ նաեւ առիթ ստեղծել այլ թեմերէ մասնակցութեան համար եւ իր խօսքը վերջացուցած է կարգ մը հիմնական հաստատումներ եւ ցուցմունքներ ընելով:

ՔԵՄԲՐԻՋԻ (Պոսթըն) Հայաթ Րիճընսի պանդոկին մէջ, Մարտ 4ին, Հայկական Համախմբումը ճաշ մը տուած է ի պատիւ կազմակերպութեան «կնքահայր» եւ Խնամակալ Մարմնին ատենապետ Ստեփան Մուկարի: Ներկայ եղած են 600է աւելի հրաւիրեալներ եւ ծանօթ անձնաւորութիւններ, որոնց կարգին՝ ՄԱԿի մէջ Միացեալ Նահանգներու պատուիրակութեան անդամ Սէթ Մոմճեան, զանազան համալսարաններու նախագահներ եւ հայկական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ: Բացումը կատարած է Հայկական Համախմբումի նախագահը՝ Հըրայր Յովնանեան: Հանդիսութիւնը վարած է Պրենտայս համալսարանի նախագահը՝ Տոքթ. Սաքար: Փոխադրութեան նախկին նախարար Ճոն Վոլփի խօսած է Ստեփան Մուկարի մարդասիրական զգացումներուն մասին. Սէթ Մոմճեան կարդացած է Գարթըրի շնորհաւորական նամակը Հայկական Համախմբումի կողմէ Մուկարի պարգեւատրութեան առթիւ եւ ընդգծած է մեծարեալին հոգեկան արժանիքները: Պենթլի համալսարանի նախագահ Տոքթ. Կրեկըրի Ադամեան իր խօսքին մէջ ընդգծած է Մուկարի անհատական կեանքին ու հայ ժողովուրդի պատմական փորձառութիւններուն մէջ կորովին, հաստատակամութեան, յարատեւելու կամքին նոյնութիւնը: Գնահատագիրը յանձնած է դեսպան Հենրի Մորկընթաուի թոռը՝ Հենրի Մորկընթաու Գ.: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Ստեփան Մուկար: Երեկոյթին օտար եւ հայկական երգեր մեկնաբանած է Մեթրոփոլիթըն օփերայի արուեստագիտուհի Լուսին Ամարա:

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ (Պոլիս) Նարեկեան սրահին մէջ, Մարտ 4ին, տեղի ունեցած է խմբավար Նուպար Գարիպեանի յոբելեանը, ի գնահատութիւն իր յիսնամեայ ծառայութեան մեր եկեղեցական եւ տոհմիկ երաժշտութեան: Երեկոյթին նախագահած է Շնորհք Պատրիարք: Ներկայ եղած են հայ յարանուանութեանց, Թաղական Խորհուրդներու, երգչախումբերու ներկայացուցիչները, արուեստագէտներ եւ հոծ բազմութիւն մը: Հանդէսը վարած է Ս. Փրկիչ ամսագրի խմբագիրը՝ Կարպիս Մուրատեան, որ խմբագրած է նաեւ այդ առթիւ հրատարակուած Յուշագրքոյկը: Խօսք առած են Եդ. Սիմքէշեան, Լիլի Գօչ, Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան (Անուշվիլի հովիւը, որ յատկապէս գացած է Պոլիս, այդ առթիւ): Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք շնորհակալութեան խօսք արտասանած է յոբելեարը: Փակման իր խօսքին մէջ Շնորհք Պատրիարք շեշտած է թէ յոբելեանը վերջակէտը չէ նուիրումի մը, այլ՝ նոր հանգրուանի մը մեկնակէտը:

ՊԷՅՍԱՅՏԻ (Նիւ Եորք) Սրբոց Նահատակաց հայկ. վարժարանը պետական արտօնագիր ստացած է: Ցարդ հաստատութիւնը կը բաղկանար մանկամսուրէ եւ նախակրթարանի երեք դասարաններէ, յառաջիկայ վեցամսեային կ'ունենայ 4րդ դասարան մը եւ ամէն տարի աւելնալով նոր դասարան մը՝ կը դառնայ լրիւ նախակրթարան:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ մէջ, Փետր. 19ին, Հայ Կրթական Հիմնարկութեան անդամները ճաշ մը տուած են ի պատիւ Հիմնարկութեան անդամ Հայկ - Արամ Առաքելեանի, որ Մոնրէալէն գացած է Քալիֆորնիա՝ այցելութեան: Խօսք առած են Հիմնարկութեան նախագահը՝ Ճէք Առաքելեան, Ալպըրթ Անկոյեան, Դրօ Ամիրեան եւ վարիչ - քարտուղար Բիւզանդ Կոանեան: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Հայկ – Արամ Առաքելեան, նաեւ տեղեկութիւններ տալով Մոնրէալի հայկ. գաղութի ազգային - կրթական կեանքին մասին:

ՊԼՈՎԴԻՒԻ մշակոյթի տան մէջ տեղի ունեցած է դասախօսական երեկոյթ մը նուիրուած Միքայէլ Նալբանդեանի: Զատիկ Ղազարոսեան ներկայացուցած է Նալբանդեանի կեանքն ու գործը, անդրադառնալով նաեւ անոր կապերուն ռուս յեղափոխական Զերնիշեւսքիի հետ: Արտասանուած են Նալբանդեանի բանաստեղծութիւններէն նմոյշներ:

ՑԻՔՍԻ (Աթէնք) «Սոֆիա Ցակըրեան» վարժարանի «Աւետիքեան» սրահին մէջ, Մարտ 4ին, տեղի ունեցած է Հայ Կապոյտ Խաչի կազմակերպած պարահանդէսը՝ Բարեկենդանի առիթով: Խօսք առած է Կ. Աւագեան եւ անդրադարձած միութեան գործունէութեան: Այնուհետեւ հայկական նուագախումբի մը մասնակցութեամբ ստեղծուած է ընկերային մթնոլորտ մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Տ. ՎԱՐԴՈՒՄԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Փետրուար 22ի թիւէն կ'իմանանք թէ Կիրովականի մէջ մեռած է տեղւոյն մանկավարժական հիմնարկի տնօրէնը՝ Տեւեմակ Վասիլի Վարդումեան: Ծնած 1910ին, Գուգարքի շրջանի Վահագնի գիւղը, ուր եւ ստացած է իր նախակրթութիւնը: 1931ին աւարտած է Լենինականի մանկավարժական ուսումնարանը եւ կոչուած ուսուցչական պաշտօնի Թումանեանի շրջանի Օձուն գիւղը:

Բ. Աշխարհամարտին մասնակցելէ ետք Տ. Վարդումեան ուսումը շարունակած է Խ. Աբովեան մանկավարժական հիմնարկին մէջ, ստանալով դոկտորայի տիտղոս: Աւելի քան քառորդ դար դասախօսած է մանկավարժական հիմնարկին մէջ եւ վարիչներ պատրաստած: Գրած է մանկավարժութեան պատմութեան ու տեսութեան վերաբերեալ կարգ մը ուսումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ:

×

Նոյն սրահին մէջ, Փետր. 28ին, տեղի ունեցած է մանկա–պատանեկան դիմակահանդէսը, վարժարանին Ծնողաց Միութեան կազմակերպութեամբ: Մասնակցած են շրջանաւարտներ եւ պատանիներ՝ բոլորն ալ ծպտուած զանազան տարազներով:

ՄՈՆԹԵՊԵԼՕՅԻ (Լոս Անճելըս) Մեսրոպեան վարժարանին մէջ, Փետր. 27ին գիշերը հրդեհ մը պատահած է, բաւական ծանր նիւթական վնասներ պատճառելով: Ամբողջութեամբ այրած է ուսուցչարանը, ուր կը գտնուէին գրամեքենաներ, շարժապատկերի գործիքներ, ուսուցիչներու թղթածրարները, եւայլն: Այրած է նաեւ ծաղկոցի դասարանը. բոցերը հասած են երկրորդ յարկը գտնուող գրադարանը, վնաս պատճառելով գիրքերուն: 1976ի Նոյեմբերին ալ հրդեհ մը պատահած էր նոյն վարժարանին մէջ, փճացնելով գրադարանը:

ՍՈՖԻԱՅԻ «Գ. Սունդուկեան» թատերախումբը ներկայացուցած է Ջօրայր Խալափեանի «Տարբեր նուագներ» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Մ. Պօղոսեանի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

3.

Առաջ գնալն արդէն անիմաստ էր: Խորէն աղան ետ քաշուեց՝ հետը միայն եօթ թէ ութ ֆիդայի, պէտք է ձգուել դէպի ձորը, պոկուել թշնամուց: Ետեւից լսեց Գեղամի ձայնը:

— Փամփուշտս վերջանում է:

Խորէն աղան իր փամփուշտակալներից մէկը պոկեց կրծքից, նետեց նրա կողմը:

— Ժողովուրդն անցա՞ւ, Գեղամ:

— Անցաւ, հեւաց Գեղամը: Գնացին դէպի գետը: Մենք նրանց կորցրինք:

Խորէն աղան ու նրա հետ մնացած սակաւաթիւ ֆիդայիներն արդէն համնում էին ձորին, երբ ռումբ պայթեց նրանցից ոչ հեռու: Խորէն աղան ուսին ծանր հարուած զգաց, աչքերը կայծ տուին: Երկու ֆիդայի փորձեցին բարձրացնել նրան, սակայն նրանք եւս ընկան: Թուրքերը վազեցին դէպի ընկածները: Խորէն աղան սողալով մօտեցաւ սպանուած արջառներին: Հրացանը ձեռքից ընկել էր: Գօտու արանքից հանեց ատրճանակը, կրակեց:

Ուսը հազիւ էր պահում, արիւն էր լցւում ծոցը, աչքերը: Վիրաւոր էր նաեւ գլխից: Էլի կրակեց, ապա արջառի մէջքին յենուելով՝ կանգնեց: Նայեց հեռուն, կապոյտ մշուշն էր: Այնտեղով հեռացաւ ժողովուրդը: Մի արիւնոտ ժպիտ կեռուեց նրա մազոտ դէմքին: Իւրայինները հեռանում են: Նրանք փըրկուած են: Դէ, փառք Աստծուն: Ձեռքը պարզեց առաջ.

— Մարգարի՛տ...

Ուշքը բոլորովին գնում էր: Գեղամը գրկեց նրան:

— Մի ընկնի, Խորէն աղա, մենք պէտք է կանգնած մեռնենք:

Վիրաւոր էր՝ քանի՞ տեղից, չգիտէր: Թեւքերից արիւն էր թափւում, լճանում ոտքերի տակ: Մի ասկեար հրացանի սուինը դէմ արած եկաւ՝ վիրաւորներին խողխողելու: Մէկ ուրիշը կասեցրեց նրան:

— Մի խփիր, խմբապետներ են:

Խորէն աղան հազիւ լսեց նրա ձայնը: Մշուշի մէջ տեսնում էր Բենիամինին, համբուրում նրա ձեռքը:

— Սպասի՛ր, գալա՛կս, գալի՛ս եմ...

Երկնքում անդրադարձած արեւի լոյսը բոլորովին մարեց:

×

Լուսարաց էր: Ներսէս Զավուշը փըրկուածներին հասցրեց գետի սահանքներին. Հեռուից թնդանօթների որոտմունք լսեցին: Թաթուլը զօրապետին ասաց, թէ Վասկերտ գետի սահանքներից ներքեւ ռուսական դիրքերն են:

— Եփրատի ափի՞ն:

— Ոչ, Եփրատից կէս օրուայ ճանապարհ այս կողմ:

— Հեռո՞ւ են Ռուսները:

— Մի գիշերուայ ճանապարհ:

Թաքնուեցին ձորի ճեղքերում: Ցերեկուայ ճանապարհը լի էր վտանգներով: Նաեւ պէտք էր սպասել ետ մնացածներին:

Մարգարիտը մօտեցաւ Ներսէս Զավուշին:

— Խորէն աղան կը գա՞յ, զօրապետ:

Ներսէս Զավուշը չնայեց նրան: Ի՞նչ պատասխանով նայի:

— Երեխաների ոտքերը լուացէք սառը ջրով: Բոլորովին այլ բան ասաց նա: Դուք էլ նոյնն արէք: Արագ վազքից թըմբրել են, երակները կը կապուեն, լուացէք որ քայլել կարողանան:

Մարգարիտը ետ գնաց ճօճուելով: Ներսէս Զավուշը նայեց նրա նեղ թիկունքին, քրքրուած ոտքերին: Տեղից վեր թռաւ:

Մարգարիտը շրջուեց դէպի նա:

— Ի՞նչ է, զօրապետ:

— Ես պատասխան չունեմ տալու քո հարցին, Մարգարիտ, նրա ձայնը դարձաւ խաւոտ: Դու ներող եղիր: Դու էլ ներող եղիր, Հեղինէ, եղբայրդ Խորէն աղայի հետ մնաց...

Հեղինէն մատները խօթեց բերանը, որպէսզի ճիչը դուրս չնետի:

Մարգարիտը գնաց դէպի երեխաները: Չէր զգում ոչ ոտքերի ցաւը, ոչ հեւոցը, ոչ էլ սիրտը, որ բաբախում էր կարծես ուրիշի կրծքի տակ: Խղճաց իրեն, նաեւ Հեղինէին, որ կարծես խելագարուել էր:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(271 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկ. Վերգին Մնայեան եւ Սիւգմէճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մարտ 18, Տէսինի հայկական եկեղեցին

ՄԿՐՏԻՉ ՄՆԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՈՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Մոսկուայի մէջ, հայ ոգիի եւ ազատագրումի համար գնդակահարուած երեք հայ երիտասարդներու՝

ՍՏԵՓԱՆ ԶԱՏԻԿԵԱՆԻ
ՅԱԿՈԲ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ
ԶԱՒԷՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

յիշատակին համար մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մարտ 18,, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի Վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները անուանատօներու եւ նոր տարուան առթիւ.—

Տէր եւ Տիկ. Թումանեա ն100, անուանատօնի եւ 100 նոր տարուան առթիւ: Տէր եւ Տիկ. Կօշկակարեան 100 անուանատօնին եւ 100 նոր տարուան առթիւ: Տէր եւ Տիկ. Մարգարեան 100 նոր տարուան առթիւ: Այրի Տիկ. Գասեան 100 նոր տար. առթիւ: Տէր եւ Տիկ. Գասպարեան 100 անպատասպար Լիբանանցինե րուն համար, 45 ֆր. ալ նոր տարուան առթիւ: Տէր եւ Տիկ. Մաղաքեան 60 ֆ. 50 ֆ. ալ նոր տարուան առթիւ: Կուսակցական ընկեր մը իր անուանատօնին 50: Ընկ. Օհանեան Ժօզէֆին՝ ամուսնոյն անուանատօնին 30: Տիկ. Մազմանեան նոր տարուան առթիւ 50, Տէր եւ Տիկ. Արսէն Տէր-Սարգիսեան նոր տար. 50, ընկ. Կըկըզեան Զարուհի 50 նոր տար. առթիւ: Ընկ. Մարգարեան Րաֆֆի 50, ընկ. Թէպոյեան Նշան 50, ընկ. Ինկիլիզեան Նեքթար 50, Պ. Պըլըգեան Մաթէոս 50, ընկ. Թորոսեան Զարուհի 50, ընկ. Եազըճեան Զարուհի 50, ընկ. Քիլիրեան 50, ընկ. Մարկոսեան Մարի 50, ընկ. Սիմոնեան Լուիզա 50, ընկերուհի մը 50, Ընկ. Քեչէճեան երկու ուրախ առիթներու 30ական: Ընկ. Մուխթարեան Սաթենիկ նոր տարուան առթիւ 20, ընկ. Խաչերեան Փիէր 20 նոր տար. առթիւ, ընկ. Թէլֆիզեան Մարի 10 նոր տար. առթիւ:

ԾԱԽՈՒ Է

Փարիզի 20րդ Թաղամասը, փավիյոն մը, երկու սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, կազ, ելեկտրականութիւն, կարգի դրուած ձեղնայարկ, պարտէզ:

ԴԻՄԵԼ՝ ժամը 14էն 16'

6, Rue Borrego — Paris 20e

Tél. : 636-41-67

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէնթ Էթիէնի Կարմիր Խաչի նախկին նախագահուհի Տիկ. Սիրուհի Սուճեանի մահուան տխուր առիթով, անոր յիշատակին իր բարեկամները փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 400 ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի մանկանց բոյնը ըն դարձակելու նպատակին:

ՇԱՎԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, Արեւագալի աբարողութիւն:

ԽՆՋՈՅՔ Բարեկենդանի Առթիւ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Վալանսի վարչութիւնը Բարեկենդանի առթիւ ՄԱՐՏ 19ԻՆ ժամը 14.30էն մինչեւ 19, Ահարոնեան ակումբին մէջ կը հրաւիրէ գաղութիս Հայութիւնը եւ իր բոլոր ընկերուհիները ուրախ, զուարթ ու հաճելի օր մը անցընելու միասին: Աշխատող ընկերուհիներն ալ կրնան գալ իրիկուան աշխատանքէ վերջ:

CENTRE CULTUREL PORTUGAIS
CALOUST GULBENKIAN
51, AVE. D'IENA — PARIS 16e

Jacques Minassian
PHOTOGRAPHIES

Jusqu'au 26 Mars, tous les jours sauf Dimanche de 9 à 12 heures et de 14 à 18 heures, Samedi : toute la journée.

ՎՐԻՊԱԿ

Մարտ 8 «Յառաջ»ին մէջ Տոքթ. Պէյլէրեանի յօդուածին վերջին պարբերութիւնը՝

« Հիմա որ աւելի քան 60 տարի յետոյ հաւաքական ցեղասպանութիւնը խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ »,

Պէտք է ըլլայ՝

« Հիմա որ աւելի քան 60 տարի յետոյ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ցեղասպանութիւնը խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ »...

50ème Anniversaire de le Croix Bleue
GRANDE NUIT Dansante

Samedi 24 Mars de 21 h. à l'aube

Organisée par la section Arnouville - Sarcelles de la Croix Bleue Arménienne

Salle des Fêtes MARCEL PAGNOL — Place Victor Hugo — Villiers le Bel

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերական ընդհ. ժողովը, Ուրբաթ, Մարտ 16, ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Մարտ 17, Շաբաթ օր ժամը 4ին Մշակոյթի Տան սրահը՝ 17 Ռիւ Պլէօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հայ Կարմիր Խաչի Անիէռ - Պուա Գոլոմպ շրջանի

ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 16ին, Պուա Գոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը՝ 31, Ռիւ Փօլ-Տէռուլէտ:

Կեդր. վարչութեան կողմէ կը խօսի՝

ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի հայ սիրուած երգիչ ՆՈՐԱՅՐ ՍՕՍԻ պարախումբը՝ պարուսոյց Արթօ Փէհլիվանեանի գլխաւորութեամբ:

Գունաւոր խօսուն ֆիլմ մը Հայաստանի մասին, ֆիլմի մասնագէտ՝ Պ. Ժորժ Այրանեանի պատրաստած, առաջին անգամ կը ցուցադրուի շրջանիս մէջ:

Մուտք 15 Ֆ.

restaurant ՃԱՇԱՐԱՆ

EREVAN ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաջուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՏՕՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

Կիրակի, Մարտ 18

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 295 Պուլօ փողոց, Լիոն 3րդ, կ. յետոյ ժամը ճիշդ 4ին

Օրուան նիւթին շուրջ կը խօսի՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Հայկազեան վարժարանի աշակերտութեան եւ տեղական այլ ուժերու կողմէ:

Հանդէսէն յետոյ ընտանեկան խնջոյք, որու ընթացքին Սայաթ Նովա նուագախումբը կը բերէ իր մասնակցութիւնը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

14 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

12էն 27 ԱՊՐԻԼ

(Երթին եւ դարձին մէկական օր գիշերել Մոսկուա)

Առաջնորդութեամբ՝ ՊԵՐՃ ՃԷԶՎԷՃԵԱՆԻ

Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեան համար դիմել՝

ԼԵՒՈՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

SABERATOURS

3, Rue de l'Arrivée — 75015 PARIS

(Imm. CIT, 7e étage — Métro : Montparnasse)

Tél. : 538-67-47

LYON : SEVAN VOYAGES (VAROUJAN SARKISSIAN)

50, Cours de la Liberté, 69003 Lyon Tél. : (78) 60-13-66

Ուշադրութիւն՝

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի արձանագրութիւնները փութացնել

14 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Երթին եւ դարձին մէկական գիշեր Մոսկուա)

ընդամէնը 16 օրուան ճամբորդութիւն

ARMÉNIE

14 JOURS, PLUS 2 JOURS A MOSCOU

Logement en pension complète, hôtel première catégorie (Arménia ou Tvine) avec excursions quotidiennes, et sur les vols réguliers d'Air France

Départs :

Du 17 Mars au 1er Avril
Du 12 Avril au 27 Avril
Du 19 Mai au 03 Juin
Du 02 Juin au 17 Juin
Du 29 Juillet au 13 Août
Du 15 Août au 30 Août
Du 1er Sept. au 16 Sept.
Du 29 Sept. au 14 Octobre
Du 26 Décembre 10 Janvier 80

Deux séjours spéciaux :

MOSCOU — EREVAN — TBILISSI — LENINGRAD

Du 15 Juillet au 28 Juillet 79
Du 05 Août au 18 Août 79

Nous sommes en mesure d'organiser des séjours individuels à Erévan ainsi que des groupes constitués à des prix étudiés.

Renseignements, Programmes détaillés et Inscriptions :

A LYON
sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS
saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

IMPORTANT :

Possibilités de départ en avion de LYON et de MARSEILLE pour rejoindre nos groupes au départ de Paris, qui seront accompagnés par des personnes compétentes de nos agences.

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
17 - 18
SAMEDI-DIMANCHE
17-18 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	Հատը	1 Ֆ. 80	

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.340

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — N° 14.340

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՊԱԶԸՐԿԱՆ՝ ԽՈՄԷՅՆԻԻ ԴԷՄ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ «ԱՄՕԹ» ԿԸ ՆԿԱՏԷ ԻՆՉ ՈՐ ԿԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻ

Հեռատեսիլէն խօսած ճառով մը, Պազըրկան շատ խիստ արտայայտուեցաւ Խոմէյնիի նկատմամբ, շեշտեց թէ «Խոմէյնի կոմիտէներու» կազմակերպած ընդվահարութիւնները հակառակ դատավարութիւններէ ետք «ամօթ» մը կը կազմեն պարսիկ յառաջդիմականներուն համար: Դեռ նոր, Հինգշաբթի օր, «յեղափոխական դատարան»ի մը առջեւ մահապատիժ կը պահանջուէր նախկին վարչապետ՝ Հովէյտայի դէմ: Պազըրկան յիշել ետք թէ միջազգային կարգ մը կազմակերպութիւններ անցեալին օժանդակած էին Շահին վարչակարգին տապալման դատապարտելով Սաւաքի սարսափելի արարքները, կամայական եւ անտանելի պայմաններով բանտարկութիւնները, անկանոն դատավարութիւնները, աւելցուց՝ «Մեծ ամօթ մըն է երբ այսօր կը նկատենք որ այս նոյն կազմակերպութիւնները նոյն տեսակի մեղադրանքներ կ'ընեն մեզի»: Պազըրկան շատ տխուր պատկեր մը ներկայացուց տնտեսական վիճակին եւ տիրող անիշխանութեան: «Խոմէյնի բարի սիրտ ունի եւ կ'ուզէ օգնել թշուառներուն: Բաւեց որ քանի մը հոգի ականջին բաներ մը փսփսան, որպէսզի կառավարութեան հրահանգէ որ վերջ դնէ սառած միսի առուծախին եւ յայտարարէ փոխադրութեան միջոցներու, ջուրին եւ ելեկտրականութեան ձրի ըլլալը: Այս թելադրանքները չէին կրնար գործադրուիլ»: Պազըրկան միշտ խիստ կերպով շարունակեց իր քննադատութիւնները այաթոլլային նըկատմամբ: Ինչ որ կարեւոր է ներկայիս՝ արտադրելն է, որպէսզի բացը գոցուի (հինգ միլիառ ռիալ) ծախսոտի եկամուտի կորուստէն, 90 միլիառ մաքսային սպասարկութեանց չշահածը, 500 միլիառ քարիւղի արտածումներէն: Յիշենք որ ռիալը 37 սանթիմ կ'արժէ: Առժամեայ նախարարապետը անդրադառնալով փոքրամասնութեանց պահանջներուն ըսաւ՝ «Եթէ այդ բոլոր պահանջներուն գոհացում տրուէր, երբեք մեր գծած ճամբուն ծայրը չէինք հասներ...»:

Ընդհանուր ձեւով կացութիւնը յստակ չէ եւ Հովեյտայի նման քաղաքական անձնաւորութիւն մըն ալ եթէ գնդակահարուի, «համակրութիւնը» երթալով պիտի պակսի հանդէպ յեղափոխական նոր վարչակարգի մը, որ տարբեր չի գործեր հինէն, միայն գոհերը կը փոխուին...

ՖՐԱՆՍԱ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ՀԻՆ ՕՐԵՐԸ ՅԻՇԵՑՈՒՑ

Հինգշաբթի օր, Ազգ. ժողովի նիստը յիշեցուցած է Դ. Հանրապետութեան օրերը երբ կռիւ, նախատինք, հայհոյանք ողբալի պատկեր մը կը պարզէին: Փողոցային հասարակ կռիւի դաշտ դարձած է Փալէ Պուրպոնը, ան ալ այնքան լուրջ եւ ազգ. ծանրակշիռ բնոյթ ունեցող օրակարգի մը վրայ, այսինքն աշխատանքին: Հաւանական չէ որ Շիրաք այս «կրկէս»ը ուզած ըլլար, բայց յայտնի ալ չէ թէ ուզածը ի՞նչ էր: Արդարեւ, իր խումբը գոնէ լուրջ առաջարկ մը պէտք է ներկայացնէր պահանջուած օրակարգին մասին; ոչ թէ այդքան աղմուկ ստեղծէր քննիչ յանձնախումբ մը պահանջելով հանրային լրատուութեան մասին, որու սկիզբը միացած էր Ընկերվարական կուսակցութիւնը, բայց ետքը ՀՀՀ.ն կը նախընտրէ միանալ Իւ. Տէ. Էֆ.ին...

Ձիրար Նախատող խօսք չէ պակսած ոչ ալ սխալ հասկացողութիւններ: Օրինակ երբ Տըֆէռ իր ելոյթին վերջաւորութեան կը պոռայ համայնավարներուն՝ «կամ խուլ էք կամ խենթ էք», բայց խուլը (սուռ) լաւ չի հասկցուիր եւ համայնավարները կը պոռան «գինո՞վ (սու) ըսի՞ք), «ո՛չ, խուլ ըսի», եւն., եւն.:

33 երեսփոխան արձանագրուած էին խօսք առնելու համար: Երկար ելոյթ մը կ'ունենար Միշէլ Տըպրէ, որ «նոր լեզու մը եւ նոր քաջութիւն մը» կը պահանջէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ հրապարակեց իր առաջին կոնդակը՝ Ռետամփթօռ Հոմինիս (Մարդուն Փրկիչը): 104 էջնոց այս հովուական թուղթը, չորս գլխաւոր գլուխներու բաժնուած է եւ ձեւով մը կը պարզէ մարդուն քրիստոնէական ըմբռնումը: Պապը կը ներկայացնէ իր ծրագիրը: Կ'ուզէ կապուիլ առաքելական աթոռին աւանդութեան, մինչեւ ամէնէն հին օրերը, ուրեմն առաջին մասը կը կոչուի՝ ժառանգութիւն: Բ. մասին մէջ կը խօսի՝ փրկութեան խորհուրդին վրայ: Երրորդ մասին մէջ կը ծեծուի այլ նիւթ մը՝ մարդիկը փրկուած եւ իր վիճակը ժամանակակից աշխարհին մէջ ու վերջին, չորրորդ բաժինով մը, Պապը կ'անդրադառնայ Եկեղեցւոյ առաքելութեան եւ մարդուն ճակատագրին: Ընդհանուր ձեւով Յովհաննէս - Պօղոս Բ բուռն պաշտպանն է մարդկային իրաւանց եւ կրօնական ազատութեան:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ալ քաշուեցաւ արդէն մահամերձ Սենթօյէն: Տրուած ըլլալով որ Արեւելքի այս «Օթան»ին երկու ուրիշ անդամները՝ Փաքիստան եւ Պարսկաստան քաշուած էին, կը մնան՝ Միացեալ Նահանգներն ու Մեծն Բրիտանիա...

ԿԻՊՐՈՍԻ Թրքական բաժնի պետը՝ Տէնքթաշ Անգարա գացած է տնտեսական լայն օգնութիւն ուզելու համար, որովհետեւ չի կրնար դէմ դնել կղզիին յոյն ղեկավարներուն դրած տնտեսական պլոքիւսին:

ԿԻՊՐՈՍԻ ՓԱՐԻԶԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ՝

ԺԱՆ ՓԵՐԻՍԹԻԱՆԻ

Հինգշաբթի, Մարտ 15ին Կիպրոսի նոր դեսպանը իր ընծայագիրը ներկայացուց Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին:

Լիմասոլի կիմնազիան աւարտելէ ետք, յաճախած է Փարիզի իրաւաբանական համալսարանը եւ վկայուած: Ունի իրաւաբանութեան եւ Օքսֆորտէն փիլիսոփայութեան տոքթորան:

1940էն 1963 եղած է համալսարանի փրոֆեսէօր եւ մինչեւ 1978 փրոֆեսէօր եւ մասնագէտ Միացեալ Ազգերու մօտ: Հեղինակն է նաեւ բազմաթիւ գործերու (անգլերէն) ընկերաբանական, ընկերային եւ իրաւաբանական հարցերու նուիրուած:

"les faits sont les faits"

Ֆրանսայի պատուիրակին ելոյթին եղրակացութիւնը, որմէ քաղեցինք վերոյիշեալ մեր խորագիրը, իր յստակ ամփոփումին մէջ, երկդիմի ոչ մէկ կէտ կը թողու ինչ կը վերաբերի հայկական ցեղասպանութեան:

Թարմացնելու համար յիշողութիւնները եւ շփոթութեանց ալ տեղի չտալու համար, լաւ է կրկին անդրադառնալ Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբի Մարտ 14ի նիստին եւ անոր տուած արդիւնքին:

ՄԱԿի Տնտեսական եւ Ընկերային Խորհուրդի Մարդկային Իրաւանց բաժինը ունի յանձնախումբ մը եւ ենթայանձնախումբ մը: Այս վերջինը (Ենթայանձնախումբը) կազմուած է միայն մասնագէտներէ եւ փորձագէտներէ, այսինքն թեքնիք մարմին մըն է եւ անդամները ինչ ազգի ալ պատկանին, չեն ներկայացներ իրենց երկիրները: Իրենց յանձնուած փաստաթուղթերու եւ վաւերագրերու հիման վրայ կը պատրաստեն տեղեկագրեր: Իսկ յանձնախումբը, կազմուած է իրենց երկիրները ներկայացնող անդամներէ, այլ խօսքով քաղաքական դեր ունի: 1974 Մարտ 6ին, Նիւ Եորքի մէջ, Յանձնախումբի ժողովին էր որ զանազան երկիրներ, ընդառաջ երթալով ՄԱԿի մօտ Թուրքիոյ պատուիրակին՝ Օլչայի պահանջին, կ'ուզէին, որ ենթայանձնախումբին յատուկ զեկուցաբերը՝ Նիկոմետ Ռուհաշխանքիզօ տեղեկագրէն ջնջէ 30րդ պարբերութիւնը որ էր.—

«ԱՆՑՆԵԼՈՎ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՇՐՋԱՆԻՆ, ԿԱՐԵԼԻ Է ՆՇԵԼ ԲԱՒԱԿԱՆ ՃՈԽ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՋԱՐԴԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ, ՈՐ 20ՐԴ ԴԱՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՆԿԱՏՈՒԱԾ Է»:

×

Այդ օրէն, շատ բնական էր որ Վրդովում եւ յուզում ծնունդ տային հայ գաղութներու մէջ եւ հինգ տարի շարունակ, Սփիւռքի տարածքին վրայ, Հայ Դատի յանձնախումբեր, պատասխանատու մարմիններ, անհատներ թէ հաւաքականութիւններ զօրակոչի ենթարկուէին եւ ենթարկէին նաեւ, իրենց կարելիութեանց սահմաններուն մէջ, իրենց ապրած երկիրներուն քաղաքական թէ պետական անձնաւորութիւններն ու մամուլը: 1978 Սեպտեմբերին, կրկին ժողով ունէր յանձնախումբը, Ժընեւի մէջ, բայց օրակարգի այս հարցը կը յետաձգուէր:

Յանձնախումբին նոր նիստը կը գումարուէր ուրեմն Մարտի սկիզբը եւ 30րդ Պարբերութեան Հարցը օրակարգի վրայ կուգար Չորեքշաբթի առտու, Մարտ 14ին:

Յանձնախումբը որոշում չի կրնար տալ, ինչ կը վերաբերի ենթայանձնախումբին պատրաստած տեղեկագրին: Իր դերն է թելադրանք կամ յանձնարարութիւններ ընել ենթայանձնախումբին աշխատանքներուն մասին: Ուրեմն Չորեքշաբթի եղածը այն է, որ յանձնախումբին հաւանութեամբ, նախագահը կը յանձնարարէ յատուկ զեկուցաբերին, որ երբ վերջնական ձեւ տայ իր տեղեկագրին նկատի առնէ 30րդ պարբերութեան վերաբերեալ եղած զեկուցումները, հաղորդագրութիւններն ու ելոյթները եւ վերահաստատէ այդ յօդուածը երբ զայն պիտի ներկայացնէ կրկին Յանձնախումբին, յաջորդ նստաշրջանին:

×

Եզրակացութիւնը ուրեմն, ինչպէս ըսինք երէկ, պարզ է, «յաղթանակը» թէեւ միայն բարոյական եւ խորհրդանշական, վերջնական չէ: Բայց եթէ նկատի առնենք, որ անցեալին այդ պարբերութեան ջնջումը փափաքողը եղած էր Յանձնախումբը եւ այսօր այդ նոյն Յանձնախումբն է որ կը յանձնարարէ անոր վերահաստատումը, կարելի է ըսել թէ հարցը մեծ հաւանականութիւններ ունի դրական արդիւնքի յանգելու:

Հայկ. Դատը չի լուծուիր, այս անվնաս պարբերութեան վերահաստատումով, բայց գոնէ պաշտօնապէս չուրացուիր ինչ որ անուրանալի է, ինչպէս յստակօրէն ըսաւ Ֆրանսայի պատուիրակը:

LE MONDE

Débat sans conclusion sur le massacre des Arméniens

Մոնտի թղթակիցը՝ Իզապէլ Վիշնիաք վերոյիշեալ խորագրին տակ կ'անդրադառնայ Յանձնախումբին նիստին ու կ'ըսէ. «Վիճաբանութիւնը վերջ գտաւ առանց քուէարկութեան, թէեւ նախագահը՝ Պ. Փօլ (Գանատա) փափաք յայտնեց որ ցեղասպանութեան վերաբերող յետագայ ուսումնասիրութիւնը, որ պիտի քննուի յառաջիկայ նստաշրջանին, նկատի առնէ ներկայացուած դրդապատճառները», ինչ որ մօտաւոր ձեւով միայն կուտայ պատկերը: Յօդուածագիրը կը սխալի նաեւ երբ յաջորդ պարբերութեան մէջ կը գրէ թէ «քանի մը ամիս կայ, որ ենթայանձնախումբը Պ. Ռուհաշխանքիզոյէ խնդրած էր ցեղասպանութեան վրայ ուսումնասիրութիւն մը»: Ծանօթ է որ հարցը կը վերաբերի տեղեկագրի մը եւ քանի մը ամսուան չէ այլ ճիշդ՝ հինգ տարուան, քանի մը օր ալ աւելի:

Իզապէլ Վիշնիաք կը նկատէ սակայն թէ ամէնէն յստակ միջամտութիւնները կատարեցին Աւստրիոյ պատուիրակը՝ Էրմաքորա, Մենդլևսկի (Մ. Ն.) եւ Փրոֆ. Սուայէ (Ֆրանսա), կը յիշէ նաեւ Ֆրանսայի պատուիրակին ելոյթին եզրակացութիւնը, զոր տուած էինք մեր նախորդ թիւով: Կ'ըսէ թէ Թուրքերը նըկատել տուին միայն որ ենթայանձնախումբը ընդունած ըլլալով յատուկ զեկուցաբերին տեղեկագիրը, հարկ չկայ կրկին այդ մասին խօսելու: Փաքիստան, կը գրէ Մոնտի աշխատակիցը, «հաւատարիմ բրտութիւն մը ցոյց տուաւ ընդդիմանալով յօդուածին վերահաստատման»: Նախագահը կ'ըսէ նաեւ թէ «ոչինչ կըրնայ ջնջուիլ»:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ «ԿԱՐՊԱՏՆԵՐ»ԷՆ

Խորհրդային բաժակի մրցումներու շարքին՝ Մարտ 9ին, «Արարատ» պարտուած է Լվովի «Կարպատներ»էն: Խաղը տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ: «Արարատ» յաղթանակներով վերջացուցած էր նախորդ երեք խաղերը եւ շահած վեց միաւոր, մինչ «Կարպատներ»ը ունէր հինգ միաւոր: Քառորդ աւարտականին կարենալ մասնակցելու համար անհրաժեշտ էր որ «Արարատ» յաղթէր նաեւ «Կարպատներ»ուն: Խաղը տեղի ունեցած է արագ եւ բուռն պայքարի մթնոլորտի մը մէջ: Երկուստեք անդադար գրոհած են: Երեւանցիները չեն կրցած հակառակորդի պաշտպանութեան պատնէշին մէջ ճեղքեր ստեղծել: 27րդ վայրկեանին Լվովցիները նշանակած են խաղին միակ կոլը եւ 7 միաւորով գրաւած առաջին տեղը՝ իրենց խմբակի դասաւորման մէջ:

ՏԱՆԻ՛Ր ՁՔԵՂ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԸ ԵՐՐԵԱԿ ԻՄԱՍՏՈՎ

Գրեց՝
ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
ԱԹՈՌԱԿԻՑ - ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

(Բ. եւ վերջ)

Ինչպէս երբեմն բժիշկներ որոշ կերակուրներ կամ արարքներ կ'արգիլեն մարդոց համար, որպէսզի անոնց վնասուած ֆիզիքական առողջութիւնը վերահաստատուի, նոյնպէս նաեւ հոգեւոր բժիշկներ, եկեղեցւոյ հայրապետներ, վարդապետներ պահեցողութիւնը սահմանած են որպէսզի հաւատացեալները կարենան աղօթքով եւ ինքնազրկումով իրենց հոգեկան առողջութիւնը վերականգնել:

Յիսուսի կեանքի պատկերին մէջ մենք կը տեսնենք որ Ան քառասուն օր անապատի մէջ առանձնացաւ, ինքզինք կերակուրներէ զրկեց, հոգեպէս զօրանալու համար: Աւետարանին մէջ մենք կը կարդանք թէ Ան պատուիրեց Իր հետեւորդներուն եւ ըսաւ որ պէտք է պահք բռնել բայց ոչ « ի ցոյց մարդկան », այլ ներքին ինքնամփոփումով, որպէսզի պահքը արժէք ստանայ եւ ծառայէ անձին վերանորոգութեան: Անոնք որոնք լաւ ուսումնասիրած են մարդ անհատի հոգեբանութիւնը կը վկայեն թէ մարդ սովորաբար չանդրադառնար իր յանցանքներուն կամ մեղքերուն մինչեւ չզրկուի որոշ բաներէ, մինչեւ չտառապի որոշ ցաւերէ: Առհասարակ ինքզինք առողջ զգացող մարդը յաճախ չի տարուիր անդրադառնալու իր մէջ գոյացած ախտերուն կամ ֆիզիքական տկարութիւններուն, մինչեւ որ օր մը բժիշկը իրեն չյայտնէ թէ ինք պէտք է հրաժարի այն բաներէն, որոնք յաճախ իրեն համար հաճելի կը թուին եւ որոնց վնասները, սակայն, ինք չի տեսներ կեանքի սովորական ընթացքին: Այդպէս ալ եթէ մարդ ինքզինք չզրկէ իր կեանքին մէջ կեղեւ կապած բաներէ՝ չի կրնար անդրադառնալ հոգեկան այն տկարացումներուն, որոնք անպայման յառաջ եկած կ'ըլլան իր նկարագրին ու կենցաղին մէջ:

Մեծ Պահքի շրջանը ինքնաբժշկութեան գեղեցիկ եւ օգտակար առիթ մըն է: Ու անոր բարերար արժէքը չենք կրնար տեսնել մինչեւ չփորձենք եւ չճաշակենք անոր « դառն »ութիւնը որ իրականութեան մէջ մեր քաղցրութիւնն է...:

Օրինակ, որոշենք օր մը ոչինչ ուտել: Որոշենք ուրիշ օր մը մէկ անգամ ուտել: Որոշենք այլ օր մը միայն բանջարեղէն ուտել: Որոշենք շաբաթ մը կամ ամբողջ պահքի շրջանին խմիչք կամ սիկարէթ չգործածել կամ որոշ օրերուն սրճարան չերթալ: Այն ժամանակ տեսէք թէ ի՛նչպէս կ'անդրադառնանք մեր ներքին անձին վրայ, տեսնելու թէ ո՛վ ենք, ի՛նչ կ'ուզէինք ըլլալ եւ չենք կրցած ըլլալ. ի՛նչ չէինք ուզեր ըլլալ եւ դժբախտաբար, եւ թերեւս առանց մեր կամքին, արդէն իսկ եղած ենք: Ահա այն ժամանակ կը սկսի մեր ինքնասրբագրման սրբարար աշխատանքը:

Մարդ պէտք է իմաստութիւնն ու քաջութիւնը ունենայ ինքզինքին « նեղութիւն », « զրկանք », « չարչարանք » պատճառելու, դրական, առողջարար նպատակի համար, որպէսզի իրական նեղութիւնն ու չարչարանքը, վիշտն ու չարիքը նուազ կշռեն կեանքի իր նժարին մէջ: Կամաւորապէս կրուած զրկանքը նեղութիւն չէ: Դուռն է երջանկութեան...:

3) Բարիք գործել.

Մեծ Պահոց շրջանը գիտակցօրէն ապրիլ կամ գործնապէս իմաստաւորել կը նշանակէ ոչ միայն ներանձնական աղօթք ընել կամ պահք բռնել, այլ նաեւ որոշ գործեր կատարել, դրական արարքներ գործել, որոնց նպատակն եւ արդիւնքը բարիք ըլլան, եւ ոչ թէ միայն անհատին, այլ իր նմանին, ուրիշին երջանկութեանը ծառայեն:

Պահքը մեր մէջ ընդհանրապէս ըմբռնուած է կրաւորական մօտեցումով: Ինք իր մէջ առանձնանալը, ինչպէս ըսինք վերեւ, կարեւոր բաժինն է պահեցողութեան: Ինքզինք զրկելը ուրիշ մէկ երեսն է պահքին: Բայց անոնք չեն կազմեր պահքի ամբողջութիւնը: Պահքը ունի նաեւ ներգործական կամ գործունէական կենսական երես մը, որ անձէն դուրս, դէպի ուրիշը, դէպի ընդհանուրը կը տարածուի:

Մարդիկ յաճախ ուրիշին ցաւը բաժնելով, ուրիշին նեղութիւնը պակսեցնելով՝ ոչ միայն ուրիշին բարիք կ'ընեն, այլեւ իրենք իրենց բարիք ըրած կ'ըլլան: Յատկապէս Մեծ Պահքի շրջանին, եթէ հաւատացեալներ փորձեն

— Հիւանդ մը խնամել,
— աղքատի օգնել,
— անկար ծերունիի մը զօրավիգ կանգնիլ,
— կարօտ ուսանողի մը ուսումը ապահովել,
— բարեսիրական կամ ազգային հանրօգուտ մէկ հաստատութեան մը մէջ կամաւորապէս ծառայել,
— եւ այլ հազար ու մի արտանձնական, այլասիրական ծառայութիւններ մատուցանել, նոյնքան ինքնաբիւրեղական բարիք ըրած կ'ըլլան իրենց անձին որքան աղօթքի կամ ինքնազրկումի ճամբով: Բարի Սամարացի մը որ ճամբու վրայ ինկած վիրաւոր մարդ մը խնամեց (կարդա՛ Աւետարան Ղուկասու, 10րդ գլուխ, 30-37րդ համարները) նոյնքան մեծ արժէք ունեցաւ Աստուծոյ առջեւ որքան ինքզինք այպանող, իր մեղաւորութիւնը խոստովանող, իր կուրծքը ծեծող մաքսաւորը տաճարին մէջ (կարդա Աւետարան Ղուկասու, 18րդ գլուխ, 9-14րդ համարներ):

Բնականօրէն, մարդ ամէն ժամանակ պարտաւոր է իր գերագոյն կարելին ի գործ դնել բարիք գործելու համար, որով միայն կարելի կ'ըլլայ երջանկութիւն ձեռք բերել այս աշխարհի մէջ, ինչպէս ան պարտաւոր է ամէն ժամանակ, ըստ Քրիստոսի պատուէրին, աղօթել, « պարտ է յամենայն ժամ կալ յաղօթս եւ մի՛ ձանձրանալ » (Աւետարան Ղուկասու, 18րդ գլուխ, համար 1):

Բայց Մեծ Պահքի շրջանը մասնաւոր առիթ մըն է, որ մեր Սուրբ Եկեղեցւոյ սրբազան հայրապետները, ինչպէս նաեւ այլ քրիստոնէական մեծ եկեղեցիներու առաջնորդները, սահմանած են, որպէսզի մեր հաւատացեալները այն ինչ որ չեն կրցած ընել սովորական կեանքի առօրեայ ընթացքին, գրաւուած ըլլալով անհատական, ընտանեկան, գործի վերաբերեալ մտահոգութիւններով եւ զբաղումներով, կարենան ընել մասնայատուկ այս շրջանին:

Հետեւաբար, Մեծ Պահոց քառասնօրեայ շրջանը քրիստոնէաբար եւ հայօրէն ապրելու համար ունինք երեք գլխաւոր պարտաւորութիւններ.

1. Աղօթել՝ առանձնապէս եւ հաւաքաբար,
2. Պահք բռնել՝ ինքնազրկումի սկզբունքով,
3. Բարիք գործել՝ ծառայութիւններ մատուցանելով:

×

Պահքին կը յաջորդէ քրիստոնէական ամենամեծ տօնը՝ Քրիստոսի Հրաշափառ Յարութեան կենսատու դէպքին վերապրումը մեր կեանքին մէջ: Սա, իր կարգին, Աւագ Շաբթուան յատուկ տօներով կանխուած է, որուն ընթացքին կ'ոգեկոչուին Քրիստոսի կեանքին վերջին օրերու տնօրինական փրկարար դրուագները: Քրիստոնեայի կեանքի բարձրագոյն օրն է այդ — Զատկի տօնը:

Մեծ Պահքը սահմանուած է հաւատացեալներուն առիթ տալու որպէսզի իրենք զիրենք հոգեպէս պատրաստեն ողջունելու Քրիստոսի յարութեան մեծ աւետիսը, որ գերագանց ուժն է քրիստոնէական կեանքին:

Ահա թէ ինչու Մեծ Պահոց շրջանին, մեր եկեղեցւոյ հաւատացեալները կը հրաւիրուին վերանորոգելու իրենց հոգեւոր կեանքը, որպէսզի յարութեան շունչով իրենք ալ կարենան պայծառակերպուիլ, անմահութեան լոյսը, մահուան վրայ տարուած յաղթանակի, չարի խափանումի գաղափարներն ու հոգեկան ուժերը վերակենդանացնելով իրենց հոգիներուն մէջ:

Զատիկը ճշմարտապէս, արժանաւորապէս եւ օգտակարապէս չէ կարելի տօնել առանց հոգեկան պատրաստութեան: Լերան բարձունքը հասնելու համար՝ անհրաժեշտ է քայլ առ քայլ բարձրանալ, նեղութիւններ յանձն առնելով...: Բայց այդ նեղութիւնները առողջարար են, օգտակար են, ու երբ մարդ անհատը հասնէ լերան գագաթը, ան հոգեկան մեծ գոհունակութեամբ, բերկրանքի արդար զգացումով կը վայելէ գագաթի մաքրութիւնն ու գեղեցկութիւնը եւ վերանորոգուած ուժով, կազդուրուած հոգիով կ'ընդունի յարուցեալ փրկիչը:

Ահա այն ժամանակ՝

Զատիկը կ'ըլլայ իրական, անձնական զատիկ, այսինքն՝ հոգիի պայծառակերպութիւն, մեղքի ճնշող զգացումէ ազատագրման, փրկութեան առիթ եւ կենդանարար զօրութիւն:

« Մտէք ընդ դուռն », կ'ըսէ Յիսուս, « որ կ'առաջնորդէ դէպի կեանք... »:

25 Փետր. 1979
Անթիլիաս

ԱՆՑԵԱԼԻ ՅՈՒՇԵՐԷՆ

1911 – 12ին էր որ տեղի կ'ունենային պարսկական ներքին կռիւները: Պոլսոյ մէջ Հայերն ու Պարսիկները սրտատրոփ թարմ լուրերու կը սպասէին: « Ազատամարտ »ը ձեռքէ ձեռք կը խլէին: Եփրեմ խանը Պախթիարներու հետ միացած՝ յաղթանակներ կը տանէին հակառակորդներուն վրայ: Արշատ իւլ Տէօվլէ եւ ուրիշ քանի մը իւլ Տէօվլէներ՝ պահպանողականներ, որ Շահին տկարութենէն օգտուելով գահին տիրանալու կը ջանային:

Եփրեմ խանը իր խումբով Արշատ իւլ Տէօվլէի վրայ կը յարձակի. կռիւի տաք վայրկեաններուն Արշատ իւլ Տէօվլէ կը սպաննուի: Հայերն ու Պարսիկները ոգեւորուած Պոլսոյ փողոցները կը շրջէին երգելով:

Քանի մը օր ետք Եփրեմ խանի մահուան գոյժն ալ կը հասնի: Տխրութիւնը ընդհանուր է: Խանը, իր սովորութեան համաձայն, միշտ իր խումբին առջեւը կը կենար. կորսուած գնդակ մը ճակատէն մտնելով կը զգետնէ քաջ հերոսը: Պոլսոյ « Փըթի Շան » Թատրոնին մէջ սգահանդէս մը կը կազմակերպուի, դեսպաններ ու բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ իրենց յարգանքը կ'ընծայեն: Է. Ակնունի կը ներկայացնէ հերոսին կեանքը:

Մտքիս մէջ տպաւորուած է Եփրեմ խանի նուիրուած երգերուն մէկ յանկերգը.

Ջինաէպա'տ Եփրեմ խանը գահրաման,
Հարի'սը հիւրիէթը իրանեան:

×

Եփրեմ խանին հետ կռուող տասնապետը՝ որ յետոյ Ռըզա Փահլեւի Շահը (ներկայ Թագաւորին հայրը) պիտի ըլլար, բնաւ չկրցայ ստուգել թէ կայսերական սերունդէ՞ն էր թէ ոչ: Փարիզի մէջ երբ Պարսիկներու հետ խօսակցութիւններ կ'ունենայի, կը հարցնէի այդ մասին, կը պատասխանէին թէ ան ոչ Փահլեւիներու եւ ոչ ալ Պախթիարներու տոհմէն ժառանգական իրաւունք ունէր:

×

1926ին Ռընոյի գործարանատէրը 40 ձիի ուժով իր նոր կառքերը ցուցադրելու համար կառաւան մը պատրաստած էր Արեւելեան երկիրներու համար: Կառաւանը կը հասնի Պարսկաստան: Ինծի շատ ծանօթ երիտասարդ մը կառաւանին կը մասնակցէր. շատ ճարպիկ մեքենավար մըն էր: Թեհրան հասնելով քանի մը օր հանգստանալէ ետք, ժողովրդական խաւերուն մէջ շրջած ատեննին զանազան տարաձայնութիւններ կը հասնին իրենց ականջին: Իբրեւ թէ Ռըզա Շահին կողմնակիցները կը հեռացնեն Թուլամորթ Շահին, որ Փարիզ կը գտնուէր խնամուելու համար, որպէսզի չվերադառնայ իր երկիրը, կեանքը վտանգի տակ դրած կ'ըլլայ, իբրեւ թէ Շահը իր պալատը ձգելով առաւօտուն կանուխ նամակատուն կ'երթար եւ ուշացող պաշտօնեաները կ'ապտակէր: Եփրեմ խանին ապրած տան մէկ մասը, ի յիշատակ հերոսին, թանգարանի վերածած էին հոն հաւաքելով իր զէնքերը եւ զանազան իրերը:

Բարեկամս կը խնդրէ կառաւանի պետէն, որ բարի ըլլայ առիթ ընծայելու իրեն Շահը տեսնելու: Շատ հաւանական է որ կառքիդ մէջ ընդունիս, կը պատասխանէ « չէֆ »ը:

« Յաջորդ օրը, կը պատմէր բարեկամս, կը սպասէի որ Շահը ձգէր իր գահը եւ գար բազմելու 40 ձիի ուժ ունեցող կառքիս մէջ: Ժամը 10ին, հասարակ հագուստներով միջին տարիքի մարդ մը, գլուխը գդակ մը դրած մօտեցաւ կառքին. անպատճառ Շահը իր կառավարներէն մէկն է ղրկած փորձելու համար կառքը, մտածեցի: Կեղծ ժպիտով մը հրաւիրեցի զինք որ կառք նստի: Կէս ժամու չափ նապաստակի պէս կ'ոստոստէր մարդը կառքիս մէջ. նոյնպէս եւ ես, ակամայ, քարոտ ու խորխորատ ճամբաներէ կը քշէի կառքը, չէ՞ որ Շահը չէր կառքիս մէջ նստողը »:

Իրիկունը կառաւանին պետը կը հասցընէ թէ ինչպէս անցաւ Շահին հետ կէս ժամուան ճամբորդութիւնը: Ի՞նչ Շահ, կը պատասխանէ բարեկամս, իր կառավարներէն մէկը ղրկեց կառքը փորձելու համար, մինչդեռ դուք խոստացած էիք թէ Շահը ինքն է որ պիտի փորձէր կառքը:

— Այո, կը պատասխանէ կառաւանին պետը, Շահը ինքն էր, որ նստած էր կառքիդ մէջ:

ՀՐ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԽՕՍՔ ԱՐԱ ԼԵՐԱՆ ՄԱՍԻՆ

— Օ —

Դիմացից երբեւէ նայե՞լ էք Արա լեռանը: Ես նայել եմ եւ ուշադիր եմ նայել: Եւ որքան խորն եմ նայել, այնքան նմանութիւն եմ գտել նրա եւ հայկական Արա արքայի միջեւ:

Ահա նա վեհօրէն նստած է իր ապառաժեայ գահին, եւ ուսերին գցած ծիրանին ալիք առ ալիք ցած է իջնում մինչեւ Հրազդանի ձորը: Աշնան այս օրերին իրօք որ բեհեզեայ ծիրանի... Շողապատրով ու նարինջով: Ուսերից վերեւ չիկակարմիր գանգուրներով պատած փառահեղ դէմքն է: Գանգուրներ, որոնց բնութիւնը պարգեւել է Հայոց աշխարհին. Թփուտներով, մացառուտներով ու ցածրածառ կաղնուտներով ծածկել մեծ Նահապետի կզակն ու այտերը:

Ու իր առնականութեան այդ վեհ պատկերից դուրս է ելնում ու ամպերի մէջ մտնում նրա ժայռեղէն ու իմաստուն ճակատը, որի վրայ ժամանակը իրար զուգահեռ կնճիռներ է գոյացրել քարեղէն դարաւանդների կերպարանքով:

Իսկ գլխին ատամնաւոր թագն է, որ արեւ օրերին առկայծում է ամպերի տակ:

Բարձրացի՛ր, հասի՛ր այդ ատամներին, որոնք ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ թագը բոլորող սրագագաթ ապառաժներ: Բռնի՛ր այդ սեպապառաժներից և կռացի՛ր, ցած նայիր: Ներքեւում վաղուց հանգած հրաբուխն է, որ այժմ մի ընդարձակ մարգագետին է դարձել: Եւ շրջակայ ժայռերից զուլալ ջրեր են ծործորում ցած եւ աջ ու ահեակ նախշում այդ չքնաղ մարգագետինը անապական ձիւնից առաջացած անապական շիթերով:

Նայել եմ, նայել ու մտածել, խոկա-

պէս, որ մայր բնութիւնը արքայի դըըխով, արքայի թագով, արքայի դէմքով ու արքայական նստուածքով է կերտել այս լեռը:

Ու ամէն անգամ նկատել եմ, որ նրա ծանր ու խոհուն հայեացքը չարունակ յառած է Հրազդանի ձորի միւս ափին, իր դիմաց վեր ելնող մի այլ լերան՝ Գութանասարին: Ու նրա ժայռեղէն հայեացքում ես թախիծ եմ տեսնում, հազար — ամեակների թախիծ:

Բայց զուսպ եւ քօղարկուած արքայական արժանապատուութեամբ:

Ինչո՞ւ է չարունակ Գութանասարին նայում, այն ողորկ, անժայռ ու ծաղկոտ լերանը, որ ելնում է Ֆանտանի թիկունքից: « Սիրահարուած հօ չի՞ ծեր արքան այս նազելուն », մտածել եմ ես:

Այսպէս, որպէս բնապաշտ, որպէս բընութիւնը չնչւորող մարդ, որսի ժամանակ յաճախ եմ նայել այդ լեռներին եւ հոգով նշմարել այն անտեսանելի կա — մուրջը, որ Հրազդանի խորխորատների վրայով ձգւում է այդ լեռների միջեւ...

... Մատենադարանում պահուող մի հին ձեռագրի մէջ այսպիսի անակնկալի հանդիպեցի պատմական Կոտայքի Գութանասար լեռը հնում, Խորենացու ժա — մանակներում, Շամիրամ է կոչուել (« լեառն Շամիրամայ... »): Եւ նոր իմաստ ստացան ինձ համար թէ այդ լերան գեղանի տեսքը եւ այն՝ թէ ինչո՞ւ Արա լեռը անքթիթ նայում է նրան հազարամեակների իր թախիծով: Այլեւ այն արժանապատուութեամբ, որ ունէր Հայրենասէր արքան...

Եւ նոր միայն գլխի ընկայ, որ այս լեռն էլ իր հերթին զարմանալիօրէն նման է Ասորեստանի զոռոզ թագուհուն: Կեց — ուածքը վեհ է, նայուածքը տիրական ու հպարտ: Բայց եւ ի՛նչ հոյանի ուսեր, ի՛նչ գմբուխտ լանջեր, պատած անթիւանհամար ծաղիկներով, որ Ասորեստանի տիրուհու հագուստները պարզարող թանկագին քարերն են յիշեցնում եւ արեւ ժամանակ առկայծում են՝ իւրաքան — չիւրն իր անկրկնելի գոյներով: Զմայ - լուած եմ նայել միշտ այդ լերանն ու մտածել՝ ի՞նչ սա թագուհի է լեռների մէջ:

Եւ չնայած իր նազելի տեսքին, երբ գագաթին ես բարձրանում ու նայում ներքեւում խորացող ձագարաձեւ խառնարանին, մտածում ես. « Չէ՛, հուր ու կրակ էլ ճժայթքել այս գեղեցկուհին... »:

Խառնարանի յատակին մի կլոր մար — գագետին կայ՝ կենտրոնում գուլա՛լ - գուլալ մի լճակ, որ չգիտես առաջացել է Ասորաց թագուհու յուսահատ սիրո՞յ, թէ վայրոյթի արցունքներից...

Վերջերս ես նորից բարձրացայ Լու — սակերտի վերին բլուրը եւ նորից ուշադիր նայեցի Արա լերանը: Եւ այս անգամ նրա ժայռեղէն հայեացքի մէջ նըշմարեցի նաեւ ինձ համար մի նոր բան, որ տրամադիր եմ թարգմանելու այս - պէս, պալատականի ինձ խորթ ոճով.

— Վկայ է սիրոյ աստուածուհի Աստղիկը, որ գերեցիր ինձ աստրական անապատի քո կիրճը հայեացքով: Եւ Արմաւիրի քրմերն ու սրբազան սօսինները իրենց կանխագուշակումներով չկարողա — ցան կասեցնել սիրտս համակած հրդեհը: Բայց, աւա՛, Շամիրա՛մ, մի՞թէ հայ — րենի օճախի ծուխը ես կարող էի փոխել ներսս լափող քո սիրոյ եւ Ասորական աշխարհի հետ...:

Չէի՛ կարող... Չկարողացա՛յ... ներէ՛ր ինձ: Եւ թող որ հեռուից նայեմ քեզ, քանի դեռ ամենազօր ժամանակը չի մաշեցրել եւ չի փոշիացրել մեզ:

Եւ ինչ լաւ է, որ դու կաս եւ ամէն օր իմ աչքի առաջ ես: Ամենազօր Արեւ աստուածը ամէն առաւօտ քո ուսից է նայում ինձ: Իսկ վերջալոյսին դու տեսնում ես նրան՝ իմ գահը ողողած իր հրեղէն շողերով:

Բայց, աւա՛, Շամիրամ, այդ ո՞վ է յանդգնել քո այնքան նուիրական անունը փոխել Գութանասարի...

Լռեց Արա լեռը. գայրոյթից սեւ — սեւ ամպերի քօղը քաշեց իր երեսին: Խաւարի մէջ կորան նրա թագն ու ծիրանին եւ բարձունքից որոտաց ահեղաձայն.

-- Եւ թող մահկանացուն չհամարձակուի փոխել աստուածուհու անունը...:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

1977ին ժաք Շիրաք կը խոստանար Փարիզի հասարակութեան ձմեռնային մարզաւան մը, որ պիտի իրականանար 1982ին: Մարտ 5ին գումարուած քաղաքա — պետական Խորհուրդի նիստին, փոխ - քաղաքապետ եւ մարզական հարցերու պատասխանատու Ռեմոն Տոհէ դիտել տըւած է թէ տակաւին կանուխ է խօսիլ այդ մասին, այդուհանդերձ բազմաթիւ յատակագիծեր ղրկուած են Փարիզի քաղաքապետարանը: Անոնց մէջ ամէնէն աւելի ուշադրութիւն գրաւած է քաղաքաշինութեան ճարտարապետ Պ. Յակոբեանի առաջարկելիք ծրագիրը, որուն վրայ կ'աշխատի հայ ճարտարապետն ու իր խումբը երկու տարիէ ի վեր, կը գրէ Փարիզէն, Մարտ 8ի իր թիւին մէջ:

Ներկայիս այդ ծրագիրը գրեթէ պատրաստ է եւ ամբողջովին կը գոհացնէ նախատեսուած մարզաւանի բոլոր պա — հանջները: Ըստ այդ ծրագիրի, կառուցուելիք մարզաւանին մէջ կարելի պիտի ըլլայ հեծելարշաւը, մարմնամարզութիւնը, պաւքէթ պոլը, կոփամարտը, ըմբշամարտը, նետաձգութիւնը, այլ խօսքով մարզանքի բոլոր ձեւերը, բացի ֆութ — պոլէ եւ ռըկպիէ, կիրարկել:

»Մարզաւանը պիտի կառուցուի Պէռսիի մէջ գտնուող 45 հեկտար հողամասի մը վրայ եւ պիտի ունենայ տասէն քսան հազար հոգինոց տեղ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՖՐԷԶՆՈՅԻ Ս. Երրորդութիւն եկե — ղեցւոյ կից սրահին մէջ, Յունուար 14ին տեղի ունեցած է մեծարանքի ճաշ մը ի պատիւ Եղիշէ Աւ. Քհնյ. Մխիթարեանի, անոր յիսնամեայ քահանայագործութեան առթիւ: Ներկայ եղած են 500 հոգի: Բացման խօսք արտասանած է Հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Ճէյք Գահվէ — ճեան: Յոբելեարին կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Մհեր Շխըրտմեան: Ծնած 1900ին՝ Տարօնի Խնուս գաւառի Կովանդուկ գիւղը, Եղիշէ Աւ. Քհնյ. նախակրթութիւնը ստացած է ծննդավայրի « Ներսէսեան » վարժարանին մէջ եւ ղրկուած Մշոյ Ս. Կարապետ վանքը: 1915ի Եղեռնին, խումբ մը ընկերներու հետ կը փախի Կարին, անկէ կ'անցնի Քեմախ, Ակն եւ Արաբկիր: 1919ին Խար — բերդի ամերիկեան որբանոցի հսկիչ է եւ ուսուցիչ: 1924ին կ'ընդունուի Երուսա — ղէմի վանքը: 1928ին կը ղրկուի Մար — սէյլ, ուր ձեռամբ Գրիգոր Արք. Պալաքեանի քահանայ կը ձեռնադրուի: Հով - ուական այցելութիւններ տուած է Ֆըրանսայի, Իտալիոյ, Մարոքի, Թունուզի, Թրիփոլիի եւ Ալժերիոյ հայկական գաղութներուն: 1934ին, Պալաքեան արքեպիսկոպոսի վախճանումէն ետք՝ առաջնորդական տեղապահ ընտրուած է. պաշտօն մը զոր վարած է մինչեւ 1946 Սեպտեմբեր, երբ կը մեկնի Ամերիկա, ուր կը պաշտօնավարէ Ֆիլատելֆիա, Ֆրեզնօ, Լոս Անճելըս:

Այնուհետեւ, Ֆրէզնոյի հովիւը՝ Գուրգէն Քհնյ. Եարալեան, Սան Ֆրանսիս - քոյի հովիւին ու Հոգաբարձութեան կողմէ Գ. Գուլեան եւ Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի անունով Եդուարդ Մկրտիչեան, իրենց շրջաններու երախտագիտութիւնը արտայայտած են Եղիշէ քահանայի նուիրումին հանդէպ: Խօսք առած են նաեւ զանազան միու — թեանց ներկայացուցիչները: Վերջաւորութեան յոբելեարը յայտնած է իր շնորհակալութիւնները իրեն հանդէպ ցոյց տրուած գնահատանքին համար:

ՆԻՒ ՃԸՐԶԻԻ Հ. Յ. Դ. « Վարդգէս » կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Փետրուար 18ին տեղի ունեցած է փետր — ուարեան ապստամբութեան 58րդ տա — րեդարձը: Բացումը ըրած է ընկ. Մհարոյ Ատիշեան: Հանդէսը վարած է Մե - լինէ Գարագաշեան: Բանախօսած են Ճիմի Թաշճեան (անգլերէն) եւ Հրանդ Մարգարեան (հայերէն): Հ. Յ. Դաշնակցութեան « Արսէն » ուխտին անունով ուղերձ մը կարդացած է Պէտրոս Շալճեան: Խօսք առած է նաեւ Մխիթարեան հայ - բերէն Անդրէաս Եպս. Պետօզեան (Պէյրութէն):

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

ՆՈՐ ԻՐԵՐԸ

Հայաստանի պատմութեան թանգա — րանը ձեռք ձգած է ազատէ կնիք մը, որ մասնագէտներուն կարծիքով, պատահօ - վարար պատկանած է սասանեան պաշ - տօնեայի կամ իշխանաւորի մը: Կնիք — մատանին, որ պեղումներու ժամանակ յայտնաբերուած է Դուինի մէջ 1922ին, անհատի մը սեփականութիւնը մնացած է ցայսօր: Թանգարանը ունեցած է միայն ասոր կրկնօրինակ նմանակը: Փրոֆ. Կ. Ղաֆադարեան անցեալին նկարագրած է զայն:

Ձեռք ձգուած նոր իրերուն չորքին են հին դրամներ: Բոլորն ալ ցարդ մաս կազմած են լենինականցի Արտաւազդ Սա — նոյեանի անձնական հաւաքածոյին: Զանոնք հաւաքած է Շիրակի գիւղերուն մէջ՝ տասնամեակներու ընթացքին:

Համաձայն թանգարանի տնօրէն Բ. Ղարիբեանի՝ այս հաւաքածոն ամէնէն հարուստն է վերջին երեք տասնամեակ - ներուն ընթացքին ձեռք ձգուած հաւաքածոներուն մէջ, քանի կը բովանդակէ 550 դրամներ: Կան իսկապէս հազուագիւտ նմոյշներ՝ Հռոմի կայսրութեան, Պար — թեւական թագաւորութեան ժամանակաշրջաններու ուշագրաւ օրինակներ, արաբական խալիֆայութեան տիրապետու - թեան շրջանին Դուինի մէջ հատուած հայկ., ինչպէս նաեւ սասանեաններու հին շրջանի դրամներ: Ասոնք ընդհանրապէս քիչ են: Յիշատակութեան արժանի են Ք. Ա. 4րդ դարուն յունական Սիրաքիւզ քաղաքին մէջ արտադրուած արծաթեայ դըրամները: Ամէնէն արժէքաւորը թերեւս Արտաւազդ Դ.ի ժամանակաշրջանին արծաթէ դրամն է: Աշխարհի մէջ ասկէ միայն երեք ծանօթ նմոյշներ կան: Մէկը կը գտնուի Լոնտոնի Բրիտանական թանգարանը, երկուքն ալ Մ. Նահանգներ՝ իբրեւ անձնական սեփականութիւններ: Դրամին մէկ երեսին յստակ կ'երեւի Արտաւազդ Դ., իսկ միւս երեսին՝ կայսր Օգոստոսի դիմանկարը: Թանգարանը վերջերս ստացած է նաեւ Ֆրանսայէն 272 հին դրամներ: Զանոնք թանգարանին տըւած է Վենսէն Ագուլեան: Միայն անցեալ տարի թանգարանը հարստացած է հազար նոր նիւթերով՝ պատմական, դրամագի — տական, ազգագրական բնոյթի:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

3.

Երեխաների ոտքերը լուանալիս, Մարգարիտը մէկ—մէկ նայում էր վերեւներին՝ յանկարծ երեւայ Խորէն աղան: Բայց ո՞ր լոյսով: Եթէ Խորէն աղայի գլուխը վրան է, վաղուց եկած կը լինէր: Անգլուխ մարդը ո՞ւր է քայլել: Հեղինէն չէր նայում խաւարած ճանապարհին: Նրա աչքի առջեւ, լոյսի պսակ գլխի շուրջը, երե — ւում էր եղբայրը...

Տապ արին, սպասեցին մութն ընկնե — լուն: Մութը բարի, մութը հոգատար է: Իրենք մութին են ապաւինում միայն: Իսկ Մարգարիտը այլեւս ապաւէն չունի: Աչքին երեւում է Ծամուկի մարէն: Իրենից մի քիչ ներքեւ անդունդ կայ՝ քարէ պռունկով, քարէ յատակով, մէջը գետ: Իրեն չգցի՞ նրա մութ երախը: Օդը սակայն ճեղքւում է, լոյսի մի շերտի միջից տեսնում է Արեւի սպիտակ թեւերը: « Մամի՛, ես քեզ եմ սպասում »: Աղջիկն իրեն է կանչում, իրեն սպասում: Մի բան մնացել է այս աշխարհում, որից պէտք է կառչել: Մնացել են Արեւը, Եղսիկը, Ջինիկը, գուցէ եւ Թոռնիկը:

×

Ուխտանիկը կծկուել էր եղբօր մօտ, գլուխը դրել քարի: Ուլիկը փորձում էր քնել, սակայն աչքը չէր կարողանում կտրել աշնանային երկնքից՝ այնպէ՛ս պարզ ու կապոյտ էր: Ձեռքդ խօթես մէջը՝ կապոյտ անձրեւ կը գայ: Մի քիչ դէնը գետնին թիկնել էր Ներսէհ Զա - վուշը, քնած է՝ ձեռքերը տարածած: Ուխտանիկը յանկարծ մանր ծիծաղեց.

— Խի՛, խի՛...

— Ի՞նչ է, բարկացաւ Ուլիկը: Ի՞նչ ես քրքջում:

Ուխտանիկը ձեռքը մեկնեց ներքեւ:

— Տես, Ուլիկ, մանեակներ են շարուել այն ծառին:

Ուլիկը նստեց, նայեց նրա ցոյց տուած կողմը:

— Մանեակ չէ, յիմար: Դա սալորենի է, պտուղը վրան:

— Էս ցրտի՞ն: Բոլոր ծառերի տերեւները թափուել են...

— Սալորը երկար է մնում: Կ'ուզե՞ս քեզ համար քաղեմ:

— Կ'ուզեմ:

Ուլիկը սողալով իջաւ ցած: Տեղը թեք էր, հողը հոսում էր ներքեւ: Հասաւ սալորենուն ու ձեռքերը յենելով գետ — նին, մնաց: Սալորենու տակ երեք կը — մախք էին կպած միմեանց՝ երկուսը եր — կար, մէկը՝ կարճ, որ նրանց արանքում էր: Չգեստի ծուէններ էին ցրուած նը — րանց շուրջը: Մէկի վզից երկաթէ խոշոր խաչ էր կախուած: Ուլիկը թուքը կուլ տուեց: Ոչ, սրանց չեն սպանել, եթէ այդպէս լինէր խաչը կը տանէին սպա — նողները: Սրանք այստեղ մահացել են իրար գրկած: Ովքե՞ր են: Է՛, ինչ իմանար: Քի՞չ կմախքներ կան Եփրատի ափերին: Ուլիկը սալոր պոկեց կախուած ճիւղից: Կմախքներից մի քիչ հեռու գիրք նկատեց՝ կաշէ կազմով ու արծաթէ կո — ղերով: Ձեռքը երկարեց ու քաշեց իրեն:

Ծառերի բաց արմատներին կառչելով, նա շտապեց վերեւ: Կմախքները յան — կարծ չքռնեն ոտքը: « Ո՞ւր ես տանում մեր խաչ — աւետարանը »: Հասաւ Ուխտանիկին, սալորը լցրեց նրա բուռը, ուզեց ասել տեսածի մասին, բայց խօսքը բերանում կուլ տուեց՝՝ երեխան կը վախենայ: Փորձեց բաց անել գիրքը, չկարողացաւ ետ տալ փականքի կեռերը: Գիրքը տարաւ զօրապետին տալու:

Ներսէհ Զավուշը Հեղինէի ու Թաթուլի հետ կաղնու փչակի մէջ էր: Խօսում էին շտապ, նաեւ ջղային: Ուլիկի ձեռքի գիրքը տեսնելով, Հեղինէն զարմացաւ:

— Որտե՞ղ գտար:

— Սալորենու տակ, Ուլիկը չասաց, թէ վերցրել է կմախքների մօտից: Չեմ կարողանում բաց անել:

Հեղինէն խնամքով մաքրեց գրքի վրայի հողն ու փոշին: Արծաթէ կողերը փայլեցին: Նա բաց արեց փականքները, թերթեց դեղնած էջերը:

— Մաղաղաթ է, օ՛, նայեցէք մար — դիկ, գիրքը նկարազարդ է: Հիմա յիշատակարանը կարդանք:

Հեղինէն կարդաց վերջին էջը, նրա դէմքը գունատ պայծառանում էր:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(272 – Շար.)

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Ահարոն Տէր-Ահարոնեան եւ զաւակները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, կեսրոջ եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԶԱՐԴԱՐ ՏԷՐ-ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Գիրոսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 15ին, 76 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Մարտ 19ին, ժամը 15ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, 295 Ռիւ Պուալօ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյօթիէռի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իբաւամփճակով ընկերակցութեան վարիչ մարմինը կը ծանուցանէ թէ հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 25ին, յաւարտ պատարագի, Ժընեւի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, իր բազմարդիւն եւ սիրուած պատուոյ նախագահ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներէն եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն հոգեհանգստեան պաշտօնին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Տարօն Հայր. Միութեան վարչութիւնը ստացած է Փետր. 11ի հոգեհանգստեան առթիւ հետեւեալ նուէրները.— Եղիազար Մելքոնեան 100 Փր., Արսէն Տէր-Զաքարեան 100, Արամ Շէխիկեան 50, Սերժ Շալճեան 50, Սեռովբ Հայրապետեան 50, Արշակ Միրոյեան 30:

×

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Պ. Արզումանեանէ, Օր. Անժէլ Կարապետեանի ամուսնութեան ուրախ առիթով 50 Փր., Տէր եւ Տիկ. Մուրատեան Մկրտիչ Մընայեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50, նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկ. Շաւարշ Խաչատուրեան 50 (դպրոցին), ընկ. Էլիզ Քէչիչեան իր հանգուցեալ ամուսնոյն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ 100, Ընկ. Պառաւեան իր ամուսնոյն՝ Ժիրայր Պառաւեանի ապաքինման առթիւ 50, ընկ. Պուտագեան իր ապաքինման առիթով 100 Փր.:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ
ՏՕՆԵԼՈՒ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ
Նուիրուած
ԿՈՄԻՏԱՍԻ
Ծննդեան 110ամեակին առթիւ
13 Մայիս

Ապրիլեան Ոգեկոչումը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն:

Ապրիլ 24, Երեքշաբթի գիշեր Շիմիի սրահը:

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ՃԱՇԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Տարօնի Հայր. Միութիւնը իր կազմութեան Բ. տարելիցին առթիւ, ի պատիւ իր անդամներուն եւ հայրենակիցներուն, կուտայ շքեղ ճաշ մը, Հայ Մշակոյթի Տան Տարօն սրահին մէջ, Կիրակի, Մարտ 25 ժամը 13էն մինչեւ 18

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խընդրուի շուտով հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—

Ժաքօ Փօղոսեան 93·59·04
Յակոբ Սահակեան 50·78·23
Անդրանիկ Սարգիսեան 60·76·02

CENTRE CULTUREL PORTUGAIS
CALOUST GULBENKIAN
51, AVE. D'IENA — PARIS 16e

Jacques Minassian
PHOTOGRAPHIES

Jusqu'au 26 Mars, tous les jours sauf Dimanche de 9 à 12 heures et de 14 à 18 heures, Samedi : toute la journée.

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Շրջ. Վարչութեան
Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15·30ին
Salle Gaveau, 45 Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil
Կը խօսին
ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ
ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ
Կը մասնակցին
PARTIE ARTISTIQUE
BRIGITE HAUDEBOURG — LUDOVIC DE SAN
Ensemble Instrumental de Romans sous la direction de
ALEX SIRANOSSIAN
La chorale SIPAN - KOMITAS
sous la direction de :
GARBIS APRIKIAN
Les Ballets NAIRI
Տոմսերու համար դիմել մասնաճիւղերուն:

ԽՆՋՈՅՔ

Բարեկենդանի Առթիւ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Վալանսի վարչութիւնը Բարեկենդանի առթիւ ՄԱՐՏ 19ԻՆ ժամը 14·30էն մինչեւ 19, Ահարոնեան ակումբին մէջ կը հրաւիրէ գաղութիս Հայութիւնը եւ իր բոլոր ընկերուհիները ու - րախ, զուարթ ու հաճելի օր մը անցընելու միասին: Աշխատող ընկերուհիներն ալ կրնան գալ իրիկուան աշխատանքէ վերջ:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղին ժողովը այս Հինգշաբթի, Մարտ 22, ժամը 20·45ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Մարտ 17, Շաբաթ օր ժամը 4ին Մշակոյթի Տան սրահը՝ 17 Ռիւ Պլէօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խընդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

NOUVEAU
RESTAURANT ARMENIEN
NORAïR

DINER DANSANT
Orchestre sabra
24 RUE RODIER. (9e) 2803584. Ouvert tous les jours

50ème Anniversaire de la Croix Bleue
GRANDE NUIT Dansante

Samedi 24 Mars de 21 h. à l'aube
Organisée par la section Arnouville - Sarcelles de la Croix Bleue Arménienne
Salle des Fêtes MARCEL PAGNOL — Place Victor Hugo — Villiers le Bel

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի յիսնամեակը կը տօնուի Կրընոպլի մէջ Ապրիլ 8ին (փոխանակ Մայիս 20ի):

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դաշտահանդէսը Յունիս 17ին:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ճաշը Մայիս 6ին, եկեղեցիին սրահը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 64րդ տարեդարձը Ապրիլ 8, Կիրակի ժամը 13ին, ճաշով:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

7 օր Աթէնք եւ իր շրջանները — 8 օր Հռոդոս կղզին
3800 Ֆր.

Voyage spécial pour la Fête des Mères

7 jours Athènes et ses environs
8 jours l'Ile de Rhodes
du 21 Mai au 05 Juin
Accompagné par Varoujan SARKISSIAN

Renseignements et Programmes détaillés contactez :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	**BAGHDASSARIAN Levon**
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

OPTIMA Tours
ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Première Formule = 12 jours. 2 jours MOSCOU — Aller-Retour. 10 jours EREVAN	06 au 17 Avril 18 au 29 Mai 15 au 26 Juin
Deuxième Formule = 14 jours 2 jours MOSCOU 12 jours EREVAN	15 au 28 Juin 13 au 26 JUILLET 20 Juillet au 02 Août 03 au 16 Août 07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours : 2 jours MOSCOU 14 jours EREVAN	27 Juillet au 11 Août 03 au 18 Août 24 Août au 08 Septembre 31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours MOSCOU - ARMENIE GEORGIE - LENINGRAD	18 au 30 Mai 13 au 25 Juillet 24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.
(*Pour inscription par groupes de 10, nous consulter*).

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
20
MARDI
20 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.341 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.341

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԽՈՐՀՐԴԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

— o —

ԱՌԱՋԻՆ ՇՐՋԱՆԸ ՄԵԾ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՉԲԵՐԱՒ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆ

Ընդհ. խորհրդատուներու ընտրութեան առաջի նշրջանը Թոյլ չի տար տակաւին կարծիք մը յայտնելու: Երկու պատկեր կայ միայն որ յատկանշական են, այս անգամ, այն է որ այս ընտրութիւնը երբեք այսքան քաղաքականացած չէր և նաև երբեք այսքան քիչ չէր եղած ձեռնպահներու թիւը, առաջին շրջանին: Նախ պարզենք թէ ի՞նչ են այս ընտրութիւնները: Իւրաքանչիւր նահանգի մէջ, երկուքի վրայ մէկ ընդհանուր խորհրդատու նորոգելի է, ամէն երեք տարին անգամ մը: Այս անգամ 1846 աթոռ կար:

Ինչպէս միշտ, նոյն հակասութիւնը կայ, այսինքն բոլոր հոսանքները գոհ են եւ բոլորն ալ յառաջդիմութեան մասին կը խօսին: Երբեք պարտուող չկայ եւ ամէն մարդ կը յաջողի իր ուզածը ըսել տալ թիւերուն: Ըսենք միայն որ մեծամասնութիւնը «տոկաց», ուրեմն ժողովուրդը այս անգամ չտուաւ կառավարութեան այն դասը զոր ձախ Մաուչէ կը նախատեսէր: Ներկայացող նախարարները վերընտրուեցան: Մասնակցեցան քուէարկողներու 66,3 առ հարիւրը ինչ որ շատ յատկանշական է: 7000 թեկնածու կար: 1976 Յուլիս 19ի օրէնքը բարեփոխում մը բերած էր երկրորդ շրջանին ներկայացողներուն համար: Արդարեւ, այլեւս անհրաժեշտ է թեկնածուին համար, առնուազն արձանագրուած քուէարկողներու ձայներուն 10 առ հարիւրը ունենալ, կարենալ ներկայանալու համար Բ. շրջանին:

Առաջին շրջանին ընտրուած կամ վերընտրուած են, մեծամասնութեան մէջ՝ Մօնոռի, Մալօ, Լը Թէօլ, Լոնկէ, Մարսըլէն, Մեսեկէ, Փուժատ, Փելըթիէ, Աշիլ Ֆուլտ: Ընդդիմութեան՝ Լուի Մերմազ, Միշէլ Քրեփօ, Միթերան, Տիւրաֆուռ, Պիյու, Ժ. Փ. Քոթ, եւայլն: Համեստականի մնացած անձնաւորութիւններու մէջ են Նախագահին տղան՝ Անրի Ժիսքար, Շիրաքի կինը՝ Պեռնատէթ, Լուի Նէօվիրթ, աթոռ մը Պոնըվալ, Մազօ, իսկ ընդդիմութեան մէջ՝ Ժոքս, Շանտէրնակոր, Պոնզաու, Մարսիլհասի:

Ինչպէս ըսինք, առաջին անգամ կարելի չէ ընդհանուր գաղափար մը կազմել բայց յստակ է որ ընդդիմութեան մէջ, Ընկերվարական կուսակցութիւնը գլխաւոր դերը կը կատարէ և համայնավարներէն առաջ կ'անցնի:

Հարկ է շաբաթ մըն ալ սպասել բուն պատկերը տեսնելու համար:

է, որ Եգիպտոսի նախարարապետը՝ Խալիլ, որ նաեւ Արտաքին նախարարն է եւ Զօր. Սաատա յայտնեցին Եգիպտոս — Իսրայէլ հաշտութեան դաշինքին կէտերը, որոնք ինը հատ են:

Ա) Իսրայէլեան ուժերը եւ քաղաքայինները կը քաշուին Եգիպտոսի եւ անգլիական հոգատարութեան տակ եղող Պաղեստինի միջազգային սահմաններուն: Եգիպտոս կը վերագտնէ իր իշխանութիւնը Սինայի վրայ: Երկու կողմերու միջեւ բնականոն եւ բարեկամական յարաբերութիւններ: Բ) Մնայուն սահմանները Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի միջեւ միջազգային սահմաններն են, առանց վնասելու Կազայի յատուկ կանոնագրին: Այս առթիւ է որ Խալիլ յայտարարած է թէ արեւելեան Երուսաղէմը, Այսրյորդանան եւ Կազա մաս կը կազմեն 1967ին գրաւուած հողերուն: Ըստ նոր դաշնագրին Իսրայէլ պէտք է քաշուի 1967ին գրաւուած հողերէն: Գ) Երկու կողմերը յանձնառու կ'ըլլան գործադրելու ՄԱԿի բանաձեւները եւ միջազգային իրաւունքի սկզբունքները ինչ կը վերաբերի իրենց գերիշխանութեան յարգանքին: Դ) Այս յօդուածը կը խօսի Սինայի ապահովութեան կարգադրութեան մասին: Ե) Իսրայէլի նաւերը ազատօրէն կրնան երթեւեկել Սուէզի ջրանցքէն ըստ Պոլսոյ 1888ի համաձայնագրին: Զ) կողմերը յանձնառու կ'ըլլան ուրիշ որեւէ յանձնառութիւն չընել, որ վնաս էայս համաձայնագրին: Է. Դաշինքին գործադրութեան շուրջ տարակարծութիւնները բանակցութեամբ պէտք է լուծուին: Ը) Հաստուցման մարմին մը պիտի կազմուի: Թ) Հաշտութեան դաշինքը գործադրելի կը դառնայ երբ վաւերացման գործիքները փոխանակուին:

Պաշտօնական յայտարարութիւն մը չէր եղած Կիրակի Իսրայէլի մէջ, այս առթիւ բայց Արտաքին նախարարութեան բանբերը կը ճշդէր՝ Երուսաղէմ մէկ եւ անբաժանելի է «ըստ 1967ին հռչակուած իսրայէլեան օրէնքին Երուսաղէմ միացուած է: Հարց չի կրնար ըլլալ բաժանման մը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, Երուսաղէմ մէկ եւ անբաժանելի կը մնայ:

×

Բազմաթիւ ցոյցեր տեղի ունեցած են Այսրյորդանան իբրեւ բողոք:

Գարթըրի գլխաւոր խորհրդատու Պրժինսկի որ երկրէ երկիր կ'երթայ Արաբները համոզելու համար, չէ յաջողած Յորդանանի մէջ, ոչ ալ Սաուտի Արաբիա: Պաղեստինցիներու համար Սադաթ դաւաճան մըն է, միւսները աւելի ճկուն են բայց «վճռականութեան ճակատը» միշտ ամուր է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱԶԵՐԿԱՆ սկսաւ «գլուխ բռնել» Խոմէյնիի եւ նոյն յաջողեցաւ ընջել տալ կամայական դատավարութիւնները եւ յետաձգել տուաւ Հովէյտայի դատը եւ միւսները ցնոր տնօրինութիւն: Համաշխարհային կարծիքն ալ օգնած է նախարարապետին, որ զգաց թէ այս գնացքով Շահը փնտռել պիտի տան... բայց եւ այնպէս ամերիկացի խզապաշտ Քէյթ Միլըթ ճամբու դրուած է Թեհրանէն կառավարութեան կողմէ: Սարսափած, յայտարարած է ամերիկեան հեռատեսիլէն՝ եկած էի քոյրերուս օգնելու: Պազերկան եւ Խոմէյնի կը ջանան հիմա որ ամէն

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Գահիրէ Հրապարակեց Համաձայնութեան Կէտերը

Չէր սպասուեր, որ այսքան շուտ հրապարակուին Եգիպտոս — Իսրայէլ համաձայնութեան կէտերը: Շաբաթ իրիկուն եւ Խ...

ԺՆԵՒ - ՄԱՐՏ 14 - ՅՈՐԴ ՊԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ - ԺՆԵՒ

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ անոր որ «յաղթանակը» թէ կէս է եւ թէ միայն բարոյական, բայց եւ այնպէս, Ժնեւի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբի Մարտ 14ի նիստին մանրամասնութիւնները կը չահագրգռեն բոլորս: Այդ իսկ պատճառով, մաս-մաս պիտի տանք կարգ մը պատուիրակներու ելոյթները: Նախ եւ առաջ սակայն պիտի տանք նիստին եզրակացութիւնը կազմող՝ նախագահին յայտարարութիւնը:

Օրին («Յառաջ», Մարտ 16) տուած էինք Իվոն Պոլնի, քանատացի նախագահին խօսքին ամփոփումը: Ստորեւ՝ ամբողջութիւնը (թարգմանուած անգլերէն բնագրէն).—

«Ամէն տեսակի նամակներ եւ գիրեր ստացած եմ, զանազան երկիրներէ, ցեղասպանութեան տեղեկագրին մէջ պատմական բնոյթ ունեցող ջնջուած բաժիններու վերաբերեալ: Ժընեւի մէջ, խմբակցութիւններ եւ անհատներ դիմումներ ըրին ինծի այս զանցառումներուն մասին, որոնց հետեւանքները այնքան կարեւոր համեմատութիւններ կ'առնէ, զորս հեղինակը, հաւանաբար չէր նախատեսած: Իրաց այս պայմաններուն մէջ, կը համարձակիմ այն յոյսն յայտնել, որ Պ. Ռուհաշիանքիքօ բարեացակամութեամբ նկատի կ'առնէ այս հաղորդումները, ինչպէս նաեւ այն միջամտութիւնները զորս լսեցինք, օրակարգի 22րդ հարցին վիճաբանութեան ընթացքին, երբ վերջին սրբագրութիւնները ընէ իր տեղեկագրին բնագրին մէջ: Եթէ յանձնախումբը անպատեհութիւն չի տեսներ, պիտի ուզէի յանձնախումբի տեղեկաբերէն որ իր տեղեկագրին մէջ զետեղէ ինչ որ ըսի հիմա»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 6-13)

«ԱՐԱՐԱՏ» ԴՈՒՐՍ ԿԸ ՄՆԱՅ ԽՈՐՀ. ԲԱԺԱԿԻ ՔԱՌՈՐԴ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆԷՆ ԵՒ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ

Խորհրդային բաժակի մրցումներու շարքին՝ «Արարատ», իր խմբակի շարքի վերջին հանդիպումը ունեցած է Օդեսայի «Չերնոմորեց»ի հետ եւ պարտուած 0ի դէմ 1 կէտով: Այսպէսով «Արարատ» վեց միաւորով կը զրկուի քառորդ աւարտականին մասնակցելու կարելիութենէն: Խմբակին գլուխը գտնուող «Կարպատ-նենր»ը կը մասնակցի քառորդ աւարտականին: Իսկ «Արարատ»ի տղաքը կը պատրաստուին Խորհ. ախոյենութեան մրցաշարքին, որուն առաջին խաղը տեղի կ'ունենայ Մարտ 24ին՝ Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ, ուր Երեւանցիները կ'ընդունին Մոսկուայի ԲԿՍԱի խումբը:

×

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

Էջմիածնի մայր տաճարի հաւաքածոն կը բաղկանայ եզակի մետաղեայ դրամներէ: Ն. Ք. Ա. դարէն մինչեւ Ի. դարու կէսերը պատրաստուած մետաղեայ դրամներ կը գտնուին հոն: Հաւաքածոն հարստացած է վերջերս Կիլիկեան Հայկ. Թագաւորութեան (ԺԱ.-ԺԴ. դարեր) դրամանիշերով, որոնք կը կրեն Լեւոն եւ Հեթում թագաւորներու եւ Զապէլ թագուհիի քանդակները: Դրամագիտական եզակի երեւոյթ կը նկատուի Մեծն Տիգրանի (Ն. Ք. 95-56) պատկերով մետալը:

Էջմիածնի հաւաքածոն ունի պարսկական, արաբական, բիւզանդական դրամներ, ինչպէս նաեւ միջին դարերու եւրոպական պետութիւններու մետաղեայ դրամներ: Այս բոլորը կը վկայեն, որ Հայաստան առեւտրական լայն յարաբերութիւններ ունեցած է դրացի եւ հեռաւոր երկիրներու հետ: Հետաքրքրական է ռուսական դրամներու հաւաքածոն, որ բաղկացած է 1733էն ետք կտրուած դրամներէ՝ ոսկի եւ արծաթ չերվոնեցներ, ռուբլիներ, 25 կոպեկնոցներ, 10 կոպեկնոցներ, որոնց վրայ նկարուած են Պաւել Ա.ը, Էլիզապէթը եւ Եկատերինա Բ.ը: Էջմիածնի դրամներու հաւաքածոն կը հարստանայ Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայկական գաղութներու դրամահաւաքներու նուէրներով:

×

ԱՂԱՍԻ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ԼԻՏՎԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Վիլնիւսի «Վագա» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Աղասի Այվազեանի երկերու հաւաքածոն: Հատորին մէջ տեղ գտած են «Ընտանիքի հայրը», «Եռանկիւնի», «Սինիոր Մարտիրոսի արկածները» եւ այլ վիպակներ, զորս լիտվերէնի թարգմանած է Ռիտէ Եանաուս Կայտէ: Հատորը հեղինակին թարգմանուած 11րդ գիրքն է: Այվազեանին երկերը լոյս տեսած են նաեւ ռուսերէն, վրացերէն, էստոներէն, անգլերէն, ֆիններէն, չեխերէն, պուլկարերէն: Հեղինակը ծանօթ է նաեւ իբրեւ շարժանկարի թատերագիր: «Հայֆիլմ» արուեստանոցը ներկայիս Մոսկուայի հեռատեսիլի պատուէրով կը պատրաստէ երկու մասէ բաղկացած ժապաւէն մը՝ «Թուիչքն սկսւում է գետնից», որուն սենարիօն գրած է Աղասի Այվազեան:

մարդ աշխատանքը վերսկսի, երկիրը սնանկութենէն փրկելու համար:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ 24 ժամուան, անակնկալ գործադուլ մը ըրաւ Կիրակի, ինչ որ անընդունելի նկատուեցաւ նախարար Լըքայի կողմէ, բայց ժողովուրդը ուզէ - չուզէ... ընդունեցաւ: Այս անգամ պատճառը այն եղած է որ տնօրէնութիւնը երեք ճարտարագէտներու աշխատավայրը փոխած է: Ասոնք, ըստ նախարարին, ամիսը 10 հազար ֆրանքէն աւելի կը շահին: Գործադուլի զանազան շարժումներ ծայր տուած են նաեւ թըղթատարին եւ ելեկտրականութեան մէջ եւ պիտի տեւեն ամբողջ շաբաթը, մինչ Ուրբաթ օր կը կատարուի «Փարիզի վրայ երթը» երկաթագործներուն:

ԺԱՆ ՄՈՆԷ «Եւրոպայի հայրը» մեռաւ 90 տարեկանին: Իր մահկանացուն կնքեց նաեւ Ա. Փառօտի, տը Կօլի հին ընկերը:

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ յուշարձանը Վօ-ան-Վըլէնի (Ռոն) մէջ բարձրացած, պըղծուած է Ուրբաթէն Շաբաթ լուսնալիք գիշերը: Ներկով աղտոտած են արձանը:

ԳՈՐԾԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ եւ Սենտիքաներու միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ, երկար բանակցութիւններէ ետք, գործազրկութեան շրջանի հատուցման սակին շուրջ: Պիտի գործադրուի Յուլիս մէկէն նոր անգործներուն համար եւ Հոկտ. մէկէն՝ հիներուն: Պիտի արժէ 26 միլիառ, որոնց եօթը Պետութիւնը պիտի տայ:

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԱՅԵԱՑՔԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Ա.

Որոշ մարդկային արարքներ կան, (օրինակ՝ նորածինի մը անունը ընտրելու արարքը), որոնք կը կատարուին զանազան դրդապատճառներու կամ ազդակներու ազդեցութեանց տակ, եւ քանի որ սերտօրէն հանգուցուած են այդ ազդակները՝ շատ դժուար է վերլուծել զանոնք։ Երբեմն ճիշդ այդ դժուարութիւնը ինքնին հրապոյր եւ հրաւէր է ընկերային գիտութեանց մասնագէտներուն համար։

Վերջերս, Միացեալ Նահանգներու համալսարանական պարբերաթերթերէն մէկը, Ինթըրնէշընըլ Ճըրնըլ օֆ Միտըլ Իսթըրն Սթատիզ (այսինքն՝ Միջին Արեւելքի Ուսումնասիրութիւններու Միջազգային Պարբերաթերթ) իր իններորդ հատորի (1978) համարներէն մէկուն մէջ հրատարակեց հետաքրքրական ուսումնասիրութիւն մը՝ զոր գրի առած է Րիչըրտ Պուլիըթ, որ փրոֆեսէօր է Նիւ Եորքի ծանօթ Գոլըմպիա համալսարանին մէջ։

Բաւական բարդ է յօդուածագրին պատմական եւ վիճակագրական վերլուծումը՝ Թուրք ժողովուրդի անուններու մասին, սակայն կը կարծեմ որ անոր մօտեցումն ու եզրակացութիւնները, ամփոփ ձեւով տրուած, կրնան հետաքրքրել հայ ընթերցողը։ Յուսալի է որ ապագային Սովետական Հայաստանի մէջ ալ մասնագէտներ կատարեն նման ուսումնասիրութիւններ, որովհետեւ Հայուն համար ալ (ըլլա՛յ Սփիւռքի մէջ, ըլլայ Ռուսին ազդեցութեան տակ՝ Հայաստանի մէջ) շատ բարդ որոշում մըն է նորածիններուն համար անուն մը ընտրելու հարցը, եւ իւրաքանչիւր ծնողքի որոշումը կը ցոլացնէ հակումներ՝ որոշ աշխարհայեացքի մը հանդէպ։

Փրոֆեսէօր Պուլիըթ կը հաստատէ որ մարդկային կեանքի մէջ հազուադէպ տեսակի առիթ մըն է նորածինի անունին ընտրութիւնը։ Նոյնիսկ ամէնէն ցած դասակարգի աղքատ, քաղաքականօրէն անկարող զոյգը որոշ ազատութիւն մը ունի այս արարքի կատարման մէջ, մինչ նորածինը բոլորովին « անօգնական » է, չի կրնար որեւէ ձեւով դիմադրել կամ բողոքել պատահածին։ Ուրեմն, ըստ ընկերաբանական որոշ տեսութեանց, կ՚արժէ հարց տալ թէ կա՞յ խնկապէս ձեւ մը, վերլուծելու համար նման « ազատ » արարքներ, որոնք անշուշտ իրապէս ազատ չեն։ Անուն ընտրող ծնողքը ենթակայ է ուրիշ տեսակի կաշկանդումներու եւ ճնշումներու, — նորածինին մեծ հօր եւ մեծ մօր, ընտանիքի, Պետութեան, կղերականներու եւ դեռ ուրիշներու կողմէ։

Օրինակ՝ Հայաստանի մէջ, ինչպէս Սովետական Միութեան մէջ ամենուրեք, իւրաքանչիւր քաղաքապետարան ունի գրքոյկ մը, որուն մէջ արձանագրուած են « ընդունելի » կամ « արտօնելի » անուններ։ Եթէ ծնողք մը գայ եւ ուզէ իր նորածինին տալ անուն մը՝ որ այդ գրքոյկին մէջ չկայ, Պետութեան պաշտօնեան ունի այդ անունը արձանագրել մերժելու իրաւասութիւնը։ Մի քանի տարի առաջ Ղափանի շրջանէն հայ ուսուցիչներ բաւական բողոքեցին Երեւանին, որովհետեւ պետական անուանագրքոյկին « վերանայուած » տպագրութիւնը ջնջած էր որոշ հայերէն անուններ եւ աւելցուցած նոր ռուսերէն անուններ։ Սովորաբար երբ նման բան կը պատահի, մանաւանդ Հայաստանի գիւղական շրջաններուն մէջ, Պետութեան պաշտօնեաները, որոնք վերջապէս յաճախ խնամի կամ ազգական են գիւղացի ծնողքին, կ՚անտեսեն օրէնքը, կ՚արձանագրեն ծնողքին նախընտրած անունը։ Սակայն Ղափան ուղարկուէր էին գրեցի նորեկներ, « Թթու » համայնավար պաշտօնեաներու խումբ մը, որոնք ոչ միայն կը մերժէին հետեւիլ այս սովորութեան, այլ նոյնիսկ ճնշում կը բանեցնէին գիւղացիներուն վրայ, որպէսզի իրենց զաւակներուն համար ռուսերէն անուններ ընտրեն, վասն հայ եւ ռուս ժողովուրդներու « եղբայրութեան »։

Այս օրինակը շատ պարզ է, եւ առիթ չի տար վերլուծելու ուրիշ ազդակներ, — օրինակ քաղքենիացման ոգին, որուն զօրաւոր ազդեցութեան պատճառաւ Երեւանաբնակ Հայեր իրենց նորածիններուն Եուրի կամ Վոլոտեա — Վլատիմիր կամ (ականջը խօսի Բրեժնեւին) Լէօնիտ անունները կուտան, ինչպէս անցեալին յեղափոխական ոգիով տոգորուած հայ համայնավար ծնողքներ իրենց նորածին աղջիկներուն կուտային « Լենինա » եւ նման ուրիշ անուններ։

Փրոֆեսէօր Պուլիըթի մօտեցումը պատմութեան եւ քաղաքական գիտութիւններու մասնագէտի մը մօտեցումն է։ Իր նպատակն է քննել Թուրքիոյ մէջ զանազան սերունդներու տրուած անուններ՝ վիճակագրական (սթաթիսթիք) թեքնիքով, տեսնելու համար թէ արդեօք կարելի՞ է փաստել՝ որ կապ մը գոյութիւն ունի Թուրքիոյ վերջին դարու պատմա-քաղաքական հոսանքներուն եւ Թուրք երախաներու տրուած անուններուն մէջ։

Պուլիըթ նախ կ՚ուսումնասիրէ միջնադարէն մինչեւ 19րդ դարու սկիզբը Թուրքերու տրուող-գործածուող անունները։ Այս շատ դիւրին գործ չէ, քանի որ նախ՝ ծնունդներու արձանագրութիւններ չէին պահուեր, եւ երկրորդ՝ նոյնիսկ այն « աղբիւրները » որոնք գոյութիւն ունին, ամէն դասակարգի անուններու պատկերը հաւասարիմ ձեւով չեն տար։ Տրքահաւաքի պետական տետրակները (տէփթէր) պատմութեան նիւթ հայթայթող ձեռագիրները, եւայլն, բոլորն ալ կը պարունակեն հողատէր դասակարգի, զինուորականներու, եւ պետական պաշտօնեաներու ու իսլամ կղերականներու անունները, սակայն բացի դատական որոշ փաստաթուղթերէ՝ շատ քիչ են հասարակ ժողովուրդի մէջ գործածուող անուններու մասին աղբիւրներ։ Որոշ ժողովուրդներու մէջ (օրինակ՝ Անգլիացւոց մէջ) շատ մեծ տարբերութիւն կայ ազնուական դասակարգի եւ պարզ ժողովուրդի գործածած անուններուն միջեւ, բան մը՝ որ միայն Ա. համաշխարհային պատերազմէն ետք սկսած է փոխուիլ։

Սակայն Պուլիըթ կը յաջողի վիճակագրական — պատմական վերլուծումով փաստել որ Մեհմէտ, Ահմէտ եւ Ալի անունները հաւանաբար Թուրք ժողովուրդի մէջ ամէնէն շատ օգտագործուող անուններն էին մինչեւ 1828։ Եւ իր վերլուծման մեծ մասը կը յատկացնէ 1828է ետք պատահած փոփոխութիւններուն, այն յոյսով որ պիտի կարենայ փաստել թէ անուններու յաճախակիութիւնը պատմա — քաղաքական ազդեցութիւններու պատճառաւ կը փոխուի։ Այդ ալ կը յաջողի փաստել։

Իր վերլուծումը հասկնալու համար պէտք է մեր առջեւ ունենանք (ամփոփ ձեւով) իր հաւաքած վիճակագրական տեղեկութիւնները։ Ստորեւ, երկու սիւնակ թիւ։ Ձախին՝ այն թուականը կամ տարին, որու ընթացքին ծնող Թուրք նորածիններու տրուած անունները քննութեան ենթարկած է պատմագէտ — փրոֆեսէօրը։

Աջին, թիւ մը՝ որ տոկոս մըն է, եւ ցոյց կուտայ որ տրուող անուններուն ո՞ր համեմատութիւնը մեզ հետաքրքրող երեք անուններն էին, — Մեհմէտ, Ահմէտ կամ Ալի, միասին հաշուըուած։

1828	32 %	1890	9 %	1920	15 %
1850	28 %	1895	11 %	1930	12 %
1860	24 %	1900	10,5 %	1940	13 %
1860	24 %	1905–9	8 %	1950	14 %
1870	17 %	1915	10–5 %	1960	69,5 %
1880	11 %			1970	14 %
1885	8,5 %				

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՄԱՐՄԱՐԱ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՏԻՐԱՅՐ ԵՊՍԿ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Պոլիս կատարած իր այցելութեան առթիւ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ Հայոց առաջնորդ՝ Տիրայր Եպս. Մարտիկեան տեսակցութիւն մը շնորհած է Մարմարայի։ Կ՚արտատպենք ամբողջութեամբ, տրուած ըլլալով որ շահեկան տեղեկութիւններ կը տրուին հոն երկու գաղութներու մասին՝ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ։

Այս օրերուն Պոլիս կը գտնուի Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ Հայոց առաջնորդ՝ Տիրայր Եպիսկ. Մարտիկեան, որ անծանօթ դէմք մը չէ Իսթանպուլահայ հաւատացեալներու։ Ան այսօր ուրոյն իր տեղը ունի մեր բարձրաստիճան հոգեւորականներու մէջ, յարգուած եւ սիրուած դէմք մըն է կրօնաբարոյական իր նուիրումով, իր աշխատասիրութեամբ եւ քաջ հովուապետի նախանձախնդրութեամբ, ինչպէս նաեւ հաղորդական եւ մտերմաշունչ խառնուածքով։ Իրեն հետ մտերմիկ բարեկամութեան արժանացած էինք 1975ին Երուսաղէմի մէջ եւ այդ օրերէն կը պահէինք անմոռանալի տպաւորութիւններ, որոնց մէջ անջնջելի տեղ ունէին Տիրայր Սրբազանի հետ մեր հանդիպումները։

Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ առաջնորդ Տիրայր Եպիսկ. Մարտիկեան քաղաքս ժամանելէ անմիջապէս վերջ իրեն հետ ունեցանք սիրալիր հանդիպում մը։

Այս առիթով փափաքեցանք իրեն հետ ունենալ մտերմիկ զրոյց մը, զինքը անգամ մը եւս մօտէն ծանօթացնելու համար մեր սիրելի ընթերցողներուն։

Ունէր միշտ նոյն չէնչող, նոյն խանդավառ տրամադրութիւնը, հակառակ անոր որ անցնող տարիներու ընթացքին սպիտակ թելերը քիչ մը բազմացած էին իր մօրուքին մէջ։ Անդրադարձանք որ անոնք առաւելաբար աւելցած էին այն տխուր օրերուն երբ Ռումանիոյ Պուքրէշ մայրաքաղաքը ցնցուած էր ահաւոր երկրաշարժով մը եւ քաղաքին նկատելի մէկ մասը կրած էր կարեւոր վնասներ։

Մեր հանդիպման առաջին վայրկեաններէն « անցեալ ըլլայ » ըսինք մեր սիրելի Սրբազան Հօր եւ մանրամասնութիւններ հարցուցինք այդ մասին։ Տիրայր Սրբազան յայտնեց թէ իրօք շատ տխուր օրեր անցուցեր էին, մինչեւ իսկ Առաջնորդարանն ու Եկեղեցին վնասներ կրած էին ցնցումէն։ Բարեբախտաբար սակայն Հայերը միայն չորս զոհեր տուեր էին, իսկ հիմա ամէն ինչ վերաշինուած ու վերանորոգուած էր։ Անցորդները ոչ մէկ հետք կրնային գտնել այդ օրերուն ահաւոր փլուզումէն։ Կարծես հրաշքով ամենակարճ ժամանակի ընթացքին սրբուած էին վէրքերը եւ այժմ քաղաքը կը պարզէր դարձեալ շատ գեղեցիկ, շատ արդիական քաղաքի մը տեսարանը։

Սրբազան Հայրը շնորհակալութիւն յայտնեց այս մասին մեր հետաքրքրութեան համար եւ կրկնեց թէ մտահոգուելիք ոչինչ կար այլեւս։

— Ուրախ ենք Սրբազան Հայր, ըսինք։ Ուրեմն խօսինք աւելի լաւ բաներու մասին։ Եւ կարծեմ թէ ունեցաք այդ լաւ բաները անցնող տարուայն ընթացքին։ Մեր ընթերցողները չեն մոռցած որ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ հայ հաւատացեալ ժողովուրդը մեծ շուքով տօնեց ձեր այս պաշտօնի կոչման քսանամեակը։

— Այո, շնորհակալ եմ։ Իսկապէս ուրախ օրեր ապրեցանք այդ առիթով։ Այժմ ես չեմ ուզեր պատմել թէ ինչպէս տօնուեցաւ այս տարեդարձը եւ թէ ինչպիսի սիրով շրջապատուեցայ իմ հարազատ ժողովուրդէս։

— Մենք այդ բոլորը գիտենք արդէն։ Արտօնեցէք որ մենք պարզապէս մեր կարգին շնորհաւորենք ձեզ, օգտուելով այս հանդիպումէն, եւ ձեզի յայտնենք մեր բարեմաղթութիւնները, տակաւին երկար ատեն ձեզ վայելելու ձեր պաշտօնին մէջ։

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Սիրելի Սրբազան Հայր, մենք անցեալները կարդացած էինք որ դուք վերջերս Պլովդիւի մէջ մեծահանդէս տօնած էիք տեղւոյն մէկ եկեղեցիին 300ամեակը։ Կը հաճի՞ք մեզ լուսաբանել այս մասին։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Սիրով։ Պլովդիւ Պուլկարիոյ աշխարհի ամենահին եւ ամենապատմական քաղաքներէն մէկը եղած է։ Ան ծանօթ է տակաւին Թրակիական եւ Հռոմէական շրջանէն, այն օրերուն երբ կը կոչուէր Թրիմոնթիում այսինքն քաղաք՝ որ բազմած է երեք բլուրներու վրայ։ Աւելի ետք կոչուած է նաեւ Փիլիփոպոլիս, Մեծն Աղեքսանդրի հօր անունով։ 14րդ դարուն, Թուրքերու տիրապետութեան շրջանէն ի վեր ալ կը կոչուի Ֆիլիպէ։ Հայերը շատ հինէն ի վեր, Յուստինիանոս կայսեր օրերէն ի վեր գտնուած են այստեղ։ Նոյնիսկ կ՚ըսուի թէ, թէեւ ես պատմական տուեալներ չունիմ, Ներսէս Պատրիկ, Իտալիոյ ճամբուն վրայ, շրջան մը մնացած է հոս։ 9րդ դարէն յետոյ շատ Հայեր աքսորուած են Պլովդիւ։ Հոն նոյնիսկ ունինք 12րդ դարուն շինուած Պաչքովայի վանքը, նշանաւոր վանք մը որ կը վերագրուի Յոյներու եւ վէճի նիւթ դարձած է Յոյներու եւ Վրացիներու միջեւ։ Եւ սակայն մենք փաստեր ունինք եւ վկայութիւններ կան որ ատիկա շինուած է Հայոց կողմէ։ Այլապէս Աստուածամօր պատկերին ետեւ ինչո՞ւ վրացերէնի եւ յունարէնի կողքին, գրուած ըլլար նաեւ հայերէն արձանագրութիւն մը։

Այս վանքին մէջ գիշերած է մեր Հայրապետը։ Հոս գիշերած է նաեւ Թուրքիոյ Պատրիարք Հայրը։ Ինծի համար անմոռանալի հանդիպում մըն էր այդ։ Պատրիարք Հայրը 1969ին երբ Միւռոնօրհնութեան կ՚երթար, այցելեց նաեւ մեզի։ Եւ, հակառակ դժուարութիւններու, ես մինչեւ սահման եկայ զինքը դիմաւորելու։ Մեր փափաքով, Պատրիարք Հայրը հիւր եղաւ մեզի։ Շքախումբին մաս կը կազմէին Շահան Սրբազանն ու Բարթող քահանան ու ուրիշներ։ Գացինք Պլովդիւ երգով, հրաշափառով մուտք գործեց Պլովդիւ, հայ մանուկներ վարդեր ցանեցին իր ճամբուն վրայ։ Մեզի համար շատ հետաքրքրական եւ պատմական օր մըն էր այդ։ Մեր ժողովուրդին մեծամասնութիւնը Թուրքիայէն եկած է, Էտիրնէցի են, կամ այլ քաղաքներէ եկած են։ Աւանդութիւնները, սովորութիւնները շատ կը յարգեն։

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ի՞նչ է ուրեմն այսօր Պլովդիւի հայ բնակչութեան թիւը։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— 6500 հոգի։ Ես այստեղ կրնամ հպարտութեամբ արձանագրել որ Պլովդիւի քաղաքապետը Հայ մըն է, Տիրան Պարիկեան, ազնուական, բարի, առաքինի, սիրուած եւ գնահատուած անձնաւորութիւն մը։ Մեզի շատ մօտիկ կանգնած պատուական Հայ մըն է եւ պէտք է ըսեմ որ վերջին շրջաններուն, նախ քան Հայրապետին այցելութիւնը, իր միջնորդութեամբն է որ, պետական գանձով, մեր ամբողջ եկեղեցին, որպէս պատմական հնութիւն ունեցող ամբողջական մէկ յուշարձան, ամբողջովին նորոգուեցաւ։ Եկեղեցիին շրջափակը, ներքին մասը, տանիքը, նոյնիսկ Հայ Մշակոյթի Տունը վերանորոգուեցան, ներկուեցան, բարեզարդուեցան, արդիականացան։ Այս բոլորը եղան իր հոգածութեամբ եւ իր ձեռներէցութեամբ։

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Անտարակոյս մեզի հպարտութիւն կը պատճառէ որ այդպիսի

քաղաքի մը քաղաքապետը Հայ մըն է։ Անիկա բնականաբար ժողովրդական քուէարկութեամբ է որ կը կոչուի այդ պաշտօնին, չէ՞։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Կառավարութիւնը կը հաստատէ ժողովրդական ընտրութիւնը։ Ինքը որպէս սիրուած դէմք մը, թեկնածու կը ներկայացուի եւ ժողովուրդին կողմէ կ՚ընտրուի։ Պետութիւնը կը հաստատէ։ Իսկապէս շատ սիրուած մարդ է։ Ամէն անգամ որ Պլովդիւ կ՚այցելեմ, մեծ պատիւներով կ՚ընդունի զիս։ Երբ Կաթողիկոսը եկաւ, մինչեւ սահման, մինչեւ այն կէտը ուր «Թրիպոնթիում» գրուած է, անձամբ ընկերացաւ ողջերթ մաղթելու համար։ Զմոռնամ ըսելու որ Հայրապետին համար յատուկ ընդունելութիւն սարքեց հին քաղաքին մէջ, ուր ապրած է Լամարթին։ Լամարթին իր տունը ունի այդտեղ։ Եւ այդ հին քաղաքին մէջ, որ բլուրին վրայ է եւ որ հայկական է, կը գտնուին նեղ փողոցներ, հին տուներ, 150, 200 տարուան։ Բոլոր այդ տուները ինք վերանորոգեց եւ այսօր շատ գեղեցիկ տեսարան մը կը պարզուի հոն։ Եւ այս կարգին վերանորոգուեցաւ նաեւ մեր եկեղեցին, որ կը գտնուէր նոյն բլուրին վրայ։

Ուրեմն, ինչպէս ըսի, Հայեր այստեղ եղան հինէն ի վեր, Պաղաիկեան շրջանէն յետոյ։ Խաչակիրները, երբ 1088 թուականին կ՚անցնէին Պալքանեան երկիրներէ, դէպի Սուրբ Քաղաքը, Պլովդիւ մնացած են եւ մինչ տեղացի ժողովուրդը կը փախչէր, Հայերը ընդհակառակն չեն հեռացած քաղաքէն և ուտելիք տուած են, պարէն տուած են զինուորներուն։ 12րդ կամ 13րդ դարուն ալ այս քաղաքին մէջ միշտ յիշատակուած են նշանաւոր Հայեր։ Գրիգոր Դ. կաթողիկոսը յատուկ կոնդակ մը գրած է Պլովդիւի Հայոց մասին։ Պլովդիւի Հայոց առաջնորդ եպիսկոպոսները, ինչպէս Յովհաննէս Ուլթաման, մասնակցած են Հռոմկլայի ժողովներուն։ Աւելի վերջ մեր նշանաւոր գիտնական բժիշկ Ամիրտովլաթ Ամասիացին հոս երկար տարիներ ապրած է որպէս աքսորավայր ու իր շատ մը նշանաւոր գործերը գրի առած է այս քաղաքին մէջ։ 1611ին Պլովդիւէն ուխտագնացութիւն մըն ալ կազմակերպուած է դէպի Արմաշ, աւելի վերջ ալ քանի մը անգամ դէպի Ս. Էջմիածին։ 1665ի շրջանին Եղիազար Այնթապցի կաթողիկոսը գտնուած է Պլովդիւի մէջ եւ կոնդակ մըն ալ գրած է հոսկէ։ Համբաւաւոր այցելուներէն մէկը եղած է նաեւ մեր բոլորին ծանօթ ու սիրելի Կոմիտասը, որ Եւրոպայէ վերադարձի ճանապարհին վրայ, կարծեմ 1914ի շրջաններուն, որոշ ատեն մը մնացած է Պլովդիւ։ Եւ Պլովդիւի Հայերը այսօր եկեղեցիի մուտքին աւելցուցած են յուշատախտակ մը, նշելով որ Կոմիտաս վարդապետը անցած է այստեղէն։

Տեսակցեցաւ՝ Ռ. Հ.

(Շար. – 1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Կոփամարտի Խորհ. Միութեան երիտասարդական ախոյենութեան մրցումները տեղի ունեցած են Լիտվիոյ Ալիտուս քաղաքին մէջ։ Երեք Հայեր շահած են ոսկէ մետալներ, Կիրովականէն Սուրէն Օհանեան (54 քիլօ), Բարկէն Սահրատեան (63,5 քիլօ) եւ Լենինականէն Վասիլ Մանուկեան (51 քիլօ)։

×

Արեւմտեան Գերմանիոյ Ֆրայպուրկ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած ազատ ոճի ըմբշամարտի միջազգային մրցումներուն ախոյեան հանդիսացած մարզիկներու շարքին կը գտնուին երկու Հայեր՝ Արշակ Սանոյեան (48 քիլօ) եւ Գուրգէն Բաղդասարեան (56 քիլօ)։ Երկուքն ալ Երեւանէն են։

×

«Սպարտակ» մարզական ընկերութեան կեդրոնական խորհուրդի կազմակերպութեամբ Սեբաստոպոլի մէջ տեղի ունեցած կոփամարտի համամիութենական պատանեկան ախոյենութեան մրցումներուն, Լենինականէն Լիպարիտ Կիրակոսեան (48 քիլօ) եւ Երեւանէն Արմէն Գէորգեան (52 քիլօ) շահած են ոսկէ մետալներ։

×

Լենինականի շինարարներու պալատին մէջ տեղի ունեցած են գիւղերու երիտասարդ ծանրաբարձներու համամիութենական ախոյենութեան մրցումները։ Հայաստանը ներկայացնող «Սեւան» մարզական ընկերութեան ծանրաբարձները առաջին օրն իսկ հասած են բարձր արդիւնքներու։ Արարատի շրջանէն Սամուէլ Մուրադեան կրցած է բարձրացնել 255 քիլօ։ Էջմիածնի շրջանի Ծիածան գիւղէն Արմէն Աղաջանեան ախոյեան հանդիսացած է 52 քիլօ դասակարգի մէջ, իսկ Հոկտեմբերեանցի շրջանէն՝ Անդրանիկ Պապիկեան, 60 քիլոյի մէջ։

×

Մինսկի մէջ տեղի ունեցած դասական ըմբշամարտի միջազգային մրցումներուն ախոյեան հանդիսացած մարզիկներու կարգին կը գտնուին երկու Հայեր՝ Կիեւցի Ն. Դաւիթեան եւ Երեւանցի Ռ. Ներսիսեան։

×

Նովոսիբիրսկի մէջ տեղի ունեցած են արհեստակցական միութիւններու մարզական ընկերութիւններու ժիւտոյի ախոյեական մրցումները։ Հայաստանի ներկայացուցիչներէն Կ. Դեմիրեան (Կիրովականէն), կէս թեթեւ ծանրութեան շարքին, իր բոլոր հանդիպումները աւարտած է յաղթանակով եւ հանդիսացած Խորհ. Միութեան ախոյեան։

×

Վորոշիլովգրադի դասական ոճով ըմբշամարտի համամիութենական մրցումներուն մասնակցած Հայաստանի «Սեւան» խումբը երկրորդ հանդիսացած է։ Անհատական դասաւորման մէջ. Բարսեղեան, Ռ. Ասրեան եւ Գ. Պետրոսեան յաղթական եղած են։

×

Երեւանի «Դինամօ» մարզական պալատին մէջ տեղի ունեցած են վոլէյպոլի համամիութենական պատանեկան մրցումները, մասնակցութեամբ Ղազախստանի, Վրաստանի, Հայաստանի աղջիկներու եւ Ղազախստանի, Ուզբեկիստանի, Վրաստանի, Թիւրքմենիոյ եւ Հայաստանի տղոց խումբերուն։ Մրցաշարքի ախոյեաններ հանդիսացած են Հայաստանի աղջիկներու եւ Վրաստանի տղոց խումբերը։

×

Կիեւի մէջ վերջ գտած են ջրացատքի համար «Պրաւդա»ի սահմանած մրցանակներու համամիութենական մրցումները։ Խմբական դասաւորման մէջ առաջին տեղը գրաւած է «Դինամօ» մարզական ընկերութիւնը, շնորհիւ Դաւիթ Համբարձումեանի շահած միաւորներուն։ 13ամեայ Սիլվա Էմիրզեան, անհատական դասաւորման մէջ, երկրորդ տեղը գրաւած է։

×

Դիլիջանի մէջ տեղի ունեցած են «Սպարտակ» մարզական ընկերութեան կեդրոնական խորհուրդի կազմակերպած ազատ ոճի ըմբշամարտի երիտասարդական ախոյենութեան մրցումները։ Հայաստանէն Յովիկ Սաֆարեան (68 քիլօ) եւ Արայիկ Մուրադեան (82 քիլօ) դարձած են Խորհ. Միութեան ախոյեաններ։

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՇԱՀԱԲԵՐ «Լինկուա Ֆրանքան»

Անգլիոյ արտածումի ճարտարարուեստներէն ամէնէն ծաղկուններէն եւ շահաբերներէն մէկն է ազգային լեզուին դասաւանդումը օտարներուն, հաղորդած է Հերըլտ Թրիպիւն։

Անգլերէնը արագ կերպով դառնալով «լինկուա ֆրանքան» միջազգային առեւտուրին, դիւանագիտութեան, սփորին, գիտութիւններուն, օդանաւորդութեան եւ հաղորդակցութեան, պատճառ եղած է, որպէսզի օրէ օր աւելնայ թիւը անոնց, որոնք այդ լեզուին մէջ տեսնեն իրենց աշխատանքին ապագան։

«Արեւը հաւանաբար մայր մտած է Բրիտանական կայսրութեան մէջ, բայց ոչ Անգլիացիներուն ընդունակութեան վրայ՝ իրենց լեզուն ուսուցանելու ուրիշներուն։ Անցեալ տարի գրեթէ 250.000 հոգի ժամանած է Անգլիա, տեղւոյն վրայ սորվելու համար անգլերէնը։ Ասիկա ներկայացուցած է 600 միլիոն սթերլինի մուտք մը» (1 սթերլին 8,50 ֆր.)։

Ճոն Էնտրիւզ, Լոնտոնի գլխաւոր դըպրոցներէն մէկուն տնօրէնը անգլերէնը կը նկատէ «երկրին բնական հարստութիւններէն մէկը, որ ի տարբերութիւն Հիւսիսային ծովին քարիւղին, պիտի չցամքի։ Միացեալ Նահանգներուն եւ Գանատայի լեզուի դպրոցները լաւ կ՚աշխատին, բայց Անգլիոյ մէջ է, որ լեզուն դեռ կը դասաւանդուի ամէնէն անեղծ եւ ներդաշնակ ձեւով»։

ԺՊԻՏ

Խորհ. Միութեան մէջ կը պատմեն հետեւեալ սրամիտ պատմութիւնը։ Բրեժնեւ Ուաշինկթըն է, Փենթակոնը կ՚այցելէ, իրեն ցոյց կը տրուի սեղան մը, որու վրայ հեռաձայնի երկու գործիք կայ, կապոյտ մը եւ կարմիր մը, ատոնք կը բացատրեն իրեն, ուղղակի գիծեր են Երկինքին եւ Դժոխքին հետ։ Բրեժնեւ կարմիր գործիքի ընկալուչը կը վերցնէ ու կը լսէ «Ալլօ՞, հոս Սատանան է»։ Զարմացած եւ հետաքրքրուած դուրս պիտի ելլէ երբ սպայ մը կ՚ըսէ իրեն «հարիւր տոլար է»։

Մոսկուա վերադարձին, Բրեժնեւ նոյն հեռաձայնային սպասարկութիւնը կը պահանջէ։ «Ունինք» կ՚ըսէ Պաշտպանութեան նախարարը, իրեն ցոյց տալով նըման սենեակ մը, ուր կապոյտ եւ կարմիր գործիքներ կան։ Բրեժնեւ կ՚առնէ կարմիրին ընկալուչը ու կը լսէ «Ալլօ՞, հոս Սատանան է»։ Շատ գոհ, պիտի մեկնի երբ սպան կ՚ըսէ «քսան կոպեկ կ՚ընէ»։

«Միայն քսա՞ն կոպէկ։ Բայց Ուաշինկթըն հարիւր տոլար էր»։

«Այո, կը պատասխանէ սպան, բայց հոս, ներքին գիծ է»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

3.

— Ութ հարիւր տարուայ գրչագիր է, գոչեց նա։ Հասկանո՞ւմ էք, Հայոց կիլիկեան մանրանկարչութեան գանձ է։ Հասկանո՞ւմ էք։

– Յետոյ ի՞նչ։

Հեղինէն մռայլուեց։ Մի՞թէ դա ասաց Ներսէս Ջավուշը։ Այո, նա ասաց։ Ահա նա արհամարհանքով է նայում գրքի բաց էջին, որտեղ զարմանալի գոյներով պատկեր կար։

— Ես այդ աւետարանը չեմ փոխի մի փամփուշտի հետ։ Ուրախանալու բա՞ն գտար, Հեղինէ։ Դէն գցիր։

Հեղինէն դունատուեց։ Երբեք այդքան կոպիտ ու տգէտ չէր եղել իրենց զորապետը։

— Մի՞թէ դա դու ես ասում, Ներսէս, վերջապէս խօսեց նա։ Դու, որ ուսում առած մարդ ես։

— Թքել եմ իմ ուսման վրայ, բորբոքուեց Ներսէս Ջավուշը։ Կրկնում եմ, ես մի փամփուշտ չեմ փոխի դրա հետ։ Նա մի բուռ հող վերցրեց փշակի ճեղքից, քսեց երեսին։ Գանձը սա՛ է, ազգը սա՛ է, սուրբը սա՛ է։ Թէ հող ունեցար, մարդ ես, թէ չէ՝ մեռած է եւ այդ մեծարժէքդ։ Հո՛ղը։ Հողը նետեց իր գըլխին։ Սա է, սա է, հասկացէք։ Ինչի՞ս է պէտք քո այդ կիլիկեան գանձը, երբ քո Կիլիկիա Հայոց աշխարհը մորթուած է։

Ուլիկը բերանը բաց կլանուել էր գրքի գոյների խաղերով։ Կարծես Ակնովիտի ծաղիկներն են կենդանացել։ Եւ ի՛նչպէս չեն փտել, խունացել ութ հարիւր տարում, երբ, ով իմանայ, երբուանից են ընկած կմախքների մօտ։

Հեղինէն աղօթքի խօսքեր շշնջաց Ներսէսի համար։ Վերջերս նրա հետ խօսել չի լինում, զայրանում, խենթանում է։ Եթէ նրա հաւատը տատանուի՝ կը կործանուեն։

— Հիմա ի՞նչ անենք, ակամայ վախուորած հարցրեց Հեղինէն՝ գիրքը ծալելով։

— Ինչ ուզում ես արա, արդէն կարծես մեղմացած ասաց Ներսէս Ջավուշը։ Մեր ազգի խելօքները փոխանակ զէնք շինելու, խաբել սովորելու, ատել սովորելու, մեր ձեռքը աւետարան ու մագաղաթէ ծաղիկներ են դրել։ Ես զզւում եմ այն ամէնից, ինչ մեռած է։

Նա դուրս եկաւ փշակից։ Հեղինէն փակեց աչքերը։ Ուլիկը հառաչեց։ Եթէ իմանար, թէ իր գտած գիրքը ծանր բան պիտի դառնար, չէր վերցնի կմախքների մօտից։ Ուխտանիկն էլ զարմանալի տղայ է՝ սալո՛ր ուզեց։ Հիմա կը գնայ ու նրա ականջները մի լաւ կ՚ոլորի։

Ներսէս Ջավուշը ետ եկաւ հանդարտուած։ Նստեց, ծնկները գրկեց ու մընաց՝ աչքերը կիսախուփ։ Ե՞րբ պիտի մթնի զզուելի օրը։ Ուլիկը ուզեց աննկատելի հեռանալ, զօրապետը քաշեց նրա թեւը։

— Մի բան երգիր։

Դա արդէն բոլորովին անսպասելի էր։ Նոյնիսկ Թաթուլ խմբապետը զարմացած նայեց զօրապետին՝ խելքը կորցրե՞լ է։ Զօրապետը իրենը պնդեց։

— Ուլիկ, երգիր կամաց, կամաց երգիր, որ միայն ես լսեմ։ Միայն երգիր, ախր երգելն էլ ենք մոռացել։

Ուլիկը կոկորդը քերեց, մտաբերեց հօրից լսած հառաչանքը.

Անխղճօրէն մեզ դատում են,
խօսէք, Հայաստանի լեռներ։

Ներսէս Ջավուշը փակեց աչքերը։ Մեռած է եւ թաղուած Աղաւնու հետ։ Թաղուած են Թաթուլը, Հեղինէն, Ուլիկը, որ երգում է։ Երգն էլ է թաղուած՝ ոսկորների աղաղակ։ Հարիւր անգամ այս Ուլիկը թաղուել է, հարիւր անգամ յարութիւն առել։ Թաղուել է, սակայն ահա երգում է։ Թաղուածները երգում են։ Ուլիկը երգեց, երգեց, ապա ձայնը կորցնելով՝ փաթաթուեց Հեղինէին։

— Չտեսանք քո էդ Քրիստոսիդ ողորմութիւնը, չտեսա՛նք...

Կռացաւ, կծկուեց, երգեց բոլորովին խեղդուելով, ասես միայն հողի ականջին։

Բողոքիս չեն դնում ականջ,
Ասում են՝ սուտ է ձեր պահանջ...

Նա բռնեց իր մազերը, տնկուեց տեղը՝ կրակէ սիւն։

— Սո՛ւտ է, սո՛ւտ է... Նրանք դեռ կան, դեռ չեն վերջացել։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(273 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի վարչու – թիւնները, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Մարտ 25ին, Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Միութեանս Զուիցե – րական Իրաւարմնակով Ընկերակցութեան պատուոյ նախագահ եւ բարերար, ողբացեալ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

⁂

ԺԸՆԵՒ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւարմնակով ընկերակցութեան վարիչ մարմինը (Լօզան) կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 25ին, յաւարտ պատարագի, Ժընեւի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, իր բազմարդիւն եւ սիրուած պատուոյ նախագահ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներէն եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն հոգեհանգստեան պաշտօնին:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Այս Ուրբաթ, Մարտ 23, երեկոյեան ժամը 7ին, Առնուվիլ լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հսկում կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները.

Գեղամ Սայապալեանի հոգեհանգստին առթիւ Սայապալեան հայագիտական կաճառի Տնօրէն Խորհուրդ 200 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Մանուկ Ղազարեան 300, Տէր եւ Տիկ. Համազասպ Գաբրիէլեան, Տէր եւ Տիկ. Օհան Հեքիմեան 100ական: Վեհանոյշ Քէլէշեանի հոգեհանգստեան առթիւ Լեւոն Գէլէշեան 150, Պ. Բարակեան 200, Կիւճիւքեան ընտ., Առաքելեան ընտ. (Պոլէն) 100ական, Պարսամեան Մարտիրոս, Փիէր Չէքչէքեան, Ժագ Սեմիզեան, Թամասիօ, Փերուզ Տէր–Մարգարեան, Ժանո Քէօշկէրեան, Հայկազուն Մսրեան 50ական, Մուրատեան Խորէն, Յարութ Մուրաքճեան, Միսաք Եմէնէճեան, Տիկ. Աշպայեան 30ական, Կարօ Աւետիսեան, Հաճի Ջիլինկիրեան, Լեւոն Ազնաւուրեան, Կարապետ Պոլիքեան 20ական: Գաբրիէլեան եւ Կօշկակարեան գերդաստանի յիշատակին Համազասպ Գաբրիէլեան 100: Ռուբէն, Զեփիւռ, Մելքի Քէօշկէրեան – ներու յիշատակին Ժանօ Քէօշկէրեան 30, մի ոմն 10 ֆր.:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Հրատարակութիւն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի

1969ին, Մայր Աթոռի տպարանէն հրատարակուած էր միայն չորս Աւետարաններու եւ Գործք Առաքելոց գրքի թարգմանութիւնը:
Ներկայ հրատարակութեամբ կ'ամբողջանայ Նոր Կտակարանի թարգմանութիւնը արեւելահայ գրական լեզուով:
Թարգմանութիւնը կատարուած է 1895ին Պոլիս հրատարակուած Աստուածաշունչի գրաբար թարգմանութենէն:
Նոր Կտակարանի այս թարգմանութիւնը կատարուած է յունարէն բնագիրներու համեմատութեամբ:

Ce Nouveau Testament sera envoyé (emballages et port gratuits) à toute personne qui joindra à sa demande un chèque libellé au nom de

Mr YEREMIAN JEAN.

PRIX DE VENTE — 30 F. (prix du Catalogue de la Société biblique française)
LIEUX DE VENTE — Eglise Evangélique Arménienne, 8 bis, Rue des Ternes 75017 Paris (métro Porte Maillot le Dimanche entre 10 h. 30 et 13 h.)
Stand Biblique du marché de la Place Carnot à Alfortville le Samedi matin.
— Eglise Evangélique Arménienne, 8 Rue du Groupe Manouchian — 94140 Alfortville — Tél. 375-11-25.

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Sous la présidence effective de M. NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France

Journees Du CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

organisées par
Le Comité local, le Comité des Dames et le Comité des Jeunes
au profit de leurs œuvres culturelles et sociales
SAMEDI 31 MARS et DIMANCHE 1er AVRIL 1979
de 11 h. à 20 h.

STANDS DIVERS : Livres et Disques a éméniens, Peintures, Photos, Objets d'art, Lingerie, Cadeaux-souvenirs, Jeux éducatifs, Alimentation etc.
DEDICACE D'AUTEURS, BAR — BUFFET — ALIMENTATION
Déjeuner de 12 h. 30 à 15 h. — Spécialités Arméniennes
CONCOURS DE DESSIN pour enfants de 6 à 12 ans
118, Rue de Courcelle, Paris 17e
Tél. 227-12-26 et 520-03-18

50ème Anniversaire de la Croix Bleue
GRANDE NUIT Dansante

Samedi 24 Mars de 21 h. à l'aube
Organisée par la section Arnouville - Sarcelles de la Croix Bleue Arménienne
Salle des Fêtes MARCEL PAGNOL — Place Victor Hugo — Villiers le Bel

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

«ՅԱՌԱՋ»ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
կը նուիրեն

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փիլիկեան (Լա Փոմ – Մարսէյլ) 100 ֆր.:

Պր. Պօղոս Մանոյեան (Լա Փոմ – Մարսէյլ) 100 ֆր.:

ՄԵԾԱՐԱՆՔ
ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը եւ Հ. Յ. Դ. Արզրումեան խումբը յարգանքի հաւաքոյթ մը կազմակերպած են գալութիւն շատ սիրելի եւ նուիրեալ

ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

ի պատիւ, Կիրակի, Մարտ 25, ժամը 16ին Շաւիլի եկեղեցւոյ սրահը, 4 Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ:

ՎԱԼԱՆՍ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան եւ ընտրողական Յանձնախումբի երկու տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, Ընկերակցութիւնս ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի լուսաւորչական համայնքը նոր ընտրութեան համար, Վալանսի Հ. Բ. Ը. Միութեան Բ. Հիւսիսեան սրահին մէջ, 6 Ռիւ Ֆավանցիի Ուրբաթ Մարտ 30, երեկոյեան ժամը 21ին: Օրակարգ՝ երկու տարուան նստաշրջանի բարոյական եւ նիւթական գեկուցում եւ Ընտրողական Յանձնախումբի ընտրութիւն: Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ՃԱՇԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Տարօնի Հայր. Միութիւնը իր կազմութեան Բ. տարեդարձին առթիւ, ի պատիւ իր անդամներուն եւ հայրենակիցներուն, կուտայ շքեղ ճաշ մը, Հայ Մշակոյթի Տան Տարօն սրահին մէջ, Կիրակի, Մարտ 25 ժամը 13էն մինչեւ 18
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խընդրուի չուշանալ հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—

Ժագօ Պօղոսեան 93·59·04
Յակոբ Սահակեան 50·78·23
Անդրանիկ Սարգիսեան 60·76·02

A L'OCCASION DES FETES DE

Paques aux Lieux Saints

ET
L'INAUGURATION SOLENNELLE
du
MUSEE HELEN et EDWARD MARDIGIAN
Président de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance des Etats-Unis
JACQUES CHELELEKIAN
(Accompagnateur)

propose :

Voyage à Jerusalem

de MARSEILLE
Départ Dimanche 15 Avril — Retour Mardi 24 Avril 79
Prix par personne 3.900 F.

Comprenant :
Transports, visites et excursions : TEL AVIV — CESAREE — HAIFA — ST JEAN D'ACRE — NAZARETH — TIBERIADE — BEIT-SHEAN — JERICHO — BETHLEHEM — JERUSALEM,
Logement en chambre double. — Hôtels 4 étoiles. — Pension complète.
Assurances : Annulation — Rapatriement — Perte et Vol bagages.

ATTENTION! places limitées

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Cancbière 13001 MARSEILLE
VOYAGES WASTEELS — tél. (91) 95 90 12
Lic. A. 568

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այլազան ուղեգծեր յանելուածական շրջապտոյտներով

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մեկնում՝ Ապրիլ 6 (*նոյն օրը՝ Երեւան*), — *վերադարձ՝* Ապրիլ 17 *Մոսկուա* Ապրիլ 18 *Փարիզ*: (*Ա. կարգի սենեակներ* Արմենիա *հիւրանոցին մէջ*):

Գին՝ 3400 ֆր.

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մեկնում՝ Ապրիլ 13: *Ապրիլ 14ին Երեւան — վերադարձ՝* Ապրիլ 26 *Մոսկուա* *Ապրիլ 27ին Փարիզ*:

Գին՝ 3500 ֆր.

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ – ԵՐԵՒԱՆ – ՄՈՍԿՈՒԱ

Մեկնում՝ Յուլիս 7՝ *Լենինկրատ*: Յուլիս 10՝ *Լենինկրատ – Երեւան*: Յուլիս՝ 10 – 19՝ *Երեւանի մէջ — վերադարձ՝* Յուլիս 19՝ *Մոսկուա*: Յուլիս 20՝ *Փարիզ*:

Գին՝ 3600 ֆր.

ՕԳՈՍՏՈՍ — *Մեկնում՝* Օգոստոս 3: 11 օր Երեւանի մէջ — *Վերադարձ՝* Օգոստ. 15՝ *Մոսկուա*: Օգոստ. 16 *Փարիզ*

Գին՝ 3600 ֆր.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — *Մեկնում՝* Սեպտեմբեր 7: *Սեպտ. 8ին՝ Երեւան*: 11 օր Երեւանի մէջ — *Վերադարձ* Սեպտ. 19՝ *Մոսկուա*: Սեպ. 20՝ Փարիզ:

Գին՝ 3600 ֆր.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — *Մեկնում՝* Հոկտեմբեր 5 (*նոյն օրը՝ Երեւան*): 13 օր Երեւանի մէջ — *վերադարձ՝* Հոկտ. 18՝ *Մոսկուա*: Հոկտ. 19՝ *Փարիզ*:

Գին՝ 3500 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ ՕԳՈՍ. 3էն *ՕԳՈՍ.* 16 — *ՍԵՊՏ.* 7էն *ՍԵՊՏ.* 20:

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18
Մարսէյլ՝ *դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ*
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
21
MERCREDI
21 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.342
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.342

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԿՌԻՒՆԵՐ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆ 170 ՄԵՌԵԱԼ

— Օ —

ՀԱՅ ԿԻՆԵ՞ՐՆ ԱԼ ՔՕՂ ՊԷՏՔ Է ԿՐԵՆ...

Պարսկական Քիւրտիստանի մայրաքաղաքին մէջ՝ Սանանտաճ շատ բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են Կիրակի եւ Երկուշաբթի եւ կը թուի որ Խոմէյնիի կոչը չէ բաւած վերջ դնելու համար բախումներուն: Կռիւները սկսած են Սիւննի մահմետականներու (Քիւրտերու մեծ մասը) եւ պարսիկ Շիիներու միջեւ: Բնակչութիւնը շուրջ 80 հազար է եւ յարձակում գործուած է քաղաքացորքերու զօրանոցին վրայ որ «ինկած է»: Մամուլի ամերիկեան գործակալութեան համաձայն 170 մեռեալ կայ: Խորքին մէջ շատ յստակ չէ թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ: Մէկ բան յստակ էսակայն, այն որ Խոմէյնի Շահէն չի տարբերիր ինչ կը վերաբերի իրենց որեւէ համակրանք չունենալուն քրտական դատին նկատմամբ: Ընդհանուր ձեւով Քիւրտերը անկախութեան մասին չեն խօսիր այլ՝ ինքնավարութեան: Այս կէտը կրկին շեշտած է Տոքթ. Քամանկար, նախագահը Դեմոկրատ Ուժերուն:

Առանց կողքին պէտք չէ անտեսել նաեւ Աֆղանիստանի կացութիւնը, որ օրէ օր կը վատթարանայ: Խորհրդայնամէտ իշխանութիւնը մեծ դժուարութեանց կը բախի ծաւալող ապստամբական շարժումներուն հետ: Մոսկուա կ'ամբաստանէ Պարսկաստանը, որ զօրավիգ կը կենայ այդ ըմբոստութեանց: Թեհրան փակած է իր սահմանը Աֆղանիստանի հետ, «դէմ դնելու համար գաղթականներու խուժումին»:

×

Դեռ կայ «Իսլամական յեղափոխութեան» հետեւանքները Պարսկաստանի մէջ: Մեծ զոհերը կը թուին ըլլալ կիները եւ Ֆրանս – Սուար կը պատմէր նոյնիսկ Երկուշաբթի իրիկուն, կարգ մը այլ մոլեռանդ «կարգադրութիւններու» կարգին, իր հանդիպումը հայուհիի մը հետ: Թերթին թղթակիցը Ֆ. Լուիզէ կը պատմէ՝ «Խոմէյնիստները կը բացատրեն՝ մէկ օրէնք գիտենք, Գուրանը»:

«Տեղ կա՞յ ձեր երկրին մէջ, փոքրամասնութեանց համար»:

«Պայմանաւ որ ենթարկուին հասարակաց օրէնքին»: Տարբեր բան լսեցի Հրեաներէ եւ Հայերէ (քանի մը հարիւր հազար) որոնց հանդիպեցայ: Ֆրանսական ընկերութեան մը հայ քարտուղարուհին կը պատմէ՝ «Դրացիներս կ'ուզեն պարտադրել ինծի որ լաչակ կրեմ: Երբ կ'ըսեմ որ Պարսիկ եմ, անշուշտ, բայց քրիստոնեայ, երեսիս կը նետեն որ այլեւս գործ չունիմ այս երկրին մէջ»:

Ասկէ զատ ալ, Գուրանի բոլոր օրէնքները կը գործադրուին: Քարկոծութիւն, ծեծ, անդամահատում, արտակարգ դատարաններ, որոնք կը «դատեն» եւ կը գործադրեն վճիռները, եւն., եւն.:

Կասպից ծովի ափին Ռուտասարի մէջ, այր ու կին խարազանի 150 հարուած կերած են երբ խոստովանած են թէ շնութիւն գործած են: Վճիռը տուած է «Յեղափոխական Կոմիտէ» մը: Նոյն յանցանքին համար, անցեալ շաբթու կին մը 100 հարուածի դատապարտուած էր, այրն ալ միայն... 25ի:

Զուարճութեան վայրերն ալ փակ են կամ քանդուած: Թեհրանի 206 սինեմաներէն 180ը կրակի տրուած են: Գիշերաբոյները գոյութիւն չունին, սրճարան, պառ, ամբողջ գոց են: Այս պայմաններուն տակ, Պարսիկները իրենց ամէնէն «տըխուր» Ամանորը (Նորուզ) պիտի անցընեն Մարտ 21ին, հակառակ Շահին մեկնումին:

×

Ֆրանսացի կիներու պատուիրակութիւն մը Թեհրան հասած է Երկուշաբթի, գլխաւորութեամբ Սիմոնն տը Պօվուարի:

ՖՐԱՆՍԱ

Ա. ՇՐՋԱՆԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

ՈՒՐԲԱԹԻ ԵՐԹԸ

Երեքշաբթի առտու, ժաք Ֆըզանի ծաղրանկարը Ֆիկառօի մէջ, ամփոփ կերպով կը պարզէ ընդհ. խորհրդատուներու ընտրութեանց Ա. շրջանի արդիւնքները: Փոտիոմկին վրայ, «առաջին»ին տեղը գրուած են բոլորը՝ համայնավար, ընկերվարական, մեծամասնութիւն, բոլորն ալ իրենք զիրենք յաղթական նկատելով: Քիչ անդին, ժիսքար ձեռքը թերթ մը, ուր գրուած է «Ձախը կը յառաջդիմէ, մեծամասնութիւնը դիրքը կը պահէ» զայն ցոյց կուտայ Պառի, որ կ'ըսէ «Ժողովրդավարութիւնը այն ատեն է երբ ամէն մարդ երջանիկ է...»:

Առաջին շրջանի արդիւնքները կը հաստատեն ամէն պարագայի մէջ, որ Ընկերվարական կուսակցութիւնը կը մնայ երկրին առաջինը: Իր յառաջդիմութիւնը զգալի է, քանի կ'ապահովէ ձայներու 26,96 առ հարիւրը ինչ որ եթէ բաղդատուի 1973ի հետ (21,9) ցոյց կուտայ տարբերութիւնը: Աւելի տրամաբանական է արդարեւ բաղդատել 1973ի հետ քան 76ի, քանի որ 73ին է որ ընտրութիւնը կը կատարուէր նոյն շրջանները: Նոյն թուականներու բաղդատութիւն մը ցոյց կուտայ համայնավար տեղքայլ մը՝ այս անգամ 22,46, 73ին 22,70: Իւ. Տէ. Էֆ.ը (մեծամասնութիւն առանց Շիրաքի) ապահոված է 21,14, ՀՀՀ.ն 12,34: Ընդհանուր պատկերը սա է՝ Ձախը ունի ձայներու 51,31 առ հարիւրը, իսկ մեծամասնութիւնը 43,51ը միայն:

Կիրակի է միայն, որ ամէն ինչ աւելի յստակ կ'ըլլայ:

ՌԵՓՈՒՊԼԻՔԷՆ՝ ՍԷՆ-ԼԱԶԱՌ

Ուրբաթ օրուան երթին միակ տէրն է Սէ. Ժէ. Թէ.ն. սենտիքաներու մէջ, այս անգամ խրամատը աւելի մեծ է իր եւ էտմոն Մէրի Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ի միջեւ:

Սեկիի սենտիքան է որ որոշած է Փարիզի վրայ երթը: Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ն չի մասնակցիր եւ կը ձաղկէ նոյնիսկ ընկերվարականները, որոնք կ'ուզեն մասնակցիլ: «Ընկերվարական կուսակցութիւնը սենտիքալ 7րդ շարո՞ւմ մըն է», հարց կուտայ Մէռ:

Ուրեմն Ուրբաթ օր, ծրագիրը հետեւեալն է՝ Էս. Էն. Սէ. Էֆ.ի տրամադրած հինգ յատուկ կառախումբերով եւ օթոքառերով երկաթագործները Փարիզ կը հասնին: Կը հաւաքուին նախ արուարձանները, ապա դէպի Ռեփուպլիքի հրապարակը ժամը 3ի շուրջ եւ Մեծ Պողոտաներէն կ'երթան մինչեւ Սէն Լազառի կայարանը:

ԺԸՆԵՒ - ՄԱՐՏ 14 - 30ՐԴ ՊԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ - ԺԸՆԵՒ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ՝ ՄԵԶՎԻՆՍԿԻԻ ԵԼՈՅԹԸ

«Պ. նախագահ, այս Ցանձնախումբը, որ կը հպարտանայ իբրեւ խիղճը ազգերու, պէտք է ուշադիր ըլլայ այս խորհուրդին՝ «անոնք, որոնք կը մոռնան անցեալը, դատապարտուած են զայն կրկնելու»:

Մարդուն յեղաշրջումը չէ կատարուած առանց սարսափազդու ոճրագործութիւններու և անմարդկայնութեան: Բայց քիչ ոճիրներ կը պարզուին այնքան ողբերգական կերպով որքան ցեղասպանութեան ոճիրը, ոճիր մը, որ ուղղուած ըլլալով հանդերձ ցեղային յատուկ խումբի մը կամ ազգային խումբի մը դէմ, իրականին մէջ, ոճիր մըն է համայն մարդկութեան դէմ:

Թոյլ պիտի չտանք, որ գալիք սերունդները ըսեն թէ ամէն ինչ մոռցած ենք եւ ոչինչ սորված: Ցեղասպանութեան պայմանագրութիւնը պէտք է ցոյց տայ թէ դաս առած ենք անցեալէն: Բայց իրականութեան մէջ, բոլորիս ծանօթ են պարագաներ, ներկայ ժամանակաշրջանին, երբ ամբողջ ժողովուրդի մը դէմ ոճիրները կը հասնին ողբերգութեան սահմաններուն, ինչպէս պատահած են քանի մը ժողովուրդներու, անցեալին:

Մասնաւոր ուշադրութեամբ մտիկ ըրինք այն վիճաբանութիւնը որ տեղ գտաւ Ենթայանձնախումբի 31րդ նստաշրջանին, 12րդ գլուխին: Այս այն գլուխն է, որ կը վերաբերի յատուկ զեկուցաբերին տեղեկագրին, ցեղասպանութեան ոճիրի կանխարգելման եւ պատիժին մասին:

Պահպանման մասին, 30րդ պարբերութեան, որ երեւցաւ աւելի հին տեղեկագրին մասին, իմ կառավարութեան դիրքը հետեւեալն է: Պիտի նախընտրէինք, որ յատուկ զեկուցաբերը պահպանած ըլլար այդ պարբերութեան խորքը, ինչպէս նաեւ արձանագրած ըլլար պատմական այլ պարագաներ, զոր ոմանք կրնան բնորոշել իբրեւ ցեղասպանութիւն: Կը յիշեցնեմ, որ 30րդ պարբերութիւնը կ'ըսէ «Անցնելով ժամանակակից շրջանին, կարելի է նշել գոյութիւնը բաւական ճոխ փաստաթուղթերու, Հայերու ջարդերու վերաբերեալ, որոնք նկարագրուած են իբրեւ առաջին ցեղասպանութիւնը 20րդ դարու»:

Կը խորհիմ թէ արդեօք կա՞յ աւելի մեծ օժանդակութիւն մը զոր կրնանք ընել յետագայ սերունդներուն կամ աւելի մեծ տուրք մը վճարել բոլոր մարդոց, որ տառապած են քան լուրջ ճիգ մը ընել դաս առնելու անցեալէն եւ երաշխաւորել մենք մեզի մէկ մեծ յանձնառութիւն «այլեւս երբե՛ք»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ – ԵԳԻՊՏՈՍ համաձայնագրին ստորագրութիւնը հաւանական կը նկատուի Երկուշաբթի օրուան համար: Իսրայէլի կառավարութիւնը վաւերացուց եղածը եւ Խորհրդարանի վաւերացումն ալ կասկած չի վերցներ քանի 120ի վրայ 90 երեսփոխաններու հաւանութիւնը ապահով է:

ՊԵՐԼԻՆԻ եւ Ռենանի Փալաթինայի շրջանային ընտրութիւնները բաւական յուսախաբ ըրին քրիստոնեայ – դեմոկրատ ընդդիմութիւնը: Արեւմտեան Պերլինի մէջ թէեւ կէս կէտ մը շահած են բայց արդիւնքը չի համապատասխաներ թափուած ջանքերուն եւ ակնկալութիւններուն: Ռենանի Փալաթինայի մէջ, քրիստոնեայ դեմոկրատները 3,8 կէտ կը կորսնցնեն: Կը յառաջդիմեն ազատականները:

ՇՈՒԷՏԻ մէջ ծեծը արգիլուեցաւ օրէնքով: Ասկէ վերջ որեւէ երախայ որ ծեծ ուտէ կրնայ դատի դիմել ծնողքին դէմ...

ՓԱՐԻԶԻ վերջին մեծ պանդոկներէն մին, որ անցեալի ալ մեծ պատմութիւն ունի՝ Ռիցը ծախուեցաւ: Գնո՞ղը՝ արաբական քոնսորսիոմ մը, որու կ'անդամակցին մեծահարուստ Սաուտցիներ: Ելմտական Նախարարութիւնը իր հաւանութիւնը տո ւածէան շուշտ եւ կ'ըսուի թէ երաշխաւորութիւն մը ուզած է որ դեռ առնուազն 25 տարի իբրեւ պանդոկ ծառայէ: Յիշենք որ բազմաթիւ «մեծեր», որոնց կարգին Գալուստ Կիւլպէնկեան մնայուն յարկաբաժիններ ունէին իրենց տրամադրութեան տակ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՅՈՎՀ. ՋՈՒՂԱՅԵՑԻԻ ՕՐԱԳԻՐԸ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Հնդկաստանի, Նեպալի եւ Տիբեթի պատմութեան ուսումնասիրութեան համար մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ ԺԷ. դարու վաճառական Յովհաննէս Ջուղայեցիի «Ելից Մատեան»ը, զոր գըրած է այդ երկիրներու մէջ կատարած ճամբորդութեան ընթացքին: Ակադ. Լեւոն Խաչիկեան եւ Փրոֆ. Յակոբ Փափազեան ուսումնասիրած են Նոր Ջուղայի հայկական բարբառով գրուած, դժուարընթեռնլի, պարսկերէնէ փոխառեալ հաբրաբաւոր բառեր պարունակող այդ օրագիրը եւ պատրաստած հրատարակութեան: Յ. Ջուղայեցի Տիբեթի այն եզակի այցելուներէն է, որոնք գրաւոր փաստաթուղթ ձգած են դարեր շարունակ արտաքին աշխարհէն մեկուսացած այդ երկրի մասին: Լհասա քաղաքին մէջ գրեթէ հինգ տարի ապրած հայ վաճառականը, գրադելով ապրանքներու առեւտուրով, ուսումնասիրած է տիբեթերէն, լաւ ծանօթ եղած է ժողովուրդի ապրելակերպին: Օրագիրը կարեւոր աղբիւր է Պարսկաստանի, Հնդկաստանի, Նեպալի եւ Տիբեթի մէջ ապրանքներու ընդունուած հարկի չափի, դրամի եւ փոխանակման ձեւերու, վարկերու եւ տուրքերուն վերաբերող հարցերու լուսաբանումին համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՅ

«Խօսէք Հայաստանի Լեռներ»ը՝ որու պիտի յաջորդէ՝ Սփիւռքի ամէնէն հարազատ վէպը:

Քանի մը օրէն...

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԱՅԵԱՑՔԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Բ. եւ վերջ)

Ընթերցողը կը նշմարէ անկասկած որ թէեւ Թուականներու մեծամասնութիւնը տասնամեակներով բաժնուած են իրարմէ, կան մի քանիներ՝ որոնք կը տարբերին: Պատճառը՝ յայտնի կ'ըլլայ ստորեւ:

1828ին (առաջին Թուականը) Թուրքիոյ, աւելի ճիշդ պիտի ըլլայ ըսել՝ Օթթոման Կայսրութիւնը, ենթարկուեցաւ Թանզիմաթային «բարեփոխութիւններու», որոնց ընդհանուր նպատակն էր փրկել Օթթոման Պետութիւնը իր նեխող, արեւելեան խաւարամիտ մօտեցումէն, տնտեսական եւ թեքնիք յետամնացութենէն, եւայլն: Այս շրջանը, որ 1828ին կը սկսի, Օթթոման Կայսրութեան այսպէս կոչուած Արեւմտական շրջանն է, — ջնջում՝ Ենիչերիներու բանակային կազմակերպութեան, քաջալերում՝ վաճառական դասակարգին, ներառեալ՝ Հայերը, որոնք 1850 – 1863 շրջանին մանաւանդ շատ լաւ դիրքերու հասան Պոլսոյ մէջ, եւ Ազգային Սահմանադրութիւնն ալ որդեգրեցին: Ամէնէն աւելի կարեւոր երեւոյթներէն մէկը, 1828էն ետք, Թուրքիա – Եւրոպա կապի զօրացումն է: Թուրք զօրավարներ սկսան Եւրոպա ուսում առնել, երկաթուղի, հեռագիր, համալսարան եւ դեռ ուրիշ նորութիւններ տեսնել, եւայլն:

Ըստ փրոֆեսէօր Պուլիըթի մեկնաբանութեան, 1828էն 1878 Թուականներու ընթացքին տեղի ունեցած դէպքերն ու դէպի յառաջացած Արեւմուտքի հակումը, մանաւանդ միջակ եւ բարձր դասակարգի Թուրքերուն մէջ, պատճառ եղան որ Մեհմէտ, Ահմէտ եւ Ալի անունները նահանջեն: Ասոնք ինքզինքը շատ Իսլամ զգացող Թուրքերու նախընտրած անուններն էին, կ'ենթադրէ Պուլիըթ, եւ 1828–1878 յիսնամեակը շրջան մըն էր, երբ բարեկեցիկ Թուրքը որոշ չափով հեռու պահել կը փորձէր ինքզինքը՝ Իսլամ կրօնքէն: Ուրեմն՝ մինչ 1828ին նորածին Թուրքերու 32 առ հարիւրին կը տրուէին Իսլամ (ծագումով՝ արաբ) այս անունները, 1878ին, հակայ եւ տեւական անկումէ մը ետք, որ տասնամեակներու ընթացքին շեշտուած էր, նորածիններու 11 – 12 առ հարիւրը միայն կը կրէր այդ անուններէն մէկը:

1878ին գահ բարձրացաւ Սուլթան Ապտիւլ Համիտ, որուն գահակալութեան առաջին 10 – 12 տարիներու ընթացքին անկումը դանդաղեցաւ, — այսինքն՝ նորածիններու մօտ 9 առ հարիւրին կը տրուէին իսլամական ծագում ունեցող այս անունները:

Սակայն, ինչպէս կը բացատրէ Պուլիըթ, Թուրքիոյ դէպի արեւմուտք դարձը կասեցաւ 1890էն 1899, երկու պատճառով: Նախ՝ Սուլթան Ապտիւլ Համիտ օգտագործեց մոլլայական քարոզչութիւնը, Թուրք ժողովուրդը (նաեւ՝ Քիւրտերը, Լազերը, եւայլն) Իսլամ հաստատակայ կրօնքի շեշտումով «Փատիշահ»ին կապելու համար: (Պուլիըթ 1895ի հայկական ջարդերուն մասին ոչինչ ունի ըսելիք): Նաեւ՝ 1890ական Թուականներուն Պոլսոյ մէջ սկսաւ քարոզել Իսլամ կրօնական մը, Ջալալ–ատ–տին ալ-Աֆղանի, որ հաւատացեալները դրդելու գործին մէջ շատ մեծ դեր ունեցաւ:

Նորածիններու անուններու ընտրութեան հարցը կը ցոլացնէ Թուրքերու դէպի Իսլամ հակումը: 1890էն 1899 Թուականներուն՝ ինը տարուան ընթացքին մեզ հետաքրքրող երեք անուններու տոկոսը կը բարձրանայ 9 առ հարիւրէն գրեթէ 11 առ հարիւրի: Փոքր փոփոխութիւն մը, որ սակայն նշանակալից է, ըստ Պուլիըթի: Փաստ է՝ որ քաղաքական վիճակ մը կրնայ բարդ ձեւերով ազդեցութիւն մը ունենալ հոգեբանութեան վրայ, ժողովուրդի մը աշխարհայեացքին վրայ, նորածիններու անուններու ընտրութեան վրայ:

Այս ա՛լ աւելի յստակ է, երբ կը քննենք 1900 – 1909 շրջանը: Այդ ինը տարիներու ընթացքին, կ'ըսէ Պուլիըթ, Թուրքերը յուսախաբ մնացին Սուլթանի հետապնդած քաղաքականութենէն, եւ Երիտասարդ Թուրքերու գաղափարախօսական ազդեցութիւնը զօրացաւ: Քանի որ անոնք 1900էն 1909 շրջանին կը շեշտէին արդիականացման գաղափարը (ինչ որ 1828 - 1878 շրջանի պարագան ալ էր), նորէ՛ն անկում՝ զուտ իսլամական բնոյթ ունեցող անուններու: 1909ին, ըստ Պուլիըթի, ամէնէն ցած մակարդակին հասան այդ երեք անունները, — տրուեցան նորածիններու 8 առ հարիւրին: Անշուշտ հայ ընթերցողը չի մոռնար որ Երիտասարդ Թուրքերը (Իթթիհատ վէ Թէրաքքը) Պետութեան ղեկը իրենց ձեռքը առին 1908ին: Դէպի Արեւմուտք հակումի եւ արդիականացման յոյսերը բարձր էին, Իսլամ անուններու տոկոսը՝ փոքր:

1909ին տեղի ունեցան Կիլիկիոյ ջարդերը, եւ այդ օրէն անդին նորէն զօրացան Իսլամ – Թուրք կրօնամոլութիւնն ու ազգայնամոլութիւնը, զօրացում մը որ անշուշտ շարունակուեցաւ Եղեռնի եւ առաջին աշխարհամարտի շրջանին: Ուշագրաւ է որ 1915ին նորածիններու 10,5 առ հարիւրը կը ստանային այս Իսլամ - Թուրքի անունները, որոնք չնչին քանակով միայն կը տարբերին 1895ի ջարդերու 11 առ հարիւրէն: Անշուշտ փրոֆեսէօր Պուլիըթ ջարդ եւայլն չի ճանչնար. պարզապէս՝ հակա–Արեւմուտք եւ հակա–Քրիստոնեայ պայքար: «Հայ» բառը չունի իր բառամթերքին մէջ:

1920ին, 15 առ հարիւր բարձր տոկոսին հասնելէ ետք (արդինք՝ հակա – քրիստոնեայ Պետութիւններու հետ մղուող եօթը տարիներու պայքարին)՝ այս անուններու համեմատութիւնը կ'իյնայ քիչ մը, եւ 1930ին 12 առ հարիւր է: Ըստ փրոֆեսէօր Պուլիըթի, անկումին պատճառը Աթաթիւրքի մղած հակա – Իսլամ պայքարն է: Սակայն, կ'եզրակացնէ ան, յայտնօրէն Թուրք ժողովուրդը պատրաստ չէր լքելու իր Իսլամ անցեալն ու ներկան, եւ ուրեմն՝ 1920էն 1930 տեղի տալէ ետք, այս անուններու համեմատութիւնը սկսաւ բարձրանալ (նայիլ՝ 1940 – 1970 շրջանի թիւերու) եւ հասաւ «սարահարթի» մը, այսինքն՝ քիչ թէ շատ անփոփոխ (13էն 14,5 առ հարիւր) մակարդակի մը, որ փաստ է թէ Թուրք ժողովուրդը այսօր ալ բաւական կառչած է իր Իսլամ աւանդութիւններուն եւ պատմական ժառանգին:

×

Գիտական այս ուսումնասիրութիւնը պիտի արժէր կրկնել Հայաստանի մէջ, հայ ժողովուրդի անուանատուութեան սովորութիւններու վերլուծման նուիրուած աշխատանքի մը մէջ: Նշմարելի է, բոլորիս, որ հայկական անուններու տեղ կը գործածուին Ռուսի, Ֆրանսացիի եւ Ամերիկացիի անուններ, գրեթէ ամէն տեղ: Անցեալին ալ յաճախ պատահած են նման փոփոխութիւններ, — մեր պատմութիւնը լեցուն է Պարթեւ Արշակներով, քրիստոնեայ շրջանի Յովհաննէսներով եւ Սարգիսներով, արաբական ազդեցութեան շրջանի Հասան, Ապպաս եւ Ամիրտովլաթ անուններով, եւայլն: Այս մասին գրած ենք աւելի առաջ, եւ պիտի գրենք նորէն: Միջոցին՝ ցաւալի է որ ուրիշ (շատ աւելի կարեւոր) ազգապահպանման պայքարներու կողքին կը կորսնցնէ հայ ժողովուրդը այս մէ՛կն ալ՝ նորածինները հայկական անուններով մկրտելու պայքարը:

«ՄԱՐՄԱՐԱ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԻՐԱՅՐ ԵՊՍԿ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ուրեմն ա՞յդ եկեղեցիին 300ամեակն է որ տօնուեցաւ մեծ հանդիսութիւններով:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Այո, 300ամեակ իսկապէս: 300 տարի առաջ այդ կողմերը Հայերը նախանձելի դիրքեր չունէին եւ կ'ապրէին աղքատութեան մէջ: Ապրօ Չէլէպի անուն հանրանուէր դէմք մը դիմում կը կատարէ Սուլթանին եւ իր միջնորդութեամբ, Սուլթանը յատուկ ֆերման կը հանէ որպէսզի Յոյները, որոնք Պլովդիւի մէջ ունէին աւելի քան ութ եկեղեցիներ, այդ եկեղեցիներէն մէկը յանձնեն Հայերու: Յոյները նախ կը դժկամակին, բայց յետոյ կը վախնան ու Այա Կորկիոս կոչուած հին ու խարխուլ եկեղեցի մը կու տան Հայերուն: Հայերը նախ կ'ուրախանան, բայց յետոյ կը նշմարեն որ եկեղեցին շատ հին եւ նորոգութիւններու կը կարօտի: Մեծ նորոգութիւններ ընելու ի վիճակի չըլլալով, փոքրիկ բարենորոգումներով կը գոհանան ու այս կերպով դայն կը բանան պաշտամունքի: Այսպէս ամբողջ 150 տարիներ այդ եկեղեցին, որ Սուրբ Գէորգ կը կոչուէր այլեւս, կը ծառայէ իբր աղօթավայր Հայոց: 150 տարի վերջ, 1828ին, Հայերը, այս անգամ նիւթապէս աւելի հարուստ եւ կազմակերպուած որպէս համայնք եւ գաղութ, ձեռք ձեռքի կու տան ու հիմնայատակ փլցնելով եկեղեցին վերստին կառուցանել դայն: Հայ ատաղձագործներ, նկարիչներ, արուեստագէտներ եւայլն քով քովի կուգան ու գլուխ կը հանեն շինութիւնը: Հետաքրքրական է որ եկեղեցիին խորանն ու պատերը ամբողջովին շինուած են Գիւթահիայի յախճապակիով եւ շատ հաճելի ու գեղեցիկ տեսարան մը կը պարզեն: Եկեղեցիին դրան առջեւ դրուած է յուշատախտակ մը որուն վրայ գրուած առաջին տողը հանդիսութեան օրը մեզի ծառայեց որպէս բնաբան. «Հզօր մեծանուն, պահեա զՍա հաստատուն»:

Ուրեմն 1828ի Մայիս ամիսը կը սկսի եկեղեցիին նորոգութիւնը եւ կը տեւէ վեց ամիս: Եւ նոյն տարուան Սեպտեմբերին, Ս. Գէորգի տօնախմբութեան օրը այդ օրերուն առաջնորդ եպիսկոպոսը, Մեսրոպ, 80 տարեկան ծերունի մարդ, խանդավառութեամբ կ'օծէ եկեղեցիին քարերն ու խաչքարերը: Իսկ մեր Թուականէն յիսուն տարի առաջ, Փերտահճեան Սրբազան, որ քարոզիչ էր Պլովդիւ քաղաքի, ցանկացաւ որ տօնուի Ս. Գէորգի վերանորոգման հարիւրամեակը: Բայց ճիշդ այդ օրերուն քաղաքին մէջ պատահեցաւ ահաւոր երկրաշարժ մը: Ժողովուրդը այնքան սարսափած էր երկրաշարժէն, որ ակամայ յետաձգուեցաւ հարիւրամեակի հանդիսութիւնը: Ուրեմն անցեալ Դեկտեմբերին մեզի վիճակեցաւ նոյն եկեղեցիին նորոգութեան 150ամեակն ու հիմնարկութեան 300ամեակը տօնակատարել մեծ հանդիսութիւններով: Իրականութեան մէջ այդ գեղեցիկ ու հոգեւոր հանդիսութիւնը պէտք է կատարուէր Սեպտեմբերին, բայց որովհետեւ Սեպտեմբերին ներկայ գտնուելու էինք Ս. Էջմիածին, հրաւիրուած ըլլալով Հայրապետի 70ամեակի հանդիսութիւններուն մաս կազմել որպէս հոգեւոր դեսպան եւ առաջնորդ Պուլկարիոյ թեմի, իսկ մեր ժողովուրդը կ'ուզէր անպայման որ հանդիսութիւնը կատարուէր իր առաջնորդ Սրբազանին ներկայութեամբ ու նախագահութեամբ, յետաձգուեցաւ:

Իսկապէս ալ շատ շքեղ եղաւ տօնակատարութիւնը, քաղաքապետի ներկայութեամբ, պուլկար Մետրոպոլիտի ներկայութեամբ, Կաթողիկէ համայնքի առաջնորդ եպիսկոպոսի ներկայութեամբ, յարանուանութեանց եւ այլ պաշտօնական անձնաւորութեանց ներկայութեամբ: Բազմահազար հայ ուխտաւորներ, եկած զանազան վայրերէ, ներկայ գտնուեցան այդ օրը եւ ուրախակից եղան մեզի: Երգեցողութիւնը կատարուեցաւ տեղւոյն «Շնորհալի» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Սարգիս Պալթայեանի: Ինքը յայտնի երաժշտագէտ է, 80 տարեկան աշխոյժ եւ եռանդուն անձնաւորութիւն մը, որ ժամանակին գնահատուած էր Պոլսոյ երաժշտագէտներուն կողմէ: Ուրեմն ինքն էր որ վարեց երգչախումբը որ այդ օրը 120 հոգինոց իր կազմով երգեց պատարագը:

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Իրապէս այդքա՞ն մեծ երգչախումբ մը ունիք Պլովդիւի մէջ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Այո, մեծ տօներու, տաղաւարներու առթիւ ունինք 120 հոգինոց երգչախումբ մը եկեղեցիէ ներս: Ունինք նաեւ ամէն Կիրակիի համար կանանց երգչախումբ մը: Հասարակ Կիրակիներու երգեցողութիւնները անոնք են որ կ'ընեն:

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Սիրայօժա՞ր կերպով կ'երգեն անոնք:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Այո, բոլորովին սիրայօժար կերպով: Եւ պէտք է այստեղ արդար հպարտութեամբ, ի զարմանս ձեզի, ըսեմ որ Պուլկարիոյ հայ գաղութը շատ առոյգ տեսարան մը կը պարզէ իր մշակութային բջիջներով, երգչախումբերով, թատերախումբերով, երգի ու պարի խումբերով: Բոլոր այս խումբերը, ըլլայ Սոֆիա, ըլլայ Պլովդիւ կամ Վառնա, յաճախ ոսկի շքանշաններ կը ստանան փոքրամասնութեանց միջեւ տեղի ունեցող մշակութային մրցումներու ընթացքին: Ասոնցմէ ամէնէն նշանաւորն է Շումէն քաղաքի երգի – պարի անսամպլը: Շումէնի մէջ այսօր կ'ապրին մօտաւորապէս 500 Հայեր: Եւ այդ 500 Հայերը կազմած են 120 հոգինոց երգի-պարի համոյթ մը: Այս խումբը կը մասնակցի տասը միլիոննոց պուլկար ժողովուրդի փոքրամասնութեանց եւ երկրի մշակութային գործունէութեան: Հպարտօրէն ըսեմ որ ամէն տարի ոսկի մեդալը կը լէ Շումէն քաղաքի երգի ու պարի մեր խումբը: Հպարտ եմ ոչ միայն իբրեւ առաջնորդ, այլ նաեւ իբրեւ հայ անհատ:

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Իսկապէս զարմանալի է 500 հոգինոց հաւաքականութեան մը այս իրագործումը: Կը նշանակէ թէ արուեստի հզօր պաշտամունք մը կայ այստեղ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Եւ թէ ի՛նչպէս: Արտօնեցէք որ այս առթիւ շատ նշանակալից եւ յուզիչ դրուագ մը պատմեմ: Տարի մը, երբ ես գացի իրենց այդ մրցում-ելոյթին, ու երբ յուզուեցայ ու ծափահարեցի, յուզումս կրկնապատկուեցաւ լսելով որ, երգչախումբին մէջ կար ընտանիք մը որուն հայրը վախճանած էր նոյն գիշերը: Անոնք, դագաղը տեղաւորած տան մէջ, մայր, աղջիկ, տղայ, եկած էին համոյթին, որովհետեւ սահմանուած էին գալ: Մայրը կը նուագէր, աղջիկը կը պարէր եւ տղան կ'երգէր: Չորս էին այդ տան մարդիկը, մէկը ընտանիքին պետը, մեռած էր եւ միւս երեքը նոյն օրը մասնակցութիւն կը բերէին համոյթին: Իրենց տխուր վիճակին մէջ, իրենց հարազատին դագաղը ձգած մոմերու լոյսին տակ, հոգիով եկած էին իրենց պարտականութիւնը կատարելու: Շատ յուզիչ էր այս պատկերը եւ ես մինչեւ կեանքիս վերջը պիտի չկարենամ մոռնալ այդ գիշերուան յուզումս:

Տեսակցեցաւ՝ Ռ. Հ.

(Շար. 2)

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԺԱՔ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Օ

Դժուարին արհեստ մը.— կարենալ տալ լուսանկարի մը՝ իր արտայայտչական ամբողջ արժէքը: Լուսանկարը դարձնել ոչ միայն վկան, փաստաթղթային իմաստով, այլ եւ զայն վերածել ամէնէն խուսափուկ, եղակի պահու մը խօսուն մէկ պատկերացումը, իր ամէնէն մտերիմ երեսով: Այսօր գեղագիտութիւն մը կայ լուսանկարչութեան, որ իր գլուխերով նկարը կը դարձնէ արուեստի գործ մը: Ու որքան յառաջանան, զարգանան լուսանկարչութեան կարելիութիւնները, այնքան անդին, հեռուները կը մղուին նկարչութեան սահմանները եւ որոնումները: Մէկուն ոտնձգութիւնները միւսին կալուածէն ներս կը ստիպէ երկրորդը ընդարձակելու իր որոնումներուն դաշտը եւ տարբերելու՝ անկէ:

Հայերու մէջ չեն պակսիր այս արհեստին նուիրուած մասնագէտներ, որոնք իրենց արուեստագէտի մօտեցումով զարմած են հանրածանօթ Լիբանանի, Միացեալ Նահանգներու թէ Գանատայի մէջ: Ամէնէն հանրածանօթը կը մնայ Մոն - րէալի մէջ, Քարշը:

×

Ժաք Մինասեան, երիտասարդ տարիքին, արդէն սկսած է իր անունը եւ անկիւնը չինել իր մասնագիտութեան մէջ: Քսան նկարիչներու կողքին իր մասնակցութիւնը բերած է ներկայացնելու համար ֆրանսական լուսանկարչութիւնը Միացեալ Նահանգներու տարածքին, խմբական ցուցահանդէսի մը մէջ, որ կազմակերպուած էր Լուսանկարչութեան Ազգային Հիմնարկութեան կողմէ: Մասնակցած է այլ խմբական ցուցահանդէսներու Անգլիոյ, Իտալիոյ, Զեխոսլովաքիոյ եւ Խորհ. Միութեան մէջ: Իր սիրելի, ծանօթ նիւթը եւ երկիրը կը թուի ըլլալ Փորթուկալը, որուն մասին իր աշխատանքները սկսած է տանիլ 1973էն աղին: Այս վերջին ցուցահանդէսը Փորթուկալն է: Այսինքն՝ Փորթուկալի ժողովուրդը:

Որոշ է, Ժաք Մինասեան ունի մօտեցում մը նիւթերու, ուր երեւան կ՚ելլէ ընկերային մտածողութիւն մը: Երկրի մը քէչ մը մտահոգիչ, առնուազն մտածման առաջնորդող պատկերացումն է: Ու դեռ անկէ անդին՝ անհատին հոգեվիճակը: Կը տեսնուի զինուորական համազգեստին շուքը, զինեալ կամ ինքնաբաւ վիճակով եւ կան ժողովրդային տիպարները որոնք նոյնքան ստուերներ են, — անխօս, լուռ դէմքեր: Նոյնիսկ ոչ մէկ չարժուձեւ կը մատնէ թէ անոնք հաղորդակցութիւն մը ունին իրարու հետ, երբ նոյնիսկ պատահականօրէն դէմ յանդիման կուգան. Հասարակաց գետինը, ուր անբարբառ կապ մը գոյութիւն ունի, կը կայանայ իրենց գոյավիճակին նոյնութեանը մէջ: Իսկ մարդկային ստուերը միշտ տեսանելի է, մօտէն կամ հեռուէն, ճամբու մը անկիւնը կամ սանդուխներու դարձուածքի մը: Կարելի է մտածել թէ դիտողը որքա՞ն աւելի պիտի ազդուէր, դիտելէ ետք այս նկարները, եթէ քիչ մը աւելի ծանօթութիւն ունենար Փորթուկալի մասին:

×

Ժաք Մինասեան ջնջուած է իր լուսանկարներու ետին, կամ ձուլուած նիւթին հետ: Անոնք վկայութիւններ են առանց վկայի: Նիւթը կը ներկայացուի իր սառնութեամբ, առանց կողմնակի տպաւորիչ խաղերու օգնութեան: Այս ներկայացումը չի հասնիր, սակայն, լարուած, իր ծայրագոյնութեան հասած վիճակին: Պրկուածութիւնը կը մնայ սահմանի մը՝ որ հայեցակէտ ունեցող դիտողի մը պատկանելով հանդերձ՝ չի մղեր անմիջական հակազդեցութեան: Ան կ՚ուզէ նաեւ մեզ տպաւորել մեր էութեան մէջ: Ինք որդեգրած է կարելի « չէզոք » դիրք մը հանդէպ նիւթի մը որ իր ընկերային — եւ քաղաքական — ստուերով կրնար զինք առաջնորդել ճշան վիճակներու:

Շարք մը նկարներ կը փոխեն իրենց արտայայտաձեւը երբ կը պատկերեն հողը, հողամշակը, գեղջկուհին եւ եզը: Այս շարքը տրուած է լոյս - ստուերով, մթնոլորտի մը՝ ուր օդին մէջ կայ ծփուն հողին բոյրը եւ քնարականութիւն մը: Այս մասը, որքան ալ իր նիւթով կապ ունենայ ժողովուրդին հետ, կ՚անջատուի միւսներէն իր ձեւով եւ զատողութեամբ: Կրնայ կազմել ցուցահանդէսի առանձին նիւթ մը:

Բժշկութեան այս նախկին ուսանողը երեւան կուգայ որպէս սերտող մը ժողովուրդի հոգեբանութեան, անոր կեանքին եւ անհատական հոգեմտավիճակին: Իր պատկերները լուռ վկայութիւններն են անոնց:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԵԱԾ ՀՐԱԲՈՒԽՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐԸ

Հայաստանի Ակադեմիայի երկրաբանական գիտութիւններու հիմնարկին աշխատակիցները պատրաստած են մարած հրաբուխներու ատլաս - ցանկ մը, մանրամասն նկարագրելով եւ դասաւորելով Հայաստանի մէջ ծանօթ մօտ 600 հրաբխային կեդրոններ, որոնց շարքին՝ Արագածը, Իշխան - սարը Զանգեզուր, Արայի լեռը Երեւանէն ոչ հեռու, Կեչուտի, Գեղամայ, Վարդենիսի, Սիւնիքի լեռնաշղթաներու, Սարդարապատի ու Կարսի սարահարթներու մարած հրաբուխները: Մասնագէտներու կարծիքով անոնցմէ քանի մը հատը պիտի չքանայ մինչեւ երկրի յաջորդ « ջղակծկումը »՝ 5000է աւելի միլիոն տարի ետք: Ակադեմիայի թղթակից անդամ Աշոտ Ասլանեան ըսած է թէ ճամբորդները հինէն ի վեր Հայաստանը ճանչցած են իբրեւ հանգած հրաբուխներու երկիր: Վերջին տասնամեակներու գիտական հետազօտութիւնները հսկայ տեղեկութիւններ տուած են հրաբխային նորագոյն պատմութեան, որ կ՚ամփոփէ վերջին 3 - 4 միլիոն տարիներ:

Երկրաբանութիւնը սահմաններ չունի. այս փաստը անգամ մը եւս հաստատած են հայկական լեռնաշխարհի հրաբուխներու շղթայաձեւ դասաւորութեան օրէնքը: Այդ շղթաները դասաւորուած են երկրագունդի կեղեւը տասնեակ եւ հարիւրաւոր քիլոմեթր խորութեամբ հատող ճեղքուածքներու վրայ, որոնցմէ մէկուն վրայ գրուած են ամէնէն երիտասարդ հրաբուխ Թոնդուրեկը (ըստ ժամանակագիրներու, վերջին անգամ ժայթքած է 1441ին), անոր աւագ եղբայրներ Նեմրութը, Սիփանը, Արարատը, Մարմաշանը (Սեւանի ափերուն մօտ): Երկրաբանները կը կարծեն թէ գոյութիւն ունին ճեղքուածքներու երկու մեծ համակարգեր՝ որոնց մաս կը կազմեն նաեւ Հայաստանի հրաբուխները:

Հայաստան, ինչպէս հարաւային բոլոր երկիրները, սակաւաջուր է: Եթէ չըլլային հրաբուխներու ժայթքումները, ջուրը շատ պակաս կ՚ըլլար հոս: Ժայթքումներու առեն կիրճերով հոսած լաւան սառած է եւ իր տակը թաղած գետեր ու առուակներ: Հոն՝ ուր կը վերջանան լաւային հոսքերը, դուրս կը ցայտեն թարմ աղբիւրներ: Այդ ջուրը ներկայիս կ՚օգտագործեն Հայաստանի շատ մը քաղաքներն ու գիւղերը:

Մասնագէտներու կարծիքով, Հայաստանի ընդերքին մէջ թերեւս կան ոչ ամբողջովին սառած լաւայի կիսահեղուկ պահեստներ, որոնք կրնան յետագային տաքութեան ուժի աղբիւր դառնալ: Այդ ուղղութեամբ ներկայիս պրպտումներ կը կատարուին Հայաստանի մէջ:

ՓՐՈՖ. Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

« Սովետական Հայաստան « օրաթերթի Մարտ 6ի թիւէն կ՚իմանանք թէ Երեւանի մէջ մեռած է Փրոֆ. Արսէն Տիգրանի Սիմոնեան: Ծնած էր 1907ին Թիֆլիս: 1931ին աւարտած է Երեւանի համալսարանի բժշկական ճիւղը: 1955 — 1977 տարիներուն եղած է Երեւանի բժշկական հիմնարկի դարմանագիտութեան ամպիոնի վարիչ: Ա. Սիմոնեան լոյս ընծայած է 110 տպագիր աշխատութիւններ մալարիայի, սրտանօթային ու թոքերու հիւանդութիւններու, կենսաքիմիայի եւ բժշկագիտական այլ հարցերու մասին: Եղած է Հայաստանի դարմանագէտներու ընկերութեան նախագահ, « Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի փորձագիտական եւ բժշկական » թերթի խմբագրութեան անդամ: Ի գնահատութիւն իր ծառայութեանց Ա. Սիմոնեան պարգեւատրուած է բազմաթիւ շքանշաններով եւ մետալներով:

ՆՈՐ ԹԱՂԱՄԱՍԵՐՈՒ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

Հայաստանի մէջ հնգամեակի (1976 — 1980) սկիզբէն ի վեր կառուցուած է երեք միլիոն քառակուսի մեթր բնակելի տարածութիւն: Այս առթիւ Հայաստանի վիճակագրական վարչութեան ներկայացուցիչը յայտնած է թէ բնակարաններու շինարարութեան լայն թափը կ՚ապահովուի պետական յատկացումներու շնորհիւ: Շինարարութեան մէջ կը գործածուին ագուցման եղանակները, որոնց շնորհիւ մեծ չափով կը խնայուին ժամանակն ու նիւթերը: Վերջին շրջանին Երեւանի մէջ կառուցուած են տասնեակ բազմայարկ շէնքեր: Քաղաքապետարանի որոշումով, ներկայիս յարկերու բարձրացման եղանակով կը կառուցուի մեծ թաղամաս մը հարաւ - արեւմտեան շրջանը, բաղկացած 25 յարկանի բնակելի շէնքերէ, առեւտրի կեդրոններէ եւն.: Հայաստանի շինարարներու փորձառութիւնը կը տարածուի նաեւ միւս Հանրապետութիւններու մէջ: Անոնց փորձը մեծ յաջողութեամբ կը կիրարկեն Դաշնակցային Ռուսիոյ, Ուկրանիոյ, Բելառուսիոյ եւ Լիտվիոյ քաղաքաշինարարները: Այդ եղանակով հետաքրքրուած են նաեւ Հունգարիոյ մասնագէտները:

ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ամէն տարի, Յովհ. Թումանեանի ծննդեան օրը, ձեռնարկներ տեղի կ՚ունենան բանաստեղծին տուն - թանգարանին մէջ, կազմակերպութեամբ Մանուկ Աբեղեան գրականութեան հիմնարկի եւ տուն-թանգարանի: Դասախօսութիւններ կը կարդացուին բանաստեղծին կեանքին ու գործին մասին, որոնք յետագային տեղ կը գտնեն Թումանեանի երկերուն ակադեմական հրատարակութեան տասը հատորներուն մէջ: Այս տարի ծննդեան 110ամեակն էր բանաստեղծին: Երեկոյթին բացումը կատարած է Լեւոն Հախվերդեան կարդալով «Յովհ. Թումանեան» նաւուն անձնակազմին Նիւ Եորքի նաւահանգիստէն ղրկած ողջոյնի հեռագիրը, ուր ըսուած է որ անձնակազմը Փետր. ամիսը հռչակած էր «Թումանեանական միամսեակ», որու ընթացքին տեղի ունեցած են գրական - գեղարուեստական երեկոյթներ, ցուցահանդէսներ: Վահագն Դաւթեան խօսած է Թումանեանի գրականութեան մասին: Աբեղեան գրականութեան հիմնարկի տնօրէն Եդուարդ Ջրբաշեան դասախօսած է «Յ. Թումանեան եւ 1910ական թուականներու գրական քննադատութիւնը» նիւթին շուրջ: Երեկոյթը վերջ գտած է գեղարուեստական յայտագրի մը գործադրութեամբ, որուն մասնակցած են անուանի արուեստագէտներ եւ Երեւանի Թումանեան դպրոցի աշակերտները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

3.

Հեղինէն այլեւս չէր պարմանում: Ուփկը մեծ էր, վիթխարի, ահեղ ուժ: Մահուան ժխորում մարդիկ շուտ են մեծանում: Դէ, երգիր, երգիր, Ուլիկ: Ահա մենք Հայաստանի լեռների մէջ ենք, նրա մի քարը, հողի փշուրը: Թող քարերը երգեն: Լուռ են Հայաստանի լեռները, թող գոնէ նրա քարերը խօսեն, քարե՛րը:

Ուլիկը բռնեց Ներսէհ Զավուշի ուսերը:

— Տեղ կը հասնենք, զօրապետ, մի՛ վհատուէր:

Իսկ զօրապետը, այո, վհատուած էր: Դէ, թող դա տեսնեն բոլորը, բոլորը իմանան, իրե՛ն ինչ… Խօսէք, Հայաստանի լեռներ:

— Խօսէ՛ք…

Հեղինէն Ուլիկին ետ քաշեց:

— Եթէ Աստծոյ ողորմութեամբ մի օր հասնենք մեր քաղաքը, քեզ տանելու եմ Թիլի աւերակները, Սուրբ Նշանի ոտքը, որ քեզ նորից մկրտեն: Խղճիդ վրայ բեռ կայ: Պէտք է սրբուի…

Ուլիկը զարհուրեց:

— Ինչի՞ս է պէտք է մկրտուելը: Ես Սուրբ Նշանի զօրութեանը չեմ հաւատում, ես միայնակ հոգի եմ, ինքս ինձ համար: Այդպէս չար մի նայիր ինձ, Հեղինէ: Հաւատի եռեւից վազում են նըրանք, ովքեր վստահ չեն իրենց հաւատին: Ովքեր մեղսագործ են:

Հեղինէն համբուրեց գրքի արծաթէ խաչը:

— Մեղա՛յ, մեղա՛յ…

Շուրջը անտառն էր՝ ճեղք-ճեղք ժայռերի մէջ, մերկ, նաեւ դեղին: Զօրում ինքն իր համար աղմկում, քրքջում էր գետը: Մութն ընկաւ: Ներսէհ Զավուշը ճմրթեց անքուն աչքերը:

×

— Բարի լոյս, Հեղինէ, օրը բացուեց, դէ, գնում ենք:

Հեղինէն աւետարանը դրեց ծոցում: Քայլեց դզոյշ, չկորցնի մագաղաթի ծալքերը:

Զգոյշ էր նաեւ քարաւանը: Առջեւից, խոր ձորի ծունկ ու ծալքերը հոտոտելով, գնում էր Թաթուլ խմբապետը: Նրա հետ էր Մարգարիտը: Նրանք շօշափում էին գետի անցքերը, անտառը՝ աշխատելով մթութեան մէջ տեսնել ամէն ինչ: Նրանց ուղեկիցը խաւարն էր: Մարգարիտը խօսեց.

— Երանի՛ նրան, ով հեշտ մահով է գնում, Թաթուլ: Իմ սկեսուր Ծամոսկի մարէն հեշտ գնաց: Թուաւ ձիւնեղէն անդունդը ու գնա՛ց…

— Մեռնելը հեշտ է, Մարգարիտ, ապրելն է դժուար:

— Ամենափրկիչը օգնական լինի, որ մենք էլ հեշտ վերջանանք:

— Օգնակա՞ն, կրկնեց խմբապետը՝ չհաւատալով այդ օգնութեանը: Մեր Քրիստոս փրկիչը մեզ նման էր ապրում՝ տառապանքով: Ուրախ էր, որ իրեն տանում են խաչելու: Միամիտ յոյս ունէր, թէ յարութիւն կ՚առնի… Գնացածն էլ ետ չի գալիս, Մարգարիտ, իմացիր:

Քայլում էին ստուերի պէս: Ցանկարծ քար չպոկուի՞ ոտքերի տակից, գլորուի ձորը, աղմուկ լինի:

×

Հասան Վասկերտ գետի մեծ սահանքին: Այն կողմ ռուսական զօրքն էր, նրա դիրքերն էին:

Խաւարով կուրացած գիշեր էր: Սկսեցին գնալ ուրուականների պէս, դարձան թափանցիկ դատարկութիւն, որ նոյնիսկ չէր շնչում:

Վերեւներում, լերան ատամների մէջ, դարանած էին Թուրքերի դէտքերը: Նըրանք երբեմն գնդացրից կրակում էին խաւարի լայնքերով: Կրակոցների ձայնին հետեւելով, Թաթուլը լերան լանջին թուրքական ուղեկալ նկատեց:

Ներսէհ Զավուշը հրամայեց մտնել գետը: Այդպէս աննկատելի կը մնան եւ աղմուկ չի լինի: Բռնեցին միմեանց փէշ ու ձեռք, շղթայ կազմեցին:

Երեխաներն ընկնում էին, սուզւում ջրի մէջ: Նրանց հանում էին ջրափոսերից, կառչում քարերի, ափի ծառերի երկարած ճիւղերին ու նորից գնում: Ջուրը խփում էր փոքրիկների թիկունքներին, լցւում բուկերը, սակայն գնում էին:

Գնում էին խաւարից կուրացած, բայց եւ խաւարին ապաւինած: Ահը գետից չէր, այլ գետի եզերքից, որտեղ Թուրքական դէտքերն էին: Իրենց հոտն առնեն թէ չէ, նրանք կը գնդակոծեն գետը, քարեր կը գլորեն վերեւներից:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(274 — Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Վեհանոյշ Պայրամեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մարտ 25, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՅԿ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Եւ այս առթիւ, ողբացեալին յիշատակին կը նուիրեն 100 Փր. Ֆր. Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութեան, 100ական Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Փր. «Յառաջ»ին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի վարչութիւնները, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Մարտ 25ին, Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Միութեանս Զուիցերական Իրաւայիճակով Ընկերակցութեան պատուոյ նախագահ եւ բարերար, ողբացեալ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

յիշատակին։

Ս. պատարագին կը մասնակցի Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Ելմազեանի։

Այս առթիւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի եւ մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնները պարտք կը համարին իրենց վիշտը յայտնել հանգուցեալին զաւկին եւ փեսային՝ Մարի եւ Ժաքէն Մնտիկեանի, ինչպէս կը խնդրեն ներկայ գտնուիլ Հ. Բ. Ը. Մ.ի անդամներէն եւ ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն։

×

ԺԸՆԵՒ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւայիճակով ընկերակցութեան վարիչ մարմինը (Լօզան) կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 25ին, յաւարտ պատարագի, Ժընեւի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, իր բազմարդիւն եւ սիրուած պատուոյ նախագահ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներէն եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն հոգեհանգստեան պաշտօնին։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Ցանձնաժողովը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 25, յաւարտ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Միութեան Զուիցերական Ընկերակցութեան պատուոյ նախագահ եւ բարերար անդամ՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներէն եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Այս Ուրբաթ, Մարտ 23, երեկոյեան ժամը 7ին, Առնուվիլ լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հսկում կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ։

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

(Հայրաւ. Ֆրանսայի թեմի ·գգ· Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ)

ՑԱՆԿ Է.

(ձեռամբ Վ. Գամպէրեանի)

Զպուքճեան 300, Աֆարեան 500, Քէքէվեան 200, Վ. Գամպէրեան, Տէկիրմէնճեան, Զարիֆեան, Զալաքեան, Թաքմիսեան, Էզկիւլեան, Թիւրապեան, Թանապաշեան 100ական, Տէլիղապարեան, 150, Ղազարեան, Տէլիղազարեան, Ազնաւորեան, Աւետիսեան, Մարտիկեան 50ական, Զօրեան Ա. 100, Մահտէսեան 40, Սարգիսեան 30, Հովիւեան 10 Փր.: Գումար 2380, նախկին գումար 26.028, ընդհ. գումար 28.408 Փր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նուարդ Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Պօյաճեան եւ զաւակները՝ Աղաւնի եւ Սերժ-Միքայէլ, Օր. Մարի Պօյաճեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

(Սուլթանեան)

մահուան առթիւ։

Տարեկան ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան հացկերոյթը Ապրիլ 1ին, Կիրակի օր ժամը 13ին, Հայ Մշակոյթի Հան «Վասպուրական» սրահին մէջ՝ 12 Ռիւ Սէն-Պազիլ (Մարսէյլ)։

Գեղարուեստական հաճելի յայտագիր։ Ընտիր եւ համեղ կերակուրներ՝ պատրաստուած նախկին խմբապետուհիներու կողմէ։

Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին արեններն ու արենոյշները եւ Միութեան բարեկամներն ու համակիրները։

Տոմսերու մասնակցութիւն՝ 60 Փ.։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ ուխտագնացութիւն մը դէպի ՀԱՅԱՍՏԱՆ, անդամներու եւ համակիրներու համար, Ապրիլ 12էն մինչեւ 27

Ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորին և Եղեռնի յուշարձանին

Արձանագրութեան համար կը խնդրուի դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ ԳԷՈՐԳ, հեռ. 770.07.25
ԱԿՈԲՈՖ ՍՈՒՐԷՆ հեռ. 296.09.82
ՔԵՀԵԱԵԱՆ ՄԻՀՐԱՆ հեռ. 642.73.10

Երթուդարձ 3600 Փր.

UGAB JEUNES

Organise

une « SUPER SOIREE DISCO ET COSTUMEE » le Samedi 24 Mars à partir de 22 heures

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17e

Animation « NON STOP » par les Disc-Jockeys « EDOUARD et FRANK »

Prix pour les gagnants au concours de danses et au déguisement le plus réussi.

Frais de participation : 40 F.

Membres UGAB, étudiants : 30 F

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը եւ Հ. Ց. Դ. Արզումեան խումբը յարգանքի հաւաքոյթ մը կազմակերպած են զաղութիս շատ սիրելի եւ նուիրեալ

ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

ի պատիւ, Կիրակի, Մարտ 25, ժամը 16ին Շաւիլի եկեղեցւոյ սրահը, 4 Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ։

GRANDE NUIT Dansante

Samedi 24 Mars de 21 h. à l'aube

Organisée par la section Arnouville - Sarcelles de la Croix Bleue Arménienne

Salle des Fêtes MARCEL PAGNOL — Place Victor Hugo — Villiers le Bel

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՖ. ԿԱՅԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները բացուած են։ Արձանագրուիլ մասնաճիւղերու մօտ Յուլիս եւ Օգոստ. ամիսներու համար, կամ Կապ. Խաչի գրասենեակը Դշ.ի օրերը եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15.30էն մինչեւ 17.30 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, 6էն 14 տարեկան (ոչ աւելի)։

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայ առանձին երիտասարդի մը համար անկախ, համեստ սենեակ մը կը փնտռուի Փարիզի մէջ, պարապ կամ կահաւորուած, մատչելի պայմաններով։

Հեռաձայնել՝ «Յառաջ»ի։

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ՃԱՇԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Տարօնի Հայր. Միութիւնը իր կազմութեան Բ. տարելիցին առթիւ, ի պատիւ իր անդամներուն եւ հայրենակիցներուն, կուտայ շքեղ ճաշ մը, Հայ Մշակոյթի Տան Տարօն սրահին մէջ, Կիրակի, Մարտ 25 ժամը 13էն մինչեւ 18

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի շուտով հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—

Ժաքօ Պօղոսեան 93.59.04
Յակոբ Սահակեան 50.78.23
Անդրանիկ Սարգիսեան 60.76.02

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
(12 - 14, Rue St. Bazile — 13001)
MARSEILLE

GRANDE SOIRÉE DE
Chants et Danses avec
EVA ARZOUIAN et
JACQUES BALABANIAN
Vendredi 23 Mars à 21 heures
Entrée 20 F.

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Շրջ. Վարչութեան

Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15.30ին

Salle Gaveau, 45 Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil

Կը խօսին

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ
ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կը մասնակցին

PARTIE ARTISTIQUE

BRIGITE HAUDEBOURG — LUDOVIC DE SAN

Ensemble Instrumental de Romans sous la direction de

ALEX SIRANOSSIAN

La chorale SIPAN - KOMITAS

sous la direction de :

GARBIS APRIKIAN

Les Ballets NAIRI

Տոմսերու համար դիմել մասնաճիւղերուն։

CENTRE CULTUREL PORTUGAIS
CALOUST GULBENKIAN
51, AVE. D'IENA — PARIS 16e

Jacques Minassian
PHOTOGRAPHIES

Jusqu'au 31 Mars, tous les jours sauf Dimanche de 9 à 12 heures et de 14 à 18 heures, Samedi : toute la journée.

NOUVEAU

restaurant ՀՕՅԱՏՈՒՆ

EREVAN ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաջուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
22
JEUDI
22 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.343 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.343

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Ո՛Չ, Ո՛Չ, Ո՛Չ

Կ'ԸՍԷ ՊԵԿԻՆ

— O —

Խորհրդարանին առջեւ, Իսրայէլի նախարարապետը յայտարարեց թէ ոչ մէկ ձեւով վտանգ կայ որ Իսրայէլ վերադառնայ 1967ի սահմաններուն: Շեշտը յըստակ է եղած եւ վճռական՝ «Իսրայէլ երբեք չի վերադառնար 1967 Յունիսի պատերազմէն առաջուան սահմաններուն եւ արգելք կը հանդիսանայ, որ Այսրյորդանանի մէջ հիմնուի պաղեստինեան Պետութիւն մը եւ Երուսաղէմ մէկ եւ անբաժանելի յաւիտեան կը մնայ Իսրայէլի մայրաքաղաքը»: Ասիկա նաեւ հատուած մըն է այն պաշտօնական պատասխանէն, զոր Պեկին տուեր է Եգիպտոսի վարչապետին: Իբրեւ հետեւանք այս յայտարարութիւններուն, Եգիպտոսի փոխ–վարչապետը, որ Պոն կը գտնուէր ըսած է թէ Պեկինի խօսքերը «զարմանալի եւ անտեղի են»:

Արդարեւ ի՞նչպէս բացատրել Պեկինի «երեք ոչերը», որոնք բաւական կը պղտորեն մթնոլորտ մը, որ արդէն շատ պայծառ չէր: Երբ այս յայտարարութիւնը կ'ընէր համայնավար երեսփոխան մը ըսած է. «Խաղաղութեան դաշինք չէ այլ՝ պատերազմական յայտարարութիւն» է: Ասոր վրայ Պեկին եւ երեսփոխանը բաւական «տուած – առած են», օգտուելով, ինչպէս յիշած է Պեկին, որ նախագահ Գարթըրը չկայ այս անգամ եւ ինքզինքը զսպելու պէտք չունի: «Մոսկուայի գործակալ» կը պոռայ Պեկին, «Պիտի համարձակէի՞ր այսպէս խօսիլ Գերագոյն Սովետին առջեւ, փաշիստ, երկիրը Ամերիկացիներուն ծախեցիք, եբախայի մարդասպաններ», եւն., եւն.: Նիստը կը շարունակուէր Չորեքշաբթի:

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ՝ ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ

— O —

Ինչպէս կը նախատեսուէր, հրադադարը չէ տեւած պարսկական Քիւրտիստանի մէջ: Մինչ ամերիկեան աղբիւրները 170 մեռեալի վրայ կը խօսէին, քըրտական ինքնավարապաշտ շարժումին ղեկավարները 86 մեռեալ եւ 200 վիրաւորի մասին կը խօսին: Ամէն պարագայի մէջ, կռիւները կը շարունակուին եւ բաւական սաստկութեամբ: Սկիզբը Քիւրտերը ուզած են որ տեղական իշխանութիւնները զէնք տան իրենց «կարգը պահպանելու համար», բայց «տեղական Խոմէյնի կոմիտէները» մերժած ըլլալով, Քիւրտերն ալ որոշած են զէնքերը առնել հոնկէ, ուր կը գտնուին, այսինքն զօրանոցներէն: Զինուորներն ալ մերժած են, ուրեմն բախումները ծայր տուած են: Յստակ գաղափար մը կարելի չէ կազմել կացութեան մասին, բայց Չորեքշաբթի հասած լուրերու համաձայն Սանանտաճ «Քիւրտ Յեղափոխական Առժամեայ Խորհուրդի» մը ձեռքն էր:

UN TÉMOIGNAGE D'ENVER SUR LE MASSACRE DES ARMÉNIENS

"oh, on a beaucoup exagéré! on en a tué 100 à 150.000 au plus!"

Նուվէլ – Օպսերվաթէօրի Մարտ 12-18, թիւ 748ի մէջ իբրեւ «Շաբթուան փաստաթուղթ» ներկայացուած էր խիստ շահեկան հարցազրոյց մը՝ Փրոֆ. Շառլ-Անտրէ Ժիւլիէնի հետ, 88 տարեկան «երիտասարդ մը», որ խորհրդանիշն իսկ է հակագաղթատիրական պատմութեան: Ծնած է Քան (Քալվատոս) 1891ին եւ ամբողջ կեանքը պայքարած է ժողովուրդներու ազատագրումին համար: Համալսարանական, փրոֆեսէօր եղած է ԷՆԱ, Անդրծովեան Ֆրանսայի Ազգ. Վարժարանը, Սորպոն, Քաղաքական գիտութեանց հիմնարկութիւնը: Խորհրդատու եղած է նաեւ Ֆրանսական Միութեան (1947–58 եւ հիմնադիրն է Ռապաթի Գրականութեան համալսարանին:

Հարցազրոյցը շատ հետաքրքրական է իր ամբողջութեան մէջ եւ կը սկսի պուքատով մը: Հարցումը կը վերաբերի մահմետական աշխարհին եւ ի մասնաւորի Պարսկաստանի ու իր պատասխանը կը սկսի սա ձեւով. «Ուսանողներուս միշտ ըսած եմ, երկու բան կայ աշխարհի մէջ, զորս կարելի չէ նահանջել տալ՝ Իսլամը եւ ծխախոտը»:

Ապա, կը պատմէ իր առաջին ճամբորդութիւնը Մոսկուա, համայնավար պատուիրակութեան մը իբրեւ անդամ, 1921ին, մասնակցելու համար «համագումարին»: Հոն է որ կը հանդիպի Էնվէրի:

«Եկած էր, կ'ըսէ Ժիւլիէն, զէնք ուզելու: Համայնավար հաւատամքի բոցավառ, խենթուխելառ դաւանանք կ'ընէր, բայց անշուշտ միայն զէնքը զինքը կը հետաքրքրէր»: Օր մը ժողովասրահէն դուրս ելած ատեն, թեւէն կը բռնէ Էնվէրը եւ կ'ուզէ որ իրեն ըսէ ճշմարտութիւնը Հայերու ջարդերուն մասին երբ Պատերազմական Նախարար էր:

«ԻՐԵՆ ԸՍԻ ՈՒՐԵՄՆ՝ ՈՐՔԱ՞Ն ՋԱՐԴՈՒԵՑԱՆ»: «ՕՀ, ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԷՆՎԷՐ, ՇԱՏ ՉԱՓԱԶԱՆՑԵՑԻՆ: 100էն 150 ՀԱԶԱՐ, ԱՌԱՒԵԼԱԳՈՅՆԸ»: Այլ խօսքով, Էնվէր չուրանար, պարզ է, միայն «չափազանցութիւն» մը կայ եղեր եւ այդ «չափազանցութիւնն» ալ եղած-չեղած զերոյի հարց մըն է...:

×

18 միլիոն Քիւրտ կայ Միջին Արեւելք, ըստ Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի մէկ հետազօտողի, ինչ որ չի համապատասխաներ խնդրոյ առարկայ երկիրներուն թիւերուն: Ըստ այդ ուսումնասիրութեան, հետեւեալն է պատկերը՝ Թուրքիա, 8 միլիոն, Պարսկաստան 5ուկէս, Իրաք՝ երեք, Սուրիա՝ մէկ, Խորհ. Միութիւն 700 հազար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋԱՏԷՆ հետզհետէ կը քաշուին փրանսական ուժերը:

ՀԱՐԱՒ. ԼԻԲԱՆԱՆԻ Ֆրանսացի «կապոյտ սաղաւարտաւորները» Ֆրանսա վերադարձան, զիրենք կը փոխարինեն Հոլանտացիները:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 14–16)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆԸ

Մոսկուայի Ազգային Մատենադարանի հայկական բաժինը անցեալ տարի ամբողջացած է աւելի քան 700 կտոր գիրքերով եւ ընդհանուր առումով կազմած է 46.421 մատենագիտական միաւոր: Հայկական բաժինը Մատենադարանի հարուստ հաւաքածոյ ունեցողներէն է: Մոսկուայի Մատենադարանը ունի 200 լեզուներով լոյս տեսած 28 միլիոնէ աւելի հրատարակութիւններ: Հաստատութեան բաղկացուցիչ մասերէն մէկն է Խորհրդային Միութեան ժողովուրդներու Գրականութեան Ֆոնդը, որուն մէջ կը մտնէ նաեւ հայկական հաւաքածոն: Հայերէն առաջին նիւթերը հոն երեւցած են 1897ին: Անոնցմէ քանի մը հատը դարերու հնութիւն ունին: Մեծ մասը կը կազմէ խորհրդային շրջանին լոյս տեսած գրականութիւնը: Հայկական բաժնին մէջ կան գեղարուեստական, հանրային - քաղաքական, գիտական եւ այլ բնոյթի հրատարակութիւններու ալթեր նաեւ Սփիւռքի մէջ լոյս տեսնող լրագիրներ, հանդէսներ, պարբերականներ եւայլն: Մոսկուայի Հայերը հնարաւորութիւնը ունին Մատենադարանին մէջ ծանօթանալու ընթացիկ հայ մամուլին ու գրականութեան:

×

ԱՐԵՒԱՅԻՆ ՋԵՌՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՎ ՇԷՆՔԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանը կոչած են արեւի երկիր: Ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ Արարատեան դաշտին մէջ, օրինակ, ուր ցուրտ ամիսներուն միջին հաշիւով 116 օրը արեւոտ է, կէսօրին մակերեսի ամէն մէկ քառակուսի սանթիմեթր կը ստանայ 1,46 քալորի ջերմութիւն: Այս համեմատութիւնը աւելի շատ է քան Տաշքենդինը, որ կը գտնուի նոյն լայնքին վրայ եւ կը համարուի աւելի արեւոտ քաղաքներէն մէկը:

Հայաստանի գիւղատնտեսական շինարարութեան նախագծման հիմնարկին մասնագէտները եկած են այն համոզման, որ կարելի է արեւուն ջերմութիւնը օգտագործել առանձին նպատակներով: Արդէն նախագծուած են գիւղական ձեւով բնակելի շէնքեր, արեւային ջեռուցումով: Երկյարկանի տան 60 աստիճան թեքութիւն ունեցող տանիքին վրայ կը դրուի յատուկ սարքաւորում մը, այսպէս կոչուած «տաք արկղերը», որոնք կը կլանեն արեւուն ջերմութիւնը եւ ատով կը տաքցնեն դէպի բնակարանները մըղուող ջուրը: Արեւային ջեռուցումներով առաջին շէնքը կը կառուցուի այս տարի՝ Էջմիածնի շրջանի Մերձաւան աւանին մէջ: Ըստ կատարուած պրպտումներու եւ հաշիւներու, արեւային ուժի օգտագործումը մեծ խնայողութիւն կ'ապահովէ երկրին:

×

ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՎԵՐԱԾՈՒՄ

Մոսկուայի «Ֆիլմէսփոր» շարժանկարի արուեստանոցին մէջ հայերէնի վերածուած են «Հոկտեմբերի դրօշով», «Գեղեցիկի աշխարհում» եւ այլ ժապաւէններ, Սփիւռքի հայկ. գաղութները ղրկելու համար:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

— O —

ՀԱՅԿ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՅԱՆՈՒՆ ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԱՌԱՋԱՐԿ – ԲԱՆԱՁԵՒ ՄԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԱԾ Է ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Թեհրանի մեր պաշտօնակից՝ «Ալիք»ի Մարտ 14ի թիւէն կ'իմանանք որ Կիրակի Մարտ 11ին հայկ. պատուիրակութիւն մը գացած է վարչապետի կցորդ՝ Տոքթ. Սահապիի ներկայացնելու համար առաջարկ - բանաձեւ մը:

Թեմական Խորհուրդի անունով ներկայացուած այս առաջարկ – բանաձեւը կը վերաբերի Հայոց կրօնական եւ ազգային յատուկ իրաւունքներու ապահովման հիմնական նոր Օրէնքի մէջ:

«Ալիք» թարգմանաբար կը ներկայացնէ այդ առաջարկը՝

Առաջարկ – բանաձեւ Իրանի Հիմնական Օրէնքի մէջ Հայոց կրօնական եւ ազգ. համայնքի իւրայատուկ իրաւունքները ապահովելու համար

Հայոց կրօնական համայնքի եկեղեցական իրաւունքները, ծէսերը եւ սովորոյթները եւ ազգային բարքերը եւ տոհմիկ լեզուի ու մշակոյթի ուսման եւ ուսուցման ազատութիւնը եւ անձնական ու ժառանգական իրաւունքներն ու կանոնները եւ նրանց յատուկ բարեսիրական ձեռնարկութիւնների կարգերը, ի շարս Իրանի ժողովրդի բոլոր անդամների համար հաստատուած այլ ազատութիւնների, ապահովւում եւ նրանց կրօնական եւ ազգային իշխանութիւնների իրաւասութիւնը խնդրոյ առարկայ իրաւունքների եւ կանոնների հարցում՝ ճանաչւում եւ ընդ ամենեսեան՝ զերծ են մնում որեւէ ոտնձգութիւնից:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՄՏԱՀՈԳ

— O —

«ԿԱՌՔՈՎ ԹՈՒՐԹԻԱ ՄԻ՛ ԵՐԹԱՔ»

ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԷ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Մարտ 16 թուականով.

Մինչ երկրին տնտեսութիւնը բարելաւելու համար ամէն ճիգ ի գործ կը դրուի եւ Պետութիւնն ու հայրենակիցներ գերագոյն զոհողութիւնները ընելու կը պատրաստուին, Թուրքիոյ զբօսաշրջիկութիւնը ծանր հարուած մը կը ստանայ, տրուած ըլլալով որ աշխարհի մեծագոյն զբօսաշրջական կազմակերպութիւններէն մին՝ ԱՏԱՔ, որ վեց միլիոն անդամ կը հաշուէ իր կազմին մէջ, կը յանձնարարէ երբեք ինքնաշարժով Թուրքիա չերթալ, որովհետեւ հոն բազմաթիւ դժուարութիւններ եւ անհաճոյ պատահարներ կը սպասեն իրենց:

Ֆրանքֆուրթէն կը հաղորդուի, թէ վերոյիշեալ կազմակերպութիւնը իր այդ հաղորդագրութեան մէջ կը խօսի Թուրքիոյ այլազան նեղութիւններու մասին, յատկապէս հրանիւթի սուր տագնապին ու կը յիշեցնէ, թէ ինքնաշարժով Թուրքիա գացողները անխուսափելիօրէն պիտի մատնուին ահաւոր դժուարութիւններու եւ անբերեւակայելի չարչարանքներու:

COMPTE-RENDU

JACQUES THOBIE

Intérêts et Impérialisme Français dans l'Empire Ottoman 1895-1914

Paris, 1977, XX-817 p. (1)

Préface par J.-B. DOROSELLE,
Membre de l'institut, *Professeur à la Sorbonne*

Tel est le titre légèrement modifié pour l'impression (2) de cette exhaustive thèse de Doctorat d'Etat ès-Lettres soutenue par l'auteur en Sorbonne au mois de Mai 1973. Par son ampleur et sa synthèse vigoureuse ce travail est, sans doute, l'un de ces rares ouvrages destinés à mettre un point quasi final au sujet traité. A elle seule, la bibliographie est impressionnante. En historien exigeant et consciencieux, l'auteur a consulté la presque totalité des archives publiques et privées sur la question. Il a dépouillé des centaines de volumes et cartons dans les archives du ministère des Affaires Etrangères. Aux Archives Nationales aucun des fonds concernant les affaires financières et le commerce franco-ottomans, y compris ceux pouvant apporter les plus infimes lumières sur la pénétration de l'expansion économique française dans l'Empire ottoman, n'a échappé à son attention. Il en va de même aux archives de la Guerre, des Postes et Télécommunications etc. Certaines archives des postes consulaires français au Proche-Orient ont été consultées sur place, ainsi celles de Smyrne, Alep et Jérusalem. Naturellement un tel sujet appelait aussi des recherches dans les archives ottomanes, mais l'auteur n'a pu y avoir accès, ses démarches auprès des autorités turques n'ayant pas été couronnées de succès (p. 729).

Pour compenser en partie cette lacune, Jacques Thobie s'est tourné vers les sources britanniques, où il a pu consulter environ 300 volumes dans certains fonds d'archives. Mais ce ne sont pas seulement les archives diplomatiques qui ont été le champ privilégié de l'historien. Sortant du cadre des recherches classiques, avec beaucoup de ténacité et de patience, l'auteur a dépouillé également plusieurs fonds d'archives bancaires (Crédit lyonnais, Banque de Paris et des Pays-Bas, Société Générale, Banque de l'Union parisienne) ainsi que des archives d'entreprises privées à Paris, Lyon, Marseille et même Beyrouth.

Si nous ajoutons encore, à cette importante documentation de première main, diverses publications (livres, journaux et articles), plus de 1000 références au total, le lecteur peut déjà avoir une idée de l'ampleur de ce travail dont l'accomplissement a demandé près de onze années.

×

Comme le titre l'indique clairement, l'étude divisée en trois parties, porte sur les intérêts économiques français dans l'Empire ottoman entre 1895 et 1914. La première partie (pp. 13-218) est consacrée à l'historique et au développement des relations franco-ottomanes du début du XVIe siècle jusqu'à 1895. Ce sont les capitulations, reconnues par les Sultans aux rois de France, qui ont favorisé la pénétration de l'influence française — culturelle et économique — dans l'Empier ottoman, Thobie expose ces privilèges et en quoi ils vont être plus tard fatals à la souveraineté même de l'Empire. Le Sultan « accordait », écrit-il, « généreusement des faveurs : sans le savoir il se confectionnait les liens d'une menaçante servitude » (p. 19). Précisons-le, l'Empire ottoman est une puissance théocratique dont la loi s'inspire des préceptes mêmes du Coran. Dès la fondation de l'Empire, l'Islam, dont l'objectif invariable est la conquête territoriale au nom du Prophète, ne se soucie guère du développement économique du pays. Chaque vrai croyant se veut avant tout un défenseur de la religion, mais s'il domine politiquement le sujet ottoman non musulman, il ne tarde pas à lui devenir inférieur sur le plan culturel et économique. Ces mêmes motivations religieuses, qui poussent les Sultans à laisser volontiers entre les mains de leurs sujets non musulmans (Grecs, Arméniens, Juifs ey aptres) le trafic du commerce extérieur et intérieur, sont aussi à l'origine, croyons-nous, des capitulations concédées aux puissances chrétiennes de l'Occident.

Les statistiques commerciales fournies par Thobie, d'après les données des agents consulaires français aux échelles du Levant, montrent que la France qui jouit, semble-t-il, d'un « véritable monopole », pendant plus de deux siècles, dans les relations commerciales de l'Empire ottoman, ne cèdera sa place à l'Angleterre qu'après la Révolution et les guerres napoléoniennes (p. 59).

Diminué sensiblement dès lors, le commerce français ne regagnera le terrain perdu sur le marché ottoman que très lentement mais sûrement après la guerre de Crimée (1856). Chaque initiative française — industrielle, commerciale ou bancaire — est minutieusement inventoriée et étudiée, la part de chaque société française dans les affaires financières ottomanes étant représentée par des statistiques, souvent même des graphiques. Comme le fait remarquer Thobie, grâce aux capitulations, jusqu'en 1906, n'importe quelle société étrangère peut, sans autorisation, mener des activités ou installer des succursales en Turquie (p. 127), si bien qu'à la fin du XIXe siècle, on compte 22 sociétés à capitaux purement français installées en Turquie d'Asie et à Constantinople (p. 198). Mais naturellement c'est l'organisation de la Dette publique ottomane qui requiert son attention. En effet, trois ans après le Congrès de Berlin, endettée et incapable de gérer par elle-même l'exploitation de ses ressources naturelles, la Sublime Porte est amenée, sous la pression des puissances étrangères, à instaurer par le décret de Mouharrem (8/20 Décembre 1881) la Dette publique ottomane. Il revient désormais à l'administration de la Dette publique ottomane de gérer la perception des impôts du timbre et des spiritueux, la dîme des soies et de la pêcherie (à Constantinople et ses banlieues), le monopole du sel et du tabac. Quelle est la part des titres de la Dette placée en France ? En 1886, conclut Thobie, les Français sont déjà majoritaires parmi les porteurs puisqu'ils détiennent 40 % des titres, suivis par les Anglais 29 %, les Ottomans eux-mêmes, les Belges etc. A la fin de 1895, leur prépondérance s'est accentuée et la répartition des parts s'établit ainsi : France 46 %, Angleterre 18,4 %, Allemagne 10,5 % et divers (Belgique, Hollande, Autriche-Hongrie, Italie et Turquie) 25,1 % (p. 124). Soulignons cependant que cette organisation, dont les titres se trouvent plus à l'étranger qu'en Turquie, ne compte parmi ses 4869 employés que 54 européens, aux 2/3 français, qui constituent le cadre des fonctionnaires hauts placés, le reste du personnel, 4518 musulmans et 297 non-musulmans, est formé de ressortissants ottomans.

La deuxième partie (pp. 221-526) englobe les années 1895 à 1914 qui voient l'arrivée massive des capitaux français, de pair avec le développement des affaires et des échanges commerciaux franco-ottomans. Consacré aux intérêts économiques français dans l'Empire ottoman, l'ouvrage de Thobie garde un silence quasi total à l'égard des questions politiques. Bien que l'historien admette l'importance de « prendre la mesure des intérêts économiques dans la définition et l'affirmation des desseins proprement politique » (p. 4), c'est à peine s'il évoque les questions politiques qui secouent l'Empire depuis longtemps, notamment à partir du Congrès de Berlin, la plus épineuse étant, sans doute, la question arménienne. Or, c'est un fait que, dans l'Empire ottoman plus qu'ailleurs, les questions économiques et commerciales sont *très étroitement* liées aux affaires politiques.

DR. A. BEYLERIAN

(à suivre)

(1) *Imprimerie Nationale, 220 francs.*

(2) *Le titre de l'exemplaire dactylographié est « Les intérêts économiques, financiers et politiques français dans la partie asiatique de l'Empire ottoman de 1895 à 1914 », en 3 volumes.*

«ՄԱՐՄԱՐԱ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԻՐԱՅՐ ԵՊՍԿ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Իսկապէս յուզիչ է Սըրբազան Հայր: Կը կարծեմ որ այս կէտը մեր ժողովուրդի ճ յատկանշական մէկ կողմն է: Մէկ կողմէ երբ երբեմն ոմանք վէճի նիւթ կը դարձնեն մեր ժողովուրդին արուեստի նկատմամբ սէրն ու յարգանքը, միւս կողմէ այսպիսի դէպքեր կուգան մեզ համոզելու որ արուեստի սէրը խոր արմատ նետած է ժողովրդական հոգիներու մէջ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ .— Ի պատիւ Պուլկարիոյ հայ գաղութին, ես կրնամ ըսել որ պուլկարահայ ժողովուրդը, կարծեմ Հայաստանի 50ամեակին էր, 500 հոգիէ բաղկացեալ արուեստագէտներու խումբ մը ուղարկեց Հայաստան, երգչախումբ, պարախումբ եւ թատերախումբ: Եւ այս խումբերը հոն բնաւ ալ պարզ սիրողներու, ամաթէօրներու տպաւորութիւն չթողուցին:

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Երիտասարդական տարրերը աշխոյժ մասնակցութիւն կը բերե՞ն գեղարուեստական կեանքի:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ .— Բնական է: Երբ մանաւանդ պարի մասին կը խօսուի, մարդ երիտասարդ պէտք է ըլլայ, չէ՞: Երգելու, պարելու համար երիտասարդական ուժ պէտք է ունենալ: Նաեւ ճամբորդելու համար: Մեր խումբերը այցելութիւններ տուին Երեւան, Լենինական, Կիրովական, Դիլիջան, եւայլն ու ամենուրեք ներկայացումներ սարքեցին փրոֆեսիոնէլ խումբերու նման: Անոնք գնահատուեցան Հայաստանի արուեստագէտներուն կողմէ: Իսկ մեր մօտ իրենց ազգային տարազներով յաճախակի կերպով կը շրջին քաղաքէ քաղաք, ելոյթներ կ'ունենան հեռատեսիլէն եւ կը ծանօթացնեն հայ ժողովուրդի արուեստի գործերը: Պուլկար ժողովուրդը ինքը արդէն շատ երաժշտասէր եւ գեղարուեստասէր ժողովուրդ է, գիտէ բարձր գնահատել այս տեսակ շարժումները: Միջազգային չափանիշով մեծ արուեստագէտներ ու երգիչներ ունի: Մենք ալ ուրեմն անոնց կողքին յաջողապէս կը շարունակենք թարմ պահել հայ երգն ու հայ շունչը:

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Արուեստի պաշտամունքի մօտ, նոյնքան աշխոյժ է կը կարծեմ ժողովուրդին զգացումները Հայ Եկեղեցիի նկատմամբ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ .— Անտարակոյս: Ս. Գէորգի 150ամեակի տօնակատարութեան յաջորդ օրը արդէն Ս. Ստեփանոս էր եւ չորս - հինգ սարկաւագի եւ ավրացուի ձեռնադրութիւն ըրի, քարոզ խօսեցայ եւ հաւատացեալներուն արտասանեցի բաժանումի խօսքս: Ես քաղաքէ քաղաք կը շրջիմ իմ հոգեւոր պաշտօնովս: 14 եկեղեցիներ ունինք Պուլկարիոյ մէջ, եւ այսօր 25.000 Հայութիւն կայ հոն: Հայրենասէր, հաւատաւոր, հիանալի ժողովուրդ մը: Եւ ես քաղաքէ քաղաք կ'այցելեմ, կը պատարագեմ, կը քարոզեմ, կը խօսիմ եւ պէտք է ըսել որ ժողովուրդը շատ կը սիրէ զիս, չփացնելու աստիճան կը գնահատէ եւ ամէն անգամ որ կը բաժնուիմ տեղէ մը, անոնք ինծի միշտ նոյնը կ'ըսեն. « Սրբազան, ասիկա չեղաւ, մենք նորէն պիտի սպասենք »: Ես ամէն անգամ որ տեղ մը կ'այցելեմ, կը կարծեմ որ պարտականութիւնս վերջացաւ, բայց միշտ ալ այն պատկերը կը պարզուի թէ ընդհակառակն, նոր կը սկսի աշխատանքս: Եւ ես սիրով կ'երթամ, կը պտըտիմ տունէ տուն, օճախէ օճախ, ոգեւորելու, ջերմացնելու, քրիստոնէացնելու: Եւ իրենք գրկաբաց կ'ընդունին զիս, որպէսզի վայրկեանի մը համար մոռնան իրենց դաբիպութիւնը, իրենց պանդխտութիւնը: Ես անձնապէս առանձին էի Ռումանիոյ կամ Պուլկարիոյ մէջ, իմ հարազատներս Հայաստան կը գտնուին: Երբ քանի տարի առաջ առաջին անգամ ըլլալով Պուլկարիա գացի, այդ առանձնութիւնը կը չարչարէր զիս: Այսօր դարձեալ կը չարչարուիմ, որովհետեւ շատ բարեկամ ունիմ, շատ սիրելիներ ունիմ: Զիս կը չարչարեն, անշուշտ քաղցր առումով, իրենց հրաւէրներով, իրենց հայրենասիրութեամբ եւ մտերմութեամբ: Եւ ես, որ ուխտած եմ ծառայել իմ ժողովուրդիս եւ եկեղեցիիս մինչեւ ուժերուս վերջին կաթիլը, սիրով սիրտս կը բանամ անոնց, սիրով կ'ընդառաջեմ անոնց հրաւէրներուն: Այս հոգեկան երջանկութիւնը մեծ նշանակութիւն ունի ինծի համար եւ ես այս հոգեվիճակով է որ կը շրջիմ երկու երկիրներու միջեւ, վարդերու երկիր Պուլկարիա եւ Աստուածային երկիր Ռումանիա:

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Ի՞նչ կը նշանակէ Աստուածային երկիր Ռումանիա:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ .— Կ'երեւի թէ դուք այս մանրավէպը չէք լսած: Աւանդութիւնը կը պատմէ թէ Աստուած Պետրոս առաքեալին յանձնեց նուէրներով եւ բարիքներով լեցուն տոպրակ մը եւ հրահանգեց որ այդ նուէրները բաշխէ աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն: Պետրոս առաքեալ, երբ կ'անցնէր Դանուբ գետի շրջանէն, պահ մը գլխու պտոյտ կ'ունենայ տեղւոյն գեղեցկութենէն եւ շուրջը կը դիտէ հմայուած: Այդ վայրկեանին ոտքը ժայռի մը կը կառչի եւ տոպրակը կ'իյնայ ձեռքէն: Բոլոր նուէրները դուրս կը թափին եւ կը տարածուին այդ հողամասին վրայ: Ատոր համար է որ երկիրը կը դառնայ դրախտանման երկիր մը եւ ժողովուրդը կը սիրէ իր երկիրը կոչել « Աստուածային Երկիր »: Իսկ մեզի Հայերուս համար ալ պարագան նոյնն է:

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Այո, մենք ալ կը մասնակցինք ձեր այս անդրադարձումին: Ներկայիս ի՞նչեր կրնաք ըսել Ռումանիոյ հայ եկեղեցական կեանքի մասին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ .— Անկասկած Ռումանիոյ մէջ այնքան Հայ չկայ, որքան Պուլկարիա: 5000 կամ 6000 Հայութիւն կրնանք համրել երկրին մէջ: Բայց եւ այնպէս ոգեւոր կերպով կը շարունակուի մեր

աշխատանքը։ Մեր շրջանին բազմաթիւ եկեղեցիներ վերանորոգուեցան, ընկերական ձեռնարկութիւններ, առաջին անգամ ըլլալով այսօր ունինք երեք–չորս կուսակրօն եկեղեցականներ։ Եկեղեցական մնայուն թանգարան մը հիմնած ենք մեր ջանքերով։ Յաճախ ուսանողներ կը ղրկենք Ս. Էջմիածին, ստանալու համար հոգեւոր կրթութիւն։ Մէկ խօսքով, կրնամ ըսել որ մեր Առաջնորդարանը կը մնայ միակ բջիջը հայկական գործունէութեան։

Երկրին իշխանութիւնները շատ բարեացակամ են մեզի նկատմամբ։ Օրինակ մը տալու համար ըսեմ թէ Ծերակոյտի անդամ եմ։ Օրէնքով, բոլոր փոքրամասնութիւններու առաջնորդները անդամ են Ծերակոյտին եւ երբ այդ ձայն ունին Ծերակոյտին մէջ։ Մեր պատմութեան մէջ թերեւս առաջին անգամն է որ հայ հոգեւորական մը Ծերակոյտի մը անդամ կ՚ըլլայ։ Եւ մեր գործունէութիւնը այնքան գնահատուած է տեղւոյն իշխանութիւններէն, որ աւելի քան եօթը չքաւորներ ստացած ենք անոնցմէ։ Պետութիւնը կը վճարէ նաեւ փոքրամասնութիւններու հոգեւորականներուն եւ պաշտօնէութեան ծախքերն ու թոշակները։ Սա ուշագրաւ կէտ մըն է։ Ես չարժանար անիմ եւ չարժանալս վճարուած է Պետութեան կողմէ։

Բացի այս բոլորէն, ես, միաձայնութեամբ անդամ ընտրուած եմ Ռումանիոյ Արեւելագէտներու Միութեան։ Կ՚անդամակցիմ նաեւ Համաշխարհային Խաղաղութեան Միութեան, ուրկէ շքանշան ստացած եմ։

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Սրբազան Հայր, դուք կուգաք Երուսաղէմէն։ Ի՞նչ առիթով է որ մեկնած էիք Երուսաղէմ։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Երուսաղէմ կը գտնուէի Եղիշէ Պատրիարքի հրաւէրով։ Ես գացի ներկայ գտնուելու Ծննդեան արարողութիւններուն, որոնք փառաւոր անցան։ Հետատեսիլը բացառիկ կարեւորութիւն տուաւ այս հանդիսութեան եւ ամբողջ կէս ժամ պատկերասփռեց Հայոց Ծնունդը։ Այնքան որ՝ Լատիններն ու Յոյները բողոքեցին թէ ինչու իրենց միայն տասը վայրկեան յատկացուած էր։

Բացի ատկէ, ես, Անուանակոչութեան տօնին առթիւ պատարագեցի Ս. Գէթսեմանին վրայ, երգչախումբը երգեց, քարոզեցի երբ ուխտաւոր որովհետեւ իմ մանկութիւնս անցաւ եւ ես առաջին լոյսը զիմաւորեցի Սուրբ Երկրին մէջ։ Հօրս աղքատ էր եւ ես այնտեղէն առի թթխմորը։ Ճիշդ է որ հազիւ երկու տարի վայելեցի սուրբ հողերու մթնոլորտը, բայց ատիկա բաւեց արդէն եւ նախախնամութիւնը սանդուխ առ սանդուխ բարձրացուց զիս, բերելով մինչեւ եպիսկոպոսի եւ առաջնորդի աստիճան։ Ուրեմն, տարբեր հմայք մը ունի ինծի համար Երուսաղէմը եւ այս անգամուան այցելութիւնս եկաւ հաստատել անգամ մը եւս այս կէտը։ Աւելի առաջ քանիցս այցելած եմ, բայց այս անգամ տարբեր խանդավառ մթնոլորտ մը կար այդտեղ։ Մասնակցեցայ էքիւմէնիք հաւաքոյթներու, խօսեցայ երիտասարդական ակումբներու մէջ եւ ամենուրեք արժանացայ ամենաջերմ ընդունելութեան։ Ամէն օր կը խնդրուէր որ քիչ մը աւելի երկար մնայի։ Ահա թէ ինչու ուշացայ նաեւ Իսթանպուլ գալու։

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Սիրելի Սրբազան Հայր, վստահ ենք որ հոս ալ ձոյնը պիտի պատահի եւ մեր Իսթանպուլի Հայութիւնը պիտի ուզէ երկար պահել Ձեզ իր ծոցին մէջ։ Վստահ ենք նաեւ որ մեր քաղաքէն ալ պիտի բաժնուիք ձոյնքան խանդավառ տպաւորութիւններով։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Արդէն իսկ համոզուած եմ։ Ինծի ըսած էին թէ չորս կամ հինգ օր կը բաւէր Իսթանպուլի համար։ Ես ալ, վերադարձի ճամբուս վրայ ծրագրած էի, ինչպէս Ամերիկացիները կ՚ըսեն «հէլօ» մը ըսել ձեր քաղաքին։ Բարեկամներուս։ Բայց հիմա կ՚անդրադառնամ որ բարեկամներս եւ զիս սիրողները այնքան շատցեր են, որ դուրսը մշակուած ծրագիրը հոս հարկ պիտի ըլլայ փոխել։ Շնորհակալ եմ ձեր բոլորին։

Տեսակցեցաւ՝ Ռ. Հ.

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Հայաշատ Լիոնի անմիջական արուարձանը, Սէն Սիռ օ Մոն տ՚Օռ, մենաշը– նորհեալ դիրքի մը մէջ, օդաւէտ եւ խաղաղ բլուրի մը վրայ կը բարձրանայ Նարեկեան վարժարանը։

Շուրջ երկու հեկտար հող, դարաւոր վեհազդեցիկ ծառերով եւ կանաչազարդ բուսականութեամբ։ Մայր շէնքը, նախկին ընդարձակ եւ գեղեցիկ դղեակ մը, ուր յարկ առ յարկ տեղաւորուած են դասարանները, գրասարահ եւ սերտողասրահ, ննջարանները, գրադարան, ճաշարան… այլ խօսքով ուսումնարանի մը բոլոր անհրաժեշտ յարմարութիւններ եւ արդիական սարքաւորումով։ Մուտքին պարզ բայց կոկիկ մատուռ մը եւ այլ օժանդակ բնակութիւններ։

Երիտասարդ եւ խանդավառ վարդապետ մը՝ Հայր Գէորգ Զապարեան, Անարատ Յղութեան Նուիրեալ քոյրեր եւ պատրաստակամ գործակիցներ կը ղեկավարեն ուղղը մատակարարեն վարժարանը։

Եւ սակայն… Եւ սակայն Լիոնաբնակ Հայութիւնը կարծէք կ՚անգիտանայ։ Ներկայ տարեշրջանին մանկապարտէզը կը հաշուէ 14 աշակերտ, որոնցմէ երկուքը ոչ–Հայ եւ 12 աշակերտ նախակրթարանի բաժնուած երկու դասարաններու եւ այս, հակառակ նիւթական եւ երթեւեկի ընծայուած ամէն դիւրութիւններուն ե՛ւ ընտանիքներուն ե՛ւ աշակերտներուն։

Ահա, հոս եւս հայկական դպրոց մը գրեթէ առանց աշակերտի։

Ի՞նչ ըսել։ Նոյն յանկե՞րգը հոլովել, թէ նախ պէտք եղածը զօրացնել, գոյութիւն ունեցածին մասին մտածել, գործնական ճիգեր կատարել եւ ապա այլ ծրագիրներու նետուիլ։

Չմոռնանք որ Ալֆորվիլի մէջ պիտի բացուէր ամէնօրեայ մանկապարտէզ Յունուար 4ին, որմէ ցայսօր լուր չկայ։ Չենք անգիտանար ամէն կարգի դժուարութիւնները նման ձեռնարկներու մէջ, այսուհանդերձ եթէ Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանը չհրացուեցաւ, գըլխաւոր պատճառը որքան գիտենք, աշակերտի չգոյութիւնը եղաւ։

Ուրեմն, անգամ մը եւս, լ՞ուռ մտածել։ Յոռետե՞ս ըլլալ։ Ոչ. մեր սովորութիւններուն մէջ չէ։ Բայց հարկ է իրատես ըլլալ։

Մեր առջեւ թող չդրուի Միջին Արեւելքի հայ գաղութներու օրինակը։ Կարելի չէ բաղդատութեան եզրեր գտնել։ Իւրաքանչիւր գաղութ, իր որդեգրած հողին վրայ, պարտադրուած է բաղդատել երկրին իւրայատուկ ընկերային եւ մարդկային օրէնքներուն եւ պայմաններուն հետ, կեանքի հետ։ Կրթական եղանակը դուրս չի կրնար մնալ այս իրականութենէն։ Ճշմարտութիւնները նոյնը չեն Միջերկրականի մէկ ափէն միւսը։

Ուստի, Ֆրանսայի հայ գաղութը, հայկական դպրոցներու հարցին պէտք է բերէ ԻՐ լուծումները։ Որո՞նք։ Հոս է որ պէտք է մտածել, վերլուծել, որոշել ու գործել միշտ ոտքերը հողին վրայ պահելով։

Վերադառնալով Նարեկեան վարժարանին, անգամ մը եւս կ՚ափսոսանք ժողովուրդին հակասութեան վրայ։ Երբ ժողովուրդը համախմբուած է, ճառ մտիկ կ՚ընէ, կը մասնակցի պրոյցներուն՝ կը ծափահարէ, կը խանդավառուի, գեղեցիկ գաղափարներ կ՚արտայայտէ. ու երբ ամէն ոք կը քաշուի իր պատեանին մէջ նետուելով առօրեայ հոսանքին մէջ, կարծէք նոյն ժողովուրդը չէ։

Յուսանք որ Լիոնի Հայութիւնը խօսքէն ու զգացումներէն քայլ մը անդին երթայ, աճեցնէ ու զարգացնէ հայկական վարժարանը, հայկական վարժարանն է որ մեր Հայու ինքնութեան կարեւորագոյն ազդակներէն մին է։

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴԻՂԱԿԱՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԼՈՎԴԻՒԻ (Պուլկարիա) Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Տիկնանց յանձնախումբին կազմակերպութեամբ, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը։ Նուարդ Արզարեան խօսած է Մարտիրոս Սարեանի կեանքին ու նկարչութեան մասին, նոյն ատեն ցոյց տալով վարպետին կտաւներէն վերարտադրութիւններ։

ՓԱԶԱՐՃԻՔԻ (Պուլկարիա) մէջ պուլկարեւխորհրդային բարեկամութեան տան ու «Երեւան» կազմակերպութեան նախաձեռնութեամբ նշուած է Յովհ. Թումանեանի ծննդեան 110ամեակը։

×

Պուլկարեւխորհրդային բարեկամութեան տան մէջ տեղի ունեցած է դասախօսական ձեռնարկ մը, որու ընթացքին խօսուած է «Սան Ստեֆանոյի հաշտութեան պայմանագիրը եւ Պերլինի վեհաժողովը պուլկար եւ հայ ժողովուրդի ապագայի մասին» նիւթին շուրջ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայ Ազգ. վարժարաններու Ուսուցչական Միութեան կազմակերպութեամբ, Մարտ 14ին, «Յ. Տէր–Մելքոնեան» թատերասրահին մէջ տեղի ունեցած է «Ուսուցիչներու Օր»ը։ Հովանաւորած է Գարեգին Բ. եւ նախագահած թեմին առաջնորդական տեղապահ Արամ Վրդ. Քէշիշեան։ Բացման խօսքը կատարած է Գեղանի Էթիեմէզեան։ Բանախօսած է Տոքթ. Բարգէն Փափազեան։ Փակման խօսքը արտասանած է Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս։

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետր. 24ին, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. 88րդ տարեդարձի նշումը, կազմակերպութեամբ «Սողոմոն Թեհլիրեան» կոմիտէին։ Բացումը կատարած է ընկ. Վահէ Մարտիրոսեան։ Բանախօսած է ընկ. Արամ Այվազեան շեշտը դնելով համազգութային կեդրոնական մարմինի մը ստեղծման անհրաժեշտութեան վրայ իբրեւ փրկութեան միջոց ձուլման դէմ։ Այնուհետեւ տեղի ունեցած է ճաշ–խրախճանք, սեղանապետութեամբ ընկ. Անդրանիկ Արթինեանի։

ՖԻՔՍԻ Լ. եւ Ս. Յակոբեան վարժարանի «Թ. եւ Ռ. Աւետիքեան» սրահին մէջ, Մարտ 11ին տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան «Զարթօնք» խումբին տասնամեակի տօնը։ Այդ առթիւ ներկայացուած հայկական խաղերու ցուցահանդէսը հետաքրքրութիւն ստեղծած է ներկաներուն մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

3.

Շուտով գետի ծունկը լայնացաւ։ Թաթուլը ռուսական դէտք նկատեց։

Թրջուած, ծանրացած Ներսէս Զավուշը կպաւ մի քարի, որ վայր չընկնի։ Երկար նայեց դիմացի ափին։ Այո, Ռուսները մօտ, շատ մօտ են։ Թաց ափով փակեց սեփական բերանը, որ չգոռայ ուրախութիւնից։

Գնացին առաւել շտապելով, ընկնելով յաճախ։ Ջուրը առաւել սառը դարձաւ, գետի հունը՝ դարաններով։ Ֆիդայիներն ու կանայք երեխաներին դրին իրենց ուսերին, քարշ տուին ջրի միջով։

Դիմացի գէտքում գլուխներ երեւացին։ Թաթուլը նետուեց առաջ ու մոռնալով իրեն՝ ռուսերէն գոչեց բառեր, զորս Տրապիզոնում էր սովորել, երբ Ձիլ Զաքարի հետ այնտեղ էր։

Հեղինէն գլխից պոկեց փաթթոցը, մի երեխայ դրեց ուսերին ու մազերը բաց գնաց դէպի Ռուսները։ Նրան հետեւեց ողջ քարաւանը։ Փոքրիկները թափահարում էին իրենց թաթիկները, թաց–տառապած վազում ջրի միջով։

— Արմէ՛ն, արմէ՛ն…

Հեղինէն յիշեց, որ այս օրը 1917 թուականի Հոկտեմբերի 21ն է։

Երկու ռուս մօտեցան գետից դուրս եկողներին։ Հեղինէն բռնեց մէկի ձեռքը, սեղմեց թաց կրծքին ու լաց եղաւ։

Ռուս զինուորները զարմացած նայում էին տղամարդու զգեստով կանանց, երեխաներին, որ մէկը միւսի ետեւից դուրս էին գալիս գետից։ Սուլիչով ազդանշան տուին։ Ժայռի տակից դուրս եկաւ կլոր ուսադիրներով մի սպայ։

— Հայե՞ր էք։

Բոլորը միանգամից աղաղակեցին։ Հայեր են։ Բա ջուրն ընկածը, տարադիրն ու թափառականը ո՞վ կը լինի։ Սպան սպիտակ–սպիտակ խաչակնքում էր Հայերի կողմը։

— Ցարութեան խորհուրդ է, Աստուած վկայ։

Հեղինէն նայում էր թաց, տառապած ժողովրդին։ Կողքին հեծկլտում էր Մարգարիտը։

— Թողուէ՛ք Խորէն աղայիս հետ, Բենիամինիս հետ…

Լաց եղան, աղաղակեցին, ողնացին փրկուածները։

Հեղինէն հայեացքով որոնում էր զօշապետին։ Ո՞ւր է, ինչո՞ւ չի երեւում։ Նա դժուեց, կրակուեց ու թռաւ դէպի գետը։

— Ներսէ՛ս…

Նրա կանչը մնաց անարձագանգ…։

×

Երբ բոլորն անցել էին գետը ու դուրս եկել ափ, Ներսէս Զավուշը շրջուեց ետ եւ ջրի մէջ թաղուելով, ընկնելով փախաւ դէպի մութը։ Լսեց Հեղինէի ծղրտոցը.

— Ներսէ՛ս…։

Քայլերն արագացրեց ու վազեց խաւարի մէջ՝ դէպի ետ, դէպի եկած ճանապարհը։

Նա վազքը դանդաղեցրեց միայն այն ժամանակ, երբ այլեւս չէր լսում Հեղինէի կանչը։ Փլուող հողոց հանեց։ Դէ լաւ է, Հեղինէն կը կարծի, թէ ինքը խեղդուել է գետում։ Դէ, լաւ է, իր փրկած ժողովուրդը հասցրեց ապահով ձեռքերի՝ Ռուսներին։ Փրկուածները կ՚ապրեն։ Իսկ ի՞նքը։

4.

Ամառինէն ցնծութեան մէջ էր։

Փոշուց խեղդուած հրապարակում այդ օրը այրելու էին երկու հարիւր հայ ֆիդայիների դիակ։ Ողջակիզելու էին նաեւ վիրաւոր Խորէն աղային ու Գեղամին։ Ողջ քաղաքը թափուել էր մզկիթի հրապարակը։ Եկել էին նահանգային ու գաւառային պաշտօնեայ անձինք, զօրք, գերմանական սպաներ՝ ճերմակ ձեռնոցներով, խնամքով սափրուած։ Նրանցից օծանելիք էր բուրում։

Հայ երեխաների, կանանց ու ֆիդայիների դիակները կուտակել էին մզկիթից մի փոքր հեռու, հրապարակի մէջտեղը։ Մոլլաների ու զապինների վոհմակը նաւթ էր ցանում նրանց վրայ։

— Ալլահ աքպէ՛ր (Աստուած մեծ է)։

Խորէն աղան ու Գեղամը կապուած էին հրկիզման սիւնին։ Նրանք վերեւից հաղիւ էին տեսնում սիրելիների խոշտանգուած դիակները, որոնց վրայ փայտ էին դարսում, նաւթ ցանում։ Խորէն աղան ուռած շրթունքները բացեց ճիգով։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(275 - Շար.)

Այրի Տիկին Լուսաբեր Ունճեան եւ զաւակները (Էքս-լէ-Պէն), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թագւորեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՊԵՐՃ ՆԻԶԱՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 18ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Մարտ 23, ժամը 10.45ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին եւ թաղումը կը կատարուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խընդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Վեհանոյշ Պայրամեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մարտ 25, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՅԿ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 25, յաւարտ պատարագի, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, Միութեան Զուիցերական Իրաւաբանական Ընկերակցութեան պատուոյ նախագահ եւ մասնաճիւղիս սրահին բարերար՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի վարչութիւնները, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Մարտ 25ին, Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Միութեանս Զուիցերական Իրաւաբանական Ընկերակցութեան պատուոյ նախագահ եւ բարերար, ողբացեալ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ս. պատարագին կը մասնակցի Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Եըլմազեանի:

Այս առթիւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի եւ մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնները կը խնդրեն ներկայ գտնուիլ Հ. Բ. Ը. Մ.ի անդամներէն եւ ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 25, յաւարտ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Միութեան Զուիցերական Ընկերակցութեան պատուոյ նախագահ եւ բարերար անդամ՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներէն եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը խորցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Յովսէփ Գօճակէօզեանի, Տէր եւ Տիկին Մինասեանի եւ զաւակներուն նաեւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, մեծ մօր, Տիկ. Համասփիւռ Գօճակէօզեանի մահուան առթիւ:

Ինչպէս նաեւ Պ. Յակոբ Քէօսէեանի, զաւակներուն, թոռներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր Տիկ. Անահիտ Քէօսէեանի մահուան առթիւ եւ մասնաճիւղը փոխան ծաղկեպսակի ստացած է Պ. Յ. Քէօսէեան, Բրուտեան ընտանիքներէ 20ական, Մանոյեան ընտ. 30, Տիկ. Հ. Մխիթիկեանէ 50 Փր.:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

կը նուիրեն

ՓԱՐԻԶ.— Պ. Հայկազ Սինանեան 250 ֆրանք կը նուիրէ:

×

ՏԻՆԵԼ.— Պ. Ե. Գոչունեան 100 Փր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ Ի ՆՊԱՍՏ

Յանձնախումբը ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Տիկին Մալճեան 5000, Տանիէլ Ժերար 3000, Միշէլ Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան, Պ. Գալաճեան, Տիկին Սերոբեան 500ական, Տիկին Պաղտասարեան 200, Տիկին Իգմիրեան եւ Տիկին Գասս 100ական:

Տարեկան ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան հացկերոյթը Ապրիլ 1ին, Կիրակի օր ժամը 13ին, Հայ Մշակոյթի Հան « Վասպուրական » սրահին մէջ՝ 12 Ռիւ Սէն-Պազիլ (Մարսէյլ):

Գեղարուեստական հաճելի յայտագիր: Ընտիր եւ համեղ կերակուրներ՝ պատրաստուած նախկին խմբապետուհիներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին արիներն ու արենոյշները եւ Միութեան բարեկամներն ու համակիրները:

Տախքերու մասնակցութիւն՝ 60 Փ.:

ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հանդիսաւոր պատարագ Պօմոնի մէջ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առթիւ, Ապրիլ մէկ, Կիրակի օր՝ որ տօնն է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի խոր վիրապ, հանդիսաւոր պատարագ կը կատարուի Պօմոնի մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ՝

ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Հայ Առաքելական, Հայ Կաթողիկէ եւ Աւետարանչական Եկեղեցիներու կրօնական եւ վարչական մարմինները եւ Պօմոնի հաւատացեալ ժողովուրդը ջերմօրէն կը հրաւիրուին այս սրբազան յիշատակի օրը:

Յետ պատարագի կը տրուի գինեձօն մը եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

ՃԱՇ ՄԸ

կազմակերպած է Գարպիզոն, ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 20ԻՆ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

« Անի » երգչախումբի ժողովրդական երգերու համերգը, ղեկավարութեամբ՝ Հրանդ Աճէմեանի: Ապրիլ 27ին,, Իսիի քաղաքապետարանի սրահը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Շրջ. Վարչութեան

կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15.30ին

Salle Gaveau, 45 Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil

Կը խօսին

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կը մասնակցին

PARTIE ARTISTIQUE

BRIGITE HAUDEBOURG — LUDOVIC DE SAN

Ensemble Instrumental de Romans sous la direction de

ALEX SIRANOSSIAN

La chorale SIPAN - KOMITAS

sous la direction de :

GARBIS APRIKIAN

Les Ballets NAIRI

Տոմսերու համար դիմել մասնաճիւղերուն:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

(12 - 14, Rue St. Bazile — 13001)

MARSEILLE

GRANDE SOIRÉE DE

Chants et Danses avec

EVA ARZOUIAN et

JACQUES BALABANIAN

Vendredi 23 Mars à 21 heures

Entrée 20 F.

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը եւ Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբը յարգանքի հաւաքոյթ մը կազմակերպած են գաղութիս շատ սիրելի եւ նուիրեալ

ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

ի պատիւ, Կիրակի, Մարտ 25, ժամը 16ին Շաւիլի եկեղեցւոյ սրահը, 4 Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ:

l'UGAB Jeunes organise

Samedi 24 Mars

SOIRÉE COSTUMÉE

animée par DISCO 2000

Animation non-stop et jeux de lumière

DEUX SUPER CONCOURS : ROCK, DISCO

nombreux prix pour les gagnants de chaque concours et pour l'élection des plus beaux costumes.

Venez nombreux au 118, Rue de Courcelles, Paris 17e.

Participation : 30 F. membres et étudiants — 40 F. non membres

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ՃԱՇԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Տարօնի Հայր. Միութիւնը իր կազմութեան Բ. տարելիցին առթիւ, ի պատիւ իր անդամներուն եւ հայրենակիցներուն, կուտայ շքեղ ճաշ մը, Հայ Մշակոյթի Տան Տարօն սրահին մէջ, Կիրակի, Մարտ 25 ժամը 13էն մինչեւ 18

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խընդրուի շուտով հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—

Ժաքօ Պօղոսեան 93.59.04

Յակոբ Սահակեան 50.78.23

Անդրանիկ Սարգիսեան 60.76.02

GRANDE NUIT Dansante

Samedi 24 Mars de 21 h. à l'aube

Organisée par la section Arnouville - Sarcelles de la Croix Bleue Arménienne

Salle des Fêtes MARCEL PAGNOL — Place Victor Hugo — Villiers le Bel

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire : No 55935

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓ. ԿԱՑԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները բացուած են: Արձանագրուիլ մասնաճիւղերու մօտ Յուլիս եւ Օգոստ. ամիսներու համար, կամ Կապ. Խաչի դրասենեակը Դշ.ի օրերը եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15.30էն մինչեւ 17.30 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, 6էն 14 տարեկան (ոչ աւելի):

OPTIMA Tours

Spécialiste de Voyages Culturels en ARMÉNIE et GÉORGIE

Deux des plus anciens pays chrétiens d'Orient à l'antique Culture.

Vols réguliers d'AVRIL à NOVEMBRE 1979

EXCEPTIONNEL : du 03 Août au 15 Août 1979, Pélerinage sous la conduite du R. P. A. KESSEDJIAN, prêtre arménien catholique de l'Ordre des Mekhitaristes.

Itinéraire : PARIS - MOSCOU - EREVAN-TBILISSI-LENINGRAD-PARIS

Envoi gratuit sur simple demande.

Renseignements et inscriptions :

OPTIMA Tours

75003 PARIS

67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

Telex : 211 324 F.

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
23
VENDREDI
23 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80	

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.344 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — No 14.344

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՉԵՆ ԴԱԴՐԻՐ

——— O ———

Կացութիւնը չի հանդարտիր եւ Խոմէյնի դժուարութիւն ունի երկրին միասնականութիւնն ու խաղաղութիւնը պահպանելու:

Նախ Քիւրտիստանի շրջանը, Սանանդաճ քաղաքները նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուին: Կացութիւնը այնքան ծանր նկատուած էոր Խոմէյնի պատուիրակութիւն մը ղրկած է: Այս պատուիրակութեան գլուխը կը գտնուի այաթոլա Թալեղանի, մաս կը կազմեն նաեւ՝ բանակին սպայակոյտի պետը եւ Ներքին նախարարը: Կը թուի թէ Քիւրտերու ուղածն ալ այս էր արդէն: Մինչ այդ սակայն, Չորեքշաբթի Մարտ 21ին, Քիւրտերը չվայելեցին իսկ պարսկական ամանորի դադարը: Միաժամանակ սակայն Խոմէյնի ալ չվայելեց ամանորը Քիւրտերուն պատճառով:

×

Քիւրտերու զարթնումը կը շահագրգռէ — դժ, աւելի կը մտահոգէ հինգ երկիրներ: Մաքէն Հինգշաբթի առտու, կը յիշէր այս առթիւ թէ լոյս տեսած են երկու գիրքեր: Մէկը՝ հաւաքական (Մասփերօ՝ Քիւրտերը եւ Քիւրտիստան), որու մէջ Ժերար Շալեան (Չալեան) կը գրէ. «Քիւրտ ժողովուրդը մենաշնորհն ունի, հաւանաբար, 15 միլիոնը անցնող միակ համայնքն ըլլալու, որ ազգային գոյութեան իրաւունք չստացաւ հակառակ պայքարներու, որոնք կը տարածուին բազմաթիւ տասնամեակներու վրայ»:

Ուրիշ հատոր մըն ալ լոյս տեսած է Ֆլամարիոն՝ «Քրտական Ազգ. Շարժումը», որու հեղինակն է Քրիս Քուչերա, որ նկատել կուտայ թէ «իրենց բոլոր ուժերը միացնելով է, իրենց գործունէութիւնը համադրելով, որ Քիւրտերը կրնան իրենք զիրենք պարտադրել»:

×

Ներկայ կռիւներուն մասին, զոհերու թիւը նոյնը չէ, ըստ աղբիւրներուն: Կարգ մը անպաշտօն աղբիւրներու համաձայն 500 մեռեալ կայ:

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Հանրապետութեան Նախագահը տեսակցութիւն մը տուած էր, առջի օր, Ֆրանս - Սուարի եւ ուր կը յայտնէր, ի մասնաւորի, թէ երեք նախաձեռնութիւն կը ստանձնէ.— Ամրապնդել մեծամասնութեան միասնականութիւնը եւ այդ առընչութեամբ, պիտի ընդունի Շիրաքը եւ Լըքանիւէն: Բոլոր կուսակցութեանց կ՚առաջարկէ ուխտ մը Եւրոպայի վերաբերեալ եւ վերջապէս՝ մեծամասնութեան խմբակցութիւններու պետերը պիտի հաւաքէ պատրաստելու համար խորհրդա

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 14–16)

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐՆԵՐ ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅԿ. ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Քիշնեւի (Մոլդավիա) կեդրոնական գրադարանին մէջ պատմաբան Ջորջ Ֆանեան յայտնաբերած է Թիֆլիսի 200 — ամեայ քարտէզը, որ ամբողջական պատկերացում մը կուտայ քաղաքին հայկական միջնադարեան կառոյցներուն մասին: Խրիմի եւ անոր հայկական յուշարձաններուն նուիրուած ճամբորդական հաշուետուութեան հետ քարտէզը զետեղուած է ռուսական հին պարբերականի մը մէջ, որ կը կրէ «Պատմութեան եւ հնութիւններու Օդեսայի Ընկերութեան տեղեկագրեր» խորագիրը:

Երեւան լոյս տեսնող «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» հանդէսին մէջ այդ տեղեկագիրներու մասին մատենագիտական տեսութեան մէջ պատմաբանը կը գրէ, որ հրատարակութեան շատ մը

բանական նստաշրջանը:

Ընդհանուր ձեւով, մեծամասնութիւնը լաւ ընդունելութիւն կ՚ընէ այս առաջարկներուն, թէեւ ՀՀՀ.ն, քիչ մը վերապահութեամբ: Բանբերը կը շեշտէ թէ կուսակցութեանց չի մնար որոշել թէ Եւրոպական Խորհրդարանին իրաւասութիւնները պիտի չբարեփոխուին, ատիկա Հանրապետութեան Նախագահին եւ կառավարութեան գործն է: Բայց եւ այնպէս Շիրաք պիտի երթայ ժիսքարը տեսնելու: Միթերանի համար (տեսակցութիւն Մաքէնի, Հինգշաբթի օր) Նախագահին գաղափարը արտառոց է եւ ընկերվարական պարագլուխը բոլորովին կը մերժէ կուսակցական նման ուխտ մը Եւրոպայի շուրջ:

×

ԼՈՆԿՎԻԷՆ՝ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, արդէն, Լոնկվիէն Փարիզ ժամանողներ կային: Մինչ յաջորդ օրուան համար նախատեսուած էր 50 հազար երկաթագործ, Հինգշաբթի հասած էին փոքր առեւտրականներ, իրենք ալ բողոքելու համար քանի որ երկաթագործութեան անգործութիւնը իրենց կը վնասէ:

Բաւական խճողում կը նախատեսուի Ուրբաթ օրուան համար Փարիզ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՃԷՎԻՏ, ըստ Ֆիկառօի Անգարայի թղթակցին, յոյսը կտրեր է արեւմտեան իր զինակիցներու օգնութենէն եւ ձեռնարկեր է տնտեսական կարգ մը խիստ միջոցներու: Այսպէս նախ 167 առ հարիւրի յաւելում մը կը կրէ էսանսը: Երկու ժամուան ճառի մը ընթացքին է որ Թուրքիոյ նախարարապետը պարզած է իր ծրագիրը, շեշտելով սակայն թէ նոր արժեզրկում պիտի չըլլայ: Արտածումները պէտք է շատնան: Արտասահման աշխատող Թուրք բանուորները պարտադրաբար իրենց եկամուտներէն չահաբաժին մը պիտի տան Թրքական կեդր. դրամատան, որպէսզի տարադրամ մտնէ: Էսանսէն զատ, զգալի յաւելումներ կը կրեն շաքարը, ծխախոտը, պողպատը, ձէթը, եւայլն, եւայլն:

ԺԸՆԵՒ - ՄԱՐՏ 14 - 30ՐԴ ՊԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ - ԺԸՆԵՒ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ԽՕՍՔԸ

INTERVENTION DU DÉLÉGUÉ FRANÇAIS

ԽՄԲ.— Ստորեւ Ֆրանսայի պատուիրակ՝ Փրոֆ. Ժան - Քլոտ Սուայէի ելոյթը, Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբի Մարտ 14ի նիստին, բնագրին լեզուով.

« Parlant au nom de la France, je ne puis passer sous silence les témoignages d'intérêt et de solidarité, que mon pays a prodigués aux Arméniens persécutés, si loin qu'on remonte dans le passé. Je dois rappeler, par exemple, les rapports de notre ambassadeur en Turquie, Paul Cambon, qui dénonçait les atrocités de 1895. Je dois rappeler les condamnations retentissantes de ces atrocités par nos grands hommes politiques : Clémenceau, Jean Jaurès et par nos écrivains célèbres, Anatole France, Péguy. Je dois rappeler les positions très énergiques prises par notre gouvernement en 1915 en faveur des Arméniens : L'envoi de navires de guerre pour recueillir les réfugiés et enfin l'installation dans notre pays d'une importante communauté arménienne, qui s'est depuis 60 ans, pleinement intégrée dans la population française. Et tout cela étant bien remis en mémoire, ma Délégation voudrait signifier que s'agissant de l'histoire du peuple arménien, comme de celle de tous les peuples, les faits sont les faits et qu'il n'est du pouvoir de quiconque de les modifier ou de les faire oublier ».

J. C. SOYER.

հատորներ, որոնք այժմ հազուագիւտ նըմոյշներ դարձած են, թանկագին ուսումնասիրութիւններ ու փաստաթուղթեր կը պարունակեն Հայերու պատմութեան մասին՝ հին ժամանակներէն սկսեալ: Օդեսայի Ընկերութիւնը, կ՚աւելցնէ ան, եղած է Ռուսիոյ մեծագոյն գիտա—պատմական կազմակերպութիւններէն մէկը, գոյութիւն ունենալով 80 տարի (1839 - 1919): Անոր անդամագրուած են Ներսէս Աշտարակեցի, Գաբրիէլ եւ Յովհաննէս Այվազովսկիները, Դանիէլ Քուշնարեւ:

Պատմաբան Ջորջ Ֆանեան այնուհետեւ կը ներկայացնէ «Տեղեկագիրներ»ու հայագիտական հրապարակումներու համառօտ բովանդակութիւնները, փաստական տուեալները, հեղինակներու անունները: Այդ նիւթերուն մեծ մասը կը վերաբերի Ռուսիոյ հայկական գաղութներու կեանքին:

Նովորոսիյսկի Հայերը, համաձայն ուսումնասիրութիւններէն մէկուն, հետեւորդներն են Անիի բնակիչներու, որոնց գաղթը դէպի Սեւ ծովու եւ Դնեստրի ափերը սկսած է Ժ. դարէն: Խրիմ, Հիւսիսային Կովկաս, Ուկրանիա, Բեսարաբիա, մինչեւ Լեհաստան, հանդիսացան այն վայրերը՝ որոնք դարձան Հայերու երկրորդ հայրենիքը: Հոն անոնք մշակութային եւ իմացական կեդրոններ ըստեղծած են, զարգացուցած են առեւտուրը: Փաստաթուղթերէն մէկը կը վեկայէ 1591 – 1595 թուականներուն Մոլդավիոյ կառավարիչ, իշխան Արոնը Հայ եղած է, իսկ Քիշնեւ ատեն մը եղած է «հայ - քրիստոնէական քաղաք»: Հայերը հիմնած են ոչ միայն վանքեր ու եկեղեցիներ, այլեւ քաղաքներ, որոնց ամէնէն հինը (ԺԴ. դար) Արմեանսկ քաղաքն է, ներկայիս Խրիմի մարզին մէջ: Միւս երեքը՝ Նոր Նախիջեւանը՝ Հիւսիսային Կովկաս, Եկատերինոսլաւը (ներկայիս Դնեպրոպետրովսկ)՝ Ուկրանիա, եւ Գրիգորիոպոլիսը՝ Մոլդավիա, հիմնադրուած են ԺԸ. դարու 70 - 90ական թուականներուն:

Նիւթերը կը տեղեկացնեն նաեւ կայսրութեան կողմէ Հայերուն տրուած արտօնութիւններու, պարգեւներու մասին: Հրամանատարութեան նամակներէն ու գրութիւններէն կը պարզուի որ ռուսական Սեւ ծովեան նաւատորմի կազմին մէջ գտնուած է Լուսաւորիչ անունով նաւ մը, 1791ին:

Հատորին մէջ կարեւոր տեղ յատկացուած է հայկ. ազատագրական շարժման պատմութեան. Թարգմանաբար հրապարակուած են միջնադարեան բանաստեղծութեան նմոյշներ: Յատուկ հիացումով կը խօսուի Յովհ. Այվազովսկիի մասին, որ մեծ նպաստ բերած է իր հայրենի Թէոդոսիայի ճարտարապետական յուշարձաններու պահպանութեան գործին: Ան ստեղծած է քաղաքի հնութիւններու թանգարանը, որ կը բանի մինչեւ այսօր, սքանչացնելով բազմահազար այցելուները:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ԵԱՎՈՐՈՎ ԴՊՐՈՑԻՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Պուլկար գրականութեան դասականներէն Պէյօ Եավորովի անունը կրող դըպրոցին մէջ բացուած է պուլկարեւխորհրդային բարեկամութեան թանգարան մը: Ցուցադրութեան դրուած հարիւրաւոր նմոյշները՝ լուսանկարներու ալպոմներ, գունաւոր լուսապատկերներ, ազգային արուեստի առարկաներ կը ներկայացնեն Պուլկարիոյ տեսարժան վայրերը եւ պուլկար ժողովուրդի մշակոյթի եւ արուեստի անուանի դէմքերը: Յատուկ բաժիններ նուիրուած են Գէորգի Դիմիտրովի եւ Պէյօ Եավորովի կեանքին ու գործին: Դպրոցի մուտքին կանգնած է Եավորովի կիսանդրին, գործ՝ Գրիգոր Ահարոնեանի:

×

ԱԿԱԴ. ԾԱՏՈՒՐ ԱՂԱՅԵԱՆԻՆ ԳԻՐՔԸ ՄՈՍԿՈՒԱ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Մոսկուայի «Նաուկա» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Ակադ. Ծատուր Աղայեանի «Ռուսաստանի դերը հայ ժողովրդի պատմական բախտում» գիրքը: Աշխատութիւնը բաղկացած է ութ գլուխներէ, որոնց մէջ հեղինակը կ՚անդրադառնայ հայ - ռուս յարաբերութիւններու աղբիւրներուն, տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային կապերու ըստեղծման եւ այլ հարցերու:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԵՐԹՕՆԸ

1929-ԻՆ

Առաջին անգամ «Յառաջ»ի մէջ իբրև թերթօն լոյս կը տեսնէր վէպ մը՝ որ սերունդէ սերունդ պիտի մնար՝

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

1979-ԻՆ

ԻՐ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ» կը հրատարակէ կրկին նոյն վէպը՝

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

COMPTE-RENDU

JACQUES THOBIE

Intérêts et Impérialisme Français dans l'Empire Ottoman 1895 - 1914

Paris, 1977, XX-817 p. (1)

Préface par J.-B. DOROSELLE,
Membre de l'institut, *Professeur à la Sorbonne*

Comme nous l'avons précisé plus haut, les Turcs n'ont jamais montré grand intérêt aux affaires économiques et financières de l'Empire et cela dès la conquête. A l'heure actuelle, des preuves suffisantes confirment le rôle primordial en ce domaine des sujets non-musulmans de l'Empire — Grecs, Arméniens ou Juifs — qui détiennent réellement les rênes du commerce extérieur et, même dans plusieurs provinces, du commerce intérieur du pays. Il suffit de consulter à ce propos l'*Annuaire oriental du Commerce* paraissant à Constantinople à partir de 1880, avec l'autorisation du ministère impérial de l'Instruction publique, et qui mentionne les noms de tous les négociants, commerçants ou hommes d'affaires ottomans, province par province. Pourtant quand Thobie détaille les activités et les négociations des hommes d'affaires français ou occidentaux, il ne précise presque pas quels sont leurs interlocuteurs.

Quant aux événements, d'Octobre 1895 à Constantinople (3) et en Arménie, Thobie en parle très brièvement en les qualifiant toutefois « ... d'affrontements meurtriers qui prennent parfois l'allure d'une véritable guerre civile », (p. 223) affirmation qui nous semble un peu légère. Car, les *Livres Jaunes* (4) publiés par le ministère des Affaires Etrangères comme les *Livres Bleus* (5) publiés par le Foreign Office, comme aussi les documents officiels allemands, ne laissent aucun doute sur les origines et la responsabilité des atrocités commises contre les Arméniens de l'Empire Ottoman. Au cours des années 1895-1896, 300.000 Arméniens environ vont périr. Si l'on ajoute à ce sombre bilan, les fuites clandestines au Caucase, en Perse, en Grèce, en Bulgarie ou en Egypte, c'est une part considérable de ses revenus annuels que le trésor ottoman perdra, conséquence directe des pertes et massacres subis par les Arméniens. En ce qui concerne les efforts du gouvernement qui « pour faire face au soulèvement arménien doit tenir en alerte une armée de 350.000 hommes (p. 223) », une mise au point s'impose aussi de notre part : le gouvernement ottoman n'a jamais opposé une armée contre le « soulèvement arménien », qui d'ailleurs reste à démontrer. Le prétendu « soulèvement arménien » n'est qu'une hypothèse *sans fondement soutenue* par certains auteurs ou historiens turcs afin d'expliquer, en pervertissant l'histoire, les raisons des massacres des Arméniens, reconnus pourtant à l'époque comme « ...crimes officiels » par les Jeunes Turcs eux-mêmes (6).

On sait que le Sultan Abdul Hamid enrôle d'abord les Kurdes, puis les Arabes, dans les régiments de cavalerie *hamidiés*, créés tout spécialement pour supprimer les Arméniens (7). Les effectifs de ces régiments tournaient autour de 35 à 40.000 hommes, ce qui était bien suffisant pour leur tâche puisqu'il n'était même pas permis aux victimes de se défendre.

Dans une IIIe partie (pp. 527-724), Jacques Thobie s'attache au développement du commerce et à l'expansion de la haute finance française plus spécialement en Asie Mineure orientale. Le chapitre concernant la rivalité des intérêts économiques des grandes puissances et le partage des sphères d'influence en Turquie d'Asie (pp. 659-661, ; pp. 700-714) apporte beaucoup de nouveautés et attise la curiosité du lecteur. Le champ d'activité des hommes d'affaires français s'étend, au début du XXe siècle, au delà d'Angora vers les provinces arméniennes d'Asie Mineure. Si l'importante entreprise du chemin de fer Haïdar Pacha - Bagdad est due à une initiative allemande, les Français proposent, quant à eux, la construction de lignes de chemin de fer en Arménie. Dans cette région convoitée, comme nul ne l'ignore, depuis longtemps par la Russie, le placement de ces capitaux français ne va-t-il pas opposer une barrière infranchissable aux ambitions russes ? Tcharykov, ambassadeur de Russie à Constantinople déclare cependant en Février 1911 que « ... la Russie n'a nullement l'intention d'empêcher la construction de tout chemin de fer en Arménie et qu'elle ne s'opposerait pas à ce que les concessions fussent données à des groupes non-russes agréées par elle » (p. 357).

La déposition d'Abdul Hamid n'ébranle en rien les positions des grandes puissances, leur compétition continue même de plus belle. La France, très lancée dans l'investissement de ses capitaux en Turquie, reste fidèle au dogme de l'intégrité de l'Empire, dont l'indépendance n'a qu'un sens politique mais non économique. La Révolution, ou plutôt le coup d'Etat militaire des Jeunes Turcs, en 1908 n'a rien changé sur l'essentiel et le Quai d'Orsay qui voit favorablement, sinon encourage, le placement des investissements français en Turquie d'Asie, rappelle une fois de plus dans une note du 19 Février 1914, l'attitude du gouvernement français : « ... le gouvernement de la République française continue à voir dans la survivance de la Turquie d'Asie, une des conditions essentielles de l'équilibre méditerranéen et de la sécurité nationale » (p. 704).

Pour ce qui est de l'engagement du gouvernement ottoman pendant la Première Guerre mondiale aux côtés des puissances centrales, la Turquie n'avait guère le choix, estime Thobie : « ... les puissances de l'Entente contrôlent les trois quarts des intérêts étrangers dans l'Empire ottoman... C'est donc de ce côté que pèsent les charges et les menaces les plus lourdes pour Constantinople » (p. 724). La conclusion est aussi neuve qu'intéressante, encore que l'on ne pourrait s'empêcher de se demander comment la Turquie, débarrassée par la victoire des puissances centrales de ses dettes envers l'Entente, aurait pu redresser son économie sans la tutelle d'une autre puissance étrangère ? Cette hypothèse, tout à fait plausible, ne nous semble pas expliquer à elle seule le ralliement aux puissances germaniques. Notre conviction est que la décision des dirigeants du Comité Union et Progrès est motivée par des objectifs plus lointains mais non moins calculés : profiter de l'occasion offerte par la guerre pour *turquiser* toute l'Asie Mineure en éliminant les populations chrétiennes — arménienne ou grecque — de leurs foyers séculaires. Si les puissances centrales sortent gagnantes de la guerre, les réformes arméniennes seront bel et bien enterrées et le sort des Grecs d'Asie Mineure oublié. Si en revanche les puissances de l'Entente sont victorieuses, elles seront forcées, devant le fait accompli, et malgré leurs engagements d'avant d'abandonner une nouvelle fois l'accord du 8 Février 1914, signé entre l'Empire ottoman et la Russie pour l'Arménie, auquel Thobie fait légèrement allusion (p. 708). Dans cette alternative la Turquie gagnait à tous les coups et la dernière supposition s'est bien réalisée point par point après la guerre.

Malgré ces quelques questions politiques peu claires ou discutables, qui, on le comprendra, ont plus particulièrement retenu notre attention, nous n'hésitons pas à recommander fortement ce travail original, l'un des derniers que le regretté doyen Renouvin a dirigé au cours de sa longue carrière si féconde à la Sorbonne.

DR. A. BEYLERIAN

(2 et Fin)

3) *Il s'agit sans doute de la manifestation organisée par le comité révolutionnaire arménien « Hentchak » le 30 Septembre 1895 afin de protester contre la tuerie de Sassoun (1894) dont les responsables n'avaient même pas été arrêtés un an plus tard.*

(4) *« Voir Documents diplomatiques. Affaires Arméniennes. Projets de réformes dans l'Empire ottoman »* (1893-1897), Paris, 1897 ; *« Documents diplomatiques, Affaires Arméniennes» (supplément), Paris*, 1897.

(5) *«Blue Book», «Turkey»* No 1(1896); *«Blue Book», «Turkey»* No 2(1896); *«Blue Book»*, Turkey No 5: *«Blue Book» Turkey* No 8 (1896).

(6) *Voir notre étude « Relations Internationales »*, No 3 (1975), p. 52.

7) *Cf. «Blue Book»*, *Turkey No 1 (1892), p. 23.*

ՄԱՐԴ, ՈՐՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ

Մարդուն իմացականութեան արթննալուն հետ սկսած է կեանքի վախճանին փնտռտուքը:

Գիտակից ամէն մարդ, հազար անգամ կը հարցնէ թէ որո՞ւ համար կ'ապրի... իրե՞ն համար՝ թէ ոչ ուրիշի... որո՞ւ համար կ'արժէ ապրիլ: Ի՞նչ է կեանքին իմաստը եւ վախճանը: Ո՞ւր կ'ուղղուի ան, կամ ո՞ւր պէտք է ուղղել զայն:

Մարդ ինքնիրե՞ն վախճան... իմաստութիւն, գիտութիւն, տիրապետութիւն, հարստութիւն, վայելք, հաճոյք, խընջոյք...:

Փորձը կը սորվեցնէ, որ թուարկուած նպատակները անկայուն, թերի եւ չափաւոր են: Մինչ մարդուն բաղձանքները անհուն ըսուելու չափ անծայր են, եւ մնայունը կ'ուզեն:

Ամէնօրեայ փորձը կը ցուցնէ որ նիւթական եւ անկայուն նպատակներու ցանցին մէջ ապրող մարդիկ՝ երբեմն կեանք ունին, կ'ապրին ահուդողով, միշտ ալեկոծ է ներաշխարհնին, եթէ նոյնիսկ չեն արտայայտուիր, բայց կը զգան որ ունայնութիւններու մէջ դեգերող ժամավաճառներ են:

Ուրիշի, իր նմանին համար ապրիլը բարեգործութիւն է, եթէ գերմարդկան տեսութեամբ ըլլայ՝ միջոց կը դառնայ հոգեկան բարձրութիւններ հասնելու, ապա թէ ոչ անցողական է, եւ երկրաւոր ու նիւթական հորիզոնէն անդին չի բարձրանար:

Երկու վերջին դարերուն, յատկապէս, լուրջ համարուած մտածողներ (փիլիսոփայ, գիտնական) շատ զբաղեցան կեանքի վախճանին եւ մարդոց երջանկութեան հարցով: Անոնցմէ ոմանք ստեղծեցին փիլիսոփայական դրութիւններ, մարդասիրութեան, սիրոյ եւ երջանկութեան կեղծ « միթիքներ », բազմահատոր գըրութիւններով տարածեցին գաղափարներ՝ որոնք մարդը մերկացուցին մարդկութենէն, բարի եւ ազնիւ յատկութիւններէն, եւ ձգեցին նիւթի մէջ փակուած իմացականութիւն...:

Խորհեցան մարդուն նպատակ մը տալ, բայց սխալեցան: Մութ, անժպիտ եւ պատրանքի ուղիներով առաջնորդեցին բազմութիւններ՝ նիւթի պաշտամունքին, անանկութեան. յուսախաբութեան եւ

kirqerou — կիրքերու յագեցումի նորաձեւ եւ կարծ[ր]տեւ գիւտերով՝ փճացուցին հոգիները: Ներկայ ապրելակերպը մարդիկը ընկղմած է կեանքի ամէնէն անցողական եւ անիրական երեւոյթներուն մէջ. շօշափելին եւ տեսանելին նախ կը գրաւեն մարդը եւ կը համարուին էական արժէքները: Հետեւանք՝ հոգին եւ հոգեկանը, արժէքներու այդ յեղաշրջումով, ծանրապէս տուժած են: Մարդիկ կարեւորութիւն կուտան սուտին եւ ոչինչին, հեռանալով ճշմարիտէն, էականէն:

Հաւասարութեան, եղբայրութեան, բարեկամութեան, խաղաղութեան քարոզները՝ աշխարհի վրայ, երբեք այսքան յաճախ եւ բարձրաբարբառ լսուած չէին ... Դժոխային ինչպիսի՜ հեգնանք. մարդիկ միշտ աւելի եսապաշտ, նիւթապաշտ եւ գազանային ախորժակներով կ'ապրին:

Մոլորած եւ ձախողած՝ այդ անկրօն նիւթապաշտութեան եւ սուտի քարոզիչները՝ պէտք է լսեն այլեւս: Մարդ պէտք է ուղղէ՛ սիրտը Աւետարանի յայտնած Վախճանին, փափաքի եւ աշխատի հասնիլ անոր: Լսէ՛ եւ խորհրդածէ՛ « Ապաշխարեցէք վասնզի Աստուծոյ արքայութիւնը մօտ է » պատգամին: Այս է մեծագոյն խորհուրդը, որ հաւատացեալին քայլերը կը լուսաւորէ երկրի վրայ, ճամբայ՝ որ լոյսի եւ կեանքի Աղբիւրին կը հասցնէ:

Տէքարթ այսպէս կ'աղօթէր. « Տէ՛ր, այնքան վստահ եմ փնտռելով գտնելու զՔեզ՝ որ ոչ մէկ զոհողութիւն զիս չի սարսափեցներ, ոչ մէկ լռութիւն չի վհատեցներ, ոչ մէկ անդունդ ետ չընկրկեցներ, ամէնէն վտանգաւոր ճամբան անգամ զիս չի շեղեր իմ յոյսէս. ո՛ւր որ ալ երթամ, Քեզի պիտի հանդիպիմ.. »:

Ստո՛յգ է. սակայն պէտք չէ մոռնալ որ՝ կարեւորը բարեկամական հանդիպումն է... որուն համար պայման է որ մարդ Քրիստոսի նման, եւ Քրիստոսի հետ ետ մղէ՛ փորձիչը, մերժէ՛ անոր խոստացած աշխարհի եւ նիւթի թագաւորութիւնը, հրաժարի կեանքի ամբարտաւանութենէն, հաճոյքի կրապաշտութենէն, եւ ապրի ու գործէ՝ Աստուծոյ հետ սիրալիր հանդիպումի փափաքով. վասնզի մարդ ստեղծուած է Աստուծոյ համար:

Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԼԵԱՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ԵՐԳԵՆՔ...

Ընդհանուր ձեւով այս հարցն է, հրապարակ դրած են վերջերս երգահան Տիգրան Մանսուրեան եւ Վիգէն Աւագեան, առաջինը՝ Սով. Հայաստան օրաթերթին, իսկ երկրորդը՝ Գրական թերթին մէջ: Մտահոգութեան պատճառը պարզ եւ հասկնալի է եւ կը վերաբերի նաեւ արտասահմանի հայութեան: Ա... դարեւ, ժողովրդական երգ անունին տակ այսպէս կոչուած « չուկան » ողողած է իրենց իսկ սահմանումներով դռեհիկ, անճաշակ, անմիտ, անիմաստ երգեր: Այս ուղղութեամբ թուած են կարգ մը երգեր շատ շատերու կարգին.— Արա վայ-վայ, Արմենուհի, Շէկ աղջիկ, նանէ, արի ինձի սիրէ, Սուտ է, սուտ է, եւայլն: « Զաւեշտականն այն է, գրած է Վ. Աւագեան, որ այդ երգերը երգւում են թէ՛ խրախճանքի ժամանակ, թէ՛ սգոյ հանդէսներում: Դրանց հեղինակները իրենց ճաշակով խմբագրում են նաեւ Կոմիտասի եւ Սայաթ Նովայի երգերը, եւ չկայ մէկը, որ բռնի նրանց ձեռքը եւ ասի. բաւական է, կշտացանք ձեր երգերից »:

Բնականաբար, առաջին անգամը չէ, որ արուեստագէտներ խիստ ոճով դատապարտութեան խօսք կ'ուղղեն չուկային երգերուն դէմ: Ժամանակագրական կարգով վերջիններէն մէկը յիշելու համար արձանագրենք, որ նախանցեալ տարի, Սովետական Արուեստ ամսագիրը « Կլոր սեղան » մը կազմակերպելով պահոված էր ծանօթ երգահաններ...

դրագէտներու, արուեստագէտներու, բանաստեղծներու տեսակէտները, բոլորն ալ գրեթէ բացասական:

Հարցը առաւել մասնագիտական մակարդակով, այսինքն՝ երգահաններուն յօրինումները դատելով, քննութեան առնուած էր Հայաստանի Երգահաններու Միութեան 5րդ լիակատար նիստին, նոյն տարին: « Պլենումը վկայեց, որ ստեղծուած են ուշագրաւ խմբերգներ, երգեր, էստրադային երաժշտութիւն, մուզիքլ. ակնյայտ է կոմպոզիտորների պրոֆեսիոնալիզմը... Բայց միաժամանակ պարզ դարձաւ, որ մասսայական երգի ասպարէզում մեր կոմպոզիտորներից շատերին առ այժմ չի յաջողւում դուրս գալ 30ական թուականներին ստեղծուած ինտոնացիոն ոլորտից: Ինչ վերաբերում է էստրադային երգին եւ երաժշտութեանը, ապա այստեղ սակաւաթիւ լաւ ստեղծագործութիւնների կողքին կայ ձանձրոյթ պատճառող միօրինակութիւն, ազգային կոլորիտի պակաս, անհետաքրքիր ձայնագրում, որ պատճառ է դառնում աններդաշնակ, չափազանց ուժեղ եւ տհաճ հնչողութեան »: (Սովետական Արուեստ ամսագիր, 1977 Դեկտ):

Երգահան Տ. Մանսուրեան իր յօդուածին մէջ կարեւոր կէտ մը մատնացոյց ըրած է: Մէջբերենք: « Անհաւատալի, սակայն իրողութիւն է, որ առ այսօր Կոմիտասի ստեղծագործութիւնների զգալի մասը դեռ Երեւանում չի հնչել, չի ունեցել իր առաջին կատարումը: Կոմիտաս հասկանալը պէտք է ընթանայ նրան լսելու, էլի լսելու եւ առաւել ուշադիր լսելու ճանապարհով: Մինչդեռ, երաժշտական մեր ամէնօրեայ կեանքում նրա գրաւած տեղն ու դերը աններելի կերպով քիչ է »: (Սով. Հայաստան, Փետր. 18):

Խօսելով ժողովրդական երաժշտութեան բնոյթին մասին, երգահանը յիշեցուցած է, թէ տարիներ առաջ Իւնեսքոյի ջանքերով սալերու վրայ ձայնագրուած է Կեդր. Ափրիկէի ժողովուրդներուն երաժշտութիւնը, բնական միջավայրերու մէջ, նոյնիսկ բնութեան տարրերուն մասնակցութեամբ, ինչպէս ծղրիթներուն ձայնը: Մոսկուայի մէջ, Պելա Պարթոկի մշակած սկզբունքներուն հիման վրայ սալեր հրապարակ հանուած են արաբական, ճափոնական, հնդկական, թրքական ժողովրդական երգերն ու երաժշտութեան ներկայացումով: Մինչդեռ մենք, աւելցուցած է ան, չենք համարձակիր մեր ժողովրդական երգերն ու երաժշտութիւնը ձայնագրել ու ներկայացնել իրենց բնական շրջապատներուն մէջ: Աւելին, նոյնիսկ անհրաժեշտ կը նկատենք անոնց « մշակումը »:

Պէտք չէ մոռնալ սակայն, թէ լուրջ աշխատանքներ չեն կատարուած այս ուղղութեամբ:

Սով. Հայաստան օրաթերթը, օրինակ, խմբագրականով մը (Փետր. 11) գնահատելի գտած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուեստի, հնագիտութեան եւ ազգագրութեան Հիմնարկութիւններուն աշխատանքները: Յատկապէս Հայրիկ Մուրադեանի ճիգը ընդհանրացնելու ժողովրդական երգերը: Ցաւն այն է, որ, ինչպէս գիտել տուած է օրաթերթը քանի մը տող եաք, վերոյիշեալ հիմնարկութիւններուն ջանքերով հաւաքուած այդ երգերը « չեն ապրում իրենց լիարիւն կեանքով, մինչդեռ դրանք ունեն իրենց անմիջական հասցէատէրերը »: Խօսելով ճապի եւ այլ խումբերուն կողմէ մշակուած հայկական ժողովրդական երգերուն մասին, թերթը արձանագրած է հետեւեալը.— Կեանքը ցոյց տուեց, որ այդ մշակումները (չընչին բացառութեամբ) հեռու են այդ երգերի խոհն ու խորքը երաժշտական արուեստի ժամանակակից միջոցներով հաղորդելուց: Յաճախ մօտենացումը կատարւում է կամայական ընթերցումով, ժողովրդական մեղեդին նորագոյն ռիթմերի մէջ տրոհելու, նրա կառուցուածքը, յուզական աշխարհը անճանաչելիօրէն քայքայելու եղանակով »:

Վերջացնելով մատնանշենք այլապէս գնահատելի նախաձեռնութիւն մը, որ մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է Երեւանի մէջ: Հեռատեսիլը կեանքի կոչած է « Հայ հնագոյն երգի ակումբ » ձայնասփռումներու շարքը: Արդէն իսկ աւելի քան տասնեակ մը ձայնասփռումներ կատարուած են եւ մամուլը արձագանգ հանդիսացած է բազմաթիւ նամակներու՝ բոլորն ալ դրական արտայայտութիւններով: Ծրագրին նպատակն է՝ հայ ժողովրդական երգը ունկնդիրներուն ներկայացնել իր նախնական վիճակով, իբրեւ բառ, շունչ, եղանակ:

ԺԻՄԷՆ

PAROLE DE FEMME
A TRAVERS LES JARDINS DE SILIHDAR DE Z. ESSAYAN

Վերոյիշեալ խորագրին տակ, Ժան-Փօլ Սարթրի գլխաւորած Լէ Թաճ Մոտեռն ամսաթերթը 1979 Մարտի իր թիւին մէջ հրատարակած է Սեդա Գաբոյեանի գրութիւնը: Իրականին մէջ այս գրութիւնը այն զեկուցումն է զոր Ս. Գաբոյեան ներկայացուցած էր 1978 Յունիսին Միլանօ գումարուած ԻՔՈՄի համագումարին:

Սիլիհտարի Պարտէզներու էջերու ընդմէջէն, Սեդա Գաբոյեան կը վերլուծէ կնոջ պայմանները եւ մտածելակերպը Եսայեանի աշխարհին մէջ, ամփոփ եզրակացութեան մը մէջ բաղդատականի մը յանգելու համար այն ատենուան եւ այսուան հայ կիներու ապրած փորձառութեան միջեւ: Շահեկան խորհրդածութիւններու աշխատութիւն մըն է Սեդա Գաբոյեանի զեկուցումը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՐԱԲԱՆ ԱՇՈՏ ԱՍԼԱՆԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Հայաստանի Ակադեմիայի երկրաբանական գիտութիւններու հիմարկին տնօրէնը՝ Աշոտ Ասլանեան, պարգեւատրուած է ժողովուրդներու բարեկամութեան շքանշանով, ի գնահատութիւն երկրաբանական գիտութեան զարգացման բերած իր մեծ նպաստին եւ իր ծննդեան 60-ամեակին առթիւ: Գիտնականը ունի կարգ մը աշխատութիւններ, որոնցմէ պէտք է շեշտել մասնաւորապէս՝ « Հետազօտութիւն երկրի տեկտոնիկ դեֆորմացիայի տեսութեան վերաբերեալ » գործը, որ հիմք դարձած է տեսական երկրաբանութեան հարցերը լուծելու ժամանակակից բնագիտութեան նուաճումներու կիրարկութեան համար:

✕

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԷՍՏՐԱՏԱՅԻՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

« Բարեկամներու մեղեդիները » երաժշտական փառատօնին արեւելեան տասը երկիրներու կարգին կը մասնակցի նաեւ Հայաստանի պետական այս նուագախումբը, ներկայացնելով խորհրդային արուեստը: Նուագախումբը, Կ. Օրբելեանի ղեկավարութեամբ, բեմ կը բարձրանայ Վիլնիւս, Լենինգրադ, Ռիգա, Մոսկուա եւ այլուր:

Մօտ ատենէն արտասահման մեղեդիներու ունկնդրութեան շարք մը տեղի կ'ունենայ Խորհ. Միութեան 60 քաղաքներու մէջ: Առաջին անգամ ըլլալով արուեստագէտներ կը ծանօթանան ամերիկեան պլուզներու անուանի կիթառահար եւ երգիչ Պի Պի Քինկի եւ իր խումբին հետ: Բագու, Երեւան, Թիֆլիս, Լենինգրադ եւ Մոսկուա տեղի ունենալիք յիշեալ խումբին ելոյթները ամերիկա-խորհրդային մշակութային փոխանակումներու համաձայնութեան ծիրին մէջ կ'իյնան:

✕

ԿԵԿԵԼԻՁԷԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Գրականութեան, պատմութեան, արեւելագիտութեան մարզերուն մէջ մեծ նպաստ ունեցած է անուանի գիտնական վրացի Ակադ. Կոռնելի Կեկելիձէ: Դարերու փոշիներէն դուրս հանելով քայքայուած ձեռագիր յուշարձանները, զանոնք դարձուցած է հասարակութեան սեփականութիւնը: Կեկելիձէ հրատարակած է Վրաց գրականութեան երկու հատորնոց պատմութիւնը, որ կ'ընդգրկէ Ե. դարէն մինչեւ մեր օրերը: Ան հեղինակն է քանի մը հարիւր յօդուածներու եւ մենագրութիւններու, դաստիարակած է գիտնականներու ամբողջ սերունդ մը: Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն իր հետազօտութիւնները Ասիոյ տարբեր երկիրներու մէջ գտնուող Վրաց վանքերու գործունէութեան մասին:

Վրացի ակադեմականի ծննդեան 100-ամեակին նուիրուած գիտական նստաշրջան մը տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ՝ « Կովկասի մշակութային աշխարհը եւ Բիւզանդիոնը » նիւթին շուրջ: Բացումը կատարած է Հայաստանի Ակադեմիայի Արեւելագիտութեան Հիմնարկին տնօրէնը՝ Գալիկ Սարգսեան: Կեկելիձէ եւ բիւզանդա-վրացական գրական փոխյարաբերութիւններու հարցերը » նիւթին շուրջ զեկուցում մը կարդացած է Է. Խինթիբիձէ: Ակադ. Սուրէն Երեմեան դասախօսած է Ե. դարու երկրորդ կէսին Սասանեան Իրանի դէմ Անդրկովկասի ժողովուրդներու ազատագրական պայքարին մասին, շեշտը դնելով Վարդան Մամիկոնեանի աղջկան՝ Շուշանիկի անձին վրայ, զինք նկատելով « Շուշանիկի վկայաբանութիւնը » վրացական եւ հայկական գրական ստեղծագործութեան կեդրոնական դէմքը: Պատմաբան Կարէն Իւզբաշեան (Լենինգրադէն) խօսած է « Հայաստան եւ Բիւզանդիա. մշակութային շփումներու բնոյթը » նիւթին շուրջ, իսկ Պարոյր Մուրադեան ներկայացուցած է « Կովկասի մշակութային աշխարհը եւ Գրիգոր Լուսաւորչի պաշտամունքը » նիւթը:

ԴԷՊՔԵՐ ԴԷՄՔԵՐ

ԱԹԷՆՔԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 11ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է «Ազատ Օր»ի ողբացեալ խմբագիր Վազգէն Եսայեանի յիշատակին: Թեմին առաջնորդը՝ Սահակ Արք. Այվազեան, քարոզով մը անդրադարձած է ողբացեալին կեանքին ու գործին:

✕

Օր մը առաջ, Շաբաթ կէսօրէ ետք, խումբ մը գաղափարակիցներ ու մտերիմներ այցելած են ընկ. Վազգէն Եսայեանի շիրիմը՝ Զմիռնիի գերեզմանատունը:

ԳՈՔԻՆԻՈՅ Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ ժողովասրահին մէջ, Ընկերակցութեան 60ամեակը նշող հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, որոնց մէջ՝ առաջնորդ Սահակ Արք., Ընկերակցութեան վարիչ քարտուղարը՝ Վեր. Տօքթ. Կ. Զօփուրեան: Խօսք առած է Վեր. Գրիգոր Տէմիրճեան եւ Հելլէն Աւետարանական Միութեան ներկայացուցիչ Քիրիազիս: Սահակ Արք.ի փակման խօսքով վերջ գտած է հանդէսը:

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

4.

— Մարգարիտիս գիւղը չեմ նշմարում, Գեղամ: Դու տեսնո՞ւմ ես:

Գեղամը խեղդւում էր կասկածների մէջ:

— Քանի անգամ ասել եմ, թէ Մարգարիտը հեռացել է ողջ, ապահով:

Խորէն աղան ծանր կոպերն իջեցրեց: Քանի՞ հոգի են փրկուել իր մեծ գերդաստանից: Հաշուեց հազիւ՝ Զինիկը, Մարգարիտը, Արեւը, Եղոխկը: Տասնչորսից չորսը: Դէ, փա՛ռք քեզ Աստուած, ողորմած ես: Դէ, երկու տարուայ արիւն կռիւը վերջացաւ:

Խորէն աղան մռնչաց անբնական:

— Վերջացա՛ւ...

Երկինքը բարձր էր, ձմեռնամուտի պարզութեամբ թեթեւ: Մզկիթի մինարէի կլոր գմբէթի շուրջը աղաւնիներ էին թեւածում: Մոլլաների ամբոխը կարմիր կուրացնող էր, զօրքը՝ գորշ, որ լցրել էր հրապարակը:

Հրապարակը ոռնում էր արեան հոտի հաճոյքից: Դիմացը կառավարչական շէնքն էր՝ զարդարուած սեւ ու դեղին դրօշներով: Դեղինը այրում էր Խորէն աղայի աչքերը: Փողային նուագախմբի դղրդոցը զարնւում էր պատէ պատ:

Բայց կառքի մէջ հրապարակ մտաւ նահանգապետ փաշան՝ հետը գնդապետ Կուրտ ֆոն Շուլցը: Եկան նաեւ գերմանացի այլ սպաներ, զինուորներ,: Սրանք փայլուն զգեստով էին, թաթերը ճերմակ ձեռնոցների մէջ: Խորէն աղան ճանաչեց Կուրտ ֆոն Շուլցի իւղած մուրթը: Քրմծիծաղեց:

— Լէշի հոտ է եկել գերմանական գիշանգղը:

Գեղամը թքեց:

Մոլլաները դիակները վառեցին: Հրապարակը լուսաւորուեց, աղմկեց, դղրդաց խենթ: Կուրտ ֆոն Շուլցն ու նահանգապետ փաշան ծափահարեցին:

Դիակների բոցը ելաւ մինարէի գլուխը: Ժանգագոյն ծուխը թանձր փռուեց հրապարակի վրայ, ապա քամու բերանն ընկնելով՝ գնաց դէպի լեռները:

Գեղամը մռնչաց.

— Գոնէ մերոնցից մէկն ու մէկը տեսնէր մեզ:

— Տեսնող կայ, Գեղամ, աղօթիր...

— Ո՞վ:

— Փուրքան Ալի Մանուկը: Ես նրան տեսնում եմ ոստիկանների մէջ: Չեմ սխալւում, Գեղամ, նա է: Դու ինձ ներիր, եթէ ես երբեւէ քեզ նեղացրել եմ: Ներիր:

Կրակը հասաւ նրանց: Բոցը բռնեց Գեղամի ոտքերը: Դրանից նա սթափուեց, կոկորդը բացուեց մաքուր, մաքուր: Կանչեց Աստծուն, ապա խօսեց՝ Գերմանացիներին դիմելով.

— Հերր Գերմանացիներ, մի պահ ականջ արէք:

Նրա պահանջից կրակն անգամ ասես ձայնը պահեց: Գեղամը շարունակեց նորոգուած ձայնով.

— Լսեցէք, հերր Գերմանացիներ: Երբ դուք Հայաստանի ու Հայերիս արեամբ կշտացած եւ հարստացած կը վերադառնաք ձեր աշխարհը, ապա չմոռանաք ձեր կանանց ու երեխաներին պատմել, թէ ինչպէս էք դուք ձեր կայսերական փարթիքները հանել այս թուրք փաշաների ու բէյերի առջեւ... Պատմեցէք այդ մասին: Դա ձեր արժանիքն է, ձեր վաստակը:

Կրակը այրեց նրա երեսը: Բայց նա նորից գոչեց.

— Մեղա՛յ, Եփրատ մեղա՛յ...

Ոստիկանների հետ կանգնած Փուրքան Ալի Մանուկի աչքերից երկու կաթիլ արցունք ընկան:

ՎԵՐՋԸ ԵՂԱՒ ԱՅՍՊԷՍ...

Աւագը ծանր խշշաց հեծելազօրի առաջ արշաւից:

Հազար ինը հարիւր քսաներկու թուականի ամառն էր: Ամսից աւելի էր, ինչ կարմիր բանակի զօրքերը ծանր կռիւներ էին մղում Բուխարայի անապատի ծաղքերից յանկարծակի երեւացող բասմաչի հրոսակների դէմ: Կարմիր հեծելազօրը թշնամուն ետ էր մղում դէպի հարաւի աւազոտ հորիզոնները:

Անապատը դաժան փռուել, հեւում էր աւազի չէկութեամբ: Հեռուում միրաժի պէս երեւում էին Բուխարա քաղաք-օազիսի մինարէների կապոյտ գմբէթները:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(276 — Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Նուպար Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Լորիս Անդրէասեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մարտ 25, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս — Պետրոս եկեղեցին

ԱՐԹԱՔԻ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկ. Պետչեան ողբ. Նազար Գասապեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 30 Ֆր. Շաւիլի Կապ. Խաչին եւ 20 Ֆր. Յառաջին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը, Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութեան առիթով, շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Նուպար Տէր-Մինասեանէ 100 Ֆր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը, Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով, ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ. Ռուբէն Խաչատուրեանի, զաւակներուն, փեսաներուն եւ թոռներուն, Տէր եւ Տիկ. Սիմոն Աւտոյեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Յակոբիկ Աւտոյեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս (Նոէլ) Թիֆթիկճեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի կնոջ, մօր, մեծ մօր, կնքամօր, քարեկամին, խնամիին Սիրվարդ Խաչատուրեանի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առիթով Պ. Սիմոն Աւտոյեան Հայր. Միութեան կը նուիրէ 100 Ֆր. Միսաք Աւտոյեան 25 Ֆր.:

ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հանդիսաւոր պատարագ Պօմոնի մէջ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առթիւ, Ապրիլ մէկ, Կիրակի օր՝ որ տօնն է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի խոր վիրապ, հանդիսաւոր պատարագ կը կատարուի Պօմոնի մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ տեղւոյն Հոգեւոր Հովիւ՝

ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Հայ Աւետարանչական, Հայ Կաթողիկէ եւ Առաքելական Եկեղեցիներու կրօնական եւ վարչական մարմինները եւ Պօմոնի հաւատացեալ ժողովուրդը ջերմօրէն կը հրաւիրուին այս սրբազան յիշատակի օրը:

Յետ պատարագի կը տրուի գինեձօն մը եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Տիկ. Հրանդ Սամուէլեան	1000
Քառավանինկ Վաչ-Նուառ հաստ.	1000
Պր. Մ. Էֆէեան	500
Տիկ. Արշալոյս Խանտանեան	250
Տիկ. Հրանոյշ Ազատեան	200
Տէր եւ Տիկ. Միսաք Տէպիլեան	200
Տէր եւ Տիկ. Ոսկիան Պասմաճեան	200
Տէր եւ Տիկ. Նուրհան Իբլիքճեան	200
Այրի Տիկ. Արուսեակ Սիլինտիր	200
Մի ոմն (Լիոն)	200
Պր. Վ. Քիթապճեան (Լիոն)	200
Տէր եւ Տիկ. Մկրտիչ Սարոյեան	150
Այրի Տիկ. Էլիզ Սուճուքեան	100
Տէր եւ Տիկ. Տինօ Սանտօմէնկօ	100
Տիկ. Նուէր Տէպիլեան	100
Տիկ. Արփինէ Մուրատեան	100
Տիկ. Լ. Գասպարեան (Լիոն)	100
Տիկ. Հայկանոյշ Ալբունարեան	50

Սէնթ Էթիէնի Հայ Ազգ. Միութեան միջոցաւ հանգանակուած

Պր. Սարգիս Փիլիկեան	500
Հ. Յ. Դ. Սէնթէթիէնի «Բաբկէն Սիւնի» խումբ	3500
Հայ Տիկնանց Միութիւն	2500
Յովհաննէս Փիլիկեան	1000
Ժան — Փիէր Սահակեան	500
Փօլ Սերխոշեան	500
Ժոզէֆ Քիւրքճեան	500
Րաֆֆի Պոտիկեան	500
Յակոբ Տէտէեան	500
Վահրիճ Թաշճեան	300
Նշան Այտապիրեան	300
Ներսէս Ներսէսեան	250
Սիրական Գարատայեան	250
Արամ Տէմիրճեան	200
Կարապետ Յակոբեան	200
Սարգիս Մոզեան	200
Աւետիս Կորկոտեան	200
Կարապետ Արամեան	200
Արշալոյս Քիլինճեան	200
Վահան Սահակեան	200
Կարպիս Տէլաքեան	200
Մանուկ Մանուկեան	200

(Շար.)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Շրջ. Վարչութեան

Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15.30ին

Salle Gaveau, 45 Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil

Կը խօսին

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կը մասնակցին

PARTIE ARTISTIQUE

BRIGITE HAUDEBOURG — LUDOVIC DE SAN

Ensemble Instrumental de Romans sous la direction de

ALEX SIRANOSSIAN

La chorale SIPAN - KOMITAS

sous la direction de :

GARBIS APRIKIAN

Les Ballets NAIRI

Տոմսերու համար դիմել մասնաճիւղ երուն:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

(12 - 14, Rue St. Bazile — 13001) MARSEILLE

GRANDE SOIRÉE DE

Chants et Danses avec

EVA ARZOUIAN et JACQUES BALABANIAN

Vendredi 23 Mars à 21 heures

Entrée 20 F.

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը եւ Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբը յարգանքի հաւաքոյթ մը կազմակերպած են գաղութիս շատ սիրելի եւ նուիրեալ

ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

ի պատիւ, Կիրակի, Մարտ 25, ժամը 16ին Շաւիլի եկեղեցւոյ սրահը, 4 Ռիւ տը Թրուա Շանթիէ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Հրատարակութիւն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի

1969ին, Մայր Աթոռի տպարանէն հրատարակուած էր միայն չորս Աւետարաններու եւ Գործք Առաքելոց գրքի թարգմանութիւնը:

Ներկայ հրատարակութեամբ կ'ամբողջանայ Նոր Կտակարանի թարգմանութիւնը արեւելահայ գրական լեզուով:

Թարգմանութիւնը կատարուած է 1895ին Պոլիս հրատարակուած Աստուածաշունչի գրաբար թարգմանութենէն:

Նոր Կտակարանի այս թարգմանութիւնը կատարուած է յունարէն բնագիրներու համեմատութեամբ:

Ce Nouveau Testament sera envoyé (emballages et port gratuits) à toute personne qui joindra à sa demande un chèque libellé au nom de Mr YEREMIAN JEAN.

PRIX DE VENTE — 30 F. (prix du Catalogue de la Société biblique française)

LIEUX DE VENTE — Eglise Evangélique Arménienne, 8 bis, Rue des Ternes 75017 Paris (métro Porte Maillot le Dimanche entre 10 h. 30 et 13 h.)

Stand Biblique du marché de la Place Carnot à Alfortville le Samedi matin. — Eglise Evangélique Arménienne, 8 Rue du Groupe Manouchian — 94140 Alfortville — Tél. 375-11-25.

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ՃԱՇԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Տարօնի Հայր. Միութիւնը իր կազմութեան Բ. տարեդարձին առթիւ, ի պատիւ իր անդամներուն եւ հայրենակիցներուն, կուտայ ճոխ ճաշ մը, Հայ Մշակոյթի Տան Տարօն սրահին մէջ, Կիրակի, Մարտ 25 ժամը 13էն մինչեւ 18

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի չուշով հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—

Ժաքօ Պօղոսեան 93.59.04

Յակոբ Սահակեան 50.78.23

Անդրանիկ Սարգիսեան 60.76.02

GRANDE NUIT Dansante

Samedi 24 Mars de 21 h. à l'aube

Organisée par la section Arnouville - Sarcelles de la Croix Bleue Arménienne

Salle des Fêtes MARCEL PAGNOL — Place Victor Hugo — Villiers le Bel

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները բացուած են: Արձանագրուիլ մասնաճիւղերու մօտ Յուլիս եւ Օգոստ. ամիսներու համար, կամ Կապ. Խաչի գրասենեակը Դշ.ի օրերը եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15.30էն մինչեւ 17.30 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, 6էն 14 տարեկան (ոչ աւելի):

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

l'UGAB Jeunes organise

Samedi 24 Mars

SOIRÉE COSTUMÉE

animée par DISCO 2000

Animation non-stop et jeux de lumière

DEUX SUPER CONCOURS : ROCK, DISCO

nombreux prix pour les gagnants de chaque concours et pour l'élection des plus beaux costumes.

Venez nombreux au 118, Rue de Courcelles, Paris 17e.

Participation : 30 F. membres et étudiants — 40 F. non membres

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

14 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

12էն 27 ԱՊՐԻԼ

(Երթին եւ դարձին մէկական օր դիշերել Մոսկուա)

Առաջնորդութեամբ՝ ՊԵՐՃ ՃԷՋՎԷՃԵԱՆԻ

Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեան համար դիմել՝

ԼԵՒՈՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

SABERATOURS

3, Rue de l'Arrivée — 75015 PARIS

(Imm. CIT, 7e étage — Métro : Montparnasse)

Tél. : 538-67-47

LYON : SEVAN VOYAGES (VAROUJAN SARKISSIAN)

50, Cours de la Liberté, 69003 Lyon Tél. : (78) 60-13-66

Ուշադրութիւն՝

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի արձանագրութիւնները փութացնել

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՍ
24 - 25
SAMEDI-DIMANCHE
24-25 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	Հատը	1 Ֆ. 80	

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.345
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.345

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ – ԵԳԻՊՏՈՍ ԴԱՇԻՆՔԸ

ՔՆԷՍԷԹԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ ԾՐԱԳԻՐԸ

— Օ —

18ի դէմ 95 ձայնով է որ Քնէսէթը (իսրայէլեան Խորհրդարան) վաւերացուց Եգիպտոս – Իսրայէլ հաշտութեան դաշնագրի բնագիրը: Երկու երեսփոխան ձեռնպահ մնացին և երեք ուրիշներ մերժեցին մասնակցիլ քուէարկութեան: Ուշագրաւ է որ այս մեծամասնութիւնը աւելի մեծ է քան այն, որ վաւերացուցած էր Քէմփ Տէյվիտի համաձայնագիրը (84 թեր): Նախարարապետը յոյս յայտնած է որ դաշինքին ստորագրութիւնը կը կատարուի երեք արարողութիւններով՝ առաջինը Ուաշինկթըն եւ երկու ուրիշներ ալ Գահիրէ եւ Երուսաղէմ:

Այս ամբողջէն նաք, Արտաքին նախարարը՝ Տայեան Ուաշինկթըն մեկնած է ապահովութիւններ ձեռք ձգելու համար ինչ կը վերաբերի ամերիկեան յանձնառութեանց: Մեկնէ Տայեան նախքան տեսնուիլը իր պաշտօնակիցին՝ Սայրըս Վէնսի հետ, յայտարարած է թէ պիտի ջանան ճշդել թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ ամերիկեան հակազդեցութիւնը եթէ Եգիպտոս խզէ դաշինքը: Այս առընչութեամբ, Իսրայէլ - Միացեալ Նահանգներ համաձայնագիրը պիտի նախատեսէ ամերիկեան քաղաքական օժանդակութիւնը, ըստ Նիւ Եորք Թայմզի: Տայեանէն զատ, Պեկին ալ Ուաշինկթըն կը մեկնէր համոզելու համար ամերիկացի պատասխանատուները որ օժանդակութեան ձեւը փոխեն: Այսինքն Ամերիկացիք երեք միլիառ տոլարի օժանդակութիւն մը պիտի կատարեն որպէսզի Սինայը պարպէ, ասոր 800 միլիոնը նուէր եւ 2,2 միլիառը իբրեւ վարկ: Իսրայէլ կ'ուզէ որ ճիշդ հակառակն ըլլայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԱ ՀԷՅԻ իր բնակած ապարանքին բակին մէջ է, երբ կառք կը մտնէր, որ սպաննուած է Մեծն Բրիտանիոյ դեսպանը՝ Սայքըս: Կը կարծուի որ « Իրլանտական Հանրապետական Բանակին » (ԻՌԱ) գործն է: Հեղինակն հոն է, որ դեսպանը մասնագէտ էր դիւանագէտներու պաշտպանութեան եւ ապահովութեան հարցերու եւ այդ ուղղութեամբ տեղեկագիր մը յանձնած էր Արտաքին նախարարութեան: Հոն կը պարզէր թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք պէտք է առնել բայց ինք՝ ոչ մէկ միջոց ձեռք առած էր: 1977ին Անգլիոյ նախարարապետը զինքը Տըպլին ղրկած էր որպէսզի քննութիւն կատարէ անգլիացի դեսպանին սպանութեան շուրջ: 58 տարեկան էր: Սպաննուած է նաեւ իր սպասաւորը:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ մէջ, համեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէ: Թեհրանէն ղրկած պատուիրակութիւնն է, որ ձեռք ձգած է այս դադարը բայց բանակցութիւնները տեղ մը չեն հասած: Ամէն պարագայի մէջ, Քիւրտերու ուզածը չէ փոխուէր՝ ինքնավարութիւն եւ փոքրամասնութեան իրաւունքներ Պարսկաստանի մէջ, բայց ո՛չ անջատում Պարսկաստանէն:

ՄԻԹԵՐԱՆ նամակ մը ղրկած է Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի որու մէջ յանուն Ընկերվարական կուսակցութեան, կը խնդրէ որ երբ Մոսկուա ըլլայ Բրեժնեւի ուշադրութիւնը հրաւիրէ խորհրդային այլախոհներու վրայ:

ԾԱՂԿԱԽՏԻ (վարիոլ) դէմ պատուաստը այլեւս պարտաւորիչ պիտի չըլլայ երկու տարեկանէն վար երախաներուն համար: Նախարարաց Խորհուրդի այս օրինագիծը խնդրոյ առարկայ չըներ պատուաստի քաղաքականութիւնը ընդհանրապէս այլ հետեւանք է այն իրողութեան, որ այդ հիւանդութիւնը անհետացած է Ֆրանսայէն 1955էն ի վեր:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ նորածինի առուծախը երբեք այս համեմատութիւնները չէր առած: Նորածինի մը միջին գինը ներկայիս 11 հազար տոլար է (42 հազար ֆրանք): Նախ ապօրինի ծնունդներու պարագան է, որ զարկ տուած է այս առեւտուրին: Ամուրի մայրերը կը նախընտրեն ծախել քան առանց հօր մեծցնել:

ՊԱՌ տեսակցութիւն մը տուած է Օռոռի եւ պատասխանած է առաւելաբար արուեստաւորներու, փոքր առեւտրականներու, քարբերու, հաստատութեանց տէրերու, տարեցներու եւ ներգաղթողներու վերաբերեալ 18 հարցերուն: Նախարարապետը իր լաւատեսութիւնը չի կորսնցներ, հակառակ պարզուած մռայլ պատկերին: Տէր կը մնայ իր գրաւին՝ Ֆրանսացիներու խմաստութեան եւ հայրենասիրութեան շուրջ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ Առեւտրական նախարարը՝ Քէօփրիւլիւլէր յայտարարած է թէ ի մօտոյ հրանիւթի տագնապը վերջ պիտի գտնէ, որովհետեւ Խորհ. Միութեան հետ համաձայնութիւն գոյացած է եւ Մոսկուա մէկ միլիոն 200 հազար թոն քարիւղ պիտի տայ, մաս մաս: Այս քանակութենէն դուրս 300 հազար թոն եւս պիտի տայ, փոխանակութեան ձեւի տակ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 14–16)

ԱԼԱՎԵՐԴԻԻ ԵՒ ՇԱՄԼՈՒՂԻ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԵՐԸ ՄԻԱՑՆԵԼՈՒ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ալավերդիի պղինձի հանքավայրը, որ հնագոյնն է Հայաստանի մէջ, իր « երկրորդ ծնունդ »ը կ'ապրի շնորհիւ երկրաբաններու տարիներու հետազօտութեան: Ստորերկրեայ հանքաշերտերը «լուռ էին» գրեթէ քառասուն տարի: Բայց հանքագործները եւ հին բնակիչները կը հաւատային, որ թանկագին մետաղի երբեմնի մեծահարուստ գանձարանները տակաւին չեն սպառած: Այս բանը հաստատեցին մասնագէտները, Հայաստանի երկրաբանական վարչութեան գիտական խումբերու քսան տարուան աշխատանքները յաջողութեամբ պսակուած են: Այս վարկածը, որ հին հանքերը երբեք «չեն սպառած», առաջին անգամ 'ստուգուած եւ փաստուած է դրացի Շամլուղի հանքավայրի օրինակով: Այդ բանը իրողութիւն դարձաւ նաեւ Ալավերդիի մէջ: Երկրաբաններու կարծիքով այդ հանքավայրերը ամբողջութիւն մըն են. իրարմէ բաժնուած են միայն եօթը քիլոմեթրով: Ներկայիս կը մտածուի այդ երկու հանքավայրերը միացնելու մասին:

×

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՓՐՈՖ. ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՄՈՄՃԵԱՆԻ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Ակադեմիայի դահլիճին մէջ նշուած է նոյն Ակադեմիայի փիլիսոփայութեան ամպիոնի վարիչ, Խորհ. Միութեան ընկերաբաններու միութեան նախագահ՝ Փրոֆ. Խաչատուր Մոմճեանի ծննդեան 70 եւ գիտական, դասախօսական գործունէութեան 45ամեակը: Փրոֆեսէօրը 150է աւելի գիտական աշխատութիւններու հեղինակն է: Երեկոյթին բացումը կատարած է Ակադ. Ա. Եգորով: Խօսք առած են Խորհ. Միութեան փիլիսոփայական ընկերութեան նախագահ Ակադ. Ս. Կոնստանտինով, Փրոֆ. Ա. Կիտով, Ռ. Միլլէր եւայլն: Ողջոյնի ուղերձներ յանձնած են Հայաստանի Ակադեմիայի փիլիսոփայութեան հիմնարկի, Երեւանի համալսարանի, ժողովրդական տնտեսութեան հիմնարկի եւ Հայաստանի փիլիսոփայական ընկերութեան ներկայացուցիչները:

×

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի գրողներու տան մէջ տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած՝ Խորհ. Միութեան պետական մրցանակի դափնեկիր Սիլվա Կապուտիկեանի: Բանաստեղծուհիին 60րդ տարեդարձը շնորհաւորելու եկած են բանաստեղծներ, արձակագիրներ, զանազան միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ: Ներկայ եղած են նաեւ Հայաստանէն գրողներ: Օրուան նախագահը՝ Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Ե. Սուրովցեւ, բացումը կատարած է երեկոյթին ընդգծելով Կապուտիկեանի գործերուն արժէքը: Խօսք առած են մառեշալ Յովհ. Բաղրամեան եւ ռուս գրողներ Ս. Նարովչատով, Ռ. Կազակովա, Ի. Դրաչ: Երեկոյթը վերջ գտած է Մոսկուայի եւ Հայաստանի արուեստագէտներու կողմէ տրուած համերգով:

×

ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԷՋ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Արարատի մէջ սկսած է նոր շրջանի մը շինարարութիւնը: Ճարտարապետներ ապագայ բնակիչներուն համար նախատեսած են լաւագոյն յարմարութիւններ: Շրջանը կ'ունենայ դպրոց, մանկապարտէզ, դարմանատուն: Շէնքերու միջեւ ինկած տարածութիւնները կանաչազարդ կ'ըլլան եւ կը ծառայեն նոյն ատեն իբրեւ խաղավայր եւ մարզանքի դաշտեր: Շրջանին մէջ կը բնակին ոչ միայն Արարատ լեռան ստորոտը գտնուող արդիւնաբերական գլխաւոր ձեռնարկութիւններու աշխատաւորները, այլեւ այն շինարարները՝ որոնք պիտի աշխատին նախատեսուած բուժարանի կառուցման համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԻՒԼԵԱՆՆԵՐԸ

Հերոսը՝ ան չէ միայն, որ ռազմաճակատներու վրայ կուրծք կուտայ թշնամիին: Հերոսը՝ ան չէ միայն, որու արիւնը թափած է ի պաշտպանութիւն հայրենի հողին: Սփիւռքը ստեղծեց մեզի համար, հերոսներու ուրիշ դասակարգ մը, որ ֆրանսական գործատուներու ծուխով լեցուց իր թոքերը բայց եւ կրցաւ անձնուիրութեամբ, հաւատքով եւ անխառն նուիրումով, հայրենիքի գաղափարը պաշտպանել լքլած? պողոտաներու վրայ: Ռընոյի մէջ, անցընելէ եաք օրեր ու ժամեր, ձմրան գիշերները տունէ տուն գլնալով, ձրի դաս տալու, Հայ երախաներու, որպէսզի անոնք գիտնան թէ տարբեր երախաներն են, ունին հայրենիք մը, որ հեռու է իրենց աչքերէն բայց որ պէտք չէ արմատախիլ ըլլայ իրենց սրտէն ու հոգիէն: Սփիւռքի մեր այս հերոսները, երգեր չունեցան իրենց փառքը երգելու համար, իրենց անունները մնացին շուքի մէջ, յոբելեան չունեցան, գիրք չէին գրած, բեմ չէին ելած: Անոնք, երբեք իրենք զիրենք չէին ցուցադրած, վասնզի ինչ որ ըրին ու կ'ընէին, այնքան բնական էր իրենց համար, որ երբեք վարձատրութիւն չակնկալեցին: Համեստ՝ բառին ազնուական իմաստով, անոնք սեւ աշխատանք տարին: Հանդէս կազմակերպեցին, թաղէ թաղ տոմսակ ծախեցին, բանախօս փնտռեցին, պերեզմաններու այցերը չմոռցան, հոս – հոն վազեցին գեղարուեստական բաժին մը ապահովելու համար: Հաւատքով գործեցին: Հաւատք հանդէպ՝ ազգային սրբութեանց, հաւատք՝ հանդէպ իրենց կուսակցութեան, որու ղեկավար չեղան, բայց որու ծառայեցին անդաւանելի անշահախնդրութեամբ:

Երախտագիտութիւն չփնտռեցին, յաճախ արդէն ապերախտութեան իսկ հանդիպեցան: Զվհատեցան, սակայն, քանի իրենց գոհունակութիւնը գտած էին իրենց հոգիին մէջ իսկ:

Ո՞վ են ասոնք: Կիւլեանները: Եւ այսօր, ի մասնաւո՛րի, մեր այնքան սիրելի Գրիգոր Կիւլեանը, ութսունամեայ մեր երիտասարդ ընկերը:

Եւ պատի՛ւ Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. Արզումեան խումբին, որոնք մեծարանքի հաւաքոյթ մը կը կազմակերպեն, այս Կիրակի: Գիտակի՛ց, որ մանաւա՛նդ Շաւիլը, որու ազգային եւ կուսակցական կեանքին ու գործունէութեան, առհաւիրան է՝ Գրիգոր Կիւլեան, չէր կրնար այս նուազագոյնն ալ չընել իրեն:

Արեւշատութիւն, շատ սիրելի ընկ. Կիւլեան: Զայէ յուզումդ: Գիտեմ, հին օրեր պիտի յիշես, երբ Շաւարշը քեզի նկարագրել կուտար Ռընոյի առաջին գործադուլները, երբ խանդավառութեամբ եւ ի՜նչ բազմութեամբ, կը լեցուէր Շաւիլի անտառը, որ « Խանասորը » ոգեկոչուի: Գրեթէ բոլոր սերնդակից ընկերներդ կորսնցուցիր ու խօսակիցներդ պակսեցան: Զայէ յուզումդ, սիրելի ընկ. Կիւլեան, տե՛ս, որքա՛ն հարազատներ քով քովի եկած, իրենց սրտին խորէն, կ'ըսեն քեզի՝ վարձքդ կատա՛ր:

Ու մանաւա՛նդ, քու ընտանիքդ՝ «Յառաջ»ը, որու երկար վաստակին, դուն ալ բերիր քու քրտինքիդ բաժինը: Ան ալ այսօ՛ր, յուզումով բայց եւ ուրախութեամբ կ'ըսէ քեզի՝ վարձքդ կատար:

ԱՐՓԻԿ

ՊԱՀ ՄԸ ՔՈՉԱՐԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

Ա.

Գաղթահայ մամուլը եւ ի մասնաւորի «Յառաջ» արձագանգած էին նկարիչ եւ քանդակիչ համբաւաւոր Երուանդ Քոչարի մահուան գոյժը՝ որ պատահեր էր Երեւան, անցեալ Յունուար 22ին:

Թաղումը կատարուեր է քաղաքային պանթէոնը արտակարգ շուքով եւ պատիւներով, շարժման մէջ դնելով Գերագոյն Սովետի նախագահութիւնը, Մինիստրներու Խորհուրդը, կուսակցական մարմիններ եւ միութիւններ, հայ, վրացի եւ ադրբեջանցի նկարիչներ եւայլն:

Անշուշտ այս առթիւ մամուլը սեղմ տողերով ակնարկեր էր նաեւ անոր ամփոփ կենսագրականին:

Սակայն որեւէ տեղ չկարդացի եւ յիշատակութիւնը չգտայ, շնորհիւ Մխիթարեան Հայրերուն, անոր Վենետիկ անցուցած շրջանին:

Թերեւս անկարեւոր նկատուած է, կամ մոռացութեան նոյնիսկ անգիտութեան արդիւնք, մերժելով չկամութիւն ենթադրել յապաւումին մէջ: Ուրեմն ես յիշատակագրեմ եւ ամբողջացնեմ յապաւումը:

«Յառաջ» կը գրէ թէ «... 1922ին կը հաստատուէր Փարիզ մինչեւ 1936 երբ վերջնապէս կը ներգաղթէր հայրենիք»:

1922 թուականը սխալ է. Քոչար (այն ատեն տակաւին Քոչարեան) 1922ին Վենետիկ էր, առ նուազն մինչեւ 1923ի ամառը: Համուրէքութիւն (խլիքիւթէ) չունէր բնականաբար նոյն թուականին թէ՛ Վենետիկ եւ թէ՛ Փարիզ բնակելու համար:

Վենետիկ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը, գետնայարկը բակին վրայ նայող մէկ – երկու սենեակներ կային: Այդ քանի մը անկողիննոց սենեակները տեսակ մը հիւրանոց էին, այն իմաստով՝ որ վարդապետները մասնաւորապէս յատկացուցած էին անցորդ Հայերու, առաւելապէս սահմանափակ միջոցներ ունեցող երիտասարդներու՝ որոնք հոն կ՚ապաստանէին քանի մը օր, քանի մը շաբաթ կամ նոյնիսկ երբեմն քանի մը ամիս, իրենց ուղեւորութեան ճամբուն վրայ, կամ իրենց վարչական դժուարութիւններուն կարգադրութեան սպասումով: Իրենց ճաշն ալ կ՚երթային խոհանոցէն աշակերտներու ուտեստէն կ՚առնէին եւ իրենց սենեակը մէջտեղը դրըւած սեղանին շուրջ կը ճաշէին: Այդպէս գէթ ատեն մը զերծ կը մնային պանդոկի եւ սնունդի մղձաւանջային հոգէն շնորհիւ Հայրերուն:

Հայութեան համար դժուար օրեր էին: Նախ Հանրապետութեան անկախութեան կորուստէն եւ ապա քեմալական յաղթանակէն վերջ, Հայութենէն ստուար զանգուած մը տեղափոխութեան մէջ էր, անծանօթ եւ անբարեացակամ ճամբաներ ինկած: Հազուադէպ չէր որ Հայեր գային կամ անցնէին Վենետիկէն ալ:

Երուանդ Քոչարն ալ օր մը անոնց պէս հասաւ Վենետիկ եւ եկաւ վարժարան:

Յիսունեւեօթն տարուան հեռաւորութիւն մը կայ, չեմ յիշեր թէ Թիֆլիսեցի Քոչար Պաթումէ՞ն կուգար թէ Պոլսէն: Բայց ինչ որ կը յիշեմ այն է որ 1922ի աշնան եկաւ Վենետիկ: Իզմիրի աղէտն ալ պատահած էր (Սեպտեմբեր 1922), մեր ընկերներուս խօսակցութեան տեւական նիւթն էր եւ ես, յուսալքուած եւ անհամբեր լուրի կը սպասէի իմիններէս՝ որ Իզմիր կը բնակէին:

Շօշափելի փաստ մըն ալ կայ որ 1923ին ամրան Քոչար տակաւին Վենետիկ էր:

Վարժարանը դպրոցական տարեվերջի մօտ, շրջանաւարտ ելլելիք դասարանը կը խմբանկարուի եւ նկարը կ՚երթայ միանալ նախորդող դասարաններու շարքին:

Ընկալեալ սովորութեան համաձայն, մենք որ շրջանաւարտ պիտի ելլէինք 1923ի Յունիսին վերջ, մեր դասարանն ալ նկարուեցաւ վարժարանի մեծ դալիճին մէջ, հաւանաբար Մայիսի վերջերը կամ Յունիսի սկիզբը:

Խումբին կեդրոնը բազմած էր, ձիւնափայլ մօրուքը կրծկալի պէս տարածած կուրծքին, տեսուչ վարդապետը երջանկայիշատակ Հայր Գաբրիէլ Նահապետեան (Մեզուշիրակայ), իր շուրջ նըստած կամ կանգնած դասարանին 19 աշակերտները:

Միայն թէ լոյսը աջէն կուգար հսկայ ու մինչեւ վար իջնող դուռ – պատուհաններէն, լուսաւորելով դէմքերուն աջ այտերը միայն, ձախերը ձգելով մութին մէջ: Լոյսի այդ հակադրութիւնը սըրբագրելու համար, ձողի մը ծայրը ճերմակ ու մեծկակ խաւաքարտ մը գամեցին եւ տուին Քոչարին ձեռքը՝ որ մեզի հետ ներկայ էր դահլիճը, կեցուցին ձախին որպէսզի խաւաքարտին վրայ ինկած լոյսը ցոլանայ խումբին ձախ կողմն ալ եւ հակադրութիւնը մեղմանայ:

Խմբանկարը յաջող է, միայն թէ լուսանկարիչին անճարակութենէն ձողն ու խաւաքարտը ձեռքին Քոչարն ալ կանգնած է նկարին վրայ: Ուրեմն այս կը պատահէր 1923ի կէսերուն:

Շրջանաւարտումի քննութիւնները լըմացան Յունիս ամսուան հետ: Վկայականներու բաշխումի շքաւոր հանդէսը տեղի ունեցաւ Յուլիսի կէսերուն, ի ներկայութեան Ս. Ղազարէն Մխիթարեան Հայրերու, իտալացի աւագ կրօնաւորներու, բարձրաստիճան պաշտօնատարներու եւ զինուորականներու, մեր իտալացի ուսուցիչներուն եւ Վենետիկ հաստատուած Հայերու նկատելի թիւի մը:

Այս առթիւ զուարճալի միջադէպ մըն ալ կը յիշեմ տակաւին: Ուսումնապետ վարդապետը՝ Հ. Վրթանէս Խանպէկեան, դասաւորման կարգով մի առ մի բարձրաձայն կը կարդար շրջանաւարտին անունն ու ծննդավայրը եւ վկայականն ի ձեռին կ՚առաջնորդէր զինքը պաշտօնական հիւրի մը մօտ՝ որ քանի մը շնորհաւորական բառերով ան յանձնէ վկայականը վկայեալին:

Երբ կարգը ինծի եկաւ, ուսումնապետը կարդաց.— «Բաբգէն Գավէզեան, Իզմիրցի»: Հ. Արսէն Ղազիկեան որ հիւրերուն մէջ էր, իսկոյն ոտքի ելաւ եւ ցուցամատը բարձրացուցած բողոքեց.— «Իզմիրցի չէ, Իզմիթցի՛ է, Իզմիթցի՛»: Պէտք է ըսել որ Հայր Արսէն պաշտամունքն ունէր հայ Բիւթանիոյ եւ Իզմիթցի մը Իզմիրցիի վերածել, ան ալ Պարտիզակի Ղազիկե՛նց թոռ, մահացու մեղք էր իրեն համար: Մայրս՝ Պարտիզակցի, ծնեալ Ղազիկեան, նոյն զարմէն էր իր հետ:

Այս բոլորին ներկայ էր Քոչար, ինչպէս մասնակցեցաւ հանդէսին յաջորդող աւանդական հացկերոյթին՝ որուն հրաւիրեալներն էին դարձեալ հանդէսին պաշտօնական հիւրերէն մաս մը: Քոչար ներկայ էր եւ մեզի սեղանակից, որովհետեւ գետնայարկի հիւրանոցին ամէնէն հին բնակիչն էր ամիսներէ ի վեր եւ այլեւս բոլորովին ընտելացած էր թէ՛ վարժարանին եւ թէ աշակերտներուն, մանաւանդ մեզի մեծերուս:

Քանի մը օր վերջ դասընկերոջ մը հետ ես մեկնեցայ Փարիզ: Այն ատեն Փարիզի Հայերը երկու կեդրոններու շուրջ հաւաքուած էին առաւելապէս: Մինակուկ երիտասարդները եւ ամուրիները՝ Լատինական Թաղը, Սէն Միշէլի շուրջ, իսկ ընտանիքները մեծաւ մասամբ Պելվիլի շրջանը, սովորաբար խեղճուկրակ պանդոկներու մէջ: Որոշ սրճարաններ ալ, թէ՛ Սէն Միշէլ, թէ Պելվիլ, իրենց հանդիպումի վայր ընտրած էին, տակաւին իրենց յարաբերութեան կապը տեղացիներուն հետ, ան ալ շատ թոյլ, պանդոկապետէն եւ անկիւնի նպարավաճառէն անդին անցած չըլլալով: Կիրակնօրեայ հանդիպումներն ալ կը կատարուէին ժան – Կուժոն փողոցը, եկեղեցիին դուռը՝ որ երբեմն արեւելեան տօնավաճառի մը երեւոյթն ալ կ՚առնէր, ապուխտէն մինչեւ հանգստապատառ, խճողելով փողոցը եւ դժուարացնելով անցքը ի մեծ դժգոհութիւն թաղի տեղացիներուն:

Լատինական թաղը հանդիպումի գըլխաւոր վայր մըն էր նաեւ Մէսիէօ լը Փռէնս փողոցին վրայ Գիսակ Փափազեանի «Անի» ճաշարանը: Ես ալ Լատինական Թաղը Ռիւ Սոմռար պանդոկ մը իջած էի եւ «Անի» ճաշարանը կը ճաշէի: Քանի մը տարի վերջ, Գիսակ Փափազեան, նոյն մայթին վրայ քանի մը քայլ անդին հիմնեց «Ֆլորիա» ճաշարանը եւ «Անի»ն փոխանցեց Հրանդ Թորոսեանին: «Ֆլորիա»յի վերնայարկը կը կատարուէին նաեւ «Յարդգող»ի, ապա «Մենք» խումբի տղոց եւ «Ջափհաս Որբեր»ու հաւաքոյթները: Երկու ճաշարաններն ալ պատմական վայրեր արձանագրուած մնացին փարիզահայ գաղութի սկզբնական շրջանի տարեգրութեան մէջ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— o —

Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին (սովետ) նախագահութեան 1978 Դեկտ. 13ի որոշումով, Գերագոյն Խորհուրդին ընտրութիւնները, ինչպէս օրին հաղորդեց «Յառաջ», տեղի ունեցան ճշդուած թուականին՝ Մարտ 4ին:

Համաձայն Սահմանադրութեան՝ «ՍՍՀՄ պետական իշխանութեան բարձրագոյն մարմինը ՍՍՀՄ Գերագոյն սովետն է» (յօդ. 108): «ՍՍՀՄ Գերագոյն Սովետը կազմուած է երկու պալատից՝ Միութեան սովետից եւ Ազգութիւնների սովետից» (յօդ. 109):

Միութեան Խորհուրդին ընտրելիներուն թիւը կը սահմանուի ընդհանուր բնակչութեան թիւին համապատասխան: Նախորդ ընտրութեանց ժամանակ 300.000 հոգիի մէկ թեկնածու սահմանուած էր. այս անգամ՝ մէկ թեկնածու 350.000 հոգիի: Ազգութիւններու Խորհուրդին համար համահաւասար ներկայացուցչութիւններ սահմանուած են: Այսպէս՝ Դաշնակցային Հանրապետութիւնները, կամ՝ միութենականները, ինչպէս սովորութիւն է անուանել, 32ական երեսփոխան կուտան, ինքնավար Հանրապետութիւնները 11ական, ինքնավար մարզերը 5ական, ազգային կամ ինքնավար օկրուգները մէկական:

Այս հիմունքներուն վրայ Հայաստան Միութեան Խորհուրդին մէջ ունի ներկայիս 8, իսկ Ազգութիւններու Խորհուրդին մէջ 32 դեպուտատ:

Մարտ 4ի ընտրութեանց մասնակցած են 174.920.221 հոգի, ներկայացնելով քուէարկութեանց համար արձանագրըուածներուն 99,99 առ հարիւրը: Հայաստանի ընտրողներու թիւն է եղած մէկ միլիոն 619.599 հոգի. քուէարկութեանց մասնակցած են 1.619.543 հոգի, ներկայացնելով 99,99 տոկոս:

Այժմու պատկերով, երկու խորհուրդներն ալ ունին 750ական դեպուտատներ:

Իբրեւ մանրամասնութիւն արձանագրենք, որ Նախիջեւանը ըլլալով ինքնավար Հանրապետութիւն Ադրբեջանի շըրջագիծին մէջ, ունի 11 երեսփոխան, իսկ Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզը հինգ երեսփոխան:

Ժ. Մ.

Միութեան խորհուրդին Հայաստանի 8 երեսփոխանները.—

Էջմիածինի ընտրական շրջանէն (օկրուգ) Ռոզա Աւագեան
Երեւանի Լենինեան ընտրական շրջանէն Կարէն Դեմիրճեան
Մասիսէն՝ Յովնան Իսրայէլեան
Կիրովականէն՝ Վիկտոր Համբարձումեան
Լենինականէն՝ Ամալիա Յարութիւնեան
Երեւանի Սովետական շրջանէն՝ Գառնիկ Մանասեան
Երեւանի Սպանդարեան շրջանէն՝ Յովհաննէս Չէքիջեան
Սեւանէն՝ Բարկէն Սարկիսով:

Ազգութիւններու խորհուրդին Հայաստանի 32 երեսփոխանները.—

Նազան Աբովեան (Գուգարք), Թամար Ալեքսանեան (Հոկտեմբերեան), Գա… Անիսիմով (Ղափան), Ռոբեր Արզումա…եան (Լենինական), Անահիտ Բաղդասար…եան (Արտաշատ), Յովհաննէս Բաղրամ…եան (Էջմիածին), Անահիտ Գալստեա… (Ախուրեան), Ագապի Գէորգեան (Երեւանի Զէյթուն), Տատեանա Գորոզկով… (Ստեփանաւան), Սիլվա Գրիգորեան (Երեւանի Յաղթանակ), Օթարի Գիւլմի…սարեան (Հրազդան), Ալվարդ Դաշեա… (Աբովեան), Սախա Խաչատրեան (Երեւանի Օրջոնիկիձէ), Ալեքսան Կիրակոսեան (Մարտունի), Վիկտոր Կուլիկով (Երեւանի Սպանդարեան), Արծրունի Յակոբ…եան (Արթիկ), Սերգէյ Համբարձումեան (Երեւանի Մեասնիկեան), Գիւլնազ Հէր…դարովա (Վարդենիս), Հայկանոյշ Ղու…կասեան (Նայիրի), Արծրուն Միրզոյեան (Երեւանի Լենինեան), Քնարիկ Միրզոյեան (Իջեւան), Մարիուս Եուզբաշեան (Երեւանի Սովետական), Լէոնիդ Ներսի…եան (Երեւանի Շահումեան), Պէտոր Գա…կար (Աշտարակ), Սուրէն Պետրոսեան (Երեւանի Արդիւնաբերական), Կոնստան…տին Ռուսակով (Լենինականի կենտրոնական), Լեւոն Սահակեան (Եղեգնաձոր), Ֆադէյ Սարգսեան (Երեւանի 26 կոմի…սարներ), Միխայիլ Սմիրտիւկով (Կամօ), Անահիտ Վարդանեան (Արարատ), Սէյրան Քոչինեան (Թումանեան), Հայկ Օհանեան (Կիրովական):

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Գրիգոր Կիւլեան. անուն մը անուն… բուն մէջ. մէկը շատերէն որոնց մա… քիչ կը գրուի, քիչ կը խօսուի: Թերեւ… բու առաջին էջը զարդարողներուն … չեն կազմեր: Կը գործեն լուռ, մի… քին մէջ, նպատակի մը ծառայելու հ… դարտ գոհունակութեամբ: Իր մասին գր… լով այն տպաւորութիւնը ունիմ, որ … առաջին զարմացողը ինքը՝ իմ սիրելի ե… ընկեր Գրիգոր Կիւլեանը ըլլայ:

Կարեւորին եւ անկարեւորին գիտակ… ցութիւնը ունեցող անձի մը պարզ եւ … ողջ տրամաբանութեամբ, հաւանաբա… մռմռայ քիթին տակէն. «Ի՞նչ ըրած … որ»...:

Այս տողերը գրած պահուս կ՚անդրադառնամ որ դիւրին չէ յատուկ ստո… գելով մը բնորոշել Գրիգոր Կիւլեա… կատարած դերը եւ մատնանշել իր տե… մեր ազգային կեանքին մէջ: Կամովի… մնացած է շուքին մէջ գերադասելով … պատակը քան իր մատուցած ծառայու… թիւնը: Այսպէս եղած են մեր բոլոր … նարհ եւ ազնիւ ընկերները: Կուգան … ռանց փողի եւ կը մեկնին օր մը առա… թմբուկի:

Շաւիղ Հ. Յ. Դ. Արղութեան խում… եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ուզեց… վերջ տալ այս ընկալեալ սովորութեան կազմակերպելով մեծարանքի ցերեկ… մը այս Կիրակի, նուիրուած Գրիգ… Կիւլեանի վաթսունամեայ վաստակի…: Այդ օրը հաւանաբար Գրիգոր Կիւլե… իմանայ իր ընկերներու արտայայտու… թիւններուն շնորհիւ, թէ «Ի՞նչ ըրած է…

Ո՛չ հրապարակախօս էր, ո՛չ մտաւո… րական գործիչ եւ ոչ ալ գրող, բայց … այնպէս իր ընկերներուն որոշումով … Կիրակի օր պիտի գրուէ պատուոյ տեղ…

Սփոփարար երեւոյթ մը մեր հանրայ… կեանքին մէջ ուր սովորութիւն դարձ… է պատուոյ սեղանները մենաշնորհը դա… ձընել «եզակի» անձնաւորութիւններու… Եզակին Գրիգոր Կիւլեանի պարագայ… իր զոհաբերութեան ոգին է, Հայութե… ծառայելու խոր գիտակցութիւնը, ու … կուսակցութեան գաղափարներու յաղթա… նակին նկատմամբ, ունեցած իր անխախ… հաւատքը:

Գրիգոր Կիւլեանի վաստակին ընծայ… ուած մեծարանքը, սոսկ պատշաճի արա… րողութիւն մը չէ, այլ բովանդակ գաղ… թի մը անեղծ երախտագիտութիւնը ար… տայայտող, ինքնաբուխ զգացումներ ի… տացնող օրինակելի ձեռնարկ մը:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՔԱԼԵՑԷ՛Ք, ՓԱՌՔ ՈՏՔԵՐՈՒՆ...

Տարակոյս չկայ թէ կեանքը հետզհետէ կը բարդանայ, կը կնճռոտի եւ կեանքի պայքարը հետզհետէ կը դառնայ անտանելի։ Պատճառները շատ են, բայց ամենակարեւորները ահաւասիկ.

— Մարդոց չափազանց աճումը եւ գիտութեան առաջ բերած անպատեհութիւնները։ Արդի մարդը ամէն բան չափազանցութեան տանելու վտանգաւոր մոլութիւնով մը վարակուած է։ Վազել, թռչիլ, սուրալ, ուտել, յղփանալ՝ ճաթելու աստիճան, խմել յիմարանալու աստիճան, զուարճանալ անասնանալու աստիճան։ Արդիւնքը՝ զանազան ու զարմանազան հիւանդութիւններ, որոնց կարգը պէտք է դասել մեր օրերու ուրիշ մէկ ահաւոր ամփոփութիւնը, ինքնաշարժ նստելու մոլութիւնը։ Արդարեւ, ինքնաշարժի արհեստով վարիչները Ֆիզիքական գործունէութեան բացակայութեան պատճառաւ՝ շատ աւելի յաճախակի քան ուրիշ արհեստաւորներ կ'ենթարկուին սիրտը սնուցանող երակներու հիւանդութեանց։

×

Որկրամոլութիւն եւ նստակեցութիւն (անշարժութիւն), ահա առողջութեան մեծագոյն թշնամիները։ Արդ, քալելը, օրական գէթ մէկ ժամ, օժտուած է օգտակար յատկութիւններով։ Քալելը կարելի է նկատել լաւագոյն մարզանքը։ Որովհետեւ ամէն ոք եւ իր կեանքի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին կրնայ գործածել առանց որեւէ անպատեհութեան։ Դիտուած է թէ մեծ քալողները կ'ապահովեն առոյգ ծերութիւն մը։ Հենրի Ֆորտ, ինքնաշարժի թագաւորը, կարելի եղածին չափ կը խուսափէր կառք գործածելէ, զոր կը համարէր իր առաջին թշնամին։ Ամէն օր ինքզինքը կ'ենթարկէր քանի մը քիլոմեթր քալելու։ Երբեք վերելակ չէր գործածեր։ Կը սիրէր իր թոռներուն հետ վազելու մրցում կատարել։ Իր բարեկամները զինքը կը կոչէին մըշտընջենական պատանի։ 80ը անց՝ տակաւին կը յաջողէր իր երիտասարդ քարտուղարը չնչասպառ ընել։

×

Ըստ նորագոյն ուսումնասիրութիւններու, վարի անդամներու սեւ երակներուն արեան ինը տասներորդ քանակին շրջանառութիւնը տեղի կ'ունենայ ներքին սեւ երակներու միջոցաւ, պարզ անոր համար որ անոնք օժտուած են բազմաթիւ խըփիկներով կամ կափոյրներով (վալվիւլ), որոնց պաշտօնն է արգիլել արիւնին յետադարձ հոսանքը։ Միւս կողմէ սեւ արեան ճնշումը աւելի ցած է անոնց մէջ եւ այս իսկ պատճառով քալելու ընթացքին շատ դիւրութեամբ կը պարպուին, բան մը որ կը նպաստէ արիւնի լաւագոյն շրջանառութեան եւ ճիշդ ասոր համար է որ քալողները գրեթէ զերծ կ'ըլլան սեւերակային ընդլայնումներէ (վառիս — ֆլեպիթ), որոնց կ'ենթարկուին մասնաւորապէս քաղաքի բնակիչները, մանաւանդ կիները որոնք կը խուսափին քալելէ եւ գրեթէ երկար ժամեր ոտքի վրայ կը մնան։

Անշարժութեան պահուն՝ սեւերակային հոսանքը շատ դանդաղ է։ Ընդհակառակն ոտքի պարզ շարժումները, մանաւանդ քալելը անմիջապէս կ'աշխուժացնեն հոսանքը։

×

Քալելը կը նպաստէ եւ կարելի է ըսել թէ անհրաժեշտ է մտաւորական գործունէութեան։

Մեր մարմնոյն մէջ գոյութիւն ունի ելեկտրականութիւն, որ անցնելով մեր ջիղերներուն ընդմէջէն՝ գործարանային ներուժին մաս կը կազմէ։ Այդ հոսանքը բնաւ չի դադրիր մինչեւ մահ եւ այնքան կը բարձրանայ՝ որքան աւելի կ'աշխատին ջիղերները։ 3 - 10 միքրովոլթ ելեկտրումը հանգիստի պահուն, 10ով կը բազմապատկուի՝ երբ մարմինը կը շարժի։ Որքան մեր ուղեղը գործէ, նոյնքան վոլթաժը կը բարձրանայ։

Ծանօթ եւ նշանաւոր փիլիսոփայ մը կը գրէ.— Քալելը ոչ միայն մտքի խթանիչ մըն է, այլ եւ ամէն բանէ առաջ մեր առողջութեան ապահով երաշխաւորիչ մըն է։ Քալելը, որպէս դարմանումի գործօն, այս դարու բժշկական մեծ գիւտերէն մին է։ Վիրաբուժական մեծ գործողութեան ենթարկուողներուն դարմանումը բոլորովին յեղաշրջուած է անոր շնորհիւ։ Փոխանակ շաբաթներով հիւանդը անկողնին մէջ անշարժ պահելու, մենք կը ստիպենք քալելու՝ գործողութենէն երեք օր ետքը, որովհետեւ քալելը շնչառական եւ արիւնային կշռոյթը արագացնելով՝ կը փութացնէ վէրքերու սպիացումը։

×

Քալելը կը բանայ մեր ախորժակը, կը դիւրացնէ մարսողութիւնը եւ կը հանդարտացնէ մեր ջղային դրութիւնը։ Մեծ քալողները ցանցառօրէն գլխու ցաւ կ'ունենան։ Քալելը կը զարգացնէ կողքի եւ ոտքերու ջիղերային դրութիւնը եւ այս հանգամանքով կը հանդիսանայ ամէնէն ազդեցիկ մարզանքը կիներուն համար։ Լաւ քալող կիները շատ դիւրութեամբ կը ծնին։

Քալեցէք բնական եւ սովորական կերպով. կանոնաւոր քալուածքը կը թուլցնէ ձեր պրկուած ջիղերը և կը հալեցնէ զանոնք անդամալուծող արգելքները։

×

Մի՛ դանդաղիք դիտելու համար անցորդները. մոռցէ՛ք ժամանակի մը համար ձեր նմանները։ Ձեր աչքերը բացէք ձեզ շրջապատող սքանչելի տեսարաններուն վրայ։ Դիտեցէք ծառերը, մարգերը, երկինքը եւ ձեր կոխոտած գետինը կամ սալարկը։ Սրեցէք ձեր լսելիքը, լսելու համար ճնճղուկներու ճռուողիւնը, տերեւներու շշնջիւնը, առուակներու զուլալ կարկաչիւնը։ Այն ատեն հասած պիտի ըլլաք քալելու գեղեցիկ նպատակին։ Վերստին պիտի ապրիք ձեր մանկութեան անհոգ եւ զուարճալի կեանքը։

Քալեցէք, քալեցէք, պատիւ ըրէք ձեր ոտքերուն։

Փա՛ռք մարդկային ոտքերուն։

«Հ. Բ.»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ ՏՈՀՄԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Արովեանի մէջ տեղի ունեցած է Իսահակեան տոհմին նուիրուած երեկոյթ մը, մասնակցութեամբ քաղաքի հիմնարկութիւններու եւ ձեռնարկութիւններու աշխատաւորներու։ Մուշեղ Նարեան խօսելով Իսահակեան տոհմի 150ամեայ պատմութեան մասին նշած է, թէ տոհմապետը՝ Նիկողայոս Իսահակեան, Հայաստանի պատմական Պայազէտ քաղաքէն 1828ին իր ընտանեկան պարագաները առաջնորդած է Շիրակ։ Մէկ մասը հաստատուած է Գիւմրի, միւսը՝ մերձակայ Ղազարապատ գիւղը։ Տոհմապետը քաղաքին մէջ կը կառուցանէ բազմաթիւ սենեակներէ բաղկացած տուն մը, ուր 1875ին ծնած է Աւետիք Իսահակեան։ Այդ տունը ներկայիս բանաստեղծին յուշաթանգարանն է։ Իսահակեան տոհմը տուած է շուրջ քսան անուանի դէմքեր՝ բանաստեղծ Իսահակ Իսահակեան, բանասէր Մկրտիչ Իսահակեան (Աւետիքի մեծ եղբայրը), բանահաւաք Հայկ Իսահակեան, բանաստեղծներ Գէորգ և Նահապետ Աֆրիկեան, դերասան Գեղամ Աֆրիկեան (Աւետիքի քրոջ զաւակները), դերասան Յովհաննէս Զարիֆեան, գրող Արաս Իսահակեան եւն։

Երեկոյթին ներկաներուն ծանօթացուած են Աւետիք Իսահակեանի ընտանեկան պարագաները՝ որդին՝ ծանօթ արուեստագէտ Վիգէն Իսահակեան, թոռը՝ բանասէր Աւիկ, հարսը՝ Բելա, որ կ'աշխատի Երեւանի Իսահակեան տուն-թանգարանը։ Խօսք առած են Աւիկ ու Բելա Իսահակեան եւ Գեղամ Աֆրիկեան, յուշեր պատմելով բանաստեղծին կեանքէն։ Կարդացուած են Իսահակեանի քերթուածներէն նմոյշներ։

×

ԱՐՏԱՇԱՏԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Հայաստանի հին մայրաքաղաքներէն Արտաշատի պեղումներու ատեն յայտնաբերուած կաւէ արձանիկները աչքի կը զարնեն ձեւերու եւ շարադրանքի ինքնատպութեամբ։ Մայրն ու մանուկը պատկերող գործերը գիտնականները կը դասեն հնագոյն ժամանակաշրջանի Հայաստանի մշակոյթի եւ արուեստի նոր երեւոյթներու շարքը։ Արտաշատի մասին հնախոյզները նոր տեղեկութիւններ ստացած են։ Պարզուած է որ քաղաքը ունեցած է գրեթէ 500 հեկտար տարածութիւն մը։ Անոր միջնաբերդը եւ կեդրոնական մասը զետեղուած էին պարսպապատ ինը բլուրներու վրայ։ Քաղաքը ունեցած է ջուրի մատակարարման դրութիւն, որու կառուցման համար օգտագործուած են կաւէ խողովակներ։ «Սեղծուեցաւ մեծ եւ շատ գեղեցիկ քաղաք մը, որուն արքան տուաւ իր անունը եւ Հայաստանի մայրաքաղաք հռչակեց», գրած է Պլուտարքոս։

Արտաշատի մէջ յայտնաբերուած է զէնքի հաւաքածոյ մը, որու շարքին՝ քարնետող մեքենաներ, բարաններ, զանազան խեցիէ առարկաներ, հայկ. քաղաքներու մէջ հատուած բազմաթիւ դրամներ։ Յայտնաբերուած առարկաներու մէջ կը գտնուի նաեւ «Արտաշատեան Աֆրոդիտէի» արձանը, որ ուշ հելլենիզմի արուեստի լաւագոյն նմոյշներէն է եւ կրնայ վերագրուիլ Ն. Ք. 2րդ դարու վերջաւորութեան եւ առաջին դարու սկիզբերին։ Մինչ այդ աշխարհին ծանօթ էին նոյնատեսակ չորս քանդակներ՝ որոնք կը գտնուին Բրիտանական Թանգարանը եւ Աթէնքի մէջ։ Գրեթէ 500 տարի Արտաշատ մեծ դեր խաղացած է երկրի քաղաքական միաւորման եւ անոր տնտեսական եւ մշակութային զարգացման մէջ։ Արտաշատի աւերակներու տեղը երկար ատեն վէճերու առարկայ էր եւ միայն հնախոյզները վստահ էին, որ քաղաքը կառուցուած է Մեծամօր եւ Արաքս գետերու միախառնումին վայրը։

LIVRES REÇUS :

LE MOUVEMENT NATIONAL KURDE,
par Chris Kutschera
Ed. Flammarion (l'Histoire Vivante)
Paris 1979

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

4.

Անապատի մայրամուտի բոցը ցնցեց Գուրբան Ալի Մանուկին։ Նրան թուաց, թէ նորից տեսնում է Ամառինէի հրապարակում բորբոքուող կրակը, որի մէջ այրւում էին ոչ միայն Հայերի դիակներ, այլեւ ողջակիզւում էին խմբապետ Խօրէնն ու պատանի Գեղամը։

Արդէն չորրորդ տարին է, ինչ Գուրբան Ալի Մանուկը ծառայում է կարմիր բանակում, իբրեւ հեծեալ ջոկատի հրամանատար։

Մայրամուտի հրդեհը, այո, ցնցեց նրան՝ յիշեցնելով Ամառինէի հրապարակի խարոյկը։ Կարծես լսեց նաեւ ողջակիզուող Գեղամի խրոխտ ձայնը.

— Մեղա՛յ, Եփրատ, մեղա՛յ...

Նաեւ յիշեց Կուրտ ֆոն Շուլցին։ Քեմալ բէյը իրեն պատուիրեց իր հանըմին ու որդուն հասցնել Ամառինէ, յանձնել Կուրտ ֆոն Շուլցին։ Գուրբան Ալի Մանուկը կատարեց նրա յանձնարարութիւնը։ Իսկ երբ Կուրտ ֆոն Շուլցի հետ մենակ էր, նրան յանձնեց Քեմալ բէյի ուղարկած նուէրը՝ թանկագին քարերով լցուած արծաթէ մի խոշոր տուփ։

Շուլցը գրեթէ յափշտակեց ծանր տուփը, շտապելով բացեց, մատները մխրճեց ակնեղէնի ու գոհարների մէջ։

— Օ՛, բարեկամս ինձ չի մոռացել։ Ի՞նչ կ'ասես, օնբաշի՛, Քեմալ բէյը առատաձեռն է ու բարի, այդպէ՞ս չէ։

— Այդպէս է, պատասխանեց ինքը։ Ինչո՞ւ առատաձեռն չլինի Քեմալ բէյը, հերր գնդապետ։ Այդ գանձը իր քրտինքով չի վաստակել, այլ կողոպտել է իր ձեռքով սպանուած Հայերից։ Հապա հերր գնդապետ, նայեցէք այդ թանկագին քարերին, կարծես նրանց վրայ դեռեւս Հայի արեան հետքեր են երեւում։

Կուրտ ֆոն Շուլցը բարձրացրեց գլուխը, կատաղի նայեց նրան։ Սակայն իր վրայ ուղղուած ատրճանակի փող տեսնելով, խելակորոյս աղաղակով ետ-ետ գնաց։

— Զխփե՛ս, չկրակե՛ս...

— Չեմ կարող չսպանել ձեզ, հերր գնդապետ։ Սակայն ուզում եմ իմանաք, որ ես ձեր գանձերը կողոպտելու մտքով չեմ սպանում ձեզ, ինչպէս անում է յետին աւազակը։ Այլ ուզում եմ իմանաք, որ ես Հայ եմ եւ իմ արդար վրէժն եմ հանում։

Գուրբան Ալի Մանուկը կրակեց նրա կրծքին։ Գնդապետն ընկաւ՝ արծաթէ տուփը ամուր բռնած ձեռքերի մէջ։

Այս էլ է լաւ յիշում Գուրբան Ալի Մանուկը։

Անապատը չէկ է, խանձող, նաեւ ծարաւ։

Մէկ գիշերում Ամառինէից հասաւ ծովափ։

Յետոյ գնաց – հասաւ Հիւսիսային Կովկաս՝ իր գաղթական հարազատների, արիւնակիցների մօտ։ Տէր Գերասիմի զանգը ղօղանջում էր.

— Դի՛ն-դա՛ն...

Ուլիկը Գուրբան Ալի Մանուկի վրայից պոկեց թուրք ոստիկանի զգեստը.

— Բաւական է, որքան այս մուրտառութիւնը կրեցիր մարմնիդ։ Սրանք պիտի վառել։

Նրան նոր զգեստ հագցրին։

Եկաւ Ջինիկը՝ գրկին թխլացող երեխան։ Գուրբան Ալի Մանուկը վերցրեց Բենիամինի զաւակին, թաքուն սառեց՝ ողջ՞յ է։ Տղայ էր։ Սեղմեց գրկին.

— Անունդ ի՞նչ է, մանչուկս։

Որոշ ժամանակ անց ինքն ու Ուլիկը գնացին նոր ստեղծուած կարմիր բանակի մի զօրամաս եւ խնդրեցին իրենց վերցնել ծառայութեան։ Կարմիր կոմիսարը հարցրեց.

— Իսկ դուք կռուելու գործին ծանօ՞թ էք։

— Ծանօթ ենք, պատասխանեց Գուրբան Ալի Մանուկը։ Եթէ չէք հաւատում, հարցրէք Հայաստանի լեռներին։

Այսպէս եղաւ։ Ահա չորրորդ տարին է, Ուլիկն ու Գուրբան Ալի Մանուկը հեծելազօրային են կարմիր բանակում։

×

Աւազը ծանր խշշաց։ Գուրբան Ալի Մանուկը ետ նայեց։ Եկողը Ուլիկն է՝ ձիու վրայ, խանդավառ։

— Նամակ ունենք, Մանուկ։ Նամակ՝ Հայաստանից, Ջինիկից։

Աւազը խշշում է ուրախ։ Բայց աւելի ուրախ է Ջինիկի ձայնը, որ ահա հընչում է նամակի տողերից.

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(277 — Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Նուպար Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Լորիս Անդրէասեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մարտ 25, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին

ԱՐԹԱՔԻ ԳԱԼԱՑՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը խոր ցաւով լսեց մահը Տիկին Վարդանոյշ Մանաէլեանի (Փիւժէ) եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ Մանաէլեան ընտանիքի անդամներուն եւ Պարսամեան ընտանիքին (Հայաստան):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Օպողեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Պահարեան, Տիկին Արմինէ Արսլանկիւլեան, Տիկին Արաքսի Կարապետեան (Ժընեւ), Պ. Վահագն Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Ռիւսի Կարապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժոան Տէր – Յակոբեան եւ աղջիկը, Պ. Շահէն Կարապետեան, այրի Տիկին Մարիա Կարապետեան, այրի Տիկին Արփի Կարապետեան, այրի Տիկին Սողոմոնեան (Թառառ) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին

ԱՐԹԻՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Ընտանեկան ԵՐԵԿՈՅԹ

Սէն Շամոնի ժողովրդապետութիւնը իր հրաւիրէ ներկայ ըլլալու իր ընտանեկան երեկոյթին, եկեղեցւոյ շքեղ սրահին մէջ, 12 Ռիւ Ագիլ – Ալամանեի, Սէն Շամոն Մարտ 31, Շաբաթ օրը, ժամը 20.30էն մինչեւ ուշ ատեն, ի նպաստ միօրեայ հայ դպրոցին:

Տաք մթնոլորտ զոր պիտի ապահովէ՝

ԺԱՆ - ՇԱՌԼ ՓՈՒԼԱ

Ճոխ պիւֆէ, հայկ. աղանդերներ ու վիճակահանութիւն:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Շմաւոն Կարապետեան	200
Եղիա Տէմիրճեան	200
Գրիգոր Կլազեան	200
Տիկին Սեժալոն	200
Յարութիւն Սարայ	150
Հրանդ Թէրզեան	150
Օր. Շաքէ Կորկոտեան	100
Միհրան Սերխոշեան	100
Նուարդ Քոսթիկեան	100
Շնորհք Կօշկակարեան	100
Երուանդ Սարգիսեան	100
Կարլ Պագըրճեան	100
Մկրտիչ Թահմիզեան	100
Համբարձում Պարսամեան	50
Գալուստ Պէրպէրեան	50
Հայկ Գարակէօզեան	50
Սիմոն Մոզեան	50
Սերոբ Գարակէօզեան	50
Ռուբէն Ուզունեան	50
Սեդրակ Վարժապետեան	50
Յակոբ Գաբլանեան	50
Յարութիւն Յովսէփեան	40
Մարտիրոս Թօսունեան	30
Տիկ. Կիւզէլեան	30
Տիկ. Անչա	10

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան միջոցաւ հանգանակուած — Բ. ցանկ

Ջաւէն Պալթայեան	1000
Մի ոմն	1000
Եդուարդ Թորոսեան	600
Տոքթ. Գոհարեան	600
Ժուլիան Վարդանեան	500
Փասքալ Կարապետեան	500
Արէլեան (Մոնթրիք)	500
Խորէն Պապոյեան	500
Եդուարդ Պալթայեան	500
Այրի Տիկին մը	400
Կարապետ Աւետիքեան	400
Պատոյ Սահակեան	400
Պաղտատլեան	300
Էմիլ Զօրթեան	300
Րաֆֆի Պօյաճեան	300
Յարութիւն Ժամագործեան	300
Սարգիս Քիւլիւճեան	250
Միսաք Պօյաճեան	250
Պօղոս Ահարոնեան	225
Օր. Թնկրեան	200
Ալպէր Գասեան	200
Գրիգոր Խաչիկեան	200
Կիրակոսեան	200
Սարգիս Աննաեան	200

(Շար.)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Շրջ. Վարչութեան

Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15.30ին

Salle Gaveau, 45 Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil

Կը խօսին

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կը մասնակցին

PARTIE ARTISTIQUE

BRIGITE HAUDEBOURG — LUDOVIC DE SAN

Ensemble Instrumental de Romans sous la direction de

ALEX SIRANOSSIAN

La chorale SIPAN - KOMITAS

sous la direction de :

GARBIS APRIKIAN

Les Ballets NAIRI

Տոմսերու համար դիմել մասնաճիւղ երուն:

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հանդիսաւոր պատարագ Պօմոնի մէջ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առթիւ, Ապրիլ մէկ, Կիրակի օր՝ որ տօնն է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի խոր վիրապ, հանդիսաւոր պատարագ կը կատարուի Պօմոնի մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ՝

ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Հայ Աւետարանչական, Հայ Կաթողիկէ եւ Առաքելական Եկեղեցիներու կրօնական եւ վարչական մարմինները եւ Պօմոնի հաւատացեալ ժողովուրդը ջերմօրէն կը հրաւիրուին այս սրբազան յիշատակի օրը:

Յետ պատարագի կը տրուի գինեձօն մը եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՅԻՍ 19ԻՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ
ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը եւ Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբը յարգանքի հաւաքոյթ մը կազմակերպած են գաղութիս շատ սիրելի եւ նուիրեալ

ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

ի պատիւ, Կիրակի, Մարտ 25, ժամը 16ին Շաւիլի եկեղեցւոյ սրահը, 4 Ռիւ տը Թրուա Շանթիէ:

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայ առանձին երիտասարդի մը համար անկախ, համեստ սենեակ մը կը փնտռուի Փարիզի մէջ, պարապ կամ կահաւորուած, մատչելի պայմաններով:

Հեռաձայնել՝ «Յառաջ»ի:

OPTIMA Tours
ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Première Formule = 12 jours. 2 jours MOSCOU — Aller-Retour. 10 jours EREVAN	06 au 17 Avril 18 au 29 Mai 15 au 26 Juin
Deuxième Formule = 14 jours 2 jours MOSCOU 12 jours EREVAN	15 au 28 Juin 13 au 26 JUILLET 20 Juillet au 02 Août 03 au 16 Août 07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours : 2 jours MOSCOU 14 jours EREVAN	27 Juillet au 11 Août 03 au 18 Août 24 Août au 08 Septembre 31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours MOSCOU - ARMENIE GEORGIE - LENINGRAD	18 au 30 Mai 13 au 25 Juillet 24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.

(Pour inscription par groupes de 10, nous consulter).

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

l'UGAB Jeunes organise

Samedi 24 Mars

SOIRÉE COSTUMÉE

animée par DISCO 2000

Animation non-stop et jeux de lumière

DEUX SUPER CONCOURS : ROCK, DISCO

nombreux prix pour les gagnants de chaque concours et pour l'élection des plus beaux costumes.

Venez nombreux au 118, Rue de Courcelles, Paris 17e.

Participation : 30 F. membres et étudiants — 40 F. non membres

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

7 օր Աթէնք եւ իր շրջանները — 8 օր Հռոդոս կղզին

3800 Ֆր.

Voyage spécial pour la Fête des Mères

7 jours Athènes et ses environs

8 jours l'Ile de Rhodes

du 21 Mai au 05 Juin

Accompagné par Varoujan SARKISSIAN

Renseignements et Programmes détaillés contactez :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
27
MARDI
27 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80	

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.346

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — N° 14.346

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ
ԽՈՐՀՐԴԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԻՐ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ «ԿԸ ՎՃԱՐԷ»

Ֆրանսան, կամ աւելի ճիշդը, ֆրանսացի ժողովուրդը միշտ տարօրինակ պատկեր մը պարզած է ընտրութեան ատեն: Կասկած չկայ, որ երկիրը ունի ձախ մեծամասնութիւն մը եւ յանկարծ երբ քուէարկութիւն մը կը վերաբերի երկրին հիմնարկներուն եւ խնդրոյ առարկայ է բուն իսկ ղեկավարութիւնը, ձախը կը պարտուի, թէկուզ շատ փոքր տարբերութեամբ: Այսինքն ժողովուրդը իր դժգոհութիւնը կը յայտնէ բոլոր այն քուէարկութեանց ատեն, որոնք տեղական բնոյթ ունին բայց երբ հարցը կու գայ խկապէս փոխելու երկրին քաղաքականութիւնը, նոյն ժողովուրդը կարծես, վերջին պահուն, կը վախնայ վճռական քայլն առնելէ:

Քանթոնալ քուէարկութիւնները մասնաւոր կարեւորութիւն մը չունէին անցեալին, բայց ստացան երկրին ընդհանուր վիճակին իսկ պատճառով: Մարտ 25ին, ուրեմն կատարուեցաւ երկրորդ շրջանը, որ գծալի յաղթանակ մը տուաւ ձախին եւ մանաւանդ ընկերվարականներուն: Ընդհանուր ձեւով, ձախը կը շահի 190 նոր աթոռ եւ ասոնց 158ը՝ ընկերվարականները կը գրաւեն: Մեծամասնութիւնը կը կորսնցնէ ութ նահանգ: Կորսնցուցած աթոռներր հետեւեալ ձեւով կը բաշխուին պարտեալներուն՝ 61ը Իւ. Տէ. Էֆ., 41ը՝ ՀՀՀ (Շիրաք) եւ 52ը՝ չափաւորներ:

1836 շրջանի վրայ, պատկերը հետեւեալն է... Համայնավար 225 (նախապէս՝ 194), Ընկերվարական 557 (339), ձախ – Արմատական 69 (76), զանազան ձախ՝ 75 (102), Իւ. Տէէ. Էֆ. 429 (491), զանազան մեծամասնութիւն 273 (326), ՀՀՀ 198 (239), զանազան աջ 4 (4):

Կառավարութեան անդամ կամ ոչ, մեծամասնութեան թեկնածուները ընտրուած են բայց հաւանական է որ Շիրաք կորսնցնէ Քոռէզի ընդհ. Խորհուրդի նախագահութիւնը, քանի որ նահանգային նորընտիր ժողովին մէջ, մեծամասնութիւնը երեսունի վրայ, այլեւս միայն 14 աթոռ ունի: Կացութեան իրաւարարի դերը կ'իյնայ ընդդիմադիր կողմ՝ Շառպոնէլի, որ ձախին հետ քուէարկեց: Մընաց որ ոխերիմ թշնամի է Փարիզի քաղաքապետին: Այդ պատճառով է որ մեծ աշխատանք տարուած էր Պեռնատէթ Շիրաքի ընտրութեան համար, այս երկրորդ կիրակին: Ծայրը ծայրին ընտրուած է եւ չար լեզուները կը նկատեն թէ մէկ կիրակիէն միւսը իր ռազմավարութիւնը փոխած էր: Այլ խօսքով մէկ կողմ ձգած է վարորդով իր սեւ կառքը եւ ինք վարած է պարզ « 304 » մը, ամբողջ շաբաթը գիւղացիներուն այցելելու ատեն եւ փարիզեան ոճը ձգած, փորձած է « տեղական » լեզու գործածել գիւղացիներուն հետ: Նորընտիրներուն մէջ յիշենք նաեւ ժիսքարի տղան՝ Անրի ժիսքար տ'Էսթէն բայց պարտուած է՝ փեսան:

Ընդհանուր պատկերը պարզ է: Ինչպէս միշտ, բոլոր հոսանքները կը ջանան ինչ որ ուզեն ան ըսել տալ թիւերուն, երբ մանաւանդ կը պարտուին: Նման յոգնութիւն ստանձնելու պէտք չունի Միթերան, որու կուսակցութեան փառաւոր յաղթանակը ցոյց կուտայ թէ ձախի պառակտումը երբեք չէ վնասած իրեն եւ կը մնայ երկրին առաջին կուսակցութիւնը:

Մեծամասնութեան պարտութիւնը կը բացատրուի իր պառակտումով բայց չի բաւեր անշուշտ նման «արդարացում» մը:

×

ՈՒՐԲԱԹԻ ԵՐԹԸ

ԽՌՈՎԱՐԱՐ ՏԱՐՐԵՐ ԽԱՆԳԱՐԵՑԻՆ ՅՈՅՑԸ

ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ ԵՒ ՎՆԱՍՆԵՐ

— O —

Երկուշաբթի օր, 32 « ինքնավարներ », ինչպէս իրենք զիրենք մկրտած են, կը դատուէին Փարիզի դատարանին առջեւ, ըստ « յանցանքի վրայ բռնուած »ի կանոնադրութեան: Ասոնց մէջ ոմանք կը դատուին իբրեւ կոտրող – թափող բայց երեք հոգի ալ իբրեւ գող:

Նախ ամէն ինչ շատ լաւ սկսած էր եւ ըստ իր աւանդութեան, Սէ. Ժէ. Թէ.ի կարգ ու կանոնի սպասարկութիւնը շատ լաւ կը կատարէր իր դերը: Ժամը 15.15ին փոքր եւ կարճատեւ միջադէպեր կը պատահէին Ռեփիւպլիք, արագօրէն զսպուած: Բայց ծանր միջադէպերը եւ բախումները պիտի պատահէին իրիկուան դէմ նախ՝ Օփերա, ուր կը կատարուէր տողանցքին ցրուումը, ապա նաեւ Կառ տը լ'Էսթ:

Օփերա, ժամը 17.10ին է որ կարելի չէր ըլլար առաջքն առնել բախումի մը, Ռիւ Օպէռ, « հակակշռէ դուրս » տարրերու եւ ոստիկաններուն միջեւ: Առաջինները քօքթէյ մոլոթովներ կը նետեն, ապահովութեան ուժերն ալ՝ արտասուաբեր ձեռնառումբեր: Աւելի քան ժամ մը, Օփերայի հրապարակը ռազմադաշտի կը վերածուի, Քաֆէ տը լա Փէն ծանր վնասներ կը կրէ, Լանսէլ կրակի տրուած է բայց միաժամանակ ցուցափեղկերէն ապրանքներ կը գողցուին եւ ի վերջոյ քանի մը տասնեակ խանութներ վնասուած են բայց նաեւ գողցուած: Խռովարարները թիրախ են նաեւ Պէ. Էն. Փէ.ի եւ Քրետի Լիոնէի շէնքերը: Թալանի տրուած է Ուիմփի ճաշարան մը եւ բազմաթիւ վաճառատուներ: Քիչ ետք Կառ տը լ'Էսթի բակին մէջ է, որ կառքերու կրակ տրըուած է եւ շուրջ հարիւր « ցուցարար » ասպարէզ կը կարդան ապահովութեան ուժերուն: Ծամբորդներ անհանգստութիւններ կը զգան: Այդ « ինքնավարները » քօքթէյ մոլոթովներն ալ նախապէս զետեղած էին Կառ տը լ'Էսթի ինքնաշխատ պահարաններուն մէջ:

Ըստ ոստիկանութեան, իրենց ուժերուն մէջ 116 վիրաւոր կայ, որոնց կարգին երեք ծանրօրէն (?) բաժանումի ոստիկանապետ:

Ուրբաթ օրուան այս երթին առթիւ, խոր տարակարծութիւն մըն ալ ծագած է Սէ. Ժէ. Թէ.ին եւ Ներքին նախարարութեան միջեւ: Ըստ Աշխատանքի Ընդհ. Համադաշնակցութեան, ոստիկանական պահակ մըկար այսպէս կոչուած ինքնավար կոտրող – թափողներուն մէջ: Այս խօսքով ոստիկանութիւնը կ'ամբաստանուի որ « գրգռիչներ » դրած է: Ներքին նախարարը « հէքեաթ » կ'որակէ բուն ածը բայց Սէ. Ժէ. Թէ.ն կը պնդէ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՅՕՐԴ ՊԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Օրին գրած էինք թէ Պելժիոյ հայ գաղութը, թիւով փոքր թէեւ կամ ճիշդ այդ իսկ պատճառով, վերջին երկու ամսուան ընթացքին հսկայ աշխատանք տարած է երկրին ֆրանսախօս եւ նեռլանտախօս մետիաներուն մօտ (մամուլ, ձայնասփիւռ եւ հեռատեսիլ) 30րդ պարբերութեան առթիւ: Յունուարէն Մարտ 16 լոյս տեսած են 44 յօդուածներ կամ կարճ գրութիւններ, որոնք անսակարկ կերպով պաշտպան կը հանդիսանան պատմական իրողութեան եւ 30րդ յօդուածին պահպանման: Խորագիրներն իսկ խիստ յատկանշական են եւ թելադրական: Այսպէս, Մարտ 8ի Լը Սուառ Ալֆրէտ Պրոշարի ստորագրութեան տակ, լոյս ընծայած յօդուածը կը խորագրէ « Տարօրինակ մարդկային իրաւունքներ, մեռեալները զոյս կ'ուզեն երկու անգամ սպաննել »: Նոյն թուականը կրող Լա Լիպր Պելժիքը հակիրճ պատմականը կ'ընէ Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբի տեղեկագրին, ծանրանալու համար բուն դէպքերուն վրայ եւ եզրակացնելու, դառն իրատեսութեամբ մը՝ « ճիշդ է, Հայերը միայն իրենք զիրենք կը ներկայացնեն, այսինքն ոչ մեծ բան: Քաղաքականութեան մէջ հանտիքափ մըն է »:

Փետրուար 25ի Լը Փէօփլը, բաւական երկար յօդուած մը կը հրատարակէ, զոր կը խորագրէ « Դարուս առաջին ցեղասպանութիւնը, Հայերունը...: ՄԱԿը, քուէարկութեամբ մը պիտի ուրանա՞յ պատմական ճշմարտութիւնը »: Մարտ 6ի Լա Սիթէ, իր կարգին երկար կը ծանրանայ հարցին վրայ՝ « Հայկական Հարցը կամ ցեղասպանութեան մը ժխտումը » խորագրով:

Լը ժուռ, Մարտ 7ին, երկար յօդուած մը լոյս ընծայած է՝ « Հայերու ողջակիզումը » եւ կը ծանրանայ հարցին վրայ, արձագանգ հանդիսանալով տեսակցութեան մը զոր ունեցած է Մէթր Ժախեանի հետ, որ իրեն պարզած է բուն պատկերը այսօրուան Հայութեան:

« Փուրքուա–փա » կարեւոր շաբաթաթերթը իր կարգին երկարօրէն կը ծանրանայ Հայոց ջարդերուն վրայ, ոգեկոչելով վաւերական վկայութիւններ:

Մարտ 8ի Թրենտաքթիւնտա թերթն ալ լայն տեղ կուտայ Հայերու ցեղասպանութեան՝ « Դեռ ո՞վ է Հայերու մասին խօսողը » խորագրով:

Լա Սըմէն տ'Անվերս Մարտ 10ին կը խորագրէ « Ողջակիզում մը 1915ին »: Այս խորագիրը արդէն յաճախ կը կրկնուի տրուած ըլլալով « Օլոքոսթ »ի այժմէականութիւնը:

×

Եւ դեռ քանի–քանի յօդուածներ: Հարկ է շեշտել անգամ մը եւս, որ Պրիւքսէլի այս փոքրիկ գաղութը, որու վարչութեան գլուխն է Մէթր Խաչեր Ժախեան, իսկապէս բացառիկ աշխատանք մը տարած է: Փետր. 22ին մամուլին ի պատիւ տըրուած ճաշով մը արդէն, կրցած է զօրակոչի ենթարկել բովանդակ մամուլը: Եւ իսկապէս գնահատելի աշխատանք մըն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԹՐՈՅԻՆ մէջ, հաւանաբար այլ ծանըր արկած մը պատահած է Կիրակի իրիկուն, Ռէօյի–Տիտըրօ կայարանին փապուղիին մէջ, երբ կառախումբի մը շարժակը կրակ առած է: 32 վիրաւոր կայ:

ՊԱԽԹԻԱՐ, եթէ ոչ անձամբ, գոնէ ձայնով մէջտեղ ելաւ: Ծանօթ է որ իրմէ լուր չկար, Թեհրանի խռովութիւններէն ի վեր: Առջի օր հրապարակ կ'ելլէր քասէթ մը, ուր Պախթիար կոչ կ'ընէ պարսիկ ժողովուրդին, որ ո՛չ քուէարկէ Մարտ 30ի հանրաքուէին որպէսզի մէկ մենատիրութենէն ուրիշ մենատիրութեան մը չերթայ: Տեղւոյն վրայ իշխանութիւնները որոշ զիջումներ կ'ընեն Քիւրտերուն: Ազատ արձակուած են իբրեւ պատանդ բռնուած 130 Քիւրտեր: Իրենց ալ կը թելադրուի նաեւ այս՛ քուէարկել, բայց որոշած են ձեռնպահ մնալ: Շատ մտահոգ են միասեռականները, որոնց թիւը մէկուկէս միլիոն է երկրին մէջ: Բանտարկութիւն եւ գնդակահարում կը սպառնան իրենց: Թեհրան հասած է Վինչենցօ Ֆռանքօնէ, իտալացի քարտուղարը՝ միջազգային Կէ միութեան, իրենց դատը պաշտպանելու համար:

ԳԱՀԻՐԷԻ հին թաղամասը գտնուող կոյսին զպտի Եկեղեցին բոլորովին հրոյ ճարակ դարձած է անցեալ շաբթու եւ զանազան վկայութիւններու համաձայն, ոճրային արարք մըն է: Տեղական մամուլը լուռ մնացած է այս հրդեհին մասին:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ լիբանանեան բանակը փոխարինեց արաբ տարհամոզման ուժերու սաուտցի զինուորները:

ԼԻՈՆԻ փապուղին չի բանիր, գործադուլի մը հետեւանքով, որու ժամանակաշրջանը չէ որոշուած:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ գերագոյն ատեանը միաձայնութեամբ որոշեց պահել Պութթոյի մահավճիռը:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԵՐԹՕՆԸ

1929-ին

Առաջին անգամ «Յառաջ»ի մէջ իբրև թէրթօն լոյս կը տեսնէր վէպ մը՝ որ սերունդէ սերունդ պիտի մնար՝

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

1979-ին

ԻՐ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
«Յառաջ» կը հրատարակէ կրկին նոյն վէպը՝
«Մեր» վէպը՝

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՊԱՀ ՄԸ ՔՈՉԱՐԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ամէն կողմ գացի ի խնդիր Հայութեան, տեսայ շատերը, խառնուեցայ իրենց, բայց չտեսայ եւ չիմացայ Քոչարին Փարիզ ըլլալը: Վենետիկէն մեկնած առենս հոն էր տակաւին:

Երկար չմնացի Փարիզ եւ Հոկտեմբերին մեկնեցայ Առտէչ նահանգը՝ ուր ոտք դնող Հայերուն առաջիններէն էի եւ ուր Հայն ու Հայութիւնը տակաւին անծանօթ եւ կերպով մը յանկարծաբոյս արարածներ էին: Տարւոյն վերջը Առտէշն ալ ձգեցի եւ վերադարձայ Իտալիա, այս անգամ ուղղակի Թորինօ, բազմարուեստեան վարժարանի ուսումներուն հետեւելու համար:

1925ին դարձեալ Փարիզ էի, նորէն «Անի» ճաշարանը յաճախող: Այդ օրերէն կը սկսի բարեկամութիւնս Փայլակ Միքայէլեանի, Վազգէն Շուշանեանի, Նարդունիի, Նիկողոս Սարաֆեանի, Շահան Շահնուրի, Ռոստոմ Յովհաննէսեանի, Արման Կոթիկեանի եւ ուրիշներու հետ, ամէնքն ալ յաւէտ մեկնած բայց ամէնքն ալ սիրելի անուններ խանդաղատանքովս ներկայ հին յիշատակներուս երկար շարքին մէջ:

Զտեսայ Քոչարը, բայց տղաքը կը խօսէին խոստմնալի ու տաղանդաւոր երիտասարդ արուեստագէտի մը, Երուանդ Քոչարի մասին որ Փարիզ էր:

Ըստ բարի սովորութեանս դարձեալ մեկնեցայ Փարիզէն, այս անգամ դէպի հարաւ, Մարսէյլ, եօթը տարի վերջ կըրկին վերադառնալու համար Փարիզ:

« Մարտկոցական » շարժումին օրերուն էր այդ վերադարձս եւ Մարսէյլէն կուգայի «Մարտկոց»ի խմբագրութեան մասնակցելու համար, վերջին շրջանին ըստանձնելով նաեւ թերթին վարչական աշխատանքները:

Արտաքին ճնշումներ եւ ներքին պառակտումներ արդէն մահամերձ շարժումը հասցուցին իր անխուսափելի վախճանին: « Մարտկոց »ին յաջորդած վաղամեռիկ « Ամրոց »էն առաջ ես արդէն հեռացած էի շարժումէն եւ որեւէ դեր չեմ ունեցած նոր թերթին մէջ:

Այդ տարիներու ընթացքին Քոչար իր տաղանդին յուսադրող խոստումները արդարացուցեր էր արդէն Փարիզ եւ դարձեր էր որոշ շրջանակներու մէջ ծանօթ ու գնահատուած եւ շահեկան համբաւի մըն ալ տիրացած արուեստագէտ մը մինչեւ Հայաստան երթալը՝ ուր տաղանդն ու համբաւը շարունակեցին իրենց վերելքը, դարձնելով զինք մեծ արուեստագէտ Երուանդ Քոչարը, անշուշտ արժանի այն շքանշան պատիւներուն որ ընծայուեր են իրեն իր մահուան առթիւ:

Մենք, սովորական մարդիկս, երբեմն կը կարդայինք իր արուեստին եւ ստեղծագործութիւններուն մասին, Հայաստանեան մամուլէն կատարուած արտատպումներու մէջ: Թէեւ անշուշտ մակերեսային բայց որոշ գաղափար մը ունէինք իր կատարած վերելքին, վայելած համբաւին եւ իրականացուցած արուեստի գործերուն մասին:

Բայց ի՞նչ ըրաւ Երուանդ Քոչար Վենետիկի մէջ:

Առժամապէս ձերբազատած ապրուստի հոգէն շնորհիւ վարդապետներուն՝ որոնք հաւանաբար դուշակած կամ նկատած էին երիտասարդին ապագայի խոստումները, մանաւանդ շնորհիւ մատակարար վարդապետ Հայր Գարեգին Լազարեանի, Քոչար հիւրանոց – սենեակին մէջ, պաստառին առջեւ կանգնած, երկար ժամեր կը նկարէր: Պարբերաբար կը յաճախէր նաեւ մեր վարժարանին մերձակայ Գեղարուեստներու վարժարանը որպէս ազատ ունկնդիր: Կ'այցելէր անշուշտ նաեւ Վենետիկի թանգարանները՝ որոնք այնքան հարուստ են մանաւանդ տեղացի հին եւ աշխարհահռչակ նկարիչներու գործերով: Արդէն ամէն օր աչքին առջեւ ունէր վարժարանի դահլիճին Թիէփոլոյի հիանալի որմնանկարները. (հօրը՝ Ճիանպաթիսթայի, որուն որդին ալ Ճիովաննի - Տոմենիքօ նկարիչ էր):

Մնաց որ Վենետիկ քաղաքն ամբողջ կենդանի թանգարան մըն է արդէն, ուր հետաքրքիր արուեստասէրը լայն առիթն ունի այնքան գիւտեր ընելու, պալատի մը ճակատէն, Ջրհորի մը բերանի քանդակէն մինչեւ դրան մը ջախջախը իրական արուեստի գործեր՝ որոնք կը խուսափին պարզ զբօսաշրջիկի մը անտարբեր նայուածքէն:

Դարուս առաջին քառորդն էր դեռ եւ « արդիական արուեստ » ըսուածը այնքան տարածուած եւ հրապարակը ողողած չէր տակաւին: Մենք աշակերտներս որ պարտադրաբար յաճախ թանգարանները կը տանէին « մեր ճաշակը կրթելու եւ նրբացնելու համար»՝ ինչպէս կ'ըսէին մեր դաստիարակները, մեր տեսածներն ու նաեւ, ինչո՞ւ չէ, մեր սիրածները կապ չունէին Քոչարի նկարներուն հետ: Մեր տեսածն ու գիտցածը իրականութեան մանրակրկիտ վերարտադրութիւններ, մինչ Քոչարինները, ըստ մեր միամտութեան, անիրական եւ անկարելի, այլանդակ եւ անճոռնի արարածներ էին: Օրինակ, այսքան տասնեակ տարիներ վերջ տակաւին հատ մը կը մնայ յիշողութեանս եւ տեսողութեանս մէջ: Երեւակայեցէք վառոյժ, նիհար, կարծես մահուան դալուկը վրան իջած տխեղծ արարած մը, աւելի կմախք քան թէ կենդանի մարդ, որ փորին մորթը պատռելով եւ մորթին ծայրը ափին մէջ, փորը գիրքի պէս բացած, աղիքներն ու մնացեալը կը ցուցադրէ: Ի տես այս տարօրինակութեան ափ ի բերան մնացած՝ հարցուցինք.— « Աս ի՞նչ է Երուանդ », « Բեղնաւորութի՛ւն », պատասխանեց ամենայն լրջութեամբ, ինչ որ կրկնապատկեց մեր զարմանքը: Միամտօրէն մենք կը կարծէինք որ բեղնաւորութիւնը յատկանշելու համար նախընտրելի էր առոյգ ու կայտառ մէկը, քան թէ սա փորը պատռած կմախքային տգեղութիւնը:

Քոչարին « Բեղնաւորութիւն »ը կատակի նիւթ դարձաւ: Քաղաքին մէջ մեր շաբաթական պտոյտի ընթացքին, որ կը կատարէինք դասարան առ դասարան, զոյգ - զոյգ զինուորական կարգով եւ հսկողութեան ներքեւ, ինչպէս կ'ընէին այն ատեն բոլոր վարժարաններու աշակերտները, գէթ Իտալիոյ մէջ, երբ մէկը նիհար ու տգեղ անցորդ մը տեսնէր, կ'ըսէր քովինին.— « Նայէ՛, Երուանդին բեղնաւորութիւնը կուգայ »:

Քոչարի արձանագործութիւնն ալ տեսած եմ շնորհիւ Աւետիս Իսահակեանի:

Քոչարի Վենետիկ եղած առենը Աւետիս Իսահակեանն ալ ընտանեօք Վենետիկ կը բնակէր եւ իր որդին, Վիգէն, Մուրատ – Ռափայէլեանի կ'աշակերտէր, եթէ չեմ սխալիր վարժարանին միակ ցերեկօթիկ աշակերտն էր: Բաւական տարիներ առաջ կը յիշեմ տեղ մը կարդացած ըլլալ որ Վիգէն Իսահակեան Հայաստան շարժանկարի արուեստով կը զբաղի:

Ուրեմն Ա. Իսահակեան Վենետիկ էր եւ Թէոդիկի « Ամէնուն Տարեցոյցը »ներէն մէկուն մէջ տպուած Հայր Արսէն Ղազիկեանի եւ Աւետիս Իսահակեանի միասին նկարը, քաշուած Ս. Ղազարի պարտէզը, այդ առենէն է:

Ա. Իսահակեան յաճախ կուգար վարժարան եւ զբօսանքի պահուն աշակերտներուս կը միանար խօսակցութեան համար:

Քոչար ձեռնարկած էր Իսահակեանի կիսանդրին, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, գլխուն արձանը շինել: Իրագործումը բաւական երկար տեւեց, կիսկատար կաւէ արձանը առեն մը հիւրանոց - սենեակին անկիւնը մնաց աւարտումի սպասելով: Իսահակեան երբեմն կ'երթար կը նստէր Քոչարին դէմ որպէսզի ան յառաջացնէ իր գործը, բայց երկար չէր կրնար նստած մնալ, կ'ելլէր կ'երթար թերեւս անշարժ մնալու համբերութիւնը սահմանափակ ըլլալուն:

Պէտք է ըսել որ նոյնիսկ կիսկատար, արձանին նմանութիւնը յաջող էր, հաւանաբար բանաստեղծին դէմքը բնորոշող գիծերը արուեստագէտին կ'ընծայէին նըմանութիւնը յաջողցնելու առաւել դիւրութիւն մը: Արձանին ոճը դասական էր եւ հեռու գէթ մեր տեսած նկարներուն մեզի համար տարօրինակ թուածներէն:

Անշուշտ վաւերական արուեստագէտ Երուանդ Քոչարի մահէն վերջ, պիտի գրուի տակաւին արուեստին, արժանիքին եւ կեանքին շուրջ, Հայաստան թէ գաղթաշխարհ: Արդար է որ չմոռցուի նաեւ իր կեանքին այն պահը՝ որ շնորհիւ Մխիթարեաններուն ան անցուց Վենետիկ: Այդ ուղղութեամբ հաստատում մը կատարելու համար միայն գրեցի այս յուշագրական տողերը, որովհետեւ կարելի չէ տարակուսիլ որ, ըստ Վարուժանի ոճակումին, « Ծաւի Վենետիկ, փառապանծ Տիկին »ը իր գեղարուեստի հոյակապ ճոխութենէն ներշնչումի բաժին մը նուիրեց նաեւ Քոչարին, Հայ գեղարուեստագէտին խոր զգայութեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀԸ

——— o ———

Երեւան հասած օրս իսկ, անհամբերութիւն ու հետաքրքրութիւն առաջնորդեցին զիս պատկերասրահը, տեսնելու համար թէ իրապէս կա՞ն օտար դպրոցներէ մեծարժէք նկարներ, արդարացնելու համար « հարուստ » բառը, որ յաճախ կը լսէի հայրենիք այցելողներէն:

Գիտէի թէ մեծ տեսնելը հայրենասիրութիւն կը նկատեն շատեր: Վնասակար հայրենասիրութիւն անոր համար, որ մեծ տեսնելը կը յուսախաբէ, որքան պզտիկ տեսնելը կը յուսահատեցնէ: Դժուար է անշուշտ, խանդավառութեան մէջ հաւասարակշռութիւն գնելը: Ահա թէ ինչո՛ւ չէի կրնար ընդունիլ, որ կէս դար միայն տեւած պատկերասրահի մը կարելի ըլլար գործածել այդ ծանր բառը, որ դարերու հաւաքող եւ ընտրող ոգին ունի իր մէջ:

« Հարուստ » է մեր պատկերասրահը, եթէ այդ բառին տանք որակին իմաստը: Երկու գլուխ գործոցներ կրնան հարըստացնել թանգարան մը: Բազմաթիւ երկրորդական գործեր չեն կրնար արդարացնել այդ բառին գործածութիւնը:

Առաջին սրահները, օտար դպրոցներու քանի մը կարեւոր գործերով խանդավառեցին զիս: Առաջին անգամ հայկական թանգարանի մը մէջ գտնուիլս հրճուանք պատճառեց ինծի: Սկսայ մտածել, թէ ո՛ւրկէ կրնան եկած ըլլալ այդ նկարները երիտասարդ երկրի մը մէջ, ուր ո՛չ մէկ մեծարժէք գործ գոյութիւն ունէր, Պետութիւն դառնալէն առաջ: Շարունակեցի այցելութիւնս, դնելէ ետք արուեստագէտը հայրենասէրին վրայ, ինչպէս դըրուած է գլուխը սրտին վրայ: Զիս ամէնէն աւելի հետաքրքրողը, պատկերասրահին հայկական բաժինն էր, ուրկէ կ'ուզէի ստանալ պատկերը մեր արուեստին կրած բարեշրջման:

Յովնաթանեան եւ Սուրէնեանց, փառքերը՝ մեր կերպարուեստի պատմութեան, յայտնութիւն մը եղան ինծի: Առաջինը՝ Ֆլաման նախնականներու ոգիովը, զգայուն եւ թրթռուն փոքրածաւալ դիմանկարներով, երկրորդը՝ Կիւսթաւ Մորոյի սեմպելիզմին մերձ, բայց անկէ տարբեր ու մեծածաւալ՝ որոնց պատմական նիւթերը չեն կրցած պակսեցնել ներշնչումին թարմութիւնը:

Նախորդ դարու միւս նկարիչներն Այվազովսկի, Բաշինջաղեան, Թերլէմէզեան, Թադէոսեան եւ ուրիշներ, ծանօթ էին ինծի իրենց գործերուն սեւ ու դունաւոր արտատպումներով: Մեր կերպարուեստի պատմութեան անցած նկարիչները չեն որ զիս կը հետաքրքրեն, որքան այն նկարիչները որ պատմութիւն կը պատրաստեն:

Պատկերասրահը ցոյց տուաւ ինծի պատկերը հայրենի նկարչութեան, որ արտայայտուած է ու կ'արտայայտուի իրապաշտ ոգիով: Վիրաւորիչ իմաստ մը տուած են այս բառին, նորութեան սիրահարները: Իրապաշտութիւնը բնութեան ընդօրինակութիւնը չէ, որ վերա-

…ուրիշ դառնայ: Ընդարձակ է անոր ... մանը: Ինչ որ կ'ենթարկուի տեսող... թեան վերլուծումին, կը պատկանի ի... րապաշտութեան մէկ տարբերակին: Ո... տէն կը հարցնէր ինքնիրեն. « Ո՞ւր ... ված եմ արձանագործութիւնը, անտառ... ներու մէջ, ծառերուն մարդակերպութի... նը դիտելով, ճամբաներուն վրայ՝ ... պերուն ձեւակերպերը վերլուծելով »: Ահա երկու բառ՝ դիտել եւ վերլուծել, որ կը կազմեն նկարչութեան առանցք... Երեւանի նկարիչները, հաւատարիմ ... երկու բառերուն, տուին լաւագոյնը ի... րենց տաղանդին: Անոնք չեն ցրուած փա... րիզեան տեսագիտական որոնումներու ... մէջ: Զեն կապուած նորութիւններու ... ցողական ճաշակին: Զեն կատարած ... դագիտական արկածախնդրութիւններ, ... ալ ապշեցնելով՝ ուշադրութիւն գրաւե... լու փորձեր: Հետամուտ եղած են ար... ուեստի թանգարանային նկարագրին, ... նայունը նախընտրելով ժամանակաւոր... տեղ:

Իրապաշտութիւնը աչքին, տարբեր ... իրապաշտութենէն ոգիին, որ կը տեսն... իրականին նմանութիւնը: Ջուրի ... ցայտքը սիւնի կը նմանի: Կուտայ սիւն... խարկանքը: Անոնք որ այս ձեւով կը ... տեսնեն, վիպականներ են, կը սիր... պատրանքին իրականութիւնը: Քիչ են ... իրապաշտութեան այս ձեւին հետեւողն... րը: Երեւանի նկարիչները ընդհանրապէս ... կը նկարեն համոզող իրապաշտութի... նով, որ նկարագրական չէ: Կան նաեւ ... նկարիչներ, որ կ'որոնեն գեղեցիկին յու... զիչ խորհուրդը չափաւոր ձեւազերծում... ներու եւ զուսպ դաշնաւորումներու մէջ: ... Խականով կը ստեղծեն անշփոթելի ... մը անհատականութիւնը, առանց հետա... քրքրուելու մնացածով: Արդարեւ, ար... ձանի մը պատճառած հիացումը չի հե... տաքրքրուիր գիտնալու համար, թէ ո՛ր ... մէկ ստուածը կը ներկայացնէ: Կան ... նկարիչներ ալ, որ իրենց ներշնչումները ... կը ստանան պատմութեան էջերէն: Դըժ... ուար նիւթ անկասկած: Կը պահանջէ ... բացառիկ կարողութիւն շարադրական... հմտութեան եւ գեղեցիկ կարգաւորումի: Բայց կը պահանջէ մանաւանդ տաղանդ, ... չվերածելու համար նկարիչը, վիճինով ... անեկտոտ պատմողի: Այս է թերեւ... պատճառը որ այս նիւթին հետեւողները ... քիչ են թիւով, բայց բարձր՝ որակով: Քիչ են նաեւ երազային խառնուածք ու... նեցողները: Անոնք պիտի շատնան, հայ... րենի նկարչութիւնը պիտի օժտեն տեսլ... լապաշտ իրականութիւններու գեղեցկու... թիւնով, երբ ժամանակը հասնի: Ու այդ ... ժամանակը արագօրէն կը մօտենայ ի... րենց:

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԱԽՏԱՒՈՐԸ

ՄՕՐՈՒՍ ՀԱՍՐԱԹԵԱՆ

Փետր. 27ին, Երեւանի մէջ մեռ... պատմաբան ու բանասէր Մօրուս Հաս... րաթեան (տես «Յառաջ» Մարտ 15ի թիւ...

Ծնած էր 1902ին Սիսիանի Ախլաթեա... գիւղը, ուր անցուցած է իր մանկութիւ... նը, Հասրաթեաններու աւանդապահ ըն... տանիքին մէջ: Իր մեծ պապը մասնակ... ցած է Իսրայէլ Օրիի գլխաւորած Անգ... ղակոթի հռչակաւոր ժողովին, իսկ մե... եղբայրները իրենց առեւտրական ուսու... մը ստացած են Բագու, ուր անոնց պիտ... հետեւէր նաեւ Ստեփանի տասներորդ զա... ւակը՝ Մարգար (Մօրուս):

Աւարտելէ ետք Երեւանի պետական համ... մալսարանը, Մ. Հասրաթեան գիտակա... եւ կազմակերպչական բեղուն աշխատանք... տարած է Հայաստանի յեղափոխութեա... թանգարանը, պատմութեան հիմնարկը, Մաշտոց Մատենադարանը եւ այլուր: Մեծ խնամքով հաւաքած է դիւանակա... նիւթերը, կարգի դրած է մամուլի ... գրականութեան բաժինները, որոնք նե... կայիս դարձած են յեղափոխական շար... ժումներու պատմութեան ուսումնասիրու... թեան կեդրոններ:

Ամբողջ կէս դար Մ. Հասրաթեան ... սուցչապետի յատուկ հմտութեամբ կը... թած ու դաստիարակած է հազարաւոր ... րիտասարդ մասնագէտներ, անոնց մէ...

սէր ու հաւատք սերմանած է բոլոր ու գեղեցիկի հանդէպ։ Դասախօսելու խորապատիւ արուեստ մը ունէր ան, որուն շնորհիւ իր կարդացած նիւթերը կը դառնային գրաւիչ։

1920ական թուականներէն սկսեալ ան հաւաքած, ուսումնասիրած եւ հրատարակած է Հայաստանի յեղափոխական շարժումներու, Մայիսեան ապստամբութեան եւ այլ հարցերու վերաբերեալ թանկագին փաստաթուղթեր։

1926ին, Աշոտ Հախումեանի հետ միասին հրատարակած է « Սուրէն Սպանդարեան » հատորը, որուն յաջորդած է շուրջ տասը տարուան պրպտումներու արդիւնք եղող երկրորդ հատորը։ Այնուհետեւ հետզհետէ լոյս տեսան Մ. Հասրաթեանի արժէքաւոր ուսումնասիրութիւնները Հայաստանի 1918 - 20 թուականներու ներքին եւ արտաքին վիճակի, Մայիսեան ապստամբութեան եւ այլ հարցերու մասին։

Հայաստանի Ակադեմիայի Թղթակից անդամ Մօրուս Հասրաթեանի միշտ պըրպտող ու հմուտ միտքը չի սահմանափակուիր միայն նորագոյն ժամանակներու մէջ, այլ ան կը թափանցէ Հայաստանի հին ու միջին դարերու պատմութեան խորքերը։ Կ'ուսումնասիրէ Հայաստանի նախնադարեան եւ ստրկատիրական հասարակարգի պատմութիւնը, հայ ժողովուրդի ծագումն ու զարգացումը, Ե. դարու ազատագրական պայքարը, յատկապէս Վարդան Մամիկոնեանի եւ Վասակ Սիւնիի վերաբերող հարցերը, Մովսէս Խորենացիին տեղը ու դերը մեր պատմագրութեան մէջ, ԺԳ.–ԺԸ. եւ ԺԹ.–Ի. դարերու պատմութեան կարգ մը դրուագներ եւայլն։

Մ. Հասրաթեան ծանօթ է նաեւ իբրեւ « Սայաթ Նովայագէտ »։ Գ. Ախվերդեանէն ետք սայաթնովայագիտութիւնը շատ բան կը պարտի իրեն։ Մեծ երգիչի հայերէն, վրացերէն եւ ադրբեջաներէն տաղերու վերծանումներու, թարգմանութիւններու եւ մեկնաբանութիւններու ծանր ու դժուար աշխատանքը Մ. Հասրաթեան այնպիսի վարպետութեամբ կատարեց, որ առեղծուածային նկատուած զանազան հարցեր այսօր դասագիրքի պարզութիւն ստացած են։

Մեծ է հայագէտին վաստակը դպրոցական ծրագիրներու եւ դասագիրքերու ստեղծման մէջ։ Իր մասնակցութեամբ կազմուած են հայ ժողովուրդի պատմութեան առաջին ծրագիրներն ու դասագիրքերը, մեթոդական - մանկավարժական նուրբ ու տեղին դիտողութիւններով ան նպաստած է բարձրորակ դասագիրքեր պատրաստելու աշխատանքին։

1965 – 66 թուականներուն Հայկազեան քոլէժի հրաւէրով գացած է Պէյրութ, ուր դասախօսութիւններ տուած է, բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցած դասախօսներու, ուսանողներու հետ, վայելելով ունկնդիր հասարակութեան համակրանքը։

Ի գնահատութիւն իր ծառայութիւններուն՝ հայագիտութեան եւ մանկավարժութեան մարզերու մէջ, Մօրուս Հասրաթեան պարգեւատրուած է բազմաթիւ շքանշաններով եւ 1963ին ընտրուած Հայաստանի Ակադեմիայի Թղթակից անդամ։

[illegible]

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ժէօնէս Մուզիքալի կազմակերպութեամբ նուագահանդէս մը տեղի ունեցած է, մասնակցութեամբ Էթիէն Քուփէլեանի (օպոյա) եւ Նայիրի Տէմիրճեանի (դաշնակ), Ամերիկեան համալսարանի սրահին մէջ։ Արուեստագէտները մեկնաբանած են Շումանէն, Տիւթիյէօյէն եւ Լէօյիէէն մէկական սոնաթ, ինչպէս նաեւ քոնչերթօ մը՝ Ջիմարոզայէն։

ՀԱՅ ԱՐԱԲԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեւանի մէջ, « Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներ եւ ժողովուրդներ » մատենաշարէն լոյս տեսած է հատոր մը նուիրուած արաբական երկիրներու պատմութեան, տնտեսութեան եւ միջազգային յարաբերութիւններու հարցերուն։ Հատորը պատրաստած են Հայաստանի Արեւելագիտութեան Հիմնարկի խումբ մը մասնագէտները։ Գիրքը անդրադարձած է խորհրդային – իրաքեան տնտեսական համագործակցութեան, Սուրիոյ մէջ կատարուած հանրային - տնտեսական փոփոխութիւններուն, գիւղացիութեան դերութեան ԺԹ. եւ Ի. դարերուն եւ այլ հարցերու։ Հեղինակները խօսած են նաեւ 1973ին արաբ–իսրայէլեան պատերազմի եւ արաբական երկիրներու միջազգային յարաբերութիւններու մասին։ Նոր հրապարակուող նիւթերու բաժնին մէջ կարեւոր փաստաթուղթեր տեղ գտած են Երիտասարդ Թուրքերու տիրապետութեան շրջանին արաբական երկիրներու վիճակին, Օսմանցիներու դէմ մղուած ազգային ազատագրական պայքարի մասին։ Առաջին անգամ հայերէն հրապարակուած են Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութեան ծրագրի փաստաթուղթեր եւ այդ շարժումին առջեւ դրուած հարցերու ուսումնասիրութիւնը։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ և ԲԱՑՈՒՄ ԵԴՈՒԱՐԴ ԵՒ ՀԷԼԷՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ

Հաճոյքն ունինք ծանուցանելու թէ Աւագ Եօթնեակը պիտի տօնուի Ապրիլ 15-22ի միջեւ (Ծաղկազարդէն Զատիկ)։ Այդ միջոցին, Երուսաղէմի մէջ պիտի կազմակերպուի Հայկական Շաբաթ մը, որուն գլխաւոր եղելութիւնը պիտի հանդիսանայ բացումը Հայ Արուեստի Թանգարանին (Եդուարդ եւ Հէլէն Մարտիկեան Թանգարան)։ Ս. Աթոռոյս Պատրիարքը, Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան, պիտի նախագահէ բացման արարողութեան։

Թանգարանը միջազգային արուեստի հասարակութեան պիտի ցուցադրէ նմոյշներ՝ Ս. Յակոբեանց մայրավանքի ճոխ գանձատունէն, արծաթեայ սպասներ, ձեռագործներ, ձեռագիր մատեաններ, հայկական յախճապակիներ, մօզայիքներ, պաշտօնական փաստաթուղթեր եւ արքայական հրովարտակներ՝ 10 – 19րդ դարերու ժամանակաշրջանը ընդգրկող։

Կրօնական յայտագիրը կը բաղկանայ Ս. Յակոբեանց եւ Ս. Յարութեան տաճարներուն մէջ կատարուած Աւագ Եօթնեակին յատուկ հոգեպարար արարողութիւններէ։ Ս. Զատկի առաւօտուն՝ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին վրայ։

Հետեւեալ յայտագիրը պիտի գործադրուի այդ շրջանին.

1) Ապրիլ 18, Աւագ Չորեքշաբթի։ Պաշտօնական բացում թանգարանին, կէսօրէ ետք ժամը 4ին։ Նոյն գիշեր՝ Հայկական փոլքլորի երեկոյ՝ մայրավանքի մեծ բակին մէջ։

2) Ապրիլ 21, Շաբաթ երեկոյ։ Պաշտօնական ընդունելութիւն Պատրիարքարանի մեծ դահլիճին մէջ, ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Մարտիկեանի։

3) Ապրիլ 22, Կիրակի։ Ընդունելութիւն Իսրայէլի Վսեմ. նախագահին կողմէ, նախագահական ապարանքին մէջ։ Երեկոյեան ժամը 7ին՝ Հայ երաժշտական երեկոյ՝ Երուսաղէմի թատրոնին մէջ։

Ցիշեալ հանդիսութեանց մասնակցիլ փափաքողներ հաճին փութով կատարել հարկ եղած կարգադրութիւնները, նկատի ունենալով մանաւանդ Ս. Քաղաքիս ուխտաւորներով խճողուած ըլլալը Աւագ Եօթնեակի ընթացքին։

ԴԻՒԱՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ

Մարտ 1, 1979

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԱՆԱՊԱՏԸ, ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ

Ի՞նչ տարբերութիւն կայ երկու-ձիուն (տէօ շըվօ) եւ ուղտին միջեւ։ Հազար ու մէկ, եթէ հաւատանք Սիթրոյէնի մէկ ծանուցումին, լոյս տեսած անգլիական Թիը Կուարտիըն օրաթերթին մէջ։

Սպառում։
Երկու–ձին.— 5,1 լիթր վառելանիւթ իւրաքանչիւր հարիւր քիլոմեթրը, ժամը 90 քիլոմեթր սուրալու պարագային։
Ուղտը.— Իւրաքանչիւր վեց մղոնին մէկ քիլօ փշոտ թուփ։ Ժամը երեք մղոն արագութիւն։

Արագութիւն։
Առաջինը՝ ժամը 68 մղոն։
Երկրորդը՝ օրը 30 մղոն։

Առաձգականութիւն։
Առաջինը շատ հանգստաւէտ, նոյնիսկ երկար ճամբորդութեան համար։
Երկրորդը՝ ձեր ատամնաշարը տունը ձգեցէք։

Նստարան։
Ա. չորս, շատ հանգստաւէտ։
Բ. մէկ հատ, յուսահատելու աստիճան անհանգստաւէտ։

Անիւ։
Ա. Միշելին Իքս։ Եթէ պայթի՝ օժանդակ անիւ մը կայ։
Բ. չորս թաթ։ Եթէ մէկն ու մէկը կոտրի՝ պէտք է սպաննել կենդանին։

Գինը։
Ա. 1767 սթերլին, առաւել՝ 57 սթերլին յանձնումի ժամանակ։
Բ. քեզի համար էֆէնտի, աղջիկ մը եւ... ալի տալրակ...

×

ՄԱՐԴԻԿ Կ'ՈՒԶԵՆ ԱՊՐԻԼ

Կոմսոլսկայա Պրաւդան, Խորհ. Միութեան համայնավար երիտասարդութեան պաշտօնաթերթը, կը դժգոհի համալսարաններէն ներս կիրարկուող մաքրակրօն կանոններուն դէմ։

—– Պետական ազարակի մը մասնագիտական դպրոցին ննջարանին մէջ, կը գրէ թերթը, հաստատութեան տնօրէնը ազդ մը կը յիշեցնէ, թէ համբոյրը վարակումներու աղբակ է։ Քիչ մը ամէն տեղ, պետական հաստատութիւններուն մէջ, արգիլուած է ամուսիններուն գիշերը իրենց կիներուն մօտ գտնուիլ։ Շաբաթը միայն մէկ ժամ իրաւունք ունին այցելելու իրենց կիներուն, օրուան մէջ։ Ժամանակն է, որ կարգ ու կանոն հաստատողները ըմբռնեն, թէ մարդիկ կ'ուզեն ապրիլ, եւ ասիկա կը վերաբերի նաեւ ուսանողներուն », կ'եզրակացնէ պաշտօնաթերթը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

4.

— Գարնանը գնացքով մեզ բերին Հայաստան, եղբայր իմ Ուլիկ։ Հիմա Հայաստան ենք, Հայի հողի վրայ։ Մանչուկս արդէն կարողանում է երգել։ « Հայ ֆիդայիներ, ջան ֆիդայիներ, ձեր մայրերը ձեզ մատաղ... »։ Այնպէ՛ս լաւ է երգում խեղճուկը։ Ցաճախ է հարցնում՝ քեռիս՝ ե՞րբ կը գայ։ Դէ շուտ տուն արի, եղբայրիկս, Մանուկն էլ բեր։ Այստեղ մեզ հող են տուել, որ տուն շինենք, նաեւ սերմացու են տուել ցանքսի համար։ Շուտ եկէք։ Այստեղ շատ – շատ գաղթականներ կան, բոլորն էլ տուն են շինում։ Խորհրդային երկիր է, օգնում է։ Պետութիւնը մեզ տուն - տեղ ստեղծելու միջոցներ է տալիս։ Երէկ Ուխտանիկի անունը գրեցին, որ աշնանը դպրոց տանեն։ Հեղինէն բժիշկ է։ Նրան այստեղ շատ են սիրում։ Նա ամէն օր գալիս է մեզ տեսութեան։ Ասեմ, որ Թաթուլը եւս մեզ հետ է, թէեւ գիշեր – ցերեկ գործի է, բայց միշտ տխուր է։ Մեր մարէն էլի հիւանդ է, ես ու Արեւը խնամում ենք նրան։ Արեւին ուզող կայ, Ուլիկ, ի՞նչ անենք...։

Ջինիկի ձայնը մօտիկ էր՝ մտերիմ, հարազատ։ Այդպէս կարծես խօսում էր Ակնովիտը՝ գարնան զարթօնքի պահերին։ Այդպէս խշշում էր Եփրատը՝ աշնան մըրգերի ու դեղին ալիքների ծփանքով։

— Էլի՛ կարդա, Ուլիկ, էլի։

Մանուկի աչքերը լցուեցին՝ արցունքո՞վ, թէ տառապանքի ապաքինութեամբ։ Ջիու վրայից նա թեքուեց դէպի Ուլիկը, բռնեց նրա ուսերը եւ հեկեկանքը հազիւ զսպեց.

—– Էլի՛ կարդա, Ուլիկ, էլի...

Ապա գրգռեցին իրենց ձիերն ու սլացան դէպի անապատի խորքերը, դէպի մայրամուտ՝ հեռացող հեծելազօրի ետեւից։

Մանուկի ականջներում զնգում էր Ջինիկի ձայնը.

— Արեւին ուզող կայ, Ուլիկ, ի՞նչ անենք։

Արեւը Խորէն աղայի աղջիկն է, Բենիամինի քոյրը։ Մանուկը յիշեց նրան՝ թուխ մուր յօնքեր եւ զրնգուն ծիծաղ, որ կարծես հարազատ Եփրատի գիշերային ձայնն է՝ Հայաստանում։

Մանուկը զսպեց ձիու վազքը, ասաց հեւալով.

—– Ջինիկին գրիր, որ Արեւին պահի։ Ինչո՞ւ տայ էն ուզողին։ Թող պահի։ Նաեւ գրիր, որ մենք շուտով, շատ շուտով տանը կը լինենք։ Պա՞րզ է։

Ուլիկը խորամանկ ժպտաց՝ պարզ է, պարզ է։ Ցիշեց, որ իր ամուսնանալու ժամանակն էլ է։

Նորից բորբոքեցին ձիերին ու ճախրեցին թեւաւոր։

×

Լուսաբաց էր։ Աւազների ալիքներից դուրս պրծած հեծեալ բասմաչների մի խումբ անսպասելի բախուեց Մանուկի ջոկատին։ Կարմիր հեծեալները նախ շըփոթուեցին, ապա համախումբ արշաւեցին թշնամու վրայ։

Սեւ նժոյգի թամբին կայծակեց կարմիր հեծելազօրային Ուլիկը։ Մտաւ ձիու ականջն ու սրամերկ գնաց Մանուկի ետեւից։ Վրայ հասած հետեւակը գնդացրի թեւային կրակով խփեց բասմաչներին։ Հակառակորդի առջեւից սլացքով գալիս էր մի ամեհի ձիաւոր։ Գուրբան Ալի Մանուկն իր ձին լարեց նրա վրայ։ Ատամները սեղմել էր, թուրը կայծակում էր նապատի տաք օդում։

Գնդացիրները հնձեցին թշնամու շարքերը։ Մանուկի վրայ եկողի ձին ընկաւ։ Սա ձիուց պոկուեց եւ հանեց թուրը, սակայն երկու բանակային ցատքեցին նրա մէջքին ու բռնեցին ողջ։

Հակառակորդը փախաւ՝ աւազների մէջ դիակներ թողնելով։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(278 - Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէր-Գալուստեան եւ զաւակները, Պ. Բիւզանդ Տէր-Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր-Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թումայեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Լիւսի Օհանեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ժերմէն Թումայեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՏԷՐ-ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ
(ծնեալ Թումայեան)

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Մարտ 24ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Մարտ 28, ժամը 10.45ին Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Շաւիլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Պ. Արմենակ Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Խաչատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պենթակա եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Սանթուրեան ինչպէս նաեւ Անդրէասեան, Օհանեան եւ Պալպալեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Անդրէասեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 23ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Մարտ 28, ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիլմոմպլի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգնութեան Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկին Մառի Մարտիկեանէ 350 ֆր. նուէր հետեւեալ ողբացեալներու յիշատակին.— Պ. Գէորգ Գարանֆիլեան, Պ. Միւռոն Սաբաճեան, Պ. Մարտիրոս Շահպազեան, Տիկ. Անիձա Ճիհանեան, Տիկ. Հռիփսիմէ Տողրամաճեան, Տիկ. Տիրուհի Կուրպէթեան, Տիկ. Սիրուհի Սուճեան եւ նաեւ 100 ֆր.ի նուէրը Տիկ. Ալիս Գալճեան եւ Օր. Արտեմ Պօղոսեանէ, Տիկ. Սիրուհի Սուճեանի յիշատակին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
30ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
փարիզի մասնաճիւղի կողմէ
Շաբաթ, Մարտ 31, ժամը 20.45ին
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75016 Paris
(Métro : Iena)

Հայրենի գլուխ գործոց ֆիլմը՝

«ՆԱՀԱՊԵՏ»

(հայերէն խօսուն — ֆրանսերէն ենթախորագիր)

եւ Հայաստանի երգի-պարի անսամբլի տաղանդաւոր ղեկավար հանգուցեալ Թ. Ալթունեանի «Երգ թեւերի վրայ» գունաւոր ֆիլմը

Տախտերու մասնակցութիւն 15 ֆր.

Points de vente des billets :
U.C.F.A.F. 6 Cité Wauxhall, Paris 10
Baltaian, 27, Rue Bleue, Paris 9
Palouyan, 9, Rue de Trévise, Paris 9
et auprès des membres de l'UCFAF

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հանդիսաւոր պատարագ Պօմոնի մէջ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առթիւ, Ապրիլ մէկ, Կիրակի օր՝ որ տօնն է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի խոր վիրապ, հանդիսաւոր պատարագ կը կատարուի Պօմոնի մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ՝

ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Հայ Աւետարանչական, Հայ Կաթողիկէ եւ Առաքելական Եկեղեցիներու կրօնական եւ վարչական մարմինները եւ Պօմոնի հաւատացեալ ժողովուրդը ջերմօրէն կը հրաւիրուին այս սրբազան յիշատակի օրը:

Յետ պատարագի կը տրուի գինեձօն մը եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի Բարգէն Սիւնի խումբը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք իրենց նուէրներով Յունուար 28ի իր ձեռնարկին առթիւ, օգնեցին նպատակին՝ ի նպաստ Լիբանանահայութեան:

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԱՅԻՍ 19ԻՆ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ
ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Պ. Թադէոսեան (Զորթեան)	200
Տիկ. Վարդուհի Նշանեան	200
Պր. Աբրահամեան (Անոյշեան)	200
Պ. Նշան Թէպոյեան	200
Տիկ. Շաքէ	200
Սարգիս Պարսամեան	200
Հանրի Կուտեան	200
Մինասեան ընտանիք	200
Ֆ. Առաքելեան	200
Պօղոս Կօշկարեան	200
Մարտիրոս Սարգիսեան	200
Ոսկի Թաթիկեան	200
Լեւոն Տէր-Սարգիսեան	200
Յակոբ Անտոնեան	200
Ժաք Սիմոնեան	150
Թարիկճան Կէզիկեան	150
Տալքուրայեան	100
Կարպիս Փափազեան	100
Վ. Փ. Քիզաշեան	100
Ռոպէր Կարոյեան	100
Եդուարդ Մելիքեան	100
Ժորժ Մելիքեան	100
Ոմն	100
Մարմինէ Գասեան	100
Յարութիւն Մաղաքեան	100
Օր. Անահիտ Խաչիկեան	100
Տիկ. Վ. Տիկեան	100
Ռ. Քէշիշեան	100
Յարութիւն Տէրտէրեան	100
Յակոբ Կէզուրեան	100
Յովհաննէս Մելիքեան	100
Տիրատուր Սիմոնեան	100
Գէորգ Մնացիկեան	100
Ազատ Թորոսեան	100
Արտաշէս Շահինեան	100
Ալեքսան Խանձեան	100
Թօպէր Գաբրիէլեան	100
Մարտիրոս Գարլանեան	100
Քէշիշեան	100
Ալազայեան Փաթրիք	100
Նպարավաճառ Պարսամեան	100
Նպարավաճառ Մարտիրոսեան	100
Միսաք Յարութիւնեան	100
Ոսկի Պօյաճեան	100
Միքայէլ Միքայէլեան	100
Ղազար Գալուստեան	100
Կուլիսաս Թէպոյեան	100
Ժաք Կարոյեան	100
Սամ Պօյաճեան	100
Կարպիս Ճաֆալեան	100
Նոյէլ Կապրիէլեան	100
Քոնկէեան	100
Սարգիս Տէր-Սարգիսեան	100
Ծինպաշեան	100

(Շար.)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Շրջ. Վարչութեան
Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15.30ին
Salle Gaveau, 45 Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil
Կը խօսին
ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ
ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ
Կը մասնակցին
PARTIE ARTISTIQUE
BRIGITE HAUDEBOURG — LUDOVIC DE SAN
Ensemble Instrumental de Romans sous la direction de
ALEX SIRANOSSIAN
La chorale SIPAN - KOMITAS
sous la direction de :
GARBIS APRIKIAN
Les Ballets NAIRI

Տոմսերու համար դիմել մասնաճիւղ երուն:

Ընտանեկան ԵՐԵԿՈՅԹ

Սէն Շամոնի ժողովրդապետութիւնը իր հրաւիրէ ներկայ ըլլալու իր ընտանեկան երեկոյթին, եկեղեցւոյ չքեղ սրահին մէջ, 12 Ռիւ Ագիլ — Ալամաճեի, Սէն Շամոն Մարտ 31, Շաբաթ օրը, ժամը 20.30էն մինչեւ ուշատեն, ի նպաստ միօրեայ հայ դպրոցին:

Տաք մթնոլորտ զոր պիտի ապահովէ՝
ԺԱՆ - ՇԱՌԼ ՓՈՒԼԱ

Ճոխ պիւֆէ, հայկ. աղանդերներ ու վիճակահանութիւն:

NOUVEAU

DINER DANSANT

Au profit du
Collège ST GREGOIRE DE NAREG
sous la présidence de Monsieur
NAPOLEON BULLUKIAN
le Dimanche 8 Avril à 20 h. 30 au
restaurant La Sangria,
CHARBONNIERE LES BAINS

Լիոնի ՆԱՐԵԿԵԱՆ Հայ Վարժարանը

Միակը կեդրոնական Ֆրանսայի մէջ հիմնուած 1976 Սեպտեմբեր 19ին, բազմաթիւ գործունէութիւններով.
— երկսեռ մանկապարտէզ մը,
— մանչերու գիշերօթիկ դպրոց մը,
— հայ համալսարանականներու օճախ մը,
— մշակութային կեդրոն մը,
— մարզական բաժին մը արդի խաղավայրով,
— աղօթատեղի մը:

Ունի 17.000 մ. ք. անդորրաւէտ զբօսայգի մը: Կը գտնուի Լիոնէն 10 քիլոմեթր հեռու՝ Սէն-Սիր-օ-Մոն-տ'Օռ գալարադեղ բարձունքներու վրայ

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon
Հեռախօս (78) 47.28.65

Արձանագրութիւնները Մարտ 1էն ի վեր սկսած են:

Տարեկան ՃԱՇ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան հացկերոյթը Ապրիլ 1ին, Կիրակի օր ժամը 13ին, Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ՝ 12 Ռիւ Սէն-Պավիլ (Մարսէյլ):

Գեղարուեստական հաճելի յայտագիր: Ընտիր եւ համեղ կերակուրներ՝ պատրաստուած նախկին խմբապետուհիներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին արենոյշներն ու արենոյշները եւ Միութեան բարեկամներն ու համակիրները:

Տախտերու մասնակցութիւն՝ 60 ֆ.:

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN
2 nuits — 12 jours

PRIX : 3.850 F.

Départ	*Retour*
13 AVRIL	26 AVRIL 79
01 JUIN	14 JUIN 79
06 JUILLET	19 JUILLET 79

et TOUS LES MOIS

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations
Jacques CHELELEKIAN — 87 la Cancbière 13001 MARSEILLE — tél. (91) 95 90 12
et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
28
MERCREDI
28 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ Հատը 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.347 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.347

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ՊԵԿԻՆԻ ԵՒ ՍԱՏԱԹԻ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ, ՄԱՆԱՒԱ՛ՆԴ ԳԱՐԹԸՐԻ ՀԱՄԱՐ

— Օ —

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԱԿԱՄԱՏԱԹ ՃԱԿԱՏԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻ

Ոչ ոք կրնայ գուշակել թէ ի՞նչ պիտի ըլլան Իսրայէլ – Եգիպտոս խաղաղու – թեան դաշինքին հետեւանքները եւ եթէ արաբական որոշ աշխարհի մը համար Սատաթ, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ դաւաճան մը, պէտք չէ անտեսել թէ նախ եւ առաջ քաջ մարդ մըն է։ Բայց, այս « պատմական » օրուան, Մարտ 26ի, բուն հերոսը՝ Գարթըրն էր, որ, գոնէ առժամապէս, համոզուած էր որ շահած էր իր գրաւը։ Հաւանաբար կ'արժանանայ նոյնիսկ խաղաղութեան Նոպէլի մրցանակին...։

Ամերիկեան տօնի մը վերածուած էր, ուրեմն Երկուշաբթի օրուան ստորագրու-թեան արարողութիւնը, որու կը յաջորդէր ընդունելութիւն մը, Սպիտակ Տան մէջ։

Համաձայնութիւնը Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի միջեւ պատրաստուած է երեք լեզուներով՝ արաբերէն, եբրայերէն եւ անգլերէն, որեւէ տարակարծութեան պարագային, անգլերէն բնագիրն է որ ի զօրու կը մնայ։

Պզտիկ պատմութեան համար ալ, հարկ է յիշել, որ ամէն ինչ կատարեալ կերպով չէ կատարուած։ Այսպէս, Սատաթ երբ ճառը կը կարդար, չէ անդրադարձած որ երկու էջեր իրարու փակած են եւ էջ մը ցատքած է, « չար բախտէն » այդ էջը կը վերաբերէր պաղեստինեան հարցին, որ այս ձեւով բոլորովին բացակա – յած է Սատաթի ելոյթէն։ Պեկին ալ բաւական պաղ ջուր թափած է երբ յիշած է թէ այս օրը (Մարտ 26) իր կեանքին երրորդ ամէնէն երջանիկ օրն է, առաջինն ըլլալով Իսրայէլի անկախութիւնը, երկրորդը Երուսաղէմի միացումը...։

Յայտնի չէ անշուշտ թէ ամէն ինչ իսկապէս վերջացա՞ւ, այսինքն երեսուն տարուան պատերազմական վիճակ մը, թէ ոչ ամէն ինչ կը սկսի։ Ամէն պարագայի մէջ, ինչպէս դիտել կուտար, Միջին Արեւելքի հարցերու մասնագէտը՝ Խոուար Սաշըէ, Ֆրանս–Էնթէրէն Երեքշաբթի առտու, ինչ որ ստորագրուեցաւ Երկուշաբթի շատ բան չի փոխեր 1976ին գոյացած համաձայնութենէն երբ արդէն երկու կողմերը նոյնանման յանձնառու-թիւններ ըրած էին։ Այլ խօսքով՝ հակասատաթ արաբական ճակատը 76ին արդէն կրնար ընել ինչ որ կ'ուզէ այսօր ընել, ծոցով գումարելով Պաղտատ, ուր պիտի որոշուին Եգիպտոսի նախագահին տրուելիք պատիժները։

Ընդհանուր ձեւով կարելի չէ անշուշտ ընկատել թէ տարօրինակ բան մըն է այս փաճս ամերիքանեան, որ աւելի անորո – շութիւն կը ստեղծէ քան՝ որոշ ապագայ մը։ Գարթըր, որքան ալ ուրախութիւն ցուցաբերէ, գլխաւոր պատասխանատուն է այդ անորոշ ապագային եւ կան մարդիկ, որոնք կը խորհին թէ նոր կացու – թիւնը աւելի խախուտ է քան նախորդը։

×

Հոս - հոն, արաբական երկիրներու մէջ Գարթըրի այս « պատմական օրը » միայն սուգի օր մըն էր։ Գրաւուած հողերուն վրայ՝ գործադուլ եւ ցոյց։ Երուսաղէմի մէջ եղեռնափորձ մը, որ հինգ զբօսաշրջիկ վիրաւորեց, ձեռնառումբ մը նետ-ուած ըլլալով պանդոկի մը դրան վրայ։

Առաջին անգամ ըլլալով նաեւ, խոր – հրդային - սուրիական միացեալ զեկոյց մը կը հրատարակուէր դատապարտելու համար այս դաշինքը, մինչ Մոսկուա իր մամուլով թշնամական յայտարարու – թիւնները կը բազմապատկէր։ Մամուլի Նովոստի գործակալութեան մէկ քաղա-քական դէմը՝ Գերասիմով դիտել կու-տայ թէ անջատ խաղաղութիւն մը որեւէ հարց չի լուծեր եւ մանաւանդ, ամէն բանէ առաջ՝ պաղեստինեան հարցը։

Պաղեստինցիք արդէն, միաձայնու-թեամբ դէմ են այս դաշինքին։ Արաֆաթ նոյնիսկ Սատաթի մերձաւոր սպանութիւ-նը նախատեսեց։ Պաղեստինցիներու այս ընթացքը չի կրնար զարմացնել, մանա-ւանդ Պեկինի երեք « ո՛չ »երէն ետք։ Իսրայէլ կը մտահոգուի եւ չի կրնար չմտահոգուիլ քանի եղեռնափորձերը ի-րարու կը յաջորդեն։ Պանդոկէն ետք, Երուսաղէմի շուկային մէջ ռումբ մը կը պայթէր եւ 19 հոգի կը վիրաւորուէր։ Պաղտատի մէջ, հակասատաթ ժողովը կը պատրաստուէր « տաք » մթնոլորտի մը մէջ եւ տասնեակ հազարաւոր Իրաքցի-ներ փողոց կ'իջնէին Երեքշաբթի առ – տու, բողոքելու համար դաշինքին դէմ։

Կը մնայ սպասել անշուշտ եւ տեսնել, բայց արդէն իսկ ծանօթ է, որ առ այժմ ոչինչ լուծուած է եւ եթէ բանակցու-թիւններն ալ, մանաւանդ պաղեստինեան հարցին վերաբերեալ, անելի մէջ մնան, ոչ ոք կրնայ գուշակել այս դաշինքին հե-տեւանքը։ Պեկին յստակ էր՝ « Պաղես-տինեան Պետութեան մը ստեղծումը մա-հացու վտանգ մը կ'ըլլայ Իսրայէլի հա-մար եւ կը տանի մշտական արիւնահոսու-թիւններու, ամբողջական պատերազմի..»

Երբ Ռուլօ, Մոնտի մէջ, կը վերլուծէ կացութիւնը առանց լաւատեսութեան, կը խորհի թէ Պեկին նախընտրէ քաշքշել, փոխանցման շրջանէն ալ անդին, բանակ-ցութիւնները։

Առ այժմ, ոչինչ որոշ է, ոչ ոքի հա-մար եւ մանաւանդ ոչ՝ Գարթըրի համար, որու խանդավառութիւնը կրնայ երկար չտեւել։

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ԿԸ ՅԱՂԹԷ

— Օ —

Շաբաթ, Մարտ 24ին, սկսան 42րդ ա-խոյենութեան մրցումները որոնց ար-դիւնքներն են.

Դինամօ (Մոսկուա) Կայրաթ	2-0
Պախտակոր – Տորպեդօ	2–1
Դինամօ (Թիֆլիզ) - Լոկոմոտիւ	1-0
Ջերնոմորեց – Կրիլիա	1–0
Նեֆթչի - Սպարտակ (Մ.)	0-2
Արարատ – ԲԿՍԱ	2–1
Շախտեոր - Զէնիթ	3-1
Բանակային Ռոստով–Դինամօ (Կիեւ)	0–0
Զարիա - Դինամօ (Մինսկ)	0-0

Ախոյեանական երթի մրցումներու «Արարատ»ի ժամանակացոյցն է.

Ապրիլ 2՝ Արարատ – Լոկոմոտիւ
Ապրիլ 11՝ Արարատ - Նեֆթչի
Ապրիլ 15՝ Ռոստով - Արարատ
Ապրիլ 22՝ Զէնիթ (Լենինգրատ)–Արարատ
Ապրիլ 27՝ Արարատ – Սպարտակ
Մայիս 2՝ Զարիա - Արարատ
Մայիս 11՝ Դինամօ (Կիեւ) - Արարատ
Մայիս 15՝ Ջերնոմորեց – Արարատ
Մայիս 23՝ Արարատ – Տորպեդօ
Մայիս 27՝ Արարատ - Կուեյիա Սովետով
Յունիս 1՝ Շախտեոր - Արարատ
Յունիս 6՝ Դինամօ (Մինսկ) – Արարատ
Յունիս 13՝ Պախտակոր – Արարատ
Յունիս 18՝ Արարատ-Դինամօ (Մոսկուա)
Յուլիս 8՝ Արարատ-Դինամօ (Թիֆլիզ)
Յուլիս 12՝ Արարատ - Կայրատ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ իսլամական առժամեայ Հանրապետութեան դատախազը 36 հոգիի անուանացանկ մը հրապարակած է, բան-տարկուած « յանցաւորներ » որոնք գոր-ծակցած են հին վարչակարգին հետ։ Անոնցմ մէջ է Փարիզի դեսպանը՝ Փաքրավան։ Դատախազը կոչ կ'ընէ նաեւ ժողովուրդին որ իրեն յանձնէ բոլոր փաստաթուղթերը, որոնք ամբաստան – եալներուն կը վերաբերին, այսինքն՝ մատնութեան կը հրաւիրէ։

ԻՏԱԼԻՈՅ քաղաքական շրջանակներու մէջ խոր յուզում ծագած է Ուկօ լա Մալ-ֆայի մահով։ Հանրապետութեան ծերու-նի նախագահը, ամբողջ գիշերը (վեր – ջինը) հսկած է իր բարեկամին եւ ըսած « Մարդը, որու պէտք ունէի, գնաց »։ Ծնած էր 1903ին եւ առաջին օրերէն բուռն հակաֆաշիստ մըն էր։ Ներկայիս փոխ – վարչապետ, քաղաքական այն կարեւոր դէմքն էր, որ անել կացութիւններուն կը հասնէր եւ երբեմն լուծում կը գտնէր։ Զոհ գնաց ուղեղային արիւնահոսու-թեան։

ԺԸՆԵՒԻ մէջ, ուր հաւաքուած են ՕՓԵՔի (քարիւղ արտադրող երկիրներու կազմակերպութիւն) անդամները, Երեք-շաբթի առտու, դեռ չէին որոշած իրենց ընելիք յաւելումին բուն սակը։ Կը կար-ծուի թէ հարիւրին 15էն 20 կրնայ ըլլալ։

ՓԱՐԻԶԻ դատարանը միայն չորս վճիռ արձակեց Երկուշաբթի օր։ Ուրբաթ օր, յանցանքի վրայ բռնուած 32 « կոտրող–թափող »ներուն մնացեալները աւելի ուշ պիտի դատուին։ Երկուշաբթի դատա-պարտուածները գողութեան համար է որ դատապարտուած են։ Շիրաք կ'ուզէ որ Փարիզի ոստիկանութիւնը զօրանայ բայց տողանցք եւ ցոյց չարգիլուի, ինչպէս կ'առաջարկէր երեսփոխան մը, որ կ'ու-զէր միայն Վենսէնի անտառը վերապահել ցոյցի։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 19–22)

ԵԴ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՄԷՋ

Դիլիջանի Երաժշտական դպրոցին մէջ տեղի ունեցած է Եդուարդ Միրզոյեանի նուիրուած երեկոյթ մը, մասնակցու-թեամբ Ալ. Յարութիւնեանի, Լուսինէ Զաքարեանի, Ռուբէն Ահարոնեանի եւ Կոմիտաս քառեակի։ Արուեստագէտները մեկնաբանած են երաժիշտին ռոմանսնե-րը, շարժանկարի համար գրած երաժըշ-տութենէն հատուածներ եւ դասական կը-տորները։ Խօսք առնելով Արաքսի Սար-եան նշած է, որ Եդ. Միրզոյեան ազգա-յին մշակոյթը հարստացած է իր ժողո-վուրդին մտածումի ու հոգեկան կառոյցի նոր նուաճումներով, տաղանդաւոր իր սերնդակիցներու՝ Առնօ Բաբաջանեանի, Ալ. Յարութիւնեանի, Ղազարոս Սար – եանի հետ ազգային երաժշտութեան մէջ խմաստաւորած է շրջան մը, որ աւան-դականի յառաջդիմութեամբ եւ նոր ու-ղիներու բացումով կը յատկանշուէր։

Եդ. Միրզոյեան ծնած է Վրաստանի Գորի քաղաքը։ Երաժշտական կրթութիւ-նը ստացած է Երեւան, ապա՝ Մոսկուա, ուր Շոստակովիչի, Խաչատրեանի եւ այլ մեծերու ստեղծագործութեան ազդեցու – թեամբ ձեւաւորուած, հասունցած է իր արուեստը։ Գրած է սենֆոնիք կտորներ, կանտատներ, « Պարային սիւիտ »ը, «Տօնական նախերգանք»ը, երգեր, ռոմանս-ներ, ինչպէս նաեւ « Քաոս », « Ցեղկոմի նախագահը », « Երբ քեզ հետ են ընկեր-ներդ » եւ այլ շարժանկարներու երաժըշ–տութիւնը։ Երաժիշտին գործերուն մէջ յատուկ տեղ կը գրաւեն լարային քառ – եակը, լարաւոր նուագարաններու համար համանուագը, թաւջութակի եւ դաշնակի համար սոնատը, որոնք հնչած են զանա-զան երկիրներու բեմերէն։ Միրզոյեան, որ կը ղեկավարէ Երեւանի Կոմիտաս Երա-ժըշտանոցի շարադրութեան ամպիոնը, նաեւ հմուտ մանկավարժ է։ Իր դասըն-թացքներէն շրջանաւարտ եղած են ծա-նօթ երաժիշտներ Ստեփան Ջրբաշեան, Կոնստանտին Օրբելեան, Ջիվան Տէր-Թա-դեւոսեան, Աւետ Տէրտէրեան, Լեւոն Չա-վուշեան, Ռոբեր Ամիրխանեան, Մարտին Վարդազարեան եւ ուրիշներ։ 1956էն ի վեր նախագահն է Հայաստանի Երաժիշտ-ներու Միութեան։

ՎԱՂԸ՝

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԵՐԹՕՆԸ

1929-ին

Առաջին անգամ «Յառաջ»ի մէջ իբրև թերթօն լոյս կը տեսնէր վէպ մը՝ որ սերունդէ սերունդ պիտի մնար՝

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

1979-ին

ԻՐ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
«Յառաջ» կը հրատարակէ կրկին

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ԶՄՄԱՌԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԸ

— Օ —

Ա.

ՈՐՊԷՍ ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

1978 Յուլիսին, Պէյրութի հարաւային թաղամասերը — Այն Ըռմաննէ, Պատարօ, Ֆըրն էլ Շըպպէք, Հատէթ — մահասփիւռ ռմբակոծումներու թիրախ դար֊ձան: Խուճապահար բազմութիւնները փախուստի մատնուեցան դէպի լեռները եւ ապաստան գտան գիւղերու մէջ եւ վանքերու մօտ:

Այդ վայրերէն էր նաեւ Զմմառու Հայոց վանքը, որ գաղթականներուն առջեւ բացաւ կաթողիկոսական երկու կալուածներուն դռները, ուր չքաւոր հայ մանուկներ կայտառութիւն կ'ապրէին, ամառնային եղանակին:

Սոյն կաթողիկոսական կալուածներէն հինը (նախկին Ընծայարանը), կը գտնուի վանքին կից: Իսկ միւսը տակաւին կիսաւարտ, վանքին հանդիպակաց բլուրի մը վրայ:

Կրակէն ճողոպրած ընտանիքներ, որոնց մէջ միայն քանի մը տասնեակ Հայեր, չարան — չարան դիմեցին Զմմառ: Առաջին հասնողները տեղաւորուեցան հին կաթողիկոսական կալուածին մէջ ինչպէս նաեւ կաթողիկոսական կալուածներու սենեակներու մէջ, որ իր հեռաւորութեան պատճառով, յանձնուեցաւ Զմմառի գիւղի քաղաքէպ (փաղանգաւոր) երիտասարդութեան:

Երբ ռմբակոծումները սաստկացան եւ տարածուեցան, երկու կաթողիկոսական կալուածներն ալ անբաւարար դարձան ապաստան փնտռող բազմութեան առջեւ: Վանական վարչութիւնը բացաւ Ընծայարանին ալ սենեակներն ու հասարակաց ննջասենեակները, որոնք պարապ էին՝ ժառանգաւորներու ամառնային արձակուրդին պատճառով: Հետզհետէ գրաւուեցան նոյնիսկ աստիճանատակերը, նախկին ճաշարանոցը եւ... զոմը:

Վրաններով եկած մարդիկ ալ կայանեցան տարածուեցան վանապատկան անտառներուն մէջ:

Ուրիշներ, որ իրենց ինքնաշարժներով փախուստ տուած էին, վանքի մուտքին՝ ինքնաշարժներու մէջ իրենց բնակութիւնը հաստատեցին, «Հոգ չէ, կ'ըսէին, մեր տուներէն աւելի ապահով ենք այստեղ»: Վանքէն բացառաբար մեկնող մէկ ընտանիքի փոխարէն՝ խակոյն ուրիշներ կու գային ուրիշ թաղերէ:

Հոկտեմբերի սկիզբները բացարձակապէս տեղ չէր մնացած վանքին մէջ: Նոյնիսկ հայ Քոյրերու Աղջկանց Որբանոցը հարկադրուեցաւ իր որբերուն խշտիկները տրամադրել առանձին կլիներու եւ երախաներու:

✕

Եւ այդ օրերուն պատահեցաւ դէպք մը:

Պուրճ Համուտի, Զալքայի հայկական թաղերը ինկան թշնամիի թնդանօթներու կրակներուն մէջ. մէկ կողմէն՝ սուրիական ռումբերը, միւս կողմէն՝ միլիցիական հրետանին: Աղէտը, Պէյրութի հարաւային թաղամասերէն տեղափոխուեցաւ Պուրճ Համուտ: Խուճապի մատնուողները, այս անգամ, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ Հայերն էին:

Ու Զմմառ հասան, այս անգամ, հայ գաղթականները:

Վանական ժողովը նիստ գումարեց եւ որոշեց դասատու վարդապետաց խուցերը տրամադրել Հայութեան զաւակներուն: «Սրբապղծութիւն» մըն ալ գործուեցաւ. միաբանութեան հնամենի օրրանը հանդիսացող Նուիրական վեհարանը — որ այդ օրերուն վերանորոգումի աշխատանքներու մէջ էր, — տրամադրուեցաւ հայ ժողովուրդին: Սակայն վայրը որքան սրբազան էր, տեղը նոյնքան անհանդըստաւէտ: Բայց ի՞նչ ընել...: Եւ ահա, կաթողիկոսներու նախկին սրահներուն մէջ՝ գաղթական Հայութիւնը խշտիկ փռեց ու սպասեց:

Սպասեց բարեբաստիկ օրերուն:

Հոկտեմբեր 8ին, զինադադար հռչակուեցաւ: Այդ առաւօտ, հայ փախստականներու վերջին ալիք մըն ալ բարձրացաւ դէպի Զմմառի վանքը:

Ու պատահեցաւ հետեւեալը.

Զայն չարափոխութիւններէ ազատելու համար՝ դէպքը կը յանձնենք այս էջերուն, ականատեսի հաւատարմութեամբ:

✕

Հոկտեմբեր 8ի երեկոյին, Զմմառի հայ վանքը ծանրաբեռնուած նաւու մը կը նմանէր: Կիրակի երեկոյի ժամասացութիւնը քիչ առաջ աւարտած էր: Հայ ժողովուրդը անզորրացած հոգիով դուրս եկած էր վանքի եկեղեցիէն: Աղօթք ու խունկ տակաւին կը ծփային մթնոլորտին մէջ: Աննկարագրելի սրտմաշուք ժամեր ապրելէ ետք ամէն ոք կը պատրաստուէր քուն մտնելու:

Խումբ մը մարդիկ տակաւին կը յամենային վանքի մեծ բակին ծառերուն տակ, ուր ինքնաշարժէ ինքնաշարժ խօսակցութիւն կը շրջէր օրուան տագնապալի անցուդարձերուն մասին:

— Տունս քանդեցին, խանութս այրեցին:

— Զաւակներէս լուր չունիմ երեք օրէ ի վեր:

— Ես գիշերազգեստով փախայ, դրացիս փլատակներուն տակ մնաց:

— Վաղը վերադառնա՞մ տուն, եթէ չիջնեմ, տունս կը կողոպտեն:

— Եթէ հաց գտնես, մեզի համար ալ բեր...:

Քանի մը ելեկտրալամբեր կը սփռեն իրենց թոյլ լոյսը ծառերու սաղարթներուն մէջէն: Հոս հոն կը լսուի իր զաւակը փնտռող մօր մը կանչը: Վանքը իր բոլոր լուսամուտներով լոյս կը սփռէ, ու անտառը, անոր շուրջ, կը տարածուի մութ շղարշի նման:

✕

Մօտակայ պանդոկատունէ մը ժամը 8 հնչեց: Այդ պահուն, ճերմակ — կանաչ դրօշով սեւ ճիփ մը սուրալով կը մտնէ վանքին հրապարակէն ներս: Ճիփի վրայ հաստատուած տուշքայի սեւ երախը կրակ կ'որոտայ յանկարծ օդին մէջ, պատռելով իրիկնային լռութիւնը: Ողկոյզի պէս կառչած տասնեակ մը զինեալ երիտասարդներ խակոյն կը ցատքեն ճիփէն վար, գնդացիր ի ձեռին: Երկու զինեալ անմիջապէս կը փակեն հրապարակի երկաթեայ դուռը: Երկու զինեալ կ'իջնեն հին կաթողիկոսական կալուածը: Երկու զինեալ ալ կը սլանան Ընծայարանի աստիճաններէն վար: Եւ այս ամէնը, շըրջապատող արագ ու վարժ շարժումով, ակնթարթի մը մէջ կը պաշարեն վանքին գլխաւոր մուտքերը: Ճիփին վրայ կանգնած տուշքան իր կրակը կը դողդոջայ անընդհատ: Ուրիշ ինքնաշարժ մը, որ հետեւած է ճիփին, կեցած է ստուերի մէջ: Ներսը՝ երեւութապէս անզէն երիտասարդներ կան, պատրաստ միջամտելու զինեալ երիտասարդներու կողքին եթէ որեւէ ընդդիմութիւն մը կամ արտաքին միջամտութիւն մը յայտնուի:

Օդին մէջ արձակուած գնդացիրներուն դանդիւնէն խլացած ու սարսափած ժողովուրդը դուրս նետուած է իր ապաստաններէն:

— Ի՞նչ կը պատահի, ինչո՞ւ կը կրակեն:

— Սուրիացիները յարձակեցան...

— Հայերը դուրս, Հայերը բակին մէջ:

Գոյժը հրդեհի պէս կը տարածուի հայ գաղթականներու մէջ:

Գնդացիրներու սպառնալիքին տակ՝ գիշերազգեստով այրեր, աղեպատառ մայրեր ու մանուկներ, իրենց մօր փէշին կառչած երախաներ, սարսափած աղջնակներ, նոր քուն մտած փոքրիկներ դուրս կը քաշուին իրենց հանգիստէն:

— Հայերը թող հաւաքուին դուրս: Մարոնիները թող չփախնան:

Հայ ընտանիքները կը կեդրոնացուին Ընծայարանի պարզէ թի դաշտին մէջ: Պատի տակ չեն շարեր զանոնք, ճիշդ չէ ատիկա, այլ խռնուած են գուբի մը մէջ: Բակին չորս պատերը բանտի մը չորս վանդակներուն կը նմանին:

Վերը, աստիճաններու գլխուն, կեցած է «խմբապետը», գնդացիրը ձեռքին, շրջապատուած զինեալ երիտասարդներով: Գիշերին մէջ աւելի հսկայ կ'երեւի: Մօրուաւոր, թխադէմ երիտասարդ մըն է: Ան կը հետեւի «կրկէս» բերող ժողովուրդին շարժումներուն: Երբ հաւաքի շարժումը կանգ կ'առնէ, խմբապետը՝ խօսքը ուղղելով բակին մէջ հաւաքուած հայ ընտանիքներուն, կը գոչայ.

— Ձեզի ժամկէտ կու տամ, մինչեւ վաղն առաւօտ բոլոր Հայերդ պարպած կ'ըլլաք այս վանքը: Ամէնքդ կը վերադառնաք ձեր տուները, եւ ձեր թաղերուն մէջ հաստատուած մեր ակումբներէն՝ կը խնդրէք վանք մնալու գրաւոր վկայագիր: Առանց այդ վկայագրին, թող ո՛չ ոք համարձակի վանք վերադառնալ, հասկցա՞ք: Հոս մենք պիտի հրամայենք այլեւս, մեզի՛ պիտի դիմէ ամէն ոք, որ վանք ընդունուիլ կ'ուզէ: Վաղը մինչեւ ժամը 9, ո՛չ մէկ Հայ պիտի մնայ հոս:

Մեռելային լռութիւն: Գնդացիրները կը փողփողին գիշերուան մէջ:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿՌԱՆԵԱՆ

«Մասիս», Պէյրութ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԴԵԲԵԴ

Դեբեդը Կուրի աւազանի գետերէն է, որ կը կազմուի Ձորագետի ու Փամբակի միախառնումէն (վերջիններս իրենց երկայնքին ու աւազանի մեծութեան շնորհիւ կը համարուին առանձին գետեր) եւ հոսելով Հայաստանի ու Վրաստանի տարածութեամբ՝ կը թափի Կուրի աջ վտակ Խրամի մէջ: Բուն Դեբեդի երկայնքը 92 քիլմ. է, եթէ հաշուենք Փամբակի ակունքէն՝ 178 քիլոմեթր, որուն 152ը կ'անցնի Հայաստանի տարածութեամբ: Ջուր հաւաքող աւազանը 4080 քառակուսի քիլոմեթր է (3790ը՝ Հայաստանի մէջ):

Դեբեդի աւազանը կը գտնուի հիւսիսէն՝ Վիրահայոց լեռներու, արեւմուտքէն՝ Ջաւախքի լեռնավահանի, հարաւէն Փամբակի լեռնաշղթայի, արեւելքէն՝ Գուգարքի լեռներուն միջեւ:

Դեբեդը Խորհ. Հայաստանի ամէնէն ջրառատ գետն է Արաքսէն ետք: Տարեկան հոսումը մէկ միլիառ 130 միլիոն խորանարդ մեթր է: Սնանելով գլխաւորաբար ձիւնէն ու անձրեւէն՝ աչքի կը զարնէ հոսումի անհամաչափութեամբ: Կը յորդի գարնան: Տեղատարափ անձրեւներու ժամանակ յաճախ դուրս կ'ելլէ ափերէն, այդ պատճառով ալ անոր ափերուն վտանգաւոր տեղերը պատնէշուած են:

Գլխաւոր վտակներն են՝ Մարցը, Ախթալան, Աչիրը, Շնողը, Հաղպատը, Ջաղացաձորը:

Դեբեդի ձորը երկյարկանի հովիտ մըն է. առաջին յարկը գետին կիրճն է, իսկ երկրորդը՝ այն դողաւոր հովիտը, որով անցեալին հոսած է Դեբեդը՝ ժամանակի ընթացքին փորելով ներկայի վիճակը: Կիրճին խորութիւնը Թումանեան կայարանին մօտ կը հասնի 350 մեթրի: Լայնքը՝ վարէն 20 – 40 մեթր է, իսկ վերը 600 – 700 մեթրը չանցնիր: Ուղղաբերձ քարափները մերկ են, ունին մռայլ տեսք մը, իսկ աստիճանաձեւ զառաւանդաւոր լանջերը ծածկուած են բուսականութեամբ, տեղ — տեղ՝ անտառներով:

Դեբեդ գետի եւ անոր կիրճին գեղարուեստական սքանչելի նկարագրութիւնը ըրած է Յովհ. Թումանեան.

Էն Լոռու ձորն է, ուր հանդիպակաց
Ժայռերը՝ խորունկ նոթերը կիտած՝
Դէմ ու դէմ կանգնած յամառ ու անթարթ
Հայեացքով իրար նայում են հանդարտ:
Նրանց ոտքերում գազազած գալի՝
Գալարւում է գիժ Դեւ–Բեդը մոլի,
Խեղագար թռչում քարերի գլխով,
Փրփուր է թքում անզուսպ երախով,
Թըքում ու զարկում ժէռուտ ափերին,
Փրնտռում է ծաղկած ափերը հին – հին,
Ու գոռում գիժ - գիժ.
— Վա՛շ – վի՛շշ, վա՛շ - վի՛շշ...

Մութ անձաւներից հազար ձեռքով,
Քաջքերն անհանգիստ՝ հըտպիտ ձայներով
Դեւի հառաչքին արձագանգ տալի,
Ծաղրում են նըրա գոռոցն ահելի,
Ու կըրկնում գիժ-գիժ.
— Վա՛շ – վի՛շշ, վա՛շ - վի՛շշ...

Ի դէպ, բանաստեղծը կը գործածէ գ[…] տի անուան Դեւ–Բեդ ձեւը, որ կապու[…] է Լոռիի բնաշխարհին մէջ տարածու[…] ժողովրդական աւանդութիւններու հե[…] Անոնցմէ մէկը յիշատակուած է Թումա[…] եանի «Անոյշ»ին մէջ, ըստ որու Լոռ[…] ձորը հրջապատող դէւս, հսկայ սարերը՝

Հարբած շարքերով բռնած շուրջպարի,
Հսկայ շուրջպարի բըռնած երկընքում,
Հըճւում են, ասես էն մեծ հարսանքում
Պերճ Արագածի նազելի դըստեր,
Որ Դեւ–Ալ, Դեւ-Բեդ եւ այլ հսկաներ,
Խօլ-խօլ հըսկաներ հնոց աշխարհի
Փախցըրին բերին անառիկ Լոռի:

Դեբեդի կիրճի ուղղաբերձ քարափ[…] րուն մէջ, տարբեր բարձրութիւններ[…] վրայ կան բազմաթիւ քարանձաւներ, ո[…] կան՝ անցեալին ապրած, պայքար[…] սերունդներու կեանքին վերաբերող […] մը գաղտնիքներ: Այդ քարանձաւնե[…] հողմահարութեան հետեւանքով գոյացա[…] ընդարձակ խոռոչներն են, որոնք հին [...] միջին դարերուն յաճախ ծառայած [...] իբրեւ բնակարաններ, իրենց դժուարա[…] մատչելի դիրքին շնորհիւ օգտագործուա[…] են որպէս բնական ամրոցներ: Այդ նպա[…] տակով անոնք երբեմն ամրացուած [...] մուտքերու մօտ շարուած են քարէ պա[…] տեր՝ գաղտնի անցքերով: Ժողովուրդ[…] օրհասական պահերուն անոնց մէջ պա[…] հած է վանական գրադարաններու ձե[…] ռագիրները եւ այլ թանկագին իրեր: Ժո[…] ղովուրդը այդ քարայրներուն մէկ մասի[…] նոյնիսկ անուններ տուած է՝ Պնդոցայր, Ջրոցայր, Կաթնայր, Զառնխայր եւն.:

Դըսեղանքին դիմաց գտնուող զառնխո[…] (քարայրներու) հետ կապուած է ժողո[…] վրդական աւանդութիւն մը: Քարայրնե[…] րու մէջ թաքնուած ժողովուրդը Դըսե[…] վանքի հետ կապ կը պահէ պայմանակա[…] խօսքերով: Երբ կ'ըսեն՝ երկանքը ա[…] չած է, Դըսեղանքին մէջ կը հասկնա[…] որ թշնամին զիրենք նեղը դրած է: Թը[…] նամիները հայ աղջիկ մը կը գնեն ձեռ[…] զաւակին և գերի կը փախցնեն: Աղջկան […] հայրը ձայն կու տայ» գլուխդ ծածկ[…] Աղջիկը կը կռանայ: Հայրը գնդակով կը զարնէ ձիաւորին ու կ'ազատէ աղջիկը:

Դեբեդի կիրճին վերը՝ «երկրորդ յար[…] կը», 2 - 2,5 քիլոմեթր լայնքով գետի կը[…] կողմեն Օձունի, Աքորիի, Սանահինի[…] Հաղպատի, Շնողի, Հագվիի, Ախթալայի[…] Դսեղի եւ այլ լեռնային սարաւանդները:

Դեբեդի հովիտը Հայաստանի ամէնէն մեղմ բնութիւն ունեցող վայրերէն է: Ի դէպ, հոս կը գտնուի Հայաստանի ամէնէն ցած կէտը՝ 375 մեթր: Գետի ափի հարթ տարածութիւններու մէջ կը հանդի[…] պինք պտղատու՝ խնձորի, տանձի, ա[…] լորի, ընկոյզի, սերկեւիլի պարտէզնե[…] րու, ինչպէս նաեւ մասրենիի, հոնի[…] չաքիի, ճապկիի մացառուտներու եւ գի[…] հի նօսր անտառներու:

Ընդերքի հարստութիւններէն նշանաւոր են պղինձի հանքաքարը եւ ծծումբի հրաքարը, որոնք կը մշակուին Ալավերդիի պղինձի գործատունը, կապարը, արծաթը, կաւը եւայլն: Ի դէպ, պղինձի հանքաքարը շատոնց է որ կը մշակուի հոս: Յիշատակութիւններ եւ նիւթական վկայութիւններ կան Ալավերդիի շրջանը միջին դարերուն գոյութիւն ունեցած Մանէս աւանի պղինձի ձուլարանին մասին:

Դեբեդը ունի ուժի մեծ պաշարներ: Նախատեսուած է կառուցանել ջրելեկտրակայաններու շղթայ մը: Գետին ջուրերը կ'օգտագործուին նաեւ ոռոգման նպատակով: Անոր ջուրերով կը բանին Երմանի եւ Բագրատաշէնի ջրանցքները, կարգ մը ջրհան կայաններ:

Դեբեդի ձորը ծանօթ է նաեւ պատմական եւ ճարտարապետական յուշարձաններով: Հոս կը գտնուին Օձունի տաճարը եւ անոր մօտ գտնուող հուշակոթողը (Զ. դար), Դսեղի եկեղեցին եւ մայր տաճարը (Է. դար), Քառասնից Մանկաց վանքը (Ժ.–ԺԱ. դարեր), Արդուինի Յովհան Օձնեցիի վանքը եւ Կարմիր վանքը (Ժ-ԺԱ. դարեր), Հնեվանքը (Է դար), Ծաղկավանքը (Զ-Է դարեր), Սանահինն ու Հաղպատը (Ժ-ԺԲդ.) ԺԲ.ԺԳ դարերէն են Քօբայրի, Ախթալա, Հոռո-

ՆԿԱՐԻՉ՝ ՇԱՀԷ ԳԱԶԱՆ

Պայմանները թոյլատու չեն եղած որ իր անունը աւելի ծանօթ ըլլայ մեր մէջ: Երբ Շահէ Գազան (ճեան) 1975ին կ'աւարտէ Գեղարուեստից Ազգային Բարձրագոյն վարժարանը՝ կը վերադառնայ Պէյրութ ուր ծնած է 1948ին: Շուրջ երեք տարիներ պիտի դառնան յումպէտս վատնուած շրջան, լիբանանեան դէպքերուն պատճառով: Այժմ, դրեթէ նոր, վերսկսած է նկարչական տենդագին աշխատանքը: Հակառակ այս բոլորին ան ցարդ իր մասնակցութիւնը բերած է այլազան ցուցահանդէսներու.— Սալոն տը Փարի (1971), Սալոն տէ զ'Ենտէփանտան(1973), Սալոն տը Մէ (1974): Անձնական ցուցահանդէս մը տուած է Փարիզի Միջազգային Ոստանին Թատերասրահին մէջ (1975), իսկ անցեալ տարի՝ Աստրիտ հրատարակչականին սրահը: Մեր տպաւորութիւնը կը հիմնուի այս վերջին ցուցադրած գործերուն վրայ:

36 գործեր, բոլորը պզտիկ, գրեթէ մանրանկար չափերով, որոնք սկիզբէն վերջաւորութիւն կը գծեն բոլորակաձեւ շրջան մը որպէս հոլովոյթ: Ուրիշ նկարիչի մը մօտ այս գծալի յեղաշրջումը տեսանելի պիտի դառնար մէկ ցուցահանդէսէն միւսը, Շահէին մօտ այդ ճամբան կտրուած է միանգամայն, կարծես գործերը յետադարձ ստեղծագործութիւննե — րու ներկայացում մը ըլլային պահպանուած է սակայն առանցքը որ կ'ապահովէ միութիւնը գործին, եւ կը բնորոշէ նկարիչը: Կը տեսնուի թէ՝ ինչպէս գործերու կեդրոնացած համախմբում մը՝ միջոցին մէջ, տակաւ կը տեղափոխուի: Իւրաքանչիւր տեղափոխութիւն, պաստառէ պաստառ, ոչ միայն կը յառաջացնէ երանգներու տարբերութիւն, այլեւ նոր դասաւորումով մը կը պարզէ տարբեր մըթնոլորտ: Եւ աստիճանաբար երեւան կուգան տեսարաններ, բնանկարներ:

Ասոնք սկիզբը թելադրուած են պարզապէս: Կոչ կ'ընեն զգայնութեան, առանց շօշափելի գիծերու, առանց յստակ պատկերացումի: Գոյներն իսկ կը վերածուին մեղմ փաստէլ երանգներու, առանց երանգախմորի նօսրացումի: Վերջաւորութեան ծփանուտ «մշուշ»էն երեւան կ'ելլեն ծովափ մը կամ այլ դաշտանկար: Սկիզբի «վերացական» նկարիչը դարձած է «պատկերային»: Երկու պարագային ալ նկարուածը տեսարաններ են ներքինէն բխող եւ արտաքինը ընկալող:

Շահէ Գազան գիտէ երանգախմորին գաղտնիքները: Կուտայ, ըստ կամս, փափկութիւն թէ թանձրութիւն անոր, միշտ ազատ շարժումներով եւ ի սպաս՝ պաստառէ պաստառ իր յեղաշրջումը ընող արուեստագէտին:

Կը մնայ մաղթել որ աշխատանքի յարաճուն թափով, որուն անհրաժեշտութեան ամէնէն առաջ ինք գիտակից է, ան յաջորդ ցուցահանդէսով ներկայանայ հանգրուանի մը հասած, իր խառնուածքին հասունութենէն բխած գործերու համայնապատկերով մը: Ինք ունի ըմբռնողութիւնը անոր ու գիտէ զայն մեզի ներշնչել:

ԳԻ. ՔԷՕՍԷՍԵԱՆ

մայրի վանքերը, Ս. Գէորգ եկեղեցին, Ս. Երրորդութեան վանքը, Դսեղի բարձրաքաշ Ս. Գրիգոր եկեղեցին, Դրսե — վանքը, Աքորիի Ս. Գէորգ եւ Բգաւոր եկեղեցիները: Պաշտպանութեան կառոյցներէն են Ախթալայի ամրոցը (Ժ. դար), Կայան բերդը (ԺԳ. դար): Հին բերդի աւերակներ կան Այրում, ուրկէ պեղուած են Ն. Ք. Ժ.-Ը. դարերու պրոնզէ եզակի արժէք ունեցող 49 արձանիկներ: Դեբեդի վրայ ԺԳ. դարէն մնացած է Սանահինի միաթռիչ, կապոյտ սրբատաշ պազալտէ կառուցուած կամուրջը, որ Ալավերդին կը կապէ Սանահինին: Անոր կամարին երկայնքը 18 մեթր է: Բազրիք — ներուն վրայ կան առիւծներու բարձրաքանդակներ:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԲԱԽՏԱՒՈՐ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ...

ՄԱԿի վիճակագրութիւնները ամէն տարի ցոյց կուտան, թէ հարիւր հազարներով մարդիկ, չսելու համար միլիոնաւորներ, բազմաթիւ ցամաքամասերու մէջ, հազիւ հաց պատառ մը հաց կամ բուռ մը ցորեն ձեռք կը ձգեն օրը, իրենց ստամոքսները հանդարտեցնելու համար: Դեռ չենք խօսիր սովէն մեռնողներուն մասին ... անդին, ինչպէս կը հաղորդէ ամերիկեան Տիը Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլը, կենդանիներուն սահմանուած սննդամթերքը, տարեկան չորս տոկոսի յաւելում կը կրէ Միացեալ Նահանգներուն մէջ: Համաձայն թերթին, ներկայիս, միջին հաշուով 60 մեթր տարածութիւն կը գրաւեն գերվաճառատուներուն շուներուն եւ կատուներուն սնունդին յատկացուած բաժինները: Աւելի լայն, քան, օրինակ, զովացուցիչներուն, չաքարեղէնին սահմանուած բաժինները:

Միւս կողմէ, այսպէս կոչուած «փեթ ֆուտը», այսինքն շնիկներուն, կատուներուն կերակուրը կը մասնագիտանայ: Այժմ շուն ունեցողները կրնան ընտրութիւններ կատարել հետեւեալ ձեւով. — պատրաստի ճաշեր ծեր շուներուն, շնիկներուն, գէր շուներուն, քաղաքաբնակ կամ գիւղաբնակ շուներուն համար: Միացեալ Նահանգները կը հաշուեն ներկայիս 52 միլիոն շուներ եւ 36 միլիոն կատուներ...: Միշտ թերթին բսելով, երիտասարդ զոյգերը եթէ ժամանակ կը վատնեն զաւակ ունենալու համար, անդին իրենց գուրգուրանքը կը կեդրոնացնեն տան կենդանիներուն վրայ: Օրինակ՝ Պարոն Թեյլէր, Ամերիկացի մը, իր զաւկին ծնունդին եւ իր շունին Սամի միջեւ մեծ տարբերութիւն չի տեսներ, երկուքն ալ նկատելով սիրասուն էակներ:

×

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ՄԸ...

Մոնրէալի Լը Տըվուար օրաթերթը մտահոգութիւն պատճառող հարց մը հրապարակ դրած է: Գանատայի մէջ, բացի Քեպէքէն եւ Աքատիէն, խառն ամուսնութիւններէն ծնող երախաները անգլիախօս կը դառնան: Օթթաուայի համալսարանի փրոֆեսէօր Շառլ Քասթոնկէյի հայթայթած տուեալներով, երիտասարդութեան 60 առ հարիւրը խառն ամուսնութիւններ կը կնքէ երկրին զանազան շրջաններուն մէջ. ասոնց զաւակները գրեթէ միշտ անգլիախօս կը դառնան. սակայն մտահոգութիւն պատճառող երեւոյթ մը կը նկատուի Ֆրանսախօսներուն համար:

×

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ ԿԸ ՄՍԽԵՆ...

Եուկոսլաւիոյ Համայնավար Լիկային պաշտօնաթերթը Պորպա, կը քննադատէ Պետութեան հաշւոյն շռայլ կեանք վարողները: Աշխատաւորները, կը գրէ թերթը, իրաւունք ունին պահանջելու, որ իրենց տնօրէններն ու վարիչները պանդոկներուն, ճաշարաններուն հաշուեցոյցերը ներկայացնեն: Յաճախ ճաշարանի մը ծախքը տնօրէնին կամ վարիչին շահած գումարին եռապատիկը կը կազմէ:

Պորպա քանի մը օրինակներ կը թուէ: Ահա ասոնցմէ մէկը: Կոմքրատ գործատան տնօրէնութիւնը ճաշ մը կը սարքէ հագար հոգիի համար: Վոտկան ջուրի պէս կը հոսի, նոյնպէս գինին եւ այլ ըմպելիները. այսուհանդերձ, եղածը պարզապէս գործատան 34րդ տարեդարձն էր: Անձ գլուխ 200 տինար նստած է, բնականաբար գործատան հաշւոյն: Բայց այս դեռ բան մը չէ Նոր Տարուան առթիւ կազմակերպուած երեկոյթներուն կողքին: Պելկրատի կամ այլ մեծ քաղաքներուն ճաշարաններուն, պանդոկներուն մէջ կազմակերպուած երեկոյթները անձ գլուխ հազարէն մինչեւ երկու հազար տինարի կը հասնին, միշտ գործատուներուն հաշւոյն, կամ ալ Պետութեան... Շատ մը վարիչներ ալ կ օգտուին համագումարներէն. առաջին կարգի պանդոկներ կը յաճախեն, լաւագոյն ճաշարանները կ'երթան ժողովներու ընթացքին, նոյնիսկ՝ ցուցմունքներ կատարելու ժամանակ, օրինակ՝ ի՞նչպէս լեցնել հարցարանները, կամ թէ ի՞նչ դեր վիճակուած է քարտուղարներուն: Միայն անցեալ տարի, Փոլթորոզ առողջարան — քաղաքին մէջ, 107 համաժողովներ, սեմինարներ եւ համագումարներ տեղի ունեցած են, բոլորն ալ Պետութեան հաշւոյն: Ծախքը՝ 25 միլիոն տալար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՀԱՆ ՄԻՐԱՔԵԱՆԻ ՆՈՐ ՍԱԼԸ

Մոսկուայի «Մելոդիա» ձեռնարկութիւնը հրապարակ հանած է Վահան Միրաքեանի «Երգեր եւ ռոմանսներ» սալը, որուն մէկ երեսին վրայ տեղ գտած են Արմէն Տիգրանեանի, Դանիէլ Ղազարեանի, Ալեքսանդր Սպենդիարեանի, Վազարշակ Կոտոյեանի եւ Ռախմանինովի ռոմանսները:

×

«ՆԱՅԻՐԻ» ՊԱՆԴՈԿԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Երեւանի «Նայիրի» պանդոկը պարգեւատրուած է համամիութենական մըրցանակով, անցեալ տարի ձեռք ձգած իր յաջողութեան համար: 1978ին «Նայիրի»ն ընդունած է 90 հազարէ աւելի զբօսաշրջիկներ, որոնց 1450ը՝ արտասահմանէն հիւրեր:

ՊՈՒՏ'Մ ԺՊԻՏ

Կին մը կը մտնէ կօշկակարի խանութը:

— Շատ պիտի շնորհանամ, կ'ըսէ ամուսնոյն: Զիս սպասած միջոցիդ գնա սափրուէ՝, մազերդ կտրել տուր, դերձակին մօտ հագուստդ փորձէ, կառքը լուալ տուր. կրնաս նաեւ հեռատեսիլէն ֆութպոլի խաղը դիտել...

×

Գիտէ՞ք դրացուհի, ես իսկապէս չեմ կրնար գանգատիլ ամուսինէս: Թուղթ չի խաղար, չի խմեր, չի ծխեր, չի հետապնդեր կիները...

— Իսկապէ՞ս չի ծխեր:

— Խիստ հազուադէպ: Ճիշդ է, որ լաւ ճաշէ մը ետք սիկար մը կը վառէ, բայց ան ալ տարին անգամ մը կը պատահի:

×

— Ցարկարմժինին շատ կը հաւնիմ, սակայն չեմ գիտեր, թէ կինս ալ պիտի հաւնի՞:

— Դուք գիտէք, բայց կը հաւաստիացնեմ ձեզ, թէ այժմ շատ աւելի դիւրին է ուրիշ կին մը գտնել, քան ուրիշ յարկարմժին մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ԶԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

4.

Բռնուածը պահանջեց, որ իրեն անյապաղ յանձնեն շտաբին: Գուրգամն Ալի զզուանքով էր նայում նրան: Մի՞թէ հրաշք է, մի՞թէ պատրանք է: Ո՛չ, ո՛չ: Բռնուածն Ընվեր փաշան էր: Ահա նրա ծանօթ աչքերը՝ օձեր բների մէջ կծկըւած: Ահա նրա մի քիչ փոս ընկած ճակատը: Ո՛չ, չի սխալւում:

Մանուկն իջաւ ձիուց, կանգնեց նրա դիմաց, մի երկվայրկեան եւս ուշադիր նայեց նրան ու հարցրեց թուրքերէն.

— Ո՞վ ես: Պատասխանիր շիտակ:

Հարազատ լեզուն լսելով, փաշան յոյսով նայեց նրան:

— Ես Ընվեր փաշան եմ: Ես պահանջում եմ ինձ հասցնել ձեր շտաբը:

Մանուկի սրտից կարծես սառոյց ընկաւ: Չի սխալւել:

— Ա՜... Ընվեր փաշա, ապրե՞լ ես ուզում:

— Ամէնքն են ուզում ապրել:

— Ուզում ես նորի՞ց վերադառնալ Թուրքիա:

Ընվեր փաշան դառը նայեց մռայլ ու անզիջում կարմիր հրամանատարին: Ցնցուեց, գունատուեց՝ տեսնելով, որ նա Հայ է: Ակամայ ձեռքը տարաւ դէպի գօտին: Սակայն ատրճանակը վերցրել էին: Նա մի բուռ աւազ ճմրթեց իր մազմզոտ մատների մէջ: Մանուկը ոտքը դրեց նրա կրծքին:

— Ես Հայ եմ, Ընվեր փաշա:

Ընվերը կծկուեց: Երզնկայի Ս. Նշան եկեղեցու արեւից կրակուած չորացած խաչի բոցը խայթեց նրա բիբը:

Ընվերի չորացած բերանը դողաց:

— Կրկին չարի դէմ առայ: Մի՞թէ դեռ հողի երեսին Հայ կայ:

— Կայ: Մանուկը ծանր սեղմեց նրա կուրծքը: Կայ եւ Հայաստան աշխարհը, թէեւ կիսուած, բայց կայ: Քո նպատակը ահա կրունկիս տակ է: Իմացիր, հայ ժողովուրդն ապրում է իր նոր ու կարմիր հայրենիքում:

Նա ատրճանակը հանեց:

— Այս էլ իմացիր, Ընվեր փաշա, ես՝ Հայս, ես՝ Երզնկայի քո ձեռքով աւերուած Կաթակն գիւղացու որդիս, ահա կարմիր բանակի հրամանատար եմ: Մեզ մօտ արգելուած է գերուն մահացնելը: Սակայն ես գերու չէ, որ սպանում եմ, այլ սատկացնում եմ իմ ցեղի դահճի:

Ընվերը տապալուեց աւազների մէջ, լափլփեց աղիողորմ:

— Մի սպանիր ինձ: Ես քեզ կը յանձնեմ Բերլինի բանկերում ունեցած ողջ դրամը: Նա մէկուկէս միլիոն դոլլար է:

Մանուկը փամփուշտը մղեց ատրճանակի փողը:

— Բարի՛, սակայն ասացէք, Ընվեր փաշա, ես ի՞նչ պատասխան տամ մէկուկէս միլիոն արիւնակիցներիս անթաղ ոսկորներին, որ դու ես քո ատամներով կրծոտելով կոտորեցիր: Ի՞նչ պատասխան տամ քո ձեռքով եւս խոշտանգուած Հայաստան հայրենիքիս, պղծուած Եփրատին: Եթէ քո մէջ մարդ ասած մասունքից թէկուզ մի փշուր կայ, ապա նման առաջարկ չպիտի անես ինձ: Հող դցիր բերանդ, Ընվեր փաշա: Դու պիտի սատկես:

Մանուկը կրակեց Ընվերի ծոծրակին: Փաշան գլորուեց սեփական արիւնով սեւացած աւազի մէջ:

Ձիու վրայ սլացաւ հասաւ Ուլիկը: Ձին մեխեց դիակի գլխավերեւում:

— Ո՞վ է:

— Ընվեր փաշան:

— Մի՞թէ...

Մանուկի աչքերը լցուեցին: Երկինքն ասես ջրեղէն դարձաւ՝ անապատի հազարամեայ ծարաւը յագեցնելու համար: Նրա գլխում ղօղանջում էր Ներսէս Զավուշի երազանքը՝ գուցէ մի օր ինքը ահա իր այս ձիու մէջքին նստած, Ուլիկի հետ թռչի դէպի հեռաւոր հայրենի լեռները...

Ուլիկի ոտքերի տակ ընկած էր Ընվեր փաշան:

Տաք քամի անցաւ անապատի լայնքերով:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(279 եւ վերջ)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Յովսէփ Գոճակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Մինասեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՄԱՍՓԻՒՌ ԳՈՃԱԿԷՕԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՌԷՆ

Այս Կիրակի, Ապրիլ 1, առաւօտեան ժամը 8ին, Ֆրանս - Քիւլթիւռ կայանէն հայկ. յայտագիր, նուիրուած Գրիգոր Նարեկացիի: Կը մասնակցին՝ Նորվան Վրդ., Հ. Իւէնէ Տալմէ, Ժ. Փ. Մահէ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի (Ապրիլ 1), տօն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին: Այս առթիւ պիտի տօնուի եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Գրիգորիս Քհնյ. ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ քահանայական ձեռնադրութեան առաջին տարեդարձը: Կը նախագահէ ՅԱԿՈԲ Եպս. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Ցաւարտ պատարագի վարչութիւնը կը սարքէ ախորժաբեր մը իր յարգանս ներկայ հաւատացեալներուն:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

38, route de Collonges

69450 ST CYR AU MONT D'OR

Tél. (78) 47.28.65

Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15.30ին: Կը բանախօսէ ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԵԹԵԱՆ նիւթ ունենալով՝ Հայոց պատմութեան հետքերը ներկայ Հայաստանի մէջ:

Բոլոր ազգայինները հրաւիրուած են մասնակցելու նոյն օրուան ժամը 11ի պատարագին եւ ժամը 13ի ճաշին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« Անի » երգչախումբի ժողովրդական երգերու համերգը, ղեկավարութեամբ՝ Հրանդ Աճէմեանի: Ապրիլ 27ին,, Իսիի քաղաքապետարանի սրահը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Նոէլ Մանուկեան	100
Այրի Տիկ. Ս. Քօչիկեան	50
Ներսէս Խաչիկեան	50
Մինաս Էրիթեան	50
Աշոտ Առաքելեան	50
Մարտիրոս Մարտիկեան	50
Տիկ. Զարուհի Այվազեան	50
այրի Տիկ. Ագնիւ Զօպանեան	50
Տէր եւ Տիկ. Խաչիկեան	50
Օր. Մարի Մարտիկեան	50
Յովհաննէս Մարտիկեան	50
Այրի Տիկ. Ն. Թէրզիպաշեան	50
Գէորգ Կիւրեղեան	50
Սարգիս Հավասեան	50
Սինաբեան (սափրիչ)	50
Վարդգէս Վարդանեան	50
Սարգիս Գազանճեան	50
Յովակիմ Էմուրզեան	50
Քապապճեան	50
Հալաճեան	50
Հայազատ Օհանեան	50
Արթիւր Գույումճեան	50
Այրի Տիկ. Թֆանճեան	50
Ժաք Գինոսեան	50
Ն. Խաչիկեան	50
Յովսէփ Թէլֆիզեան	50
Փ. Թֆանճեան	50
Ժան-Ժաք Կէվիզեան	50
Ժիլպէր	50
Արէլեան	50

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, Մարտ 31, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին՝ սոսկալի չարչարանացն եւ մտին ի վիրապ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին, խորանին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի:

ՊՕՄՕՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հանդիսաւոր պատարագ Պօմօնի մէջ

Պօմօնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առթիւ, Ապրիլ մէկ, Կիրակի օր՝ որ տօնն է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի խոր վիրապ, հանդիսաւոր պատարագ կը կատարուի Պօմօնի մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ՝

ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Հայ Առաքելական, Հայ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական Եկեղեցիներու կրօնական եւ վարչական մարմինները եւ Պօմօնի հաւատացեալ ժողովուրդը ջերմօրէն կը հրաւիրուին այս սրբազան յիշատակի օրը:

Յետ պատարագի կը տրուի ընծայ մը եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, այս Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 16էն 22, Վալանսի Սալ տէ Ֆէթը:

Խմիչք, ճաշ, ընտանեկան մթնոլորտ:

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Շրջ. Վարչութեան

Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15.30ին

Salle Gaveau, 45 Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil

Կը խօսին

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կը մասնակցին

PARTIE ARTISTIQUE

BRIGITE HAUDEBOURG — LUDOVIC DE SAN

Ensemble Instrumental de Romans sous la direction de

ALEX SIRANOSSIAN

La chorale SIPAN - KOMITAS

sous la direction de :

GARBIS APRIKIAN

Les Ballets NAIRI

Տոմսերու համար դիմել մասնաճիւղերուն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ օթոքառ կը մեկնի ժամը 13.30ին Ռիւ տը Մառրիտ, 14ին՝ Փլաս Քառնօ:

Ընտանեկան ԵՐԵԿՈՅԹ

Սէն Շամոնի ժողովրդապետութիւնը իր հրաւիրէ ներկայ ըլլալու իր ընտանեկան երեկոյթին, եկեղեցւոյ չքեղ սրահին մէջ, 12 Ռիւ Ագիլ — Ալամանի, Սէն Շամոն Մարտ 31, Շաբաթ օրը, ժամը 20.30էն մինչեւ ուշ ատեն, ի նպաստ միօրեայ հայ դպրոցին:

Տաք մթնոլորտ զոր պիտի ապահովէ՝

ԺԱՆ - ՇԱՌԼ ՓՈՒԼԱ

Ճոխ պիւֆէ, հայկ. աղանդերներ ու վիճակահանութիւն:

Տոմսերու մասնակցութիւն՝ 60 փ.:

Տարեկան ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան հացկերոյթը Ապրիլ 1ին, Կիրակի օր ժամը 13ին, Հայ Մշակոյթի Տան « Վասպուրական » սրահին մէջ՝ 12 Ռիւ Սէն-Պազիլ (Մարսէյլ):

Գեղարուեստական հաճելի յայտագիր: Ընտիր եւ համեղ կերակուրներ՝ պատրաստուած նախկին խմբապետուհիներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին արենոյշներն ու արենոյշները եւ Միութեան բարեկամներն ու համակիրները:

restaurant

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

EREVAN ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Ձորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաջուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՅԻՍ 19ԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Եկեղեցւոյ մշակութային տան գրադարանը այժմ պատրաստ է արդիական սարքաւորումով: Կը պակսին գիրքեր: Այլազան բովանդակութեամբ եւ լեզուներով գիրքեր կ'ընդունուին, որպէսզի ճոխացնենք գրադարանը եւ դնենք զայն հանրային ծառայութեան: Գիրք նուիրել փափաքողները կրնան դիմել ուղղակի եկեղեցւոյ քարտուղարութեան՝

Հեռ. 77.84.70: Հասցէ՝

Eglise Arménienne

339, Av. du Prado, 13008 Marseille

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

30ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ

Շաբաթ, Մարտ 31, ժամը 20.45ին

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iena — 75016 Paris

(Métro : Iena)

Հայրենի գլուխ գործոց ֆիլմը՝

«ՆԱՀԱՊԵՏ»

(հայերէն խօսուն — ֆրանսերէն ենթախորագիր)

եւ Հայաստանի երգի-պարի անսամբլի տաղանդաւոր ղեկավար Հանգուցեալ Թ. Ալթունեանի « Երգ Թեւերի վրայ » գունաւոր ֆիլմը

Տոմսերու մասնակցութիւն 15 փր.

Points de vente des billets :

U.C.F.A.F. 6 Cité Wauxhall, Paris 10

Baltaian, 27, Rue Bleue, Paris 9

Palouyan, 9, Rue de Trévise, Paris 9

et auprès des membres de l'UCFAF

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այլազան ուղեգծեր յանելուածական շրջապտոյտներով

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մեկնում՝ Ապրիլ 13: Ապրիլ 14ին Երեւան — վերադարձ՝ Ապրիլ 26 Մոսկուա Ապրիլ 27ին Փարիզ:

Գին՝ 3500 փր.

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ - ԵՐԵՒԱՆ - ՄՈՍԿՈՒԱ

Մեկնում՝ Յուլիս 7՝ Լենինկրատ: Յուլիս 10՝ Լենինկրատ - Երեւան: Յուլիս՝ 10 - 19՝ Երեւանի մէջ — վերադարձ՝ Յուլիս 19՝ Մոսկուա: Յուլիս 20՝ Փարիզ:

Գին՝ 3600 փր.

ՕԳՈՍՏՈՍ — Մեկնում՝ Օգոստոս 3: 11 օր Երեւանի մէջ — Վերադարձ՝ Օգոստ. 15՝ Մոսկուա: Օգոստ 16 Փարիզ

Գին՝ 3600 փր.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — Մեկնում՝ Սեպտեմբեր 7: Սեպտ. 8ին՝ Երեւան: 11 օր Երեւանի մէջ — Վերադարձ Սեպտ. 19՝ Մոսկուա: Սեպ. 20՝ Փարիզ:

Գին՝ 3600 փր.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — Մեկնում՝ Հոկտեմբեր 5 (նոյն օրը՝ Երեւան): 13 օր Երեւանի մէջ — վերադարձ՝ Հոկտ. 18՝ Մոսկուա: Հոկտ. 19՝ Փարիզ:

Գին՝ 3500 փր.

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ ՕԳՈՍ. 3էն ՕԳՈՍ. 16 — ՍԵՊՏ. 7էն ՍԵՊՏ. 20:

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
29
JEUDI
29 MARS
1979

LE NUMERO 1,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80	

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.348 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.348

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԺԻՍՔԱՐԻ ՄՈՍԿՈՒԱ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՆՋՈՒԱ՞Ծ ԹԷ ՄԻԱՅՆ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

— Օ —

Ֆրանքեւխորհրդային միացեալ զեկոյց մը կը յայտնէր թէ « փոխադարձ համաձայնութեամբ՝ ֆրանսական եւ խորհրդային իշխանութիւնները որոշած են որ աշխատանքի պաշտօնական այցելութիւնը, զոր Պ. Վալերի Ժիսքար տ'Էսթէն պէտք է կատարէր Մարտ 29էն սկսեալ, երեք շաբաթով յետաձգուած է : Այդ այցելութեան ճշգրիտ թուականները կը յայտարարուին աւելի ուշ » :

Զեկոյցին մէջ, ուրեմն, որեւէ պատճառ չի տրուիր, բայց անգամ մը եւս կը խօսուի Բրեժնեւի առողջական վիճակին մասին եւ անակնկալ տագնապի մը : Մոսկուայէն հասած կարգ մը լուրերու համաձայն, Բրեժնեւ պաղ առած է, բայց հաւանական է որ աւելի ծանր բան մըն է : Խորհրդային Թիւ մէկին հիւանդութեան մասին կը խօսուի 1974էն ի վեր երբ Սեպտեմբերին, կը ջնջէր այն ունկնդրութիւնը զոր պիտի տար Իրաքի Արտաքին Նախարարին : Հոկտեմբերին ալ, կը ջնջէր վարչապետ Շմիտի հետ ճաշը : « Կրեմլինագէտ »ները միշտ անդրադարձած են, որ Բրեժնեւի երեւոյթը լաւ չէ, երբեմն ուռած դէմքը նոյնիսկ մտածել տուած է թէ փոխիտուի հիւանդութենէն կը տառապի : Բոլորովին անկարելի չի նկատուիր նաեւ որ ճամբորդութեան յետաձգումը քաղաքական պատճառներ ունենայ, միջազգային բարդ կացութեան մը առթիւ :

×

Այս ամբողջին կողքին, Ֆրանսայի թէ Ամերիկայի գիտնականները կը շարունակեն պայքարը, գոնէ գիտական ճակատի վրայ : Ֆրանսայի մէջ, օրինակ, « գրական պօյքոթ » մը սկսած է « Ֆրանսացի ընագէտներու կոմիտէին » կողմէ, որ ձեռնարկած է « տեղեկատուութեան արշաւ »ի մը, Ֆրանսական Գիտական Կաճառի չորս խորհրդային գիտնականի ընտրութեան մասին : Ծանօթ է որ, կը դրէ փարիզեան մամուլը, ասոնց մէջ է Վիկտոր Համբարձումեան, « որ Քա. Ժէ. Պէ.ին փաստաբանը դարձած էր խորհրդային Օրլով եւ Նազարեան գիտնականներու ձերբակալութեան առթիւ » :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ՝ 33 ՎԻՐԱՒՈՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԽՈՐԱՅԷԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Երեքշաբթի, ժամը 12.20 անց էր երբ Լիւքսանպուրկի պարտէզին դիմացը՝ Ռիւ Մետիսիի իսրայելեան ուսանողական օջախը կը ճաշէին մօտ 50 երիտասարդներ, մեծ մասամբ՝ հրեայ : Ցանկարծ ահաւոր պայթում մը, բոլոր ապակիները ջարդուփշուր կ'ըլլան մինչեւ 6րդ յարկ երկու կից շէնքերու : Ամբողջ օջախը փլատակի վերածուած է, խուճապը մեծ է, վիրաւոր, արիւնլուայ մարդիկ պոռալով կը վազեն : Սամիւի կառքերը արագ կը հասնին եւ վերջին հաշուեկշիռի մը համաձայն, 33 վիրաւոր կայ, որոնց մէջ երեք երիտասարդ ծանր վիճակի մէջ են :

Այս վատ եղեռնափորձին տէր եղած է, առաջին առթիւ՝ « Ֆրանսայի մէջ սիոնական ներկայութեան ընդդիմադիր միջամտութեան Ինքնավար Հաւաքական »ը », որու անունը նոր կը լսուէր, բայց յաջորդ օրը, Պէյրութի մէջ, այս եղեռնափորձին տէր կը հանդիսանար, ուրիշ շարժում մը՝ « Յեղափոխութեան Արծիւները » :

Անշուշտ, ամէն ոք կը դատապարտէ եղածը : Պաղեստինեան շարժումներն ալ եւ ֆրանքեւարաբական համախոհութեան միութիւնը անմիջապէս դատապարտեցին ահաբեկումը մինչ « Նոր Ուժերու կուսակցութիւնը » (ազգայնական աջ) իր կարգին կը յայտարարէ թէ « այս նոր եղեռնափորձը անպատիժ մնացած շատ ուրիշներէ յետոյ, կը փաստէ որ մեր երկիրը իտալական ձեւի ահաբեկչութեան մը ճամբան բռնած է » եւ կը պահանջէ որ օտար ահաբեկչական կազմակերպութիւնները որ տուն-տեղ եղած են Ֆրանսա օրէնքէ դուրս հռչակուին եւ ֆրանսացի իրենց մեղսակիցներն ալ հետապնդուին » :

Հրէական շրջանակները շատ յուզուած են այս արարքէն : Իրենցմէ ոմանք արաբականէն աւելի հակասիոնական շարժումի մը կը վերագրեն պատասխանատուութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱԲՈՒԼԻ յաւելումը նախատեսուածէն պակաս եղաւ, մօտ 9 առ հարիւր, բայց Սաուտի Արաբիայէն զատ միւս երկիրները իրենք զիրենք ազատ կը նկատեն յաւելումներ ընել եթէ միջազգային կացութիւնը այդպէս պահանջէ : Ասոր հետեւանքն է Ֆրանսացիին համար, 10 սանթիմ լիթրը յաւելում մը էսանսին վրա՛յ :

ՔԻՒՐՏԵՐԷՆ եաք Պարսկաստանի Թիւրքմէնները ըմբոստութեան դիմեցին : Առջի օր, երբ ցոյց մը կը կատարուէր իրենց ալ ինքնավարութեան ի նպաստ, իսլամական քաղաքապահը կրակ բացած է 20 հազար ցուցարարներու վրայ : Բախումներ ծայր տուած են երբ Թիւրքմէններուն օգնութեան հասած են ծայրայեղ ձախ ֆետայիները : 100 հազար (ծագումով Թուրք) Սիւննի Թիւրքմէն կայ Պարսկաստանի մէջ :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ ռումբ մը պայթած է առջի գիշեր եւ բազմաթիւ շէնքեր վնասուած են, որոնց կարգին իսրայելեան հիւպատոսարանը :

« ՑԵՂԱՊԱՇՏ ԵՄ, ՖԱՇԻՍՏ ԵՄ, ԵՒ ԿԸ ՄՆԱՄ » այս շշմեցուցիչ բայց յանդուգն յայտարարութիւնը ըրած է Փրոֆ. Փիէռ Մօռէր, տեսուչ Քոշէն - փոռ - Ռուայալ բժշկական համալսարանին, Երկուշաբթի օր, գործադուլ ընող ուսանողներու ընդհ. ժողովի մը առջեւ : Նոյն օրը թեկնածու էր կրկին տեսուչ վերընտրուելու համար բայց պարզ է որ «ընտրխպուեցաւ» հրաժարիլ : Նախքան քաշուիլը, ըսած էր « Ֆաշիստ էի եւ ֆաշիստ կը մնամ, ամբողջովին ընտրանիին համար եմ, միայն ան գիս կը հետաքրքրէ : Բնական է որ անցեալս գիտնաք : Ինչո՞ւ համար ծանրակշիռ է նացի ըլլալ : Ձեմ կարծեր որ ձախի մարդիկը նուազ արիւն ունենան իրենց ձեռքերուն վրայ քան աջ որակուած մարդիկը : Երբ կ'ըսեմ որ ցեղապաշտ եմ, ըսել կ'ուզեմ ընտրանիին կողմնակից եմ, ուրեմն Իսրայելացինեւրուն կողմն եմ, որովհետեւ կը հիանամ իրենց : Կռուած եմ Շառլըմանեը զօրաբաժնին մէջ (Ֆրանսացի կամաւորներ գերմանական բանակին մէջ, ընդդէմ՝ Խորհ. Միութեան) : Ընդհանուր խրարանցումին մէջ, Փրոֆ. Մինովսկի ստիպուած եղած է միջամտել եւ ըսած է որ ընդունած էր Փրոֆ. Մօռէրի նշանակումը, մոռնալով անցեալը, մանաւանդ որ « Ուրիշներ, իրմէ աւելի պատեհապաշտ, հանդիստ կերպով կը պահպանեն իրենց արժանաւորութիւնը յաջորդաբար զօրծակից, հակահրեայ, փնթենիսթ, նոյնիսկ « դիմադրական » ըլլալէ եաք, այսօր ալ Հրեաներու բարեկամ » : Փրոֆ. Մօռէրի ամպիոնը գրաւեց Փրոֆ. Ժորժ Քրեմէռ :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 19-22)

ՍԻԼՎԱ ԷՄԻՐԶԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մինսկի մէջ տեղի ունեցած ջրացատքի մրցումներուն, Երեւանէն 13ամեայ Սիլվա Էմիրզեան մեծ յաջողութիւն արձանագրած է : Անցեալ տարի ալ աշակերտներու համամիութենական 15րդ սպարտակիադի ընթացքին յաղթանակներ տարած էր, իսկ այս տարի առաջնութիւն շահած էր « Պրաւդա » թերթի մրցաշարքին : Ներկայիս հայ պարմանուհին կը պատրաստուի Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու 7րդ սպարտակիադի ջրացատքի մրցումներուն մասնակցելու համար :

×

ԲՈՒՍԱԿԱՆ ԴԵՂԵՐՈՎ ԲՈՒԺՈՒՄԸ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Մատենադարանին մէջ գտնուող Մխիթար Հերացի (ԺԲ. դար) եւ Ամիրդովլաթ Ամասիացի (ԺԵ. դար) աշխատութիւններուն մէջ բոյսերով պատրաստուած դեղերու յանձնարարութիւններ կան, որոնք հիմնական ձեւով կը բուժեն ցղատապը (պրոնշիթ) եւ շնչարգելութիւնը (ասմ) : Այդ դեղերը պատրաստուած են Հայաստանի լեռներուն մէջ աճող բոյսերէն՝ ուրց, մշտիկ, գլխէն, կղմուխ եւն. : Ձեռագիրներէն դատելով, միջնադարեան հայ բժիշկներ ծանօթ եղած են երիկամունքներու կարգ մը հիւանդութեանց բուժման գաղտնիքներուն : Երիկամունքներու մէջ եղած քարերը լուծելու համար անոնք մասնաւորապէս կիրարկած են այնպիսի դեղեր, որոնց բաղադրութեան մէջ գտնուած են օշինդր, եղինջ, կարասերմիկ : Անոնցմէ քանի մը հատը կ'օգտագործէ ժամանակակից բժշկութիւնը :

Պատմական տեղեկութիւններու համաձայն, Հայաստանի մէջ տակաւին Գ. դարուն ջղային հոգեկան հիւանդութիւնները գլխաւորաբար կը բուժէին բուսական դեղերով եւ հոգեբուժութեամբ : Աւելի տարածուած էր սատարի, թաշխարդի եւ սպանդի գործածութիւնը : Մատենադարանը ներկայիս կան 1500 բժշկարաններ : Այդ գիրքերը, որոնք սկիզբ առած են Ժ. դարէն, նուիրուած են մարդակազմութեան, բնախօսութեան եւ ախտաբանութեան : Տարիներէ ի վեր այդ բժշկական գիրքերը կ'ուսումնասիրէ Ստելլա Վարդանեան, որ կարգ մը հետազօտութիւններ հրապարակած է միջնադարեան հայ դեղագործութեան մասին : Ներկայիս ռուսերէն հրատարակութեան կը պատրաստուի Ամիրդովլաթ Ամասիացիի « Անգիտաց անպէտ » հանրագիտական աշխատութիւնը, ուր տեղեկութիւններ հաւաքուած են 3700 տեսակ դեղամիջոցներու մասին :

×

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ-ՎՈԼԳՈԳՐԱԴ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԳԻԾ ԵՒ ՆՈՐ ՈՒՂԻՆԵՐ

Հայաստանի արդիւնաբերական եւ վարչական երկրորդ կեդրոնը՝ Լենինական, օդանաւային ուղղակի գիծ ունեցած է Վոլգոգրադի հետ : Ցայժմ Լենինական ինը քաղաքներու հետ օդանաւային գիծ ունէր՝ Բաթում, Սուխում, Նալչիկ, Սոչի, Դոնի Ռոստով եւայլն : Այս ամառ երբ պատրաստ ըլլայ Թռիչքէջքի նոր հրապարակը, կը բացուի նաեւ Լենինական - Մոսկուա ճամբան : Մինչեւ տարեվերջ քաղաքը ուղղակի գիծով կը կապուի Բագուի, Սիմֆերոպոլի, ինչպէս նաեւ Միջին Ասիական կարգ մը քաղաքներու հետ :

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ԽՈՒՄԲԸ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Արմէն Տիգրանեանի « Անոյշ » օփերայով սկսած են Թիֆլիսի մէջ Երեւանի օփերայի խումբին ներկայացումները : Հայաստանի արուեստագէտները երկու շաբաթ կը մնան Թիֆլիս եւ կը ներկայացնեն Բելլինիի « Նորմա »ն, Ռոսինիի « Սեւիլեան սափրիչ »ը, Ստ. Զօրաշեանի « Գիքոր » օփերաներն ու Խաչատրեանի « Գայեանէ » բեմապարը : Մենաբանութիւններուն կը մասնակցին Գոհար Գասպարեան, Նար Յովհաննիսեան, Գոհար Գալաջեան, Սերգէյ Դանիէլեան, Արշաւիր Կարապետեան, Էլվիրա Ուզունեան :

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԶԱՂՐԷՊԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ

Եուկոսլաւիոյ Զաղրէպ քաղաքին մէջ, արդէն 70 տարի է, որ տեղի կ'ունենան աշնանային միջազգային տօնավաճառները, որոնց կը մասնակցին մօտ 60 երկիրներ : Ցառաջիկայ աշնան, առանձին բաժինով մը տօնավաճառին կը մասնակցի նաեւ Հայաստան, ցուցադրելով ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումները, գիտութեան ու մշակոյթի զարգացման արդիւնքները եւայլն :

ՏԱՇԿԵՆՏԻ մէջ հինգ տարի խիստ դրութեամբ բանտարկութեան եւ ունեցածին գրաւման դատապարտուած է «Ազատ Գաղութականներու» հոգեւոր պետը՝ Շելկով : Նոյն ադանդէն չորս ուրիշ անդամներ ալ զանազան պատիժներու դատապարտուած են :

ՊՈՒՐԿԻՊԱ Թունուզի հիւանդանոցին սրտաբանութեան բաժինը փոխադրուած է :

ՓԱՔԻՍՏԱՆ 32 Միրաժ օդանաւ գնած է Ֆրանսայէն :

ՎԷՊԻ ՄԸ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

1929 — «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 1979

«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ»

Գրեց՝ ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Չորրորդ Աւետարանը կը սկսի Այսպէս. — «Ի սկզբանէ էր բանն»: Ի՞նչպէս պիտի սկսինք այսօր, վաղը երբ խօսինք Մեծ Եղեռնէն ետք ծնունդ առած հայկական նոր վէպին, գաղթահայ կեանքին եւ գրական նոր զգայարանքին մասին միասնաբար, որ յայտնութենական -- ոչ աւետարանական իմաստով — տարողութիւնը ստացաւ. — Ի սկզբանէ էր «Նահանջը առանց երգի» վէպը: Ասկէ պիտի մեկնին եւ երբեմն ալ հոն պիտի կեդրոնանան մեր գրական, ազգային եւ քաղաքական մտածողութիւնները երբ պիտի խօսինք մեր նուաճումներուն եւ վէրքերուն մասին, բայց ի մասնաւորի՝ մեր ազգային յուսախաբութեան:

«Նահանջ»ը մեր գլխագիր Յուսահատութիւնն է:

Գրական վերլուծում պիտի չկատարենք հոս. տեղը չէ ոչ ալ ժամանակը: Պիտի խուսափինք, կարելիի սահմանին մէջ նաեւ, խօսելէ արուեստի եւ գեղագիտական հարցերու մասին, երբ անոնք անհրաժեշտաբար կապ չունենան այս աննախընթաց երեւոյթին հետ, որ կը պարզուի մեզի: Ասկէ յիսուն տարիներ առաջ կը հրատարակուէր վէպ մը, Փարիզի հայ օրաթերթի մը՝ «Յառաջ»ի մէջ, իբր թերթօն: Ճիշդ թուականը՝ 27 Մայիսէն 3 Սեպտեմբեր 1929: Կէս դար ետք կը վերհրատարակուի վէպը նոյն տեղը, նոյն ձեւով, արժանանալէ ետք երեք տպագրութեան մինչ պահանջը կար չորրորդին: Խորհրդանշական իմաստը այս երեւոյթին՝ աւելի վերջ: Մակերեսային կերպով մեկնաբանուած՝ անօրինակ այս իրողութիւնը մաս կը կազմէ չմոռցնող երեւոյթներու այն շարքին որ Շահան Շահնուրի կեանքը եւ գրական ստեղծագործութիւններու պատկերը կը գծէ իր անսպասելիութեամբ: Իր կենդանութեան, ապշեցնող անակնկալներու դուռը լայնօրէն բացած, ան կը քաշէր հիացիկ գնահատանքներ, խանդավառ մեծարանքներ իր դէմ չղթայազերծուած թունալից նետերու համազարկի կողքին: Այս բոլորը՝ մինչեւ իր կեանքին վերջալոյսին, երբ գրագէտը դադրած էր, երկար շրջանէ ի վեր, ստեղծագործելէ: Կար սակայն իր արթուն ներկայութիւնը, մեծաշուք գործը որ աչք դարձած կը դիտէր արուեստի գեղագիտական մեր կեանքը եւ քաղաքական մեր գործունէութիւնները: Լռակեաց եւ մենակեաց Շահնուր մեր մէջ բացառաբար կը ներկայանար պատմական այն դէմքերու կարգին, որոնք իրենց մէջ պարփակ կը պահեն առասպել մը, խորհուրդ մը: Եւ ըսել թէ այնքա՛ն պերճափայլ էր իր խօսքը որքան հատու եւ աներկդիմի իր մտածողութիւնը: Եւ փոխադարձաբար: Իր մահուընէ ետքը նաեւ Շահնուր կը մնայ անակնկալներու մարդը շարունակելով, ահա, մեզի ցոյց տալ իր բոցկլտուն եւ սրամիտ նայուածքը…

×

«Նահանջը առանց երգի» վէպը չէ կարդացուած տակաւին: Մեր խօսքը նկատի չառներ բազմատասնեակ այլազան այն յօդուածները եւ ուսումնասիրութիւնները որոնցմէ ոմանք ձեռնհասօրէն, հմտութեամբ իսկ ներկայացուցած են իր գործը: Շահնուր կը մնայ մեր ամէնէն շատ կարդացուած եւ խօսուած «սփիւռքահայ» գրագէտը եւ սակայն դառն կերպով կը կրկնենք վերի հաստատումը, աւելցնելու համար թէ դեռ ոչինչ հասկըցած ենք անկէ կամ ուզած ենք հասկնալ քանի ոչինչ կայ փոխուած մեր կիսադարեան մտածողութեան եւ գործելակերպին մէջ: Իսկ «Նահանջը» նախ մտածելակերպ մըն է, որ կը թելադրէ հեռահաս գործելակերպ մը, իմացական հարց մըն է որքան հեռատես քաղաքական ըմբռնում մը, որ անհատի մը խորազգած խառնուածքով, ասոր սուր երեւակայութեան թռիչքով եւ արուեստագէտի արգասաւոր ներշնչումով դարձած է նաեւ գրական բախտորոշ եւ մեծարժէք ստեղծագործութիւն մը:

Կարելի է անշուշտ միշտ յիշատակել — եւ որքա՛ն իրաւացիօրէն. — Շահնուրի համբաւը որպէս մեր ազգային «սրբութեանց» եւ սրբասուրբ հաստատութեանց ամբարտակ դռներուն խորտակիչը: Օգտակար է նաեւ կատարել թուումը, ցուցակագրումը այն նորարարութիւններուն որոնք Շահնուր արուեստագէտին բերած նպաստներն են մեր գրական կալուածէն ներս, — հարուստ, պայծառ, թանկարժէք այնքան՝ որ, այսօր, յիսուն տարիներ ետք, երիտասարդ գրողի մը շնորհալիութիւնը եւ տաղանդը կը գովերգուի երբ իր մէջ նշմարուի շահնուրեան շեշտ մը, երանգ մը, անդրադարձ մը որքան ալ անոնք ըլլան ազդեցութիւններէ աւելի կապկումներ:

«Նահանջը» եթէ մեր հոգիները սարսեց իրենց ընդերքէն, որովհետեւ ան լուսարձակ արտայայտութիւնն էր, նախ, հաւաքական գիտակցութեան մը, պէտք է ըսել՝ ենթագիտակցութեան մը որ արուեստագէտին մօտ աւելի հզօր ապրումով եւ պայծառութեամբ վերածուեցաւ գրական երկի մը: Եթէ ան դարձաւ «համազգային», որովհետեւ ան չէր ներկայացներ միայն այս կամ այն դասը հայկական խմբաւորումի մը եւ ոչ ալ ընկերային դասակարգի մը: Պէտք չէ խաբուիլ հերոսներուն «համեստ» ընկերային վիճակէն: Անոնք կը ներկայացնէին ամբողջ Սփիւռքը, գաղթաշխարհը: Ու եթէ ան կը շարունակէ ապրիլ որովհետեւ այդ վէպը — անկախ իր գեղագիտական արժէքէն -- ունի նշանակալից եւ «գործածական» տարրեր: Ֆրանսահայ չորս-հինգ երիտասարդ տիպարներու ընդմէջէն ան կը ցոլացնէր պատկերը աշխարհացրիւ Հայութեան, ասոր ներկան ու նաեւ՝ անցեալը որքան ապագան: Այդ «ապագան», յիսուն տարիներ ետք, միշտ ներկա՛ն է, այժմէակա՛նը ճոխացած՝ սրընթաց քաղաքակրթութեան մը բազմերանգ երեսներով:

«Նահանջ»ը Սփիւռքահայութեան լեզուն է, անոր արտայայտութիւնը: Հայը ուրիշ Հայու մը բախտակից ցոյց տալու խօսուն այլ տրտում պատկերը Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ, ժամանակի ընթացքին իր թեւերը տարածելով, երկրագունդին որեւէ անկիւնը ապրող Հայու բեկորի մը: Այո, այդ վէպը կը պարփակէ ցարդ յիշուած բոլոր առաքինութիւնները խտացնելով նաեւ իր մէջ, աւելի ուշ, հեղինակին պարզացուցած բոլոր միտքերը, դատումները:

Սակայն ընթերցանութիւնը վերջ տալ գնահատումի այս աստիճանին պիտի նըշանակէր մնալ ասդին՝ այս գործին Միտք – Գաղափարէն, որ իր մէջ կը պարունակէ, նման միսթիքականութեան խորհուրդ մը որ արդիւնքը չէ գերիրապաշտ մի քանի էջերու, քանի դեռ վերծանելի կը մնան նոյնպէս այն էջերը ուր արտայայտաձեւը կը դառնայ «հռետորական»:

Այս սիրավէպին ողնածուծը կը կազմէ մեր ազգային - քաղաքական վիճակը որ բո՛ւն տագնապեցնող, խանձող լաւան է գրագէտի հոգիին: Գործը իր մէջ կը պարունակէ ճշմարտութեան տինամիզմը: Ան փայլատակող սուր մըն է զոր, ըստ մեկնաբանութեան, պէտք է գործածել: Ասկէ՝ իր գործածական կողմը: Առարկայ մըն է մտածումի: Պատճառաբանեալ փիլիսոփայութեան գիրքն է ազգի մը անկումին, ժամանակին եւ միջոցին մէջ, ուրկէ՝ մեր քաղելիք դասերը: Որեւէ փիլիսոփայութիւն իր ուժը կը քաղէ իր փորձառականութեամբ, ամէնօրեայ կեանքով: Այդ կեանքը ամէն օր կ'ապրինք, լաւ է ըսել՝ կը կրենք մեր Հայու յոգնատանջ ուսերուն վրայ որ օր ըստ օրէ աւելի կը կքի: Ոչ մէկ հետեւանք տուած ենք, գործնականօրէն, Շահնուրի Յուսահատութեան պատգամին: Գիրքը կարդացած ենք եւ հաւանաբար չենք մարսած, կամ պարզապէս մերժած ենք մեր հանգիստին համար: Միջակութի՞ւն մըն ենք մենք: Իսկապէ՞ս ամլացած ենք: Թէեւ յետադային յոյսի կայծը միշտ պիտի պլպլայ Շահնուրի մօտ. — «Գեղեցկութիւնը» վերստին չի կրնար չյայտնուիլ: Այն պարզ իրողութիւնը թէ Հայը կրցեր է դիմադրել դարերու խորտակիչ ճնշումին, ինքնին արդէն յաղթանակ մըն է, փոյթ չէ թէ ան եղած ըլլայ լուռ յաղթանակ մը»…:

Շահան Շահնուր երբ ուզած է «վար առնել ապակիները» անխնա ըրած է մեզի «աւելի օդ» տալու մտադրութեամբ: Իսկ թթուածինը միշտ կը պակսի մեր թոքերուն մէջ: Ականջ տուէք մեր հեւքին. որքա՛ն աւելի արագ դարձած է անոր կշռոյթը ժամանակի ընթացքին: Դեռ «ցուցատախտակները» միշտ ցոյց չեն տար ճշմարիտ եւ ազգափրկան ուղին, սակայն ոչ ոք, մեր մէջ, ետ կը դառնայ տապալելու համար զանոնք: Քաղաքական հեռատեսութիւնը կը մնայ միշտ հեռաւոր, անհասանելի մարզ, մինչ Շահնուրի Խօսքը կոչ մըն է պայծառատես իմացականութեան, բեղուն երեւակայութեան, արթուն քաղաքականութեան, սերնդագործ մտքին, հոգիին, մարմնին, — սեռին որ կը հրահրէ արարչագործ ստեղծագործութիւնը:

×

Սկիզբը խօսեցանք խորհրդանշական կողմին մասին «Նահանջ»ին վերհրատարակման որպէս թերթօն: Այդ ընելով «Յառաջ» կ'ուզէ անշուշտ վեր առնել գրական գործի մը անկորնչելի արժէքը, սակայն վստահաբար կ'ուզէ նաեւ շեշտել թէ ոչինչ փոխուած է մեր կեանքին մէջ, թէ ճակատագրական հարցերը կը մնան նոյնպէս անլոյծ եւ աւելի քան հրատապ:

Ֆրանսահայ ընթերցող երրորդ սերունդը ոչ մէկ նմանութիւն ունի գործատուներու մէջ կապոյտ շապիկաւոր բանուոր իրենց մեծ հայրերուն հետ եւ սակայն դէմ յանդիման պիտի գայ Հայու իր ըլլալիութիւնը յուզող հարցերուն, եւ «Նահանջը, Նահանջը բոլոր հոգիներու» կը պահէ իր տագնապալից այժմէութիւնը, մղելով նորահաս սերունդը որոնելու ճշմարտութիւնը, նոր ճանապարհներ, նոր գործելակերպ՝ լուծումներու ի խնդիր, քանի իրենք պիտի հաստատեն թէ «Նահանջը» եթէ ձուլումի պահանջն է Հայութեան, նոյն ատեն հրաւէր մըն է պայքարի, նորաստեղծ գոյութեան:

Այս առթիւ կարելի՞ է, արդա՞ր է չյիշատակել անունը այն խմբագրին որուն կը պարտինք «Նահանջ»ին առաջին երեւումը որպէս թերթօն: Շաւարշ Միսաքեանի դիրքը եւ դերը այս առթիւ բոլորին կը պարտադրէ յարգանք եւ համարում իր անձին հանդէպ: Ան կը դառնայ պարզապէս օրինակելի: Կարելի չէ երեւակայել, նոյնիսկ այսօր, որ քաղաքական թերթի մը խմբագիրը որ նաեւ կարգապահ կուսակցութեան մը պատասխանատու ղեկավար մըն է, իր թերթին սիւնակները տրամադրէ անծանօթ երիտասարդ գրողի մը, որուն գործը յեղափոխական բնոյթ ունի, ձեւով եւ խորքով: Դեռ անհրաժեշտ չափով չէ չեշտուած Շահնուրի էութիւնը: Ան, նախ, մեծ յեղափոխական — կամ հակայեղափոխական՝ ըստ հայեցակէտի — մըն էր որ կ'ուզէր տապալել սնապարծ հաւատքները, փոշեպատ կուռքերը մէկ կողմէ, միւս կողմէ կոչ ընելով ազգային խղճմտանքի խիստ քննութեան մը: Իսկ Շաւարշ Միսաքեանին, որուն չէր պակսեր գրական ճաշակը եւ գիտելիքը գեղարուեստական արժէքաւոր երկ մը հրատարակելու մտօք չէ անպայման որ տեղ տուած կրնայ ըլլալ վէպին: Շահնուրի խօսքը չի կրնար խուսափած ըլլալ իրմէ ինչ որ կուսակցական խմբագրին կուտայ պայծառ մտքի մը եւ կորովի անձնաւորութեան տէր անհատականութեան մը ինքնութիւնը: Ան զօրավիգ կը կենար իր եւ բոլոր կուսակցութիւններէն վեր, ազգային եւ իմացական նոր հորիզոններ խուզարկող մեծատաղանդ արուեստագէտի մը:

×

Կէս դար առաջ ունեցանք արուեստի գործ մը, արտակարգօրէն հարուստ եւ ամբողջօրէն միասնական: Միութիւն մը որ կը դարձնէ եզակի՝ գործին գեղարուեստական արժէքը եւ տեղը մեր գրականութեան մէջ: Վէպ մը որ վերջաւորութիւն մը եղաւ իր նորութեան մէջ իսկ: Գործ մը, որ կը քանդէ յառաջադրելով վերականգնել բարոյականը ազգային կորսուած արժանապատուութեան մը: Երբ օր մը բաղդատական գրականութեան մասնագէտ մը յանձն առնէ ուսումնասիրել ազգային մեր տագնապներէ, կոտտացող վէրքերէ յառաջացած եւ փլատակներու տակէն աղաղակող վերածնած գրական գործերը, պիտի կրնայ հայ գրականութենէն ունենալ «Նահանջը» որպէս օրինակ: Հոն պիտի գտնէ գաղթական դարձած պատմական ազգի մը ձայնը ու միատեղ կը տեսնուին անոր ոգին եւ մարմինը, երկուքն ալ՝ թփրտուն վիրաւոր աղաւնիներ:

Եթէ Պղատոնի մէկ բանաձեւը յարաբերական իմաստովը գործածենք, գտած կ'ըլլանք նաեւ Շահնուրի գործը բանաձեւող պատկերը. — «Ժամանակը, կ'ըսէ Պղատոն, յաւիտենականութեան շարժուն պատկերն է»: «Նահանջը առանց երգի» վէպը յիսուն տարիներէ ի վեր չէ դադրած շարժուն պատկերը ըլլալէ Հայութեան:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ԶՄՄԱՌԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԸ

— o —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առաջին իսկ կրակոցներուն, վարդապետները դուրս վազած են՝ հասկնալու համար պատահածը: Ընծայարանի տեսուչը, որ պատուհանէն կը քննէր եղելութիւնը, ռազմական կատակ կարծելով՝ ձայն կուտայ պատուհանէն. «Նաժի, վերջ տուր սա խաղին. ժողովուրդը սարսափի մատնեցիր»: Բայց Նաժի գնդացիրին փողը դէպի անոր կ'ուղղէ եւ կը պոռայ. «Վար իջիր դուն ալ, շարուէ Հայերուն կողքին»:

Վանքին գլխաւոր դռնէն դուրս ելած է աւագ վարդապետ մը: Ան եւս, տեսնելով տոչքային վրայ կանգնած երիտասարդները, կը կարծէ թէ եկած են վանքին օգնութեան: «Ի՞նչ կը պատահի, կը հարցնէ, որո՞նք են կրակողները»: Ճիփի գինեալը՝ իր տոչքան անոր ուղղելով կը պոռայ. «Տեղդ անշարժ կեցիր, յառաջանար, ապա թէ ոչ՝ կը կրակեմ»: Զայն կը ստիպէ ներս մտնելու: Այս անհաւատալի դաւեշտին դիմաց՝ անակնկալի եկած վարդապետները փորձ պիտի ընեն ժամանակ շահելու, մինչեւ ելք մը գտնեն: Ի վերջոյ կը յաջողին գինեալները ժողովի քաշել ու բանակցութեան սկսիլ:

«Բանակցութիւնները» պիտի տեւեն շուրջ երկու ժամ:

Այս երկու երկար ժամերուն, բակին մէջ արգելափակուած ժողովուրդը տաֆայի հսկողութեան տակ, բացօթեայ գիշերով, իր հոգին մինչեւ խորը նուաստացած, անորոշութեան ճիրաններուն մէջ, պիտի սպասէ որ ներսը, «բանակցութեան» սեղանին շուրջ՝ վճռուի թէ իրաւունք ունի՞ (քրիստոնեայ ռումբերէն ազատելէն ետք) հայ վանք ապաստանիլ:

Վանքի մատրան մէջ, արցունք մը կը սահի Ցաւագին Տիրամօր աչքերէն:

Վանականներու խուլ ընդդիմութեան առջեւ, խմբապետը, գուցէ նոր զգալով արարքին ծանրակշիռ հանգամանքը, ինքնարդարացումի տողեր կը տարածէ, պաշտպանութեան փաստեր կը դիզէ ժողովի սեղանին վրայ, ուր ներկայ են նաեւ վանք ապաստանած աշխարհական մարդոցմէ ոմանք: Ան կ'ըսէ. «Վանքի վարչութիւնը յանցանք գործած է Լիբանանցի բնիկ ժողովուրդին դէմ, դաւաճանութիւն կատարած է հայ եւ ոչ հայ ընտանիքներու միջեւ: Մարոնիները կը մերժուին, մինչ Հայերուն լաւագոյն սենեակները կը տրուին լաւագոյն սնունդ, ուտեստեղէն, ծածկոց, բնակարան: Պէտք է վերջ տալ այս անհանդուրժելի գեղ-

ծումներուն եւ անըմբռնելի վարմունքին: Հետեւաբար, իրենք պիտի ստանձնեն գաղթականներու ընդունման եւ տեղաւորման կազմակերպութիւնը վանքէն ներս »:

Սեղանին շուրջ նստած այս բոլոր զինեալները ծանօթ են վարդապետներուն: Բոլորն ալ Զմմառի գիւղին զաւակներն են, բոլորին ալ հայրերն ու նախահայրերը աշխատած են վանքին հողերուն վրայ, սերունդէ սերունդ՝ օգտուած են վանքին բարիքներէն Լիբանանի ամենասեւ օրերուն: Սովի տարիներուն, վանքը ունէր ջորեպան մը, որ վանքին ցորենը կը փոխադրէր սովամահ գիւղացիներուն:

Ջորեպանին թոռն է Նաժի, « խմբապետ »ը: Պէտք է հաւատալ ժառանգականութեան...:

— Հայկական վանքը, կը պատասխանէ վանահայրը, պատերազմի առաջին օրերէն իսկ, ուրիշ միւս վանքերէն ալ առաջ, իր դռները բացաւ բոլոր դիմողներուն անխտիր, առանց ոչ ոքի ինքնութիւնը հարցաքննելու: Եւ դիմողներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը ոչ-հայ հայրենակիցներ եղած են: Այսօր իսկ հոս ապաստան գտած մարդոց մեծամասնութիւնը դարձեալ Հայեր չեն եւ ասիկա ամիսներէ ի վեր: Ամիսներէ ի վեր վանքը կը տրամադրէ անոնց սնունդ, զգեստ, անկողին, բժշկական խնամք, լոյս (առանց միւս վանքերուն ստացած Կարմիր Խաչի օգնութեան), առանց ոչ ոքի պատկանելիութիւնը հարցնելու:

Եթէ խտրութիւն գործուած է, եթէ վանքերէ մերժուած մարդիկ կան, անոնք՝ ամէնէն առաջ հայ ընտանիքները եղած են, որոնք տեղ չեն գտած Հայ ըլլալնուն համար: Ոչ ոք կրնայ Հայերը հեռացնել այս հայկական վանքէն »:

Զինեալ խօսակիցները տեղեակ են այս իրողութիւններէն: Նիւթ կը փոխեն իսկոյն. « Հայերդ չմասնակցեցաք լիբանանեան պատերազմին: Դուք զոհ չտուիք: Աւելին կայ, Պուրճ Համուտի մէջ՝ սուրիացի զինուորներուն օգնեցիք, անոնց հաց հայթայթեցիք, անոնց թիկունք կանգնեցաք: Այսօր իսկ (բռունցքը սեղանին զարնելով), տակաւին այս առաւօտ՝ մերիններէն հինգ զինեալներ կրօնակէն զարկին ու սպաննեցին Հայերը »:

Այժմ ամէն ինչ կը բացայայտուէր: Այս մարդիկը եկած էին « պէտք եղած դասը տալու » հայ վանքին: Գուցէ վանքէն դուրերով բարերարուած մարդոց ոխը կար՝ իրենց բարերարին դէմ, ո՞վ գիտէ...:

Վարդապետները բացարձակապէս կը մերժեն զինեալներու ձեռնմխութիւնը վանքէն ներս: Անոնք կը հակառակին, բայց կը յօժարին հրաժարիլ Հայերը վանքէն արտաքսելու անմիջական սպառնալիքէն:

« Բանակցութիւնները » վերջ գտած են այժմ: Վանական սրահներուն մէջ դարձեալ կը հնչէ մեկնող զինեալներու զէնքերուն եւ կրօնկներուն շռնդիւնը: Հրաման կ'արձակեն, վանքի պաշարումը կը քակուի: Դուրսը, բակին մէջ կալանաւոր ու ստորնացած ժողովուրդին արտօնութիւն կը տրուի վերադառնալ իրենց մահիճները: Սեւ ճիփը, կանաչ-ճերմակ դրօշը պարզած, կը հեռանայ բակէն, իր հետ տանելով իր զինեալներուն երամակը: Մութին մէջ, կը հետեւի ինքնաշարժ մը:

Մղձաւանջը այժմ վերջ գտած է, բայց այդ գիշեր՝ մինչեւ առաւօտ ոչ ոք քուն մտաւ: Անակնկալի բերած էին վանքին վարչութիւնը: Անակնկալի՝ նաեւ հայ ժողովուրդը, որուն մէջ տաքարիւն երիտասարդներ ալ կային, որոնք բարեբախտաբար խոհեմութիւնն ունեցան վանականներուն գործը չքանդելու:

Դէպքը այսպէս չվերջացաւ. վանականները չուզեցին որ այսպէս վերջանար:

Շէյխ Փիէր Ճեմայէլ, Փաղանգաւոր կուսակցութեան գերագոյն պետը, նամակ մը ստացաւ, ստորագրուած բարձրաստիճան եկեղեցականի մը կողմէ, որուն մէջ կը նկարագրուէր Հոկտեմբեր 8ի գիշերային « սխրագործութիւնը »: « Դուն որ արդարամիտ անձ մըն ես ու Լիբանանի դիմագծին նախանձախնդիր, պիտի ուզէի՞ր որ զինեալներ զէնքի ուժով եւ գիշերանց մտնէին դարաւոր սրբավայրի մը յարկերէն ներս ու սարսափեցնէին անզէն Լիբանանցիներ. դէպք մը, որ ոչ իսկ Թուրքերու օրերուն՝ չէ պատահած այս դարաւոր վանքէն ներս»:

Շէյխ Փիէր գլուխը ափերուն մէջ կ'առնէ ու կը գոչէ. « Եթէ այս պատահածը ճիշդ է, ուրեմն մեր վերջը հասած է »:

Մինչ այդ, կուսակցութեան գրասենեակին եւ պատերազմական բիւրոյին երեք ներկայացուցիչները վանք կը հասնին: Ատեան կը կազմեն ու վանականներու ներկայութեան՝ դատի կը կանչեն խմբապետն ու իր խմբակը: Խօսք կը տրուի վանահօր, որ եղելութիւնը կը նկարագրէ մանրամասնօրէն: Երբ խմբապետը կը փորձէ ընդմիջել, խիստ սաստ կը ստանայ լռելու ու միայն մտիկ ընելու: Զէնքերը կը գրաւուին անոնց ձեռքերէն ու կ'արգիլուի անոնց զինուորական տարազ կրել: Այդ օրէն ետք, Զմմառի վանքին շուրջ չեն երեւիր անոնք:

×

Յետ միջօրէ մը:

Անակնկալօրէն, վանքի բակին մէջ կը յայտնուի երկար հասակը Շէյխ Փիէրին: Լուր կը տրուի վանական հասարակութեան, որ կը փութայ հիւրասիրել բարձրամեծար հիւրը: Դահլիճին մէջ, բոլորին ներկայութեան, Շէյխ Փիէր ոտքի կ'ելլէ.

« Եկած եմ, կ'ըսէ, ներողութիւն խնդրելու իմ եւ կուսակցութեան անունով, այդ դժբախտ միջադէպին համար: Խնդրեմ, ներեցէք, ներեցէք տաք գլուխ երիտասարդներուն: Մենք իսկ անզօր ենք զսպելու զանոնք: Խնդրեմ, հասկցէք մեր կացութիւնը եւ մեր կողքին մնացէք: Գոնէ դուք մեզի թշնամի մի դառնաք »:

×

Շէյխ Փիէր, դուն իսկ քաջ գիտես, թէ Հայութիւնը երբեք թշնամաբար չէ վարուած իր եղբայրներուն հետ:

Հայերը շատ լաւ կը հասկնան քեզ, Շէյխ Փիէր: Ողբալի՜, մեզի եւ քեզի համար, անոնք են որ Լիբանանը այս վիճակին հասցուցին: Ողբալի՝ այս օրերն են, երբ արդիւնաշատ կուսակցութեան մը վարկն ու փառքը՝ կ'իյնայ նախկին ջորեպանի մը թոռնիկին ձեռքը, Շէյխ Փիէր:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿՌԱՆԵԱՆ

«Մասիս», Պէյրութ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Թեմական Ժողովի ատենապետ Մարտիկ Զարպհանէլեանի 40ամեայ ազգային գործունէութեան առթիւ մեծարանքի երեկոյթ մը տեղի ունեցած է « Սէրքըլ տ'Ալեքսանտր »ի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Իշխանութեան եւ հովանաւորութեամբ առաջնորդ Զաւէն Եպս. Չինչինեանի: Արտասանուած են ուղերձներ, կարդացուած են Վազգէն Ա., Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. կաթողիկոսներու, Եղիշէ եւ Շնորհք Պատրիարքներու հեռագիրները: Այս առթիւ մեծարեալը պարգեւատրուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ Ս. Ներսէս Շնորհալի պատուանշանով:

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ « Յուսաբեր » ակումբը, Փետր. 24ին, տօնած է Բարեկենդանը պարահանդէսով մը, որու ընթացքին 60 հոգի ծպտուած տողանցած է եւ անոնցմէ լաւագոյնները պարգեւատրուած են:

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ մայր տաճարին մէջ, Մարտ 18ին, պատարագի ընթացքին քարոզած է Շուէտի եկեղեցւոյ պետ Օլաֆ Սունտպի Արք.: Յաւարտ պատարագի, վեհարանին մէջ, պաշտօնական հիւրերու ներկայութեան Խորէն Ա. « Կիլիկեան Իշխան »ի շքանշան շնորհած է Սունտպի արքեպիսկոպոսին: Կէսօրէ ետք հիւրը այցելած է Պիքֆայայի կիսաւեր յուշարձանը, ուրկէ ետք Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսին հետ գացած են Պըքերքէ, ուր Մարոնի պատրիարք Խըրէյշի հետ քննած են Լիբանանի կացութեան այլազան երեսները:

ԸՆԿ. ՕՆՆԻԿ ՄԱՃԱՌԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր տաճարին մէջ, Մարտ 6ին կատարուած է ազգային յուղարկաւորութիւնը ողբացեալ ընկ. Օննիկ Մաճառեանի: Արարողութեանց նախագահած է թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Եպս. Չինչինեան: Ներկայ եղած են Ազգային իշխանութեանց, հայկական կազմակերպութեանց, մամուլի, վարժարաններու, յարանուանութեանց ներկայացուցիչները:

Եկեղեցին դամբանականներ խօսած են առաջնորդը, Ազգ. Իշխանութեան անունով Վահան Չէչենեան, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի, « Յուսաբեր » Մշակ. Ընկերակցութեան եւ « Յուսաբեր » օրաթերթի անունով ընկ. Կայծ Կոկանեան, ի դիմաց « Յուսաբեր » ակումբներու, Հ. Կ. Խաչի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արարատի ընկ. Սուրէն Պայրամեան, ի դիմաց Աղեքսանդրիոյ միութեանց ընկ. Վահան Գաւուքճեան եւ « Յուսաբեր » Երիտասարդաց Միութեան անունով ընկ. Գուրգէն Բանեան:

Յաւարտ կրօնական արարողութեանց, ողբացեալ ընկերոջ եռագոյնով ծածկուած դագաղը տարուած է Հելիոպոլսոյ ազգային գերեզմանատունը, ուր դամբանական խօսած է ընկ. Հայկազ Գալուստեան: Ապա բացուած է դագաղը եւ հայրենիքէն բերուած հող եւ խինկ դրուած մէջը:

Ողբացեալ ընկերոջ մարմինը ամփոփուած է Հելիոպոլսոյ Հ. Յ. Դ. դամբարանին մէջ՝ Վ. Նաւասարդեանի, Գ. Լազեանի եւ Բ. Թաշեանի կողքին, խումբ մը ընկերներու կողմէ երգուած « Վէրքերով լի ջան Ֆէտայի եմ »ի հնչիւններուն առընթեր:

×

Ընկ. Օննիկ Մաճառեանի մահով կ'անհետանայ 1918–20ի Հայկական Ազատ ու Անկախ Հանրապետութեան շրջանի պետական ու հանրային գործիչներէն գրեթէ վերջինը:

×

Եգիպտոսի նախագահը Սատաթ եւ փոխնախագահը Հիւսնի Մուպարաք ցաւակցական հեռագիր յղած են ողբացեալին պարագաներուն:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ–ՅԱԿՈԲԵԱՆԻՆ

Եւ ամենայն ժողովուրդն որ եկեալ էին, եւ տեսանէին զտեսիլն զայն՝ եւ զգործ, բախէին զկուրծս՝ եւ դառնային:

ՂՈՒԿ. ԻԳ. 48

Եւ ասէ (Յիսուս) ցնոսա, զի՞ խռովեալ էք. եւ ընդէ՞ր խորհուրդք ելանեն ի սիրտս ձեր:

Տեսէ՛ք զձեռս իմ եւ զոտս, զի ես նոյն եմ. շօշափեցէ՛ք զիս եւ տեսէ՛ք. զի ոգի՝ մարմին եւ ոսկերս ոչ ունի, որպէս զիս տեսանէ՛ք զի ունիմ:

Եւ զայս ասացեալ՝ եցոյց նոցա զձեռսն եւ զոտսն:

ՂՈՒԿ. ԻԳ, 38, 39, 40

ՄՈՒՏՔ

Հասունցած տղայ մըն էր սակայն. ապացոյց որ չկրցաւ բող ու Աստուած բառերուն սահմանում մը տալ: Աղջիկը դըրկած էր ետեւի կողմէն, թեւերը անութներէն անցուցած ու իր քիթը հեւհեւէ աւելի կը մխրճուէր անոր ականջին ետեւ, զմայլելի անուշահոտութեամբ մը գլխէ ելած: Իրապէս հարուստ աղջիկ մըն էր ան, ապացոյց որ իր կուրծքերը տղուն ափերուն խորութիւնը ունէին ճիշդ:

Հակառակ սակայն այդ միսին, հակառակ այդ երկնային բոյրին, ոչ բողը, ոչ ալ Աստուածը կրցաւ սահմանել եւ երբոր իրենց ճիշդ դէմը գտնուող հայելիին մէջ տեսաւ անոր ժպիտը ու իր դիմագիծը, աջ ձեռքը ազատելով պատին վրայի հայելին հակառակ կողմը դարձուց, իբրեւ միակ բացատրութիւն: Բոցն ու Աստուածը անհետացան, անմիջապէս որ տղուն ձեռքը խորութիւնը ջնջեց: Այն ատեն երիտասարդ աղջիկը ծռեցաւ, հագուստը կռնակէն քաշելու համար եւ հագուստին հետ սրունքները բարձրացան ճիշդ այն գիծերով, ինչպէս որ դիտող աչքերը զանոնք երեւակայած էին: Վարդագոյն մետաքսէ գուլպաներ հագած էր, որոնք երկու կարմիր կրունկներէ մեկնելով բարձրացան վեր, գեղեցիկ գօտաւորումի մը մէջ միսերը սեղմած, դրկած: Անոնց կլորութեանը վրայ մետաքսին ստացած փայլերը լուսեղէն լեզուներու պէս սղսըկեցան վեր, մինչեւ աղդրերուն բարձրը, ծծելով ու լիզելով, հակառակ իրենց թեթեւ քմայքին: Նմանապէս վարդագոյն էր այդ կարճ ներքնաշապիկը, խիստ պարզ, առանց աւելորդ ժանեակներու: Անոր ու գուլպաներուն միջեւ միսը կ'երեւէր պզտիկ բացուածքէ մը որ կը լայննար կամ կը նեղնար ամէն անգամ որ աղջիկը ծռէր ու ցուէր այժմ շրջուած հայելիին մէջ, բերնին վրայ սիրտ մը գծելու համար: Պզտիկ ծալքեր կային, ուղիղ ծալքեր, երկու կէտերու շուրջ հաւաքուած կուրծքին վրայ: Քանի կէտերը տեղ փոխեցին մետաքսին ետեւ, ծալքերն ալ իրենց հետ դարձան, դողալով, գունաթափուելով:

— Էֆուք, շուշու, ըսաւ այդ սրտոտ բերանը հայելիին մէջ երիտասարդին ակնարկը փնտռելով, այս Հինգշաբթի Մայոլ կը սկսիմ հրաշալի դերով մը. պիտի գաս զիս տեսնելու, այնպէս չէ՞:

— Դեռ ասկէ աւելի բա՞ն մը ունիս ինծի ցուցնելիք, պատասխանեց միւսը, աջ ափը աղջկան միսին վրայ հնչեցնելով:

— Ի՞նչ, ի՞նչ, դուն ալ Աւստրացիի մը պէս կը կարծես թէ միայն մեր սրունքները եւ կուրծքերը ցուցնելու համա՞ր է որ բեմ կ'ելլենք. միւզիք-հոլի դերասանուհի ըլլալնուս համար արուեստագիտուհի չե՞նք: Այո՛, սիրելիս, մի՛ խնդար, ես ողբերգակ դերասանուհի մը ըլլալու սահմանուած էի, բայց...

— Խնդիր չէ, ողբերգութեան եւ չարլըսթոնին մէջ մեծ տարբերութիւն մը չկայ. երկուքն ալ մարդս կը ցնցեն...

(Շար. 1)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Զ.Ո.Մ.ը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգիստ կը կատարուի այս Կիրակի, Ապրիլ մէկին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, 295 Rue Paul Bert (Ռիւ Պուալօ)

ՍԱՀԱԿ ԿԷՆՃԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ մահացած անդամներուն Կարօ Կէնճեանի (սպաննուած վերջին պատերազմին), Խաչատուր Սողիկեանի, Վահրամ Ջանոեանի, Նիկողոս Կոզկոզեանի, Մարտիկ Պետանեանի ու նաեւ անոնց մահմաններուն՝ Հայկանոյշ Կէնճեանի եւ Նուարդ Կոզկոզեանի,

ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ

մահուան 9րդ տարելիցին:

Եւ անոնց յիշատակին 125 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Խտուար Ունճեան եւ զաւակները (Էքս-լէ-Պէն), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թագւորեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղիկով թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՊԵՐՃ ՆԻԶԱՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր տան բացման հանդիսութեան կնքահայր՝ Տէր եւ Տիկին Լարիս Անդրէասեանի եւ ընտանիքին իրենց հօր՝ Արթաւի Գալայճեանի մահուան առթիւ:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Տիգրան Գարայեան	50
Կիրակոս Օհանեան	50
Գրիգոր Կօշկարեան	50
Յակոբ Կէզիկեան	50
Տօնապետ Պալաքեան	50
Խոսրով Տէմուրճեան	50
Յովհաննէս Պօյաճեան	50
Պետրոս Խաչերեան	50
Գրիգոր Գորեսեան	50
Յարութիւն Պահեան	50
Արթիւր Սաաիկեան	50
Գէորգ Խօճիկեան	50
Տիկ. Տերմանեան	50
«Միլոր» հաստատութիւն	50
Օր. Ժիպեան	50
Ֆրանսացի մը	30
Երուանդ Թոմասեան	30
Յովհաննէսեան Քապապճեան	30
Սարգիս Թէքիլեան	30
Կ. Գասպարեան	30
Մի ոմն	20
Գարեգին Սիմոնեան	20
Փիէր Աժիրոմ	20
Սիրանեան	10
Մ. Տէր-Միքայէլեան	10
Մի ոմն	10
Գումար	39.325
Նախորդ գումար	418.875,5
Ընդհ. գումար	458.200,5
Ցանկլուածական	
Տիկ. Խաչիկեան	300
Վարդան Մուսիկեան	300
Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Տէմիրեան	250
Կարապետ Մարտիրոսեան	200
Մի ոմն (Նիս)	100
Միհրան Կարապետեան (Պրիւսէլ)	50
Գումար	1200
Նախորդ գումար	458.200,50
Ընդհ. գումար	459.400,50

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն կը յայտնենք թէ Կեդր. Յանձնախումբիս կազմակերպած ընդհանուր հանգանակութենէն գոյացաւ 459 հազար 400,50 ֆր. մինչեւ այսօր:

Այս գումարէն, անցեալ ամիս փոխանցուեցաւ 300.000 ֆր. Պէյրութ, Լիբանահայութեան Վերականգնումի Կեդրոնական Մարմնին:

Կ. ՋՐԲԱՇԵԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ԼԻԲ. ԱՂԷՏ. ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
Փարիզ, Մարտ 16, 1979

ՆՈՒԷՐ

Գրիգոր Կիւլեանի մեծարանքին առթիւ, Շաւիլէն Պ. Պարոնեան 100 ֆր. կը նուիրէ անոր շատ սիրելի «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Թագուհի Մոնոյեան 100 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ 100 Հանգստեան Տան (ստանալ «Յառաջ»էն), Կարապետ Պօյաճեանի (Սուլթանեան) մահուան առթիւ եւ Արտաշէս Մոնոյեանի յիշատակին:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի, Արեւագալի արարողութիւն:

⁂

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, Մարտ 31, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին՝ սուսկալի չարչարանացն եւ մտին ի վիրապ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին, խոնարհին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի:

ՎԱԼԱՆՍ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան եւ ընտրողական Յանձնախումբի երկու տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, Ընկերակցութիւնս ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի լուսաւորչական համայնքը նոր ընտրութեան համար, Վալանսի Հ. Բ. Ը. Միութեան Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ, 6 Ռիւ Ֆավանթին Ուրբաթ Մարտ 30, երեկոյեան ժամը 21ին: Օրակարգ՝ երկու տարուան նստաշրջանի բարոյական եւ նիւթական զեկուցում եւ Ընտրողական Յանձնախումբի ընտրութիւն: Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Sous la présidence effective de M. NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France

Journees Du CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

organisées par
Le Comité local, le Comité des Dames et le Comité des Jeunes
au profit de leurs œuvres culturelles et sociales

SAMEDI 31 MARS et DIMANCHE 1er AVRIL 1979
de 11 h. à 20 h.

STANDS DIVERS : Livres et Disques arméniens, Peintures, Photos, Objets d'art, Lingerie, Cadeaux-souvenirs, Jeux éducatifs, Alimentation etc.

DEDICACE D'AUTEURS, BAR — BUFFET — ALIMENTATION

Déjeuner de 12 h. 30 à 15 h. — Spécialités Arméniennes

CONCOURS DE DESSIN pour enfants de 6 à 12 ans

118, Rue de Courcelle, Paris 17e
Tél. 227-12-26 et 520-03-18

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ
38, route de Collonges
69450 ST CYR AU MONT D'OR
Tél. (78) 47.28.65

Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15.30ին:

Կը բանախօսէ ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԵԹԵԱՆ նիւթ ունենալով՝ Հայոց պատմութեան հետքերը ներկայ Հայաստանի մէջ:

Բոլոր ազգայինները հրաւիրուած են մասնակցելու նոյն օրուան ժամը 11ի պատարագին եւ ժամը 13ի ճաշին:

Ընտանեկան ԵՐԵԿՈՅԹ

Սէն Շամոնի ժողովրդապետութիւնը իր հրաւիրէ ներկայ ըլլալու իր ընտանեկան երեկոյթին, եկեղեցւոյ չքեղ սրահին մէջ, 12 Ռիւ Ագիլ — Ալամանի, Սէն Շամոն Մարտ 31, Շաբաթ օրը, ժամը 20.30էն մինչեւ ուշ ատեն, ի նպաստ միօրեայ հայ դպրոցին:

Տաք մթնոլորտ զոր պիտի ապահովէ՝

ԺԱՆ - ՇԱՌԼ ՓՈՒԼԱ

Ծոփ պիւֆէ, հայկ. աղանդերներ ու վիճակահանութիւն:

Տոմսերու մասնակցութիւն՝ 60 ֆ.:

OFFRE D'EMPLOI

Ellen GERARD

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ
134, Rue d'Aboukir — 75002 Paris

Կը փնտռէ վարժ կարուհի մը քոնփոքսիոնի, աթըլիէի մէջ աշխատելու համար:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, Ապրիլ 1, առաւօտեան ժամը 8ին, Ֆրանս - Քիւլթիւռ կայանէն հայկ. յայտագիր, նուիրուած Գրիգոր Նարեկացիի: Կը մասնակցին՝ Նորվան Վրդ., Հ. Իռէնէ Տալմէ, Ժ. Փ. Մահէ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
30ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ
Շաբաթ, Մարտ 31, ժամը 20.45ին
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75016 Paris
(Métro : Iena)

Հայրենի գլուխ գործոց ֆիլմը՝

«ՆԱՀԱՊԵՏ»

(հայերէն խօսուն — ֆրանսերէն ենթախորագիր)

եւ Հայաստանի երգի-պարի անսամբլի տաղանդաւոր ղեկավար հանգուցեալ Թ. Ալթունեանի «Երգ թեւերի վրայ» գունաւոր ֆիլմը

Տոմսերու մասնակցութիւն 15 ֆր.

Points de vente des billets :
U.C.F.A.F. 6 Cité Wauxhall, Paris 10
Baltaian, 27, Rue Bleue, Paris 9
Palouyan, 9, Rue de Trévise, Paris 9
et auprès des membres de l'UCFAF

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 64ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նուիրուած ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ մահուան 60ամեակին

ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 8, ժամը 13ին ճաշ,

Նախաձեռնութեամբ Միութեան Կեդր. վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերուն

(Հասոյթը կը յատկացուի լիբանանահայ աղէտեալներուն)

Մարսէյլի Մշ. Տան Վասպուրական եւ Տարօն սրահներուն մէջ

12, Ռիւ Սէն-Պազիլ

Կը խօսին

ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով.—

Աւտոյեան 70.02.33, Պապայեան 66.01.21, Պանտիկեան 66.17.46 եւ Կրասեան 93.32.18

Մասնակցութիւն 60 ֆր.

FOOT-BALL
VOTRE RENDEZ-VOUS
Dimanche 1er Avril

Alfortville

Championnat de Paris
Match-Retour :

PARAY - ATHIS
ALFORTVILLE UJA

à 15 heures
Match Réserve à 13 h. 30

CHARLY-PARIS

Diffusion France - Etranger
boutiques style-jeune

Տարեկան ՃԱՇ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան հացկերոյթը Ապրիլ 1ին, կիրակի օր ժամը 13ին, Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ՝ 12 Ռիւ Սէն-Պազիլ (Մարսէյլ):

Գեղարուեստական հաճելի յայտագիր: Ընտիր եւ համեղ կերակուրներ՝ պատրաստուած նախկին խմբապետուհիներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին արիներն ու արենոյշները եւ Միութեան բարեկամներն ու համակիրները:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի (Ապրիլ 1), տօն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին: Այս առթիւ պիտի տօնուի եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Գրիգորիս Քհնյ. ՔԷՇԻՇԵԱՆի քահանայական ձեռնադրութեան առաջին տարեդարձը: Կը նախագահէ ՅԱԿՈԲ Եպս. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Յաւարտ պատարագի վարչութիւնը կը սարքէ ախորժաբեր մը ի յարգանս ներկայ հաւատացեալներուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերը կը տօնեն Միութեան ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ Ապրիլ 29ին Մշակոյթի Տան մէջ

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
30
VENDREDI
30 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.349
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — No 14.349

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տեսակ մը «Յրդ. հրջան» կը նկատուի, նախագահներու այս ընտրութիւնը, ուր նաեւ կարգ մը անակնկալներ պատահեցան եւ Ձախը ուժ նախագահութիւն չահեցաւ եւ հատ մըն ալ կորսնցուց: Կարգ մը ընտրութիւններ նախատեսելի էին, բայց կային նաեւ որ «սխալ»ներու արդիւնք եղած են: Այսպէս բնաւ չէր ակնկալուեր որ Մէօրթ է Մոզէլի ընդհանուր խոր – հուրդի նախագահ ընտրուի համայնավար մը, քանի որ մեծամասնութիւնը 19 ձայն ունէր մինչ ընդդիմութիւնը՝ 18: Բայց առաջին քուէարկութեան մեծամասնու - թեան երկու անդամ ձեռնպահ մնացած էին, առանց անդրադառնալու թէեւս, որ ըստ 1971ի օրէնքին, բացարձակ մե– ծամասնութիւնը կը բաւէ Ա. քուէարկու– թեան իսկ ընտրուելու համար: Ընդհա– նուր ձեւով, 95 նահանգի վրայ, Ձախը 43 նախագահութիւն ապահոված է, մեծա - մասնութիւնը՝ 51: Ուրբաթ օր միայն պի- տի ընտրուէր Սէն-է–Մառնի նախագահը:

Քալվատոսի մէջ, մեծամասնութիւնը թէեւ պահած է նախագահութիւնը, բայց ՀՀՀ.ին ձեռքէն ելած է եւ անցած Միշէլ տ'Օռնանոյի ձեռքը: Նախորդը՝ կօլիստ էր: Քորէզի մէջ ալ, ինչպէս յայտնի էր, Շիրաք կը կորսնցնէր նախագահութիւնը բայց թեկնածու իսկ չըլլալով, կարելի կ'ըլլար նախագահութիւնը պահել շնոր - հիւ ձախ կօլիստ Շառպոնէլի, որ մեծա– մասնութեան կը միանար, (ձայները 15 եւ 15 էին եթէ Շառպոնէլ դիրք չփոխէր):

Այս ամբողջէն շատ դժգոհ է Շիրաք, որ հրապարակած է իր չարքայիններու ուղղած նամակ մը, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ շատ ծանր ամբաստանագիր մը: Իշ– խանութիւնը կը մեղադրուի որ իր դիր- քով պատճառ կ'ըլլայ ձախի յառաջդի – մութեան: Կը նկատէ որ ընդդիմութեան իշխանութեան գլուխ հասնելու վտանգը կը ստիպէ գիրենք որ համախոհ մնան խորհրդարանական մեծամասնութեան մը: Կը դատապարտէ մեծամասնութեան ծոցը տիրող կեղծաւորութիւնը, որ կը ծածկէ իրականութիւնները: Վճռած է լուսաբանել Ֆրանսացիները, որպէսզի գիտակցօրէն քուէարկեն Յունիս 10ին:

ԱՆԳԼԻԱ

ՄԷԿ ՁԱՅՆ ԲԱՒԵՑ ՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԻՅՆԱՅ

1924էն ի վեր առաջին անգամն է, որ արդէլքի բանաձեւով մը, կը տապալի Մեծն Բրիտանիոյ կառավարութիւնը: Բաւած է որ իր կուսակիցներէն մէկը հիւանդ ըլլայ, որ Քալական իյնայ, 310ի դէմ 311 ձայնով: Եւ զինքը այս կացու - թեան մատնողն էր կին մը, Պահպանո– ղական պարագլուխը՝ Տիկին Թաչըր, ո– րու հետ արդէն նիստի ընթացքին լեզ– կծու փոխանակումները չեն պակսած: Քալական նախ դժգոհ փոքր խմբակցու - թիւններէն, որոնք զինքը լքած էին կ'ը– սէր իրենց՝ «Ծուղակը ինկաք, առաջին անգամն է որ կը տեսնեմ հնդկահաւեր, որոնք կ'աճապարեն որ Ծնունդը հասնի»: Աշխատաւորական երեսփոխան մը կը պո– ռար Պահպանողական կուսակցապետ տիկնոջ՝ «Աղէտ մըն էք: Ձեր կուսակ - ցութիւնը վերէն վար չինծու բան մը ըլլա- ձեւի, բացի դէմքի լիֆթինկէն... »:

Մարկարէթ Թաչըր իր ելոյթին մէջ կը հաստատէր թէ «պատերազմին վերջա– նալէն ի վեր, հազուադէպօրէն Մեծն Բրիտանիա այնքան ցած ինկած է աշ - խարհի մէջ»:

Կը սպասուի որ Թագուհին լուծէ ժո– ղովը եւ նոր ընտրութիւններ կատարուին ի մօտոյ:

ՊԱՂՏԱՏ

ԱՐԱՖԱԹ ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՁԳԷ Կ'ԵՐԹԱՅ

Արաֆաթ եւ ՊԱԿի ամբողջ պատուի - րակութիւնը դուրս քաշեց գնաց Պաղտա– տի ժողովէն, շատ մեղմ գտնելով Եգիպ- տոսի դէմ ձեռք առնուելիք միջոցները: «Այս որոշումները, կ'ըսէ Արաֆաթ, հարկ եղածին չափ խիստ չեն եւ չեն հա– մապատասխաներ այն վտանգին զոր ա- մերիկեան քաղաքականութիւնը ստեղծած է արաբական շահերուն դէմ»: Պաղես – տինցիներուն զօրավիգ եղած են Սուրիա- ցիք եւ Լիբիացիք, որոնք եւս ձգած գա– ցած են: Անոնց գլխաւոր դժգոհութիւնը կուգայ Սաուտցիներու «կակուղ» հա- կամիջոցներէն տնտեսական գետնի վրայ:

Քաղաքական գետնի վրայ, մասնակ – ցողները համաձայն են գործադրելու այն որոշումները զորս առած էին արդէն ան- ցեալ Նոյեմբերին՝ Եգիպտոսի արտաք – սում Արաբական Լիկայէն, կազմակեր - պութեան կեդրոնատեղիին փոխադրու – թիւնը Գահիրէէն այլ վայր մը (հաւա – նաբար Թունուզ): Բայց Օմանէն եւ Սու- տանէն զատ, որոնց ներկայացուցիչները բացակայ են, յայտնի չէ որ արաբ եր– կիրները իրենց դեսպանատուները պիտի փակե՞ն:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ԵՒ ՄԱՀ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԸ

Շատ անսովոր միջադէպ մը պատահած է Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատու- նը, ուր մտնելով խորհրդային նաւաստի մը խուճապ ստեղծած է: Այս երիտա – սարդը կը պահանջէր Ամերիկա փախչիլ եւ կը սպառնար դեսպանատունը օդը հանել, ռումբով մը զոր կուրծքին վրայ կը կրէր:

Ամերիկացի դեսպանը անմիջապէս տեղ– եակ պահած էր խորհրդային իշխանու - թիւնները որոնք «մարդ» ղրկած էին տեղւոյն վրայ: Ի վերջոյ նաւաստին պայ– թեցուցած է ռումբը եւ մեռած, ծանրօ- րէն այրելէ ետք, ինչ որ այն տպաւորու– թիւնը թողուցած է որ մարդը, շատ հա– ւասարակշռուած չէր եւ ուրեմն խորհր- դային իշխանութիւններ կրնան ըսել «ար– դէն միայն խենթերը կը փախչին Խորհ. Միութենէն մեկնիլ», մինչ, անշուշտ տեղւոյն վրայ ալ կարելի է «խնամել»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 19–22)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԷՍՏՐԱԴԱՅԻՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ՂԵԿԱՎԱՐԸ՝ Կ. ՕՐԲԵԼԵԱՆ, ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Հայաստանի պետական էստրադային նուագախումբը, որուն ղեկավարն է Կոնստանդին Օրբելեան, վերջին տարի – ներուն դարձած է ճազի լաւագոյն խումբերէն մէկը: Խորհ. Միութեան բազմա– թիւ շրջաններու մէջ, ինչպէս նաեւ ար- տասահման, խումբին ելոյթները տեղի կ'ունենան լեփ լեցուն սրահներու մէջ: Ճազի երաժշտութեան մարզին մէջ հմուտ է Կոնստանդին Օրբելեան, որ մինչ ուժն է խումբին՝ յաջողութեանց ճամբուն վրայ: Ի գնահատութիւն իր տարած աշ– խատանքներու Խորհ. Միութեան գերա– գոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը պար- գեւատրած է զինք Խորհ. Միութեան «Ժողովրդական արտիստ» կոչումով:

Կոնստանդին Օրբելեան հայ երաժիշտ– ներու այն ներկայացուցիչներէն է, ո- րոնք վերջին երեք տասնամեակներուն Հայաստանի երաժշտական արուեստի զարգացման մէջ փայլուն էջեր արձա – նագրած են: Կը պատկանի Ալ. Յարու– թիւնեանի, Առնօ Բաբաջանեանի, Եդ. Միրզոյեանի, Ղազարոս Սարեանի եւ - րունդին: Երաժշտական ասպարէզ իջած է իբրեւ սենֆոնիք, սենեկային եւ բեմա – պարի երաժշտութեան հեղինակ: Իր «Անմահութիւն» բեմապարը առաջին մրցանակի արժանացած է 1975ին տեղի ունեցած համամիութենական մրցումին:

50ական թուականներու կէսերուն Օր– բելեան կ'անցնի էստրադային նուագա – խումբ: Ըլլալով փայլուն դաշնակահար եւ ստեղծագործող, կարճ ժամանակ ետք հաստատուն տեղ կը գրաւէ իր ճիւղին մէջ: Իր գրած երգերը յաջողութիւն բե– րած են թէ՛ խումբին եւ թէ հեղինակին:

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԲԵՄԱԴԻՐՆԵՐ ՈՒ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐ՝ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԻՋՆԵՆ

Երեւանի Գ. Սունդուկեան թատերա - խումբը ներկայացուցած է ռուս թատե– րագիր Ալեքսէյ Արբուզովի «Դաժան խաղեր»ը, բեմադրութեամբ Նորայր Սարգսեանի: Վերջին շրջանին Սունդուկ- եան թատերաբեմը յաճախ տրամադր – ուած է երիտասարդ դերասաններու եւ բեմադիրներու: Ռուբէն Հախվերդեան բե– մադրած է մոլդաւ գրող Ի. Դրուցէի «Սրբութիւն սրբոց» թատերախաղը, որ արժանացած է մամուլի եւ մասնագէտ - ներու գնահատանքին: Յաջողութիւն մը եղած է նաեւ Վահագն Դաւթեանի «Ծի– րանի ծառ» երկի Նիկոլայ Ծատուրեանի բեմադրութիւնը:

×

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐԸ

Սեւ ծովու առափնեայ Թէլաւիա քա– ղաքին մէջ տեղի ունեցած «Դինամօ» մարզական ընկերութեան կազմակերպած ծանրաբարձութեան համամիութենական մրցումներուն, ախոյեան հանդիսացած են Երեւանցի Արսէն Կարապետեան, Լենի - նականցիներ Ալբեր Քեանդարեան եւ Յով– հաննէս Վարդազեան:

×

Խորհրդային բանակի ծանրաբարձու - թեան մրցումներուն, որոնք տեղի ունե – ցած են Բաքու, Երեւանի զինուոր մար – զիկներէն երկուքը՝ Յովհաննէս Զաքար- եան եւ Աշոտ Պօղոսեան, ախոյեան հան- դիսացած են:

×

ՏԻԳՐԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հոլանտացի վարպետ Պաուլ Կեռէսի յի- շատակին նուիրուած ճատրակի միջազ – գային մրցումներուն գերազանց յաջողու– թիւն ձեռք ձգած է աշխարհի նախկին ախոյեան Տիգրան Պետրոսեան, «Տալ - լին–79» մրցաշարքին 16 կարելիութենէն շահելով 13 միաւոր: Երկրորդ եւ երրորդ տեղերը բաժնած են աշխարհի նախկին ախոյեան Միխայիլ Տալ եւ Ռաֆայէլ Վա– հանեան՝ 11,5ական միաւորով:

×

«ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐԳ – 79» ՓԱՌԱՏՕՆ

Երեւանի մէջ բացուած է «Քաղաքա– կան երգ - 79» փառատօնը, մասնակցու– թեամբ երեսուն խումբերու՝ որոնք եկած են Մոսկուայէն, Լենինգրադէն, Կիեւէն, Ռիգայէն, Վիլնիւսէն եւ Խորհրդային Մի- ութեան այլ քաղաքներէն, ինչպէս նաեւ Չեխոսլովաքիայէն, Լեհաստանէն, Պուլ- կարիայէն, Արեւելեան Գերմանիայէն: Փառատօնի օրերուն տեղի կ'ունենան հանդիպումներ միութիւններու, թատ – րոններու մէջ, շրջապտոյտներ կը կազ – մակերպուին դէպի Հայաստանի տեսար - ժան վայրերը: Վեցերորդ անգամն է որ տեղի կ'ունենայ նման փառատօն մը, որուն դատակազմի նախագահն է Հա - յաստանի Երաժիշտներու Միութեան քար– տուղար Մ. Վարդազարեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ որոշած է անդամակցիլ ՄԱԿի: Բայց ըստ երկրին օրէնքին, պէտք է նախ Խորհրդարանը, ապա ժողովուր- դը, հանրաքուէով, վաւերացնէ այս ո– րոշումը: 1945ին, Զուիցերիա մերժած էր հիմնադիր անդամ ըլլալ ՄԱԿի, առար – կելով թէ ատիկա խոտոր կը համեմատի չէզոքութեան իր կանոնագրին հետ: Հի- մա միտքը փոխած է: Զուիցերիա մաս կը կազմէ սակայն այն կազմակերպու – թեանց, որոնք կախում ունին ՄԱԿէ (Իւնեսքօ, եւայլն):

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ազգային օդերեւութաբա - նութիւնը գործադուլի ձեռնարկած է ինչ որ կարելի է «օդակար գործադուլ» մը նկատել, եթէ խորհինք թէ գոնէ ամէն օր գէշ նախատեսութիւններ չըներ եւ մարդիկ քիչ մը արեւի յոյսով կրնան ապրիլ...:

ՀՌՈՄԻ մէջ կը բացուի Համայնավար կուսակցութեան 15րդ համագումարը: Շատ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս համագումարին, ոչ միայն անոր համար որ Եւրոպայի ամէնէն զօրաւոր Համայ – նավար կուսակցութիւնն է, այլեւ որով– հետեւ անկէ յայտնի պիտի ըլլայ նաեւ իր քաղաքական դիրքը, մեծամասնու - թեան նկատմամբ:

ԹԻՒՐՔՄԷՆԻՍՏԱՆԻ (Պարսկաստան) մէջ հրադադար մը կարելի եղած է ձեռք ձգել: Համաձայնագիրը վեց կէտերէ բաղ– կացած է, բայց վերջին պահուն կռիւները վերսկսեր են: 50 մեռեալ կայ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ ԵԳԻՊՏՈՍԻ միջեւ առեւ– տրական յարաբերութիւնները սկսած են Մարտ 27ին: Թել Ավիվէն պանդոկապետ մը յիսուն քիլօ սուսամի հունտ ապրա– պրած է Եգիպտացիի մը:

ԱՆՀԱՒԱՏԱԼԻ ԲԱՅՑ ԻՐԱԻ ՈԴԻՍԱԿԱՆ ՄԸ

4 ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ ԵՒ ՇՈՒՆ ՄԸ ԱՊՐԵՑԱՆ 5 ՕՐ... ՄՆՏՈՒԿԻ ՄԸ ՄԷՋ, ԾՈՎՈՒՆ ԲԱՑԵՐԸ

Թրիփոլի, Նեժիպ Խաճենտէրեան.— Մէկը գրեթէ երեւակայական պատմուածքներէն, որ իր բարի վախճանին հասաւ երէկ, մեր մօտիկ արեւելեան շուկերուն հետ, Քալամունի գիւղաքաղաքի դիմաց, ծովուն բացերը, Թրիփոլիէն դէպի հիւսիս քիլոմեթր հեռու գտնուող այս հանդարտ գիւղին մէջ:

Անիկա պատմութիւնն է չորս մանուկներուն եւ իրենց ընկերացող շան, պատմութիւնը այն մանուկներուն, որոնց ամէնէն տարեցը 11 տարեկան է, իսկ ամէնափոքրը՝ վեց տարեկան: Անոնք են.— Եուսէֆ Քըտէհա (Հերմէլէն՝ 11 տարեկան), Ճորճ Թաշճեան (10 տարեկան), Հրաչ Միլոյեան (6 տարեկան) եւ Մինաս Սէլեան (10 տարեկան): Անցեալ Շաբաթ օր, Տորայի ծովեզերքը, անոնք կը խաղային փայտէ սնտուկի մը մէջ, որուն միջոցաւ կը պաշտպանեն տախտակէ սնտուկի մէջ զետեղուած սառնարանները:

Յանկարծ, դէպի ծով քշուող ալիքը տեղաշարժ ըրաւ մանուկներուն սնտուկը, որ կամաց – կամաց սկսաւ սահիլ կապոյտ հորիզոնին ուղղութեամբ: Չորս օր, ցերեկ եւ գիշեր, ալիքները սնտուկը շպրտեցին աջ ու ձախ, մինչեւ որ անոնք երէկ մօտեցան Քալամունի (Թրիփոլիի մօտերը) ձկնորսներէն մէկուն պատկանող նաւակին, որուն մէջ գտնուող հայր ու որդի ձկնորսները իրենց ուռկանները լայն կը բանային ծովեզերքէն 30 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ:

Մանուկները գրեթէ կիսամեռ էին, ուժասպառ, անօթի եւ ծարաւ: Ձկնորսները զանոնք փոխադրեցին իրենց ծովահայեաց բնակարանը, խնամեցին եւ ապա փոխադրեցին Թրիփոլիի Մոնլա հիւանդանոցը:

ՁԿՆՈՐՍԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

Հիւսէյն Մոհամէտ Պալլութ անուն ձըկնորսն ու իր որդին՝ Սամիր, կը շարունակէին ապրիլ զարմանքի հոգեվիճակը, հակառակ անոր, որ բաւական ժամանակ անցած էր անակնկալէն եւ իրենք այժմ կը գտնուէին հիւանդանոցին մէջ: Հիւսէյն ըսաւ «Նախար»ին.— «Մինչեւ հիմա, տակաւին չեմ կրնար հաւատալ: Դուն չտեսար այն վիճակը, որուն մէջ կը գտնուէին կորսուած մանուկները: Ո՞չ ոք կրնայ հաւատալ, որ դիւրաբեկ նիւթէ մը պատրաստուած եւ հազիւ հազ սնտուկի մը երեք կողմերը հաշուող կիս - կատար սնտուկը կրնայ այդ մանուկները պաշտպանել ծովուն մահասփիւռ վտանգներուն դէմ... եւ այդ ալ՝ չորս օր շարունակ»:

Եւ շարունակեց. «Թող տուր որ պատմեմ քեզի: Ես ու տղաս, մեր ուռկաններս կը նետէինք մեր գիւղաքաղաքէն՝ Քալամունէն 30 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող ծովուն բացերը, շրջանի մը մէջ, ուր խորութիւնը 120 մարդահասակը կ'անցնի: Նկատեցինք տակաւին նմանող եւ սպիտակագոյն զանգուած մը, որ կը ծփար ջուրերուն վրայ: Առաջին հերթին, տակառի նմանող առարկան չգրաւեց մեր ուշադրութիւնը: Սակայն քիչ անց, լսեցինք օգնութիւն աղերսող ձայներ եւ տեսանք ուժ ձեռքեր, որոնք օդին մէջ շարժելով՝ օգնութիւն կը խնդրէին: Ապա, լսեցինք շան մը հաչոցը: Ինչո՞ւ սուտ խօսիմ, երբ ձայները լսեցի՝ պահ մը ունեցայ այն վախը, թէ եղածը թակարդ մըն է, լարուած՝ զինեալներու կողմէ, որոնք կ'ուզեն գրաւել մեր նաւակը: Շատ լաւ գիտես, որ տակաւին կ'ապրինք պատերազմի նմանող կացութեան մը մէջ: Բայց մեր նաւակով սկսանք դառնալ օգնութիւն աղերսող անծանօթներուն շուրջ, եւ երբ մօտեցանք՝ «փիլ»է սնտուկին մէջ գտանք չորս մանուկներ, որոնք կը գտնուէին կիսամեռ, անօթի, ծարաւ եւ ողբերգական կացութեան մը մէջ:

«Անմիջապէս զիրենք փոխադրեցինք Քալամունի մեր տունը, լոգցուցինք տաք ջուրով, հագցուցինք մեր մանուկներուն հագուստներէն եւ հրամցուցինք դիւրամարս կերակուր: Յետոյ, հաղորդակցութեան մէջ մտանք պետական իշխանութեան եւ Հայ Բարեգործական Միութեան պատասխանատուներու հետ, որոնք մանուկները Թրիփոլիի հիւանդանոցը փոխադրեցին»:

ԿՕՇԻԿԸ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԱԾ ԷՐ...

Մոնլա հիւանդանոցին մէջ, ուր մանուկները դարմանումի ենթարկուեցան, վախի սպառնալիքը չքացաւ եւ անոնք ուշքի եկան: Անոնք պատմեցին իրենց ապրած ողիսականը: Ըսին թէ Շաբաթ օր, երբ կը խաղային Տորայի «Սիմֆա» ընկերութեան եւեւը գտնուող ծովեզերքին վրայ՝ Ճորճիկ Թաշճեան կօշիկներէն մէկը կորսնցուցած է սառնարանթուղթէ սնտուկներու մնացորդներուն մէջ: Փնտռտուքի ընթացքին, ան կը գտնէ կիսով քանդուած փայտէ սնտուկ մը, կը տանի ծովեզերք եւ կը դնէ աւազին վրայ: Սնտուկը կը սկսի ծփալ. եւ երբ կը տեսնէ որ շունը ցատքեց սնտուկին մէջ, կը հետեւի շան օրինակին: Նոյնը կ'ընեն «խումբ»ին մնացեալ անդամները եւ անոնք կը սկսին պըօսնել ջուրին վրայ ծփացող սնտուկին ատթած հաճոյքով:

Ալիքները սնտուկը կը քշեն ծովուն բացերը: Մանուկները տարուած են իրենց խաղով եւ վտանգը կը զգան միայն այն ատեն, երբ այլեւս բաւական հեռացած են ու ծովեզերքը վերադարձը իրենց կարելիութեան սահմաններէն դուրս է: Գիշերուան հետ կուգայ վախը եւ անօթութիւնը:

Հրաչ պատմեց, որ այս կացութեան մէջ՝ կը սկսի աղօթել. նոյնը կ'ընեն ընկերները: Վերջապէս, անոնք կը քնանան՝ իբրեւ պահապան ունենալով իրենց ընկերացող շունը:

ԿԸ ԽՄԵՆ ԾՈՎՈՒՆ ՋՈՒՐԷՆ

Առաւօտուն երբ կ'արթննան, կը նկատեն թէ ծովեզերքէն շատ, շա՜տ հեռացած են: Եւ ի զուր կը ճչան, կը պոռան ու ձեռքի շարժումներով օգնութիւն կ'աղերսեն:

Մինաս Սէլեան կ'ըլլայ առաջին անօթեցողը: Ճորճիկ կը փորձէ իր ձեռքերով ձուկ որսալ՝ ընկերը կերակրելու համար: Սակայն անօգուտ: Եուսէֆ Քըտէհա իր ընկերներուն ուշադրութեան կը յանձնէ որ եթէ շունը անօթենայ՝ կրնայ յօշոտել զիրենք. հետեւաբար, քանի մը անգամ զայն ծով կը նետէ՝ իրենց սպառնացող այս ընկերակիցէն ձերբազատելու մտահոգութեամբ: Սակայն անիկա միշտ սնտուկ կը բարձրանայ. շունէն ազատելու փորձերը կ'անցնին ապարդիւն:

Մանուկները պատմեցին որ մեծ քանակութեամբ ծովու ջուր խմած են, իսկ իրենց հրճուանքը եղած է մեծ, երբ անձրեւի կաթիլները սկսած են տեղալ՝ իրենց շնորհելով զուլալ ջուր խմելու բախտը:

Երրորդ օրը, մանուկները կը նշմարեն քանի մը հարիւր մեթր հեռուէն անցնող նաւ մը: Իրենց ամբողջ ձայնով «օգնութի՜ւն» կը պոռան, շարժումներ կ'ընեն, բայց ապարդիւն: Ճորճիկ կ'ըսէ. «Երբ նաւը հեռացաւ՝ ըսի ընկերներուս. «Աղօթեցէք, որովհետեւ շատ չանցած պիտի մեռնինք»: Բայց Աստուած փրկեց մեզ՝ ձկնորսին եւ անոր որդիին միջոցաւ»:

ԱՅՐՈՒՑՔՆԵՐՈՒ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ ԵՆ

Հիւանդանոցին մէջ, մանուկները դարմանող բժիշկը՝ Ղասսան Պըրգօլ, ըսաւ թէ անոնք այրուցքներու ենթարկուած են եւ անոնց մարմիններուն ջուրի քանակը նուազում արձանագրած է: «Ողջ մնալու բախտը կը պարտին երկու տուեալներու: Առաջին՝ անցեալ չորս օրերու ընթացքին, արեւը միշտ զօրաւոր չէր, եւ երկրորդ՝ անձրեւը անկասկած օգտակար եղած է՝ անոնց շնորհելով զուլալ ջուր խմելու բախտը: Ինչ կը վերաբերի անօթութեան, ատիկա այդքան մեծ հարց չէ, որովհետեւ առանց փիզիքապէս տկարանալու՝ մարդ կրնայ երկար ժամանակով դիմանալ անօթութեան: Ցամենայն դէպս, անոնց առողջական վիճակը մտահոգիչ չէ, հակառակ անոր, որ ամէնէն փոքրը իր ընկերներէն աւելի յոգնած է»:

Ծանօթ է, որ մանուկներուն ծնողքները անհետացման պարագան իմացուցած էին պետական իշխանութեանց, եւ այս լուրը հրապարակուեցաւ կարգ մը օրաթերթերու մէջ: Այն պատճառով, որ ոմանք անհետացման եւին տեսան մանուկներ առեւանգող ցանցի մը գոյութիւնը:

Սակայն մանուկներու հետքը գտնելէն ետք, Թրիփոլիի Լ. Օ. Խ.ի պատասխանատուն հեռաձայնային խօսակցութիւն ունեցաւ Թրաա բնակող մանուկներու ծնողքներուն հետ եւ անոնց հաղորդեց ըսպասուած աւետիսը:

«Նախար» «ԱԶԴԱԿ», Մարտ 16

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ՄԻՈՅ...

Շաւիլի մեր յարգելի Կապոյտ Խաչուհիները եւ Արդութեան խումբի սիրելի ընկերները գինեձօն մը սարքեր են իրենց շրջանին մէջ ապրող եւ գործող ընկերոջ մը՝ ընկեր Գրիգոր Կիւլեանի ի պատիւ: Գովելի ձեռնարկ մը, եւ ծափահարելի գաղափար արդարեւ:

«Հարկս հարկաւորաց, պատիւս արժանաւորաց» ըսուած է:

Երբ դեռ պատանեկիկ էի «չօպան», իմ հասակակից եւ բախտակից ընկերներուս հետ հետաքրքրութեամբ ժամերով կը նստէինք մըջիւններու բոյներուն մօտ ու կը դիտէինք անոնց աշխոյժ եւ անդրդուելի աշխատանքը:

Օ՜, օդին մէջ, բազմաթիւ միջատներ կը բզային մեր չուրջը: Բզէզներ, պիծակներ, վայրի մեղուներ, մեծ ու փոքր ճանճեր, այլ մանաւանդ հազար գոյնի մժեղներ որոնք ոչ միայն կը խանգարէին մեր հանգիստը, այլեւ իրենց խայթոցներով անհանգիստ կ'ընէին մեզ:

Մինչ անդին, բազմահազար մրջիւններ անշշուկ, անձայն կը շարունակէին իրենց առօրեայ աշխատանքը:

Անոնք, դասերու բաժնուած, իւրաքանչիւր դաս լծուած էր կատարելու իրեն ինկած բաժինը: Ոմանք ցորենի, կամ գարիի հատիկներ կը փոխադրէին, ուրիշներ յարդի զանազան ճիւղերով բեռնաւոր, անդին ուրիշ խումբ մը չէր վարաներ ուրկէ ճարած գնճելեզ մը (տեսակ մը վայրի գետնախնձոր) հրմշտկելով «տուն» կը փոխադրէին: Ու այսպէս շարունակ երթ ու դարձ առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ:

Կը մտածեմ որ, ընկեր Գ. Կիւլեանին եւ իր սերունդին պատկանող այն միւս Կիւլեաններու աշխատանքը յար եւ նման եղաւ մեր նկարագրած մրջիւններ[ու] աշխատանքին:

Երբ Շաւիլի անունը կը լսենք որեւէ ատեն, որեւէ ձեւով չես գիտեր ինչո՛[ւ] մեր աչքերուն առջեւ կը ցցուի ընկեր Գ. Կիւլեանի պատկերը: Կուսակցութիւն, Կապոյտ Խաչ, Նոր Սերունդ, դպրոց, եկեղեցի. ահա աշխատանքի դաշտեր ո[ւր] իրենք եղան տեւական կերպով: Վազեց ուր որ անհրաժեշտ էր վազել: Տուաւ իր լուաղոյնը, առաւելագոյնը ուր որ պէտք էր տալ: Սիրով ու բացառիկ նուիրումով կատարեց իրեն ինկած բաժինը եւ աւելիով:

Ծիշդ ու ճիշդ այն միւս խոնարհ եւ բոլորներուն պէս, որոնք իրենց առաւելագոյնը տուին առանց որեւէ ակնկալութեան:

Թերեւս օր մը խղճամիտ մը եւ կամ խղճամիտներ անդրադառնան, ըմբռնեն թէ ինչ զոհողութիւններ կատարեցին ընկ. Գ. Կիւլեան, եւ այն միւս Կիւլեաններ այս ցիրուցան բազմութիւնները ոտքի վրայ պահելու, անոնց դէմք ու դիմագիծ տալու համար:

Ֆէտայի ըլլալու, զէնք կրելու դարը անցած էր, այժմ, նոր ժամանակներ նոր ձեւի ֆէտայիներու յոյժ կարիք կար. արդ, առանց վարանումի կրնամ վկայել որ, ընկեր Կիւլեանը մեր օրերու ամէնէն նուիրեալ ֆէտայիներէն մէկը եղաւ:

Իր ընկերներուն եւ բարեկամներու կազմակերպած գինեձօնին առթիւ եր[բ] բաժակները բարձրացան իր կենացը եւ երկու խօսք ալ ըսուեցաւ իր աշխատանքին, իր վաստակին վերաբերմամբ, թո[ղ] այս քանի մը տողերն ալ, քիչ մը յապաղած, կենաց բաժակ մը համարուին զինք շատ սիրող, իր դառնութիւններն ու վիշտերը բաժնող ընկերոջ մը կողմէ:

«Կիւլ» կամ վարդ, ոչինչ: Վարդագոյն համբոյրներ վարդ բուրող ճակատիդ, ազնիւ եւ սիրելի ընկեր:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՃ[ԵԱՆ]

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐ ԱՐԱԲ ԾՈՑԻՆ ՄԷՋ

Օտար աշխատաւորներուն Արեւմտեան Եւրոպա խուժումը շատ ծանօթ երեւոյթ է: Աշխատող ձեռքերու պակասէն տառապող Եւրոպային համար, 1960ական թուականները յատկանշուեցան տասնեակ հազարաւոր Եուկոսլաւներու, Թուրքերու, Յոյներու, Հիւսիսային թէ Արեւմտեան Ափրիկեցիներու հոսանքով դէպի Զուիցերիա, Ֆրանսա, Դաշնակցային Գերմանիա եւ այլուր:

Հոսանքը նուազեցաւ 1970ական թուականներուն սկիզբէն: Անդին, քարիւղի գինին յաւելումով՝ քարիւղահանքերով հարուստ երկիրները ձգողական կեդրոնները դարձան հազարաւորներու համար: Արաբ ծոցին Պետութիւններուն մէջ աշխատող ձեռքերուն կէսէն աւելին ներկայիս օտարներով կազմուած է: Քանի մը տոկոսներ ցոյց տալու համար տարողութիւնը: Ամէնէն եռուն տարիներուն, Կաստարբայթերները (հրաւիրուած աշխատաւորները) հինգէն մէկ աշխատանքը կը կատարէին Զուիցերիոյ մէջ, իսկ Ֆրանսայի մէջ համեմատութիւնը եօթնէն մէկ էր: Արդ, այսօր, Արաբ Միացեալ Ամիրայութիւններուն մէջ, չորս գործերէն երեքը օտար աշխատաւորները կը կատարեն:

Տնտեսագէտները լրջօրէն կը զբաղին այսպէս կոչուած մարդկային արտածումին և ներածումին հարցով: Ուըլը Պանքի տնտեսագէտներուն հաշուով, օտար երկիրներ աշխատող Հնդիկներն ու Փաքիստանցիները աւելի քան մէկ միլիառ տոլար կը ղրկեն տարին իրենց ընտանիքներուն:

Աշխատող ձեռքերուն արտածումը, օրինակ, Եգիպտոսի համար տոլարներ ապահովելու շատ կարեւոր աղբիւր դարձած է: Իսկ Եգիպտոս, ինչպէս յայտնի է, տնտեսական ծանր վիճակի մատնուած է եւ Սաուտական Արաբիոյ նպաստով կը տոկայ: Քարիւղահանք երկիրներ աշխատող Եգիպտացիները գրեթէ նոյնքան տոլար կը հասցնեն իրենց երկիրը, որքան Սուէզի ջրանցքէն, Գահիրէի ձեռք ձգած եկամուտին:

Համաձայն Ուըլը Պանքի մասնագէտներուն, Երրորդ Աշխարհին աշխատող ձեռքերուն «առեւտուրը» կրկնապատկուած է 1972էն 1975, գրեթէ 4,5 միլիառէն հասնելով ութ միլիառ տոլարի: Կարգ մը մասնագէտներուն համաձայն, այս տարուան հասոյթը թերաճ երկիրներուն, այս մարզէն ներս, 11 միլիառի պիտի բարձրանայ: Բաղդատութեան համար ըսենք, թէ թերաճ երկիրները անցեալ տարի միայն չորս միլիառ տոլար ապահովեցին իրենց պղինձին արտածումէն եւ երեք միլիառ ալ շաքարէն, արտածումի երկու հիմնական աղբիւրները:

Առ այժմ երկուստեք, այսինքն՝ թէ Արաբ ծոցին, թէ՛ աշխատող ձեռքեր առաքող երկիրները շահաւէտ կը նկատեն երեւոյթը: Այնքան որ քարիւղի Պետութիւնները, յաճախ, իրենց ապարանք...

նէրուն հետ աշխատաւորներ ալ կը պահանջեն: Օրինակ, Սաուտական Արաբիա, վերջերս, պայմանագրութիւն մը կնքեց ամերիկեան ընկերութեան մը հետ՝ Ռիատի աղբահաւաքումին համար: Պայմանագրութեամբ 2·000 մահմետական Հնդիկներ եւս իբրեւ աղբահաւաք կանչուեցան:

Արամքօ, վերջերս կատարած իր հաշուարկումով ներկայացուց Սաուտական Արաբիոյ իր օտար աշխատաւորներուն թիւը.. 7·500 Փիլիպեցիներ, 5·700 Հարաւային Քորէացիներ, 2·380 Ինտոնեզիացիներ, 1·850 Թուրքեր, 1·750 Թայլանտցիներ, 1·490 Փաքիստանցիներ եւ 590 Հնդիկներ:

Քուէյթի մէջ ամէնէն մեծ թիւը Հարաւ. Քորէացիները կը ներկայացնեն: Երկու տարի առաջ հարիւրէն նուազ էին, իսկ այժմ աւելի քան 10·000 կը ներկայացնեն: Մասնագէտներու նախատեսումով կրնայ մինչեւ 80·000ի բարձրանալ մօտ ատենէն:

Աշխատավարձքերը ընդհանուր առմամբ գոհացուցիչ են: Սակայն ապրելու միջոցները դժուար են: Աշխատանքն ալ դիւրին չէ: Բնակարաններուն գիները աշխարհային համեմատութիւնները հանելով, օտար աշխատաւորներուն մեծ մասը հիւղաւաններու մէջ կ'ապրի, ուր կիզիչ արեւէն կը մեռնին: Օրական տասը ժամ եւ ամիսը 28 օր կ'աշխատին չատերը: Հարաւ. Քորէացիներ զործադուլ կազմակերպեցին՝ բողոքելու համար: Սէուլ նախընտրեց զանոնք ետ կանչել եւ ուրիշներ ղրկել, որպէսզի դժկամութիւն չստեղծէ արաբ իշխանութիւններուն մօտ:

Թ. Ա. Թ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆ
(Պատմուածքներ)

Գրեց՝ Արամ Հայկազ
(Համազգայինի Վահէ Սէթեան տպարան,
Պէյրութ, 1978)

×

ՍԱՆԻՆԻ ՀՐԱԲՈՒԽԸ
(Քերթուած)

Գրեց՝ Յ. Գեղարդ

Պէյրութ, 1977

×

ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՄԵՂՔԻ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳ
(Քերթուած)

Գրեց՝ Յ. Գեղարդ

Պէյրութ, 1977

ՄԵԾԱՐԱՆՔ
ԸՆԿ. ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 25ին, Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահը փոքր կուգար ընկերներու և համակիրներու այն բազմութեան համար, որ եկած էր պատուելու 85ամեայ մեր վեթերան ընկերը՝ Գրիգոր Կիւլեանը: Ընկերական և ընտանեկան մթնոլորտ մը կը տիրէր մեծարանքի այս հաւաքոյթին, որու նախաձեռնարկ եղած էին տեղւոյն Հ. Յ. Դ. Արզութեան խումբը եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը, գիտակից թէ ի՛նչ կը պարտին Գրիգոր Կիւլեանի կորովին ու անշահախնդիր ոգիին: Սերունդի մը խորհրդանիշն է, ընկ. Կիւլեան, այն սերունդին, որ ճաշակելէ ետք Թրքական աքսորը, արմատախիլ դարձաւ անծանօթ երկիրներու մէջ: Անծանօթ լեզուին, ապրելակերպին, երկրին օրէնքներուն, գիտցաւ սակայն ամէնօրեայ ապրուստի հոգին հետ, յոգնութիւնը մերժել եւ աշխատանքի ժամերէն ետք, հայկական ոգին վառ պահել նորակազմ գաղութներու մէջ:

Հաւաքոյթը բացաւ, ապա զայն վարեց ընկ. Պօղոս Շըտոյեան: Քանի մը խօսքով յայտնեց թէ Արզութեան խումբը եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը նուազագոյն պարտականութիւն սեպած էին այս մտերիմ հաւաքոյթը կազմակերպել, ի պատիւ անոր, որ այնքան ջանք թափած էր Շաւիլի Հայութեան համար:

Տիկին Նազենի Ֆուռթիւն, յանուն Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կարճ ողջոյնի խօսք մը արտասանեց, ապա խօսքը տըրուեցաւ ընկ. Գրիգոր Փափազեանի:

Նախքան Գր. Կիւլեանի կեանքին ու գործին անդրադառնալը, Գր. Փափազեան յայտնեց թէ բոլոր անոնք որոնք նախորդ առաւօտը իրենց նամակատուփին մէջ գտած են օրուան «Յառաջ»ը եւ կարդացած Օրդ Օրինը եւ Ալէն Փափազեանի գրութիւնը, կը գտան հաւանաբար թէ դժուար է աւելի բան մը ըսել քանի «Յառաջ» ըսած է արդէն ինչ որ պէտք էր եւ ինչպէս միշտ կատարած հանրային կարծիք պատրաստելու եւ վարելու իր առաքելութիւնը: Ապա, հակիրճ կենսագրականը ըրաւ Գր. Կիւլեանի, այնպէս ինչպէս իրեն պատմած էր նոյնինքն ենթական (որ, ի դէպ, երբեմն կ'ընդմիջէր ճշդումներ կատարելու համար): Օրթագիւղէն Պոլիս եւ Մարսէյլէն Շաւիլ, մեր առջեւ պատկերացաւ Գր. Կիւլեանի կեանքը: Ազատամարտէն Ծակատամարտ, հուսկ «Յառաջ», ան կ'ըսէր թէ երեք անուններ իրարու յաջորդած էին թերթերու գլուխը բայց անոնք կը կազմէին մէկ բնութիւն, վասնզի ոգին չէր փոխուած:

Մէջ ընդ մէջ համեմուած երգերով եւ խմբերգներով, հաւաքոյթը կը շարունակուէր ջերմ մթնոլորտի մը մէջ: Յաջորդաբար իրենց ողջոյնի խօսքը կը բերէին Տիկին Յովսէփեան (Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան կողմէ), ընկ. Յարութիւն Շիրվանեան, Տիկին Գեղան Փափազեան, որ 21 տարի վարած է Շաւիլի հայերէնի դասընթացքները եւ վայելած Գր. Կիւլեանի քաջալերանքը: Ընկեր Նուպար Նիկողոսեան, դրուատիքը կ'ընէր հայկազեան ոգիին, որու շնորհիւ հայ ժողովուրդը կրցած է տոկալ ու դէմ դնել բոլոր խոչընդոտներուն ու իր եղրակացութեան մէջ, յանուն Դաշնակցական ընկերներուն կ'ողջունէր ընկեր Կիւլեանը: Զուլալ Գազանճեան, կը հրաւիրուէր արտասանելու բայց նախքան Վարուժանի հետ երթալու «Դէպի աղբիւրը լոյսին», ոգեւորութեամբ քանի մը խօսք կ'ուղղէր ընկ. Կիւլեանի, յիշելով Պելֆոնթէնի կայանի մէկ հանդիպումը եւ սրամտութեամբ վերջացնելով քանի մը նման յիշատակներու ոգեկոչումը: Տեղւոյն նոր հոգեւոր հովիւն ալ ուրախութեամբ քանի մը խօսք կ'արտասանէր: Ընկ. Սերոբեան կ'արտասանէր «Յարգանք քեզ»ը եւ Աստղիկ Բէօսէեան, իր տաք ու գեղեցիկ ձայնով, փայլ մը կուտար հաւաքոյթին, յաջորդաբար մեզի հրամցնելով՝ Տըլէ-եամանը, Ալէմշահի «Իմ երգը» եւ Սայաթ Նովայի «Բլբուլի հիդ»ը, որմէ ներշնչուած՝ Զուլալ Գազանճեան կ'արտասանէր Զարենցի Տաղարանէն Սայաթ Նովայի նըւիրուած քերթուածը:

Ամբողջ հաւաքոյթի ընթացքին Պօղոս Շըտոյեան խօսքով, երգով թէ արտասանութեամբ բարձր կը պահէր մեր (եւ իր) տրամադրութիւնը:

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը մըտածած էր նաեւ ոսկեայ գրիչ մը նուիրել ընկ. Կիւլեանի իբրեւ մնայուն յիշատակ այս օրուան: Զգլալպէս յուզուած, ընկ. Կիւլեան քանի մը յիշատակներ կը պատմէր, դժբախտաբար հազիւ լսելի իր անմիջական շրջանակին ու կ'աւելցնէր. «Եթէ ըսուէր ինծի, սա պահուս թէ Աստուծմէ ի՞նչ պիտի ուզէիր եթէ գիտնայիր որ այդ փափաքդ պիտի իրականանայ, պիտի ըսէի՝ տուր ինծի այն բառերը, որոնք կրնան արտայայտել ինչ որ կը զգամ, բայց չկայ»:

Վերջացնելէ առաջ, յիշենք նաեւ թէ Կապոյտ Խաչի տիկինները ջանք չէին խընայած շատ ճոխ հիւրասիրութեամբ մը պատուելու ներկաները:

Ընդհանուր ձեւով, շատ յաջող ձեռնարկ մը եւ ինչպէս կը շեշտէր ընկ. Գրիգոր Փափազեան իր խօսքի սկիզբին, պէտք չէ սպասել որ երէց սերունդը իր աչքերը փակէ ու անկէ ետք «Յառաջ»ի երրորդ էջի հոգեհանգստեան յիշատակներէն իմանանք թէ անոնք ինչե՞ր ըրած են, այլ պէտք է սովորութիւն դառնայ անոնց ողջութեան մեծարել զիրենք: Եւ լաւ է որ Հ. Յ. Դ. Արզութեան խումբի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի այս նախաձեռնութիւնը վարակիչ դառնայ արուարձանէ արուարձան եւ գաւառէ գաւառ:

Ա.

ԴԷՊՔԵՐԷ ԴԷՊՔԵՐ

ՍԱՆ ՓԱՈՒԼՈՅԻ Արմէնիա Մշակ. Ընկերակցութեան Սարդարապատ մասնաճիւղի հովանաւորութեամբ նշուած է Փետր. 18ի տարեդարձը: Բանախօսած է Յակոբ Պօռոռնոսեան: Մովսէս Ճամպազեան տեղեկութիւններ տուած է Լիբանանի կացութեան մասին եւ ցուցադրած է բազմաթիւ նկարներ՝ Պէյրութէն:

ՍԱՆ ՓԱՈՒԼՈՅԻ քաղաքապետարանը, Փետր. 14ին, ճաշ մը տուած է ի պատիւ Աւետիս Խրլագեանի: Ներկայ եղած են քաղաքապետը, կառավարական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ եւ հայկական միութեանց ներկայացուցիչներ: Խօսք առնելով քաղաքապետը շնորհաւորած է Ա. Խրլագեանը Սան Փաւլօ քաղաքի յառաջդիմութեան համար իր տարած աշխատանքին առթիւ եւ յանձնած պատուոյ չքանշան մը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ընդհանուր կացութեան շուրջ եւ յատկապէս կրթական հարցերու մասին խորհրդակցելու նպատակով, Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան Ուսանողական Միութենէն ներկայացուցիչներ, Փետր. 15ին, տեսակցութիւն մը ունեցած են Ղովմի կուսակցութեան ուսանողական գրասենեակի պատասխանատուներուն հետ: Մէկուկէս ժամուան ընթացքին ժողովականները քննած են համալսարաններուն եւ այլ վարժարաններու վերաբերող կարգ մը հարցեր, ծանրանալով լիբանանեան համալսարանի եւ մանկավարժական բաժնին առընչուող խնդիրներուն վրայ: Ջաւարեանական ընկերները բացատրած են լիբանանեան դէպքերու եւ ներկայ կացութեան ընթացքին հայութեան կեցուածքը եւ դատապարտած այդ կեցուածքը սխալ հասկցող կողմերը:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ ազգային բարերարուհի Օր. Լէյլա Գարակէօզեան, ի գնահատութիւն Լիբանանահայութեան վերականգնումի Կեդրոնական Մարմնի կատարած գործին, իր նախկին յատկացումին վրայ աւելցուցած է 50·000 տոլարի գումար մը եւս:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Աղջիկը պատասխանելու առեն չունեցաւ: Նուշուն ձեռքէն նետելով դերասանուհիին փոքրիկ անդրավարտիքը որուն հետ կը խաղար, յանկարծական ոստումով մը խոյացած էր դրան մը վրայ, ճչալով: Այդ դուռը կը պատկանէր պըզտիկ սենեակի մը որուն նմանը կը գտնուի ամէն լուսանկարչատան մէջ, գործողութեան սրահին ճիշդ մօտ: Այդ սենեակները, աւելի խուց քան թէ սենեակ, շահերը լեցնելու կը ծառայեն, որով կ'ըլլան մութ ու քիչ մըն ալ կը հոտին միշտ զոց պահուելուն համար:

Տղան չուտով դուրս ելաւ անկէ քաշելով երկու փառաւոր պեխեր, որոնք խոշոր - խոշոր բացուած անդունքներու յանդիմանական ակնարկին տակ քանի մը գոյն էին եղած: Այդ պեխերը Կոստանինն էին, խանութին ծառան: Երիտասարդը արագօրէն ընկրկելով յառաջացաւ սրահին մէջ և կեցաւ միայն այն պահուն երբ որ զգաց թէ բանի մը կը զարնուէր, բայց չզադրեցաւ բնաւ պոռալէ, ճչալէ, բացագանչութիւններ արձակելէ, մինչ իր սրունքները անզօր պարի մը ձեւերը կը փորձէին: Ծառային մարմինը կը կորանար, վիզը կ'երկարէր, ականջները կը կարմրէին: Բազուկները տարածած՝ խըրտուիլակի մը թեւերուն պէս հորիզոնական, մէկ ձեռքէն կը կախուէր քարայծի մը դեղին մորթը, իսկ միւսին մէջ փետուրները տակաւ կը դողար: Երիտասարդը շարունակեց չափազանցուած զուարթութեամբ մը, երբոր դերասանուհին վարագոյրը մէկդի ընելով իրենց միացաւ, մետաքսին եռեւ իր սարսափած ծիծերով:

—Կը տեսնե՞ս, կը տեսնե՞ս սա մերին Կոստանը, մերին պըլլիկ Կոստանը, տարիքին չես ձգեր. հէ՞. եթէ գիտնաս թէ ի՛նչ հանած - վարած է, ի՛նչ «կանաչ» է... Գետինը մաքրելու պատրուակին տակ, կէս ժամ մըն է որ բանտարկուեր էր այդ ծակին մէջ, կիսարաց դռնէն մերկ մարմինդ տեսնելու: Ա՛ Կոստան, Կոստան, պիտի ըսեմ դռնապանին, ամէ՛ն մարդու պիտի պատմեմ. կը խնդա՞ս հէ, սա վառող աչքերուն նայեցէք, ո՞վ կը հաւատայ որ յիսունըհինդ տարեկան է: Ահա՛, ահա՛ կը ներկայացնեմ ձեզ Փարիզ քաղաքի նախկին հրշէջ զօնդի ենթասպաներուն է՛ն կրակոտը: Ի՛նչ կրակներ է մարած եւ ի՛նչ հրդեհներ վառած սպասուհիներու սրտին մէջ: Անանկ չէ՞, հակառակը ըսէ նայիմ, դուն չէի՞ր պատմողը թէ երիտասարդութեանդ դրանդ առջեւ պռնիչները կարգի կը սպասէին եւ թէ աւելի վերջը, գաղթավայրերու մէջ ենթասպայի կարմիր տաբատովդ խափշիկ կիները կառդեցուցիր ցուլերու պէս:

Դերասանուհին մինչեւ բազմոցը հրեց ծառան որ փետրաւելին հետ ինկաւ հոն, յամառելով անշարժ պահել իր կարմրած դէմքին վրայ խնդացող բերանը: Ահա այդ խնդուքին մէջ է որ աղջկան խնամուած մատները կարկանդակներ մխրճեցին Փոքրօի ուժով, մինչ ձայնագիրը մէկէն չարլսթօն մը կը նետէր օդին: Տիրող զուարթութեան մէջ դերասանուհին ուսերէն վար սահեցուց շապիկը: Գլխի արագ շարժումով մը իր կարճ մազերը յարդարեց ու սկսաւ պարել, պարել փետրաւելէն դուրս ցցուող խոշոր աչքերու առջեւ որպէս գինով, խելագար, վերնոտ:

Պարեց ամբողջութեամբ մերկ, սեղմուած միայն աղուոր կօշիկներու ու բարձր գուլպաներու մէջ, բաներ՝ որոնք մերկ մարմին մը աւելի կը մերկացնեն:

Հակառակ Սէն Ժեռմէն տէ Փռէի եկեղեցիին ճիշդ դէմը ըլլալնուն, անկարելի էր իրենց օրուան մէջ ժամերը լսել: Իրիկուան այդ պահուն է որ միայն, երբոր փողոցի աղմուկները քաղդատաբար կը նուազին, կարելի կ'ըլլար զանգակատան ու հանրակառքի զարկերը չշփոթել իրարու հետ: Եօթն էր. պաշտօնեաները շատոնց է որ մեկներ էին: Երիտասարդը յարդարեց փողկապը, մազերը, խոզանակուեցաւ, լոյսերը մարեց ու իջաւ սանդուխներէն: Բուն խանութը վարն էր, երկու փողոցներու անկիւնը, խիստ լուսաւոր՝ շնորհիւ իր ապակիէ ճակատներուն եւ թէեւ ոչ շատ արդիականութեամբ, բայց եւ այնպէս ճաշակաւոր դրամագլխով մը յարդարուած:

(Շար. - 2)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ կը նուիրեն

Մարսէյլէն՝ Տիկին Անոյշ Գազազեան 100 Փր. կը նուիրէ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Կ. Տէրտէրեան 100 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, ի յիշատակ Մերուժան Խումարեանի, հիմնադիրներէ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան եւ Եղիցի Հայր. Միութեան գործօն անդամին, որ իր մահկանացուն կնքած է Մարտ 19ին։

ՆՈՒԷՐ

ԻՍԻ.— Տէր եւ Տիկին Սարգիս Այնթապլեան 500 Փր. կը նուիրեն Լիբանահայ աղէտեալներուն (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Փր. «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեօ - Բաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մուսէեանէ 100 Փր. Շուշանի ծննդեան առթիւ։

⁂

Շավիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Մարսէյլէն Տիկ. Արուսեակ Հերվիեանէ եւ իր զաւակէն 50 Փր. փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Համասփիւռ Գոճակեօզեանի մահուան առթիւ։

Նոյն տխուր առթիւ, նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Շավիլէն այրի Տիկ. Սրբուհի Տէր-Գալուստեանէ եւ զաւակներէն 200 Փր. փոխան ծաղկեպսակի։ Նոյնպէս Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոս Օհանեանէ 100, եւ Յարութիւն ու Ռուբէն եղբայրներէ 50 Փր.։

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՑԱՆԿ Ը.

(Պլտ. Օտտոյի շրջան)

Այրի Տիկ. Ա. Խաչատուրեան 250, Տուտու Պօղոսեան, Երուանդ Ճոռոյեան, Նազարեան, Յակոբ Սահակեան 200ական, Արշակ Միրոյեան 150, Զապէլ Արզումանեան, Ա. Սարգիսեան, Յակոբ Հայրապետեան, Խաչատուրեան, Յովակիմեան, Պետրոս Սահակեան, Սուլարեան, Ժամկոչեան, Աւետիսեան 100ական, Տիկ. Մերկէր Սուքիասեան, Ղազարեան, Լ. Այվազեան, Կարապետեան, Էտմոն Մելքոնեան, Գրիգոր Պաղտիկեան, Վարդանեան, Կիրակոսեան, Տարաքճեան, Սարգիսեան, Սեդրակ Կիւրճեան, Սուրէն Կիւրճեան, Քէօսէեան, Պալեան, Փիլիկեան, Օյունճեան 50ական, Բարիքեան 30, Ժ. Սանտուզեան, Թումանեան, Տաղճեան, Մինասեան, Վարդանեան 20ական, Ակսեան 20, Ա. Թօմպուլեան, Թումասեան, Յովակիմեան, Պալապանեան 10ական։ Գումար՝ 3090, նախկին գումար՝ 28.408, ընդհ. գումար՝ 31.498։

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

38, route de Collonges
69450 ST CYR AU MONT D'OR
Tél. (78) 47.28.65

Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15.30ին։ Կը բանախօսէ ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԵԹԵԱՆ նիւթ ունենալով՝ Հայոց պատմութեան հետքերը ներկայ Հայաստանի մէջ։

Բոլոր ազգայինները հրաւիրուած են մասնակցելու նոյն օրուան ժամը 11ի պատարագին եւ ժամը 13ի ճաշին։

Ընտանեկան ԵՐԵԿՈՅԹ

Սէն Շամոնի ժողովրդապետութիւնը իր հրաւիրէ ներկայ ըլլալու իր ընտանեկան երեկոյթին, եկեղեցւոյ շքեղ սրահին մէջ, 12 Ռիւ Ազիլ - Ալամանեի, Սէն Շամոն Մարտ 31, Շաբաթ օրը, ժամը 20.30էն մինչեւ ուշ ատեն, ի նպաստ միօրեայ հայ դպրոցին։

Տաք մթնոլորտ զոր պիտի ապահովէ՝
ԺԱՆ - ՇԱՐԼ ՓՈՒԼԱ.

Ծոխ պիւֆէ, հայկ. աղանդերներ ու վիճակահանութիւն։

Տախքերու մասնակցութիւն՝ 60 Փ.։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի վարչութեան Բ. շաբթի Ապրիլ 9, գիշեր ժամը 21ին, Սինեմա Մաուլէնի գեղեցիկ սրահին մէջ 36, Ավընիւ Մառեշալ Ֆոշ, Սէնկ Ավընիւ, 13004 Մարսէյլ։

Հայրենի գլուխ գործոց ֆիլմը՝

«ՆԱՀԱՊԵՏ»

(հայերէն խօսուն — ֆրանսերէն ենթախորագիր)

ինչպէս նաեւ

ՏԸԺՎԸԺԻԿ զաւեշտ ֆիլմն ու Հայաստանեան տօքիւմանթէր մը

Տաքերու մասնակցութիւն 15 Փր.

Ծանօթ.— Տոմսերը կարելի է հայթայթել Մշակ. Միութեան անդամներու մօտ եւ ներկայացման գիշերը կիշէէն։

Նոյն յայտագիրը Սէնթ Անթուանի մէջ, Ապրիլ 11, Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Սինեմա «Լիտօ»ի մէջ, 102 Ռուէ Նասիոնալ տը Սէնթ Անթուան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« Անի » երգչախումբի ժողովրդական երգերու համերգը, ղեկավարութեամբ՝ Հրանդ Աճէմեանի։ Ապրիլ 27ին,, Իսիի քաղաքապետարանի սրահը։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Շրջ. Վարչութեան
Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15.30ին
Salle Gaveau, 45 Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil
Կը խօսին ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ
ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ
Կը մասնակցին

PARTIE ARTISTIQUE

BRIGITE HAUDEBOURG — LUDOVIC DE SAN
Ensemble Instrumental de Romans sous la direction de
ALEX SIRANOSSIAN
La chorale SIPAN - KOMITAS
sous la direction de :
GARBIS APRIKIAN
Les Ballets NAIRI

Տոմսերու համար դիմել մասնաճիւղերուն։
ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ օթոքառ կը մեկնի ժամը 13.30ին Ռիւ տը Մաարիտ, 14ին՝ Փլաս Քառնօ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.— Տանիէլ Գասպարեանի մահուան առթիւ, ձեռամբ Ս. Օպոզեանի 5500, Աֆրիկէէն Բ. Ծառուկեան, իր դստեր Սառայի մկրտութեան առթիւ 1500, Տիկ. Քիրազեան Ալեքսանտրայի մկրտութեան առթիւ 200, Ա. Ուզունեան 1000, Շաքէ Ագըլեան (ծն. Ուզունեան) հոգեհանգիստին առթիւ Ն. Ուզունեան 500, բարեպաշտ մըն 500, Անոյշ Փորխազեանի մահուան առթիւ փ. ծ., Պոլսէն Ա. Առաքելեան, Տէր եւ Տիկ. Օ. Առաքելեան եւ Տէր եւ Տիկ. Թ. Առաքելեան 250ական, Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկ. Բարակեան 250, Տէր եւ Տիկ. Ժամկոչեան 200, Լիոնէն Տ. Չէքիեան ընտ. 100 եկեղ.ին եւ 50 դպրոցին, Տէր եւ Տիկ. Ճ Պահատուրեան 100, Խաչիկ Փանոսեանի մահուան առթիւ փ. ծ. Տէր եւ Տիկ. Մ. Մարգարեան 200, Տէր եւ Տիկ. Ճ. Պահատուրեան 100, Զարդար Տէր-Ահարոնեանի մահուան առթիւ փ. ծ.ի Ճ. Պահատուրեան 100, Գրիգոր Տօրումեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ Մարսէյլէն Ե. Տօրումեան 100, Տիկ. Ժէօֆրէյ 300, Տիկիններ Եաղոպեան, Հ. Մովսէսեան եւ Լ. Գասպարեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Զ. Ստեփանեան, Տէր եւ Տիկ. Կապայեան եւ Տէր եւ Տիկ. Գարագիւլահեան 100ական, Տիկ. Խաչատուրեան 50, Տիկ. Արպաճեան 20 Փր.։

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Sous la présidence effective de M. NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France

Journees Du CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

organisées par
Le Comité local, le Comité des Dames et le Comité des Jeunes
au profit de leurs œuvres culturelles et sociales

SAMEDI 31 MARS et DIMANCHE 1er AVRIL 1979
de 11 h. à 20 h.

STANDS DIVERS : Livres et Disques a éméniens, Peintures, Photos, Objets d'art, Lingerie, Cadeaux-souvenirs, Jeux éducatifs, Alimentation etc.
DEDICACE D'AUTEURS, BAR — BUFFET — ALIMENTATION
Déjeuner de 12 h. 30 à 15 h. — Spécialités Arméniennes
CONCOURS DE DESSIN pour enfants de 6 à 12 ans

118, Rue de Courcelle, Paris 17e
Tél. 227-12-26 et 520-03-18

DINER DANSANT

Au profit du
Collège ST GREGOIRE DE NAREG
sous la présidence de Monsieur
NAPOLEON BULLUKIAN
le Dimanche 8 Avril à 20 h. 30 au
restaurant La Sangria,
CHARBONNIERE LES BAINS

ՇԱՎԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի, Արեւագալի արարողութիւն։

OFFRE D'EMPLOI

Ellen GERARD

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ
134, Rue d'Aboukir — 75002 Paris
Կը փնտռէ վարժ կարուհի մը fini-փօէսiոնի, աթըլիէի մէջ աշխատելու համար։

Վ Ա Լ Ա Ն Ս

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան եւ ընտրողական Յանձնախումբի երկու տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով Ընկերակցութիւնս ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի լուսաւորչական համայնքը նոր ընտրութեան համար, Վալանսի Հ. Բ. Ը. Միութեան Շ. Հիւսիսեան սրահին մէջ, 6 Ռիւ Ֆավանքի Ուրբաթ Մարտ 30, երեկոյեան ժամը 21ին։ Օրակարգ՝ երկու տարուան նստաշրջանի բարոյական եւ նիւթական զեկուցում եւ Ընտրողական Յանձնախումբի ընտրութիւն։ Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, այս Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 16էն 22, Վալանսի Սալ տէ Ֆէթը։

Խմիչք, ճաշ, ընտանեկան մթնոլորտ։

CELIGNY

POUR LES FETES DE PAQUES
OFFREZ

LE BEAU FOULARD

'ALPHABET ARMENIEN'

EN VENTE AU PRIX DE Frs. 75,00 *CHEZ*

M. S. DER BALIAN, 221, rue Saint-Honoré, Paris 1er
Librairie PALOUYAN, 9, rue de Trévise, Paris 9e
Maison de la Culture Arménienne, 9, rue de Madrid, Alfortville
Maison de la Culture Arménienne, 12-14, rue St. Bazile, Marseille
Par correspondance :
Contre-remboursement Celigny s.a.r.l. B.P. 9, 94130 Nogent-sur-Marne

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ
31
SAMEDI
31 MARS
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Armenien en Europe Occidentale
83, Rue d'Hauteville. 75010 PARIS
Directrice : Arpik Missakian

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ Հատը 1 Ֆ. 80

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.350
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — № 14.350

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Քիչ կազմակերպութիւններ կան, յատկապէս հայ կնոջ գլխաւորած, որոնց վիճակուած ըլլայ յիսնամեակ մը գիմաւորել բեղուն գործունէութեան մը անցեալով: Կրթական, բարեսիրական զոյգ մարզերով: Նուիրումի եւ զոհաբերումի օրինակելի կեցուածքով:

Ֆրանսայի մէջ Կապոյտ Խաչը կեանքի կոչուեցաւ 1928ին: Սակայն, իրականութեան մէջ, աւելի հին անցեալ ունի անոր գործունէութիւնը այս ափերուն վրայ: Երբ դեռ գաղութը յարաբերաբար փոքր թիւ կը ներկայացնէր: Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան շրջանին է, որ հիմը կը դրուէր Հայաստանի Կարմիր Խաչին մասնաճիւղին, Մարսէյլի մէջ, 1919ին: Մօտ տասնամեակ մը ետք կը դառնար Եւրոպայի Կարմիր Խաչ, քիչ անց ստանալու համար իր այժմու անունը:

Պարզ է, որ անուանակոչումներուն փոփոխութիւնները չեն, որոնք տարբերութիններ կրնան ստեղծել աշխատանքին բնոյթին մէջ: Հիմնականը միշտ հաստատուած ուղեգիծը կը մնայ: Հետապնդուած նպատակը: Անշուշտ, նաեւ աշխատանքին տարողութիւնը, իբրեւ գործ եւ նուիրում:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը առաջին օրէն իսկ շաղախուեցաւ, զօդուեցաւ գաղութին հետ: Բաժնեց անոր ցաւերն ու ուրախութիւնները, կիսեց անոր հըրճանքներն ու տառապանքները: Մէկ խօսքով՝ արձանագրեց անոր ելեւէջները՝ մութ ու փայլուն երեսներով:

Նուիրումը, չըսելու համար զոհաբերութիւնը, անսահման եղաւ այդ դրօշին տակ գործող խաչուհիներուն համար: Առաջին օրէն սկսեալ եւ շարունակաբար: Երկար, բազմանդամ շարքեր կազմեցին ծառայողները: Ընդհանրապէս համեստ, աշխատաւոր դասին պատկանողներ: Մտաւորական ընտրանիի մը գործակցութեամբ:

Հո՛ն, ուր կրթարաններ պէտք էր հաստատել՝ նորաբողբոջ ծիլերուն հայեցի դաստիարակութեան համար, խաչուհիներուն պատասխանը եղաւ կտրուկ.— ներկայ: Հո՛ն, ուր պէտք էր գթութեան յակեր հաստատել կամ այլազան ձեռնարկներով օգնել անտէր, անտիրական գաղթականներուն օգնութեան ձեռք երկարելու հայար՝ պատասխանը կրկին անգամ եղաւ նոյնը.— ներկայ: Եւ այսպէս բոլոր մարզերէն ներս, մինչեւ Բ. աշխարհամարտին հայ գերիներուն ընծայուած օժանդակութիւնը, մանուկներու օդափոխութեան կայանին հաստատումը, մշակութային ձեռնարկներուն ցոյց տրուած աջակցութիւնը, յաճախ նախաձեռնարկ դիրքով: Եւ միշտ անսակարկ նուիրումով, անսահման զոհաբերութեամբ:

Հինէն, շատ հինէն կուգայ այս գիծը, ըսենք յստակ բառերով՝ ոգին: Մեր պատմագիրները կը յիշատակեն հիւանդանոցներ, աշխատանոցներ, որբանոցներ, այրիանոցներ, դարմանոցներ եւայլն, մեր պատմական հայրենիքին տարածքին: Եւ ամէն տեղ կը յիշուին անուններ, որոնք կը գունաւորեն հայ կնոջ դիմագիծը: Դեռ մեր ոչ շատ հեռու անցեալին, ազատագըրական պայքարի օրերուն, ազատամարտիկ սերունդին կողքին իր լուսաւոր դէմքը ցոյց կուտար Հայուհին: Կապոյտ Խաչի յիսնամեակը նպատակի մը սիրոյն կատարուած աշխատանքի մը յիշատակութիւնն է: Արդար հպարտութեամբ, հա—

կրնալի ըմբռնումով: Միաժամանակ յիշեցում մըն է, հինէն նորերուն, անցեալէն ներկային ուղղուած, թէ պէտք է անեղծ պահել նկարագիրը կազմակերպութեան: Կամքն ու յարատեւութիւնը հաւասար տարողութեամբ մնան նոյնը՝ սպասարկութեան բոլոր մարզերէն ներս:

Միշտ ժողովուրդն ունենալով իբրեւ մտապատկեր: Այն, որ տեւական կերպով զօրավիգ կեցած է ազգանուէր բոլոր կազմակերպութիւններուն, բարոյական եւ նիւթական գետնի վրայ:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՅՑԵՐԸ կրնան արգիլուիլ մեծ քաղաքներուն մէջ, եթէ ապահովութիւնը չէ երաշխաւորուած: Այս է յանձնարարութիւնը, զոր ըրած է Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը Նախարարապետին, Նախարարաց Խորհուրդի վերջին նիստին: Ըսած է թէ կառավարութիւնը, այս ուղղութեամբ շրջաբերականներ պէտք է ղրկէ նահանգապետներուն: Ինչպէս կարելի էր ակնկալել, մեծ իրարանցում ծագած է, մանաւանդ սենտիքաներու մօտ, որոնք կ'ըսեն թէ ժողովրդավարութիւնն իսկ խնդրոյ առարկայ է: Ասիկա հետեւանք է այն միջադէպերուն եւ վնասուած 130 խանութներուն Մարտ 23ի ցոյցին առեն թէեւ ոստիկանութիւն Սէ. Ժէ. Թէ. վճար չէ փակուած այդ առթիւ, Աշխատանքի Ընդհ. Համադաշնակցութիւնը կը պնդէ ոստիկանութեան գրգռութեանց վրայ:

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ մէջ երեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Մայիս 3ին: Ժողովը լուծող հրամանագիրը պիտի հռչակուի Ապրիլ 7ին: Օրուան հերոսուհին Անգլիայէն ներս թէ դուրս՝ Տիկին Մարկարէթ Թաչըրն է: 1925ին ծնած նպարավաճառի մը այս աղջիկը, հանրածանօթ դարձաւ 1975 Փետրուարին երբ Պահպանողական կուսակցութեան նախագահութենէն քշեց Միապետութեան ամէնէն հռչակաւոր ամուրին՝ Հիթ: Խորհրդային մամուլին համար « երկաթեայ կին » մըն է քանի որ սկիզբէն իսկ պայքար տարաւ բանթողներուն, սենտիքաներուն « գունաւոր » գաղթողներուն դէմ: Քիմիագիտութիւնն ու իրաւաբանութիւնը եղած են իր մասնագիտութիւնը: Երեսփոխան ընտրուած է 1959ին: Բաւական գեղեցիկ, բայց պաղ կին մըն է, որ զուսպ կը հագուի բայց ինչպէս ամէն Անգլուհի, սկսեալ թագուհիէն « անկարելի » գլխարկներ կը դնէ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ութ ոչ - հետեւողական նկարիչներ իրենք զիրենք բանտարկած են Մոսկուա, յարկաբաժնի մը մէջ, ուր ելեկտրականութիւն եւ հեռաձայն կտրըուած են: Ասիկա հետեւանքն է Տիկին Կուզնեցովայի ձերբակալութեան եւ 15 օր բանտարկութեան դատապարտումին: Ենթական որ հաւաքածոյ ընող մըն է « հրաւիրուած » էր ոստիկանատուն, որովհետեւ իր բնակարանին մէջ ժողով գումարած էր շուրջ տասը նկարիչներու հետ, բողոքելու համար ոչ — հետեւողական նկարիչներու ցուցահանդէսի մը ծրագրին արգելքին դէմ:

ՀՌՈՄԻ մէջ քաղաքական նոր սպանութիւն մը կատարուած է առջի օր: Զոհն է Դեմոկ-Քրիսթիանի կուսակցութեան շըրջանային մէկ խորհրդատուն, 58 տարեկան: Նման դէպքերը սակայն այնքան յաճախակի են, որ « սովորական » դարձած են եւ Ուրբաթ օր, փարիզեան մամուլը հազիւ քանի մը տողով եւ յետին էջին վրայ կ'անդրադառնար:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ նոր ձերբակալութիւններ տեղի ունեցան եւ հինգ նախկին նախարարներ պիտի դատուին մինչ, Ուրբաթ, Մարտ 30ին, կը կատարուէր հանրաքուէ մը, որ ոչ մէկ նորութիւն կրնայ բերել: Պարզ է որ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը «այո» պիտի պատասխանէ եղած հարցումին՝ «Նախկին վարչակարգին փոփոխութիւնը կ'ուզէ՞ք իսլամական Հանրապետութեան մը, որու Սահմանադրութիւնը աւելի ուշ պիտի քուէարկուի»: Թէ ի՞նչ է այդ իսլամական Հանրապետութիւնը, ոչ միայն անորոշ է այլ եւ մտահոգիչ: Քիւրտերը որոշած էին ձեռնպահ մնալ:

ՑՈՒՐՏ, ԱՆՁՐԵՒ և ողողումներ աւեր կը գործեն Ֆրանսայի հիւսիսային մասը (Լուառէն վեր, ինչպէս կ'ըսուի): Սէն - Մալօ մեծ վնասներ կրած է բայց նոյնիսկ Սէն է Մառնի մէջ բազմաթիւ առանձնատուներ ողողուած են:

ՑՈՅՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ
ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՖԻԼՄ ՄԸ

Կ'ԱՐԳԻԼԷ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ...

Բաւական վրդոված էինք, եւ արդարօրէն երբ իսրայէլեան կառավարութիւնը միջամտած էր իր հեռատեսիլի տնօրէնութեան մօտ, արգելք հանդիսանալու համար, Հայերու ջարդերուն վերաբերող փաստանկարի մը ներկայացման: Եւ պէտք է ըսել թէ բազմաթիւ Հրեաներ բողոքած էին եւ տրամաբանութեամբ առարկած թէ ի՞նչ իրաւունքով իրենք (Հրեաները) կը պահանջեն Գերմանիայէն որ Օլոքոսթը ներկայացուի Գերմանիա եւ ներկայացուեցաւ, երբ Իսրայէլ չի ներկայացներ Հայերու ջարդը: Բայց ի՞նչ ըսել ի լուր էսօշիէյթըտ Փրէսի Աթէնքէն հաղորդած սա տեղեկութեան, զոր հրատարակած էր Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն, Մարտ 30ին: Հոն կը կարդանք, որ Արտաքին Նախարարութեան բանբերը՝ Ժորժ Ռալլիս, հաստատած է ֆիլմ արտադրող՝ Նիքոս Քունտուրոսի ամբաստանութիւնը, որ կը յայտնէր թէ յունական կառավարութիւնը արգիլած է ֆիլմին ցուցումը, որ կրնայ հակաթուրք զգացումներ հրահրել եղեր...:

Ֆիլմը, Օլոքոսթի շարքին կը պատկանի ու կը վերաբերի Հայերու եւ Յոյներու ջարդերուն Թուրքերու կողմէ: Բանբերը ըսած է. « Արտաքին Նախարարութեան պաշտօնական անձերը դոնփակ նիստի մը առեն ֆիլմը տեսած են եւ որոշած որ ան չի համապատասխաներ ներկայ կացութեան կամ զգացումներուն: Առարկութիւնները ֆիլմին դէմ յունական ներկայ քաղաքականութեան գիծին հաւատարիմ են... »:

Եւ ըսել թէ դեռ հինգ տարի առաջ Յոյները « ճաշակեցին » նոր ջարդեր եւ ցայսօր տեղահան հարիւր հազարաւոր Յոյներ կան Կիպրոս, գաղթակայաններու մէջ:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆԻ

«Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի Ապրիլի թիւը նուիրուած է Յարութ Կոստանդեանի, հետեւեալ բովանդակութեամբ.
Ա՛ՅՍ ԱՌԻԹՈՎ, Զուլալ Գազանճեան
ԾԱՌ, Յարութ Կոստանդեան
LES EXILES, Arpik Missakian
MAIS LE PLUS PUISSANT
ETAIT LE REVE
(traduit de l'arménien)
Chahan Chahnour
Շարք
ԽՈՐԱԳԻՐԸ՝ ՏԻՐԱՆԵՆԻ, Գր. Պըլտեան

ԱՇՈՒՆ

Աշունն որ անցաւ ոսկեզօծ էր բոսոր,
Առաւօտները խնկում էին սերկեւիլ.
Վերջին միրգերը քաղեցին այսօր՝
Թուփերին դեռ կան հատիկները բիլ
Մորմերի որ տրտմութիւն են բուրում:
— Ես կթե՛լ եմ ամէն քաղցրութիւն՝
Եւ ամբարել եմ անբաժան լեղի՛ն.
Եւ արդ, ընդէ՞ր եմ տրտում:

(Ամէն հովի դէմ՝ հոգին առագաստ,
Եթէ կա՛յ հոգի:
Եթէ կա՛ն հովեր՝ հոգին է պատրաստ:
Եթէ զա՛ն հովեր՝ կը մեկնիմ անդարձ.
— Մնաս բարեաւ ոչ ոքի՛՝:

Աշունն որ անցաւ ոսկեզօծ էր բոսոր,
Եւ եղեամն արդէն յիշեցնում է ձմեռ,
Բայց միջօրէին ցնդում է անզօր.
Եւ անցա՛ծ՝ աշունը տեւո՛ւմ է դեռ:
— Ահա աշնան մէջ՝ ժամն ամառնային
Եւ ժամը գարնան յամառում են դեռ,
Ներկայ են ամէնքն որ երբեք կայի՛ն՝
Անցեալը յիշո՛ւմ է ներկային.
Եւ ես երազում եմ դեռ:

ՏԻՐԱՆԵՆԻ...

Մի բա՛ռ՝ յիշելու համար գեղեցկութիւնն
աշխարհի:
—(Տեսնելու համար բազմերանգ տիեզերք
Գեղադիտակը դառնո՛ւմ էր երէկ.
Եւ կախարդանքն էր անհատ):

Բայց առա՛՝ դիտե՞լ ես երբեմ
Անտառի մէջ ծաղկած մի ծառ:
Ես տեսե՛լ եմ լուսապայծառ ատինքներով
ծիրաններ՝
Սիրաքողբո՛ջ — քան Շամիրամ,
Դալարագեղ — քան ուռենին ի Բաբելոն:

— Ողջո՛յն քեզ քոյր ոսկեզօծ՝
Խոհուն ու պայծառ դուստր
Հայաստանի, —
Գեղեցկութեանդ նաշակն է զուտ
իմաստութի՛ւն բերանի՝
Քան սաղմոս երգուած ի Բաբելոն:

Եւ ես գիտե՛մ մեղեդիներն աշխարհի...

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԿԻՍԱԴԱՐԵԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ

— O —

(Կապոյտ Խաչի յիսնամեակին առթիւ)

Հայ ժողովուրդի եւ հայապահպանման գործին ծառայելու կոչումով եւ հիմնական նպատակով 1928ին, Արշակ Ջամալեանի եւ այլ նուիրեալներու նախաձեռնութեամբ եւ ջանքերով հիմնուեցաւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը կապուելով Ամերիկայի քոյր կազմակերպութեան՝ Հ. Օ. Մ.ին:

Առաջին Կեդրոնական Վարչութեան վայրը եղաւ Մարսէյլ, ուր եւ գումարուեցաւ անդրանիկ Պատգամաւորական ժողովը Սեպտեմբեր 1928ին: Կազմակերպութեան կեդրոնը փոխադրուեցաւ Փարիզ, յաջորդ տարին, 1929ին, եւ Մարսէյլ իր արուարձաններով ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի բոլոր հայամփոփ քաղաքներն ու շրջանները, Պորտոյէն Կրընոպլը, Վալանս, Վիէն, Լիոն մինչեւ փարիզեան արուարձանները եղան մասնաճիւղեր բազմահարիւր անդամներով:

Տարիներու թաւալումին հետ՝ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի շարքերուն մաս կազմող գիտակից անդամուհիներու հոգիին ու գործին մէջ խորացաւ հայ ժողովուրդի եւ հայապահպանման գործին սատարելու ու ծառայելու հիմնական նպատակը, եւ հանգրուանէ հանգրուան, համաձայն այժմէականութեան պահանջներուն, Միութիւնը պատշաճեցաւ հայ կեանքի պայմաններուն:

Կազմութեան օրերուն իր աշխատանքի գլխաւոր դաշտը եւ նպատակէտը եղաւ փրկել Եղեռնի մնացորդացը եւ Ֆրանսայի տարածքին ցրուած անտէր այրին, հիւանդ ազգակիցին, բազմանդամ զաւակներու տէր անգործ հօր եւ որբացած հայորդիին սնունդ, դեղ, հագուստ հայթայթել ամոքելու ցաւերն ու տառապանքները: Յետոյ, Կապոյտ Խաչը մեծ ու փոքր հայաբնակ շրջաններու մէջ լըծուեցաւ դպրոցի մը, հայերէնի դասընթացքի մը ճրագը վառելու աշխատանքին եւ զբաղեցաւ հայ լեզուի, հայ մշակոյթի պակասէն տառապող ֆրանսածին սերունդներուն հայկական հպարտութիւն եւ ներշնչում պատուաստելու հարցով: Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մնայուն եւ կարեւորագոյն մէկ ձեռնարկն է՝ 1934էն ի վեր մանուկներու օդափոխութեան կայանը: Զանազան առժամեայ վայրերէն յետոյ, 1954ին գնեց սեփական շէնք ընդարձակ հողամասով զուիցերական սահմանին մերձ, Ժիւրա նահանգի Պելֆոնթէն գիւղին մէջ: Կայանը տարուէ տարի առաւել կարեւորութիւն առնելով, Կապոյտ Խաչը ստիպուեցաւ հինգ տարի առաջ նոր եւ արդիական շէնքով մը օժտել իր ձեռնարկը, գոհացում տալու համար տասնեակ ու տասնեակ ընտանիքներու դիմումներուն: Կայանը Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն կ'ընդունի շուրջ երեք հարիւր մանուկներ որոնք ֆիզիքական կազդուրման բարիքներէն անդին կը ստանան հայեցի դաստիարակութիւն:

Այսօր, այս բոլորին հետ միասին, Միութեան ամէն մէկ գիտակից անդամի կոչումն է ազգային գոյատեւման անյետաձգելի նպատակը, ուխտը, մանաւանդ բոլոր հայ մայրերուն համար:

Սփիւռքի չորս ծագերուն Հայութիւնը այսօր կ'ապրի իր գոյատեւման մեծ պայքարը: Բոլոր միութիւններուն, ինչպէս եւ Կապոյտ Խաչի ծրագիրներուն մաս պէտք է կազմէ Սփիւռքի Հայուն ապագան: Ապագան տեւականացումն է հայ ժողովուրդին, Ֆրանսայի մէջ մասնաւորապէս եւ Սփիւռքի բոլոր գօտիներուն վրայ, ընդհանրապէս: Պէտք է ձգտիլ դէպի ապագան, հայ ժողովուրդի հաւաքական ուխտով, անվերապահ աջակցութեամբ:

Կիսադարեան իր ներկայութեան եւ մանաւանդ ծառայութեան դէմ յանդիման հպարտ ենք Կապոյտ Խաչով որ է եւ պիտի շարունակէ ըլլալ այս օտար աստղերու տակ հայկականութեան յոյսի եւ լոյսի փարոսը:

Մենք Կապոյտ Խաչին, Կապոյտ Խաչը մեզի հետ, այս պէտք է ըլլայ մեր նշանաբանը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՎԱՀԱՆ ԶԵՐԱԶ

Հեղինակ՝ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Լոյս տեսած Պէյրութ 1977ին
ՍԵՒԱՆ. Տպարանէն

Թէեւ արդէն երկու յօդուածներ լոյս տեսան Վազգէն Անդրէասեանի այս հատորին մասին, բայց աւելորդ չենք նկատեր, անգամ մը եւս անդրադառնալ այս գիրքին եւ տեսնել, ամփոփ կերպով թէ ո՞վ էր, իրապէս, Վահան Զերազ, ի՞նչ եղած են իր կեանքի նպատակը, գործունէութիւնը, վախճանը եւ ինչո՞ւ այս 500է աւելի էջնոց ստուար հատորը՝ տարիներու պրպտումի, աշխատութեան եւ մեծ ծախքի արդիւնք:

Վահան, փաստաբան Գասպար Զերազի որդին եւ Մինաս Զերազի եղբօրորդին, նախնական կրթութիւնը կ'առնէ Պոլիս հայ եւ ֆրանսական դպրոցներու մէջ, յետոյ Ֆրանսա եւ Անգլիա կը ղրկուի երկրորդական ուսմանց համար: Վերադարձին, կարճ ատեն մը, Ազգ. Կեդրոնական վարժարան կը յաճախէ հայագիտական ուսմանց ընտելանալու նպատակաւ:

Արտակարգ, ապշեցուցիչ ըլլալու աստիճան, մարդ մը եղած է. բնութեան սիրահար, կենդանիներու բարեկամ, ամէն կարգի մարզանքներու խենթ, սկաուտ՝ Պէյտըն Բաուէլի սքաութական կազմակերպութիւնը յղանալէն առաջ, թունդ հայրենասէր, աւելին՝ հայրենապաշտ, ու հանապազ ազատ Հայաստան երազող, անձնուրաց՝ իբր դաւանանք ունենալով «ինչպէս Ջուրերը չխեղդեցին Արարատը, արիւնն ալ պիտի չխեղդէ Հայ Ժողովուրդը:»

Դպրոցէն ելլելէն վերջ Վահան, շնորհիւ իր գիտցած օտար լեզուներուն, — ֆրանսերէն, անգլերէն — սկիզբը սանկ – նանկ գործերու մէջ կը մտնէ իր խառնուածքին եւ ճաշակներուն անհամապատասխան:

1914 – 1918ի համաշխարհային պատերազմին կը փութայ Անդրանիկի կամաւորներու խումբին միանալ եւ Վարդանի գերեզմանէն քարի կտոր մը ծոցը, տաճիկին դէմ կռուիլ իբր պարզ զինուոր նոյն ժամանակ թարգմանի պաշտօն կը կատարէ անգլիական միլիսի եւ Անդրանիկի միջեւ:

Զինադադարէն վերջ երբ վերածին փոքրիկ Հայաստան Պոլսոյ մէջ հիմնուած Հ.Մ.Ը.Մ.էն որբերու համար մարզիչ կ'ուզէ Վահան առաջիններէն, եթէ ո՛չ առաջինը, կ'ըլլայ պայուսակը շալկած ճամբայ ինկող, ետին ձգելով ընտանիքը եւ սիրելի ընկերները:

Առիթը գտած կը նկատէր, մեծ Հայաստանի հեռապատկերով, որբերը սքաութացնելու, «երկաթեայ» նոր սերունդներ պատրաստելու իրենց ապագայ պարտականութեանց եւ պատասխանատուութեանց գիտակից, եւ ի՛նչ պայմաններու մէջ, ի՛նչ խեղճուկրակ միջոցներով:

Ըստ Վահանի նամակներուն այդ ատեն Հայաստան – ուր բազմահազար Արեւմտահայեր ապաստանած էին – «անկերպարան վիճակ մը առած, ֆիզիքական, բարոյական եւ տնտեսական սնանկութեան եզրին կը գտնուէր»: Ապրուստը անհաւատալի ըլլալու աստիճան սղած՝ ժողովուրդին մէջ գողութեան, ծուլութեան, ձրիակերութեան, սանձարձակ վեղծում, կաշառակերութիւն, գաղտնաբարոյ արարքներ կը տիրէին, բնական է որ որբերն ալ (70.000) այդ թերութիւններէն վարակուած ըլլային: Յետագային երեւան կ'ելլէ նաեւ քըստմնելի իրողութիւն մը, որբանոցներու ճէմիշներուն մօտակայ ծածուկ տեղերու մէջ վիժած մանուկներու բազմաթիւ կոյտեր կը գտնուին, որոնց Վահանի նախաձեռնութեամբ եւ գլխաւորութեամբ որբ եւ որբուհիներու կողմէ այլուր փոխադրութեան եւ թաղման սրտառուչ արարողութեան պատմութիւնը ըրած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամ Օննիկ Եազմաճեան:

Սկիզբը հայրենիքէն եկած կոչը սպասուած արդիւնքը չի տար սակայն. կատարուելիք գործին եւ ծրագրին բաղդատմամբ մարզիչներու Պոլսէն բերած գոյքերը «չնչին են, մարմնակրթական եւ սքաութական պիտոյքի սով կայ: Սքաութները տարազ չունին, սեւ կը հագուին Պոլսոյ մեռելաթաղերուն պէս: Հայաստան ոչինչ կայ: Պոլսէն ղրկուած առարկաներուն մէջ աւելորդ բաներ շատ, պէտք եղածէն ոչինչ»:

« Զօրս հոգի ենք, կը գրէ Վահան, եւ այդ պայմաններուն մէջ պիտի մարմնակրթենք Հայաստանը, պիտի կազմենք սկաուտական խումբեր հսկելով ամենաչնչին մանրամասնութեան վրայ, սրբագրելով ամէն սխալ ըմբռնում, կազմակերպութեան սխալ շարժում ...: Այս ամէնէն ետքը մենք մեզմով ալ պէտք է զբաղինք, չէ՞: Բնակարան չունինք, սենեակ չունինք, կը պառկինք հանդիպած տեղը կամ թանկ հիւրանոցի մէջ կամ վարժարանի մը կեղտոտ տախտակամածին վրայ »:

Այս վիճակը կը տեւէ մինչեւ 1921 «Փետրուարեան դէպքերուն յաջորդող յարաբերաբար մեղմ օրերը» ուր Վահան պաշտօնի կ'անցնի Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյց Ընկերութեան Ալեքսանդրապոլի (հիմա Լենինական) որբանոցներու մէջ իբրեւ պահակապետ արգիլելու համար ամէն տեսակ չարաշահութիւններ: Ամերիկացիք ալ մեծաւ մասամբ տղէտ, գռեհիկ, աննկարագիր, ապիկար, անփորձ, խարդախ, շահասէր մարդիկ են: Բարեբախտաբար շէֆերնին՝ գնդապետ Պրատըն զինքը կը հասկնայ եւ ամէն կերպով ազատ կը ձգէ գործը կազմակերպելու: Վահան պարզապէս պահակապետ պիտի չըլլայ. առիթը գտած է հոգիով մարմնով գործին նուիրուիլ, տղաքը « սկաուտ շինելու »: Բանակի ձեւով կը կազմակերպէ զանոնք, խմբակներու, ջոկատներու բաժնելով: Մարմիննին զօրացնելու համար կլիմայի միս կը կերցնէ, արիւն կը խմցնէ (ինք ալ խորոված օձ կ'ուտէ): « Առտուն 4 – 5 ժամ կը վազեն, օրն ի բուն մարզանք, աթլէթական ամէն կարգի խաղեր կ'ընեն, մինչեւ իսկ պոքս՝ որոնց մէջ շատ չանցած նշանակելի յառաջդիմութիւններ ցոյց կուտան: Գիտական արշաւներ ալ կ'ընեն: Գէշ - աղէկ փանֆառ մը ունին որով, փոփոխականի համար, շրջակայ գիւղերը կ'այցելեն նուագահանդէսներ կուտան, թատերական ներկայացումներ կը սարքեն մեծ յաջողութեամբ: Իսկ « քաղաքը սարսափով կը դիտէ » զիրենք: Տղոցմէ ոմանք արհեստ մըն ալ կը սորվին: Վահան երեկոյեան հաւաքոյթներու փութպոլի եւ սկաութական դասախօսութիւններ կ'ընէ գրքերէ թարգմանաբար, անգլերէնի եւ բարոյախօսութեան դասեր կուտայ, հայրենասիրական պրոյցներ կը սարքէ, ու, « Հիմա, կը գրէ ընկերներուն, բոլորս հայրենիքի պաշտպան զինուորներ ենք »:

Որով, ինչպէս կ'ընդգծէ գրքին հեղինակը, « Վահան միմիայն մկաններու պաշտամունք չունէր, այլ մանաւանդ երկրպագու մըն է նկարագրի եւ նաեւ զարգացած մտքով ամբողջական մարդը տեսնող մըն էր »:

Ինծի համար կէտ մը մութ կը մնայ սակայն: Տղաքը ե՞րբ, ո՞ր դպրոցներուն մէջ եւ ի՞նչ ծրագրով ուսում կ'առնէին որ Աշակերտ անունով ձեռագիր թերթ մը կարենային հրատարակել. մէջերնին նորաբոյս գրողներ գտնուէին՝ Գուրգէն Մահարիի, Խաչիկ Հայկազեանի պէս: Ի՞նչ փոյթ, սակայն: Էականը այն է որ շատ չանցած Սպարտացիի շարքաշ կեանք վարելով, կը փոխակերպուէին, կը « բարձրանան »: Արդարեւ ո՛չ միայն վտիտ մարմինները զօրացած, տժգոյն այտերը լեցուցած, կարմրած են, այլ եւ ծուլութիւն, ստախօսութիւն, գողութիւն, հայհոյանք, խռովութիւն « խպառ կորած , որբանոցին մէջ կատարեալ կարգապահութիւն կը տիրէ:

Վահանի երազը իրականացած է: Տղաքը կը սիրեն զինքը. « կը պաշտեն զիս », կը գրէ: Վարդանոյշի —— Վազգէն Անդրէասեանի քրոջ — վստահուած որբուհիներն ալ կը խենթենան վրան եւ յաճախ կ'այցելեն, բերնէն կախուած մտիկ ընելու համար խօսքերը: Թշնամիներուն քով իսկ վարկ կը վայելէ. երջանիկ է առաւել քան երբեք: Հօրը կարօտը կը քաշէ: միայն:

Այդուհանդերձ կը պատահի այն ինչ որ անխուսափելի է այս կարգի գործերու մէջ: Նախանձի, դուրսէն սադրանքներու հետեւանքով տղաքը կ'ապստամբին իրեն դէմ: Գնդապետ Պրատըն ալ հրաժարած է, տեղը ապիկար մը նշանակուած:

Հայաստանեան թերթերու մէջ կ'երեւան հետեւեալին պէս տողեր Մուրճի Զաւակ ստորագրութեամբ. « Ծծում են ու ճնշում ամերիկեան դրօշի տակ »... « եւ թէ որբանոցում տիրում են դաժան կարգեր, դա ումնի՞ց է. դարձեալ Ամերիկացիները տեղեկութիւն չունեն դրանից, քանի որ այնտեղ թագաւորում են պոլսկաուտապետ բռնակալ Օննիկեան ու Զերազները, որոնք ճորտացրել են դժբախտ փոքրիկ տղաներին ու բռնանում են ամէն մի րոպէ նրանց կամքի վրայ, արհամարհում, ծեծում, անհաց օրերով պահում, «բարձրացի՛ր, բարձրացո՛ւ»երով խաչում են խեղճ ու բոկոտն ու կիսամերկ պատանիներին, որոնք առանց այդ էլ խաչուած են ու տանջուած, զրկուած են ու հալածուած »... « Բաւական է այս ամէնը, մինչեւ ե՞րբ քարերն են ճաքում ու ապառաժները ճեղքւում արձագանգ տալիս հալածուած ու հիմա էլ ծանր Օննիկեան փալախկաների տակ ճչացող որբութեան համար... »:

Հետեւանք, Վահան, որ կը ծրագրէր իրեն վստահուած տղոցմով եւ անոնց համար Արխաշէն գիւղ մը, « Թոփրաղ Գօլէճի տեղ »ի վրայ Արմենիա Գոլէճ մը հիմնել, պաշտօնէ կը դադրեցուի, բանտէ բանտ կը նետուի, աքսորէ աքսոր կը ղրկուի, որոնցմէ վերադարձին դժուարաւ ձեռք ձգած պզտիկ պաշտօններէն ալ շուտ կը հրաժարեցուի:

1924ին, նիւթական այդ խիստ նեղ օրերուն, Վարդանոյշի հետ կ'ամուսնանայ (էջմիածին կը պսակուին) եւ անոր չնչին թոշակովը կ'ապրին: Ամուսնութենէն հազիւ 15 օր վերջ Վահան դարձեալ կը բանտարկուի Չեկայէն կողմէ:

Ինք որ քանի մը տարի առաջ Պոլսէն ազգականները, ընկերները Հայաստան հաւաքուիլ կը հրաւիրէր, հիմա միջավայրէն, իրեն հանդէպ ցոյց տրուած վերաբերումէն զզուած, կ'ուզէ հեռանալ ա՛յնքան սիրած հայրենիքէն ուր միտք ունէր « ծեր օրերուն Սեւան քաշուիլ »: Կը փորձէ, բայց ի զո՜ւր. արտօնութիւն չի տրուիր: Ու օրին մէկը, 1927ին Թիֆլիզ կը ղրկուի եւ Դեկտ. 21ին Չեկայի կողմէ հրացանազարկ կ'ըլլայ, ետին ձգելով աչքի լոյս, ընտանեկան երջանկութեան աղբիւր տասը ամսու աղջիկը Բիւրակնը եւ Վարդանոյշը որ տասը տարի վերջ, Երեւանի բանտին մէջ բրածեծ կը մեռնի:

Ի՞նչ էին Վահանի վերագրուած յանցանքները: Մէկէ աւելի զրպարտութիւններ, յերիւրանքներ. « եռագոյն դրօշը պարզած էր որբանոցին վրայ », « Բերլին ապտակած », « Ֆրանսացիներու, Անգլիացիներու, նոյնիսկ... Թուրքերու լրտե՛ս »:

Իրականութեան մէջ յանցանքը այն է որ յամառօրէն կը մերժէր ստորագրել Դաշնակցական չըլլալուն տեղեկագիր մը, զոր Իսահակեան իսկ ստորագրած էր: « Ինծ համար, կը յայտարարէր Վահան, Հայաստանը միայն կարեւորութիւն ունի, ո՛չ ռեժիմը: Ես այն կուսակցութեան հետ եմ, առանց անդամ ըլլալու, որ ժողովուրդը կործանումէ պիտի փրկէ »:

×

Վահանը ես ալ շատ մօտէն ճանչցած եմ՝ Կեդրոնականի մէջ դասընկեր եղած ըլլալով, եւ ատոր համար է որ Վահան կը գրեմ առանց Զերազի: Զուարճախօս, սրամիտ, խանդավառ, այդ տարիքին արդէն ազատ, մեծ Հայաստան երազող պատանի մըն էր: Տարօրինակ ընթացքներ ալ ունէր. զանազան կենդանիներ կը բերէր դպրոց (կրեայ, գորտ, մուկ, նապաստակի ձագ, մողէզ, օձ, կարիճ, մէջատներ) եւ զինքը չհետաքրքրող դասերու միջոցին անոնցմով կը զբաղէր: Ճանճ ալ կ'որսար, կը կլլէր ու երբ ընկերներուն, որոնցմէ շատ սիրուած էր, նողկանքի արտայայտութիւններ տեսնէր.

—— Ի՞նչ կ'ըլլայ, կը խնդար: Ցանակը կը կլլեմ, այդուհանդերձ, նայեցէ՛ք, ո՛չ մեռած եմ, ոչ ալ կը հիւանդանամ:

Իր առաջին գործերէն մէկը եղաւ կեդրոնականցիներէն ֆութպոլի խումբ մը կազմել Անգլիայէն բերած գնդակով: Կիրակի օրերը կը խաղային մեծ խանդավառութեամբ զանազան դաշտերու վրայ: Քիչ ատենէն, անոր օրինակին հետեւելով, կարգ մը թաղերու մէջ ալ խումբեր կազմուեցան:

Վահան անյագ ընթերցող՝ ընկերներէն անհամեմատ կերպով աւելի զարգացած էր: Ֆրանսերէն, անգլերէն թերթեր կարդալով, հայ երեսփոխանական ժողովներու ներկայ գտնուելով երբեմն, ազգային եւ միջազգային անցուդարձերէն տեղեակ՝ հայրենասիրութիւն, Հայաստանի ազատութիւն կը քարոզէր:

Օր մըն ալ նոր գաղափարով եկաւ

դպրոց.— Տղա՛ք, եկէ՛ք թերթ մը հրատարակենք:

Աւելորդ է ըսել՝ առաջինը եղայ խանդավառօրէն համամիտ գտնուող:

Վահան անմիջապէս շեշտեց որ թերթը խիստ համեստ յաւակնութիւններ պիտի ունենար, որուն յարմարագոյն անունն ալ ընտրած էր արդէն. Մանիշակ:

Յօդուածները պիտի կրնային անգլերէն եւ ֆրանսերէն ալ ըլլալ բայց երբեք թուրքերէն (տաճկերէն՝ կ'ըսէր ատելութիւնը եւ արհամարհանքը ընդգծելու համար): Առաջին թիւին խմբագրականովը թերթին նպատակը, ուղղութիւնը եւ յարակից ուրիշ բաներ բացատրեց:

Երկրորդ թիւին խմբագրականը ֆրանսերէն գրած էր — հաւանաբար քաղաքական բնոյթ ունեցող. չեմ յիշեր Պայոնէթ տառագրութեամբ, վերջին գիրին պոչը դէպի ձախ վար երկնցած սուինի ձեւով:

Այդ թիւը վերջինը եղաւ: Ընդհանուր հսկող Գառնիկ Բարունակեան կանչեց զինքը եւ դիտել տալով որ թերթը վտանգաւոր բնոյթ առած էր թէ՛ հրատարակողներուն եւ թէ մանաւանդ դպրոցին համար, զայն դադրած յայտարարեց: Շատ չանցած Վահան վտարուեցաւ, որուն ուրիշ պատճառ մըն ալ ցոյց կը տրուի: Ընկերներէն մէկը զէնք բերած ըլլալու ծանր յանցանքի վրայ կը բռնուի եւ Վահան, գիտնալով տղուն հօրը խիստ մարդ եւ աններող ըլլալը, յանցանքը իր վրայ կ'առնէ առանց տատամսելու:

Բայց վտարուելու համար անհրաժե՞շտ էին այդ կարգի ընթացքները. Մինաս Չերազի եղբօրորդին ըլլալը չէ՞ր բաւեր դպրոցին մէջ իր ներկայութիւնը անբաղձալի, վտանգաւոր նկատուելու՝ որուն շուրջը լրտեսներ կը սլքտային:

Ինծի համար մեծ կորուստ մը եղաւ Վահանին հեռանալը: Իրիկունները միասին Բերա կ'ելլէինք եւ մինչեւ մեր տունը կ'ընկերանար բայց ներս չէր մտներ: Դրան առջեւ սանդուխին վրայ ժամերով կը խօսակցէինք, աւելի ճիշդ ա՛ն կը խօսէր: Օր մը Մարսէլ Փրեվոյի Քուզինե Լօրանը կարդացած ըլլալով, որմէ շատ բան չէի հասկցած ապահովաբար, — Վահան, ըսի, այս մարդը եւ իրեն պէս գրողները, զգացումներու հետ չէ՞ն խաղար կոր:

— Իրաւունք ունիս, զգացումներու հետ կը խաղան, հաստատեց հեղինակօրէն:

Թէեւ տարեկից, Վահան զարգացած, գրեթէ հասուն մարդ էր արդէն, ես մանուկ էի իր քով:

Բայց շատ աւելի չերկարենք եւ վերադառնանք գիրքին, որուն կարգ մը էջերը արցունքոտ աչքերով գրուած են, բացայայտօրէն:

Անդրէասեանի — Վահանի ամէնէն արժէքաւոր ձեռնհասներէն միոյն — նպատակը եղած է անմար պահել, յաւերժացնել անոր յիշատակը, անյայտ գերեզմանին վերեւ « կոթող մը կանգնել հոգւոյն »:

Կը լսենք թէ գիրքին հոս Փարիզ հասած սակաւաթիւ օրինակները մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուին:

Մաղթե՛նք, եւ յուսա՛նք, որ հանուր Սփիւռքահայութեան մէջ ալ տարածուի, նո՛յնքան հետաքրքրութեամբ կարդացուի, ինչպէս եւ Հայաստանի՝ ուր, ըստ Վահանը մօտէն ճանչցած յօդուածագրի մը վկայութեան, « կէս դար վերջ անոր (Ներկայ Հայաստանի) փառքը կերտող բազմաթիւ մտաւորականներ, մարզիչներ, արուեստագէտներ կան տակաւին որոնք Չերազի որբ սկաուտներէն եղած են »:

Ի՛նչ դասեր կը պարունակէ ան երիտասարդներուն եւ տարեցներուն համար հաւասարապէս: Բացառիկ արժանիքներով օժտուած, ճշմարտապէս ազգանուէր հայորդիին համար, բերնի ծամոց եղած, հանապազ կրկնուելով այլեւս մաշած եւ հակակրելի դարձած « հայապահպանում »ը խօսք չէր այլ գո՛րծ զոր հաստատելու համար պէտք է ամբողջ գիրքը կարդալ:

Պ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Հայոց պատմութեան ամէնէն փայլուն էջերէն մին կը կազմէ 1500ամեայ գոյամարտի դիւցազնավէպը Աւարայրի մարտնչումով:

Ինչո՞ւ համար բովանդակ հայ ժողովուրդը հոգեպէս կապուած է այս հերոսամարտի խորհուրդին « Վարդանանցի » անուանակոչումով, եւ չի թուիր նաեւ իբրեւ ժամանակավրէպ դէպք, այլ տարուէ տարի կրօնական թէ աշխարհիկ ծիսակատարութեամբ կ'ոգեկոչուի Աւարայրի դաշտին վրայ ինկող նահատակաց յիշատակը, ինչպէս կատարուեցաւ Լիոնի մէջ եւս Մարտ 18, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. հովուապետ Դաւիթ Եպս. Սահակեանի կազմակերպչական գծով:

Սրահը լեցուած էր ժամանակէն առաջ, ոչ միայն աշակերտներու ծնողքներով, այլ եւ աչքառու կերպով հայ երիտասարդներով: Ուրախալի պարագայ մը որ հազուադէպ է:

«Հայկազեան» վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը բեմի վարագոյրի ետին շարուած կը սպասէ ուսուցչական կազմի պատրաստած յայտագրի գործադրութեան, առաջնորդութեամբ ուսուցչուհի Տիկ. Գ. Գայթանճեանի:

Ճշդապահ ժամադրութեամբ, հանդէսի իբրեւ նախաբան յոտնկայս երգուեցաւ «Բամ փորոտան» ազգաշունչ երգը, որմէ վերջ կը բացուի վարագոյրը, և մեր առջեւ կը պարզուի արիւնահոս դաշտին վրայ ինկած Զօր. Վարդանի եւ իր քաջարի հերոսներու անշունչ մարմիններու խառնվայրոյլ տեսարանը: Աւելի խորհրդապատ տպաւորութիւն մը թողուց բեմի երկու կողմի վրայ սպիտակ հագուստներով կամարաձեւ ծաղկեպսակները ձեռին գիշերային խոր լռութեան մէջ պատուոյ պահակ կեցող հրեշտակապատկեր տեսարանը:

Աւելի ցնցող կենդանի պատկերը որ յուզեց ներկաներու ներաշխարհը, այն էր, երբ Ղեւոնդ երէց վարդապետական շղարշով խաչը ձեռին մեռելապատ դաշտին վրայ կը փնտռէր մարմինները նահատակներուն անուններ տալով, բայց երբ սրտաճմլիկ բացականչով կ'իյնայ Վարդան Զօր.ի անշունչ մարմնոյն վրայ, իսկոյն Օր. Քրիստինէ Մարկոսեան Շուշանիկի հրեշտականման պատկերով կուգայ մեղմանոյշ ձայնով երգելու «Լըռեց ամպեր» մահերգը, երբ մանաւանդ վերջաւորութեան հոգեկան սրտայոյզ ապրումներով կ'ողբար «Վարդանի մահը, թէ ի՞նչպէս կորաւ հայ ազգին գահը» լուռ խորհրդաւորութեան մը մէջ պատկերալից երեւոյթ էր: Պ. Յովհ. Պէրպէրեան, ջութակի թրթռուն ձայնով կը միանար այս ողբերգութեան: Այս երեւոյթին ի տես, կարծես թէ ներկայ հասարակութիւնը թախծագին ապրումներով յուղարկաւորները ըլլային բիւրաւոր նահատակաց յիշատակի առջեւ:

Վարագոյրը իջաւ այս մահասարսուռ տեսարանին վրայ:

Մինչ գեղարուեստական բաժինը սկսելու համար Տիկ. Գայթանճեան աշակերտները դասաւորման մէջ էր, բեմ կը հրաւիրուի Պ. Երուանդ Կոռունի, որ յայտնեց Վարդանանցի խորհուրդն ու իմաստը հայ ժողովուրդի մէջ, որ դարերէ ի վեր կը խնկարկուի Վարդան զօրավարի եւ 1036 նահատակաց յիշատակը:

Ու այնուհետեւ կը շարունակուի կիրարկուիլ օրուան յայտագիրը: Արտասանութիւններով, խմբերգներով, Վարդանի նուիրուած քառեակներով: Բոլոր աշակերտները բերին իրենց մասնակցութիւնը այս ազգ. հանդէսին: Ուրախալի երեւոյթ է յիշել բոլոր անոնք, որոնք կրցին համարձակ առոգանութեամբ կարգաւ արտասանել «Հայաստանի ոգին» Սիրուհի Պէրպէրեան, «Յարգանք քեզ» Սոնիկ Տօնապետեան, «Մեսրոպ Մաշտոցին» Մարի Թութլեան, «Հայ եմ ես» Հերման Հեքիմեան, «Կտակը» Սիլվա Պահամեան, «Զաւակն եմ ես պապերուս» Հուրի Թութլեան, «Լուսաւորչի կանթեղը» Մարիա Պահատուրեան, «Ես իմ անոյշ Հայաստանի» Հայկանոյշ Տէրտէրեան, «Առ կայծ ճրագ» Էմմա Քիրաքեան, «Մասիսին» Րաֆֆի Տիւյմէճեան, «Հայ տղան» Գ. Շիրմէեան: Վերջ կը գտնէ գեղարուեստական բաժինը «Իմ հեռաւոր հայրենիք» խմբերգով աշակերտութեան կողմէ, եւ «Հայր Մեր»ով: Տիկ. Գայթանճեան ըսաւ որ 30 աշակերտ կը պակսի այս հանդէսին: Կ'երեւի ոմանց համար ժամանակ է հարկաւոր իրապէս ըմբռնելու պատմական գոյամարտի խորհուրդը իր իմաստով: Խօսքս ծնողքներուն է:

Նախքան խնջոյքի սկիզբը, կը հրաւիրուի Դաւիթ Եպս. Սահակեան, որ իմացական խորհուրդով ըսաւ. «Թէեւ Վարդանանքի տօնակատարութիւնը 1500 տարիներէ աւելի պատմութիւն ունի Հայոց պատմագրքի մէջ, եւ սակայն չէ կորսնցուցած իր այժմէականութիւնը, որովհետեւ Աւարայրի դիւցազնամարտով հայ ժողովուրդը կրցաւ քրիստոնէական կրօնքն ու հայ ազգային դիմագիծը պահել: Հայաստան, ըսաւ ան, շրջապատուած պարսկական, բիւզանդական եւ այլ Պետութիւններով, ենթարկուած է անոնց հալածիչ արշաւանքներուն, որոնց կրցած է կուրծք տալ գոյութեան պայքարի իմաստով: Պարսից Յազկերտ Շահի օրով, վերջնագիր կը ղրկուի Հայոց աշխարհին կրօնափոխութեան առաջարկով, որուն հետեւանքը պիտի ըլլար Հայաստանի կործանումը: Այն ժամանակ Պետականութիւնը կրօնքն էր: Հայոց սպարապետ Զօր. Վարդան Մամիկոնեան եւ սպայակոյտը վճռապէս կը մերժեն եղած առաջարկը որուն մէջ նենգամիտ հարուած տալ էր Հայաստանին: Այդ մերժումին վրայ կը պատահի անխուսափելին: Պարսից ուժը հարիւրաւոր փիղերով եւ 200.000է աւելի զինուորներով կը յարձակին Տղմուտ գետի ափին Աւարայրի դաշտին վրայ 451 Մայիս 26ին: Զօրաքաջն Վարդան չզարհուրեցաւ այս ամեհի ուժին առջեւ: Հաւատքի ուխտով հաղորդուած մտաւ ճակատամարտի հայրենապաշտ զինուորներով շրջապատուած կրօնքի եւ հայրենիքի պաշտպանութեան համար: Թէեւ նահատակուեցան, պարտուեցան ռազմապէս, սակայն բարոյական յաղթանակ մը եղաւ հայ ժողովուրդի եւ հայրենիքի անկախութեան համար, որովհետեւ պարսիկ իշխանութիւնը հասկցաւ Հայոց ուժն ու պաշտպանութեան ոգին դէպի կրօնքի եւ հայրենիքի հանդէպ, այլեւս չկրկնուեցաւ նոյն առաջարկը Հայոց աշխարհին: Մահը իմացական անմահութիւն եղաւ նահատակութեամբ կը հասնի մինչեւ մեր օրերուն, որ կը յաւերժացնենք ամէն տարի ինչպէս այսօր այստեղ: Մենք շատ բան ունինք առնելիք այս բարոյագիտական մարտնչումէն: Այսօր մեր ինքնութիւնը, մեր կրօնքը պահելու համար ոչ պատերազմի պէտք ունինք եւ ոչ ալ հալածանքի ենթակայ ժողովուրդ ենք, այլ կը կարօտինք մեր դարաւոր ցեղին եւ կրօնքին յաւերժական գոյութիւնը պահելու գիտակցութիւնը: Աւելցնելով ըսաւ, ձեզմէ ամէն մէկը թող հեռանայ այս սրահէն, ոչ թէ խրախճանքի խանդավառութեան տակ, հապա յոյսի եւ հաւատքի ճամբով ապրելու հոգեկին եռանդով »:

Մենք այլեւս ուրիշ բան չունինք աւելցնելիք այսքան շինիչ եւ դաստիարակիչ պատգամին վրայ: Կը մնայ ներկաներուն ազգ. գիտակցութեան գծով քալել մեր գոյութեան պայքարի նուիրական ճամբան:

Խնջոյքի բաժինը անցաւ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ: Հիւրաբար ներկայ գտնուող Մաքքէճ Եօրկանց նուագախումբի սիրայօժար մասնակցութիւնը, Յովհ. Գրիգորեան եւ Սայաթ Նովա նուագախումբը իր հայկ. յայտագրի գործադրութեամբ ստեղծեցին հայաշունչ մթնոլորտ, որ տեւեց մինչեւ գիշեր ուշ ատեն: Հակառակ յառաջացած ժամանակին, հանդիսականներուն մեծամասնութիւնը կը գտնուէր տակաւին սրահին մէջ, փակուած սեղաններուն շուրջ: Հետաքրքրական էր գիտնալ թէ ի՞նչն էր զիրենք հոն կապողը, կերուխո՞ւմը թէ Վարդանանցի տօնակատարութեան թաւալող դիւցազնաշունչ հոգին: Երանի թէ ներկաներուն պատասխանը ըլլար այս վերջինոյն համար:

Իսկ պիւֆէի պատրաստութիւնը եւ սպասարկութիւնը սիրայօժար յանձն առած էին Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութեան ժրաջան անդամուհիները, որոնք լաւագոյն կերպով կը կատարէին իրենց պարտականութիւնը:

Կարելի է ըսել, համեմատաբար նորակազմ միութիւն, որ կազմուեցաւ նախաձեռնութեամբ Դաւիթ Եպս. Սահակեանի, կրցաւ հայ կնոջ ազնուատոհմ ըմբռնումով տանիլ իր վրայ ծանրացած բարոյական եւ հոգեկան պարտականութիւնները, ամէն անգամ որ ներկայանայ իբրեւ ազգօգուտ ձեռնարկ:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ինչպէս ամէն լուսանկարչատուն, այս ալ ծայրայեղօրէն խճողուած էր ամէն տեսակ նկարներով, շրջանակներով, գունաւոր անգոյն գլուխներով, ուր իրար կը հրմշտկէին զինուորականները, կուրծքեր, տղաք, պատուանշաններ, սրունքներ, մօրուքներ, ժպիտ, ժպիտ:

Մէկդի ըրաւ վարագոյրը հոդ մտնելու համար, երբոր սանդուխները աւարտեցան: Մէկէն կեցաւ սակայն անորոշ, ուզեց ձգել վարագոյրը, չկրցաւ. ուզեց չմայել, նորէն չկրցաւ: Սաստիկ խռոված էր. յիշեց քիչ մը առաջուան դերասանուհին որ զինքը չէր յուզած իր ամբողջ մերկութեամբը, մինչդեռ հոս... տղուոր մը դիտեց ամբողջ իր մարմնով, աչքերը խոշոր խոշոր բացած: Հոն, լոյսերուն մէջ, դրամարկղին առջեւ կին մը աջ ոտքը բարձրացուցած էր աթոռի մը վրայ ծնրակապը յարդարելու դիրքով ու բնականաբար արդէն իսկ կարճ զգեստը աւելի վեր ելած՝ կը ցուցնէր երկու զմայլելի սրունքներ: Այդ սրունքները մատամ Ժաննին կը կոչուէին:

.

— Դո՞ւն ես Փիէռ, տղաս ի՞նչ եղաւ:

— Ջուրին մէջն է շաքարավաճառին աղջկանը հետ:

— Շաքարավաճառի աղջկա՞նը հետ. չըսես որ գլխէ պիտի հանէ...: Երկուշաբթի չմոռնաս, առաջին գործերնիս ըլլայ. խեղճը տասն անգամ աղաչեց որ շուտով պատրաստենք, որովհետեւ այս շաբաթ պիտի ամուսնանայ:

— Արբա՞ն:

— Մէ, նոն... շաքարավաճառին աղջիկը:

Փիէռ գլխարկը գլուխը դրաւ. հանեց. մէկ աթոռէն միւսը գնաց. շտկեց շրջանակ մը որ բնաւ ալ ծռած չէր. նայեցաւ պատկերի մը անանկ հետաքրքրութեամբ որ կարծես թէ առաջին անգամն է որ կը տեսնէր, նորէն փողկապը շըտկեց. քիթը խնջեց բազմաթիւ անգամներ ու վերջապէս դէպի դուռը գնաց ըսելով. « ես կը մեկնիմ »: Ու չմեկնեցաւ: Կինը գլխարկը մէկ կողմ դրաւ տեսնելով որ ան դունէն կը վերադառնար. յայտնապէս կ'երեւէր որ բան մը ունէր ըսելիք: Փիէռ մօտեցաւ, աչքերը խոնարհեցուց չկորսուելու համար այդ աղուոր ակնարկին մէջ, ամբողջ ճիգը ըրաւ իր ձայնին սովորական դրոշմը պահելու եւ սկսաւ իր նախադասութիւնը այնքան ատենէ ի վեր պատրաստուած, այնքան անգամներ սրբագրուած:

— Մատամ Ժանն, նախ ներողութիւն պիտի խնդրեմ ձեզմէ որ չեմ կրնար կոր կատարել պարտականութիւնս. պարտականութիւնս ձեզ ատենին իմաց տալ էր, կ'ուզէի ըսել ձեզ առաջուընէ որպէսզի չնեղուիք, բայց կարելի չեղաւ, մի մեղադրէք զիս, գիտէք թէ անհոգ չեմ, բայց չեղաւ... պէտք է որ... գիտէք թէ ես ձեզի դէմ թշնամութիւն մը չունէի...

(Շար. – 3)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
Տեղի կ'ունենայ
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ինչպէս յայտարարուած է, սրահը ոչ մէկ վնաս կրած է, չէնքին պատահած փոքր հրդեհէն :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

— Օ —

Ձայնասփիւռքի Ֆրանս - Քիւլթիւռ կայանէն, Ապրիլ 8, Կիրակի ժամը 14·05ին կը ձայնասփռուի Ռէն Պարթեւի « Լը Փալիյոն Պալթազար »ը, որ մեծ յաջողութեամբ ներկայացուեցաւ Փոքր-Օտէոնէն եւ դժրախտ զուգադիպութեամբ մը, եղաւ նաեւ Քլօտ Տօֆէնի վերջին խաղարկութիւնը, Պալթազար Ամիրաճեանի դերին մէջ : Օրին «Յառաջ» երկարօրէն անդրադարձաւ այս թատերգութեան : Նոյն հեղինակէն, յաջորդ օրը, Երկուշաբթի Ապրիլ 9, ժամը 20ին, նոյն կայանէն կը հաղորդուի Լա փուէնթ տէ բռուա զ'Ամամ, յատկապէս գրուած ձայնասփիւռին համար :

A MARTIGUES LE 8 AVRIL
LES ASSOCIATIONS ARMENIENNES
DE
LA CIOTAT, AIX-EN-PROVENCE
ET MARTIGUES

Vous invitent à un débat public sur le thème

le Génoide des Arméniens

ses conséquences

de 14 h. 30 à 16 h. 30

A partir de 17 h. projection du film en version originale sous-titrée :

«América, América»
d'ELIA KAZAN

Salle Jean Renoir — Quartier Paradis - St. Roch - Martigues-Nord
(sous le Viaduc autoroutier)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100ական ֆր. Տէր եւ Տիկին Կարօ Գոնոզեանէ եւ այրի Տիկին Իսկուհի Գառնիկեանէ, իրենց մօր Ֆերիտա Գույումճեանի մահուան առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Մելիքսէթ Տօնիկեանէ 500 Ֆր. :

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Շրջ. Վարչութեան
կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15·30ին
Salle Gaveau, 45 Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil

կը խօսին ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ
ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

կը մասնակցին

PARTIE ARTISTIQUE
BRIGITE HAUDEBOURG — LUDOVIC DE SAN
Ensemble Instrumental de Romans sous la direction de
ALEX SIRANOSSIAN
La chorale SIPAN - KOMITAS
sous la direction de :
GARBIS APRIKIAN
Les Ballets NAIRI

Տոմսերու համար դիմել մասնաճիւղերուն :
ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ օթոքառ կը մեկնի ժամը 13·30ին Ռիւ տը Մատրիտ, 14ին՝ Փլաս Քառնօ :

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ
ՑԱՆԿ Թ.
(Պլ. Օտտոյի շրջան)

Սարոյեան 200, Ամերիկեան Գէորգ 150, Սիրունեան, Հէքիմեան, Պօյաճեան, Սարգիսեան, Մարի Սաղըրեան, Աբրահամեան, Թէճիրեան եւ Դարբինեան, Գարեգին Գարսավանեան, Այվազեան ընտ., Մարսէյեան ընտ 100ական, Մարի Յարութիւնեան, Թորոսեան, Դաւիթեան, Յովակիմեան, Սահակեան, Կարապետեան, Արթինեան, Ինճէեան Մուրատ, Կարապետեան ընտ., Ասատուրեան ընտ., Տիկ. Քէօսէեան, Վռամ Յարութիւնեան, Պարպինա, Սողոմոն Վարդանեան, Յովակիմ Սիմոնեան 50ական, Թոմասեան, Անսուրեան 40ական, Օդիս 70, Պէկեան Գեղեցիկ 80, Գասպարեան, Տէմիրճեան, Սահակեան 30ական, Քէլէշեան, Գէորգեան, Մերճեան, Կարապետօֆ, Քէլէշեան Յակոբ, Դաւիթեան Ա., Փափազեան ընտ. Ինճէեան 20ական, Գասպարեան, Տէրոյեան 10ական : Գումար 2600, նախ. գումար 31·498, ընդհ. գումար 34·098 :

du Journal « Haratch »
Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

DINER DANSANT

Au profit du
Collège ST GREGOIRE DE NAREG
sous la présidence de Monsieur
NAPOLEON BULLUKIAN
le Dimanche 8 Avril à 20 h. 30 au
restaurant La Sangria,
CHARBONNIERE LES BAINS

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Կապ. Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները բացուած են Լիոնի մէջ : Դիմել ամէն Զորեքշաբթի Լիոնի եկեղեցիին սրահը, մինչեւ Մայիս 15 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Ապրիլ 2, Երկուշաբթի ժամը 2ին Ահարոնեան ակումբը :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Նուիրուած

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 110ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպութեամբ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
կիրակի, Մայիս 13, ժամը 16ին
Salle du MUSEE GUIMET —
6, Place d'Iena, 75016 PARIS

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց եւ Առաջնորդ Փարիզի
Բացման խօսք՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ
Կը խօսի

JEAN-PIERRE MAHE
de l'Institut National des Langues et Civilisations Orientales

Կը մասնակցին ԿՈՄԻՏԱՍ Լարային նուագախումբը, ղեկավարութեամբ ՕՆՆԻԿ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆԻ (Նախկին Կեդրոնականցի)
ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ արտասանութիւն Կոմիտասէն եւ Կոմիտասին նուիրուած
ՆԱՅԻՐԻ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Մախքերու մասնակցութիւն 20 ֆր.

Տոմսերու համար դիմել Բալուեան գրատուն, 9 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9 կամ Կեդրոնական Սանուց Միութեան անդամներուն :

Նոյն օրը առաւօտեան
Հոգեհանգստեան պաշտօն Կոմիտասի յիշատակին Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կեդրոնական Սանուց Միութեան խնդրանքով

A L'OCCASION DES FETES DE

Paques aux Lieux Saints

ET
L'INAUGURATION SOLENNELLE
du
MUSEE HELEN et EDWARD MARDIGIAN
Président de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance des Etats-Unis
JACQUES CHELELEKIAN
(Accompagnateur)
propose :

Voyage à Jerusalem

de MARSEILLE
Départ Dimanche 15 Avril — Retour Mardi 24 Avril 79
Prix par personne 3.900 F.

Comprenant :
Transports, visites et excursions : TEL AVIV — CESAREE — HAIFA — ST JEAN D'ACRE — NAZARETH — TIBERIADE — BEIT-SHEAN — JERICHO — BETHLEHEM — JERUSALEM,
Logement en chambre double. — Hôtels 4 étoiles. — Pension complète.
Assurances : Annulation — Rapatriement — Perte et Vol bagages.

ATTENTION ! places limitées

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — **87 la Canebière 13001 MARSEILLE** — **tél. (91) 95 90 12**
VOYAGES WASTEELS — Lic. A. 568

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Première Formule = 12 jours. 2 jours MOSCOU — Aller-Retour. 10 jours EREVAN	06 au 17 Avril 18 au 29 Mai 15 au 26 Juin
Deuxième Formule = 14 jours. 2 jours MOSCOU 12 jours EREVAN	15 au 28 Juin 13 au 26 JUILLET 20 Juillet au 02 Août 03 au 16 Août 07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours : 2 jours MOSCOU 14 jours EREVAN	27 Juillet au 11 Août 03 au 18 Août 24 Août au 08 Septembre 31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours MOSCOU - ARMENIE GEORGIE - LENINGRAD	18 au 30 Mai 13 au 25 Juillet 24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.
(Pour inscription par groupes de 10, nous consulter).
RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23